

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE ȘCOALA DOCTORALĂ

Conferința Științifică Internațională STRATEGII XXI

Cu tema:

**„COMPLEXITATEA ȘI DINAMISMUL MEDIULUI
DE SECURITATE”**

7 - 8 decembrie 2017

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Coordonatori

**Dr. Florian CÎRCIUMARU
Dr. Cristian BĂHNĂREANU**

ProQuest

Central and
Eastern European
Online Library

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
București, 2017

COMITET ȘTIINȚIFIC INTERNAȚIONAL

Prof. univ. dr. Gheorghe CALOPĂREANU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România
Prof. univ. dr. Daniel DUMITRU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România
Prof. univ. dr. Iulian MARTIN, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România
Prof. univ. dr. Valentin DRAGOMIRESCU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România
Prof. univ. dr. Ion PURICEL, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România
Prof. univ. dr. Gelu ALEXANDRESCU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România
Lector univ. dr. Florian CÎRCIUMARU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România
Prof. univ. dr. Adrian-Liviu IVAN, Academia Națională de Informații “Mihai Viteazul”, România
Prof. univ. dr. Silviu NEGUȚ, Academia de Studii Economice, România
Prof. univ. dr. Ioan CRĂCIUN, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România
Prof. univ. dr. Florian RĂPAN, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, România
Conf. univ. dr. Bogdan AURESCU, Universitatea din București, România
Conf. univ. dr. Iulian CHIFU, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, România
Conf. univ. dr. Sorin IVAN, Universitatea „Titu Maiorescu”, România
Conf. univ. dr. Florin DIACONU, Universitatea din București, România
Conf. univ. dr. Marius Cristian NEACȘU, Academia de Studii Economice, România
Lect. univ. dr. Alexandru STOICA, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România
Lect. univ. dr. Stan ANTON, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România
Prof. univ. dr. ing. Pavel NECAS, Universitatea de Management al Securității, Slovacia
Prof. univ. dr. Stanislaw ZAJAS, Universitatea Națională de Apărare, Polonia
Conf. univ. dr. Piotr GAWLICZEK, Universitatea Cuiavian, Wloclawek, Polonia
Conf. univ. dr. Georgi DIMOV, Academia Națională de Apărare „G. S. Rakovski”, Bulgaria
Dr. Péter TÁLAS, Universitatea Națională de Servicii Publice, Ungaria
Dr. Josef PROCHÁZKA, Universitatea de Apărare, Cehia
Conf. univ. dr. Igor SOFRONESCU, Academia Militară „Alexandru cel Bun”, Republica Moldova
Conf. univ. dr. Marin BUTUC, Academia Militară „Alexandru cel Bun”, Republica Moldova
CS II dr. Alexandra SARCINSCHI, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România
CS II dr. Mirela ATANASIU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România
CS II dr. Cristina BOGZEANU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România
CS III dr. Marius POTÎRNICHE, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România
CS dr. Mihai ZODIAN, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România
Instr. sup. Dan Lucian PETRESCU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România
ACS Cătălina TODOR, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România
Dr. Daniela RĂPAN, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România

Secretar științific:

CSII dr. Cristian BĂHNĂREANU, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România

COMITET DE ORGANIZARE

Dr. Florian CÎRCIUMARU
Raluca STAN
Andra PÎNZARIU
Doina MIHAI
Marian BĂDOIU

REDACTORI:

Daniela RĂPAN
Raluca STAN
Liliana ILIE

COPYRIGHT: Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării sursei.
Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor:

ISSN 2285-9462 (online)/CD 1844-3095

ISSN-L 1844-3087

CUPRINS

SECȚIUNEA I ACTORI STATALI ȘI NON-STATALI ÎN CONFIGURAREA RELAȚIILOR DE PUTERE ALE SECOLULUI XXI

ACTORII STATALI ȘI NONSTATALI ANGAJAȚI ÎN RĂZBOIUL DE TIP HIBRID	7
<i>Dorin IONIȚĂ</i>	
DINAMICA SECURITĂȚII REGIONALE ȘI GLOBALE, ELEMENT ESENȚIAL ÎN REPOZIȚIONAREA PRINCIPALILOR ACTORI INTERNAȚIONALI LA NIVEL GEOPOLITIC	14
<i>Stelian TEODORESCU</i>	
COMPORTAMENTUL PROVOCATOR AL FEDERAȚIEI RUSE ÎN SPAȚIUL AERIAN DIN REGIUNEA MĂRII NEGRE ÎN PERIOADA 2014-2017	22
<i>Cătălin Alin COSTEA</i>	
CONFLICTELE ÎNGHEȚATE DIN ZONA CAUCAZIANĂ ȘI IMPACTUL ACESTORA ASUPRA SECURITĂȚII GRANIȚEI DE EST A NATO ȘI UE	37
<i>Silviu Marius SUDITU</i>	
ECHILIBRUL DE PUTERE, O NOUĂ VIZIUNE A SECOLULUI XXI.....	44
<i>Auraș-Liviu COMAN</i>	
NOUL DRUM AL MĂTĂȘII – ELEMENT STRATEGIC DE PUTERE PENTRU CHINA	54
<i>Silviu NEGUȚ, Marius-Cristian NEACȘU</i>	
MAREA STRATEGIE A IRANULUI ÎN ORIENTUL MIJLOCIU EXTINS, CORPUL GARDIENILOR REVOLUȚIEI (IRGC) ȘI GENERALUL QASSEM SOLEIMANI.....	62
<i>Florin DIACONU</i>	
EPECTELE PROGRAMULUI GERMAN DE ENERGIEWENDE PRIVIND ȚĂRILE CENTRALE EUROPENE	73
<i>Maria Ruxanda URSA</i>	

SECȚIUNEA II TRANSFORMAREA SECURITĂȚII

RELEVANȚA FILTRULUI TEORETIC ÎN EVALUAREA MEDIULUI INTERNAȚIONAL DE SECURITATE	82
<i>Ioana LEUCEA</i>	
LEGĂTURA DINTRE (BUNA) GUVERNARE ȘI SECURITATEA NAȚIONALĂ	90
<i>Ligia NICULAE, Ștefan TEODORU</i>	

PROBLEMATICA RĂZBOIULUI HIBRID – O ANALIZĂ DIN PERSPECTIVA TEORIEI GENERALE A RĂZBOIULUI	100
<i>Cristian BĂRBULESCU</i>	
MIGRAȚIA ȘI (IN)SECURITATEA SOCIETĂȚII CONTEMPORANE	113
<i>Magdalena CRIȘAN</i>	
MIGRAȚIA ILEGALĂ, NOD GORDIAN AL MEDIULUI DE SECURITATE ACTUAL	122
<i>Emanuel Sebastian GEORGESCU</i>	
SCHIMBAREA DE PARADIGMĂ ÎN PRACTICILE TERORISTE ÎN ATACURILE CONTEMPORANE	132
<i>Oana-Elena BRÂNDA</i>	
TERORISMUL „LOW COST” AL SECOLULUI XXI.....	139
<i>Luminița Ludmila (CÎRNICI) ANICA</i>	
INTELLIGENCE DIN SURSE DESCHISE. STUDIU DE CAZ: REVISTA ‘DABIQ’	152
<i>Raluca Codruța LUȚAI</i>	
VALORIFICAREA POZIȚIEI GEOGRAFICE A ROMÂNIEI ÎN RAPORT CU INTERESELE POLITICO-MILITARE ACTUALE	160
<i>Valentin-Claudiu JORĂSCU</i>	
VULNERABILITĂȚILE ROMÂNIEI LA O POSIBILĂ AGRESIUNE DE TIP HIBRID	168
<i>Viorica Ionela TRINCU</i>	
TRANSFORMAREA SECURITĂȚII DIN PERSPECTIVA IPOTEZEI SINGULARITĂȚII TEHNOLOGICE	176
<i>Radu-Mihai DINCĂ, Andrei STURZU</i>	
SECȚIUNEA III	
EVOLUȚII ÎN TEORIA ȘI PRACTICA STRATEGICĂ	
OBIECTIVELE MILITARE ÎN CADRUL CONFLICTELOR ARMATE	186
<i>Bogdan-Alexandru CONSTANTIN</i>	
CONFLICTELE MODERNE ȘI EFICIENȚA FORȚELOR PENTRU OPERAȚII SPECIALE ÎN MEDIUL OPERAȚIONAL NOU CREAT	197
<i>Daniel ROMAN, Constantin NICOLAESCU</i>	
NECESITATEA ADAPTĂRII STRUCTURII DE FORȚE PENTRU OPERAȚII SPECIALE CA RĂSPUNS LA PREZENTELE ȘI POTENȚIALELE PROVOCĂRI.....	205
<i>Constantin NICOLAESCU, Daniel ROMAN</i>	
ORAȘUL INTELIGENT – CONCEPT NOU ÎN PLANIFICAREA CIVIL-MILITARĂ.....	211
<i>Sorina-Georgiana RUSU</i>	

IMPACTUL PUTERII POLITICE INOVATIVE ASUPRA CULTIVĂRII FLEXIBILITĂȚII MANAGERIALE ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII ȘI SECURITĂȚII ECONOMICE	217
<i>Constantin BRAN</i>	

**SECȚIUNEA IV
ARMATA ȘI SOCIETATEA.
MODERNIZAREA ORGANIZAȚIEI MILITARE**

CADRUL GENERAL AL TRANSFORMĂRII ARMATEI ROMÂNIEI	227
<i>Petru-Viorel ENE</i>	

POTENȚIALUL UMAN ȘI SINTEZA OPTIMIZĂRII CAPABILITĂȚILOR DE LUPTĂ.....	235
<i>Lucian GRIGORE</i>	

CADRUL LEGISLATIV SPECIFIC SISTEMELOR DE INSTRUIRE-EVALUARE DIN ORGANIZAȚIILE MILITARE ÎN CONTEXTUL CONFLICTELOR ȘI AMENINȚĂRILOR ASUPRA MEDIULUI DE SECURITATE ACTUAL	242
<i>Vasile BUCINSCHI, Gligor VĂIDEAN</i>	

CREȘTEREA INTEROPERABILITĂȚII STRUCTURILOR MILITARE PRIN STANDARDIZAREA INSTRUCȚIEI ȘI LECȚII ÎNVĂȚATE	253
<i>Vasile BUCINSCHI, Gligor VĂIDEAN</i>	

CONSECINȚELE ÎNFIINȚĂRII COMANDAMENTULUI MULTINAȚIONAL DE DIVIZIE SUD-EST ASUPRA PROCESULUI INSTRUIRII PRIN SIMULARE UTILIZAT ÎN ANTRENAREA UNITĂȚILOR DIN FORȚELE TERESTRE ROMÂNE	264
<i>Diana-Ioana NEAGOE (ZINCA)</i>	

APLICAREA METODEI ACOPERIRII ZEROURILOR ÎN FUNDAMENTAREA DECIZIEI.....	271
<i>Florentina-Loredana DRAGOMIR</i>	

EFICACITATEA UTILIZĂRII FORȚELOR ȘI MIJLOACELOR DE LUPTĂ.....	278
<i>Florentina-Loredana DRAGOMIR</i>	

SIMULAREA CONSTRUCTIVĂ PENTRU LOGISTICA MEDICALĂ ÎN ATACUL CU ANTRAX	284
<i>Lucia E. IONESCU, Manuel DOGARU, Viorel ORDEANU</i>	

**SECȚIUNEA V
CONFRUNTAREA CIBERNETICĂ**

ONTOLOGIA SECURITĂȚII CIBERNETICE	291
<i>Tasia GUDU</i>	

STRATEGIILE MARILOR PUTERI MILITARE ALE LUMII ÎN DOMENIUL RĂZBOIULUI CIBERNETIC	298
<i>Bogdan-Florin TIMIȘ</i>	

SECURITATE SOCIETALĂ PRIN COMPETITIVE INTELLIGENCE.....	308
<i>Adina MIHĂESCU</i>	
O ANALIZĂ DETALIATĂ A OPERAȚIILOR CIBERNETICE	315
<i>Bogdan-Florin TIMIȘ</i>	
COMBATerea INFRAȚIUNILOR CIBERNETICE – O NECESITATE A SECURITĂȚII EUROPENE.....	326
<i>Dan-Călin BEȘLIU</i>	
HUMINT- INSTRUMENT DE PROCURARE A INFORMAȚIILOR.....	333
<i>Adrian IVAN</i>	
INDEX	339

ACTORII STATALI ȘI NONSTATALI ANGAJAȚI ÎN RĂZBOIUL DE TIP HIBRID

Dorin IONIȚĂ

General de brigadă, Statul Major al Apărării, Ministerul Apărării Naționale

E-mail: dionita@mapn.ro

Rezumat: *Războiul hibrid prefigurează interdependențe complexe de ordin istoric, politic, social, cultural și economic care generează, în aceeași măsură un angajament total de forțe și mijloace dintre cele mai diverse, configurate uneori spontan, pentru acțiuni și efecte care converg în mod concertat. Diversitatea tabloului participanților la acțiunile de tip hibrid se datorează și evoluției tehnologiilor media sociale, acestea devenind un instrument omniprezent cu impact total asupra fiecărui aspect al vieții cotidiene.*

Balanța dintre actorii statali și cei nonstatali se înclină favorabil spre componenta neinstituționalizată, neregulată, care se dezvoltă netransparent, în progresie geometrică și care devine o alternativă de succes în conflictele curente cu caracter intrastatal. Disimularea implicării în războiul hibrid diminuează granița dintre conceptul statal și nonstatal și devine un scop care a determinat statele puternice, cu armate foarte bine pregătite și dotate, să-și pregătească forțele atipice cu caracter și misiuni speciale.

Cuvinte-cheie: *securitate globală, mediu hibrid, diversitatea tehnologiilor, angajament cuprinzător.*

Introducere

Securitatea prezintă sintagma în jurul căreia sunt dezvoltate multiple definiții și abordări, acestea regăsindu-și originea în latinescul *securitas-atis* și înseamnă *faptul de a fi la adăpost de orice pericol; sentimentul de încredere și liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol*.¹

În concordanță cu strategia ONU, există securitate atunci când statele apreciază că pericolul de a suferi un atac armat, presiuni politice sau coerciții economice este nul și astfel sunt garantate condițiile asigurării securității individului, societății și statului în general. Într-o enunțare acceptată de către NATO, securitatea înseamnă *„starea realizată atunci când informațiile, materialul, personalul, activitățile și instalațiile sunt protejate contra spionajului, sabotajului, subversiunii și terorismului, cât și contra pierderilor și divulgărilor neautorizate”*.²

În ultima perioadă de timp, necesitatea de siguranță individuală reflectată în plan colectiv a determinat apariția unor sintagme derivate din conceptul de securitate, cum ar fi cele de securitate politică, militară, socială, publică, a comunității, economică, democratică, alimentară, sanitară, informațională etc. Prin comparație, în teoria și practica relațiilor internaționale au fost dezvoltate sintagme precum securitate internațională, mondială, colectivă, comună, regională, națională, multidimensională, cooperativă, concepte utilizate în relație atât cu mediul internațional, cât și cu cel național.

Multitudinea evenimentelor cu efecte negative asupra stabilității societăților, precum atacurile teroriste, migrația ilegală, abandonul organizațiilor și coalițiilor internaționale (a se vedea BREXIT-ul), anulează diferențele majore între cele două planuri, național și internațional, și determină individului o stare de nesiguranță, punându-l în incapacitatea de a putea defini propria nevoie de securitate.

¹ <https://dexonline.ro/definitie/securitate>, accesat 05 octombrie 2017

² *Glosarul NATO de termeni și definiții*, AAP-6(V)1995, p. 87.

Actuala arhitectură de securitate globală pune în evidență trăsături esențiale ale mediului geopolitic în care se dezvoltă, și anume: dorința unor state de a-și menține ori impune influența la nivel regional sau mondial, transferul către sistemul internațional multipolar ori dorința altor state de a ocupa poziții determinante în structurile de securitate.

Noi fizionomii ale conflictelor

Evoluția definiției securității de la formula clasică specifică componente militare la o întreagă gamă de domenii precum umană, socială, politică, economică, ecologică, tehnologică și de altă natură determină un grad de dificultate în ceea ce privește conturarea profilului conflictelor viitoare.

Putem constata că deși suntem martorii unei permanente reevaluări a mediului de securitate, opiniile specialiștilor, totuși împărțite, rămân fixate la două curente dominante: conflictul interstatal și conflictul interetnic. Acest aspect poate fi un argument solid despre însăși folosirea terminologiei **război** versus **conflict** în definirea specificațiilor de securitate.

Îmbinarea intereselor, cu precădere economice, interdependența organizațională, retorica marilor puteri, alianțele și parteneriatele strategice la acest început de secol, sunt considerente solide care ne conduc către teoria, dar și convingerea că războaiele de tip stat contra stat vor avea în viitor un grad de probabilitate foarte scăzut.

Suntem de părere că pentru a pătrunde fenomenul numit **război** ori **conflict** este necesar să îți conștientizezi propriile valori, dar mai ales propriile vulnerabilități.

O tendință în configurarea și definirea fizionomiei conflictelor o reprezintă faptul că acestea „ies din spațiul tactic, din spațiul propriu-zis al luptei și capătă noi valențe - politice, geopolitice, informaționale și mediatice”³.

Ca urmare, având ca reper lecțiile identificate specifice ciclurilor de desfășurare a evenimentelor de securitate semnificative, identificăm tendința de creștere în complexitate a conflictelor. Din punctul nostru de vedere această complexitate este caracterizată de:

- angajarea actorilor nonstatali;
- utilizarea tuturor mijloacelor într-o confruntare armată;
- spațiu de luptă integrat cu dimensiuni variabile, discontinue și des schimbătoare;
- promptitudine în organizare și multă inovație;
- forme diferite de agresivitate (terorism, criminalitate, atacuri cibernetice, dezordine prin intimidare sau interferență);
- asigurarea efectelor prin determinarea loviturilor de la distanță;
- lipsa de identitate a actorilor conjugați în conflict;
- consum mare de resurse și acceptarea necondiționată a surselor de ajutor;
- inexistența sau nerespectarea unor reguli de angajare;
- nerespectarea deciziilor instituțiilor/organizațiilor mondiale.

Astfel, trebuie să admitem și să luăm în considerare că și planificarea, organizarea și desfășurarea conflictelor se înscriu pe orbita evoluției globale a războiului și presupun permanent un ciclu de adaptare, determinând modalități de răspuns militar care nu pot fi, nici ele, constante.

Așadar, conflictele armate complexe, de ultimă generație, pot fi integrate în conceptul de **război hibrid**, deoarece acesta prefigurează interdependențe complexe de ordin istoric, politic, social, cultural, economic, care determină, în aceeași măsură, atât efecte, cât și soluții. Considerăm că se uzitează termenul **hibrid** deoarece acesta este, în același timp, suficient de vag și de complex ca să însemne orice, însă cu siguranță *calul troian*, vectorul decisiv, este generat de flexibilitate sporită în adoptarea deciziilor, de libertatea de acțiune a forțelor, însoțite de factorul tehnologic.

---

³ Dr. Constantin Moștoflei, Dr. Gheorghe Văduva, *Tendințe în lupta armată*, București, Editura Universității Naționale de Apărare, 2004, p. 19.

Actori statali și nonstatali participanți la războiul hibrid

Omul este partea cea mai flexibilă, mai adaptabilă și mai importantă din cadrul unui sistem, dar și cea mai vulnerabilă la influențele ce-i pot afecta comportamentul și performanțele. Comportamentul și performanțele sunt citate deoarece acestea se constituie în principala cauză a majorității accidentelor.

Factorul uman utilizat ca proprietate fizică și cognitivă a unui subiect sau comportament social, în contextul cercetării noastre, cu certitudine putem susține că este puternic influențat de caracterul neregulat al acțiunilor de tip hibrid. Diversitatea/diversificarea intereselor și cauzelor actualelor conflicte a determinat și dezvoltarea de noi căi și soluții pentru atingerea scopului propus. Cum nici factorul uman nu putea lipsi din această ecuație, se poate constata o diversitate, în ceea ce privește actorii, a războiului hibrid.

Noile valențe ale războiului în general și ale războiului hibrid în particular sunt factori decisivi în proiectarea și transformarea confruntărilor dintre beligeranți statali, suprastatali sau substatali. Războiul hibrid, după părerea noastră, constituie o adevărată provocare pentru modelele clasice de organizare, instruire și angajare a resursei umane în spațiul de angajament. Oricât de cuprinzătoare și complexă ar fi evoluția tehnologică, resursa umană rămâne factorul fundamental care influențează obținerea efectelor.

Conceptul de resursă umană în situația unui război clasic se poate integra într-un ecart de vârstă pornind de la perioada majoratului și până la vârsta apropiată de pragul pensionării, al limitelor de ordin fiziologic. Ne punem, pe drept întrebarea: *se poate aplica această teorie și în cazul războiului hibrid?* Apreciez că nu s-ar justifica aceasta, datorită influenței create de diversitatea acțiunilor aplicate într-o astfel de confruntare. În acest sens, edificatoare sunt exemplele acțiunii minorilor folosiți în unele cazuri pentru misiuni de transport sau culegere de informații și angajarea bătrânilor în acțiuni de câștigare a încrederii potențialelor victime. Toate acestea ne conduc la o primă concluzie și anume că tipologia și limitele folosirii forțelor hibride nu se pot relaționa cu o rețetă anume, efectul urmărit, prin și cu orice mijloace fiind singura constantă.

Un alt argument pentru susținerea diversității și diversificării tabloului participanților la războiul hibrid, este fundamentat pe evoluția tehnologiilor media sociale. Acestea au devenit un instrument contemporan omniprezent și au un impact determinant asupra fiecărui aspect al vieții noastre cotidiene. Multiplicarea numărului, dar și a tipului actorilor care pot relaționa prin intermediul tehnologiilor media sociale, dar și accesul la tehnologie și know-how în domeniul militar, conduce la globalizare și implicit la participarea necontrolată a resursei umane la operațiuni miliare de intensitate mică, atentate sau rebeliuni.

Rezumând în acest sens, în viziunea autorilor publicației „*Unrestricted wars*” războaiele viitorului pot avea loc „*oriunde, permanent, cu toate mijloacele*”⁴. Ca urmare, suntem de părere că în prezent statul și-a pierdut monopolul de a duce războaie, fie ele interstatale sau intrastatale. Mai mult, acesta s-a preocupat pentru a-și atinge țintele, îndeosebi prin susținerea actorilor individuali sau reprezentând anumite structuri/organizații și utilizarea acestora ca proxy.

Situația creată de conflictele din Iugoslavia, Somalia, Afganistan, în care statul de drept a intrat într-o incapacitate de gestionare a fenomenelor, a determinat oportunitatea de dezvoltare a unor microstructuri de tip armat dezvoltate pe baze etnice, religioase sau ideologice. În același context, prin dizolvarea forțelor armate regulate, aceste formațiuni au avut în compunere foști militari a căror experiență specifică utilizării armamentului și tehnicii din dotare a contat foarte mult.

Se poate constata că Africa se detașează prin existența unor fracțiuni militare care au apărut și s-au menținut active, sprijinite de susținerea financiară a nenumărați alți actori statali și nonstatali și care s-au înzestrat apelând la piața neagră.

---

⁴ Qiao Liang and Wang Xiangsui, *Unrestricted Warfare*, Beijing, PLA Literature and Arts Publishing House, February 1999, p. 41

Astfel, organizațiile teroriste au înregistrat o evoluție continuă, pornind de la celule izolate la grupări militare, care datorită dezvoltării tehnologice în comunicații reușesc să controleze teritorii și regiuni și pot proiecta și angaja forțe la distanțe apreciabile.

Viața privată prin interacțiunea continuă 24 din 7 este influențată de mass-media. Blog-uri web, site-uri sociale, site-uri de partajare, toate operează ca platforme ce dau individului și grupurilor posibilitatea de a obține efecte diverse, generate de interese politice, economice, militar-strategice și chiar cu caracter terorist. Noile tehnologii au facilitat simplificarea și dezvoltarea fenomenului de recrutare prin Internet. Astfel, odată cu finanțarea, recrutarea și coordonarea, radicalizarea adeptilor a devenit posibilă în mediul online, iar capacitățile de acțiune ale acestora au atins dimensiunea globală.

În acest context al conectivității globale, actorii războiului hibrid nu mai pot fi recunoscuți ca participanți direcți într-un conflict și deci pot fi oricine, civili și activiști, actori statali sau nonstatali. Astfel, putem spune că mediul online a facilitat cu succes și fără mari eforturi finanțarea, recrutarea și coordonarea adeptilor. Aceștia au devenit ulterior capabili, individual sau în grup, de acțiuni de tip nonstatal, la nivel global.

Se poate constata că balanța dintre actorii statali și cei nonstatali se înclină clar spre componenta neinstituționalizată, neregulată, care se dezvoltă necontrolat, în progresie geometrică și care devine o alternativă de succes în conflictele curente cu caracter intrastatal.

William Lind asociază aceste transformări cu pierderea definitivă a monopolului statelor de a duce războaie. Această concluzie dezvoltă realitatea că marea majoritate a conflictelor militare curente au caracter intrastatal, unde forțele guvernamentale luptă fără succes împotriva neregulaților. Totodată, în perspectivă, explozia demografică în lumea a treia, urbanizarea, migrația, creșterea diferențelor de venit și posibilitatea mult limitată de a controla metropole de zeci de milioane de oameni, fac ca orașele viitorului să devină paradisuri pentru „guerilele urbane”, determinând apariția grupărilor ideologic-radicale, organizațiilor criminale. Acestea pot fi extrem de eficiente în ducerea de acțiuni violente, pe un teren urban, împotriva forțelor de ordine publică, armatei sau forțelor speciale. Convergența și fuziunea terorismului cu criminalitatea internațională e un fenomen în expansiune, cu potențial de a crea presiuni suplimentare asupra forțelor de apărare, securitate și ordine publică a statelor, slab pregătite de a controla un inamic cu structură organizațională și mijloace mixte de acțiune.

Un exemplu relevant al evoluției formațiunilor neregulate îl reprezintă mișcarea FARC – Forțele Armate Revoluționare ale Armatei Populare din Columbia. Acesta a pornit de la forma de mișcare de gherilă și a reușit să se dezvolte și să acționeze ca o armată cu efective de aproximativ 13.800 membrii. Aceasta relevă faptul că indiferent de natura și proveniența combatanților nonstatali, aceștia, pentru a-și atinge scopurile propuse, adoptă un sistem organizațional și ierarhii de tip militar.

În altă ordine de idei, este important să remarcăm faptul că efectele dezastruoase generate de cele două războaie mondiale, războiul rece, dar și fenomenul globalizării economiei, au determinat adoptarea de legi internaționale prin care recursul la forță este permis doar pentru autoapărare și numai cu aprobarea Consiliului de Securitate ONU. Și totuși, statele trebuie să reacționeze și la rândul lor își diversifică capacitățile de acțiune atât din punct structural, cât și al dotării cu tehnică și armament, dar fără să iasă cu mult din sfera și tipologia forțelor armate. Putem observa că progresele sunt notabile în acest sens, dacă luăm în considerare ca exemplu numai forțele și mijloacele de intell. Acestea rezolvă în mare parte problematica prevenției, rămânând de găsit soluții privind acțiunea propriu-zisă.

Propaganda, alături de alte tipuri de forțe și mijloace, îndeplinește un rol important în economia actorilor implicați în războiului hibrid. Analizând (fenomenul) componența participativă în cadrul RH din perspectiva propagandei, plaja subiecților implicați preia caracteristica de masă.

Într-un război, indiferent de forma de conflict, există întotdeauna două grupări, amic – inamic, forțe proprii – adversar. Studiarea beligeranților implicați în războiului hibrid, trebuie realizată în mod echilibrat față de ambele tabere implicate. Cunoscând care îți este adversarul, vei

putea anticipa, preveni și pregăti modul de acțiune. Cunoscând propriile posibilități, vei fi în măsură să te organizezi, instruiști și să ripostezi eficient.

Asimetria forțelor implicate în războiul hibrid se distanțează ca o caracteristică edificatoare a acestei forme de conflict și putem exemplifica în acest sens, prin angajarea grupărilor naționaliste, a celor paramilitare, a forțelor armate statale ori a organizațiilor internaționale. Disimularea implicării este un scop care a determinat statele puternice, cu armate foarte bine pregătite și dotate, să-și structureze forțe atipice cu caracter și misiuni speciale, evitând astfel costurile mari. Totuși, întrebuintarea forțelor speciale, a civililor, a militarilor în uniformă, fără semne distinctive, înseamnă negarea implicării propriilor sale forțe și deci acceptarea negării credibile.

În aceste condiții, putem constata că RH devine prin caracteristicile sale un război cu o amplitudine globală și ca urmare forțele armate regulate trebuie să-și adapteze sistemele de organizare, pregătire și acțiune pentru un astfel de război/conflict.

Referitor la limitarea operațiunilor în cadrul RH, Lawrence Freedman detaliază după cum urmează: „*evitarea escaladării peste un anumit prag, convenit direct sau neexplicit de către părți, pentru evitarea unui război lung, deci limitând operațiunile în timp, a zonei de acoperire a operațiunilor și evitând extinderea luptei dincolo de zona stabilită, limitând, de asemenea, intensitatea luptei*”⁵.

Factori descurajatori, precum acceptarea și respectarea legislației internaționale stabilită prin convențiile de la Geneva și Haga, interconectarea atât a economiilor, cât și a instituțiilor politice, a se avea ca reper Uniunea Europeană, dictează o opțiune unică a statelor, și anume aceea de a evita războiul ca modalitate de obținere a unor avantaje, indiferent de ce natură. De asemenea, evoluția accelerată a sistemelor de comunicații, dar și de comunicare au determinat limitări acționale de tip militar, dat fiind faptul că populația, ca și ținta de audiență, devine un actor central în privința deciziilor legate de pace și război sau alocarea resurselor.

Astfel, deși statele sunt obligate de sistemul internațional, societate și legăturile economice, să nu poarte războaie interstatale în regim convențional, latura neconvențională a conflictului rămâne și este percepută ca „*zona gri a operațiunilor non-convenționale*”. În ideea celor prezentate se poate constata că armata SUA definește operațiunile neconvenționale ca „*operațiuni conduse de, cu sau prin forțe neregulate în susținerea unei mișcări de rezistență, insurgență sau unei operațiuni militare convenționale*”⁶.

Tendința statelor către utilizarea, atât pe timp de pace, cât și în timp de război, a întregii game de mijloace neconvenționale s-a putut constata încă din timpul războiului civil din Spania, unde URSS, Germania și Italia și-au făcut simțită participarea prin intermediul militarilor și agenților infiltrați în corpurile voluntarilor și brigăzii internaționale comuniste. Totodată, istoria ne dovedește că pe timpul celui de-al Doilea Război Mondial actorii statali au uzitat tactici neconvenționale. Astfel, forțele neregulate precum Mișcarea de rezistență și partizanii ruși, în zonele operațiunilor din Franța și URSS, situate în inferioritate numerică și tehnică, într-o zonă potrivnică, au îmbinat caracteristicile acțiunii armatei convenționale, ale forțelor speciale și ale serviciilor secrete. În acest sens, putem susține că partizanii sovietici ar fi prima organizație care a operat cu acțiuni de tip hibrid.

În zilele noastre, organizațiile militare private, corpurile de voluntari, „*turiștii*”, reprezintă un alt vector de exploatare a capabilităților neconvenționale, perpetuând starea de anonim în fața opiniei internaționale. Toate aceste operații neconvenționale sunt dublate și susținute de acțiuni politice, diplomatice și economice. Ele se identifică cu o gamă, greu de definit, de constrângeri, iar provocarea și dezvoltarea unui conflict este facilă, deoarece operațiunile pot fi duse fie sub „*false flag*”, fie prin proxy, perpetuându-se astfel anonimul adevăraților beligeranți. În aceeași măsură,

⁵ Lawrence Freedman, *Ukraine and the Art of Limited War*, Survival, vol. 56, nr. 6, decembrie 2014 – ianuarie 2015, pp. 7-38

⁶ Field Manual No. 3-05. 130, *Army Special Operational Forces: Unconventional Warfare*, Headquarters Department of the Army, Washington, DC, 30 Septembrie 2008, p. 2. Sursă: <https://fas.org/irp/doddir/armz/fm3-05130.pdf>, accesat la 04.08.2017

globalizarea actorilor este validată și de acțiunile specifice palierului economic, politic și cultural, de marile puteri precum Rusia, USA, China, în termenii „*războiului nedeclarat*”.

Concluzii

În prezenta conjunctură geopolitică, în care avem pe de o parte evoluția globalizării și al unei integrări socio-economice tot mai accentuată, iar pe de altă parte începutul unei periculoase „*amnezii*” istorice în care demonii naționalismului și xenofobiei ne determină să ne întrebăm „*este oare acest război hibrid un alt tip de război*”? Și dacă da, ne aflăm pentru întâia oară în aproape 200 de ani, când ne putem situa în afara paradigmei clausewitziene în conformitate cu care natura războiului este perenă, doar caracterul acestuia se schimbă?

Războiul ca fenomen social a rămas de interes pentru generații întregi de istorici militari, care în fiecare epocă istorică au dorit să înțeleagă acest dezastru, fie pentru a putea pregăti următorul război, fie pentru a încerca o normare a noilor procedee de contracarare a metodelor folosite de inamic.

Războiul a însoțit îndeaproape climatul internațional și postura statelor pe paleta relațiilor dintre ele. Existența balanței de putere a avantajat în general conflicte limitate ca amploare spațială și utilizare a forței deoarece echivalențele de potențial militar și economic făceau irealizabilă anihilarea adversarului și urmăreau o victorie de compromis.

Având ca reper afirmația generalului prusac Carl von Clausewitz conform căreia „*atunci când analizăm războiul mai mult decât orice alt domeniu trebuie să începem de la analiza întregului pentru că mai mult decât în orice alt domeniu partea și întregul trebuie gândite împreună*”, prin conținutul acestui articol am urmărit evidențierea caracteristicilor războiului hibrid în cadrul noilor dispoziții ale evoluției mediului global de securitate.

Actualele circumstanțe internaționale presupun noi reguli pe dimensiunea securității, concluzie care ne-a provocat să susținem necesitatea redefinirii regulilor, indiferent de natura acestora. Lecțiile învățate, dar și evoluția actualelor evenimente de securitate ne conduc la concluzia că noile tipuri de conflicte au dobândit o complexitate majoră caracterizată în principal prin:

- forme diferite de violență (terorism, atacuri cibernetice, dezordine prin intimidare sau interferență);
- lovirea simultană a obiectivelor de importanță strategică, urmărind efecte sociale majore;
- inexistența sau nerespectarea unor norme de angajare, dar și nerespectarea hotărârilor instituțiilor și organizațiilor cu valențe mondiale.

În acest context al conectivității globale, actorii RH nu mai pot fi recunoscuți ca participanți direcți într-un conflict și deci pot fi oricine, civili, actori statali sau nonstatali și chiar militari. Mai mult, se poate spune că amenințarea hibridă aparține oricărui potențial adversar, înglobând actori statali, nonstatali sau teroriști, cu abilități fie validate, fie posibile pentru angajarea în același timp a convenționalului și neconvenționalului în scopul atingerii obiectivelor.

În evaluarea noastră, cei doi piloni, statal și nonstatal, se contituie în repere permanente ale analizei și desprindem concluzia că acești actori se poziționează pe o balanță care se înclină favorabil spre latura neregulată, neinstituționalizată care are tendința unei evoluții ascunse.

De asemenea, putem concluziona că pe plan mondial se remarcă:

- tendința de reducere a întrebuintării forțelor regulate armate în declanșarea și dezvoltarea conflictelor actuale;
- constituirea și utilizarea unor forțe și structuri nonstatale;
- globalizarea spațiului acțional și implicit al corpului beligeranților;
- amestecarea zonei gri cu „*omuleții verzi*”;
- folosirea minorităților de graniță și nu numai.

În concluzie, asimetria forțelor angajate se detașează ca o caracteristică evidentă a războiului hibrid, iar exemplificarea vine de la utilizarea grupărilor naționaliste, a celor paramilitare, a forțelor armate statale, sau pur și simplu a indivizilor cu intervenții disimulate.

BIBLIOGRAFIE:

1. Barry Buzan, *Popoarele, statele și teama – o agendă pentru studii de securitate internațională de după războiul rece*, Chișinău, Editura Cartier.
2. C. O. Bowers, *Identifying Emerging Hybrid Adversaries*. În: „Parameters”, U.S. Army War College, Spring 2012, Vol. 42.
3. I. Chiriță, *Război clasic vs. Război hibrid – O abordare comparativă* În: „Infosfera – Revistă de studii de securitate și informații pentru apărare”, Anul VII, nr. 3/2015.
4. Constantin Crancanu, *Războiul civil din Siria: Un război al gazoductelor?*, Contributors.ro, accesat în 14 ianuarie 2016.
5. Frank G. Hoffman, *Conflict in the 21st Century, The Rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies Arlington, Virginia, December 2007.
6. Teodor Frunzeti, Mircea Mureșan, Gheorghe Văduva, *Război și haos*, București, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2009.
7. Jean Louis Le Moigne apud Naslin, *La théorie du système general. La théorie de la modélisation*, Paris, Presses universitaires de France, 1977.
8. D. E. Johnson, *Hard Fighting: Israel in Lebanon and Gaza*, RAND Corporation, 2011.
9. Laurențiu Grigore, *Științele militare – trecut, prezent și perspective*, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2007.
10. Lawrence Freedman, *Ukraine and the Art of Limited War*. În: „Survival”, vol. 56, nr. 6, decembrie 2014 – ianuarie 2015.
11. Mark Townsend, Paul Harris, *Now the Pentagon Tells Bush: Climate Change Will Destroy Us*. În: „The Observer”, February 22, 2004.
12. Dr. Mark Galeotti, *The Belligerent Bear – Russia Updates Its Military Doctrine*. În: „Jane’s Defence Weekly”, februarie 2015.
13. T. McCulloh, Richard Johnson, *Hybrid Warfare*, JSOU Report 13-4, The JSOU Press, Mac Dill Air Force Base, Florida, 2013.
14. Michael T. Klare, *The New Landscape of Global Conflict*, Henry Holt, New York, 2001; Idem, *The Geography of Conflict*. În: „Foreign Affairs”, Vol. 80, No. 3, May/June 2001.
15. Gl.dr. Mircea Mureșan, gl.bg. (r) dr. Gheorghe Văduva, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, ediția a II-a, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2006.
16. Rodney Castleden, *Conflicts that Changed the World*, Great Britain, Omnipress, 2008.
17. *Raportul Europol din anul 2007*, www.europol.europa.eu/publications/EU_Terrorism_Situation_and_Trend_Report_TE-SAT/TESAT2007.pdf.
18. General Valery Gerasimov (Chief of the General Staff of the Russian Federation), *The Value of Science in Prediction*. În: „Military-Industrial Kurier”, February 27, 2013, <https://inmoscowsshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gerasimov-doctrine-and-russian-non-linear-war>.
19. Zbigniew Brzezinski (ed.), *The Geostrategic Triad – Living with China, Europe and Russia*, Washington, D.C., The Center for Strategic and International Studies Press, The CSIS Press, 2001.
20. *Field Manual No. 3-05.130, Army Special Operational Forces: Unconventional Warfare*, Headquarters Department of the Army, Washington, D.C., 30 septembrie 2008 <https://fas.org/irp/doddir/armz/fm3-05130.pdf>, accesat în 04.08.2017.

DINAMICA SECURITĂȚII REGIONALE ȘI GLOBALE, ELEMENT ESENȚIAL ÎN REPOZIȚIONAREA PRINCIPALILOR ACTORI INTERNAȚIONALI LA NIVEL GEOPOLITIC

Stelian TEODORESCU

Comandor (Av.)(r) dr. ing., București, România

Email: teosanwell@yahoo.com

Rezumat: A devenit o certitudine că lumea se află în plin proces de consolidare a unui sistem multipolar, în care SUA vor constitui în continuare un factor esențial pentru dinamica securității regionale și globale. În acest context, Rusia și-a schimbat strategia în raport cu NATO și, în mod special, cu SUA, acțiunile liderilor ruși fiind marcate de viziunea „confruntării” ca o prioritate atât în procesul decizional, cât și în procesul de planificare, organizare și punere în operă a acțiunilor în politica externă, de apărare și securitate.

Dezvoltarea unor poli de putere regionali și consolidarea unor percepții diferite a riscurilor de securitate, continuă să genereze aprinse polemici privind principiile și modul de acțiune pentru asigurarea unui climat pașnic de securitate la nivel regional și global, consolidându-se percepția necesității imperioase a adaptării și reajustării strategice permanente și conturându-se astfel o nouă hartă geopolitică a lumii.

Cuvinte-cheie: sistem multipolar, dinamica securității, consens, actori statali, actori non-statali, reajustări strategice, hartă geopolitică.

1. Rolul globalizării în schimbarea raporturilor între țări la nivel regional și mondial

Procesul de globalizare care deși este un proces de lungă durată și uneori un subiect controversat continuă să joace un rol important în dezvoltarea statelor lumii și a relațiilor dintre acestea, facilitând accesul la o piață economică liberă și la noi surse de informare, crearea de noi sisteme de comunicare și libera circulație și o mobilitate fără precedent.

În contextul în care acest proces de mondializare are la bază o serie de factori spațio-temporali și organizaționali ce stau la baza realizării interdependențelor, unii dintre aceștia cum ar fi marile migrații, răspândirea religiilor și a elementelor specifice unor tipuri de culturi, dar și influența unor poli de putere regionali și mondiali au generat și continuă să genereze efecte la nivel global, venind în sprijinul ideii că procesul de globalizare are o formă istorică ciclică¹.

Din păcate, în același context, asistăm și la globalizarea vulnerabilităților, riscurilor, amenințărilor, pericolelor și agresiunilor ai căror vectori purtători nu mai sunt doar actorii statali, ci și actori non-statali, organizații, grupuri sau chiar indivizi organizați în rețele internaționale extrem de dificil de controlat. Comunitatea internațională se confruntă, astfel, cu evoluții regionale sau globale cu un grad ridicat de impredictibilitate și, prin urmare, foarte greu de gestionat și care fac necesară adoptarea unei poziții proactive în identificarea celor mai potrivite soluții de abordare eficiente și eficace a provocărilor datorită vitezei schimbărilor care surprind majoritatea actorilor internaționali.

În acest context, s-a declanșat un amplu proces de reconfigurare a relațiilor politice, economice, militare și de securitate în sistemul internațional și de consolidare a multipolarității,

---

¹ Cdor. (r) dr. ing. Stelian TEODORESCU, *Teză doctorat cu tema "Intelligence-ul multinațional în sprijinul procesului decizional al planificării operațiilor la nivel NATO"*, 2016, p.16.

acest lucru datorându-se în principal efectelor generate și impactului acestor provocări globale emergente cu care sunt confruntate statele, cum ar fi crizele economice, sociale și politice, migrația, conflictele etnice, religioase și între culturi, toate acestea derulându-se tot într-o formă ciclică istorică și generând instabilitate în domeniul securității în plan regional și internațional².

Nu trebuie omis faptul că dinamica procesului de globalizare oferă atât canale suplimentare pentru exprimarea și accelerarea dezvoltării puterii statelor la nivel regional și global, cât și modalități alternative de contestare a atitudinii unor actori internaționali de care încearcă să exploateze vulnerabilitățile existente la nivelul unor state. Astfel, putem sublinia că procesul de globalizare asigură oportunități de care pot profita diverși actori statali și non-statali pentru a-și susține interesele și prin alte abordări decât confruntarea armată clasică.

Din păcate, entități statale sau non-statale caută să realizeze surprinderea la nivel strategic printr-o paletă diversificată de instrumente specifice, aspect ce a generat sarcina primordială de cuantificare a impactului individual și combinat a tuturor acestor provocări, acest fapt având o contribuție decisivă la re poziționarea actorilor internaționali. În prezent, mai mult decât în altă perioadă, majoritatea statelor lumii fac eforturi deosebite de a evita surprinderea strategică, căutând să anticipeze evoluția și impactul provocărilor cu care se confruntă și care sunt amplificate de o sumă de alți factori care țin de necesitatea de reformare și modernizare a organizațiilor regionale și globale.

Odată cu definirea acestui nou mediu internațional de securitate și remodelarea mediului geopolitic se conturează și o nouă hartă geopolitică a lumii, principalii actori internaționali re poziționându-se în funcție de noile realități geografice, economice, social-culturale și ideologice, dar și de noile entități apărute cum ar fi Orientul mijlociu Extins, Europa de Sud-Est, Balcanii de Vest, Europa de Centru-Sud, Asia Centrală, Asia de Sud și de Sud-Est, Caucaz sau regiunea Mării Negre, fiecare dintre acestea deținând un rol important în construirea noii arhitecturi de securitate mondiale.

În acest context, analiza mediului regional global de securitate relevă următoarele provocări de securitate, care preocupă, în egală măsură, statele și întreaga comunitate internațională:

- **Conflictele nesoluționate, intensificarea tendinței autonomiste sau eșecul noilor formule statale apărute, instabilitatea unor state sau regiuni.** Tergiversarea identificării unor soluții viabile pe termen lung pentru cazuri generate de reminiscențe ale istoriei conflictuale favorizează cronicizarea instabilității politice, economice, militare și sociale. Mai mult, apariția incidentelor sociale pot degenera cu ușurință în conflicte deschise care transformă statele sau regiunile în refugii ideale pentru grupări ale crimei organizate și a grupărilor radical extremiste etnice sau religioase, aceste areale favorizând planificarea și lansarea unor operațiuni criminale și teroriste, cu potențial de risc global.

- **Dezvoltarea rețelelor transnaționale de crimă organizată, grupărilor insurgente și terorismului**³. Fenomenul se manifestă, cu precădere, pe fondul scăderii autorității statului, accesului facil la arme de foc și traficului ilegal, migrației ilegale și, nu în ultimul rând, datorită conexiunilor rețelelor criminale în sferile puterii.

- **Fluxurile migraționiste ilegale și impactul modificărilor demografice**⁴. Instabilitatea prelungită generează fluxuri permanente de migranți clandestini care cresc presiunile asupra unor țări sau regiuni care se bucură de o relativă stabilitate, confruntându-le cu riscuri economice și sociale majore: dezechilibre pe piața autohtonă a forței de muncă, dezvoltarea rețelelor de crimă organizată, amplificarea unor sentimente xenofobe în rândul populației, crearea unui mediu favorabil acțiunilor teroriste, etc.

---

² Ibidem, p. 17.

³ Divya SRIKANTH, *Non-traditional security threats in the 21st century: a review*, Rajaratnam School of International Studies Singapore, International Journal of Development and Conflict, p. 61, [://www.ijdc.org.in/uploads/1/7/5/7/17570463/2014junearticle4.pdf](http://www.ijdc.org.in/uploads/1/7/5/7/17570463/2014junearticle4.pdf).

⁴ Ibidem, p. 65

▪ **Impactul degradării mediului**⁵. Creșterea într-un ritm rapid a nevoilor de resurse energetice a condus la o competiție acerbă între actorii internaționali cu potențial deosebit în acest domeniu și care exploatează vulnerabilitățile generate de un consum dezechilibrat care depășește rata de refacere a acestor resurse naturale.

▪ **Confruntările cyber și impactul acestora asupra securității**⁶. Numărul atacurilor cibernetice puse în operă de actorii statali și non-statali este în creștere, acestea reprezentând o amenințare credibilă pentru securitatea statelor, în principal datorită anonimatului relativ al celor care stau la baza producerii acestui tip de atacuri, absenței unei legislații explicite în acest domeniu, posibilității foarte mari de escaladare și, mai ales, datorită posibilității reduse de previzionare, fapt care conduce la imposibilitatea de a anticipa, cuantifica și controla consecințele unui atac cibernetic.

Analizele cu privire la problematica relațiilor internaționale menționează frecvent transformările considerabile ce au avut loc în mediul securității regionale și globale pe parcursul ultimilor decenii. Accelerarea proceselor de integrare economică la nivel regional și internațional, influența tot mai mare a actorilor non-statali, precum și schimbările din cadrul mediului militar și tehnologic al informației au contribuit și la apariția „*amenințărilor hibride*”⁷, amenințări non-tradiționale cu nivel de impredictibilitate foarte ridicat pentru state și structurile lor de apărare, în special, în ceea ce privește protecția civililor, dar și a propriilor forțe armate.

Drept consecință, putem aprecia fără rezerve că actuala dinamică a securității regionale și mondiale scoate în evidență un nivel foarte ridicat de complexitate al riscurilor și amenințărilor, dar mai ales a efectelor generate asupra funcționării actorilor statali. Persistența conflictelor militare în anumite zone și a ambițiilor regionale ale unor actori internaționali, apariția unor noi vectori de putere regionali se suprapun pe creșterea rolului unor entități non-statale cum ar fi grupările radical-extremiste, teroriste sau cele cu veleități autonome sau de independență. În acest context, identificarea și cuantificarea relațiilor dintre actorii statali și actorii non-statali constituie un proces amplu și extrem de important pentru evaluarea dinamicii de securitate la nivel național, regional și internațional.

2. Repoziționarea principalilor actori internaționali, element esențial pentru generarea unei noi hărți geopolitice a lumii

Revendicările și deciziile radicale adoptate la nivelul unor actori statali sau non-statali, declarațiile acide, lipsa eficienței și eficacității în soluționarea divergențelor internaționale din cauza lipsei consensului în cadrul organizațiilor internaționale și contextul creat de noile amenințări cu care se confruntă lumea au condus la definirea unui nou mediu de securitate regional și global cu un nivel ridicat de incertitudine.

În fața noilor amenințări cu care se confruntă omenirea, fie ele clasice, asimetrice sau hibride, ONU, principalul garant al păcii și progresului social conform Cartei, întâmpină serioase dificultăți în consensualizarea unei poziții comune, mai ales la nivelul Consiliului de Securitate unde unii dintre principalii actori internaționali au calitatea de reprezentanți permanenți și drept de veto în adoptarea deciziilor.

Contextul actual de securitate, marcat profund și de o gamă de interese foarte variată, constituie un mediu favorabil pentru apariția simultană în zone geografice diferite a unor evenimente neprevăzute, acestea generând nesiguranță și confuzie, dar și necesitatea unei strategii de abordare integrată de soluționare a conflictelor apărute.

Drept consecință, evoluția relațiilor internaționale specifică perioadei actuale solicită o abordare nouă a situației de securitate regionale și globale, fiind necesar ca absolut toate statele să regândească prioritățile din politica externă în funcție de rolurile statelor în

⁵ Ibidem, p. 64

⁶ Ibidem, p. 66

⁷ Cdor. (r) dr. ing. Stelian TEODORESCU, *Teză doctorat cu tema "Intelligence-ul multinațional în sprijinul procesului decizional al planificării operațiilor la nivel NATO"*, 2016, p.20.

afacerile internaționale, sporirea responsabilității în legătură cu ceea ce se întâmplă în lume și inițierea de relații prin folosirea oportunităților identificate în concordanță atât cu interesele naționale, cât și cu interesele regionale și globale.

Astfel, făcând referire la **Statele Unite ale Americii (SUA)**, putem sublinia faptul că rezultatul și efectele ultimului proces electoral au alimentat analizele și prognozele cu privire la schimbările din politica internațională ce ar putea modifica „*jocul politic*” la nivel planetar. Așa cum era de așteptat, noua administrație de la Washington a reacționat rapid la problemele cu care se confruntă comunitatea internațională, făcând primii pași în direcția revizuirii priorităților sale geopolitice. Un argument elocvent în acest sens este includerea în sfera preocupărilor în materie de securitate a națiunii americane nu numai a amenințărilor teroriste, ci și a implicațiilor geopolitice generate de noua atitudine abordată de diverși poli de putere regionali și internaționali, care fac dovada unor re poziționări rapide și ireversibile în construirea relațiilor internaționale.

Necesitatea modificării punctelor de vedere în materie de securitate națională, foarte probabil a fost generată în mod clar de nivelul de impredictibilitate a deciziilor Rusiei în plan geopolitic, de jocul duplicitar al unor state în funcție de interese, de amenințarea regimului nord-coreean și, nu în ultimul rând, de incertitudinea ce marchează evoluția situației generale din Orientul Mijlociu, toate acestea provocând efecte negative pentru poziția geopolitică a statelor, pe termen lung.

Drept urmare, prin abordările și implicarea în soluționarea conflictelor de securitate, SUA confirmă faptul că au optat pentru a-și menține contribuția la menținerea echilibrelor de putere în acele zone marcate de instabilitate, dar prin aplicarea unor strategii raționale ce presupun soluții decizionale bazate pe comunicare, negociere și diplomatie, implicarea și responsabilizarea aliaților și a altor state partenere și susținerea materială a acestora în acțiunile desfășurate și, nu în ultimul rând, asumarea unor riscuri minime prin evitarea implicării militare directe și alegerea acestei variante decizionale ca o ultimă opțiune existentă⁸.

Este important de subliniat importanța beneficiilor unei astfel de abordări la nivel multinațional, integrat și interoperabil la nivel aliat pentru un management eficient și eficace al riscurilor și amenințărilor de securitate, efectele unei corelări transfrontaliere multiplicând șansele de succes comparativ cu politicile singulariste, necalibrate într-un context participativ mai larg. De aceea, se poate aprecia că este mult mai eficientă o abordare unitară a problematicii securității regionale și internaționale și, fără a face o delimitare strictă, analizele în acest domeniu putând fi elaborate pe un palier comun politic, economic, social și de securitate.

Încă de la Summit-ul NATO de la București din 2008, dar continuând cu cele din Țara Galilor și Polonia, relațiile dintre **Federația Rusă și Alianța Nord-Atlantică** și, implicit, SUA, s-au tensionat și au revenit la retorici persistente și sistematice de pe poziții contradictorii. Astfel, în ultimul an, cu metode intrinseci adaptate perioadei actuale, antagonismul dintre NATO și Rusia a cunoscut o nouă față, hibridă, în care s-a dezvoltat cu pregnanță componenta informațională a războiului mediatic într-o combinație perfectă cu amenințările clasice de securitate (*comportamentul agresiv și revizionist al Rusiei*) dezvoltate cu mijloace specifice epocii, printre acestea aflându-se și cele cyber.

Implicarea Moscovei în procese electorale din alte state, finanțarea partidelor extremiste din Europa prin diverse companii și fonduri offshore, sprijinirea acțiunilor subversive de corupție și exploatarea vulnerabilităților politice, sociale și economice din unele state fragile, sprijinirea punerii în operă a ideilor și planurilor autonomiste și, nu în ultimul rând, reacțiile și răspunsurile la exerciții militare și prezenței Alianței din Marea Baltică și Marea Neagră, **confirmă și re poziționarea**

---

⁸ Ana Stan, *Analiza Stratfor: SUA ar putea gestiona crizele din Ucraina și Irak și din zona Marii Negre*, http://adevarul.ro/international/europa/analiza-stratfor-sua-putea-gestiona-crizele-ucraina-irak-zona-marii-negre-1_54072d500d133766a8d3f3d1/index.html.

Moscovei în plan geopolitic, disputa liderilor ruși cu statele NATO și, implicit, cu SUA ajungând practic într-o etapă cu totul specială caracterizată de o puternică simbolistică⁹.

Percepția liderilor ruși că extinderea și dezvoltarea potențialului militar de descurajare a NATO are ca scop încercuirea Rusiei, în combinație cu elemente de insecuritate geografică și, mai ales, cu teama pierderii controlului asupra dependenței statelor lumii de resursele de petrol și gaze, au generat ample acțiuni de re poziționare a statului rus în plan geopolitic.

Această situație explică nevoia Moscovei de a crea state sau zone tampon în apropierea granițelor naturale¹⁰ prin re poziționarea în relația de parteneriat cu anumite state sau prin exploatarea vulnerabilităților unor state instabile și fragile și crearea unor entități de tip enclavă foarte ușor de controlat și prin menținerea unei influențe semnificative în anumite regiuni în pofida dimenisunii eforturilor militare și financiare necesare.

Cu toate acestea, nu trebuie să ometem faptul că toate aceste eforturi ale Rusiei sunt realizate într-un moment dificil pentru economia Rusiei care se află într-un regres semnificativ, aceasta fiind bazată în principal pe exploatarea și valorificarea resurselor de petrol și gaze naturale ale căror prețuri sunt la un nivel scăzut. Mai mult decât atât, Rusia se confruntă și cu efectele generate de sancțiunile impuse după anexarea Crimeii, ridicarea embargoului comunității internaționale impus Iranului, de creșterea exploatărilor gazelor de șist în SUA și de posibila creștere a cantității de energie produsă la centralele nucleare din Japonia după devastatorul cutremur de la Fukushima.

Din punct de vedere militar, cu toate că Rusia este o mare putere terestră, fără bariere naturale securitatea statului rus poate fi afectată de vulnerabilitățile generate de inexistența acelor puncte tari ale puterilor marine, protejate de întinderi mari de apă. Într-un astfel de context, sub pretextul apărării drepturilor etnicilor ruși¹¹ din Ucraina, Rusia a invadat și ocupat Peninsula Crimeea prin care și-a asigurat controlul gurilor Niprului, obiectivul principal fiind controlul asupra spațiului Mării Negre prin baza navală de la Sevastopol și dezvoltarea capabilităților militare terestre, navale și aeriene din regiune.

Pentru a domina și controla întregul trafic comercial și militar naval și aerian din regiunea Mării Negre¹², Moscova s-a re poziționat și în relațiile cu Turcia, un alt important actor regional, internațional, dar și stat membru NATO¹³.

În acest context, este semnificativ de evidențiat faptul că, în luna decembrie 2014, Rusia a anunțat că renunță la proiectul gazoductului *South Stream*, care urma să treacă prin Bulgaria, Serbia și Ungaria, în favoarea proiectului *Turkish Stream*, care presupune construcția unei conducte de gaze din Rusia până în Turcia via Marea Neagră, grupul energetic rus Gazprom intenționând să finalizeze lucrările la acest nou proiect până la sfârșitul lui 2019. Mai mult, livrările de gaze naturale către Turcia "au crescut cu 48% în luna septembrie a anului 2017"¹⁴.

Turcia exploatează la rândul său efectele generate de evoluțiile de securitate din regiunea Mării Negre, urmărindu-și propriile interese politice, economice, comerciale și militare.

În pofida statutului său de stat membru NATO și al aspirațiilor de a adera la Uniunea Europeană, Turcia continuă să dezvolte relațiile cu Rusia, făcând dovada elaborării unor politici și strategii similare cu cele ale Moscovei în ceea ce privește asumarea rolului de lider regional din

---

⁹ Robert LUPITU, *Analiză război informațional NATO-Rusia: Etapa dezavuării miturilor și a interpretării realității. NATO: "Niciun alt partener nu a beneficiat de un statut similar cu cel al Rusiei". Federația Rusă: "Prin atitudinea ostilă a NATO s-au ratat imense oportunități de cooperare"*, 02.06.2015, <http://www.caleaeuropeana.ro/razboiul-informational-nato-rusia-etapa-dezavuarii-miturilor-si-a-interpretarii-realitatii-nato-niciun-alt-partener-nu-a-beneficiat-de-un-statut-similar-cu-cel-al-rusiei-federati/>.

¹⁰ Lt.drd. Alexandru CRISTIAN, *Rusia și Uniunea Europeană – o dilemă geopolitică și geostrategică*, Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, p.111.

¹¹ Ibidem, p. 111

¹² Petre Munteanu, *Rusia se pregătește "să ocupe" Marea Neagră*, 28.01.2015, <https://www.rumaniamilitary.ro/rusia-se-pregateste-sa-ocupe-marea-neagra>.

¹³ Constantin Crânganu, *Rusia: Aproximarea amurgului (geopolitic)*, 29.02.2016, Contributors.ro.

¹⁴ Cristian Soare, *Turcia și jocul dublu între relațiile cu Rusia și interesele cu Ucraina*, <http://www.curierulnational.ro/Extern/2017-10-11/Turcia+si+jocul+dublu+intre+relatiile+cu+Rusia+si+interesele>.

punct de vedere istoric, dar și de respingere a intensificării implicării politice și prezenței militare a unor state care nu sunt riverane Mării Negre.

Sintetizând, putem aprecia că poziția favorabilă a Turciei în relația cu Gazprom în ceea ce privește achiziția de gaze naturale și intențiile companiei respective de a lua în calcul renașterea proiectului gazoductului Turkish Stream, dar și intenția Turciei de a achiziționa sistemul anti-balistic S-400 de la Rusia¹⁵, confirmă un context geopolitic în zona Mării Negre cu o permanentă evoluție, din ce în ce mai încordat și cu un nivel de incertitudine din ce în ce mai ridicat pentru mediul internațional de securitate.

Un alt actor important este **China** ale cărei interese strategice de securitate sunt strâns legate de realizarea superiorității sau chiar a supremației militare prin dezvoltarea unor capacități militare care, prin controlul și monitorizarea unor zone de interes (*ex. Golful Persic, Strâmtoarea Hormuz, Golful Bengal sau Strâmtoarea Malacca*) și a liniilor maritime, au ca principal scop prevenirea blocării accesului la resursele de energie în cazul unui conflict major internațional. În acest context, este semnificativ de subliniat faptul că, liderii chinezi consideră ca fiind vital accesul la resursele de petrol și gaze naturale, catalogând această dependență ca fiind un factor cu un imens potențial destabilizator și cu efecte greu de cuantificat și controlat (*în condițiile în care, conform estimărilor, "nevoile de petrol pentru consum în China vor crește de la 75 de milioane de barili pe zi, în 2004, la 120 de milioane de barili, în 2025"*)¹⁶.

Pe lângă dezvoltarea potențialului militar, apare din ce în ce mai pregnant intenția Chinei de a-și dezvolta și consolida influența, controlul și superioritatea economică în diverse regiuni ale lumii, una dintre priorități fiind și linia maritimă dintre Orientul Mijlociu și Marea Chinei de Sud. Argumentul principal în acest sens este volumul comerțului desfășurat (*"aproximativ 50% din comerțul mondial"*) și dimensiunea tranzitului maritim anual (*"aproximativ 41.000 de nave"*) în Marea Chinei de Sud¹⁷, care ar putea genera un cadru favorabil pentru adoptarea deciziilor și pentru un control total din partea Chinei asupra dreptului de tranzit pentru navele altor state din regiune (*Japonia sau Coreea de Sud*) sau ale altor state. Astfel, China poate avea la dispoziție un mijloc de a exercita presiune asupra altor state ale căror schimburi comerciale și nevoi de aprovizionare cu petrol și gaze depind de transporturile maritime. Un astfel de mod de a controla activitatea din Marea Chinei de Sud ar corespunde cu doctrina geostrategică *"Prima insulă din lanțul de apărare"*, avansată în 1990 de generalul Liu Huaqing¹⁸, conform căreia, pentru a-și asigura securitatea, China trebuie să controleze întreaga regiune dintre Japonia, Taiwan și Filipine. Impunerea supremației în Marea Chinei de Sud, dar și în alte zone adiacente este strâns legată de asigurarea nevoilor de resurse energetice, acest obiectiv fiind extrem de important pentru China la nivel geopolitic și, implicit, strâns legat în primul rând, de relațiile cu Rusia, dar și de relațiile cu alte state din vecinătate, dimensiunea unor astfel de alianțe sau parteneriate asigurând Chinei accesul la resurse energetice din Asia Centrală și Orientul Mijlociu (*ex. Organizația pentru cooperare de la Shanghai*).

Iranul este un alt actor internațional care joacă un rol important în Orientul Mijlociu, regiunea Mării Caspice și Asia Centrală. Prin parteneriat cu un alt stat important al lumii, Iranul poate oferi posibilitatea controlului Golfului Persic și a regiunii Mării Caspice. Drept urmare, având în vedere creșterea influenței Rusiei și în Marea Neagră și Marea Mediterană, liderii ruși consideră importantă colaborarea cu Iranul ca o putere regională prin intermediul căreia să poată să-și

¹⁵ Cristian Soare, *Turcia și jocul dublu între relațiile cu Rusia și interesele cu Ucraina*, <http://www.curierulnational.ro/Extern/2017-10-11/Turcia+si+jocul+dublu+intre+relatiile+cu+Rusia+si+interesele>.

¹⁶ *Evoluții geopolitice în spații de crize și conflicte (fostul spațiu iugoslav, Orientul Mijlociu, Asia de Sud-Est)*, <http://www.scrigroup.com/istorie-politica/stiinte-politice/EVOLUTII-GEOPOLITICE-IN-SPATII82316.php>.

¹⁷ *Evoluții geopolitice în spații de crize și conflicte (fostul spațiu iugoslav, Orientul Mijlociu, Asia de Sud-Est)*, <http://www.scrigroup.com/istorie-politica/stiinte-politice/EVOLUTII-GEOPOLITICE-IN-SPATII82316.php>.

¹⁸ Liu Huaqing (*octombrie 1916 – 14 ianuarie, 2011*), general în Armata Populară de Eliberare chineză, a servit ca și comandant al Forțelor Navale în perioada 1982-1988, fiind considerat ca fiind unul dintre cei care și-au adus o contribuție deosebită la modernizarea acestei categorii de forțe.

proiecteze puterea politică și militară în Orientul Mijlociu, dar și să-și protejeze interesele economice în domeniul exploatarei și distribuției resurselor energetice.

În contextul consolidării acestei lumi multipolare cu o rapiditate fără precedent și a punerii în fața unor dificile teste de maturitate generate de Brexit și de intensificarea tendințelor autonomiste, **Uniunea Europeană (UE)** face dovada disponibilității pentru comunicare și dialog cu toți acești actorii principali, chiar dacă există o slabă voință politică de finanțare a capacităților militare și de intelligence comune¹⁹ necesare pentru a putea fi perceput ca un actor important în evoluțiile geopolitice. **Cu toate acestea, percepția indusă cu privire la această calitate este în continuare susținută prin atitudinea statelor membre ale UE, în majoritatea lor și membre ale NATO, de reafirmare și susținere a importanței și valorii parteneriatului transatlantic, care creează cadrul favorabil pentru ca împreună, partenerii să fie mai eficienți în rezolvarea provocărilor globale reprezentate de Orientul Mijlociu, Asia, China și Rusia.**

Este esențial a nu omite că provocările legate de asigurarea nevoilor de resurse de petrol și gaze și asigurarea securității energetice a statelor membre ale UE vor depinde în mare măsură de creșterea acestor necesități în contextul unei concurențe din ce în ce mai acerbe la nivel mondial, toate acestea fiind exploatate de Rusia care dorește dezvoltarea unei dependențe cât mai mari a Europei de capacitățile de exploatare și distribuție rusești.

Concluzii

În prezent, realitățile acestui mediu caracterizat de dezvoltarea unei lumi globale și multipolare dovedește, mai mult decât oricând, necesitatea imperioasă a realizării conexiunilor între toți participanții la jocul mondializării, element esențial pentru gestionarea provocărilor de ordin politic, social, economic, dar mai ales a celor privind apărarea și securitatea. Este limpede că unor actori internaționali le convine noul context, altora, în schimb, le este teamă atât de efectele negative generate, cât și de schimbările accelerate, imprevizibile și, de cele mai multe ori, ireversibile, principalul argument în acest sens fiind percepția din ce în ce mai accentuată că foarte multe state sunt excluse din acest joc al mondializării.

Drept urmare, nu mai poate fi ignorat faptul că provocarea actuală este proiectarea viitorului prin fixarea unor obiective specifice pe termen lung, fiind necesar ca deciziile și atenția să fie canalizate și pentru sprijinirea acelor state cu vulnerabilități și care au rămas în afara fenomenului globalizării, interesul primordial actual fiind întâmpinarea viitorului prin viziuni clare într-un context global în continuă dezvoltare, în care niciun stat nu poate face față unor astfel de provocări de unul singur.

Beneficiile unei astfel de strategii la nivel global nu pot fi decât cele specifice unui joc cu sumă pozitivă în care toți actorii statali sau non-statali au de câștigat, scopul principal fiind controlul riscurilor și amenințărilor și, implicit crearea unei lumi mai sigure. Astfel, punerea în comun a informațiilor și a experienței, cât și încurajarea comunicării, negocierilor și diplomației la scară largă despre idei, acțiuni și opțiuni constituie cel mai bun mod de a înainta în cadrul unor proiecte comune la nivel regional și internațional.

---

¹⁹ Joseph Fitsanakis, *German spy officials dismiss calls to create European intelligence agency*, 06.10.2017, <https://intelnews.org/2017/10/06/01-2191/>.

BIBLIOGRAFIE

1. Cdor. (r) dr. ing. Stelian TEODORESCU, *Teză doctorat cu tema "Intelligence-ul multinațional în sprijinul procesului decizional al planificării operațiilor la nivel NATO"*, 2016;
2. Robert LUPÎȚU, *Analiză: "Războiul informațional NATO-Rusia: Etapa dezavuării miturilor și a interpretării realității"*. NATO: "Niciun alt partener nu a beneficiat de un statut similar cu cel al Rusiei". Federația Rusă: "Prin atitudinea ostilă a NATO s-au ratat imense oportunități de cooperare", <http://www.caleaeuropeana.ro/razboiul-informational-nato-rusia-etapa-dezavuării-miturilor-si-a-interpretării-realității-nato-niciun-alt-partener-nu-a-beneficiat-de-un-statut-similar-cu-cel-al-rusiei-federati/>;
3. George FRIEDMAN/Stratfor: *Ucraina și "Micul Razboi Rece"*, <http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/razboi-ucraina-intreaga-regiune-va-exploda-dungaciufriedman-miza-rusiei-romania-prima-linie-distrugator-american-constanta-buget-razboi-botosani-crimeea-referendum-nerecunoscut/>;
4. Corneliu PIVARIU, *Geopolitica și relațiile NATO - Rusia*, Pulsul Geostrategic, nr.151 din 05.09.2013, <http://www.ingepo.ro/materiale/913/editorial-la-pulsul-geostrategic-218-geopolitica-si-relatiile-nato-rusia/>;
5. Constantin CRĂNGANU, *Rusia: Apropierea amurgului (geopolitic)*, <http://www.contributors.ro/global-europa/rusia-apropierea-amurgului-geopolitic/>;
6. Cristina Avram, *Relația Rusia-Iran – o perspectivă geopolitică*, <http://geopolitics.ro/relatia-rusia-iran-o-perspectiva-geopolitica/>;
7. Sergiu TĂMAȘ, *Dimensiunea geoeconomică a crizei globale*, <http://www.sferapoliticii.ro/sfera/134/art07-tamas.html>;
8. Antonia COLIBAȘANU, *Geopolitica Uniunii Europene*, <http://www.colibasanu.ro/wp-content/uploads/2016/07/prezentare-geopolitica-IER.pdf>;
9. Kirsten Gelsdorf, *Global Challenges and their Impact on International Humanitarian Action*, <https://www.unocha.org/sites/unocha/files/Global%20challenges%20and%20their%20impact%20on%20international%20humanitarian%20action.pdf>;
10. Sean KAY, *Globalization, Power, and Security*, Ohio Wesleyan University, Delaware, OH, USA, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.173.7314&rep=rep1&type=pdf>, 2004;
11. Divya SRIKANTH, *Non-traditional security threats in the 21 century: A review*, Rajaratnam School of International Studies Singapore, <http://www.ijdc.org.in/uploads/1/7/5/7/17570463/2014junearticle4.pdf>;
12. Petre Munteanu, *Rusia se pregătește "să ocupe" Marea Neagră*, 28.01.2015, <https://www.rumaniamilitary.ro/rusia-se-pregateste-sa-ocupe-marea-neagra>;
13. Lt.drd. Alexandru CRISTIAN, *Rusia și Uniunea Europeană – o dilemă geopolitică și geopolitică*, Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”;
14. Cristian Soare, *Turcia și jocul dublu între relațiile cu Rusia și interesele cu Ucraina*, <http://www.curierulnational.ro/Extern/2017-10-11/Turcia+si+jocul+dublu+intre+relatiile>;
15. *Global Power Dynamics Interdependence and Insecurity Sustainable and Inclusive Growth*, Annual Review 2015–16 Navigating the New Geopolitics, https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/publications/AR15-16-HIGH-RES_0.pdf;
16. *Evoluții geopolitice în spații de crize și conflicte (fostul spațiu iugoslav; Orientul Mijlociu; Asia de Sud-Est)*, <http://www.scrigroup.com/istorie-politica/stiinte-politice/EVOLUTII-GEOPOLITICE-IN-SPATII82316.php>;
17. *SUA- Rusia, o relație geopolitică mai tensionată decât în perioada Războiului Rece?*, <http://www.paginaderusia.ro/sua-rusia-o-relatie-geopolitica-mai-tensionata-decat-in-perioada-razboiului-rece/>;
18. North Atlantic Treaty Organization, *Russia's top five myths about NATO*, http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_02/20170206_1702-russia-top5-myths-en.pdf.

COMPORTAMENTUL PROVOCATOR AL FEDERAȚIEI RUSE ÎN SPAȚIUL AERIAN DIN REGIUNEA MĂRII NEGRE ÎN PERIOADA 2014-2017

Cătălin Alin COSTEA

Doctorand, Facultatea de Științe Politice, Universitatea din București, România,

E-mail: costea.catalin-alin@fspub.unibuc.ro.

Rezumat: După anexarea ilegală a Crimeei din martie 2014, Federația Rusă a început să dezvolte un comportament provocator în regiunea Mării Negre la adresa statelor riverane, în special față de statele membre NATO. În perioada martie 2014 – octombrie 2017, aviația militară a Federației Ruse a încercat să pătrundă ilegal, și în unele cazuri a și reușit, în spațiul aerian al României, Bulgariei, Turciei, Georgiei și Ucrainei. De asemenea, aceasta a limitat și libertatea de navigație și de zbor în spațiul internațional din Marea Neagră a navelor și a avioanelor NATO. Așadar, articolul de față își propune să identifice și să analizeze evenimentele cu caracter provocator ale Federației Ruse, în special cele ce au avut loc în spațiul aerian, acestea având un impact substanțial asupra mediului de securitate regional. Ipoteza de lucru a articolului este apariția unei dileme a securității în regiunea Mării Negre fapt ce creează tensiuni, un climat nesigur și favorizează perpetuarea instabilității regionale. De asemenea, o parte importantă din informațiile prezentate în acest articol pot fi găsite și în lucrarea mea de disertație intitulată „Militarizarea Crimeei și impactul asupra securității României”, susținută în iunie 2017.

Cuvinte-cheie: Marea Neagră, NATO, Federația Rusă, dilema securității, comportament provocator.

Introducere

Anexarea ilegală a Crimeei și acțiunile provocatoare ale Federației Ruse în spațiul aerian din regiunea Mării Negre au dus la creșterea sentimentului de insecuritate și amplificarea conceptului de dilemă a securității în regiune. Acest „mecanism psihologic”¹ intitulat dilema securității a fost teoretizat de către John Hertz în anii '50 iar pentru a fi pus în funcțiune are nevoie de 2 elemente, teamă și înarmare. John Hertz susține că din teama de a nu fi atacați, subjuogați sau anihilați, oamenii tind să caute să obțină cât mai multă putere pentru a nu fi dominați de alte grupuri.² De asemenea, celelalte grupuri pot face și ele același lucru, începând astfel o spirală a înarmărilor care poate duce la apariția unui risc crescut de război.³ Astfel, „sentimentul de teamă în relațiile internaționale dintre entitățile politice statale se explică prin factori precum: experiența istorică, intențiile ostile deduse/exprimate, vecinătatea/apropierea, puterea relativă și eficiența capabilităților militare ofensive față de cele defensive”.⁴ Prin urmare, experiența istorică a statelor riverane cu Federația Rusă nu este cea mai plăcută iar poziția geografică a acestora, în imediata apropiere a Rusiei, le-au făcut să se teamă după momentul anexării ilegale a Crimeei. Începând cu martie 2014 avioane de vânătoare, de recunoaștere și bombardiere rusești au început să zboare foarte aproape de spațiul aerian al statelor riverane Mării Negre, uneori chiar încălcându-l, fiind necesară interceptarea lor de către forțele

¹ Șerban Filip CIOCULESCU, *Introducere în teoria relațiilor internaționale*, Editura Militară, București, 2007, p.59.

² John H. HERTZ, „Idealist Internationalism and the Security Dilemma” în *World Politics*, Vol. 2, No. 2., Cambridge University Press, Cambridge, 1950, pp. 157-159.

³ *Ibidem*.

⁴ Șerban Filip CIOCULESCU, *op.cit.*, p.58.

aeriane ale acestor state.⁵ Totodată, din acel moment, Federația Rusă a început să organizeze anual numeroase exerciții miliare în Crimeea și în largul coastelor peninsulei.⁶ După terminarea exercițiilor militare denumite „Caucaz 2016”, ce au avut loc între 5-10 septembrie 2016, Șeful Statului Major al Federației Ruse, Valeri Gherasimov, a declarat că flota rusă a Mării Negre poate distruge potențialii inamici din momentul în care efectivele militare din porturile acestora se pun în mișcare.⁷ De asemenea, V. Gherasimov sugerează că Federația Rusă ar putea neutraliza cu ușurință flota militară a unor actori din această regiune. În această zonă, pe lângă Federația Rusă, mai sunt și alți actori statali precum România, Bulgaria, Turcia, Georgia, Ucraina iar aserțiunea poate fi valabilă dacă luăm în calcul capacitățile navale limitate ale acestora.

Mai mult decât atât, Gherasimov susține că dacă până acum Turcia domina Marea Neagră acum lucrurile s-au schimbat⁸. De aceea, pentru a contracara expansiunea și amenințarea Federației Ruse în regiune⁹, membrii NATO precum Canada, Statele Unite și Marea Britanie și alte state au trimis în mai multe rânduri, începând din 2014, avioane de vânătoare în România și Bulgaria pentru a efectua misiuni de poliție aeriană.¹⁰ Măsurile NATO sunt parte a acțiunilor de reasigurare a aliaților estici iar aeronavele patrulează spațiul aerian 24/7, prin rotația aliaților, odată la patru luni, urmând ca ulterior să fie relocalate în alte regiuni ale Alianței.¹¹ Mai mult decât atât, Statele Unite au trimis în România, încă din martie 2014, avioane de recunoaștere AWACS (Airborne Warning and Control System), pentru a monitoriza regiunea Mării Negre, în special acțiunile navale și aeriane ale Federației Ruse.¹²

1. Acțiunile provocatoare ale Moscovei în spațiul aerian din regiunea Mării Negre în anul 2014

În perioada martie 2014 – octombrie 2017 avioanele militare ale Federației Ruse au încercat să pătrundă în spațiul aerian al statelor riverane, în unele cazuri chiar reușind. Potrivit lui Laurian Anastasof, Șeful Statului Major al Forțelor Aeriene Române, de la începutul anului 2016 până în luna iunie 2016, avioanele de vânătoare ale României s-au ridicat de patru ori de la sol pentru a intercepta avioane de luptă rusești ce s-au apropiat prea mult de spațiul aerian al României.¹³ Începând din martie 2014, avioanele de vânătoare ale Federației Ruse au întreprins mai multe acțiuni provocatoare la adresa statelor riverane și a navelor de război ale NATO, ce se aflau în apele internaționale din Marea Neagră. Potrivit lui Maksim Bugri „obiectivele principale ale Rusiei în regiune Mării Negre sunt de

⁵ ***, „Turkish jets scramble Russian intel plane”, *Hurriyet*, 13.04.2014, disponibil la <http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-jets-scramble-russian-intel-plane.aspx?pageID=238&nID=64984&NewsCatID=341>, accesat la data de 08.09.2017.

⁶ Emily FERRIS, „The True Purpose of Russia's Zapad Military Exercises”, *Foreign Affairs*, 04.10.2017, disponibil la <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2017-10-04/true-purpose-russias-zapad-military-exercises>, accesat la data de 08.09.2017.

⁷ ***, „Șeful Statului Major rus - Controlăm "în totalitate" bazinul Mării Negre”, *Digi 24*, 28.09.2016, disponibil la <http://www.digi24.ro/stiri/externe/rusia/seful-statului-major-rus-controlam-in-totalitate-bazinul-marii-negre-575997>, accesat la data de 08.09.2017.

⁸ ***, „General Staff: Russia-Turkey balance of force in Black Sea has changed over years”, *TASS*, 14.09.2016, disponibil la <http://tass.com/defense/899730>, accesat la data de 08.09.2017.

⁹ David FRANCIS, NATO Fears Russia Could Control Black Sea Region, *Foreign Policy*, 26.11.2014, disponibil la <http://foreignpolicy.com/2014/11/26/nato-fears-russia-could-control-black-sea-region/>, accesat la data de 08.09.2017.

¹⁰ ***, North Atlantic Treaty Organization website, The Secretary General's Annual Report 2016, p.40, disponibil la http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_03/20170313_SG_AnnualReport_2016_en.pdf#page=7, accesat la data de 08.09.2017.

¹¹ ***, „Allies enhance NATO air-policing duties in Baltic States, Poland, Romania”, North Atlantic Treaty Organization website, 29.04.2014, disponibil la http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_109354.htm, accesat la data de 10.09.2017.

¹² ***, „Nato jets to monitor Ukraine border”, *BBC*, 10.03.2014, disponibil la <http://www.bbc.com/news/world-europe-26521311>, accesat la data de 10.09.2017.

¹³ Dora VULCAN, „Aeronave militare rusești riscant de aproape de spațiul românesc -de patru ori în acest an”, *Revista 22*, 25.04.2016, disponibil la <http://revista22.ro/70253452/aeronave-militare-rusesti-riscant-de-aproape-de-spatiul-romanesc-de-patru-ori-in-acest-an.html>, accesat la data de 10.09.2017.

a-și maximiza influența strategică și maritimă în regiune, să izoleze Ucraina și Georgia, să slăbească coeziunea NATO în ceea ce privește problemele de securitate și să limiteze accesul în regiune prin strâmtorile turcești al flotei Statelor Unite și a altor membrii NATO din afara regiunii”¹⁴. De asemenea, din 28 februarie 2014, momentul ocupării ilegale a peninsulei, și până în octombrie 2017 avioanele de vânătoare ale Moscovei au încercat să intimideze în nenumărate rânduri navele și avioanele statelor riverane și ale NATO care se deplasau în apele și spațiul aerian internațional din Marea Neagră. Acest lucru a dus la apariția mai multor incidente în perioada martie 2014 – octombrie 2017. Pentru anul 2014, tabelul nr.1 evidențiază acele acțiuni cu caracter potențial provocator ale Federației Ruse identificate din surse deschise, în spațiul aerian din regiunea de interes după cum urmează:

Tabelul nr. 1. Acțiunile aviației ruse pe parcursul anului 2014

Data	Statele implicate	Tipul de incident
03.03.2014	Rusia – Ucraina	Avioanele de vânătoare ale Ucrainei au interceptat elicoptere rusești ce doreau să pătrundă în spațiul aerian al Crimeei. ¹⁵
03.03.2014	Rusia – Turcia	Opt avioane de vânătoare F-16 ale Turciei au interceptat un avion de spionaj rusesc de tip IL-20 ce zbura aproape de spațiul aerian al acesteia din Marea Neagră. ¹⁶
06.03.2014	Rusia – Georgia	Un elicopter militar de tip MI-8 al Federației Ruse a pătruns de două ori, neautorizat, din Osetia de Sud în spațiul aerian al Georgiei. ¹⁷
07.03.2014	Rusia – Turcia	Șase avioane de vânătoare turcești F-16 au interceptat un avion de spionaj rusesc IL-20 aproape de coasta Turciei din Marea Neagră. ¹⁸ Prezența avionului în apropierea strâmtorii Bosfor coincide cu intrarea în Marea Neagră a distrugătorului american USS Truxtun prezent pentru a participa la exerciții militare alături de forțele navale române și bulgare. ¹⁹
08.04.2014	Rusia – Turcia	Patru avioane de vânătoare turcești de tip F-16 au interceptat un avion de spionaj rusesc de tip IL-20 ce zbura foarte aproape de spațiul aerian al Turciei din Marea Neagră. ²⁰
12.04.2014	Rusia – SUA	Un avion de vânătoare, Su-24, neînarmat al Federației Ruse, a trecut la joasă altitudine de 12 ori în 90 de minute peste

¹⁴ Maksym BUGRIY, „Russia’s moves to gain dominance in the Black Sea”, *The Ukrainian Weekly*, 26.02.2016, disponibil la <http://www.ukrweekly.com/uwwp/russias-moves-to-gain-dominance-in-the-black-sea/>, accesat la data de 10.09.2017.

¹⁵ Michael R. GORDON, „Kerry Takes Offer of Aid to Ukraine and Pushes Back at Russian Claims”, *The New York Times*, 04.03.2014, disponibil la <http://www.nytimes.com/2014/03/05/world/europe/secretary-of-state-john-kerry-arriving-in-kiev-offers-1-billion-in-loan-guarantees-to-ukraine.html>, accesat la data de 10.09.2017.

¹⁶ ***, „Turkey scrambles jets after Russian plane flies near its Black Sea coast”, *Hürriyet*, 04.03.2014, disponibil la <http://www.hurriyetdailynews.com/turkey-scrambles-jets-after-russian-plane-flies-near-its-black-sea-coast.aspx?pageID=238&nID=63193&NewsCatID=341>, accesat la data de 10.09.2017.

¹⁷ ***, „Russian military helicopters violate Georgian airspace”, *Agenda.ge*, 07.03.2014, disponibil la <http://agenda.ge/news/10088/eng>, accesat la data de 10.09.2017.

¹⁸ ***, „Turkey scrambles F-16 jets against Russian surveillance plane”, *Hürriyet*, 07.03.2014, disponibil la <http://www.hurriyetdailynews.com/turkey-scrambles-f-16-jets-against-russian-surveillance-plane---.aspx?pageID=238&nID=63322&NewsCatID=359>, accesat la data de 10.09.2017.

¹⁹ ***, „Turkey Scrambles Jets After Russian Flyover”, *Sky News*, 07.03.2014, disponibil la <http://news.sky.com/story/turkey-scrambles-jets-after-russian-flyover-10414632>, accesat la data de 16.09.2017.

²⁰ ***, „Turkish jets scramble Russian intel plane”, *Hürriyet*, 13.04.2014, disponibil la <http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-jets-scramble-russian-intel-plane.aspx?pageID=238&nID=64984&NewsCatID=341>, accesat la data de 16.09.2017.

		distrugătorul american USS Donald Cook ce se afla în apele internaționale din Marea Neagră. ²¹
24 – 25 .04. 2014	Rusia – Ucraina	Avioane militare ale Rusiei au pătruns în mai multe rânduri neautorizat în spațiul aerian al Ucrainei în zona de est a țării. ²²
10.07.2014	Rusia – Georgia	Georgia a susținut că spațiul aerian i-a fost violat de către un elicopter militar al Federației Ruse ce a pătruns în spațiul său aerian din regiunea separatistă Osetia de Sud. ²³
16.07.2014	Rusia – Ucraina	Un avion de vânătoare al Federației Ruse a intrat în spațiul aerian al Ucrainei și a doborât un avion de luptă ucrainean, de tip Su-25, în apropierea regiunilor separatiste Donețk și Luhansk. ²⁴
08.09.2014	Rusia – Canada	Două avioane de vânătoare rusești dar și unul de spionaj au zburat de mai multe ori în jurul fregatei canadiene HMCS Toronto ce se afla în apele internaționale din Marea Neagră. ²⁵
29.10.2014	Rusia – Turcia	Avioanele de vânătoare ale Turciei au interceptat în apropierea spațiului său aerian din Marea Neagră două bombardiere rusești de tip TU-95 și două avioane de vânătoare Su-27. ²⁶

Mai mult decât atât, unele state din regiune au susținut la nivel oficial că activitatea Federației Ruse s-a intensificat în spațiul aerian al Mării Negre, aceasta atrăgând după sine necesitatea de a spori acțiunile lor de monitorizare. Astfel, pe data de 25 martie 2014, presa bulgară prezenta un raport al Ministerului Apărării bulgar în cadrul căruia erau prezentate eforturile făcute de aviația din dotare pentru a intercepta avioanele de spionaj ale Federației Ruse ce intenționau să pătrundă în spațiul aerian al Bulgariei.²⁷ La scurt timp, a venit și declarația președintelui bulgar de la acea dată, Rosen Plevneliev, ce susținea că în ultimele luni avioanele de vânătoare și de spionaj ale Federației Ruse au încercat să pătrundă de mai multe ori în spațiul aerian al Bulgariei.²⁸ Plevneliev declara că totalul zborurilor din ultimii 20 de ani efectuate de avioanele de vânătoare ale Bulgariei nu însumează atâtea zboruri câte au fost nevoite să efectueze acestea în ultimele luni pentru interceptarea aparatelor de

²¹ ***, „UPDATE 1-Russian jet's passes near U.S. ship in Black Sea 'provocative' –Pentagon”, *Reuters*, 14.04.2014, disponibil la <http://www.reuters.com/article/usa-russia-blacksea-idUSL2N0N60V520140414#TmlqFb14qYOCTCUy.97>, accesat la data de 16.09.2017.

²² ***, „Ukraine crisis: Pentagon says Russian jets violated airspace”, *BBC*, 26.04.2014, disponibil la <http://www.bbc.com/news/27167187>, accesat la data de 16.09.2017.

²³ ***, „Russian helicopter illegally enters Georgian airspace”, *Agenda.ge*, 10.07.2014, disponibil la <http://agenda.ge/news/17802/eng>, accesat la data de 16.09.2017.

²⁴ David M. HERSZENHORN, „Ukraine Says Russian Plane Shot Down Its Fighter Jet”, *The New York Times*, 17.07.2014, disponibil la http://www.nytimes.com/2014/07/18/world/europe/ukraine-says-russian-plane-shot-down-its-fighter-jet.html?_r=0, accesat la data de 16.09.2017.

²⁵ ***, „Russian planes buzz Canadian frigate in Black Sea”, *The Star*, 07.09.2014, disponibil la https://www.thestar.com/news/canada/2014/09/08/russian_planes_buzz_canadian_frigate_in_black_sea.html, accesat la data de 16.09.2017.

²⁶ ***, „NATO tracks large-scale Russian air activity in Europe”, *North Atlantic Treaty Organization*, 30.10.2014, disponibil la http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_114274.htm, accesat la data de 16.09.2017.

²⁷ ***, „Russian reconnaissance flights test Bulgaria's Black Sea airspace – report”, *The Sofia Globe*, 25.03.2014, disponibil la <http://sofiaglobe.com/2014/03/25/russian-reconnaissance-flights-test-bulgarias-black-sea-airspace-report/>, accesat la data de 16.09.2017.

²⁸ ***, „Bulgarian President Suspects Intentional Provocations From Russia”, *Novinite*, 01.04.2014, disponibil la <http://www.novinite.com/articles/159427/Bulgarian+President+Suspects+Intentional+Provocations+From+Russia>, accesat la data de 18.09.2017.

zbor rusești.²⁹ Totodată, acesta a adăugat că dacă în ultimii ani erau două sau trei interceptări pe an acum au loc între două și zece interceptări pe săptămână³⁰.

De asemenea, trebuie menționat faptul că evenimentele redată în ultima coloană a tabelului nr. 1 fac parte dintr-o serie mai amplă de acțiuni ale Rusiei. Astfel, pe 28 și 29 octombrie 2014 Federația Rusă a efectuat o serie de exerciții militare ce au constat în ridicarea concomitentă de la sol a mai multor grupuri de avioane ce au zburat foarte aproape de spațiul aerian al membrilor NATO din Marea Baltică, Marea Nordului, Oceanul Atlantic și Marea Neagră.³¹ Am putea considera că scopul potențial al acestor zboruri ar putea fi acela de a testa viteza de reacție a aliaților, dar și de a face un tur de forță pentru a intimida membrii NATO. Potrivit Alianței Nord Atlantice numărul interceptărilor efectuate de către avioanele de vânătoare ale NATO asupra aeronavelor militare rusești pe parcursul anului 2014 a fost de 442³², de două ori mai multe decât în anul 2013³³. Prin urmare, creșterea semnificativă a misiunilor efectuate de forțele aeriene ale Moscovei în apropierea granițelor aliaților este în strânsă legătură cu tensiunile ce au apărut între Federația Rusă și NATO după episodul anexării ilegale a Crimeei, din martie 2014.

2. Acțiunile Rusiei în spațiul aerian din regiunea Mării Negre în anul 2015

În anul 2015 acțiunile continuă în aceeași direcție, așa cum se poate observa din analiza datelor structurate în tabelul nr. 2.

Tabelul nr. 2. Acțiunile aviației ruse pe parcursul anului 2015

Data	Statele implicate	Tipul de incident
06.03.2015	Rusia – Canada	Două avioane de luptă rusești neînarmate au zburat timp de 30 de minute la mică distanță de fregata canadiană HMS Fredericton ce se afla în Marea Neagră pentru exerciții militare cu aliații NATO ³⁴ .
16.03.2015	Rusia – NATO	Un avion de spionaj rusesc de tip IL-20 a survolat mai multe nave ale NATO ce efectuau exerciții militare în spațiul aerian internațional din Marea Neagră ³⁵ .
30.05.2015	Rusia – SUA	Un avion de recunoaștere al Statelor Unite de tip RC-135 ³⁶ ce zbura în spațiul aerian internațional din Marea Neagră, cel mai probabil în apropierea Crimeei, a fost interceptat de către un

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ ***, „NATO tracks large-scale Russian air activity in Europe”, *North Atlantic Treaty Organization*, 30.10.2014, available at http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_114274.htm, accessed on 18.09.2017.

³¹ *Ibidem*.

³² Alberto NARDELLI, George ARNETT, „Nato reports surge in jet interceptions as Russia tensions increase”, *The Guardian*, 03.08.2015 disponibil la <https://www.theguardian.com/world/2015/aug/03/military-aircraft-interventions-have-surged-top-gun-but-for-real>, accesat la data de 18.09.2017.

³³ Brad LENDON, „NATO jets scrambled more than 400 times this year for Russian intercepts”, 21.11.2014, *CNN*, disponibil la, <http://edition.cnn.com/2014/11/21/world/europe/nato-russia-intercepts/>, accesat la data de 18.09.2017.

³⁴ Bruce CAMPION – SMITH, „Canadian warship tracked by Russian warplanes in Black Sea, report says”, *The Star*, 14.04.2015, disponibil la <https://www.thestar.com/news/canada/2015/04/14/canadian-warship-tracked-by-russian-warplanes-in-black-sea-report-says.html>, accesat la data de 18.09.2017.

³⁵ ***, „Un avion rusesc a spionat fregata Regina Maria, în timpul exercițiilor din Marea Neagră”, *Digi 24*, 16.03.2015, disponibil la <http://www.digi24.ro/stiri/actualitate/evenimente/un-avion-rusesc-a-spionat-fregata-regina-maria-in-timpul-exercitiilor-din-marea-neagra-371339>, accesat la data de 18.09.2017.

³⁶ ***, „Boeing RC-135 Reconnaissance Aircraft, United States of America”, *Airforce – Technology*, disponibil la <http://www.airforce-technology.com/projects/boeing-rc135/>, accesat la data de 18.09.2017.

		avion de vânătoare rusesc de tip Su-27. ³⁷ Așadar, pentru a evita ca Statele Unite să culeagă informații cu privire la capacitățile militare deținute de Moscova în Crimeea, aviația rusă a intervenit pentru a intercepta avioanele americane ³⁸ .
29.05.2015 - 01.06.2015	Rusia – SUA	Avioane de vânătoare de tip Su-24 ale Federației Ruse, neîarmate, au trecut de mai multe ori pe lângă distrugătorul american USS Ross ³⁹ ce se afla la o distanță de aproximativ 40 de kilometri de portul Constanța, într-o misiune de patrulare. Distrugătorul se afla în apele internaționale din Marea Neagră atunci când avioanele rusești au zburat pe rând, în paralel cu nava americană, la distanță de 500 de metri și o altitudine de aproximativ 60 de metri față de nivelul apei. ⁴⁰
19.08.2015	Rusia – Georgia	Un elicopter militar rusesc de tip MI-8 a pătruns în spațiul aerian georgian neautorizat prin sudul regiunii separatiste Osetia de Sud. ⁴¹
09.12.2015	Rusia – Georgia	Ministerul de Externe al Georgiei a anunțat că spațiul aerian i-a fost încălcat de către o dronă a Federației Ruse. ⁴²
10.12.2015	Rusia – Georgia	Tbilisi acuza Moscova că un elicopter militar de tip MI-8 a pătruns ilegal în spațiul aerian al Georgiei din regiunea Osetia de Sud. ⁴³
21.12.2015	Rusia – Ucraina	Ucraina a acuzat Federația Rusă că un avion de spionaj al acesteia de tip Tu-214R ⁴⁴ i-a încălcat spațiul aerian din Marea Neagră. ⁴⁵ Aeronava a zburat de-a lungul graniței de est a Ucrainei cu Federația Rusă. Acesta și-a continuat zborul deasupra Mării Azov și al Crimeei violând spațiul aerian al Ucrainei din Marea Neagră, ajungând aproape de zona economică exclusivă a României. ⁴⁶

În ceea ce privește desfășurarea evenimentelor din perioada 29.05-01.06.2015, Federația Rusă are o altă variantă. Agenția de presă *Sputnik International*, principalul portal de promovare a propagandei Federației Ruse, susținea că distrugătorul american USS Ross se îndrepta către apele teritoriale ale peninsulei Crimeea revendicate de Federația Rusă și prin urmare trebuia evitat acest

³⁷ ***, „Russian fighter jet flies dangerously close to US plane, says Pentagon”, *The Indian Express*, 13.06.2015, disponibil la <http://indianexpress.com/article/world/americas/russian-fighter-jet-flies-dangerously-close-to-us-plane-says-pentagon/>, accesat la data de 18.09.2017.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Paul D. SHINKMAN, „More ‘Top Gun’: Russian Jets Buzz U.S. Navy Destroyer in Black Sea”, *US News*, 01.06.2015, disponibil la <http://www.usnews.com/news/articles/2015/06/01/more-top-gun-russian-jets-buzz-us-navy-destroyer-in-black-sea>, accesat la data de 19.09.2017.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ ***, „Six-Point Ceasefire Plan”, *Civil.ge*, 20.08.2015, disponibil la <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=19478>, accesat la data de 19.09.2017.

⁴² ***, „Russian aircraft violate Georgian airspace”, *Agenda.ge*, 10.12.2015, disponibil la <http://agenda.ge/news/48088/eng>, accesat la data de 19.09.2017.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ David CENCIOTTI, „Russia’s most advanced spyplane has deployed to Syria again”, *The Aviationist*, 31.07.2016, disponibil la <https://theaviationist.com/2016/07/31/russias-most-advanced-spyplane-has-deployed-to-syria-again/>, accesat la data de 19.09.2017.

⁴⁵ ***, „Russian reconnaissance aircraft violates Ukrainian airspace”, *Ukraine Today*, 21.12.2015, disponibil la <http://uatoday.tv/news/russian-reconnaissance-aircraft-violates-ukrainian-airspace-558632.html>, accesat la data de 19.09.2017.

⁴⁶ *Ibidem*.

lucru.⁴⁷ De asemenea, în urma incidentului Anatoli Antonov, adjunctul ministrului rus al apărării, a susținut că prezența navei americane în apropierea granițelor Federației Ruse reprezenta un pericol pentru stabilitatea strategică a regiunii.⁴⁸ Pe de altă parte, Pentagonul, prin purtătorul său de cuvânt, a negat vehement afirmațiile oficialului rus susținând că distrugătorul USS Ross se afla într-o misiune de patrulare în apele internaționale din Marea Neagră și că nu și-a schimbat cursul în ciuda încercărilor de intimidare ale aviației ruse.⁴⁹ Ca o concluzie asupra evenimentelor din perioada evidențiată în tabelul nr. 2, avioanele de vânătoare ale Alianței s-au ridicat de peste 400 de ori de la sol pentru a intercepta avioane rusești pe parcursul acestui an, potrivit raportului Anual al Secretarului General al NATO pe anul 2015.⁵⁰ Numărul de interceptări efectuate de avioanele Alianței în 2015 este apropiat de cel din 2014 dar în acești doi ani activitatea aeriană a Federației Ruse în apropierea granițelor NATO a crescut cu 70% față de 2013.⁵¹

3. Acțiunile Rusiei în spațiul aerian din regiunea Mării Negre în anul 2016

Pe parcursul anului 2016, evenimentele de acest tip continuă după cum sunt prezentate în tabelul nr. 3.

Tabelul nr. 3. Acțiunile aviației ruse pe parcursul anului 2016

Data	Statele implicate	Tipul de incident
25.01.2016	Rusia – SUA	Un avion de spionaj american de tip RC-135, ce zbura în spațiul aerian internațional din Marea Neagră, a fost interceptat de către un avion de vânătoare al Federației Ruse de tip Su-27. ⁵² Potrivit Pentagonului, aeronava RC-135 nu se afla în apropierea spațiului aerian al Federației Ruse, iar avionul rus a efectuat o interceptare periculoasă și neprofesionistă. ⁵³
23.03.2016	Rusia – Ucraina	Kievul acuza Moscova că un elicopter militar al acesteia de tip Mi-8 i-a violat spațiul aerian pătrunzând din regiunea Crimeei în regiunea Kerson. ⁵⁴ După câteva minute elicopterul s-a întors în Crimeea.
01.07.2016 – 24.07.2016	Rusia – Bulgaria	Pe data de 24 iulie 2016, ministrul bulgar al apărării de la acea dată, Nicolai Nencev, susținea în cadrul unui interviu acordat postului de televiziune <i>Nova TV</i> că spațiul aerian al Bulgariei a fost încălcat de 10 ori în ultima lună de către avioane civile și

⁴⁷ ***, „Russian Jets Force US Navy Destroyer Away From Territorial Waters”, *Sputnik International*, 30.05.2015, disponibil la <https://sputniknews.com/russia/201505301022751505/>, accesat la data de 19.09.2017.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ Paul D. SHINKMAN, „More ‘Top Gun’: Russian Jets Buzz U.S. Navy Destroyer in Black Sea”, *US News*, 01.06.2015, disponibil la <http://www.usnews.com/news/articles/2015/06/01/more-top-gun-russian-jets-buzz-us-navy-destroyer-in-black-sea>, accesat la data de 20.09.2017.

⁵⁰ ***, „Secretary General’s Annual Report 2015”, *North Atlantic Treaty Organisation*, 11.02.2016, disponibil la http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_127529.htm?, accesat la data de 20.09.2017.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² Sam LAGRONE, „Pentagon: Russian Fighter Conducted ‘Unsafe’ Intercept of U.S. Recon Plane Over Black Sea”, *USNI News*, 28.01.2016, disponibil la <https://news.usni.org/2016/01/28/pentagon-russian-fighter-conducted-unsafe-intercept-of-u-s-recon-plane-over-black-sea>, accesat la data de 20.09.2017.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ ***, „State Border Service of Ukraine says Russian Mi-8 helicopter violated Ukrainian airspace”, *UAWire*, 23.03.2016, disponibil la <http://uawire.org/news/state-border-service-says-russian-mi-8-helicopter-violated-ukrainian-airspace>, accesat la data de 20.09.2017.

		militare ale Federației Ruse. ⁵⁵ Potrivit acestuia în numai patru cazuri a fost vorba de avioane militare rusești care și-au închis transmițătoarele necesare pentru identificare. ⁵⁶ Cu toate acestea, Federația Rusă a negat aceste acuzații susținând că transmițătoarele aeronavelor sale au fost mereu pornite. ⁵⁷
07.09.2016	Rusia – SUA	Un avion de vânătoare al Rusiei, de tip Su-27 a interceptat de două ori un avion de spionaj P-8A Poseidon ⁵⁸ al Statelor Unite ce zbura în spațiul internațional din Marea Neagră. Pentru a-l forța să-și schimbe cursul, avionul rusesc a zburat la mică distanță de cel american, între 3 și 9 metri. ⁵⁹ Pentagonul a susținut că interceptarea a fost una periculoasă și neprofesionistă, iar aceste acțiuni pot duce la escaladarea tensiunilor dintre cele două state. ⁶⁰ De fapt, Federația Rusă a acționat pentru a împiedica Statele Unite să culeagă informații cu privire la locația submarinelor sale. Purtătorul de cuvânt al Ministerul Apărării al Federației Ruse a declarat că avioanele americane au avut transmițătoarele de identificare oprite și se apropiau de granița acesteia. ⁶¹
12.09.2016	Rusia – Ucraina	Nave ale Federației Ruse și avioane de vânătoare au pătruns în apele ucrainene și au încercat să blocheze trecerea unei nave a pazei de coastă ucrainene, ce dorea să ajungă la platformele de extracție a hidrocarburilor localizate în nord-vestul zonei economice exclusive a Ucrainei, mai exact în largul portului Odesa. ⁶²

De asemenea, trebuie aduse unele completări cu privire la evenimentele din perioada 01.07.2016 – 24.07.2016. Nicolai Nencev a catalogat aceste acțiuni ale Moscovei ca fiind provocări ale căror scopuri nu le înțelege dar cărora aviația bulgară este pregătită să răspundă de fiecare dată. Totodată, el a susținut că pentru aviația bulgară aceste interceptări consumă o cantitate notabilă de resurse.⁶³ Același lucru a declarat și Rosen Plevneliev, fostul președinte al Bulgariei, în aprilie 2014,

⁵⁵ ***, „Russian aircraft intruded in Bulgarian air space 10 times in past month – Defence Minister”, *Sofia Globe*, 24.07.2016, <http://sofiaglobe.com/2016/07/24/russian-aircraft-intruded-in-bulgarian-air-space-10-times-in-past-month-defence-minister/>, accesat la data de 20.09.2017.

⁵⁶ Damien SHARKOV, „BULGARIA CONCERNED BY SPIKE OF RUSSIAN AIRSPACE VIOLATIONS”, *Newsweek*, 25.07.2016, disponibil la <http://europe.newsweek.com/bulgaria-concern-spike-russian-airspace-violations-483694?rm=eu>, accesat la data de 20.09.2017.

⁵⁷ Jason BUSH, Alison WILLIAMS, „Russia denies its aircraft violated Bulgarian airspace”, *Reuters*, 25.07.2016, disponibil la <http://www.reuters.com/article/us-bulgaria-russia-idUSKCN105230>, accesat la data de 22.09.2017.

⁵⁸ ***, „Boeing receives \$2.2bn order for 17 P-8As”, *Flight Global*, April 2017, disponibil la <https://www.flightglobal.com/news/articles/boeing-receives-22bn-order-for-17-p-8as-435845/>, accesat la data de 22.09.2017.

⁵⁹ Sam LAGRONE, „Updated: Russian Fighter Came Within 10 Ft. of Navy Surveillance Plane Over Black Sea”, *USNI News*, 07.09.2016, disponibil la <https://news.usni.org/2016/09/07/russian-fighter-came-within-10-ft-navy-surveillance-plane-black-sea>, accesat la data de 22.09.2017.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ Thomas GIBBONS-NEFF, „Russian fighter makes ‘unsafe close range intercept’ with U.S. anti-submarine aircraft”, *The Washington Post*, 07.09.2016, disponibil la https://www.washingtonpost.com/news/checkpoint/wp/2016/09/07/russian-fighter-makes-unsafe-close-range-intercept-with-u-s-anti-submarine-aircraft/?utm_term=.4c33d7c123da, accesat la data de 22.09.2017.

⁶² ***, „Ukrainian border guard service reports dangerous encounter between their ship and Russia's Black Sea Fleet”, *UAWire*, 08.09.2016, disponibil la <http://www.uawire.org/news/ukrainian-border-guard-service-reports-dangerous-encounter-between-their-ship-and-russia-s-black-sea-fleet>, accesat la data de 22.09.2017.

⁶³ Damien SHARKOV, „BULGARIA CONCERNED BY SPIKE OF RUSSIAN AIRSPACE VIOLATIONS”, *Newsweek*, 25.07.2016, disponibil la <http://europe.newsweek.com/bulgaria-concern-spike-russian-airspace-violations-483694?rm=eu>, accesat la data de 22.09.2017.

când acuza Federația Rusă că efectuează zboruri în apropierea spațiului aerian al Bulgariei pentru a provoca aviația bulgară și pentru a-i consuma resursele.⁶⁴ Pe lângă acest lucru, Plevneliev se întreba dacă nu cumva scopul acestor provocări sunt să uzeze și să ducă mai repede în service aeronavele bulgare de tip MiG-29 de producție sovietică, anii '80⁶⁵. Pe parcursul anului 2016, avioanele NATO s-au ridicat de 800 de ori de la sol pentru a intercepta avioanele militare rusești, numărul de interceptări fiind dublu față de anul 2015⁶⁶. Prin urmare, acțiunile Moscovei au dus la creșterea tensiunilor din zonă ceea ce contribuie la degradarea mediului de securitate în regiune.

4. Incidentele din spațiul aerian al regiunea Mării Negre în anul 2017

Pe parcursul anului 2017 evenimentele de acest tip continuă, după cum urmează în tabelul nr. 4.

Tabelul nr. 4. Acțiunile aviației ruse pe parcursul anului 2017

Data	Statele implicate	Tipul de incident
01.02.2017	Rusia – Ucraina	Ucraina a acuzat Federația Rusă că a tras asupra unui avion cargo al armatei ucrainene de tip AN-26, ce zbura în apropierea platformelor de extracție din proximitatea portului Odesa, ocupate de Federația Rusă în decembrie 2015. Cu toate acestea, Moscova a negat acest lucru. ⁶⁷
10.02.2017	Rusia – SUA	Atunci au avut loc trei incidente în care au fost implicate trei avioane de vânătoare Su-24 și unul de spionaj IL-38 ale Federației Ruse și distrugătorul american USS Porter, aflat în Marea Neagră pentru exerciții militare împreună cu aliații NATO. ⁶⁸ Mai întâi două avioane de vânătoare Su-24 și mai apoi încă unul la o diferență mică de timp au zburat la joasă altitudine deasupra navei americane. În aceeași zi un avion de spionaj al Federației Ruse a zburat în jurul distrugătorului american. ⁶⁹ Prin purtătorul de cuvânt al Ministerului Apărării, Moscova a negat aceste acuzații. ⁷⁰

⁶⁴ ***, „Bulgarian President Suspects Intentional Provocations From Russia”, *Novinite*, 01.04.2014, disponibil la <http://www.novinite.com/articles/159427/Bulgarian+President+Suspects+Intentional+Provocations+From+Russia>, accesat la data de 22.09.2017.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ ***, „Russian fighter jets 'buzz' US warship in Black Sea, photos show”, *CNN*, 16.02.2017, disponibil la <http://edition.cnn.com/2017/02/16/us/russia-us-ship-fly-by/index.html>, accesat la data de 24.09.2017.

⁶⁷ Denis PINCHUK, „Moscow denies it shot at Ukrainian warplane: Tass”, *Reuters*, 01.02.2017, disponibil la <http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-airplane-idUSKBN15G4RM>, accesat la data de 24.09.2017.

⁶⁸ Brock VERGAKIS, „Navy releases video of Russian aircraft buzzing USS Porter”, *Stars and Stripes*, 02.03.2017, disponibil la <https://www.stripes.com/news/navy/navy-releases-video-of-russian-aircraft-buzzing-uss-porter-1.456784#WSS51OuGOU>, accesat la data de 24.09.2017.

⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁰ Stephen LOSEY, „Russia buzzed NATO aircraft four times in a single day”, *Defence News*, 02.03.2017, disponibil la <http://www.defensenews.com/articles/russia-buzzed-nato-aircraft-four-times-february>, accesat la data de 24.09.2017.

06.04.2017	Rusia – Ucraina	Unul dintre serviciile secrete ale Federației Ruse, FSB, a reținut o navă ucraineană de pescuit pentru că ar fi violat granița și ar fi intrat în apele controlate de aceasta. ⁷¹
09.05.2017	Rusia – SUA	Un avion de vânătoare Su-27 al Federației Ruse a interceptat un avion de spionaj P-8A Poseidon al SUA în spațiul internațional din Marea Neagră. Potrivit Moscovei, aeronava americană se apropia de spațiul aerian al acesteia și a fost nevoită să acționeze. Avionul rusesc s-a apropiat, încă odată, foarte mult de cel american, la numai 6 metri și a menținut această distanță timp de 5 minute. ⁷²
11.05.2017	Rusia – SUA	Un avion de vânătoare Su-27 rusesc a interceptat un avion de spionaj american de tip P-8A Poseidon, ce zbura în spațiul internațional din Marea Neagră, la o distanță de aproximativ 160 de km de peninsula Crimeea, în partea de nord-vest a acesteia. ⁷³
25.07.2017	Rusia - NATO	Un avion de vânătoare al NATO, a decolat de la baza aeriană Mihail Kogălniceanu, din România, pentru a intercepta două bombardiere strategice Tu-22 ale Federației Ruse ce zburau în proximitatea spațiului aerian al NATO din Marea Neagră ⁷⁴ .

De precizat este faptul că aceste interceptări la mică distanță au un grad ridicat de risc. În 2001 în Marea Chinei de Sud, deasupra insulei Hainan, a avut loc un incident ce a implicat un avion de vânătoare chinez de tip J-8II, și unul de spionaj al SUA de tip EP-3E. Cel dintâi se afla într-o misiune de interceptare dar s-a apropiat prea mult de avionul american și cele două aeronave s-au lovit. Incidentul s-a soldat cu moartea pilotului chinez și avarierea gravă a avionului american.⁷⁵ Pentru a evita astfel de evenimente, Statele Unite, Federația Rusă și China alături de alte state au semnat în aprilie 2014 Codul pentru Întâlniri Neplanificate pe Mare, dar acesta nu este respectat de cele trei mari puteri⁷⁶. De asemenea, pe 24 octombrie 2017, principala agenție de știri a guvernului rus, TASS, menționa într-un articol declarația comandantului armatei a 4-a al forțelor aeriene al Districtul Federal Sudic, generalul Victor Sevastianov, cu privire la numărul interceptărilor realizate de aviația rusă în 2017⁷⁷. Acesta a susținut că avioanele de vânătoare rusești au efectuat, din ianuarie 2017 și până în luna octombrie, 100 de misiuni pentru a intercepta drone de tip Global Hawk și avioane de spionaj RS-135 și P-8A ale Statelor Unite⁷⁸. Potrivit acestuia, aeronavele americane au zburat la o distanță de minim 10-15 km de spațiului aerian al Federației Ruse din Marea Neagră dar fără să îl încalce⁷⁹. Rusia revendică spațiul aerian al Crimeei, pe care-l controlează *de facto* însă *de jure* acesta aparține Ucrainei. Sevastianov a adăugat că aparatele de zbor americane au zburat de-a lungul coastei Mării

⁷¹ ***, „Russian FSB in Crimea detained a Ukrainian ship for “violation of the border””, *Ukrainian Hot News*, 06.04.2017, disponibil la <https://ukrhotnews.com/2017/04/06/russian-fsb-in-crimea-detained-a-ukrainian-ship-for-violation-of-the-border/>, accesat la data de 24.09.2017.

⁷² *Ibidem*.

⁷³ Lucas TOMLINSON, „Russian jet 'buzzes' another US plane in Black Sea, second incident this week”, *Fox News*, 13.05.2017, disponibil la <http://www.foxnews.com/world/2017/05/13/russian-jet-buzzes-another-us-plane-in-black-sea-second-incident-this-week.html>, accesat la data de 24.09.2017.

⁷⁴ ***, „RAF Typhoon scramble in response to Russian aircraft over the Black Sea”, *Royal Air Force website*, 25.07.2017, disponibil la <https://www.raf.mod.uk/news/archive/raf-typhoon-scramble-in-response-to-russian-aircraft-over-the-black-sea-25072017>, accesat la data de 24.09.2017.

⁷⁵ ***, „Why Russia Harasses U.S. Aircraft”, *Stratfor*, 20.04.2016, disponibil la <https://www.stratfor.com/analysis/why-russia-harasses-us-aircraft>, accesat la data de 24.10.2017.

⁷⁶ ***, „Document: Code for Unplanned Encounters at Sea”, *USNI News*, 17.06.2014, disponibil la <https://news.usni.org/2014/06/17/document-conduct-unplanned-encounters-sea>, accesat la data de 24.10.2017.

⁷⁷ ***, „US spy aircraft fly at 10-15 km distance from Russia's south border”, *TASS*, 24.10.2017, disponibil la <http://tass.com/defense/972253>, accesat la data de 28.10.2017.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ *Ibidem*.

Negre, din vestul Crimeei până în zona orașului Soci, în estul Mării Negre.⁸⁰ Prin urmare, putem deduce că și numărul de interceptări ale avioanelor rusești efectuate de statele riverane ar putea fi cu mult mai mare decât cel identificat din surse deschise. Evenimentele din anul 2017 au arătat că Rusia continuă să creeze acțiuni provocatoare ce pot produce accidente care să genereze noi crize regionale. Așadar, incidentele identificate din surse deschise în ultimii trei ani arată încercările Moscovei de a-și extinde influența în regiunea Mării Negre.

Concluzii

Așadar, în urma incidentelor din regiunea Mării Negre și a declarațiilor oficialilor părților implicate putem spune că acțiunile Federației Ruse, din perioada 2014 – 2017, au avut drept scop:

1. Să testeze timpul de reacție și capacitățile avioanelor de luptă ale statelor riverane atunci când un aparat de zbor se apropie de spațiul aerian al acestora sau chiar pătrunde neautorizat. Credem că acest lucru ar ajuta Federația Rusă să obțină informații utile cu privire la capacitatea forțelor aeriene rivale. Mai mult decât atât, cu datele culese Moscova ar putea simula un atac aerian pentru a observa eficacitatea aviației ruse și rezultatele acesteia în eventualitatea unui conflict.

2. Să testeze capacitatea radarelor statelor riverane, dacă acestea detectează avioanele de luptă sau de spionaj rusești cu mult înainte de apropierea de spațiul aerian al statelor respective sau cu puțin timp înainte. Acest lucru este foarte important deoarece, în primul caz, un stat poate trimite dinainte avioane de luptă pentru a preveni ca cele rusești să se apropie prea mult de spațiul lor aerian. În al doilea caz, ridicarea de la sol a avioanelor de interceptare ar întârzi, ceea ce ar permite avioanelor rusești să pătrundă neautorizate în spațiul aerian al unui stat. Prin urmare, putem deduce următorul raționament logic: scopul principal ar putea fi identificarea slăbiciunilor unor actori pe care le-ar putea exploata, în cazul unui eventual conflict și nu numai.

3. Să pună presiune pe statele riverane și să le producă mai multe costuri cu întreținerea aeronavelor. Un singur avion de vânătoare sau de spionaj al Federației Ruse, dacă efectuează un zbor în jurul bazinului Mării Negre, poate ridica de la sol minimum 1 sau 2 avioane de vânătoare ale României, Bulgariei, Turciei, Ucrainei și Georgiei. Prin urmare, în urma creșterii orelor de zbor, aviația statelor riverane trebuie să folosească mai mult combustibil și mai multe piese de schimb pentru mentenanța aeronavelor, lucru deloc ușor. Dacă ne uităm la aviația bulgară observăm că odată cu intensificarea zborurilor rusești în apropierea spațiului aerian al Bulgariei aceasta are dificultăți în a-și menține avioanele de luptă operaționale⁸¹.

4. Să arate conducerii politice și militare a statelor riverane că Rusia este prezentă în Marea Neagră și că aceasta și-a extins influența asupra spațiului aerian și maritim internațional din această regiune. Mai mult decât atât, este posibil ca Rusia să își dorească să-și reafirme rolul de actor geopolitic principal în regiune.

5. Să limiteze libertatea de navigație și de zbor în bazinul Mării Negre, în special a navelor și avioanelor ce aparțin NATO, în încercarea de a arată că acel spațiu este zona sa de influență.

6. Să descurajeze statele membre NATO în efectuarea de exerciții militare și misiuni de recunoaștere în regiunea Mării Negre.⁸²

În același timp, situația generată de anexarea ilegală a Crimeei și de militarizarea acesteia împreună cu acțiunile provocatoare ale Federației Ruse din ultimii ani⁸³ a dus la deteriorarea mediului

---

⁸⁰ *Ibidem*.

⁸¹ ***, „Bulgarian President Suspects Intentional Provocations From Russia”, *Novinite*, 01.04.2014, disponibil la <http://www.novinite.com/articles/159427/Bulgarian+President+Suspects+Intentional+Provocations+From+Russia>, accesat la data de 12.10.2017.

⁸² ***, „Why Russia Harasses U.S. Aircraft”, *Stratfor*, 20.04.2014, disponibil la <https://www.stratfor.com/analysis/why-russia-harasses-us-aircraft>, accesat la data de 12.10.2017.

⁸³ ***, „Pericolele de la Marea Neagră. Avertismentul șefului de Stat Major, Nicolae Ciucă”, *Digi 24*, 08.10.2017 disponibil la <http://www.digi24.ro/stiri/externe/rusia/pericolele-de-la-marea-neagra-avertismentul-sefului-de-stat-major-nicolae-ciuca-806666>, accesat la data de 12.10.2017.

de securitate din regiune⁸⁴. Totodată, considerăm că aceste elemente au dus la accentuarea dilemei securității în regiunea Mării Negre, fapt ce poate duce, în cel mai pesimist caz, la declanșarea unui conflict dacă măsurile pentru detensionarea situației nu au rezultate.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, „Allies enhance NATO air-policing duties in Baltic States, Poland, Romania”, North Atlantic Treaty Organization website, 29.04.2014, disponibil la http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_109354.htm, accesat la data de 10.09.2017.
2. ***, „Boeing RC-135 Reconnaissance Aircraft, United States of America”, *Airforce – Technology*, disponibil la <http://www.airforce-technology.com/projects/boeing-rc135/>, accesat la data de 18.09.2017.
3. ***, „Boeing receives \$2.2bn order for 17 P-8As”, *Flight Global*, April 2017, disponibil la <https://www.flightglobal.com/news/articles/boeing-receives-22bn-order-for-17-p-8as-435845/>, accesat la data de 22.09.2017.
4. BUGRIY Maksym, „Russia’s moves to gain dominance in the Black Sea”, *The Ukrainian Weekly*, 26.02.2016, disponibil la <http://www.ukrweekly.com/uwwp/russias-moves-to-gain-dominance-in-the-black-sea/>, accesat la data de 10.09.2017.
5. ***, „Bulgarian President Suspects Intentional Provocations from Russia”, *Novinite*, 01.04.2014, disponibil la <http://www.novinite.com/articles/159427/Bulgarian+President+Suspects+Intentional+Provocations+From+Russia>, accesat la data de 18.09.2017.
6. BUSH Jason, WILLIAMS Alison, „Russia denies its aircraft violated Bulgarian airspace”, *Reuters*, 25.07.2016, disponibil la <http://www.reuters.com/article/us-bulgaria-russia-idUSKCN105230>, accesat la data de 22.09.2017.
7. CENCIOTTI David, „Russia’s most advanced spyplane has deployed to Syria again”, *The Aviationist*, 31.07.2016, disponibil la <https://theaviationist.com/2016/07/31/russias-most-advanced-spyplane-has-deployed-to-syria-again/>, accesat la data de 19.09.2017.
8. CAMPION – SMITH Bruce, „Canadian warship tracked by Russian warplanes in Black Sea, report says”, *The Star*, 14.04.2015, disponibil la <https://www.thestar.com/news/canada/2015/04/14/canadian-warship-tracked-by-russian-warplanes-in-black-sea-report-says.html>, accesat la data de 18.09.2017.
9. CIOCULESCU Șerban Filip, *Introducere în teoria relațiilor internaționale*, Editura Militară, București, 2007, p.59.
10. ***, „Document: Code for Unplanned Encounters at Sea”, *USNI News*, 17.06.2014, disponibil la <https://news.usni.org/2014/06/17/document-conduct-unplanned-encounters-sea>, accesat la data de 24.10.2017.
11. FERRIS Emily, „The True Purpose of Russia's Zapad Military Exercises”, *Foreign Affairs*, 04.10.2017, disponibil la <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2017-10-04/true-purpose-russias-zapad-military-exercises>, accesat la data de 08.09.2017.
12. FRANCIS David, NATO Fears Russia Could Control Black Sea Region, *Foreign Policy*, 26.11.2014, disponibil la <http://foreignpolicy.com/2014/11/26/nato-fears-russia-could-control-black-sea-region/>, accesat la data de 08.09.2017.
13. ***, „General Staff: Russia-Turkey balance of force in Black Sea has changed over years”, *TASS*, 14.09.2014, disponibil la <http://tass.com/defense/899730>, accesat la data de 08.09.2017.
14. GIBBONS-NEFF Thomas, „Russian fighter makes ‘unsafe close range intercept’ with U.S. anti-submarine aircraft”, *The Washington Post*, 07.09.2016, disponibil la https://www.washingtonpost.com/news/checkpoint/wp/2016/09/07/russian-fighter-makes-unsafe-close-range-intercept-with-u-s-anti-submarine-aircraft/?utm_term=.4c33d7c123da, accesat la data de 22.09.2017.
15. GORDON Michael R., „Kerry Takes Offer of Aid to Ukraine and Pushes Back at Russian Claims”, *The New York Times*, 04.03.2014, disponibil la <http://www.nytimes.com/2014/03/05/world/europe/secretary->

---

⁸⁴ Richard SOKOLSKY, „The New NATO-Russia Military Balance: Implications for European Security”, *Carnegie Endowment for International Peace*, 13.03.2017, disponibil la <http://carnegieendowment.org/2017/03/13/new-nato-russia-military-balance-implications-for-european-security-pub-68222>, accesat la data de 12.10.2017.

of-state-john-kerry-arriving-in-kyiv-offers-1-billion-in-loan-guarantees-to-ukraine.html, accesat la data de 10.09.2017.

16. HERSZENHORN David M., „Ukraine Says Russian Plane Shot Down Its Fighter Jet”, *The New York Times*, 17.07.2014, disponibil la http://www.nytimes.com/2014/07/18/world/europe/ukraine-says-russian-plane-shot-down-its-fighter-jet.html?_r=0, accesat la data de 16.09.2017.

17. HERTZ John H., „Idealist Internationalism and the Security Dilemma” în *World Politics*, Vol. 2, No. 2. Cambridge University Press, Cambridge, 1950, pp. 157-159.

18. LAGRONE Sam, „Pentagon: Russian Fighter Conducted ‘Unsafe’ Intercept of U.S. Recon Plane over Black Sea”, *USNI News*, 28.01.2016, disponibil la <https://news.usni.org/2016/01/28/pentagon-russian-fighter-conducted-unsafe-intercept-of-u-s-recon-plane-over-black-sea>, accesat la data de 20.09.2017.

19. LAGRONE Sam, „Updated: Russian Fighter Came within 10 Ft. of Navy Surveillance Plane over Black Sea”, *USNI News*, 07.09.2016, disponibil la <https://news.usni.org/2016/09/07/russian-fighter-came-within-10-ft-navy-surveillance-plane-black-sea>, accesat la data de 22.09.2017.

20. LENDON Brad, „NATO jets scrambled more than 400 times this year for Russian intercepts”, *CNN*, 21.11.2014, disponibil la <http://edition.cnn.com/2014/11/21/world/europe/nato-russia-intercepts/>, accesat la data de 18.09.2017.

21. LOSEY Stephen, „Russia buzzed NATO aircraft four times in a single day”, *Defence News*, 02.03.2017, disponibil la <http://www.defensenews.com/articles/russia-buzzed-nato-aircraft-four-times-february>, accesat la data de 24.09.2017.

22. NARDELLI Alberto, ARNETT George, „Nato reports surge in jet interceptions as Russia tensions increase”, *The Guardian*, 3.08.2015, disponibil la <https://www.theguardian.com/world/2015/aug/03/military-aircraft-interventions-have-surged-top-gun-but-for-real>, accesat la data de 18.09.2017.

23. ***, „Nato jets to monitor Ukraine border”, *BBC*, 10.03.2014, disponibil la <http://www.bbc.com/news/world-europe-26521311>, accesat la data de 10.09.2017.

24. ***, „NATO tracks large-scale Russian air activity in Europe”, *North Atlantic Treaty Organization*, 30.10.2016, disponibil la http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_114274.htm, accesat la data de 16.09.2017.

25. ***, „North Atlantic Treaty Organization website, The Secretary General’s Annual Report 2016, p.40, disponibil la http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_03/20170313_SG_AnnualReport_2016_en.pdf#page=7, accesat la data de 22.05.2017.

26. ***, „Pericolele de la Marea Neagră. Avertismentul șefului de Stat Major, Nicolae Ciucă”, *Digi 24*, 08.10.2017, disponibil la <http://www.digi24.ro/stiri/externe/rusia/pericolele-de-la-marea-neagra-avertismentul-sefului-de-stat-major-nicolae-ciuca-806666>, accesat la data de 12.10.2017.

27. PINCHUK Denis, „Moscow denies it shot at Ukrainian warplane: Tass”, *Reuters*, 01.02.2017, disponibil la <http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-airplane-idUSKBN15G4RM>, accesat la data de 24.09.2017.

28. PUGLIESE David, „NATO disputes Conservative claim that Russians confronted Canadian warship”, *Ottawa Citizen*, disponibil la <http://ottawacitizen.com/news/politics/nato-disputes-conservative-claim-that-russians-confronted-canadian-warship>, accesat la data de 7.11.2016.

29. ***, „RAF Typhoon scramble in response to Russian aircraft over the Black Sea”, *Royal Air Force website*, 25.07.2017, disponibil la <https://www.raf.mod.uk/news/archive/raf-typhoon-scramble-in-response-to-russian-aircraft-over-the-black-sea-25072017>, accesat la data de 24.09.2017.

30. ***, „Russian aircraft intruded in Bulgarian air space 10 times in past month – Defence Minister”, *Sofia Globe*, 24.07.2016, <http://sofiaglobe.com/2016/07/24/russian-aircraft-intruded-in-bulgarian-air-space-10-times-in-past-month-defence-minister/>, accesat la data de 20.09.2017.

31. ***, „Russian aircraft violate Georgian airspace”, *Agenda.ge*, 10.12.2015, disponibil la <http://agenda.ge/news/48088/eng>, accesat la data de 19.09.2017.

32. ***, „Russian fighter jet flies dangerously close to US plane, says Pentagon”, *The Indian Express*, 13.06.2015, disponibil la <http://indianexpress.com/article/world/americas/russian-fighter-jet-flies-dangerously-close-to-us-plane-says-pentagon/>, accesat la data de 18.09.2017..

33. ***, „Russian fighter jets 'buzz' US warship in Black Sea, photos show”, *CNN*, 16.02.2017, disponibil la <http://edition.cnn.com/2017/02/16/us/russia-us-ship-fly-by/index.html>, accesat la data de 24.09.2017.

34. ***, „Russian FSB in Crimea detained a Ukrainian ship for “violation of the border””, *Ukrainian Hot News*, 06.04.2017, disponibil la <https://ukrhotnews.com/2017/04/06/russian-fsb-in-crimea-detained-a-ukrainian-ship-for-violation-of-the-border/>, accesat la data de 24.09.2017.
35. ***, „Russian helicopter illegally enters Georgian airspace”, *Agenda.ge*, 10.07.2014, disponibil la <http://agenda.ge/news/17802/eng>, accesat la data de 16.09.2017.
36. ***, „Russian Jets Force US Navy Destroyer Away From Territorial Waters”, *Sputnik International*, 30.05.2015, disponibil la <https://sputniknews.com/russia/201505301022751505/>, accesat la data de 19.09.2017.
37. ***, „Russian military helicopters violate Georgian airspace”, *Agenda.ge*, 07.03.2014, disponibil la <http://agenda.ge/news/10088/eng>, accesat la data de 10.09.2017.
38. ***, „Russian planes buzz Canadian frigate in Black Sea”, *The Star*, 07.09.2014, disponibil la https://www.thestar.com/news/canada/2014/09/08/russian_planes_buzz_canadian_frigate_in_black_sea.html, accesat la data de 16.09.2017.
39. ***, „Russian reconnaissance aircraft violates Ukrainian airspace”, *Ukraine Today*, 21.12.2015, disponibil la <http://uatoday.tv/news/russian-reconnaissance-aircraft-violates-ukrainian-airspace-558632.html>, accesat la data de 19.09.2017.
40. ***, „Russian reconnaissance flights test Bulgaria’s Black Sea airspace – report”, *The Sofia Globe*, 25.03.2014, disponibil la <http://sofiaglobe.com/2014/03/25/russian-reconnaissance-flights-test-bulgarias-black-sea-airspace-report/>, accesat la data de 16.09.2017.
41. ***, „Secretary General’s Annual Report 2015”, *North Atlantic Treaty Organisation*, 11.02.2016, disponibil la http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_127529.htm?, accesat la data de 20.09.2017.
42. SHARKOV Damien, „BULGARIA CONCERNED BY SPIKE OF RUSSIAN AIRSPACE VIOLATIONS”, *Newsweek*, 25.07.2016, disponibil la <http://europe.newsweek.com/bulgaria-concern-spike-russian-airspace-violations-483694?rm=eu>, accesat la data de 20.09.2017.
43. SHINKMAN Paul D., „More ‘Top Gun’: Russian Jets Buzz U.S. Navy Destroyer in Black Sea”, *US News*, 01.06.2015, disponibil la <http://www.usnews.com/news/articles/2015/06/01/more-top-gun-russian-jets-buzz-us-navy-destroyer-in-black-sea>, accesat la data de 19.09.2017.
44. ***, „Six-Point Ceasefire Plan”, *Civil.ge*, disponibil la <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=19478>, 20.08.2015, accesat la data de 19.09.2017.
- SOKOLSKY Richard, „The New NATO-Russia Military Balance: Implications for European Security”, *Carnegie Endowment for International Peace*, 13.03.2017, disponibil la <http://carnegieendowment.org/2017/03/13/new-nato-russia-military-balance-implications-for-european-security-pub-68222>, accesat la data de 12.10.2017.
45. ***, „State Border Service of Ukraine says Russian Mi-8 helicopter violated Ukrainian airspace”, *UAWire*, 23.03.2016, disponibil la <http://uawire.org/news/state-border-service-says-russian-mi-8-helicopter-violated-ukrainian-airspace>, accesat la data de 20.09.2017.
46. ***, „Șeful Statului Major rus - Controlăm "în totalitate" bazinul Mării Negre”, *Digi 24*, 28.09.2016, disponibil la <http://www.digi24.ro/stiri/externe/rusia/seful-statului-major-rus-controlam-in-totalitate-bazinul-marii-negre-575997>, accesat la data de 08.09.2017.
47. TOMLINSON Lucas, „Russian jet 'buzzes' another US plane in Black Sea, second incident this week”, *Fox News*, 13.05.2017, disponibil la <http://www.foxnews.com/world/2017/05/13/russian-jet-buzzes-another-us-plane-in-black-sea-second-incident-this-week.html>, accesat la data de 24.09.2017.
48. ***, „Turkey scrambles F-16 jets against Russian surveillance plane”, *Hürriyet*, 07.03.2014, disponibil la <http://www.hurriyetdailynews.com/turkey-scrambles-f-16-jets-against-russian-surveillance-plane---.aspx?pageID=238&nID=63322&NewsCatID=359>, accesat la data de 10.09.2017.
49. ***, „Turkey Scrambles Jets after Russian Flyover”, *Sky News*, 07.03.2014, disponibil la <http://news.sky.com/story/turkey-scrambles-jets-after-russian-flyover-10414632>, accesat la data de 16.09.2017.
50. ***, „Turkey scrambles jets after Russian plane flies near its Black Sea coast”, *Hürriyet*, 04.03.2014, disponibil la <http://www.hurriyetdailynews.com/turkey-scrambles-jets-after-russian-plane-flies-near-its-black-sea-coast.aspx?pageID=238&nID=63193&NewsCatID=341>, accesat la data de 10.09.2017.
51. ***, „Turkish jets scramble Russian intel plane”, *Hürriyet*, 13.04.2014, disponibil la <http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-jets-scramble-russian-intel-plane.aspx?pageID=238&nID=64984&NewsCatID=341>, accesat la data de 08.09.2017.

52. ***, „Ukraine crisis: Pentagon says Russian jets violated airspace”, *BBC*, 26.04.2014, disponibil la <http://www.bbc.com/news/27167187>, accesat la data de 16.09.2017.
53. ***, „Ukrainian border guard service reports dangerous encounter between their ship and Russia's Black Sea Fleet”, *UAWire*, 08.09.2016, disponibil la <http://www.uawire.org/news/ukrainian-border-guard-service-reports-dangerous-encounter-between-their-ship-and-russia-s-black-sea-fleet>, accesat la data de 22.09.2017.
54. ***, „Un avion rusesc a spionat fregata Regina Maria, în timpul exercițiilor din Marea Neagră”, *Digi 24*, 16.03.2015, disponibil la <http://www.digi24.ro/stiri/actualitate/evenimente/un-avion-rusesc-a-spionat-fregata-regina-maria-in-timpul-exercitiilor-din-marea-neagra-371339>, accesat la data de 18.09.2017.
55. ***, „UPDATE 1-Russian jet's passes near U.S. ship in Black Sea 'provocative' –Pentagon”, *Reuters*, 14.04.2014, disponibil la <http://www.reuters.com/article/usa-russia-blacksea-idUSL2N0N60V520140414#TmlqFb14q YOCTCUy.97>, accesat la data de 16.09.2017.
56. ***, „US spy aircraft fly at 10-15 km distance from Russia's south border”, *TASS*, 24.10.2017, disponibil la <http://tass.com/defense/972253>, accesat la data de 28.10.2017.
57. VERGAKIS Brock, „Navy releases video of Russian aircraft buzzing USS Porter”, *Stars and Stripes*, 02.03.2017, disponibil la <https://www.stripes.com/news/navy/navy-releases-video-of-russian-aircraft-buzzing-uss-porter-1.456784#.WSS51OuGOU>, accesat la data de 24.09.2017.
58. VULCAN, Dora „Aeronave militare rusesti riscant de aproape de spatiul romanesc -de patru ori in acest an”, *Revista 22*, 25.04.2014, disponibil la <http://revista22.ro/70253452/aeronave-militare-rusesti-riscant-de-aproape-de-spatiul-romanesc-de-patru-ori-in-acest-an.html>, accesat la data de 10.09.2017.
59. ***, „Why Russia Harasses U.S. Aircraft”, *Stratfor*, 20.04.2016, disponibil la <https://www.stratfor.com/analysis/why-russia-harasses-us-aircraft>, accesat la data de 12.10.2017.

CONFLICTELE ÎNGHEȚATE DIN ZONA CAUCAZIANĂ ȘI IMPACTUL ACESTORA ASUPRA SECURITĂȚII GRANIȚEI DE EST A NATO ȘI UE

Silviu Marius SUDITU

Doctorand, Școala Doctorală „Simion Mehedinți”, Facultatea de Geografie,
Universitatea din București
E-mail: suditu.silviu@yahoo.com

Rezumat: *Regiunea Caucazului nu este doar un pod de legătură între Europa și Asia, ci și un câmp de confruntare între cele două. Nu este, așadar de mirare faptul că zona a fost, și continuă să fie una măcinată de conflicte. După ce au ieșit din URSS, în rândul statelor foste comuniste s-au ridicat mai multe voci naționaliste, unele dintre acestea lovind chiar în integritatea teritorială a noilor entități statale. După războiul din Kosovo, Federația Rusă a avut un atu la masa negocierilor cu privire la statutul republicilor secesioniste din Caucaz, punând capăt unei perioade de relații internaționale caracterizate de colaborare. Intervenția agresivă a Rusiei din 2008 în războiul dintre Georgia și cele două republici secesioniste de pe teritoriul său a dat startul unei noi perioade în privința securității la granița de est a NATO și UE. După ce NATO s-a extins spre est, Rusia a luat decizia de a-și consolida puterea prin forță. Așa că a apelat la aprinderea conflictelor înghețate de pe fostul teritoriu al URSS, ori de câte ori statele din proximitatea sa geografică au făcut câte un pas spre Europa. Războiul din Ucraina a fost cea mai complexă problemă cu care NATO și Uniunea Europeană s-au confruntat în relația cu Rusia după Războiul Rece. Conflictele tot mai dese și atitudinea Rusiei din ultimii ani reprezintă a amenințare la adresa stabilității regionale la granița de est a NATO. Acesta este și motivul pentru care organizațiile occidentale, alături de factorii locali, trebuie să abordeze noua situație din Est cu mult tact și responsabilitate, mai ales în contextul imprevizibilității ce a caracterizat de-a lungul timpului regiunea caspică.*

Cuvinte-cheie: *conflicte înghețate, republici separatiste, securitate, cooperare, NATO, Rusia.*

Introducere

În contextul în care fostele state comuniste au căutat, după prăbușirea URSS, să-și dobândească autonomia față de Federația Rusă, iar aceasta a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a le menține în sfera sa de influență, au apărut, inevitabil, disensiuni. Aceasta și din cauza faptului că statele foste comuniste au căutat, încă din primii ani după ce și-au redobândit puterea de a se autoguverna, să se ascundă sub aripa protecției a Vestului.

Imediat după colapsul comunismului, statele din estul Europei și-au dorit integrarea în NATO, întrucât pentru ele aceasta era una dintre cele mai importante posibilități de a scăpa definitiv de influența rusă și de a ajunge într-o zonă caracterizată de stabilitate. Implicarea forțelor vestice în Europa de Est a atins apogeul după includerea României și a Bulgariei în NATO, și din 2007 în UE. Astfel, influența vestică ajungea până la o limită considerată sensibilă pentru ruși. Mai mult decât atât, în contextul în care cele două state deveneau membre cu drepturi depline NATO, organizația militară își extindea sfera de influență inclusiv în Marea Neagră. Interesul statelor din vest nu a fost numai de natură geopolitică, ci și de natură geostrategică. Implicarea în conflictele din zona extinsă a Mării Negre a venit și ca o necesitate de securitate pentru NATO și Uniunea Europeană.

După încheierea Războiului Rece, Rusia a pierdut foarte mult din punct de vedere geostrategic. De departe, cea mai mare pierdere imediat după căderea comunismului a fost reprezentată de integrarea celor două foste state comuniste, România și Bulgaria, în NATO și UE. Cu un stat turc rival, în mod tradițional, dar și cu Georgia, Republica Moldova și Ucraina dornice și ele

de a ajunge membre în UE, Rusia ar fi devenit un stat încolțit la granița sa de vest și ar fi pierdut definitiv controlul în Marea Neagră și în zona Caucazului.

În acest context, pentru a face față politicii de extindere a NATO, administrația rusă a luat decizia ca pe plan extern să ofere suport regiunilor separatiste din fostele state satelit. Menținerea unei situații tensionate în regiune nu a făcut decât ca statele independente să fie tot mai slăbite ca urmare a numeroaselor revolte etnice, integritatea lor teritorială să fie mult afectată, iar în acest context, mai mult, sau mai puțin oficial, Rusia a intervenit și din punct de vedere militar.

După terminarea Războiului Rece, în zona ex-sovietică au fost înregistrate multe conflicte, acestea având la bază mulți factori: conflicte armate, fărâmițarea unor state, conflicte de origine etnică și religioasă, dar și tendințele autonomiste și separatiste¹. Unele dintre aceste conflicte și-au găsit rezolvarea la scurt timp după ce s-au consumat, altele s-au încheiat fără tratate de pace sau înțelegeri mutuale între părțile implicate, așa că literatura de specialitate se referă la ele cu termenul de conflicte înghețate.

Multe dintre statele ex-sovietice au ajuns să dețină suveranitatea asupra unor teritorii doar pe hârtie, fiindcă în realitate puterea este deținută de rebeli. Nu mai puțin de 6 teritorii, care se autodeclară republici suverane și independente, nu sunt recunoscute la nivel mondial. Este cazul provinciilor Abhazia și Osetia de Sud de pe teritoriul georgian, Nagorno-Karabah situată la granița azero-armeană, Transnistria în Republica Moldova, Novorosiya și Republica Crimeea din Ucraina. Numărul conflictelor înghețate din spațiul fost sovietic a crescut considerabil, iar medierea internațională a eșuat în încercarea de a le soluționa, în ciuda numeroaselor tentative.

Conflictele înghețate au rămas într-o situație incertă, gata să fie repuse pe tapet, ori de câte ori interesele Rusiei în zonă se contrazic cu cele ale comunității internaționale. Toate aceste conflicte sunt întredeschise, fapt ce îi oferă Rusiei posibilitatea de a interveni oricând pentru a restabili pacea în propriile sale condiții.

De-a lungul timpului americanii și rușii s-au acuzat reciproc de intervenții în politicile interne ale statelor aflate în conflict în zona Caucazului. Administrația de la Moscova se apără declarând că se implică în situația din zonă datorită poziției sale geografice și a faptului că înțelege mai bine situația internă a statelor aflate în proximitatea granițelor sale și se autoproclamă drept un liant între Vest și lumea islamică. Statele Unite ale Americii prin vocea NATO, de cealaltă parte, motivează implicarea prin politica tradițională de a răspândi valorile democratice peste tot pe glob.

1. Conflicte înghețate – conflicte dezghețate

Administrată de azeri, dar dominată de armeni din punct de vedere etnic, regiunea Nagorno-Karabah a devenit prima zonă de conflict interetnic din spațiul ex-sovietic și a început înainte de dizolvarea URSS. Pe fondul destabilizării puterii URSS, între armenii și azerii din regiune a izbucnit un conflict care a evoluat într-un adevărat război. Cele două state, ambele ex-sovietice, Armenia și Azerbaidjan, s-au implicat în război, însă niciuna nu și-a asumat public. După căderea comunismului, Armenia a trimis trupe în Nagorno-Karabah, în timp ce azerii au încercat să își apere integritatea teritorială. În 1994, conflictul s-a încheiat, dar armatele armene continuă și astăzi să ocupe o bună parte din teritoriul Azerbaidjanului, motiv pentru care cea din urmă a impus Armeniei embargo și a sistat orice relație diplomatică.

Eforturile comunității internaționale de a găsi o soluție cu privire la statutul legal al acestei regiuni nu au înregistrat progrese semnificative, cu toate că au trecut mai bine de două decenii de la semnarea armistițiului. Conflictul are repercusiuni grave mai ales pentru Armenia, care are două granițe închise, cea cu Azerbaidjanul, dar și cea cu Turcia.

În 2016, conflictul s-a reaprins, Armenia acuzând Azerbaidjanul de încălcarea armistițiului. De cealaltă parte, administrația din Azerbaidjan s-a apărat declarând că focul a fost deschis pentru

---

¹ ***, *Conflictul transnistrean - războiul care a înghețat acum 25 de ani*, disponibil la:

<https://crimemoldova.com/news/history-of-Independence/conflictul-transnistrean-r-zboiul-care-a-nghe-at-acum-25-de-ani/>, accesat la data de 7.10.2017

apărare. Ca urmare a îndemnelor la calm al comunității internaționale, Azerbaidjanul a încetat ostilitățile. Totuși criza din 2016 a fost cea mai gravă din ultimii 20 de ani și a demonstrat cât de inflamabilă este situația din zonă.

Conflictul din 2016 a avut loc într-o perioadă de schimbare a geopoliticii din zonă, în contextul în care Armenia își menține relațiile bune cu Rusia, Rusia intervine în Războiul din Siria, iar Turcia, aliat istoric al Azerbaidjanului, oscilează între Vest și Est. Îngrijorător este faptul că pe fondul instabilității din regiune, conflictul ar putea să degenereze în ciocniri între cele două religii, creștină și musulmană.

Și Georgia a fost mult timp frământată de conflictele dintre puterea statală și republicile separatiste, Abhazia și Osetia de Sud. În noiembrie 1989, regiunea Osetia de Sud, și-a proclamat autonomia față de Republica Sovietică Socialistă Georgiană, eveniment ce a generat primul conflict armat din regiune. De vreme ce niciuna dintre părți nu a dorit să negocieze astfel încât să ajungă la un compromis, tensiunile în regiune au început să se acumuleze, iar în decembrie 1990, conflictul s-a aprins. Prima încercare de soluționare a problemei a avut loc în 1992, dar tensiunile dintre Georgia și Rusia au escaladat în 2008.

Situația din Abhazia, oarecum similară, s-a calmat în 1994, dar ostilitățile au fost reluate în 2008, când Georgia a intervenit militar în cele două provincii separatiste.

Rusia a avut un atu în mână, comparând situația din est cu cea din Kosovo, când Uniunea Europeană a recunoscut Republica Kosovo ca fiind independentă, în ciuda opoziției ruse. Cu exemplul din Balcani pe masă, aceasta și-a manifestat din ce în ce mai tare controlul în regiune. Drept urmare, în primăvara lui 2008, au avut loc mai multe ciocniri între Rusia și Georgia, și chiar un război oficial a izbucnit în noaptea de 7 spre 8 august. La numai patru zile după izbucnirea conflictului ruso-georgian, ca urmare a presiunilor internaționale, cele două au încheiat un armistițiu. Totuși intervenția militară rusă, din anul 2008, a atras atenția organismelor internaționale care s-au văzut, din nou, puse în fața unui stat care folosește forța.

Și în conflictul din Transnistria există o serie de caracteristici asemănătoare celor din celelalte zone post-sovietice cum ar fi Nagorno-Karabah, georgiano-osetin sau georgiano-abhaz, dar în egală măsură sunt și elemente care îl diferențiază clar de celelalte. De exemplu, în acest conflict lipsesc cauzele de ordin etnic, religios, ori demografic, fiind vorba de un conflict bazat în mare măsură pe factori ideologici și politici².

Conflictul își are, practic, originea după prăbușirea URSS, neexistând nicio legătură cu perioada anterioară. RSS Moldova a adoptat în 1989 două legi foarte importante, schimbarea limbii oficiale din rusă în moldovenească și trecerea la alfabetul latin, ceea ce crea o limbă oficială identică cu limba română. Aceste aspecte coroborate cu revoluția din România au creat panică în rândul populației vorbitoare de limbă rusă, așa că un mic teritoriu din estul Moldovei își proclama independența. Separatiștii au instalat zone de control pe podul de peste Nistru, iar în 1990, organele moldovenești abilitate din regiunea respectivă, au fost scoase cu forța. Motivând că pe teritoriul Transnistriei se află un procent considerabil de etnici moldoveni, Republica Moldova a încercat să recâștige controlul asupra teritoriului transnistrean. Drept rezultat, a izbucnit un război scurt în primăvara anului 1992.

Beneficiind de ajutorul armatei ruse, separatiștii din Transnistria au reușit să își păstreze statutul autoproclamat, deși comunitatea internațională nu a recunoscut niciodată existența statului transnistrean. Ulterior toate rundele de negocieri au eșuat. În anul 2006, cetățenii din Transnistria au votat pentru independență, dar Transnistria a rămas de facto un stat nerecunoscut de comunitatea internațională și nici măcar de Rusia³.

² Sergiu-Toader MEDAR, Gheorghe SAVU, *Conflicte „înghețate” în zona Mării Negre, Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, pp.74-76

³ Henry SREBRNIK, *The frozen conflict between Moldova and Transnistria*, 2013, disponibil la:

<http://www.theguardian.pe.ca/opinion/letter-to-the-editor/2013/12/17/the-frozen-conflict-between-moldova-and-3546763.html>, accesat la data de 7.10.2017

După prăbușirea URSS, și Cecenia și-a declarat independența, fiind vorba de un act unilateral, fără a fi însă validat de organismele internaționale. Și aici au urmat o serie de confruntări militare, dar de această dată vizat era teritoriul rus. Intervenția militară rusă în Cecenia (1994-1996) a fost un eșec total. Confruntările au fost de o cruzime greu de imaginat. Primul război cecen a fost "Vietnamul" Rusiei⁴, rușii au pierdut foarte mulți soldați, în doar câteva săptămâni de confruntări⁵ și pierderile nu s-au limitat la viețile omenești. Comunitatea internațională la rândul său și-a exprimat dezaprobarea față de evenimentele din Rusia.

În anul 1999 au avut loc ciocniri între forțele ruse și ceceni. Această operațiune militară a fost pusă pe seama luptei împotriva terorismului, cecenii fiind acuzați de implicarea în atentatele cu bombe din Moscova și alte orașe din Rusia. Autoritățile ruse au argumentat premisele conflictului prin asocierea separatiștilor ceceni cu terorismul, atrăgând atenția asupra faptului că, din lipsă de fonduri pentru susținerea războiului cu rușii, de multe ori aceștia ar fi participat la activități specifice crimei organizate cum ar fi traficul de persoane, de droguri și armament.

Însă la baza conflictului cecen a stat tot poziția geografică a regiunii, Cecenia fiind traversată de conducte de petrol și gaze naturale, iar teritoriul ocupat de ceceni fiind recunoscut a avea mari rezerve de hidrocarburi.

În zonă un pericol real există, și nu doar pentru Rusia, ci și pentru întreaga Europă, prin prezența pe teritoriul Ceceniei a numeroaselor organizații afiliate la Statul Islamic⁶, cea mai mare amenințare la securitatea Europei, de la Războiul Rece încoace. Nu este nici în interesul Uniunii Europene ca Cecenia să fie un stat independent, din contră, controlul de la Kremlin contribuie foarte mult în menținerea păcii.

Conflictul declanșat între Rusia și Ucraina are conexiuni mai vechi, având de-a face atât cu situația internă, cât și cu puterile vecine. Relațiile ruso-ucrainene s-au alterat din anul 2004, ca urmare a așa numitei Revoluții Portocalii. Aceasta a fost răspunsul la fraudarea în masă a alegerilor prezidențiale din 2004. Numai că politica externă a Ucrainei de a se apropia de cel mai puternic factor geopolitic din zonă, adică de Uniunea Europeană, a contravenit interesului Rusiei.

Evenimentele din Ucraina, au început în noaptea de 21 noiembrie 2013, când mai mulți cetățeni ucraineni au început un protest spontan ca urmare a refuzului președintelui de a semna procedurile de pregătire pentru semnarea ulterioară a Acordului de Asociere la Uniunea Europeană și Acordul de Liber Schimb. În februarie 2014 ceea ce a pornit ca un protest a luat o turnură sângeroasă și a culminat cu zeci de morți și organizarea de alegeri anticipate.

Evoluția situației din Ucraina a fost extrem de surprinzătoare atât pentru ucraineni, cât și pentru comunitatea internațională. Pe 26 februarie 2014, mai multe persoane îmbrăcate în haine militare, fără însemne, au preluat controlul Peninsulei Crimeea. Ulterior în Crimeea, Parlamentul vota alipirea peninsulei la Federația Rusă, urmând a se organiza și un referendum în acest sens. În urma acestuia, 95% din populația Crimeei a optat pentru unirea cu Rusia.

Comunitatea internațională a considerat că cel mai bine pentru relațiile internaționale ar fi fost ca situația conflictuală să fie rezolvată pe cale pașnică, însă intervenția militară a Rusiei pe teritoriul unui stat independent, de pe continentul european, a marcat o răcire accentuată a relațiilor dintre SUA și UE, pe de o parte și Rusia, pe de cealaltă.

În luna septembrie 2014 a fost semnat un acord de armistițiu⁷ și până în prezent puterile occidentale nu au recunoscut alipirea Crimeei la Rusia, acțiunea sa fiind catalogată drept agresiune.

⁴ Mansur MILOVAVEV, *Chechnya, Russia and 20 years of conflict*, 2014, disponibil la:

<http://www.aljazeera.com/indepth/features/2014/12/chechnya-russia-20-years-conflict-2014121161310580523.html>, accesat la data de 7.10.2017

⁵ ***, *Conflictul Cecen, 1988-1998 decada care a schimbat fața Europei*, pp. 31-32, disponibil la: http://cpc-ew.ro/pdfs/conflictul_ceceni.pdf, accesat la data de 7.10.2017

⁶ Craig DOUGLAS, *Islamist extremism in Chechnya: A threat to the U.S. homeland?*, 2013, pp. 2-13, disponibil la: <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CHRG-113hhrg80551/pdf/CHRG-113hhrg80551.pdf>, accesat la data de 7.10.2017

⁷ ***, *Criza din Ucraina: Acord pentru un armistițiu între ucraineni și separatiști, obținut la Minsk*, disponibil la: <http://www.hotnews.ro/stiri-international-18041585-criza-din-ucraina-tiruri-artilerie-langa-portul-mariupol-est.htm>, accesat la data de 8.10.2017

NATO și SUA nu au avut nicio intenție să pornească o confruntare directă cu Rusia, pentru că nici politic, dar nici economic, niciuna dintre părți nu ar fi avut de câștigat. Costurile ar fi fost mult mai mari decât beneficiile, chiar dacă la nivel declarativ oficialii din Vest au condamnat atitudinea președintelui Vladimir Putin.

Anexarea Crimeei nu a rămas fără urmări din punct de vedere geostrategic în zona Europei de Est, Rusia sporindu-și influența și în regiunea Mării Negre, în condițiile în care până atunci nici măcar nu mai avea ieșire la aceasta. Crimeea se află din punct de vedere geografic într-un punct strategic, atât militar cât și economic, făcând legătura cu Marea Mediterană, deci ajutând la transportul rus de orice natură. Anexarea Crimeei de către Rusia are două mari roluri: de a opri expansiunea spre est a statelor vestice și acela de a reactiva influența Moscovei în Marea Neagră, deci la granița estică a NATO.

În concluzie, prin acțiunile din Crimeea, Rusia a dorit să-și consolideze poziția sa geostrategică, dar în egală măsură să oprească drumul Ucrainei către structurile occidentale, NATO și UE și să aibă acces către arealul Mării Negre. În 2017, Ucraina a intrat în cel de-al patrulea an al acestui conflict sângeros, în pofida armistițiilor repetate. Presa din Vest a catalogat conflictul din Ucraina drept unul înghețat, dar a cărui rezolvare nu se întrevede în perioada imediat următoare.

2. Republicile separatiste, motiv de îngrijorare pentru Occident

Metodele folosite de puterea de la Moscova în anexarea Crimeei au fost testate inițial în celelalte conflicte înghețate, din fostele republici sovietice, iar pașii au fost identici și au vizat destabilizarea autorităților locale prin sprijinirea grupărilor separatiste. Conflictele înghețate reprezintă în ultima perioadă o pârghie prin care Rusia își exercită puterea în proximitatea ei, recurgând la acestea de fiecare dată când se simte în nesiguranță.

În cazul Ucrainei, miza a fost mai mare decât în restul regiunilor din zona caucaziană, în contextul în care o aderare a acesteia la NATO, ar fi împins granița Organizației Nord Atlantice chiar la frontiera Federației Ruse.

Făcând o scurtă analiză a contextului și a politicii externe practicate de Rusia, este puțin probabil ca aceasta să renunțe la politica sa de implicare în conflictele din spațiul post sovietic, mai ales că poate folosi oricând conflictele înghețate pentru a-și menține puterea asupra statelor din vecinătatea sa, cum ar fi Ucraina, Republica Moldova, Georgia și chiar Armenia și Azerbaidjan.

Crima organizată din republicile separatiste, scăpată inclusiv de sub controlul autorităților centrale ale statelor aflate în litigii teritoriale, reprezintă o adevărată provocare pentru Uniunea Europeană, care trebuie să-și păzească granița estică, tot mai bine, în contextul în care și așa se confruntă cu amenințarea teroriștilor islamiști, extrem de agresivi pe teritoriul țărilor europene. Pentru Rusia însă, crima organizată din vecinătatea zonelor de conflict a fost și continuă să fie prolifică pentru susținerea regimului Putin⁸, mai ales din punct de vedere financiar.

Georgia continuă să aibă o mare problemă între granițele sale. Situația incertă, controlul slăbit de revoltele separatiste și izolarea într-o zonă geografică ce nu-i permite apropierea directă de forțele vest europene, au condus la destabilizarea situației la granițe. Traficul de narcotice de pe teritoriul georgian, prin Abhazia și Osetia de Sud, era de un miliard de dolari în 2012⁹. Ceea ce este foarte grav, în condițiile în care cele mai multe organizații fundamentaliste au recunoscut că folosesc veniturile obținute din traficul de droguri pentru a finanța acțiunile teroriste.

Deși rușii, pe termen scurt, au de câștigat ca urmare a menținerii conflictelor de la granițele sale într-o situație latentă, gata oricând să izbucnească și să întărească în acest mod prezența militară și, implicit, controlul rus în regiune, pe termen lung, este una dintre cele mai nefericite strategii. Securitatea dată de zonele de conflict din Caucaz este doar o iluzie pentru Putin, în contextul în care

⁸ ***, *Putin Frozen's Conflicts*, 2015, disponibil la: <http://foreignpolicy.com/2015/02/13/putins-frozen-conflicts/>, accesat la data 8.10.2017

⁹ Kevin KENNELLY, *The role of NATO and the EU in resolving frozen conflicts*, 2006, p. 47, disponibil la: <http://calhoun.nps.edu/handle/10945/2435>, accesat la data de 8.10.2017

în regiunile respective crima organizată, comerțul ilegal cu arme și traficul de droguri finanțează și atrag în același timp organizațiile extremiste.

Evenimentele din Osetia de Sud și autoproclamarea independenței Provinciei Abhazia au fost primele semnale că Rusia devine un factor geopolitic important în zona extinsă a Mării Negre. În același timp, NATO și-a mărit considerabil capacitățile navale din Marea Neagră, prin intermediul statelor sale membre Turcia și România, pe fondul luptei împotriva terorismului.

Din punct de vedere geografic, zona Mării Caspice a fost mereu motiv de conflict între marile puteri încă de pe vremea marilor imperii Otoman, Persan și Rus, pentru că din punct de vedere geostrategic reprezintă un nod comercial între Europa și Asia, având ieșire la Marea Neagră, deci o legătură directă cu Europa. Iar miza regiunii caspice trece dincolo de influențele politice, în zona economică, în special în ceea ce privește transportul energiei spre piața europeană.

Noua poziție geostrategică a Rusiei în Marea Neagră, poate însemna, dincolo de tensiuni politice, și începutul cooperării pe termen lung în vederea dezvoltării statelor riverane și a coalițiilor din care acestea fac parte. În contextul în care, în 2017, realitatea face ca NATO să se întâlnească direct cu Rusia în Marea Neagră, acest aspect ar putea avea două urmări opuse, prima ar putea conduce la o înrăutățire a relațiilor internaționale și a conflictelor geopolitice, iar a doua ar putea determina discuții multilaterale de cooperare între forțele politice pentru dezvoltarea economică a zonei, pentru protejarea mediului și pentru menținerea unui climat de pace. Depinde doar de NATO, UE și Rusia cum vor reuși să facă față acestei noi realități geopolitice din zona extinsă a Mării Negre.

România este și va rămâne un partener de nădejde pentru Europa și pentru SUA, atât din punct de vedere economic, cât și militar. Mai ales în contextul apropierei dintre România și SUA, pe fondul vizitei președintelui român, Klaus Iohannis la Casa Albă, aceasta ar putea deveni un pol de forță în zona est europeană. În urma conferinței de presă susținută de președinții celor două state în 2017, s-a stabilit un nou tip de relație între România și Statele Unite ale Americii, în sensul parteneriatului strategic și al relațiilor bilaterale dintre cele două. Relația dintre SUA și, implicit NATO, și România s-a îmbunătățit considerabil în sensul în care cea din urmă și-a afirmat public susținerea pentru eforturile de menținere a păcii întreprinse de comunitatea internațională. Cu aceeași ocazie, președintele SUA, Donald Trump, a declarat că atât SUA, cât și NATO își doresc un dialog cu Rusia, dar în același timp nu pot fi de acord cu atitudinea acesteia, afirmând că se dorește totuși o descurajare a Rusiei¹⁰.

În contextul în care în Turcia a câștigat alegerile un președinte cu viziuni autoritare, staționarea trupelor NATO pe teritoriul acesteia este într-o situație incertă. În această direcție următorul stat european, stabil din punct de vedere politic și economic, dar și vertical pe plan european, este România.

Prea puțini lideri europeni sunt dispuși să accepte faptul că Rusia are drept de veto tradițional cu privire la traiectoria statelor din vecinătatea sa imediată, dar și mai puțini sunt dispuși să inițieze un conflict direct cu Rusia.

Concluzii

Odată cu instalarea unei baze militare în Marea Neagră, ca urmare a anexării Crimeei de la Ucraina, deci cu câștigarea ieșirii necondiționate la Marea Neagră, întindere marină care până nu demult era sub influența forțelor NATO, prin intermediul Turciei, României și Bulgariei, dar și a atitudinii pro-vestice afișate de Ucraina, înainte de conflictul din 2014, Rusia și-a întărit poziția geostrategică.

Conflictele înghețate îi oferă Rusiei posibilitatea de a deține controlul asupra statelor din vecinătatea granițelor sale, în sensul în care aceasta se va folosi de ele, ori de câte ori, interesele sale vor dicta necesitatea unei stări de instabilitate.

---

¹⁰ ***, VIDEO UPDATE *Întâlnire Trump-Iohannis: Președintele american apreciază România ca aliat și pentru lupta împotriva corupției*, 10 iunie 2017, <https://www.agerpres.ro/externe/2017/06/10/intalnire-trump-iohannis-presedintele-american-apreciaza-romania-ca-aliat-si-pentru-lupta-impotriva-coruptiei-00-30-16>, accesat la data de 8.10.2017

De o importanță majoră este ca NATO și UE să facă evaluări realiste ale acestor conflicte și să încerce ca prin intermediul analizelor amănunțite să dezvolte strategii practice pentru soluționarea problemelor pe cale amiabilă. Stabilitatea statelor agresate de Rusia în ultima perioadă: Georgia, Ucraina și Republica Moldova este de o maximă importanță atât pentru NATO, cât și pentru Uniunea Europeană. Este și motivul pentru care acestea nu pot să rămână impasibile la evenimentele din cele trei state. Mai mult decât atât și o cooperare între cele trei state care trec prin situații similare ar putea să contribuie la un grad sporit de securitate în Europa de Est, dar și în Caucaz.

BIBLIOGRAFIE:

1. BASARABĂ, Adrian, *Aspecte ale geopoliticii resurselor energetice în zona Mării Caspice, despre democratizare în Azerbaidjan*, în Revista Geopolitica, Asimetria Resurselor Energetice, Top Form, București, 2007
2. BOGZEANU, Cristina, *Evoluția mediului de securitate în zona extinsă a Mării Negre și influența acesteia asupra configurării forțelor navale ale României pe termen mediu și lung*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2012
3. BRZEZINSKI, Zbigniew, *Marea tablă de șah. Geopolitica Lumilor Secolului XX*, Editura Univers Enciclopedic, 2000
4. CHIFU, Iulian; NANTOI Oazu, *Percepția Rusiei în România, Republica Moldova și Ucraina*, Editura Curtea Veche, București, 2010
5. CRAIG Douglas, *Islamist extremism in Chechnya: A threat to the U.S. homeland?*, 2013, <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CHRG-113hrg80551/pdf/CHRG-113hrg80551.pdf>
6. KENNELLY, Kevin, *The role of NATO and the EU in resolving frozen conflicts*, 2006, <http://calhoun.nps.edu/handle/10945/2435>
7. MEDAR, Sergiu-Toader; SAVU, Gheorghe, *Conflicte „înghețate” în zona Mării Negre, Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005
8. NEACȘU, Marius Cristian; NEGUȚ, Silviu, *Zona Mării Negre- o nouă zonă gri*, în Strategic Impact, nr. 2, București, 2003
9. NEGUȚ, Silviu, *Geopolitica*, Editura Meteor Press, București, 2008
10. SREBRNIK, Henry, *The frozen conflict between Moldova and Transnistria*, 2013, <http://www.theguardian.pe.ca/opinion/letter-to-the-editor/2013/12/17/the-frozen-conflict-between-moldova-and-3546763.html>
11. *** *Chechnya, Russia and 20 years of conflict*, 2014, <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2014/12/chechnya-russia-20-years-conflict-2014121161310580523.html>
12. *** *Conflictul Cecen, 1988-1998 decada care a schimbat fața Europei*, http://cpc-ew.ro/pdfs/conflictul_cecen.pdf
13. *** *Conflictul transnistrean - războiul care a înghețat acum 25 de ani*, 2014, <https://crimemoldova.com/news/history-of-Independence/conflictul-transnistrean-r-zboiul-care-a-nghe-at-acum-25-de-ani/>
14. *** *Criza din Ucraina: Acord pentru un armistițiu între ucrainenii și separatiști, obținut la Minsk*, <http://www.hotnews.ro/stiri-international-18041585-criza-din-ucraina-tiruri-artilerie-langa-portul-mariupol-est.htm>
15. *** *Putin Frozen's Conflicts*, 2015, <http://foreignpolicy.com/2015/02/13/putins-frozen-conflicts/>
16. *** *VIDEO UPDATE Întâlnire Trump-Iohannis: Președintele american apreciază România ca aliat și pentru lupta împotriva corupției*, 2017, <https://www.agerpres.ro/externe/2017/06/10/intalnire-trump-iohannis-presedintele-american-apreciaza-romania-ca-aliat-si-pentru-lupta-impotriva-coruptiei-00-30-16>

ECHILIBRUL DE PUTERE, O NOUĂ VIZIUNE A SECOLULUI XXI

Auraș-Liviu COMAN

Comandor, doctorand, Statul Major al Forțelor Navale, Constanța

E-mail: comanliviu2002@yahoo.com

Rezumat: Modelul modern neo-realist al balanței de putere evidențiază faptul că statele caută, într-o lume anarhică, să-și asigure securitatea națională prin modificarea echilibrului de putere ale vecinilor sau a altor state care ar putea să devină amenințări la adresa propriilor interese. Acest eseu urmărește să evidențieze dinamica echilibrului de putere în condițiile dezvoltării capacităților militare, a crizei economice, a diplomației și alianțelor și nu în ultimul rând, a geografiei. Acest eseu ridică însă unele întrebări? Este echilibrul de putere cea mai realistă teorie a relațiilor internaționale? Care va fi modalitatea statelor de a promova echilibrul de putere în propriul lor interes? În final, tranziția de putere către China și India, stabilitatea hegemonică a SUA, (uni), (bi) și (multi) polaritatea prezintă destule avantaje pentru a deveni principalele teorii ale relațiilor internaționale?

Cuvinte-cheie: anarhic, relații internaționale, echilibrul de putere, realism, polaritate

1. Considerente teoretice ale conceptului de echilibru de putere

Teoreticienii în relațiile internaționale prezintă o ambiguitate remarcabilă nu numai în ceea ce privește înțelesul echilibrului puterii, ci și în ceea ce privește rezultatele așteptate în urma aplicării cu succes a echilibrului, asupra unui sistem. Care este promisiunea finală a teoriei echilibrului puterii? Scopul sau obiectivul echilibrului puterii nu este menținerea păcii și a stabilității internaționale, așa cum mulți dintre criticii ai teoriei au afirmat în mod eronat. Este mai degrabă acela de a păstra integritatea sistemului pluri-statal, împiedicând orice stat ambițios să-și absoarbă vecinii săi. Consider că statele nu trebuie să aibă încredere în puterea exagerată, care amenință toți membrii sistemului internațional. Pericolul este atunci când o mare putere reușește să câștige mai mult de jumătate din resursele totale ale sistemului și astfel, să fie în poziția de a subjuga restul.

Ideea echilibrului de putere în politica internațională a apărut în epoca Renașterii ca un concept metaforic împrumutat din alte domenii (etică, arte, filozofie, drept, medicină, economie și științe), unde echilibrul și dezechilibrul au avut un impact deosebit. Metafora "*echilibru*" a fost concepută ca o lege a naturii care stă la baza majorității lucrurilor pe care le găsim atrăgătoare. Hans Morgenthau spunea în introducerea volumului "*The Balance of Power*": "*aspirația pentru putere din partea câtorva țări, în care fiecare dintre acestea încearcă fie să mențină sau fie să răstoarne starea de fapt, duce la necesitatea creării unei configurații care se numește echilibru de putere și politici, care vizează echilibrul puterii.*"¹ În mod similar, în anul 2000, fondatorul neo-realismului, Kenneth Waltz, a scris "*după cum natura are repulsie față de vid, astfel și politica internațională detestă dezechilibrul de putere*"². Realității, cum ar fi Arnold Wolfers, invocau aceeași metaforă, "*lege a naturii*", pentru a explica extinderea oportunistă: "*Deoarece popoarele, la fel ca natura, nu suportă vidul, atunci se spune că o națiune puternică s-ar simți obligată să umple golul cu propria*

¹ Hans J. Morgenthau. *Politics Among Nations The Struggle for Power and Peace*. Sixth Edition. Revizuit de Kenneth Thompson. pp. 187-189, 192-196, 198-215, 218-233. Copyright © 1985 by McGraw-Hill. Inc. accesat de pe https://blackboard.angelo.edu/bbcswebdav/institution/LFA/CSS/Course%20Material/SEC6302/Readings/Lesson_5/Morgenthau.pdf, la data de 20 octombrie 2017

² Kenneth, Waltz, *Structural Realism after the Cold War*, International Security nr. 25/1, p 28 accesat de pe http://www.columbia.edu/itc/sipa/U6800/readings-sm/Waltz_Structural%20Realism.pdf, la data de 22 august 2017

putere³" Folosind aceeași logică, John Mearsheimer susține că "puteri care să-și păstreze nemodificată situația politico militară sunt rareori de găsit în politica mondială, deoarece sistemul internațional creează stimulente puternice pentru ca acestea să caute oportunități pentru a câștiga puterea în detrimentul rivalilor și pentru a profita de acele situații în care beneficiile depășesc costurile⁴."

Cu toate acestea, din perspectiva decidenților politici, punând în balanță puterea superioară și puterea necesară umplerii vidului (de putere) cu greu pot fi comparate cu legile naturii. În schimb, acest mod de a umple vidul de putere, are un cost considerabil și un risc politic însemnat. Necesitatea umplerii vidului de putere apare în procesul politic ca un produs al concurenței și construirii consensului, națiunile având idei diferite despre lumea politico-militară și opinii divergente în ceea ce privește obiectivele și mijloacele care vor servi cel mai bine acestor scopuri. Nicholas Spykman, afirma, „... echilibrul politic nu este niciun dar din partea zeilor și nicio condiție stabilă moștenită. Acesta rezultă din intervenția activă a omului, prin exploatarea forțelor politice. Statele nu își pot permite să aștepte pasiv un moment fericit când un echilibrul de putere, miraculos atins, va aduce pacea și securitatea. Dacă doresc să supraviețuiască, ele trebuie să fie dispuse să meargă la război, pentru a păstra un echilibru împotriva puterilor cu tendințe hegemonice tot mai mari din perioada respectivă⁵."

Decizia de a contrabalansa o putere, care este deja dezechilibrată, cu ajutor militar sau cu ajutorul alianțelor politice, este un angajament care trebuie analizat în primul rând din perspectiva beneficiilor previzibile în urma acestui act de restabilire a echilibrului puterii. Astfel, elitele politico-militare, ar trebui să estimeze, prin comparație cu alte mijloace alternative disponibile, costurile probabile ale acestei politici de echilibrare.

În continuare îl voi analiza pe Hedley Bull⁶, care consideră legătura complexă între dreptul internațional și balanța puterii, paradoxală. Bull argumentează faptul că balanța puterii este "o condiție esențială" a relațiilor internaționale și că acțiunile necesare menținerii acestei balanțe "adesea implică" violarea legilor.

Hedley Bull, un reprezentant central al școlii engleze al relațiilor internaționale, în lucrarea sa "Societatea Anarhică. Un studiu asupra ordinii în politica mondială", a descris, de pe poziția unui eretic al dogmelor relațiilor internaționale, o altă perspectivă a teoriei relațiilor internaționale. Bull sugerează că statele respectă anumite reguli și reglementări, permițând astfel mult mai multă stabilitate în politica internațională decât erau dispuși să admită realiștii clasici. Statele, acționează în așa fel încât să păstreze ordinea internațională, deoarece această ordine este în interesul lor, facilitând exercitarea de către state a securității și a prosperității.

Bull nu a fost singurul cercetător în domeniul relațiilor internaționale care a identificat interdependența tulburătoare a moralității și a realității. E.H. Carr, susținea în cartea "Criza de douăzeci de ani", că "... orice situație politică conține elemente reciproc incompatibile ale utopiei și realității, a moralității și puterii⁷". Carr a renunțat la moralitate ca pe un concept subiectiv, însemnând lucruri diferite pentru națiuni diferite. "Principiile pe care le presupunem absolute și universale", argumentează el, "nu sunt deloc principii, ci reflectările inconștiente ale politicii naționale bazate pe o anumită interpretare a interesului național la un moment dat⁸". În aceste condiții, puterea definește realitatea politicii globale iar singurul imperativ al statelor este acela de

³ A. Wolfers, *Discord and collaboration: Essays on international politics*, p 15, de pe <http://politics.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-119>, accesat la data de 22 august 2017

⁴ John J. Mearsheimer, *Structural Realism*, p 73, accesat de pe <http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/StructuralRealism.pdf>, la data de 22 august 2017

⁵ Nicholas J. Spykman, *America's Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power*, pag 25

⁶ Profesor de relații internaționale la Universitatea din Sidney și Oxford, accesat de pe <https://www.britannica.com/biography/Hedley-Bull>, la data de 27 octombrie 2017

⁷ Edward H. Carr, *Criza celor douăzeci de ani (1919-1939): O introducere în studiul relațiilor internaționale*, Collegium, Polirom, 2011, p 93.

⁸ Ibid., p 87.

a-și exercita puterea prin toate mijloacele. Caracterul pesimist al lui Carr este reluat și în lucrările altor realiști precum Kenneth Waltz, care își construiește argumentul în ceea ce privește asumarea unui sistem internațional, pe care îl definea ca pe *"un aranjament al statelor independente și autonome, care se aliniază și realiniază pentru a-și proteja securitatea"*⁹. În opinia lui Waltz, în relațiile internaționale, nu există niciun fel de principii sau reguli comune mai puternice decât: **echilibrul puterii**.

Distincția dintre un *"sistem"* și o *"societate"* este una crucială. *"Sistemul"*, după cum susține Stanley Hoffman, *"înseamnă contactul dintre state precum și impactul unui stat asupra altuia"*¹⁰. Societatea, pentru Bull, presupune existența *"anumitor interese și valori comune [...] a unui set comun de reguli și instituții"*¹¹. Dreptul internațional și diplomația sunt tocmai acele reguli comune și instituții, care, conform lui Bull, reglementează implicit societatea anarhică a statelor. Bull nu este de acord cu aspectele realiste ale dreptului internațional considerându-le ca fiind pur și simplu un acoperiș al intereselor naționale ale statelor. Potrivit lui Bull, este destul de surprinzător faptul că statele *"judecă adesea în interes propriu și ulterior să se conformeze [dreptului internațional]"*¹². Bull a fost din ce în ce mai înclinat spre acceptarea unei dreptăți comune în societatea anarhică. El a susținut, de exemplu, aplicarea universală a drepturilor fundamentale ale omului și redistribuirea bogăției internaționale ca o modalitate de a reconcilia înțelegerea *"nordică"* și *"sudică"* a justiției, fără a mai apare în postura nepotrivită a unui avocat al apărării valorilor occidentale¹³. Astfel, Bull a ajuns treptat la convingerea că *"fără dreptate nu ar putea exista nicio ordine de durată"*¹⁴. Ian Harris, în examinarea conceptului de Ordine al lui Bull, susține, de fapt, că, deși Bull nu afirmă fără echivoc acest lucru în *Societatea Anarhică*, pentru el Justiția a fost în mod clar *"parte componentă a Ordinei"*¹⁵. De fapt, Bull a cerut, într-un mod oarecum controversat *"statelor cu anumite puteri, să acționeze precum niște [...] agenți locali ai unui bun comun mondial."*¹⁶ Dar dacă statele nu reușesc să fie de acord asupra a ceea ce constituie un bun comun? În mod clar, percepțiile contradictorii ale justiției pot submina Ordinea globală, în situația în care Justiția ar trebui să fie o prioritate în exercitarea de către state a politicii externe.

Dar concepțiile occidentale ale justiției, așa cum s-au manifestat în politica globală contemporană, au făcut loc preocupărilor politice și economice ale sudului; de exemplu, activitatea Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, a Fondului Monetar Internațional, a Băncii Mondiale, a Organizației Mondiale a Comerțului și alte organizații care reflectă din ce în ce mai mult gradul de conștientizare a justiției *"sudice"*, și anume redistribuirea bogăției și a bunurilor. Comunicatul Organizației Mondiale a Comerțului de la Doha¹⁷, în special, a oferit mai multe concesiuni țărilor în curs de dezvoltare decât oricare alte declarații anterioare ale organizației. Acest lucru poate indica faptul că societatea anarhică se îndreaptă către o înțelegere comună a justiției. În caz afirmativ, ar putea fi în cele din urmă posibilă reconcilierea ordinii și a justiției în politica internațională.

⁹ Kenneth Waltz, *Theory of International Politics*, 2010, p 95

¹⁰ Stanley Hoffman, *"Hedley Bull și Contribuția sa la Relațiile Internaționale"*, *International Affairs*, Volumul 62, Nr. 2 (primăvara 1986), p 185

¹¹ Hedley Bull, *The Anarchical Society*, ediția a doua. (London: Macmillan, 1995), p 40

¹² *Ibid.*, 140

¹³ Nicholas J. Wheeler & Timothy Dunne, *"Hedley Bull's Pluralism of the Intellect and Solidarism of the Will"*, pag 99.

¹⁴ Nicholas J. Wheeler & Timothy Dunne, *"Hedley Bull's Pluralism of the Intellect and Solidarism of the Will"*, pag 98.

¹⁵ Ian Harris, *"Order and Justice in the Anarchical Society"*, *International Affairs*, Volumul 69, Nr. 4 (octombrie 1993), 731-732.

¹⁶ Nicholas J. Wheeler & Timothy Dunne, *"Hedley Bull's Pluralism of the Intellect and Solidarism of the Will"*, pag 99.

¹⁷ În paragrafele 42 și 43 al Declarației Ministeriale a OMC din 14.11.2001, dedicat țărilor mai puțin dezvoltate, guvernele membre ale organizației au luat hotărâri în ceea ce privește accesul pe piețe fără taxe vamale și fără cotă pentru produsele din țările cel mai puțin dezvoltate, îmbunătățirea accesului pe piață pentru aceste exporturi, creșterea donațiilor și contribuțiilor. În paragraful 44 al Declarației a fost evidențiată susținerea programul de lucru privind tratamentul special și diferențiat stabilit în decizia privind aspectele și preocupările legate de implementare a unui acord cadru. Accesat de pe https://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/dohaexplained_e.htm, la data de 12 septembrie 2017

În concluzie, conceptul lui Bull¹⁸ despre societatea anarhică a statelor a contribuit semnificativ la teoria relațiilor prin introducerea noțiunii de "*reguli și instituții comune*", care, probabil, guvernează comportamentul statelor în realizarea în comun a ordinii internaționale. În opinia mea, Bull, în referințele sale despre ordinea internațională, lasă oarecum neclar rolul justiției în politica internațională. Situația încordată dintre ordine și dreptate a fost evidentă la momentul scrierii *Societății Anarhice* și nu s-a diminuat cu trecerea timpului. Înțelegerea diferită a justiției între state erodează stabilitatea ordinii internaționale. Deși există reguli și instituții comune pentru a păstra această Ordine, nimeni nu este sigur dacă un stat, prin acțiunea sa politică, ajută la menținerea ordinii internaționale sau promovează o interpretare juridică specifică a aceluia stat. Numai o apariție treptată a valorilor universale ar face *Societatea Anarhică* a lui Hedley Bulls stabilă pe termen lung. Pe de altă parte, apariția unor astfel de valori universale ar putea submina rațiunea statelor suverane și să deschidă calea dezvoltării societății anarhice a statelor într-o societate a indivizilor.

2. Fundamente moderne ale echilibrului de putere

În încercarea de a pune ordine în definirea acestui principiu al politicii și al relațiilor internaționale, diferiți savanți au identificat multiplele semnificații ale echilibrului puterii. Hans Morgenthau privește echilibrul puterii în patru moduri diferite: "(1) ca o politică care vizează o anumită stare de lucruri, (2) ca o stare reală de lucruri, (3) ca o distribuție aproximativ egală a puterii și (4) ca orice distribuție de putere"¹⁹. Morgenthau a identificat elementele fundamentale ale puterii: geografia, resursele naturale, capacitatea industrială, nivelul de pregătire al armatei, populația, conștiința națională, calitatea diplomației și a guvernării. În cartea *Politica de-a Lungul Națiunilor*, el definea politica internațională ca fiind lupta pentru putere (inerentă naturii umane) și politica puterii. Aspirația pentru putere este *elementul "distinctiv al politicii internaționale"* și "*este universală în timp și spațiu, fiind un fapt incontestabil de experiență*"²⁰,

Amenințarea exercitată de o putere aparținând Heartland-ului ar putea irita „marea masă de echilibru a umanității”, pe care Mackinder a presupus că ar fi „fericită datorită *echilibrului și astfel, liberă*”²¹. Metternich și contemporanii săi, revizuiind „*Concertul Europei*” post-Napoleonic, a simțit că echilibrul de putere era singurul mod prin care, inevitabil, statele însetate de putere ar putea coexista în pace. Dacă un stat percepe un avantaj față de vecinii săi, acesta va fi tentat să se extindă. Acest sentiment a dăinuit de-a lungul secolului XX, în ciuda faptului că echilibrul aproape perfect dinaintea de Primul Război Mondial, nu a fost suficient pentru a preveni izbucnirea acestuia.

Inis Claude vede echilibrul puterii ca o situație, o politică și un sistem²², iar Richard Little ca o metaforă, un mit și un model²³. Martin Wight a identificat nouă moduri de abordare a echilibrului de putere, evidențiind, printre altele, necesitatea distribuției uniforme a puterii, distribuția sub orice formă a puterii, egalitatea Marilor Puteri în detrimentul celor slabi și necesitatea existenței unei rezerve de forță²⁴. Sheehan în lucrarea sa *The Ballance of Power. History and Theory* prezintă cele mai semnificative definiții, în ordine cronologică, începând cu anul 1741 și terminând cu Quenter în 1977. În aceste definiții Hans Morgenthau se concentrează pe *echilibru* și privește echilibrul puterii ca "*o stare reală în care puterea este distribuită între mai multe națiuni cu egalitate*

¹⁸ K. Waltz a dezvoltat opiniile predecesorilor săi, Hobbes și Rousseau, aducând o contribuție însemnată la dezvoltarea teoriei neorealismului.

¹⁹ Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace*, a șaptea ediție, 2006, pag 3-17, accesat de pe http://www.sisekaitse.ee/public/Valissuhted/ERASMUS/Morgenthau_A_Realist_theory_of_international_politics.pdf, la data de 18 august 2017.

²⁰ Morgenthau Hans, *Politics Among Nations*, pp 3-12.

²¹ H. J. Mackinder, "*The Round World and the Winning of the Peace*," *Foreign Affairs*, 21(4), 1943, iulie, p. 605.

²² Inis L. Claude Jr., *Review of International Studies*, pag 77-85 accesat de pe <http://www.jstor.org/stable/20097172>, la data de 18 august 2017.

²³ Richard Little, *The Balance of Power in International Relations: Metaphors, Myths and Models*, pp. 19-87.

²⁴ Martin Wight, *The meaning of the ballance of power*, pag16, accesat de pe <http://slantchev.ucsd.edu/courses/pdf/Sheehan%20-%20Balance%20of%20Power.pdf>, la data de 18 august 2017.

aproximativă²⁵" John Mearsheimer, un reprezentant de seamă al realismului structural, concluzionând asupra întrebării *De ce statele doresc puterea?*, folosește o abordare mai restrânsă și concluzionează că "echilibrul puterii este în mare măsură sinonim cu echilibrul puterii militare"²⁶. O altă definiție consideră conceptul drept "o distribuție specială de putere între statele aceluiasi sistem, astfel încât niciun singur stat și nicio alianță existentă să nu aibă o putere" copleșitoare " sau "preponderentă"²⁷"

Oamenii de știință politici au studiat îndelung mecanismul formării alianțelor și tendința statelor către „echilibru” sau „apelul la consens”. Echilibrul are loc ca răspuns la amenințarea la adresa intereselor naționale, în special atunci când o asemenea amenințare nu poate fi contracarată de unul singur. Într-un sistem unde interesele naționale vitale ale actorilor săi, rar ajung să fie în conflict, precum și al aceluia care nu pot fi contestați prin forță, este posibil ca entuziasmul la echilibru să fie mult redus.

În mod firesc, adoptarea unei abordări a echilibrului puterii poate fi prudentă, dar nu oferă rezultate inerente și nicio garanție a succesului, ci se referă la principiile de ordonare a relațiilor internaționale. Teoriile privind echilibrul de putere sunt mai puțin utile în explicarea alegerilor specifice politicilor de stat. John J. Mearsheimer, într-un articol intitulat *State Nechibzuite și Realism* îl parafraza pe Kenneth Waltz care avertiza asupra acestei limitări: "Pentru a explica diferențele așteptate în răspunsurile naționale, o teorie ar trebui să arate modul în care diferitele structuri interne ale statelor afectează politicile și acțiunile lor externe"²⁸. Se poate deci ca, teoriile privind echilibrul puterii să nu ne poată spune suficiente lucruri despre "selecția țintelor" (de ce și împotriva căror state specifice balansează).

Ideea că orice stat a căutat în mod conștient un „echilibru” este deschisă desigur discuțiilor. Într-o lume perfect echilibrată, un stat s-ar putea aștepta la 50 la sută șanse de succes în cazul izbucnirii ostilităților, lucru care nu este într-adevăr reconfortant într-o lume a războiului, care se desfășoară neîntrerupt în diferite regiuni ale globului. În realitate statele caută echilibrul de putere favorabil, sau, mai precis, dezechilibrul de putere în care ele sunt avantajate. Geopolitica lui Henry Kissinger (care, desigur, este susținător al conceptului care susține că toată geopolitica este explicit orientată politic) este obsedată de „echilibru”, în timp ce în realitate el caută dezechilibrul în favoarea SUA²⁹. Percepția echilibrului este de fapt amenințată când cealaltă parte crește până aproape de paritate. Dacă oamenii de stat ar crede într-adevăr că echilibrul de putere este în interesul lor, atunci ei ar urma sfatul lui Waltz, care a spus că „există statul care dorește pacea și siguranța să nu devină nici prea puternic, nici prea slab³⁰”. Există puține dovezi care să ateste faptul că acest mod de gândire a devenit politică de stat pe undeva.

Pentru puterile „insulare”, un „echilibru” a avut întotdeauna un alt înțeles. Mackinder³¹ a afirmat faptul că britanicii doresc să vadă o Europă continentală divizată, nu numai pentru a fi menținută pacea dar, de asemenea, pentru a preveni apariția unui stat rival, care, cu resursele întregului continent ar fi în stare să rivalizeze cu Marina Regală și astfel, să amenințe Marea Britanie. Astfel el a fost susținătorul impunerii unei balanțe de putere asupra statelor care ar putea menține Germania și Rusia divizate. Nicio putere nu a fost în stare să domine Marea Britanie de una singură, dar o putere sau coaliție hegemonică ostilă ar putea face acest lucru. De aceea păstrarea unui echilibru (divizat) al Europei era cel mai important pentru „interesele perpetue și eterne”

²⁵ M. Sheehan, *The Ballance of Power. History and Theory*. London and New York: Routledge. Taylor and Francis Group. (2000). p 3.

²⁶ John J. Mearsheimer, 2001, *Why do states want power?*, <http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/StructuralRealism.pdf>., accesat la data de 20 august 2017.

²⁷ M. Sheehan, *The Ballance of Power. History and Theory*. London and New York: Routledge. Taylor and Francis Group. (2000). pag 4, citându-l pe Dina Zines 1967, p. 272.

²⁸ John J. Mearsheimer, *Reckless States and Realism*, pp. 247-248

²⁹ Henry Kissinger, *Diplomacy* (New York: Random House, 1994).

³⁰ Kenneth Waltz, *Man, the State, and War: A Theoretical Analysis* (New York: Columbia University Press, 1959), p. 222.

³¹ Sir Halford John Mackinder, geopolitician englez, a promovat conceptul *Heartland*-ului și a *Insulelor Lumii*, accesat de pe <https://www.britannica.com/biography/Halford-Mackinder>, la data de 27 octombrie 2017.

conform politologului Palmerston³².

Astăzi, "*interesul veșnic și perpetuu*" al lui Palmerston este depășit. În condițiile Brexit-ului, Marea Britanie nu are de ce să se teamă de o Europă unită, cu atât mai mult cu cât evoluțiile din Spania și Italia ne arată o Europă fragmentată și torsionată de politici regionala separatiste. Coroborată cu intensificarea relațiilor ruso-turce recente, Statele Unite pot fi îngrijorate de dezechilibrele de putere care ar putea apărea.

În modelul propus de acești autori, un sistem geografic este promovat ca o unitate cu care procesul politic interacționează cu spațiul geografic. Tranzacțiile politice, structurile și forțele societății sunt componentele procesului iar locul, zona și împrejurimile acesteia sunt componentele spațiului geografic. Procesul și spațiul interacționează prin formarea unor zone de acțiune politică, iar diferitele organizații și percepții ideologice derivate caracterizează aceste domenii de acțiune. Această abordare caracterizează perspectiva unică a lui Cohen asupra geopoliticii.

Renumitul geopolitician american, Saul B. Cohen, în lucrarea „*Geography and Politics in a World Divided*”, a scos la suprafață o nouă viziune geopolitică a lumii. Modelul creat de acesta nu se mai bazează pe zona pivot, în contradicție cu modelul unitar centrat pe ideea zonei pivot și a semicercurilor concentrice. **El promovează mai degrabă o lume a echilibrului spațiilor globale.**

În 1998, Cohen a publicat articolul „*Presidential Address: Global Geopolitical Change in the Post-Cold War Era*”³³, în care a reluat principalele concepte ale teoriei spațiilor globale. Instabilitatea sistemului internațional este rezultatul acțiunilor cauzale reciproce dintre geopolitică și geostrategie, dintre marile puteri și state secundare. Cohen afirmă faptul că un stat este cu atât mai stabil cu cât, influența diplomatică, informațională, politică și militară a unei super-puteri este mai vastă, și cu cât sistemul și componentele sale sunt mai bine organizate.

Ierarhia puterilor este organizată pe cinci niveluri astfel:

1. primul nivel este reprezentat de marile puteri - SUA, Rusia, Japonia, China, UE;
2. al doilea nivel este deținut de puterile regionale care își exercită puterea doar în limitele regiunii căreia îi aparțin - Iran, Turcia, Australia, Africa de Sud;
3. al treilea nivel este compus din țări care dețin toate elementele puterii, DIME, pentru a exercita o influență ideologică sau culturală asupra vecinilor – Cuba și Coreea de Nord;
4. al patrulea nivel constă în statele care nu pot constrânge statele vecine;
5. al cincilea nivel rezidă în statele care depind de alte puteri/state pentru a-și asigura supraviețuirea³⁴.

În concluzie, Cohen promovează non-polaritatea, în sensul în care puterea este mai degrabă distribuită între statele aparținând categoriilor mai sus enumerate.

În cartea sa *Geopolitics of the World-System*, Cohen a adaptat noul sistem global la diferitele schimbări politice. În ierarhia spațială a structurii globale, cel mai înalt nivel este domeniul geostrategic. Cohen propune trei domenii geostrategice: domeniul Regiunii Maritime Dependente de Comerțul din Atlantic și Pacific, Heartland-ul Ruso-Eurasiatic continental și Asia de est mixtă, continental - maritimă.

Domeniul Maritim Dependent de Comerț, care cuprinde bazinele Oceanului Atlantic și Pacific precum și mările lor interioare, a fost influențat de schimburile internaționale. Domeniul

³² "We have no eternal allies and we have no perpetual enemies. Our interests are eternal and perpetual, and those interests it is our duty to follow." Cuvântul Lordului Henry Temple, 3rd Viscount Palmerston în fața Camerei Comunelor, 1 martie 1848, accesat de pe <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/defence/8762714/Time-for-a-foreign-policy-that-puts-Britain-first.html>, la data de 18.08.2017.

³³ Saul B. Cohen, *Global Geopolitical Change in the Post-Cold War Era*, *Annals of the Association of American Geographers*, vol 81, 1991.

³⁴ S.B. Cohen, *Geopolitical realities and United States foreign policy*, The 2002 Annual Political Geography Lecture, *Political Geography*, 22 (2003) pp 3-9, accesat de pe <https://www.fpvmv.umb.sk/cms/saveDataFilePublic.php?uid=dkosarova&path=JTIyNiU5OSU1QVVFQV81RjYIMTIIMEQIQjQIRUUIIMTY1QzA1MTUINUMIRDgIODIIMTkIMTMIMEU1ZWUIN0YIN0UIOTQIRDU1QUMIODYIRTVhJUQ0JTFFFJTAzJTI4YiVGN5VBN2wIQ0IIMjQIODEIMTY1QjMIOEU1QkVHJTdGdiUwMSVDOVgIQjUIMjU1RDM5cCUyNyVBRHkiQzNTJUMxXw==>, la data de 27 octombrie, 2017

Continental Eurasiatic, care este ancorat astăzi în Heartland-ul rus, este orientat spre interior și este mai puțin influențat de forțele economice externe sau influențele culturale. Granițele regiunii Heartland rus s-au schimbat substanțial. La vest, statele est-europene nu mai sunt sugrumate de mâinile Moscovei, dar în Est, fostele republici sovietice din Trans-Caucaz și Asia Centrală sunt încă sub supravegherea strategică a Rusiei. În cel de-al treilea domeniu, cel al Asiei de Est, China apare ca o națiune comercială majoră, dar nu a devenit parte a lumii maritime și este încă orientată spre continent. China și-a extins puterea spre sud către Vietnam, Cambodgia și Laos. Asia de Sud se deosebește de celelalte trei domenii, ea fiind regiune geopolitică independentă care, atunci când este conectată cu Orientul Mijlociu, formează un arc de instabilitate.

De asemenea, Cohen ierarhizează statele, piramidal, din punct de vedere geostrategic și geopolitic, pe trei niveluri aparte, astfel:

1. Primul nivel este unul geostrategic, de nivel macro, între blocul puterilor continentale eurasiatice și blocul puterilor maritime;
2. Al doilea nivel este cel geopolitic, de nivel mediu. Acest nivel este atribuit blocului puterilor continentale eurasiatice și blocului puterilor maritime;
3. Al treilea nivel este cel de nivel micro, aparținând statelor naționale și regiunilor autonome.

În afara acestei ierarhizări, mai sunt regiuni, grupuri de state, țări și actori non-statali care nu fac parte niciunui nivel enumerat mai sus. Acestea sunt clasificate astfel:

1. „centurile de ruine”³⁵, sunt state sau teritorii instabile politic, fragmentate geopolitic, care au un grad mare de diversitate etnică, lingvistică și/sau religioasă. Acestea au o mare importanță geostrategică, sunt situate la confluența spațiilor globale, au o istorie caracterizată prin antagonism, ostilitate între grupurile care trăiesc acolo, și o paternitate incertă din cauza presiunilor geopolitice și a pendulărilor între spații³⁶;
2. „zonele de compresie”³⁷ sunt state sau teritorii divizate; supuse constrângerilor și limitărilor din partea vecinilor;
3. „pasajele de trecere”³⁸ sunt zone cu caracteristici aparte față de vecini sau regiune, formate din state mici aflate la răscrucea drumurilor comerciale și intereselor geopolitice istorice (Europa de Est de la M. Baltică la M. Neagră, inclusiv Balcanii, țările din jurul M. Caspice, țările Magrebiene);
4. „zone de convergență”³⁹ sunt state aflate între țări cu configurații geopolitice incerte.

Cohen susține că sistemul global va fi definit de un nou tip de putere, și anume puterea propagată în rețea, configurată de dinamica geopolitică și nu de ierarhizarea hegemonică.

Există însă și teorii care nu susțin echilibrul de putere, precum: tranziția de putere, stabilitatea hegemonică, unipolarismul, etc. Sfârșitul bipolarismului războiului rece, înlocuirea acestuia pentru o scurtă perioadă istorică de timp cu unipolarismul și ulterior apariția multipolarismului nu au făcut nimic altceva decât să-și arate limitele. Unipolarismul, în care SUA a

---

³⁵ *Shatterbelts - A region of persistent political fragmentation due to devolution and centrifugal forces.* <http://dictionaryofgeography.blogspot.ro/2015/10/shatterbelt.html>, accesat la data de 18 august 2017. Traducere personală: *Centuri de ruine – O regiune cu divizări politice din cauza devoluției și a forțelor care tind să nu își asume responsabilitățile.*

Devoluție – transmiterea unui drept către o altă persoană. În cazul nostru transmiterea autorității din partea organismelor oficiale către alte organisme.

³⁶ Rămâne de stabilit viitorul Centurii de ruine a Estului Mijlociu și a Europei de Est, fie ca regiuni cu o politică solidă, fie ca regiuni instabilă. Trăsătura majoră a unei Centuri de ruine, este că acesta reprezintă un teren de egală oportunitate pentru două sau mai multe puteri globale rivale, care operează din diferite domenii și perspective geostrategice. Orientul Mijlociu, Balcanii și țările din jurul M. Baltice rămân posibile viitoare Shatterbelts. Viitorul poate aduce scuturi suplimentare pe scena mondială: țările cuprinse între M. Baltică și Europa de Est sunt candidații cei mai probabili.

³⁷ „compression zones” – zone de compresie

³⁸ „gateways” – *a place through which you have to go to get to a particular area; a way of achieving something.* Definiție de pe <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/gateway?q=gateways>, accesat la data de 18 august 2017. Traducere personală: *pasaj de trecere.*

³⁹ „convergence zones” – *zone de convergență*

jucat rolul central, a avut o valabilitate o scurtă, după căderea Cortinei de Fier. Multipolarismul ar putea duce la apariția a mai multor Cortine de Fier sau Războaie Reci regionale dar și la mai multe alianțe. Pe măsură ce situațiile încordate se vor multiplica la nivel internațional, fără îndoială că necesitatea unui echilibru va fi imperativ necesar și implementat. Se poate spune că balanța de putere este idealistă, ideologică, nerealistă sau incertă.

Pe lângă toate acestea însă, în ultimele două secole⁴⁰, balanța de putere a fost deopotrivă cauza războaielor dar și o condiție a menținerii păcii.

Cu toate aceste neajunsuri însă, balanța de putere ajută statele să-și conserve un asemenea nivel de anarhie astfel încât echilibrul, stabilitatea și încrederea reciprocă să fie instaurate în toate țările, indiferent de distribuția puterii.

Concluzii

Teoriile echilibrului de putere aproape întotdeauna prezintă statul ca fiind preocupat de putere (economică, politică, militară, culturală, ideologică, diplomatică sau propagandistică) și de distribuirea sa într-un sistem internațional caracterizat de incertitudini și insecurități. Mai mult, statele sunt considerate a fi cei mai importanți actori în politica internațională. Acestea sunt considerate actori raționali, luând decizii pe baza calculelor cost-avantajoase și utilizând informațiile și resursele existente.

Balanța de putere nu este singurul principiu călăuzitor în relațiile internaționale. În perioadele în care aceasta a avut un rol important în viața politică a multor state, aproape de fiecare dată a trebuit să fie luate contramăsuri, din cauza faptului că semnificațiile puteau avea simboluri și înțelesuri diferite. Chiar în momentele în care balanța de putere era general acceptată, nu toate statele o implementau cu fermitate în relațiile lor internaționale.

Se presupune, de asemenea, că singurul antidot cu adevărat eficient și fiabil pentru putere este puterea. Creșterea puterii unui stat inamic trebuie compensată în schimb prin acumularea de putere amenințătoare, prin construirea de arme (echilibrare internă) și prin formarea de alianțe (echilibrare externă). Pentru a determina ce capacități trebuie măsurate, contextul este crucial. Pentru a verifica o balanță de putere în diferite contexte istorice și temporale este nevoie de măsuri echivalente, nu identice. O evaluare corectă a echilibrului de putere trebuie să includă: capacitățile militare, diplomația, fiabilitatea angajamentelor cu aliații și posibili aliați, caracteristicile geografiei politice a conflictului, valoarea globală a economiei pe cap de locuitor, dezvoltarea tehnologică, elementele geo-strategice, capacitățile nemăsurabile, cum ar fi voința, competența politică, eficiența în luptă.

Argumentele lui Meirshmeir și ale lui Waltz, conform cărora balanța de putere bipolară este mult mai stabilă și nu are tendința de a produce războaie nu mai este de actualitate din cauza apariției statelor emergente precum China sau India. Acest fapt are drept rezultat scăderea posibilităților de a avea o predicție clară a viitoarelor evoluții ale relațiilor internaționale și a certitudinii menținerii alianțelor politico – militare existente. Eforturile țărilor BRIC (și, probabil, a UE) de a balansa puterea SUA vor duce la modificări în sistemul internațional al secolului XXI.

Bull a evidențiat dimensiunea stabilității și, referindu-se la cele mai importante aspecte ale echilibrului de putere, a scos în evidență mai mult latură umană decât cea militară. Balanța de putere este în principal o problemă de echilibru și stabilitate dar și o chestiune de confruntare sau întrecere între națiuni.

---

⁴⁰ Începând cu Congresul de la Viena și ulterior cu Concertul European până în zilele noastre.

BIBLIOGRAFIE:

1. BULL, H., *The Anarchical Society. A study of Order in World Politics*, 3rd edition, New York, SUA, Palgrave Publishers Ltd., 2002.
2. CARR, E., *Criza celor douazeci de ani (1919-1939): O introducere in studiul relatiilor internationale*, Iasi, Polirom, 2011.
3. COHEN, S. B., *Geography and politics in a world divided*, Michigan University, Random House, 1963.
4. COHEN, S. B., *Global Geopolitical Change in the Post-Cold War Era*, *Annals of the Association of American Geographers*, vol 81, 1991.
5. COHEN, S. B., *Pluralism and Political Geography. People, Territory and State (Vol. American Foreign Policies for the Eighties)*, S. W. Nurit Kliot, Ed., Routledge Library Edition. *Human Geography*, 2015.
6. COHEN, S., *Great powers, shatterbelts, gateways, geostrategic regions*, Interviewed by L. V. Efferink, 2009.
7. HARRIS, Ian "Order and Justice in the Anarchical Society", *International Affairs*, Volumul 69, Nr. 4 (October 1993), pp. 731-732.
8. HOFFMAN Stanley, "Hedley Bull și Contribuția sa la Relațiile Internaționale", *International Affairs*, Vol. 62, No. 2 (spring 1986).
9. HUNTINGTON Samuel P., "America's Changing Strategic Interests," *Survival*, Vol. 23, No. 1, January/February 1991.
10. HUNTINGTON Samuel P., "America's Changing Strategic Interests," *Survival*, Vol. 23, No. 1, January/February 1991, Models, Cambridge: Cambridge University Press.
11. INIS L. Claude Jr., *Review of International Studies*, accesat de pe <http://www.jstor.org/stable/20097172>.
12. KISSINGER Henry, *Diplomacy*, New York, Random House, 1994.
13. LITTLE, R., *The Balance of Power in International Relations: Metaphors, Myths*, 13 September, 2007.
14. MEARSHEIMER, J. J., *Reckless States and Realism*, 2009, <http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/A0048.pdf>.
15. MORGENTHAU, H. J., *A realist Theory of International Politics*, 7th edition, Vol. *Politics among nations. The Struggle for Power and Peace*, McGraw-Hill Companies. Higher Education, 2006.
16. PARKER W.H., *Mackinder: Geografia ca ajutor al Statului* (Oxford: Clarendon Press, 1982).
17. ROSTOW, Walter W., *The United States in the World Arena: A Study in Recent History*, New York: Harper and Row, 1960.
18. SHEEHAN M., *The Ballance of Power. History and Theory*, London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2000.
19. SHEEHAN, M., *The Ballance of Power. History and Theory*. . London and New York: Routledge. Taylor and Francis Group, 2000.
20. SNIDAL, Duncan, "Relative Gains and the Pattern of International Cooperation", *The American Political Science Review*, Vol. 85, No. 3, September, 1991.
21. SPYKMAN, N. J., *Americas Strategy in World Politics. The United States and the Balance of Power*. New York: Routledge/Taylor&Francis Group, 2017.
22. SPYKMAN, N. J., *America's Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power*. New York : Routledge - Taylor and Francis Group, 2017.
23. SPYKMAN, N. J., *Geography and Foreign Policy, II*. (A. P. Association, Ed., *The American Political Science Review*, Vol. 32 (No. 2)/1938, pp. 213-236.
24. *The Telegraph*, <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/defence/8762714/Time-for-a-foreign-policy-that-puts-Britain-first.html>
25. TUATHAIL, Gearoid O., "Cum să înțelege Geopolitica Critică: Geopolitica și

societatea de risc,” *Journal of Strategic Studies*, Vol. 22, No. 2, 1999,
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01402399908437756>

26. WALTZ, K. N., *Theory of International Politics*, (S. I. Columbia University, Ed.)
Long Grove, IL: Waveland Press, 2010.

27. WALTZ, K., *Structural Realism after the Cold War*, *International Security* nr. 25/1,
2000, http://www.columbia.edu/itc/sipa/U6800/readings-sm/Waltz_Structural%20Realism.pdf

28. WHEELER, Nicholas J.; DUNNE Timothy, *Hedley Bull’s Pluralism of the Intellect
and Solidarism of the Wil. International Affairs* , 72 (1). 1996, Jan.

29. WIGHT Martin, *The meaning of the ballance of power*, p. 16,
<http://slantchev.ucsd.edu/courses/pdf/Sheehan%20-%20Balance%20of%20Power.pdf>.

30. WOLFERS, A., *Discord and collaboration: Essays on international politics*, p 15,
<http://politics.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-119>.

31. WTO Website, https://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/dohaexplained_e.htm

NOUL DRUM AL MĂTĂSII – ELEMENT STRATEGIC DE PUTERE PENTRU CHINA

Dr. Silviu NEGUȚ

Geograf și analist geopolitic, prof. univ. dr., Academia de Studii Economice, București, România,
E-mail: silviu.negut@gmail.com.

Dr. Marius-Cristian NEACȘU

Conf. univ. dr., Academia de Studii Economice, București, România,
E-mail: marius.neacsu@ase.ro.

Abstract: China, țara care de mai multă vreme este locomotiva creșterii economice mondiale, a lansat, aparent surprinzător, proiectul <<Noul Drum al Mătăsii>>, care, în fapt, nu este nimic altceva decât o piesă a unui plan bine elaborat de afirmare a principalului pivot asiatic ca putere globală. Spre deosebire de <<Vechiul Drum al Mătăsii>>, care avea doar o componentă terestră, <<Noul Drum al Mătăsii>> are două componente (One Belt – drumul pe uscat, One Road – drumul pe mare), scopul nedeclarat fiind acela de „îmbrățișare comercială” a supercontinentului eurasiatic, Eurasia constituind principala miză geopolitică și geostrategică a timpurilor noastre. Dacă Rusia mai mult teoretizează în domeniul eurasiaticului, China acționează. Proiectul impresionează atât prin anvergura dimensiunilor geografice (zecile de mii de kilometri pe uscat și pe mare), cât și prin cea financiară (fiind vehiculate sume aproape incredibile), un element de mare relevanță fiind înființarea Băncii Asiatice de Investiții și Infrastructură, unica din lume care încorporează în nume și substantivul „infrastructură”, element atât de vehiculat și de important în zilele noastre.

Cuvinte-cheie: Drumul Mătăsii, Noul Drum al Mătăsii, mare putere, putere globală, Eurasia, Eurasianism.

Date generale semnificative ale Chinei¹ ca mare putere

Situarea: în Asia de Est, având ca vecini nu mai puțin de 14 state și trei mări.

Suprafața: 9.596.961 km² (apropiată de cea a Canadei și SUA), locul 4 pe Glob.

Populația (2017): 1.379.302.771 locuitori, locul 1 pe Glob (aproape 1/5 din populația mondială, dublul populației Europei de la Oceanul Atlantic la Munții Urali).

PIB total (2016, PPP): 21.290 miliarde USD, locul 1 pe Glob (aproape 1/5 din PIB-ul planetei; rata anuală de creștere, deși a scăzut în ultima vreme, se menține la circa 7%, fiind una dintre cele mai mari de pe Glob).

Exporturile (2016): 2.098 miliarde USD, locul 1 pe Glob (aproape 1/5 din volumul mondial).

Producția de autovehicule (2016): 28,12 milioane unități, locul 1 pe Glob (30% din totalul mondial).

Porturi (2016): 7 din cele 10 cele mai mari porturi ale lumii, inclusiv cel mai mare, Shanghai (peste 700 milioane tone/an).

Companii (2017): cea mai mare din lume, din 2007, PetroChina, cu o valoare de piață de peste 1.000 de miliarde USD, de două ori mai mare decât cea a liderului de mai înainte (Exxon Mobile, SUA).

---

¹ Sursă date: *The World Factbook* (2017); vezi și Horia C. MATEI, Silviu NEGUȚ, Ion NICOLAE (2016), *Enciclopedia statelor lumii*, ediția a XIV-a, Ed. Meronia, București, pp. 141-149, 755-776.

Numărul turiștilor internaționali (2016): 59,3 milioane China continentală (locul 4 pe Glob); 101,6 milioane împreună cu Hong-Kong și Macao (locul 1 în lume).

Veniturile din turism (2016): 44,4 miliarde USD, China continentală (locul 4 pe Glob); 107,2 miliarde USD împreună cu Hong-Kong și Macao (locul 2 pe Glob).

Rezerve valutare (2015): 3.220 miliarde USD, locul 1 pe Glob, peste 7% din totalul mondial.

Cheltuielile militare (2016): 215,7 miliarde USD, locul 2 pe Glob, după SUA, deși acestea reprezintă doar 1,9% din PIB.

1. Vechiul Drum al Mătăsii

Vechiul Drum al Mătăsii era un drum comercial de caravane care, încă din Antichitate, a legat Orientul cu Occidentul, în ambele sensuri, contribuind la negocierea nu numai a mătăsii (a cărei patrie era China), ci și a multor alte produse, între care pietrele prețioase, perlele, fildeșul, mirodeniile și multe altele.

Drumul avea ca punct de plecare Xi'an (fost Changan), oraș înfloritor din partea central-estică a Chinei, situat pe râul Wei, afluent al marelui fluviu Huang He, care a fost capitala a nu mai puțin de 11 dinastii. De aici, se îndrepta spre Urumqi, în nord-vestul îndepărtat al Chinei, având drept obiectiv Asia Centrală, dar la Dun-huang/Tun-huang, la confluența Wei – Huang He, deja se bifurca în două drumuri de caravană cu trasee total diferite:

I. *Nan Lu („Drumul Sudic”)*, prin orașul-oază Hotan/Khotan, de la marginea sudică a deșertului Takli-Makan/Takla-Makan sau Shamo, și pe la poalele nord-vestice ale marelui lanț muntos Kun Lun (2.700 km lungime), care constituie limita nordică și, respectiv, vestică a întinsului Podiș Tibet, și după traversarea Munților Himalaya, ajunge în nordul Indiei și, de aici, mai departe în Orientul Mijlociu.

II. *Pei Lu („Drumul Nordic”)*, pe la nord de Deșertul Takli-Makan, un punct reprezentativ fiind Kashgar, din inima Kashgariei, apoi Fergana, marea depresiune intramontană din Asia Centrală, și renumitele centre istorice și comerciale Tașkent, Samarkand, Buhara și atâtea altele, ajungând în zonele caspică și caucaziană, apoi, prin sudul Mării Negre și al Mediteranei, în nordul Africii².

2. Noul Drum al Mătăsii

2.1. Aspecte generale

Dezvăluit public pentru prima dată în 2013, Noul Drum al Mătăsii a devenit oficial odată cu lansarea sa la mijlocul lunii mai 2017, în cadrul unui summit internațional, desfășurat la Beijing, la care au participat 29 de șefi de stat și de guvern.

După cum reiese și din denumirea sa – *One Belt, One Road* –, acesta este de o mai mare anvergură decât Vechiul Drum al Mătăsii, incluzând, după cum bine se constată, și o rută maritimă.

The Belt („Centura”) urmărește, în linii mari, vechiul Drum al Mătăsii: pleacă tot din Xi'an, se îndreaptă tot spre Urumqi (astăzi capitala Regiunii autonome Xinjiang Uyghur) și Asia Centrală ex-sovietică, deținătoare de mari resurse naturale, îndeosebi hidrocarburi, incluzând centre istorice precum Almaty (vechea capitală a Kazahstanului) și capitalele celorlalte republici central-asiatice ex-sovietice – Bișkek (Kârgâzstan), Dușanbe (Tadjikistan), Ashabat (Turkmenistan). În continuare, trece prin sudul Mării Caspice (incluzând nordul Iranului, inclusiv capitala Teheran, și al Irakului, cu triumphiul petrolier Mossul – Kirkuk – Din Salah), ajunge în Turcia, la Istanbul, unul din principalele „noduri” de pe parcurs. De aici, o ramură se îndreaptă spre Peninsula Balcanică și, în continuare, spre România, Republica Moldova și Ucraina, iar o alta către Moscova și de acolo către

² Un diplomat român a descoperit, în Biblioteca Națională din Beijing, o hartă pe care era consemnată și o ramură a acestui vestit drum care trecea prin Dobrogea.

Rotterdam (ambele reprezentând puncte-cheie ale lungului parcurs), traversând multe țări central și vest-europene. Evident că nu întâmplător a fost ales drept punct terminus orașul-port olandez de la Marea Nordului, acesta, după cum se știe, fiind cel mai mare port al Europei, în prezent înscriindu-se între cele mai importante de pe Glob (locul 4).

Într-un asemenea context, este de amintit și <<Drumul de fier al mătăsii>>, lansat ceva mai înainte și conceput încă în urmă cu peste o jumătate de veac, o cale ferată trans-urasiatică, conectând nu mai puțin de 28 de state, cu puncte terminus Shanghai, uriașul oraș-port de la Marea Chinei de Est, și Rotterdam, de la Marea Nordului, cel mai mare port european. În imensul traseu de nu mai puțin de 81.000 km, vor fi înglobate o serie de căi ferate deja existente, între care faimosul *Transsiberian*.

The Road („Drumul”), este, practic, tot o „centură”, dar nu terestră, ci maritimă. Are ca punct de plecare orașul-port Zhanjiang, din sud-estul Chinei, de la Marea Chinei de Sud, ales nu întâmplător, fiind, pe de o parte, un simbol al „Noii Chine”, prin dezvoltarea sa spectaculoasă, iar pe de alta, în apropierea a trei mari metropole urbane și economice (Guangzhou/fost Canton, Hong-Kong și Macao), ba mai mult, în apropierea unor zăcăminte de petrol și gaze naturale.

După ce ocolește Insula Hainan, care deși nu este foarte întinsă, constituie una dintre cele 18 provincii chineze, evident în principal datorită poziției geostrategice, ajunge la Haiphong, principalul port al Vietnamului (țară al cărei petrol ia calea Chinei), și continuă prin Strâmtoarea Malacca (faimoasa „Cheie a Orientului”), deosebit de importantă pentru China, întrucât pe aici trece 70% din petrolul importat de aceasta. De aici, o ramură se îndreaptă spre Indonezia (un mare producător și exportator de petrol), iar o alta, prin amintita strâmtoare (Malacca), jalonează Malaysia (un alt stat semnificativ ca producție, respectiv, export de petrol) și, ajunsă în Oceanul Indian, vizează Sri Lanka (Colombo) și, evident, India (marele oraș-port Kalikut/Calcutta), făcând apoi o buclă spre Africa de Est, la Mombassa (Kenya) și apoi o altă mare buclă spre Europa, prin Golful Aden – Marea Roșie – Canalul Suez – Marea Mediterană, în aceasta de urmă având drept piloni importanți și puncte de sprijin două centre de rezonanță: *Atena* (cu portul Pireu, în care tocmai a investit foarte mult), probabil și în amintirea răspândirii elenismului în Asia și pe Drumul Mătăsii, și *Veneția*, nu doar pentru că era unul din punctele terminus ale faimosului drum comercial, ci, probabil, și pentru că, în apropiere, la Trieste, se află capătul rețelei ADRIA, cu mari rezervoare de petrol încastrate în stâncă.

2.2. Eurasia – Eurasianismul

Eurasia desemnează uriașul ansamblu continental format din Europa și Asia, însumând 57,25 milioane km² (din care 2,75 milioane km² insulele adiacente), ceea ce înseamnă 37% din suprafața uscatului planetar și care găzduiește circa trei sferturi din populația lumii. Termenul a fost introdus în domeniul *Științelor Pământului* de geograful austriac Edward Suess (1831-1914; lucrarea *La face de la Terre*, 1883-1901), iar în cel politic de geograful, economistul și geopoliticianul rus Piotr Savițki (1895-1968, lucrarea *Eurasianismul*, 1925). De altfel, acest panism continental va deveni un subiect preferat al școlii geopolitice ruse, lui Savițki, adăugându-i-se, în epocă, Nikolai Trubețki (1890-1983), Gheorghi Florovski (1893-1979), Lev Nikolaievici Gumiliov (1912-1992) și alții, iar peste timp, geopoliticianul contemporan Aleksandr Dughin (n. 1962).

Termenul a dobândit importante conotații în timpurile noastre, în condițiile în care Eurasia constituie, în mod cert, principala miză geopolitică și geostrategică a planetei în secolul XXI.

Conceptul *eurasianismului* s-a bazat, în mod clar, pe *teoria heartland*-ului a britanicului Halford Mackinder, care vorbea despre *World Island/Insula Lumii* (respectiv Eurasia) și despre *Heartland/Inima Lumii* (numind Rusia europeană). După implozia Uniunii Sovietice (1991), noua Rusie, care visează și visează refacerea puterii de altădată, încurajează eurasianismul, cel mai nou teoretician și fervent susținător fiind amintitul Dughin, autor al mai multor lucrări în domeniu (*Bazele geopoliticii și viitorul geopolitic al Rusiei*, două volume, 1999; *Calea eurasiatică*, 2002;

Bazele eurasianismului, 2002 ș.a.)³. Pornind de la aserțiuni de genul „poporul rus – popor mesianic”, „Rusia – A Treia Romă” și altele, Aleksandr Dughin ajunge la concluzia că trebuie realizat „un nou Imperiu Eurasiatic (...) ca singura formă demnă și firească de existență a poporului rus și singura posibilitate de a duce la bun sfârșit misiunea lui istorică și civilizatoare”⁴.

Numai că, dacă Rusia mai mult teoretizează în domeniul eurasianismului și al Eurasiei ca miză geopolitică, China acționează, *Noul Drum al Mătășii* fiind mai mult decât semnificativ ca acțiune concretă.

2.3. Semnificația Noului Drum al Mătășii

Se poate ușor constata că *ambele „drumuri” (pe uscat și pe apă) duc, în final, în Europa*. Ambele urmează, practic, în linii mari, vechile drumuri pe care circulau caravanele, respectiv, navele maritime. În cazul drumului terestru, în mod firesc, ne gândim la vechiul *Drum al Mătășii*. În schimb, la cel de-al doilea, relaționarea nu este evidentă la prima vedere, deși chiar se pliază pe o foarte cunoscută cale maritimă: *Road-ul* nu este altceva decât o refacere, în sens invers, a drumului maritim al Imperiului Britanic care, plecând din porturi precum Londra, Liverpool, Southampton și altele, urmând itinerariul Strâmtoarea Gibraltar – Malta – Canalul Suez – Aden – Bombay/azi Mumbai, în India – Colombo (Sri Lanka) – Strâmtoarea Malacca, ajungea în Hong Kong, importanta sa colonie din sud-estul Chinei, care este, de altfel, noul punct de plecare al *Road-ului*.

În același timp, dacă privim o hartă cu itinerariile celor două trasee (*One Belt, One Road*), constatăm foarte ușor că este vorba de o <<îmbrățișare a Eurasiei>>, *comercială la prima vedere, practic geostrategică, adăugând un nou element de putere Chinei*.

Finalizarea acestui proiect i-ar aduce Chinei, în mod sigur, o superioritate, în primul rând economică față de ceilalți actori interesați de marele supercontinent și, în final, i-ar conferi, în mod cert un nou atu de putere, care *o poate propulsa din putere regională (cum încă o văd unii analiști) sau cvasi-mare putere într-o putere globală, ceea ce evident urmărește*.

China, care este *un hub de producție eurasiatic* (a se vedea locurile de prim rang la cei mai importanți indicatori), urmărește să devină *un hub comercial global* (de devenit, de altfel, cel mai mare exportator mondial), în condițiile în care, nu întâmplător, indicele exporturilor este mai mare decât cel al producției (toată lumea produce, nu toată lumea exportă!).

China a știut, în ultima vreme, să folosească *soft power* (contrar *hard power*, care presupune utilizarea forței): cea mai reușită olimpiadă (Beijing 2008) și expoziție universală (Shanghai 2010), cucerirea titlului de Miss Univers (2007 – Zhang Zilin, 2012 – Yu Wenxia) și a Premiului Nobel pentru Literatură (2012 – Mo Yan), înființarea de Institute Confucius (inclusiv în România) și de posturi radio și de televiziune în mai multe regiuni ale lumii etc.⁵ La toate acestea a adăugat un nou element de *soft power: Noul Drum al Mătășii*, care, cel puțin la prima vedere, nu conține nimic „nociv”.

Analistul român Paul Dobrescu apreciază, în mod corect, că „infrastructura comerțului care se va ridica în cadrul Noului Drum al Mătășii este, implicit, și o infrastructură de comunicare”. Într-adevăr, „marfa, produsul, care circulă pe întinderea Eurasiei este purtătoare de <<mesaj>>”⁶.

Un alt analist, americanul de origine japoneză Francis Fukuyama, autorul optimistei lucrări *Sfârșitul istoriei și ultimul om*, este convins că „Asia, periferia de altădată, va deveni centru, iar centrul care a strălucit în ultimele secole, poate glisa ușor spre periferie”⁷.

³ Silviu NEGUȚ (2015), *Geopolitica*, Ed. Meteor Press, București, p. 525.

⁴ Aleksandr DUGHIN (2011), *Bazele geopoliticii și viitorul geopolitic al Rusiei*, Ed. Eurasiatica.ro, București, p. 141.

⁵ Vezi și Silviu NEGUȚ, Marius-Cristian NEACȘU, *From „hard power” to „soft power”*. *Intelligent power*, în „Proceeding of The International Scientific Conference STRATEGIES XXI: The Complex and Dynamic Nature of the Security Environment”, Bucharest, November 22-23, 2012, „Carol I” National Defence University Publishinghouse, pp. 216-226.

⁶ Paul DOBRESCU (2016), *Crizele după criză. O lume fără busolă și fără hegemon*, Ed. Litera, București, p. 205.

⁷ *Ibidem*.

2.4. State pro și contra Noului Drum al Mătăsii

Deși este, probabil, prea devreme, pentru cristalizarea unor asemenea poziții, se poate distinge, la o primă vedere, un acord cel puțin tacit, al țărilor (destul de multe) care vor beneficia de investiții directe, concretizate în obiective vizibile, și care, desigur, agreează proiectul. În același timp, există și reținerea unor actori importanți din zonă (Japonia, India, puterile economice europene) și din afara acesteia (în primul rând, SUA). Potrivit multor analiști, cea mai mare problemă o constituie poziția celor doi mari vecini: India și Federația Rusă, oarecum cu motivații diferite.

În ceea ce o privește pe Federația Rusă, aceasta, deși în mod logic nu poate privi cu ochi buni ascensiunea Chinei, cu atât mai mult cu cât acționează în sfera sa de influență (faimoasa „vecinătate apropiată”), n-are încotro, nu se poate opune din mai multe motive, între care absența capitalului care să o propulseze ca actor economico-financiar în regiune și nevoia de sprijinul sau cel puțin acordul tacit al Chinei în atingerea obiectivelor sale geopolitice.

În schimb, India nu agreează deloc marele proiect chinezesc, care, practic, o anihilează ca actor în regiune, în condițiile în care subcontinentul indian reprezintă a doua putere a lumii ca potențial demografic (le despart mai puțin de 100 de milioane de locuitori), a patra putere economică mondială ca PIB (PPP) – a treia dacă excludem un bloc regional, Uniunea Europeană – a cincea din punct de vedere al cheltuielilor militare (56 miliarde USD; 2,5% din PIB), deținând același loc și la producția de autovehicule.

2.5. Proiecte concrete

În 2015, China deja a depășit pragul de 100 miliarde dolari investiții peste hotare, îndeosebi în perspectiva *Noului Drum al Mătăsii* și, în special, pentru realizarea *Centurii Economice* adiacente, care va cuprinde centre industriale și comerciale ce se vor desfășura din estul Asiei până în Europa și Africa, înglobând nu mai puțin de 65 de state.

Mai concret:

a) în decembrie 2016, China a preluat două treimi din acțiunile principalului port grecesc Pireu (însușind 368,5 milioane USD), unul dintre punctele terminus ale *Noului Drum al Mătăsii*, totodată investind 350 de milioane de dolari în construirea celui mai mare hub maritim de la Marea Mediterană;

b) China construiește, pe coasta nord-africană, facilități portuare în Egipt și Algeria (acestea fiind, nu întâmplător, însemnate producătoare și exportatoare de petrol, Algeria și de gaze naturale); mai mult, în ianuarie 2016, China a semnat un acord (cu investiții în valoare de 3,3 miliarde de dolari privind construirea portului algerian Cherchell);

c) a fost construită o mare rafinărie de petrol pe țărmul Mării Roșii al Arabiei Saudite, cel mai mare producător și exportator de petrol;

d) a început construcția portului pakistanez Gwadar (investiție de 1,6 miliarde de dolari), ca punct de plecare a Coridorului Economic China – Pakistan, care, în final, va însuma investiții de nu mai puțin de 46 miliarde de dolari. În proiect intră și realizarea legăturii Gwadar – Kashgar, în nord-vestul Chinei (Regiunea autonomă Xinjiang Uyghur), utilizând o rețea combinată de căi ferate de mare viteză, autostrăzi și oleoducte;

e) în decembrie 2015, a fost semnat un acord cu Kazahstanul (statul cu cele mai mari rezerve și cea mai mare producție de hidrocarburi din Asia Centrală), în principal în domeniile energie și petrochimie, fiind inclusă și posibila preluare a companiei românești ROMPETROL de la firma KazMunaiGaz, ceea ce s-a și întâmplat;

f) nici Iranul (una dintre sursele importante pentru aprovizionarea cu petrol a Chinei) nu a fost ocolit, fiind vizate mai multe obiective.

La toate acestea, trebuie adăugate și parteneriatele energetice (per ansamblu cu 24 de state), cu țări din alte regiuni ale lumii (îndeosebi America), ieșind în evidență *strategia petrolieră*

chineză, care urmărește, pe de o parte, reducerea vulnerabilităților în fața riscurilor de depreciere a dolarului sau de apreciere a prețului petrolului (China, ca și alte state de altfel, a câștigat foarte mult de pe urma „geopoliticii petrolului ieftin”, din ultima decadă a acestui secol), iar pe de altă parte sporirea puterii sale financiare.

2.6. Banca Asiatică de Investiții și Infrastructură

Înființată la inițiativa unei singure țări, China, și inaugurată la 16 ianuarie 2016, cu sediul la Beijing, are în denumire substantivul *infrastructură* (unica bancă din lume, de altfel) și este focalizată pe un domeniu important și bine delimitat: *îmbunătățirea infrastructurii*, inițial s-a zis că a celei asiatice, astăzi arealul geografic fiind mult mai larg. Obiectivul băncii este, în mod cert, foarte tentant, în condițiile în care problema infrastructurii este acută în foarte multe regiuni ale lumii. Potrivit calculului băncii, numai modernizarea infrastructurii asiatice ar necesita 12.000 de miliarde de dolari. Important este că promisiunea de câștig este și sigură, și extrem de tentantă, de unde și aprecierea că aceasta reprezintă „afacerea secolului”, ca, de altfel, și cea a Noului Drum al Mătăsii.

La început, banca a fost privită cu reticență de o serie de state importante (Japonia, Indonezia, Coreea de Sud, Australia, Canada, Germania, Franța, Italia, Polonia), care ulterior au aderat (!), doar Japonia și Canada menținându-se în afara proiectului. Este de consemnat că numai patru state dețin jumătate din acțiuni (și, deci, controlează deciziile): China (30,34%, avansând deja 50 de miliarde de dolari), India (8,52%), Rusia (6,66%) și Germania (4,57%). Alți acționari relevanți (peste 3%) sunt Australia, Franța, Indonezia, Brazilia și Marea Britanie.

Această bancă se înscrie, desigur, între elementele politicii chineze de „îmbrățișare comercială” a Eurasiei și, respectiv, de propulsare a Chinei ca putere globală.

3. Capacitatea Chinei de a penetra și cuceri piața mondială

În urmă cu peste 20 de ani, geopoliticianul francez Yves Lacoste afirma: „China este percepută, pe plan mondial, la realitatea sa de putere medie, și în Asia, la statutul său de națiune-continent. Ea a urmat un laborios și incert drum spre dezvoltare, incompatibil cu monopolul politic al partidului”⁸.

Astăzi lucrurile nu mai stau așa. Nimeni nu mai poate afirma despre China că este doar o putere medie și că monopolul partidului unic este incompatibil cu dezvoltarea. <<Economia socialistă de piață>> promovată de reformatorul Deng Xiaoping, și-a arătat roadele, China devenind deja cea mai mare putere economică a lumii (în termeni de PIB raportat la paritatea puterii de cumpărare) – în ciuda prognozei Băncii Mondiale care, în 2010, plasa o asemenea realizare în orizontul de timp 2040 – și cel mai mare exportator mondial, în ambele cazuri deținând o cincime din totalul planetar, menținându-și, după o dezvoltare atât de spectaculoasă, un ritm de creștere ridicat (circa 7% anual), invidiat de puterile economice tradiționale (Marea Britanie, Germania, Japonia, SUA și altele). Avem de-a face cu „o Chină care se schimbă cu o rapiditate uimitoare și schimbă de acum, odată cu ea, sub aspecte numeroase, lumea întreagă. Este de consemnat cu luciditate împrejurarea că ceea ce se petrece astăzi în China nu este semnificativ numai pentru chinezi, ci pentru omenirea întreagă”⁹.

În prezent, în China, are loc o schimbare de paradigmă privind dezvoltarea economică a țării: de la <<creștere rapidă>> la <<creștere de înaltă calitate>>, după cum a afirmat Xi Jinping, președintele statului și al Partidului Comunist Chinez, în cuvântarea de deschidere al celui de-al XIX-lea Congres al acestuia (18 octombrie 2017)¹⁰.

⁸ Yves LACOSTE (sous la direction de; 1995), *Dictionnaire de Géopolitique*, Flammarion, Paris, p. 428.

⁹ Andrei MARGA (2015), *Ascensiunea globală a Chinei*, Ed. Niculescu, București, p. 227.

¹⁰ Radio China International (romanian.cri.cn).

Dezvoltarea economică spectaculoasă a solicitat un consum tot mai mare de resurse naturale, o bună parte a acestora provenind din import. China își asigură necesarul de consum din producție proprie doar pentru cărbuni (aproape jumătate din totalul mondial), metale rare (95% din extracția planetară), metale prețioase (aur, argint), unele minereuri neferoase (cupru, plumb, zinc, parțial bauxită). În schimb, deși are producții reprezentative de hidrocarburi (peste 210 milioane tone petrol, locul 4 pe Glob, peste 110 miliarde m³ de gaze naturale, locul 7 mondial), datorită consumului foarte ridicat este nevoită să importe masiv. De pildă, în perioada 1982-2015, deși și-a dublat producția de petrol (de la 102 milioane tone la peste 210 milioane tone), consumul a crescut mult mai rapid, practic de șapte ori (de la 80 la peste 550 de milioane de tone), devenind al doilea mare importator și consumator al planetei, după SUA¹¹.

Este de remarcat faptul că, de mai multă vreme, China duce o politică de diversificare a surselor de import. Cel mai bun exemplu, îl constituie de asemenea petrolul, pe care multă vreme l-a importat aproape exclusiv din Orientul Mijlociu, însă în ultimii 10-15 ani și-a adăugat regiuni ca Africa (cel mai reprezentativ exemplu constituindu-l Angola, care a devenit a doua sursă de aprovizionare după Arabia Saudită, și urmată de Iran), America Latină (îndeosebi Venezuela), Federația Rusă și Asia Centrală ex-sovietică. De altfel, ultimele două, plus Orientul Mijlociu, sunt puternic vizate de *Noul Drum al Mătăsii*. Nu-i mai puțin adevărat că statul chinez a început mai demult diversificarea surselor de import din regiunea cea mai apropiată, dovadă contractele (inclusiv oleoductele construite) cu Kazahstanul și Federația Rusă, în acest ultim caz ieșind în evidență conducta *ESPO (Eastern Siberia-Pacific Ocean Pipeline)*, inaugurată în 2011.

Cea mai concludentă dovadă a gândirii Chinei pe termen lung o constituie relația cu Africa, unde capitalul chinez reprezintă 40% din investițiile străine (dublu față de SUA, care a deținut multă vreme supremația)¹², îndeosebi în industria extractivă, exploatarea și prelucrarea petrolului și infrastructură (mai ales autostrăzi), aproape un milion de chinez fiind locați în statele respective (evident spre nemulțumirea localnicilor care doreau să fie angajați). Este semnificativ și faptul că are parteneriate petroliere cu toate statele africane importante în domeniu.

China a pătruns și pe continentul american, cele mai semnificative exemple constituindu-le Venezuela, cu o relație ceva mai veche (statul chinez reprezentând a doua destinație a petrolului venezuelean, după SUA), și Canada, care a devenit, per ansamblu, al doilea partener comercial din America, după SUA, principala investiție recentă fiind în construirea de conducte care să transporte petrolul exploatat în nisipurile provinciei Alberta spre coasta pacifică a Columbiei Britanice.

Concluzii

Numit de chinezi <<proiectul secolului XXI>>, *Noul Drum al Mătăsii*, lansat oficial în mai 2017, este de o amploare mult mai mare decât *Vechiul Drum al Mătăsii* sau oricare alt proiect economic lansat vreodată. Intitulat „One Belt, One Road”, are două ramuri diferite. Prima (*The Belt*), cea terestră, include și *Vechiul Drum al Mătăsii* (plecând, ca și acesta, din vechea capitală chineză Xi'an, dar sfârșind nu în nordul Africii, ci în al Europei, la Rotterdam, marele port de la Marea Nordului) și având multe ramificații pe parcurs (una dintre acestea vizând portul românesc Constanța, cel mai mare port din bazinul Mării Negre). Ruta maritimă (*The Road*) pleacă din orașul-port Zhanjiang, din sud-estul Chinei, la Marea Chinei de Sud – ales, printre altele, și grație poziției sale geografice, în apropierea a trei mari metropole urbane și economice (Guangzhou/fost Canton, Hong Kong și Macao) – și, pe o rută prin Strâmtoarea Malacca – Oceanul Indian – Canalul Suez, ajunge în Europa, având ca puncte terminus porturile mediteraneene Atena (Pireu) și Veneția.

Marele proiect, inițiat de China, care deja a anunțat avansarea unei investiții de 127 miliarde de dolari și sprijinit de Banca Asiatică pentru Investiții și Infrastructură (BAII), inaugurată în ianuarie 2016, va angrena nu mai puțin de 65 de state de pe trei continente (Asia, Africa, Europa).

¹¹ Sursă date: *The World FactBook* (2017).

¹² *World Investments Report* (2017), UNCTAD, Geneva (http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_en.pdf).

Deși este prea devreme pentru cristalizarea unor poziții clare (pro sau contra), se poate distinge, la o primă vedere, un acord, cel puțin tacit, al țărilor care vor beneficia de investiții directe, concretizate în obiective vizibile, dar și reținerea unor actori importanți din zonă (India, Japonia, puterile economice europene) sau din afara acesteia (în primul rând, SUA). Foarte importantă este, desigur, poziția celor doi mari vecini, India și Federația Rusă, prima neagreând pe față proiectul, ce de-a doua, în schimb, nevăzând cu ochi bune ascensiunea Chinei în fostul său spațiu de influență (în particular în „vecinătatea apropiată”), mimează sprijinul din mai multe motive, între care absența capitalului propriu care să o propulseze ca actor economico-financiar și, respectiv, nevoia acută de sprijinul sau cel puțin acordul tacit al Chinei în atingerea obiectivelor sale geopolitice.

În mod evident, *One belt, One Road* reprezintă o <<îmbrățișare a Eurasiei>>, comercială la prima vedere, practic însă *geostrategică*, adăugând un nou element de putere Chinei, care deja deține multe atuuri de acest gen (populație, PIB-ul total, exporturile, cele mai mari porturi, rezervele valutare etc.). Această aserțiune devine și mai semnificativă în condițiile în care Eurasia constituie, în mod evident, principala miză geopolitică și geostrategică a secolului XXI.

BIBLIOGRAFIE:

1. DOBRESU, Paul (2016), *Crizele de după criză. O lume fără busolă și fără hegemon*, Ed. Litera, București.
2. DUGHIN, Aleksandr (2011), *Bazele geopoliticii și viitorul geopolitic al Rusiei*, Ed. Eurasiatica.ro, București.
3. KAPLAN, Robert (2016), *Butoiul cu pulbere al Asiei. Marea Chinei de Sud și sfârșitul stabilității în Pacific*, Ed. Litera, București.
4. LACOSTE, Yves (sous la direction de; 1995), *Dictionnaire de Géopolitique*, Flammarion, Paris.
5. MARGA, Andrei (2015), *Ascensiunea globală a Chinei*, Ed. Niculescu, București.
6. MATEI, Horia C.; NEGUȚ, Silviu; NICOLAE, Ion (2016), *Enciclopedia statelor lumii*, ediția a XIV-a, Ed. Meronia, București.
7. NEGUȚ, Silviu (2015), *Geopolitica*, Ed. Meteor Press, București.
8. NEGUȚ, Silviu; NEACȘU, Marius-Cristian (2012), *From „hard power” to „soft power”. Intelligent power*, în „Proceeding of The International Scientific Conference STRATEGIES XXI: The Complex and Dynamic Nature of the Security Environment”, Bucharest, November 22-23, „Carol I” National Defence University Publishinghouse, Bucharest.
9. PÂRVULESCO, Jean (2005), *Vladimir Poutine et l’Eurasie*, Les Amis de la Culture Européenne.
10. Radio China Internațional (<http://romanian.cri.cn/>).
11. The World Fact Book (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>).
12. World Investments Report (2017), UNCTAD, Geneva (http://unctad.org/en/Publications Library/wir2017_en.pdf).

MAREA STRATEGIE A IRANULUI ÎN ORIENTUL MIJLOCIU EXTINS, CORPUL GARDIENILOR REVOLUȚIEI (IRGC) ȘI GENERALUL QASSEM SOLEIMANI

Dr. Florin DIACONU

Conf. univ. dr., Facultatea de Științe Politice, Universitatea din București (FSPUB),
director Hans J. Morgenthau Center România.
E-mail: florin.diaconu@fspub.unibuc.ro

Rezumat: De-a lungul ultimelor decenii, începând din 1979, Iranul șiiit a fost continuu implicat într-un efort major, făcut cu scopul de a-și lărgi sfera de influență în Orientul Mijlociu Extins. Un astfel de proiect în domeniul mării strategii are, în mod clar, două rădăcini majore: o puternică tradiție imperială, ca și dorința regimului de la Teheran de a exporta tipul de schimbare politică început în 1979 în Iran, precum și sistemul de valori șiiit, într-o regiune tot mai largă, chiar și dincolo de limitele Orientului Mijlociu. În acest efort, Corpul Gardienilor Revoluției (IRGC), și în special așa-numita Forță Quds joacă, practic, continuu, un rol major. Textul de față explorează rolul IRGC pe arena internațională, în special prin intermediul analizei unor surse deschise care se ocupă în mod direct de diverse aspecte și momente semnificative ale carierei profesionale a comandantului Forței Quds, generalul iranian Qassem Soleimani.

Cuvinte-cheie: Iran, mare strategie, expansionism neoimperial, tradiții imperiale, Orientul Mijlociu Extins, Qassem Soleimani, IRGC, intervenție externă.

Introducere

În primăvara lui 2015, o știre *BBC* ne informa că generalul iranian Qassem (sau Qasem, în unele texte) Soleimani, „odinioară extrem de retrasul (în sensul de absent, în chip voluntar, din prim-planul vieții publice – nota noastră: Florin Diaconu) comandant al Forței Quds din cadrul Gardienilor Revoluției a abandonat viața petrecută în umbră, pe care și-a dedicat-o conducerii de operațiuni secrete în străinătate, pentru a dobândi, în Iran, un statut apropiat de cel al celebrităților”; aceeași știre adăuga și că „persoana în cauză, pe care până acum câțiva ani cei mai mulți dintre iranieni nici n-ar fi recunoscut-o pe stradă, este acum subiect central pentru filme documentare, materiale de presă și chiar pentru cântece pop”. Aceeași sursă deschisă serioasă ne informa și că „un clip muzical intens difuzat în Iran a fost făcut de luptători din milițiile șiiite din Irak. El înfățișează soldați care desenează, folosind spray-uri, portretul generalului pe un perete, iar apoi defilează prin fața desenului, în timp ce pe fundal se aude o muzică mobilizantă”. Mult mai important pentru discuția de aici, este faptul că generalul iranian se afla la acel moment „în provincia Salahuddin din nordul Irakului, comandând grupuri paramilitare irakiene și șiiite în timp ce acestea se pregătesc să smulgă orașul Tikrit din mâinile Statului Islamic”, ne mai informa *BBC* cu aceeași ocazie, adăugând și faptul că „agenția de presă iraniană Fars a publicat fotografiile ale sale în mijlocul trupelor, iar surse ale milițiilor din Irak au spus reporterilor de la secția în limba persană a *BBC* că generalul se află în Irak de ceva mai multă vreme, ajutându-i pe irakieni să se pregătească pentru misiune”¹.

Acest text de presă poate fi folosit, credem, ca bun punct de plecare pentru o scurtă analiză care să concentreze atenția asupra biografiei și carierei profesionale ale generalului iranian Qassem

---

¹ Pentru fragmentele de text citate în acest paragraph, vezi Bozorgmehr SHARAFEDIN (BBC Persian), „General Qassem Soleimani: Iran’s rising star”, pe pagina web a *BBC News*, 6 martie 2015, la adresa de internet <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27883162>, text accesat pe 17 septembrie 2017.

Soleimani și – în sens mai larg – asupra mării strategii² a Iranului, ca și asupra rolului politic și militar pe care Corpul Gardienilor Revoluției din Iran (IRGC) îl joacă în Orientul Mijlociu Extins.

1. Biografia lui Soleimani și cariera sa profesională

Un text publicat acum câțiva ani, în 2011, ne oferă câteva date ce permit o mai bună înțelegere a diverselor etape ale carierei profesionale a generalului Qasem Soleimani. El s-a născut, în 1957, într-un sat numit Rabord, aflat în provincia iraniană Kerman³. Între 1964 și 1970, Soleimani a fost elev al școlii locale din Rabord, iar apoi a lucrat, vreme de alți câțiva ani (1970-1975) ca muncitor în construcții, în provincia sa natală. Între 1975 și 1979, a lucrat pentru autoritatea regională care se ocupă cu gestionarea și distribuirea apei. Din datele existente în surse deschise, rezultă că primii pași semnificativi ai radicalizării sale politice datează din perioada 1977-78.

În 1979, atunci când un nou regim (unul teocratic) a venit la putere, înlocuindu-l pe cel al ultimului șah (sau împărat) – care fusese unul vădit autoritar, dar și intens reformator și, de asemenea, unul ce a favorizat legăturile strategice și economice strânse cu lumea occidentală – Soleimani a devenit membru al structurilor din provincia Kerman ale recent înființatului *Corp al Gardienilor Revoluției (IRGC)* și surse deschise serioase (inclusiv un studiu al lui Ali Alfoneh, pe care îl cităm și în continuare) afirmă că el a fost direct implicat în „operațiuni de reprimare și eliminare a separatiștilor kurzi din Kurdistanul iranian”. Cel mai probabil, atunci, el a demonstrat loialitate politică și ideologică, dar și că posedă o cantitate notabilă (și crescândă) de talent militar ceea ce a făcut ca, după doar un an, să fie numit șef al Diviziei 41 *Tharallah*⁴ (alte surse vorbesc nu despre o divizie, ci doar despre o brigadă⁵, care e în mod obișnuit o mare unitate de dimensiuni mai mici decât divizia) și a participat în mod activ, până în 1988, la războiul contra Irakului⁶.

Ceva mai târziu, începând din 1988, Soleimani a început să conducă, „din comandamentul său aflat în Kerman, lupta împotriva cartelurilor drogurilor și împotriva contrabandiștilor” în întregul sud-est al Iranului (o responsabilitate în mod clar mai importantă decât cea anterioară). După aproximativ 10 ani, Soleimani a fost numit, în 1997-98, ca șef al *Forței Quds* din cadrul *IRGC* și, în această calitate, a condus, între 1998 și 2001, „efortul iranian îndreptat împotriva regimului taliban din Afganistan”⁷.

² Pentru semnificația acestui concept, ca și pentru diferențele dintre marea strategie (*grand strategy*) și strategia militară vezi, între altele, B.H. LIDDELL HART, *Strategia: Acțiunile Indirecte*, Editura Militară, București, 1973, pp. 334-335.

³ Pentru aspectele geografice și viața economică din această întinsă provincie vezi „KERMAN i. Geography”, în *Encyclopædia Iranica*, la adresa de internet <http://www.iranicaonline.org/articles/kerman-01-geography>, text accesat la 23 septembrie 2017.

⁴ *Tharallah* înseamnă, între altele, „mânia lui Allah” sau „răzbunarea lui Allah”, spun multe surse deschise. Alte surse deschise oferă o explicație ceva mai detaliată a semnificației acestui termen. Conform unui text ceva mai lung, publicat de *Al-Islam.org*, „cuvântul *thar*... a fost utilizat în limba arabă cu diverse înțelesuri”, printre care și „răzbunarea pentru vărsarea de sânge, sau sânge, sau cei căzuți”. Uneori, cuvântul poate avea și semnificația *qatil* (acela care a fost ucis). Iar când numele lui Allah e asociat cu *thar*, conferă lui *qatil* sensul de „cel ucis pentru Allah sau în numele lui Allah” – respectiv *qatilullah*). Pentru toate acesta vezi „Chapter 5: Peace be unto you, O blood of Allah and the son of the blood of Allah”, pe site-ul *Al-Islam.org*, la adresa de internet <https://www.al-islam.org/the-sacred-effusion-reflections-on-ziyarat-ashura-volume-1-shaykh-muhammad-khalfan/chapter-5-peace>, text accesat la 23 sept. 2017. Orice interpretare alegem, e clar că numele mării unități conduse, o vreme, de către Soleimani indică o cantitate notabilă de fervoare religioasă împinsă la extrem, aceasta fiind una din trăsăturile importante ale ideologiei actualului regim politic din Iran.

⁵ Vezi, de exemplu, „Report: Iran's General Soleimani; Barrier Ahead of ISIS, US”, pe site-ul *Alwaght News & Analysis*, 12 iunie 2016, la adresa de internet <http://alwaght.com/en/News/57266/Iran%E2%80%99s-General-Soleimani;-Barrier-Ahead-of-ISIS,-US>, text accesat la 9 octombrie 2017.

⁶ Cât de dificil și costisitor a fost acest război pentru Iran (ca și pentru Irak, de altfel) aflăm, cu amănunte, din lucrări cum ar fi Kaveh FARROKH, *Iran at War 1500-1988*, Osprey Publishing House, Oxford, 2011, pp. 342-415.

⁷ Fragmente citate în acest paragraf sunt preluate din Ali ALFONEH, „Brigadier General Qassem Suleimani: A Biography”, în *Middle Eastern Outlook*, no. 1, ianuarie 2011, pe site-ul aparținând entității numite *American Enterprise*

Într-un text extrem de interesant publicat, în 2013, de revista *The New Yorker*, se prezintă că Soleimani a preluat comanda elementelor de elită (numite *Forța Quds*) ale *IRGC* pe la sfârșitul anilor 1990 (cel mai probabil în 1998, pe când avea puțin peste 40 de ani). Ceea ce ne interesează în mod special este că el a încercat, încă din fazele timpurii ale exercitării noilor sale atribuții, „să reconfigureze Orientul Mijlociu în favoarea Iranului”, utilizând *Forța Quds* ca „broker de putere și ca instrument militar: asasinând rivali, înarmând aliați și, vreme de aproape un deceniu, conducând o rețea de grupuri de militanți ce au ucis sute de americani în Irak”⁸.

Alte surse deschise indică faptul că, în 2008, Soleimani coordona deja *toate* eforturile militare, politice și ideologice făcute de Teheran într-o regiune foarte întinsă, aflată *dincolo* de granițele naționale ale Iranului. Într-un mesaj adresat generalului american David Petraeus, care comanda la vremea aceea *Forța Multinațională* care încerca să pacifice și să stabilizeze Irakul, Soleimani se prezenta pe sine însuși astfel: „ar trebui să știți că eu ... controlez politica Iranului în ceea ce privește Irakul, Libanul, Gaza și Afganistanul”⁹.

În conformitate cu surse deschise, rolul internațional jucat de generalul Soleimani a început să crească semnificativ cu câțiva ani mai înainte ca el să devină o ‘stea media’ tot mai strălucitoare. De exemplu, în 2013, „în cadrul unui interviu acordat secției în limba persană a BBC ..., Ryan Crocker, fost ambasador american în Irak, a rememorat rolul crucial, jucat în culise de către generalul Soleimani, în timpul negocierilor de la Bagdad”. Diplomatul american declara că pe parcursul acestor negocieri care încercau să găsească soluții eficiente de rezolvare „a situației în domeniul securității, care se deteriora” în Irak, ambasadorul iranian la Bagdad „a solicitat în mod repetat pauze pe parcursul discuțiilor”. Doar ceva mai târziu, oficialitățile americane au aflat care era logica acestor destul de lungi întreruperi ale negocierilor: ori de câte ori partea americană spunea ceva „despre un subiect la care el [ambasadorul iranian] nu se referise deja” (sau nu-l avea printre instrucțiunile deja primite), reprezentantul diplomatic al Teheranului „trebuia să contacteze capitala iraniană pentru a cere instrucțiuni – într-atât era el de riguros controlat. Iar la capătul celălalt al liniei telefonice se afla chiar Qasem Soleimani”¹⁰.

Conform informațiilor care există din surse deschise, același general iranian controla aproape complet – sau cel puțin superviza, dar într-o manieră extinsă – și convorbirile pe care oficialități diplomatice iraniene le aveau, în Afganistan, cu diplomați americani aflați la post în această țară poziționată imediat la est față de Iran. Un foarte important diplomat american la care ne-am referit deja¹¹ afirma în mod deschis că „interlocutorii mei iranieni în problema Afganistanului

---

Institute for Public Policy Research, pp. 1-2, la adresa de internet <http://www.aei.org/publication/brigadier-general-qassem-suleimani-a-biography/>, text accesat la 22 sept. 2017.

⁸ Fragmentele citate în acest paragraf sunt preluate din Dexter FILKINS, „The Shadow Commander. Qassem Suleimani is the Iranian operative who has been reshaping the Middle East. Now he’s directing Assad’s war in Syria”, în *The New Yorker*, 30 sept. 2013, la adresa de internet <https://www.newyorker.com/magazine/2013/09/30/the-shadow-commander> text accesat la 20 sept. 2017.

⁹ Ali ALFONEH, *op. cit.*, p. 1.

¹⁰ Fragmentele citate în acest paragraf sunt preluate din Bozorgmehr SHARAFEDIN (BBC Persian), *op. cit.*

¹¹ Ryan Crocker, fost ambasador american atât în Irak, cât și în Afganistan. El și-a încheiat mandatul de șef al misiunii diplomatice a SUA în Afganistan în mai 2012 – pentru acest element de cronologie politico-diplomatică vezi Emma GRAHAM-HARRISON (în Kabul), „Ryan Crocker to step down as US ambassador to Afghanistan”, *The Guardian*, 22 mai 2012, la adresa de internet <https://www.theguardian.com/world/2012/may/22/ryan-crocker-step-down-ambassador-afghanistan>, text accesat la 17 sept. 2017. Ceea ce înseamnă că, la acel moment, Soleimani deja controla în mod clar – și în mare măsură – segmente importante ale politicii externe și ale acțiunilor cu relevanță strategică ale Iranului în zone extrem de sensibile, printre care atât Irakul cât și Afganistanul (ambele, să nu uităm, țări aflate chiar dincolo de granițele Iranului).

¹¹ “Qasem Soleimani”, pe site-ul *GlobalSecurity.org*, text modificat ultima data la 22 august 2016, la adresa de internet <https://www.globalsecurity.org/intell/world/iran/qods-soleimani.htm>, accesat la 10 octombrie 2017.

mi-au spus foarte clar că, în timp ce ei își informau propriul minister de externe, în final generalul Soleimani era acela care lua deciziile”¹² cu adevărat importante.

Încă din 2014, „Soleimani a coordonat [din partea Iranului] strategia menită să îndiguiască expansiunea Statului Islamic în Irak”, iar apoi și în Siria. De exemplu, „Soleimani a condus personal bătălia purtată pentru a forța ISIL să ridice asediul localității Amerli – iar înaintarea forțelor sale era facilitată de lovituri aeriene efectuate de aviația militară americană. Generalul Soleimani a îngăduit ... să fie fotografiat pe câmpul de luptă de la Amerli, transmițând astfel Occidentului mesajul foarte clar că Iranul e cât se poate de prezent” în zona în cauză, „relata... publicația *Newsweek*”¹³.

Felul în care diverse personalități și instituții evaluează semnificația acțiunilor lui Soleimani în diverse zone ale Orientului Mijlociu Extins e foarte diferit, acoperind o paleta largă de tonuri. Pentru unele oficialități occidentale (deloc puține, de altfel), generalul iranian nu e nimic altceva decât un foarte primejdios *criminal de un tip cu totul special*. Acum câțiva ani, de exemplu, John Baird, la vremea aceea ministru de Externe al Canadei, declara public că Soleimani este „un agent al terorii, deghizat în erou”. În chip predictibil, voci radicale (din perspectivă ideologică) din Iran sau ale altor șiiți laudă însă faptele generalului și înțelepciunea politică a acestuia. În 2015, de exemplu, Mohammad-Reza Bahonar, care era la vremea aceea prim-vicepreședinte al Parlamentului iranian, declara, vorbind despre Soleimani: „capacitatea sa de analiză politică nu-i cu nimic mai prejos decât aceea a Liderului Suprem al Iranului sau decât aceea a lui Hassan Nasrallah, conducătorul organizației libaneze Hezbollah”. Aceasta după ce, în decembrie 2014, Hassan Mousavian, unul dintre foștii negociatori iranieni în problema dosarului nuclear, îl apăra în mod public pe Soleimani, declarând că acesta „și-a riscat propria viață în lupta împotriva Statului Islamic”¹⁴.

De asemenea, discutând tot despre felul în care este evaluat rolul lui Soleimani, merită să ne aducem aminte că, în 2013, atunci când generalul nu era încă o ‘stea media’ majoră, John Maguire, fost ofițer al CIA în Irak¹⁵, afirma că înaltul demnitar iranian „este, astăzi, cel mai influent agent individual din Orientul Mijlociu”, și aceasta chiar dacă „aproape nimeni nu a auzit vreodată de existența sa”¹⁶ (situația s-a schimbat mult, între timp). Știm, de asemenea, că „Departamentul de Stat al SUA l-a sancționat pe Soleimani pentru rolul său în sprijinirea regimului Assad și a terorismului”¹⁷. Rolul cu adevărat important pe care Soleimani îl joacă este, de asemenea, pus în lumină – chiar dacă doar parțial – și de faptul că, în unele ocazii, foarte înalte oficialități din țări occidentale pur și simplu nu vor (sau evită, cu mai multă sau mai puțină pricepere, precum și cu mai mult sau mai puțin succes) să facă *orice* comentarii referitoare la prezența și rolul lui Soleimani pe diverse fronturi de luptă, în diferite țări din Orientul Mijlociu Extins. În octombrie 2014, de exemplu, atât Charles Timothy "Chuck" Hagel, la vremea aceea Secretarul american al Apărării, cât și generalul Dempsey, care era la vremea aceea Președinte al Comitetului Întrunit al Șefilor de Stat Major au încercat, într-o conferință de presă importantă, să evite, pe cât posibil, *orice* comentariu

---

¹²Bozorgmehr SHARAFEDIN (BBC Persian), *op. cit.*

¹³Toate fragmentele citate în acest paragraf sunt preluate din “Qasem Soleimani”, pe site-ul *GlobalSecurity.org*, text modificat ultima data la 22 august 2016, la adresa de internet <https://www.globalsecurity.org/intell/world/iran/qods-soleimani.htm>, accesat la 10 octombrie 2017.

¹⁴Fragmentele citate în acest paragraf sunt preluate din Bozorgmehr SHARAFEDIN (BBC Persian), *op. cit.*

¹⁵Pentru diversele segmente ale carierei în Poliție și în CIA a lui Maguire, ca și despre experiența sa în domeniul operațiilor speciale și a chestiunilor de securitate, inclusiv în Irak, în restul Orientului Mijlociu, în zona Golfului Persic, ca și în Africa, vezi „John Maguire, Managing Director”, pe pagina web a entității numite *Iranian Freedom Institute for a Free and Democratic Iran*, la adresa de internet <http://www.iranianfreedom.org/john-maguire.html>, text accesat la 20 septembrie 2017.

¹⁶Ambele fragmente citate aici sunt preluate din Dexter FILKINS, *op. cit.*

¹⁷Dexter FILKINS, *op. cit.*

oficial referitor la prezența (și rolul) lui Soleimani în Irak, deși ziaristii prezenți au pus întrebări repetate în legătură cu acest subiect¹⁸.

În mai multe ocazii, de-a lungul ultimilor ani, surse deschise din Orientul Mijlociu și din Occident (inclusiv agenții de presă mari și recunoscute ca fiind serioase, precum și publicații importante) au afirmat că Soleimani ar fi fost ucis. În 2015, de exemplu, spre sfârșitul lui noiembrie, *Reuters* publica un text care informa că Soleimani neagă zvonurile ce îl prezentau ca fiind mort (sau cel puțin foarte grav rănit), pe la mijlocul lunii anterioare, de schijele unui obuz de artilerie, „pe frontul de la sud de Alep, în Siria”. Cu acea ocazie, Soleimani declara, între altele, și că el a căutat în mod activ să devină martir (adică să moară în luptă), „în câmpii ca și în munți” (formulă prin care făcea trimitere la cât de larg și divers, din punct de vedere al formelor de relief, este spațiul geografic pentru care el este direct responsabil), iar *Reuters* relatează și că generalul iranian este elementul central al unei realități pe care o putem numi, în mod clar, o solidă mitologie¹⁹ politică și militară modernă: „odinioară un personaj ce evita expunerea publică în timp ce conducea operațiuni secrete în străinătate, Soleimani se bucură acum, printre șiiți, de un statut apropiat de acela al celebrităților, dovadă stând faptul că soldați din Siria și Irak postează în social media *selfie*-uri făcute pe câmpul de luptă, în care ei apar alături de Soleimani”²⁰.

În cele din urmă, punând la un loc toate aceste elemente disparate, putem întregi un portret profesional (și ideologic) al lui Soleimani, cu următoarele trăsături de bază:

a. Vorbim despre o persoană a cărei copilărie și tinerețe poate explica, până la un anumit punct, *radicalizarea politică ulterioară* (om provenit dintr-o familie puternic lovită de *sărăcie* și *alienare*, ca urmare a unor reforme eșuate, în perioada finală a epocii dinastiei Pahlavi; obligat să abandoneze școala relativ devreme, pentru a munci ca să se poată întreține, precum și ca să poată plăti datoriile importante făcute, din cauza sărăciei, de familia sa);

b. Soleimani are, pe cât știm, o *educație formală precară* (doar școala primară în satul natal, ca și un curs foarte scurt – numai 45 de zile, spun unele surse (inclusiv dintre cele citate în acest text) – de pregătire militară, după ce s-a alăturat IRGC). Dar, în ciuda acestei situații, rezultatele obținute în activitatea sa par să dovedească faptul că el este capabil să-și atingă obiectivele chiar și în contexte politice și militare dificile (fiind, probabil, un *talent înăscut* în domeniul activităților administrative și militare și, poate, chiar ceea ce numim un *lider charismatic*²¹);

c. O *intensă radicalizare politică*, atunci când era deja adult (pe la 20 de ani), fapt care indică, destul de clar, nu doar o anumită fervoare religioasă și o anumită dorință de schimbare politică, ci și o înțelegere rațională – și *cinică*, de fapt – a măsurii în care activismul politic poate fi o uriașă fereastră de oportunitate pentru un individ ambițios;

---

¹⁸ „News Transcript: Department of Defense Press Briefing by Secretary Hagel and General Dempsey in the Pentagon Briefing Room”, on the official website of the *U.S. Department of Defense (DoD)*, October 30, 2014, at the internet address <https://www.defense.gov/News/Transcripts/Transcript-View/Article/606955/departament-of-defense-press-briefing-by-secretary-hagel-and-general-dempsey-in/>, text accessed on September 21, 2017.

¹⁹ În acest context, termenul *mitologie* are semnificația unui „set de istorisiri sau convingeri legate de o persoană, instituție sau situație anume, în special când aceste istorisiri sau convingeri sunt exagerate sau constituie produse ale imaginației” – pentru această interpretare, vezi unul dintre sensurile înșirate în „Definition of *mythology* in English”, în versiunea online a lucrării *English Oxford Living Dictionaries*, la adresa de internet <https://en.oxforddictionaries.com/definition/mythology>, text accesat la 23 sept. 2017.

²⁰ Pentru toate fragmente citate aici, vezi textul scris de redactori de la Reuters (inclusiv reporterul Bozorgmehr Sharafedin and editorul Andrew Roche), intitulat „Iranian general Soleimani denies rumours of his death”, *Reuters*, 30 noiembrie 2015, la adresa de internet <http://uk.reuters.com/article/uk-mideast-crisis-iran-soleimani/iranian-general-soleimani-denies-rumours-of-his-death-idUKKBN0TJ1T720151130>, text accesat la 21 septembrie 2017.

²¹ Pentru trăsăturile liderului charismatic și câteva exemple istorice importante, ca și pentru portretele detaliate ale unor lideri carismatici (dintre cei implicați în colonizarea de către europeni a Africii) vezi Len OAKES, *The Charismatic Personality*, Australian Academic Press, Bowen Hills, Queensland, 2010, ca și Edward BERENSON, *Heroes of Empire: Five Charismatic Men and the Conquest of Africa*, University of California Press, Ltd., Berkeley and Los Angeles, London, 2011.

d. El și-a început *ascensiunea profesională spectaculoasă* fiind direct implicat în reprimarea brutală a unor categorii de oponenți și de minoritari;

e. A fost direct implicat în *diverse operațiuni militare* (de tipuri și dimensiuni variate), în timpul extrem de dificilului război contra Irakului. Nu știm deloc multe în legătură că participarea sa efectivă la respectivul război, dar Soleimani a fost numit, rapid, comandant al unei mari unități (brigadă sau divizie). Pentru cineva încă foarte tânăr și fără studii suficiente, o asemenea promovare poate fi privită, în aproape orice fel de împrejurări, ca fiind o răsplată extraordinară. Cel mai probabil, lipsa acută de ofițeri care să fie într-adevăr perfect loiali ideologiei noului regim, în Iranul de după 1979, precum și faptul că dovedise deja, în operațiuni de represiune, o anumită cruzime, doza de curaj individual și o cantitate deloc neglijabilă de noroc sunt, toate, ingrediente ce explică bine capacitatea lui Soleimani de a urca rapid în cadrul ierarhiei instituționale a IRGC;

f. după câțiva ani de activitate strict (sau măcar predominant) militară, pe front, Soleimani s-a dovedit suficient de *flexibil*, profesional vorbind, pentru a-și asuma, cu eficiență, noi responsabilități, așa că a trecut de la experiența anterioară – aceea a reprimării brutale a unor minoritari, într-un context regional bine definit și îngust, la o sarcină mult mai amplă și mult mai complexă – aceea de a distruge (prin mijloace care combină munca în domeniul pe care îl numim intelligence cu eforturile administrative, și cu utilizarea unor forțe relativ mari, deși eterogene, alcătuite din unități militare și de poliție), rețele întregi de traficanți de doguri și de contrabandiști, într-o zonă foarte întinsă.

Dacă analizăm motivele care i-au condus pe *mai mulți* dintre liderii importanți, la nivel central, ai Iranului de azi să îl promoveze pe Soleimani în *funcții ce presupun atribuții tot mai importante* (iar pe cei care lucrează în presa iraniană, masiv controlată și direcționată de stat, să pună în aplicare o strategie de propaganda ce prezintă, masiv și aproape constant, multe momente din activitatea lui Soleimani - inclusiv multe episoade mărunte), considerăm că merită subliniate următoarele:

a. Pentru Iran, un Soleimani *foarte* vizibil – atât în presa Teheranului, dar și în diverse segmente media din lumea occidentală (ziare, reviste, agenții de presă) constituie o metodă de lucru extrem de utilă, din mai multe motive și perspective;

b. În primul rând, Soleimani este prezentat, în multe ocazii, ca fiind un *erou militar*. O astfel de imagine (nu contează dacă ea este strict reală sau, poate, conține și elemente inventate sau exagerate) este, foarte clar, de natură să consolideze semnificativ moralul național²² iranian, într-un context relativ dificil pentru regimul de la Teheran (atât pe plan intern, unde grupuri tot mai largi cer în mod deschis reforme, dar și pe arena internațională). Într-un fel sau altul, un tip special de mitologie politică modernă crește treptat, avându-l pe generalul Soleimani ca element central. În cele din urmă, așa ceva nu este, de fapt, nimic nou: să ne aducem aminte, de exemplu, felul în care Germania a utilizat, în Al Doilea Război Mondial, imaginea generalului (avansat apoi la gradul de feldmareșal) Erwin Rommel, utilizând-o pentru a consolida moralul trupelor, al unor straturi și componente diverse ale națiunii, ca și pentru a lovi și eroda, pe cât posibil, propaganda de război a Occidentului liberal și democratic, ca și moralul de război al puterilor anglo-saxone²³;

c. Merită să acordăm o atenție specială și faptului că generalul Soleimani *nu* reprezintă forțele armate regulate ale Republicii Iran, ci o *altă* entitate instituțională, în care liderii regimului

²² Autori relevanți din domeniul relațiilor internaționale consideră moralul național ca fiind un element *foarte* important al puterii naționale – vezi Hans J. MORGENTHAU, *Politica între națiuni: Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, Iași, 2007, pp. 174-176.

²³ Pentru a înțelege mai bine importanța lui Rommel, atât în calitate de comandant militar, dar și ca prindus al propagandei germane vezi, de exemplu, David Irving, *The Trail of the Fox*, Avon Books, New York, 1977, dar și B. H. LIDDELL HART, *Istoria Celui De-Al Doilea Război Mondial*, Editura Orizonturi, Editura Lider, București (fără an de publicare), vol. 1, pp. 243-244.

au mai mare încredere (atât din perspectivă politică, dar și din aceea ideologică) – *Corpul Gardienilor Revoluției (IRGC)*, care este un soi de „custode ideologic, însărcinat cu apărarea Republicii Islamice împotriva amenințărilor interne și externe” și care este, acum, în situația de a conduce „o vastă structură de putere cu influență în aproape toate aspectele vieții din Iran”; de asemenea, știm că IRGC este „în general loial” elementelor „ultraconservatoare dure din cadrul regimului”²⁴ a căror influență politică este imensă și perenă.

Într-o astfel de situație, *orice* victorie militară, ca și orice succes de alt tip obținute de Soleimani reprezintă instrumente capabile să atingă, concomitent, două scopuri: acela de a contribui la punerea în practică a planurilor ce compun marea strategie a Iranului pe arena internațională, dar și acela de a consolida influența politică internă a elementelor conservatoare *dure*, care nu par deloc a fi – din ceea ce știm – dispuse să accepte, cumva, o diminuare a puterii lor. Iar legătura extrem de consistentă dintre politicienii ultraconservatori din Iran și IRGC nu poate fi în niciun chip contestată: lucrări academice recente, publicate de edituri importante și foarte serioase, afirmă în mod deschis că, de-a lungul unui interval care acoperă mai mult decât doar ultimul deceniu, „de departe cea mai importantă instituție care a servit ca temelie a resurgenței conservatoare în Iran a fost tocmai Gardienii Revoluției (organizația, n.a.)”²⁵;

d. În plus, foarte probabil (cel puțin așa susțin mai multe surse deschise de toate tipurile, inclusiv dintre cele citate în acest text), cel puțin *o parte* dintre cercurile politice și religioase de la Teheran ar putea fi serios interesate să pregătească un conservator cu mare popularitate, pentru momentul în care acesta ar putea să își asume o poziție *politică* de prim ordin.

De-a lungul ultimelor decenii, competiția politică internă din Iran – o ciocnire aproape deschisă între rigoriștii și iții ultraconservatori și politicienii ceva mai moderați din punct de vedere ideologic și religios – s-a soldat cu rezultate extrem de diferite. În *unele* ocazii, conservatorii au fost cei care au câștigat. În alte ocazii, inclusiv în alegeri prezidențiale, moderații s-au dovedit a fi capabili să obțină mai multe voturi. Președintele Ahmadinejad, de exemplu, a fost un ultraconservator dur, din perspectivă politică și religioasă. Dar actualul președinte, Rouhani, este perceput de mulți ca fiind un moderat. Tocmai de aceea credem că este posibil, ca *o parte* dintre cercurile politice *ultraconservatoare* din Iran să fie extrem de interesate să identifice și să pregătească, din timp, un candidat loial în plan politic și de mare încredere, din perspectivă ideologică, pentru următoarele alegeri prezidențiale; iar Soleimani este, în mod clar – având și avantajul unui plus *important* de legitimitate întemeiată pe (și continuu consolidată de) succese politico-militare notabile – o persoană extrem de potrivită pentru a fi personaj central al unei încercări conservatoare de a câștiga din nou și președinția. O astfel de ipoteză este sprijinită de suficient de multe știri și articole din presă. Acum un an, în 2016, de exemplu, o sursă deschisă de bună calitate afirma, în mod lipsit de orice echivoc, că „Soleimani e o bună alegere pentru ultraconservatori în viitoarele alegeri prezidențiale”, în special pentru că el este „unul dintre puținii politicieni din interiorul sistemului politic iranian care este popular” în rândul votanților de diferite categorii. Aceeași sursă deschisă afirma și că „ultraconservatorii pot conta pe Soleimani, care e într-o anumită măsură perceput ca fiind un erou național, care nu a fost implicat în cazuri de corupție financiară și care are o bună relație cu liderul suprem”, precum și că în ultima perioadă, „numărul

---

²⁴ Fragmente citate aici sunt preluate din Greg BRUNO, Jayshree BAJORIA, Jonathan MASTERS, *Iran's Revolutionary Guards*, Council on Foreign Relations, text updatat ultima data la 14 iunie 2013, la adresa de internet <https://www.cfr.org/backgrounders/irans-revolutionary-guards>, accesat la 6 octombrie 2017.

²⁵ Ray TAKYEH, *Guardians of the Revolution: Iran and the World in the Age of Ayatollahs*, Oxford University Press, New York, 2009, p. 227.

cuvântărilor politice ale lui Soleimani, rostite în Parlament sau în fața unor adunări de comandanți militari și șefi din poliție a crescut semnificativ”²⁶.

Și mai recent, aceeași idee a candidaturii lui Soleimani în viitoarele alegeri prezidențiale a fost exprimată și de un ziar de limbă engleză din Irak. În martie 2017, publicația în cauză afirma că mulți „se așteaptă ca acesta [Soleimani] să candideze la prezidențialele din 2021”, precum și că „analiztii politici afirmă că importanța lui Soleimani în Iranul șiiit merge cu mult dincolo de sfera militară, precum și că ei se așteaptă ca generalul să îi ia locul lui Hassan Rouhani, în patru ani de aici încolo”²⁷;

e. Putem vorbi, de asemenea, și despre alte motive *posibile* care explică de ce destui dintre liderii de la Teheran acceptă – sau chiar preferă – ca Soleimani să fie în centrul unei intense campanii de propagandă. Dacă intervențiile politico-militare în străinătate nu ating, să zicem, rezultatele scontate (sau implică un nivel de brutalitate care să irite masiv Occidentul), forțele militare regulate *nu* vor fi direct implicate într-un asemenea eșec sau într-o asemenea problemă (pentru că, repetăm, Soleimani *nu* este parte a Armatei, ci a *IRGC*), deci *unele* dintre instituțiile vitale ale statului iranian ar putea să-și mențină mai ușor o imagine onorabilă și, deci, mai ușor acceptabilă pe plan internațional. Din punctul nostru de vedere, o astfel de ipoteză de lucru nu este complet în contradicție cu cele afirmate mai sus: poate că *unii* conservatori îl vor candida la prezidențiale, după cum, concomitent, *unii* moderați se raportează la Soleimani gândul că el ar putea fi, în caz de nevoie, un țap ispășitor potrivit, în cazul unui eventual eșec major în confruntările ce vizează hegemonia în Orientul Mijlociu.

2. Scurte comentarii despre marea strategie a Iranului, ca și despre rolul jucat de IRGC

În mod foarte clar, biografia lui Soleimani, ca și *foarte* rapida sa ascensiune în funcții pot fi folosite (în interiorul unui tipar de gândire de tipul „*pars pro toto*”) ca instrumente ce permit și o mai bună înțelegere a *marii strategii* iraniene în Orientul Mijlociu Extins, ca și a unei părți importante din elementele centrale ale politicii externe a Iranului.

În primul rând, merită să ne amintim, dacă analizăm evoluția generală a relațiilor dintre Iran și Occident (inclusiv SUA) că „în anii de după 11 septembrie, tensiunile au crescut”. Și aceste tensiuni notabile au fost – și sunt și acum, de altfel – întemeiate pe serioase îngrijorări strategice: „Maniera agresivă în care Iranul a urmărit, în vremea președintelui Ahmadinejad, să obțină tehnologii nucleare, ca și îngrijorarea crescândă ... legată de consolidarea radicalismului politic islamic și a terorismului în Orientul Mijlociu au dus această relație istorică tensionată pe noi culmi de antagonism și urgență”²⁸.

Subliniem aici și faptul că o parte dintre elementele centrale ale *ethos*-ului islamic sunt, pe cât putem înțelege (și am folosit aici în principal un text al lui Robert Spencer, care e Director al *Jihad Watch*, un program din cadrul entității numite *David Horowitz Freedom Center*, dar și autor al unui număr de șaptesprezece cărți, unele dintre ele direct legate de problema mai bune înțelegeri

²⁶ Fragmentele citate în acest paragraf sunt preluate din Nozhan ETEZADOSALTANEH, „Will Qasem Soleimani Become the Next President of Iran?”, în *International Policy Digest*, 16 mai 2016, la adresa de internet <https://intpolicydigest.org/2016/05/16/will-qasem-soleimani-become-next-president-iran/>, text accesat pe 7 octombrie 2017.

²⁷ Fragmentele citate în acest paragraf sunt preluate din „Qassem Soleimani may be Iran’s next president, observers”, în *The Baghdad Post*, 22 martie 2017, la adresa de internet <http://www.thebaghdadpost.com/EN/story/8502/Qassem-Soleimani-may-be-Iran-s-next-president-observers>, text accesat la 8 octombrie 2017.

²⁸ Fragmentele citate în acest paragraf sunt preluate din Alex MINTZ, Carly WAYNE, *The Polythink Syndrome: U.S. Foreign Policy Decisions on 9/11, Afghanistan, Iraq, Iran, Syria and Isis*, Stanford University Press, Stanford, California, 2016, p. 114.

a lumii islamice și a mentalității islamice) astfel configurate încât accentuează valoarea (privită ca fiind *intens pozitivă* și în mod evident *dezirabilă*, conform unor surse islamice semnificative) pe care o are *violența armată* contra necredincioșilor²⁹ (pentru musulmani, aceștia sunt *toți* cei care nu cred în Allah). Într-un asemenea context, a canaliza atenția publicului înspre faptele unei înalte oficialități care are și atribuții militare este, din perspectivă ideologică (și religioasă, chiar dacă indirect), o variantă de acțiune tare dibace, cel puțin din punctul de vedere *oficial* iranian.

Mai subliniem aici și faptul că *măcar* o parte dintre liderii iranieni de rang înalt tind să creadă că țara lor se află într-o postură strategică defensivă (ceea ce, subliniem, nu este *deloc* adevărat). Așa de exemplu, potrivit opiniei – citate de o sursă deschisă – exprimate de către un cleric iranian foarte important (și anume vorbim despre o opinie care, probabil, reprezintă percepția despre situația strategică din Orientul Mijlociu pe care o au *mulți* dintre decidenții iranieni, uneori chiar într-o formă obsesivă), „dacă pierdem Siria, nu mai putem menține nici Teheranul”³⁰. Dacă ‘traducem’ această scurtă frază în termeni operaționali mai clari, o astfel de viziune are mai multe consecințe: în primul rând, agresiunea sau intervenția externă armată a Iranului e legitimată suplimentar, fiind prezentată ca un instrument strict defensiv; în al doilea rând, fraza în cauză înseamnă că o eventuală prăbușire a regimului Assad este înțeleasă drept fiind catastrofală pentru Iran: ea ar însemna pierderea legăturii terestre directe, prin Irak și Siria, cu Hezbollahul, care domină Libanul, țară care reprezintă o mare bază înaintată împotriva Israelului (și, de asemenea, o poziție ce duce la o influență iraniană crescută în zona Mediteranei).

Subliniem, de asemenea, faptul că surse deschise indică, foarte clar, că unitățile militare din cadrul *Forței Quds* – acel segment de elită din cadrul *Corpului Gardienilor Revoluției (IRGC)* care este condus în mod direct de către generalul Soleimani – sunt un important „instrument tăios al politicii externe iraniene, în mare analog cu o combinație între CIA și Forțele Speciale”; însuși numele *Forței Quds* „vine de la cuvântul persan folosit pentru a numi Ierusalimul, pe care luptătorii musulmani au promis că îl vor elibera” (din punctul de vedere al musulmanilor radicali, atât sunniți, cât și șiiți, integrarea Ierusalimului în statul israelian, în directă continuare a unei tradiții istorice incontestabile, este o chestiune complet inacceptabilă). Știm și că încă din 1979 (adică exact din primele momente ale existenței noului regim politic venit la putere în Iran după prăbușirea ultimului împărat sau șah), principalul țel al *Forței Quds* a fost „de a întreprinde măsuri de subminare a inamicilor Iranului și de a lărgi influența iraniană în întreg Orientul Mijlociu”, precum și că mulți dintre comandanții și militarii obișnuiți din acest segment al *IRGC* și-au petrecut mare parte din cariera militară în străinătate. Așa de exemplu, știm că Hassan Shateri, care a avut relații strânse cu generalul Soleimani, a fost trimis „mai întâi în Afganistan și mai apoi în Irak, unde Forța Quds ajută milițiile șiiite să ucidă soldați americani”³¹.

Și, în sfârșit, pentru a înțelege mai bine care sunt realitățile geostrategice cu adevărat importante despre care vorbim aici, să luăm în calcul și faptul că „Ryan Crocker, fost ambasador în Irak în vremea președintelui George W. Bush, spunea ... în februarie 2016 că oricine s-a gândit că acordul nuclear cu Iranul anunță o eră nouă, a unui Iran mai blând și mai potolit în regiune, s-a înșelat crunt”. Cu aceeași ocazie, Crocker spunea și că tot ceea „ce vedem acum în Irak este aceeași partitură pe care Iranul a început să o scrie încă de la începutul anilor 80”. Analizând în mod direct rolul lui Soleimani, în interiorul cadrului mai larg al planurilor și acțiunilor iraniene, „Crocker a arătat că este nevoie de acțiuni care să împiedice succesul încercării Iranului de a juca un rol mai am în Irak. Qasem Soleimani, comandantul Forței Quds a Iranului, încearcă acum să obțină ceea ce Iranul nu a putut realiza în anii 1980: să obțină o victorie definitivă împotriva acestei țări,

²⁹ Vezi, de exemplu, Robert SPENCER, „The ethos of Islam”, pe pagina web a *Jihad Watch*, 13 aprilie 2004, la adresa de internet <https://www.jihadwatch.org/2004/04/the-ethos-of-islam>, text accesat la 15 sept. 2017.

³⁰ Dexter FILKINS, *op. cit.*

³¹ Fragmente citate în acest paragraf sunt preluate, toate, din Dexter FILKINS, *op. cit.*

fragmentând-o. Crocker a avertizat și împotriva repetării unei greșeli politice pe care America a făcut-o în trecut: pe măsură ce SUA s-a retras din Irak, ea a abandonat fostul câmp de luptă în mâinile Iranului și ale sateliților acestuia, în centru și sud, ca și în mâinile Statului Islamic, în vest”³².

Scurte remarci finale

Pe cât putem înțelege, o cantitate *notabilă* de surse deschise foarte diverse indică, foarte clar, că *IRGC* (și mai ales *Forța Quds*) joacă un rol din ce în ce mai important în implementarea marii strategii expansionist și agresive, de tip neoimperial, a Iranului în Orientul Mijlociu Extins (și mai ales în Irak și Siria, dar și în alte regiuni).

Comandantul cel mai vizibil – cel puțin în spațiul mediatic – din cadrul *IRGC*, generalul Soleimani, este (practic prin tot ce întreprinde) o *foarte* clară întrupare a tendințelor agresive și expansioniste care domină politica externă neo-imperială a Iranului, ca și a eforturilor politice interne, făcute în Iran de către cercurile ultraconservatoare, extrem de influente.

BIBLIOGRAFIE:

1. *** „John Maguire, Managing Director”, pe pagina entității numite *Iranian Freedom Institute for a Free and Democratic Iran*, la adresa de internet <http://www.iranianfreedom.org/johnmaguire.html>, accesată la 20 septembrie 2017.
2. ALFONEH, Ali, „Brigadier General Qassem Suleimani: A Biography”, în *Middle Eastern Outlook*, no. 1, ianuarie 2011, pp. 1-7, pe site-ul entității numite *American Enterprise Institute for Public Policy Research*, la adresa de internet <http://www.aei.org/publication/brigadier-general-qassem-suleimani-a-biography/>, text accesat la 22 sept. 2017.
3. BERENSON, Edward, *Heroes of Empire: Five Charismatic Men and the Conquest of Africa*, University of California Press, Ltd., Berkeley and Los Angeles, London, 2011.
4. BRUNO, Greg, Jayshree BAJORIA, Jonathan MASTERS, *Iran's Revolutionary Guards*, Council on Foreign Relations, text updatat la 14 iunie 2013, la adresa de internet <https://www.cfr.org/backgrounder/irans-revolutionary-guards>, accesat la 6 oct. 2017
5. „Chapter 5: Peace be unto you, O blood of Allah and the son of the blood of Allah”, pe site-ul web *Al-Islam.org*, la adresa de internet <https://www.al-islam.org/the-sacred-effusion-reflections-on-ziyarat-ashura-volume-1-shaykh-muhammad-khalfan/chapter-5-peace>, text online accesat la 23 sept. 2017.
6. „Definition of mythology in English”, în versiunea online a lucrării *English Oxford Living Dictionaries*, la adresa de internet <https://en.oxforddictionaries.com/definition/mythology>, text accesat la 23 sept. 2017.
7. ETEZADOSALTANEH, Nozhan, „Will Qasem Soleimani Become the Next President of Iran?”, in *International Policy Digest*, May 16, 2016, la adresa de internet <https://intpolicydigest.org/2016/05/16/will-qasem-soleimani-become-next-president-iran/>, text accesat la October 7, 2017.
8. FARROKH, Kaveh, *Iran at War 1500-1988*, Osprey Publishing House, Oxford, 2011.
9. FILKINS, Dexter, „The Shadow Commander. Qassem Suleimani is the Iranian operative who has been reshaping the Middle East. Now he's directing Assad's war in Syria”, în *The New Yorker*, 30 sept. 2013, la adresa de internet

---

³² Fragmente citate în acest paragraf sunt preluate din “Qasem Soleimani”, pe site-ul web *GlobalSecurity.org*, text modificat ultima data la 22 august 2016, la adresa de internet <https://www.globalsecurity.org/intell/world/iran/qods-soleimani.htm>, cessed la 10 octombrie 2017.

<https://www.newyorker.com/magazine/2013/09/30/the-shadow-commander>, text accesat la 20 sept. 2017

10. GRAHAM-HARRISON, Emma (in Kabul), „Ryan Crocker to step down as US ambassador to Afghanistan”, în *The Guardian*, 22 mai 2012, la adresa de internet <https://www.theguardian.com/world/2012/may/22/ryan-crocker-step-down-ambassador-afghanistan>, text accesat la 17 sept. 2017.

11. IRVING, David, *The Trail of the Fox*, Avon Books, New York, 1977.

12. LIDDELL HART, B.H., *Strategia: Acțiunile Indirecte*, Editura Militară, București, 1973.

13. LIDDELL HART, B. H., *Istoria Celui De-Al Doilea Război Mondial*, Editura Orizonturi, Editura Lider, București (fără an de publicare), vol. 1.

14. MINTZ, Alex, Carly WAYNE, *The Polythink Syndrome: U.S. Foreign Policy Decisions on 9/11, Afghanistan, Iraq, Iran, Syria and Isis*, Stanford University Press, Stanford, California, 2016.

15. OAKES, Len, *The Charismatic Personality*, Australian Academic Press, Bowen Hills, Queensland, 2010.

16. „News Transcript: Department of Defense Press Briefing by Secretary Hagel and General Dempsey in the Pentagon Briefing Room”, pe site-ul oficial al *U.S. Department of Defense (DoD)*, 30 oct. 2014, la adresa de internet <https://www.defense.gov/News/Transcripts/Transcript-View/Article/606955/departement-of-defense-press-briefing-by-secretary-hagel-and-general-dempsey-in/>, text accesat la 21 sept. 2017.

17. „Qasem Soleimani”, pe site-ul *GlobalSecurity.org*, modificat ultima data la 22 aug. 2016, la adresa de internet <https://www.globalsecurity.org/intell/world/iran/qods-soleimani.htm>, text accesat la 10 oct. 2017.

18. „Qassem Soleimani may be Iran’s next president, observers”, în *The Baghdad Post*, 22 martie 2017, la adresa de internet <http://www.thebaghdadpost.com/EN/story/8502/Qassem-Soleimani-may-be-Iran-s-next-president-observers>, text accesat la 8 octombrie 2017.

19. Reuters Staff (including reporter Bozorgmehr Sharafedin and editor Andrew Roche), „Iranian general Soleimani denies rumours of his death”, *Reuters*, 30 noiembrie 2015, la adresa de internet <http://uk.reuters.com/article/uk-mideast-crisis-iran-soleimani/iranian-general-soleimani-denies-rumours-of-his-death-idUKKBN0TJT720151130>, text accesat la 21 sept. 2017.

20. SHARAFEDIN, Bozorgmehr (BBC Persian), „General Qasem Soleimani: Iran’s rising star”, pe pagina web *BBC News*, 6 martie 2015, la adresa de internet <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27883162>, text accesat la 17 sept. 2017.

21. SPENCER, Robert, „The ethos of Islam”, pe pagina web *Jihad Watch*, 13 aprilie 2004, la adresa de internet <https://www.jihadwatch.org/2004/04/the-ethos-of-islam>, text accesat la 15 sept. 2017.

22. TAKYEH, Ray, *Guardians of the Revolution: Iran and the World in the Age of Ayatollahs*, Oxford University Press, New York, 2009.

EFECTELE PROGRAMULUI GERMAN DE ENERGIEWENDE PRIVIND ȚĂRILE CENTRALE EUROPENE

Maria Ruxanda URSA

Doctorand, Școala Doctorală de Relații Internaționale și Studii de Securitate,
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România
E-mail: maria.asru@gmail.com

Rezumat: Scopul acestui articol este de a construi o analiză geografică a relațiilor politice și a posibilităților legate de securitatea energetică a Europei Centrale, datorită programului german de tranziție a energiei. Concurența pentru energie este constantă: disponibilitatea unor surse de energie sigure este esențială pentru buna funcționare a economiei de stat. Acesta este motivul pentru care consumul de energie este de așteptat să crească, deoarece este determinat de creșterea economică a economiilor emergente. Acest articol analizează zonele strategice ale țărilor din Europa Centrală, care se află în imediata vecinătate a Germaniei. Aprovizionarea cu energie, care este importantă pentru geopolitica Europei, se află în această zonă. Studiul propune câteva reprezentări geografice și calitative sintetice prin scenariile geopoliticii energetice europene.

Cuvinte-cheie: programul Energiewende, țările Europei Centrale, securitatea energetică, geopolitică, surse regenerabile de energie.

Introducere

Impactul abordării nucleare a Germaniei asupra securității energetice a țărilor din Europa Centrală a fost foarte profund, datorită apropierii acesteia față de Europa Centrală prin programul Energiewende. Țările din Europa Centrală au nevoie de centralele nucleare pentru a genera energie electrică și pentru a fi parțial independente de Rusia. Tendința spre o relație bună învecinată cu privire la aspectul energetic este un parteneriat strâns între Germania și țările Europei Centrale bazat pe schimbul de know-how privind politica în domeniul energiei regenerabile. Acest parteneriat ar trebui să contribuie la diminuarea nevoii de energie nucleară.

În 2015, Germania a ajuns să genereze 30% energie electrică prin utilizarea energiei solare, a resurselor eoliene, a biomasei și a energiei hidroelectrice (figura nr.1). Cu toate acestea, elaborarea de politici energetice propuse de Uniunea Europeană, în ceea ce privește cel de-al treilea pachet de liberalizare pentru a crea o piață unică a energiei, a avut efecte pozitive asupra legăturii cu piața regională a energiei și a beneficiilor benefice pentru consumatori.

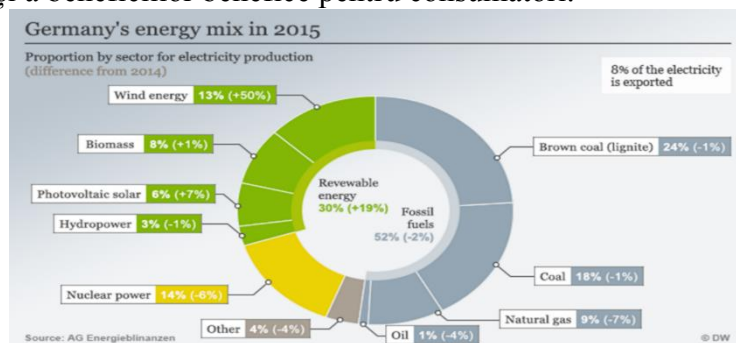

Figura nr. 1. Mixul energetic al Germaniei în 2015 (sursa: AG Energiebilanzen)¹

¹ Richard Fuchs, *German cabinet puts brakes on clean energy transition*, Wind Action, Deutsche Welle, June 2016, <http://www.windaction.org/posts/45174-german-cabinet-puts-brakes-on-clean-energy-transition#.WgPFJ5VryP8>, accesat la 10.11.2017.

O Uniune a Energiei unită începe în cadrul relațiilor transnaționale bune și a unei guvernante energetice bune, atunci când este vorba de punerea în aplicare a pachetelor europene energetice. La începutul anului 2015, Germania a susținut construirea terminalelor GNL în Europa și prin dezvoltarea acestei infrastructuri, se întrevede o adâncire a Uniunea Europeană prin Piața Energetică Internă. Diversificarea este elementul-cheie al țărilor central-europene împotriva dependenței energetice rusești și nu numai. Transparența și obiectivele comune reprezintă principalele priorități pentru crearea unei piețe interne europene unice a energiei.

După ani de utilizare a sistemelor energetice bazate pe resursele de energie convențională, câteva dintre cele mai importante țări ale lumii se confruntă cu o dilemă a schimbărilor climatice, care le-a determinat să decidă să adopte un nou model de sistem energetic bazat pe resursele regenerabile de energie, care sunt considerate pentru a fi mai durabile pentru viitor.

Așa-numitul program german *Energiewende* sau cunoscut sub numele de tranziție energetică², s-a dezvoltat de-a lungul anilor după unificarea, prin confruntarea cu noua paradigmă energetică cu o politică energetică care susține obiectivele de dezvoltare a reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră și înlocuiește treptat energia nucleară și cărbunele cu energia regenerabilă.

În Germania, procesul de tranziție în domeniul energiei a atins rezultate importante în ultimii ani, datorită dezbaterilor științifice și politicilor constructive, care au contribuit la transformarea sistemului energetic. Sistemul energetic german remodelat este cunoscut în special pentru eficiența instrumentului său. Resursele de energie regenerabile au creat o politică descentralizată a politicii energetice, în care cetățenii pot fi implicați direct în procesul energetic. Mai mult decât atât, programul *Energiewende* este probabil considerat un model energetic pentru piața europeană a energiei, în funcție de rezultatele pozitive ale mixului energetic din 2015; de asemenea, este foarte bine cunoscut faptul că este compatibil cu sistemul de tarifare a emisiilor din Uniunea Europeană.³

Scopul acestei analize constă în efectele procesului de tranziție a energiei din Germania asupra țărilor din Europa Centrală. În această analiză concisă, țările Europei Centrale acoperă grupul Visegrad (țările V4 - Republica Cehă, Slovacia, Polonia și Ungaria), Austria și Slovenia.

La începutul cooperării în țările V4 a fost stipulată explicarea politicii energetice "ca o dezvoltare a infrastructurii [...] în principal în direcția nord-sud având obiectivul de a-și coordona în continuare sistemele energetice".⁴ Dar, după această declarație, ei s-au confruntat cu puține provocări în practică până când noua paradigmă energetică a intrat în dezbateri. Odată cu întreruperile surselor de aprovizionare cu energie din Ucraina în 2006 și din nou în 2009, interdependența de gaze naturale din Rusia a intrat în discuție, de aici și abordarea programului de tranziție a energiei.

Obiectivele acestei analize constau în: analiza avantajelor și dezavantajelor dintre energia nucleară și energiile regenerabile; efectele programului *Energiewende* asupra țărilor din Europa Centrală; și analiza datelor statistice privind ponderea resurselor regenerabile de energie din consumul de energie electrică, atât în Germania, cât și în țările Europei Centrale.

Metoda utilizată în cadrul acestei cercetări este calitativă, concentrată pe aspectele pozitive ale tranziției germane în domeniul energiei, care a oferit o nouă abordare țărilor din Europa Centrală pentru o independență energetică, la fel cum se poate obține prin utilizarea sistemului de energie regenerabilă.

1. Scurtă analiză între energia nucleară și energiile regenerabile

În literatura resursele energetice există opinii multiple și diverse cu privire la avantajele / dezavantajele dintre energia nucleară și energiile regenerabile. Ambele surse de energie reprezintă

² David, Buchan, *The Energiewende — Germany's gamble*. Oxford, UK: Oxford Institute for Energy Studies., June 2012, p.6.

³ *Ibidem*, pp.11 -12.

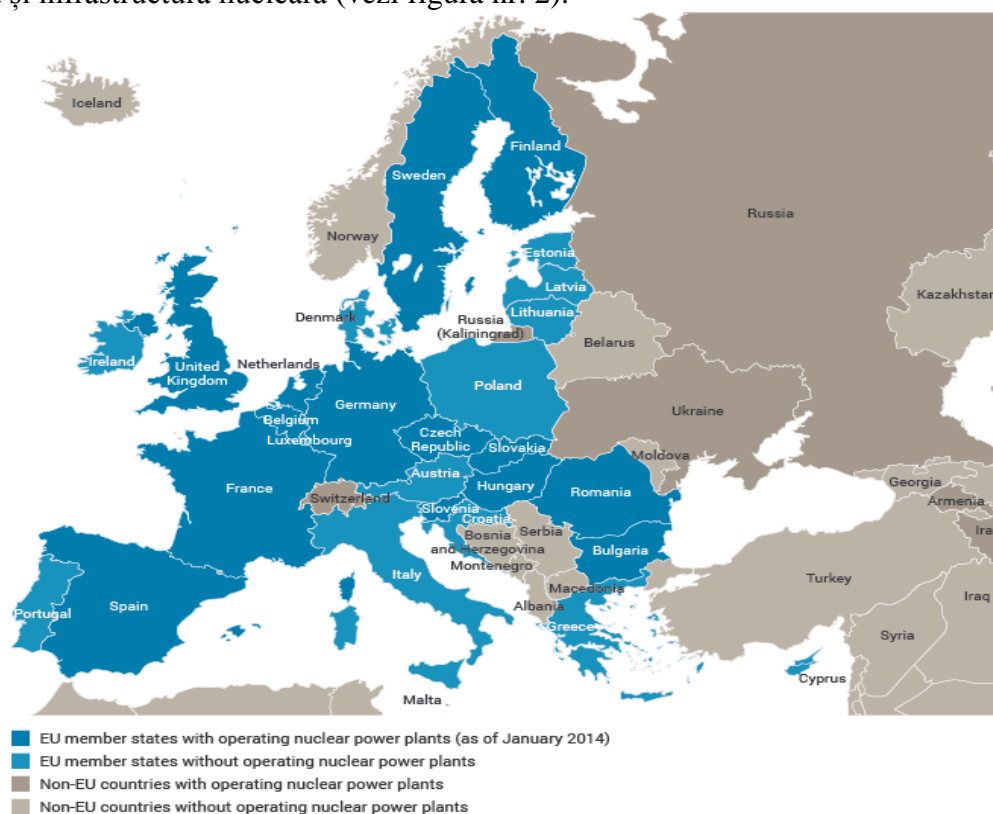
⁴ Patty Zakaria, *Visegrád at a crossroads in Europe: nuclear energy*, European Perspectives – Slovenia's Role in Visegrad Group, Volume 7, No. 2 (13), October 2015 p.2.

principalii competitori pentru producerea electricității cu emisii reduse de carbon, în multe țări, ceea ce duce la un rezultat pozitiv în dezbateri.⁵

Continuând în dezbaterile dintre energia nucleară și energia regenerabilă, după dezastrul de la Fukushima, dezbaterile au devenit foarte intense, iar opinia publică a avut îndoieli cu privire la utilizarea centralelor nucleare pentru producerea energiei electrice.

Pe de o parte, energia nucleară reprezintă o sursă bună de energie cu emisii scăzute de carbon și oferă beneficii pentru securitatea energetică, ca sursă de energie fiabilă și reduce cota din gazele naturale importate, pe de altă parte energia regenerabilă este mai ecologică și mai durabilă, fără să afecteze mediul. Dar, ambele surse de energie au argumente pro și contra împotriva celeilalte.

Energia nucleară furnizează electricitate cu emisii scăzute de carbon pentru mai mult de jumătate din necesarul de energie în Europa Centrală și în general în Europa, unde există deja tehnologia și infrastructura nucleară (vezi figura nr. 2).

Figura nr. 2. Centrale nucleare din Uniunea Europeană din ianuarie 2014 (sursa: Asociația Nucleară Mondială)⁶

Energia nucleară este o energie curată, datorită lipsei de dioxid de sulf sau a emisiilor de azot. Fiind cea mai curată și mai ieftină resursă energetică din Europa, există 186 de centrale nucleare active, care au demonstrat că îndeplinesc cerințele de siguranță de-a lungul anilor de funcționalitate. Cu excepția accidentului de la Cernobîl din 1986 (proiectarea defectuoasă a reactorului nuclear, un reactor instabil, operat într-un experiment cu toate sistemele de securitate deconectate) și Fukushima în 2011 (fatalitatea naturală a cutremurului urmată de tsunami, deteriorarea reactoarelor a declanșat o explozie), energia nucleară s-a dovedit a fi o resursă energetică sigură și competitivă.

Provocările de astăzi trebuie să se confrunte cu tehnologiile și infrastructura de ieri. În multe țări din Europa Centrală și nu numai acolo, centralele nucleare au fost construite astfel încât să poată furniza consumatorilor consumul de energie solicitat. Este foarte dificil în unele țări să se adapteze

⁵ Mark Diesendorf, *Renewable energy versus nuclear: dispelling the myths*. The Ecologist, April 2016, reprinted in RenewEconomy, <http://reneweconomy.com.au/renewable-energy-versus-nuclear-dispelling-the-myths-48635/>, access date 12.10.2017.

⁶ World Nuclear Association, *Nuclear Power in the European Union*, May 2017, <http://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/others/european-union.aspx>, access date 12.10.2017

infrastructurii rețelei la tehnologia modernă. Dar, deoarece a fost necesar pentru a satisface cerințele în cazul producerii de energie în orele de vârf, infrastructura rețelelor poate fi adaptată la redundanța energiei regenerabile, respectând standardele internaționale și menținând alimentarea cu energie.

Energiile regenerabile sunt o sursă bogată de energie, atunci când se utilizează tehnologiile moderne și adaptate standardelor naționale și internaționale. Ele sunt bine cunoscute pentru reducerea poluării și pentru emisiile reduse de gaze cu efect de seră, având un sistem de energie curat, care protejează mediul. Deși energiile regenerabile sunt percepute ca o oportunitate pentru economie, pe de altă parte, spre deosebire de energia nucleară, ele creează o concurență pentru utilizarea terenurilor (în ceea ce privește conservarea agriculturii și a biodiversității), atunci când produce energie eoliană și hidroenergie.

Statul	În operațiune	
	Numărul	Capacitatea netă (MWe)
Austria	0	0
Polonia	0	0
Republica Cehă	6	3.930
Germania	8	10.799
Ungaria	4	1.889
Slovacia	4	1.814
Slovenia	1	688
Total	23	19.120

Figura nr. 3. Centralele nucleare în operațiune în Europa Centrală (sursă: Societatea Europeană Nucleară)⁷

În prezent, doar cinci țări din Europa Centrală, Germania, Ungaria, Slovacia, Republica Cehă și Slovenia au centrale nucleare, iar unele dintre ele sunt în curs de extindere a industriei nucleare. Desigur, Germania dorește să reducă în viitor numărul de centrale electrice active, așa cum a făcut-o deja cu opt din cele 16 centrale electrice de după anul 2011. Republica Cehă are, de exemplu, șase reactoare nucleare pentru producția de energie electrică conform datelor din 2016, Ungaria și Slovacia au câte patru; Slovenia este singura cu un singur reactor și planifică în viitor să se extindă în cazul în care producția de energie regenerabilă nu va crește.

Disponibilitatea sursei regenerabile nu este mai puțin costisitoare decât sursa convențională de energie. Datorită tehnologiilor actuale, costurile de exploatare și transformare în energie pentru a putea penetra piața consumatorilor sunt prea mari și rareori accesibile consumatorului final. Lipsa stocării energiei acumulate rezultate din energiile regenerabile este adesea forțată să depășească piața națională a energiei și să exploreze piețele regionale.

Întotdeauna va exista teama de necunoscut cu privire la un nou sistem energetic sau la o tehnologie nouă, de aceea mixul de energie este un element esențial în producția de energie electrică. În zilele noastre, centralele nucleare sunt mult mai complexe decât cele construite acum zeci de ani, prin urmare, energiile regenerabile au un avantaj major în sensul timpului și costurilor. Din perspectiva utilităților și a consumatorilor, aceștia conduc cu adevărat efortul pentru regenerarea energiei nucleare, dar răspunsul este undeva la mijloc. În funcție de sursa regenerabilă necesară: solară, eoliană, biomasa sau hidroenergia, capacitatea produsă de un anumit sistem energetic trebuie să facă față cererii de energie de pe piață. De aceea, eficiența energetică și alternanța surselor de energie trebuie dezvoltate în continuare.

2. Efectele programului Energiewende asupra țărilor din Europa Centrală

Drumul către tranziția energiei a început în Germania în 1970, prin construirea de standarde de eficiență și certificare ecologică și s-a dezvoltat de-a lungul anilor în Legea surselor regenerabile

⁷ European Nuclear Society, *Nuclear power plants in Europe*, as of November 2016, <https://www.euronuclear.org/info/encyclopedia/n/nuclear-power-plant-europe.htm>, access date 12.10.2017.

de energie adoptată în 2000, care include tariful de alimentare, garantând compensarea cu costuri totale pentru a acoperi costurile unei investiții specifice a energiei regenerabile, în funcție de tehnologia și mărimea proiectului.⁸

Ca urmare a accidentului de la Fukushima, opinia publică a început o dezbatere privind siguranța centralelor nucleare, ceea ce a condus la o decizie a guvernului german de a închide imediat jumătatea mai veche a centralelor nucleare și, până în 2022, și restul acestora. Germania s-a extins rapid în sectorul energiei verzi, prin promovarea și explorarea mai multor energii regenerabile. Vecinii Germaniei au fost mai puțin afectați de decizia rapidă, deoarece energia ecologică a avut o cotă redusă din producția de energie electrică. După câțiva ani, datorită creșterii producției de energie provenite din surse regenerabile, impactul s-a schimbat complet, datorită producției mari de energie electrică, care a avut tendința de a fluctua și a trebuit să fie exportată.⁹

Prețurile energiei din producția de energie electrică din surse regenerabile din Germania sunt foarte atractive și datorită relațiilor bune cu vecinii săi, exporturile de energie au crescut. Unii dintre vecini nu se pot descurca cu marele aflax al producției de energie electrică¹⁰, de aceea temerile Cehiei privind întreruperile de curent datorate infrastructurii rețelei vechi s-au adeverit că nu pot menține întotdeauna stabilitatea în cazul importurilor mari de energie electrică. Pentru a putea avea o infrastructură de rețea stabilă pentru energia electrică încrucișată, Germania împreună cu Cehia și Polonia au fost de acord cu un proiect comun pentru o mai bună conectare la electricitate.¹¹ Proiectul privind schimbătorii de faze ar trebui finalizat până în 2017, aceste construcții ar trebui să poată bloca fluxurile de energie electrică și nu dăunează infrastructurii rețelei.

Între frontierele germano - austriece există o zonă de licitație a energiei electrice comune la un preț unitar, din păcate, din cauza motivelor germane de siguranță a aprovizionării cu energie, a creat o altă dezbatere care vizează o centrală de rezervă în caz de urgență în partea de sud a Germaniei. În plus, din cauza cantității mari de energie electrică înspre Austria, în sudul Germaniei a existat o lipsă de energie (manifestată prin lipsă de curent), când capacitatea normală a fost depășită.¹²

Statisticile între 2007 și 2015 privind țările V4 au arătat progrese pozitive în ceea ce privește energia din surse regenerabile, dar și o nevoie stringentă de creștere a energiei nucleare pentru a susține cererea de energie electrică a pieței, înainte de exportul de energie electrică din Germania. Condițiile politice de-a lungul acestor opt ani subliniază nevoia de diversificare a energiei și dezvoltare a unor noi căi ale sistemului energetic care să fie eficientă pentru a răspunde cererii piețelor (Figura nr.4).

Există țări, precum Slovacia și Slovenia care depind de centralele nucleare pentru a produce cererea de energie necesară clienților lor, dar odată cu creșterea exporturilor de energie electrică dinspre Germania și cu schimbarea know-how-ului privind sistemele energetice pentru energiile regenerabile, aceste țări au înregistrat o creștere cu 6% în 2014, ceea ce înseamnă 22% energie provenită din surse regenerabile. Obiectivul regenerabil pe care Slovenia ar trebui să îl atingă până în 2020 este reprezentat de 25% din energia din surse ecologice în consumul final brut de energie.¹³

Energia din surse regenerabile din Germania, de 30% și mai mult, în funcție de schimbările climatice, a împins țările vecine să dezvolte și să exploreze energia regenerabilă, cum ar fi energia

⁸ Elke, Bruns, Dörte Ohlhorst, Bernd Wenzel, *A success story: twenty years of support for electricity from renewable energies in Germany*. Renewables Special. Berlin, Germany: German Renewable Energies Agency, September 2010, pp. 6-9.

⁹ Kenneth, Bruninx, Erik; Delarue, William D'haeseleer, *Impact of the German nuclear phase-out on Europe's electricity generation — a comprehensive study*. *Energy Policy*, pp. 252–254.

¹⁰ Jakob Schlandt, *Energiewende, Germany is not alone*, 2015,

<https://www.cleanenergywire.org/factsheets/energiewende-germany-not-alone>, access date 12.10.2017

¹¹ Andreas Mihm, *Deutsche und Polen begraben Stromstreit*, Frankfurter Allgemeine, 2014

<http://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/wirtschaftspolitik/oekostromausbau-deutsche-und-polen-begraben-stromstreit-12844075.html>, access date 12.10.2017.

¹² Jakob Schlandt, *Idem*.

¹³ Invest Slovenia, *Infrastructure and Utilities*, <https://www.investslovenia.org/business-environment/infrastructure-utilities/energy/>, access date 12.10.2017.

eoliană și solară, care au condus la următoarele procente: 23% în Slovacia, 16% Republica Cehă, 12% în Polonia și 10% în Ungaria până la sfârșitul anului 2015, în comparație cu producția scăzută de energie electrică din 2007, potrivit datelor statistice ale AIE.

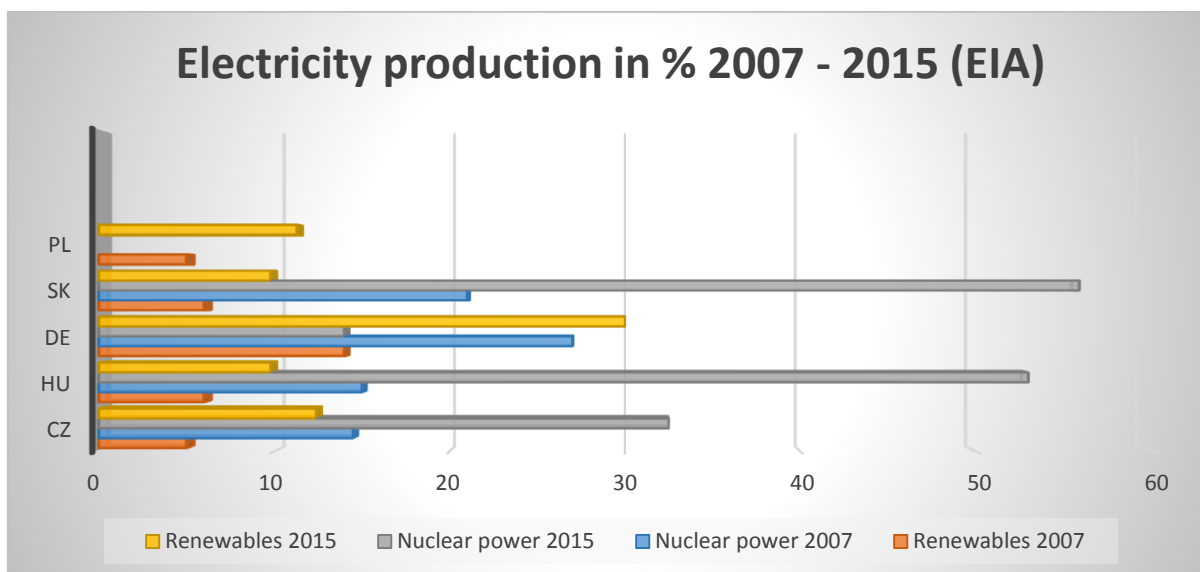

Figura nr. 4. Producția de energie electrică 2007-2015 (sursa AIE)¹⁴

Aceste procente reflectă faptul că, deși energia nucleară rămâne o sursă vitală de energie, sursele regenerabile de energie ar trebui să joace și mai mult un rol semnificativ în viitorul mixului de energie electrică din țările Europei Centrale. Există 13 proiecte de cooperare pentru promovarea și concentrarea asupra durabilității energiei regenerabile în ceea ce privește investițiile în clădirile publice și consumul de eficiență energetică.¹⁵

3. Prezentare generală a ponderii resurselor de energie regenerabilă din consumul de energie electrică în Europa Centrală

Energia reprezintă un subiect central în dezbaterile de securitate de astăzi. Această prezentare generală a ponderii resurselor de energie regenerabile reprezintă o parte importantă a politicii energetice a țărilor din Europa Centrală, din cauza necesității de a găsi o alternativă la cererea de energie nucleară și combustibililor fosili. Ponderea energiei regenerabile în consumul de energie electrică este de obicei mai mică în țările V4 decât în alte țări din Europa de Vest.

Ponderea surselor de energie regenerabilă poate fi atinsă într-un procent mai mare prin programe de investiții semnificative, care sunt considerabil costisitoare pentru anumite țări și sunt mai greu de finanțat din fondurile Uniunii Europene.

Deși se pare că există puține impedimente în atingerea obiectivelor 20-20, deoarece Uniunea Europeană promovează astfel de obiective ambițioase, situația geografică a țărilor și terenurile permit și oferă posibilitatea explorării și dezvoltării resurselor potențiale din surse regenerabile.

Așa cum se poate vedea clar în figura alăturată, Austria are cel mai mare procent de energie regenerabilă cu 30% din consumul total de energie, comparativ cu restul țărilor din Europa Centrală în 2013. Țările V4 au atins aproape 10% în anul 2013. Slovenia a reușit să ajungă la 21,5% din energia

¹⁴ International Energy Statistics, https://www.eia.gov/beta/international/data/browser/#/?pa=00000000000000000000000000000005vm&c=00200000002g00000002000000000000000400001g&ct=0&tl_id=2-A&vs=INTL.27-12-AUT-BKWH.A&cy=2014&vo=0&v=H&start=2007&end=2015, access date 12.10.2017

¹⁵ Central Europe programme, *Project Stories from the Central Europe Programme Energy Efficiency and Renewable Energies*, June 2014, p.13.

din surse regenerabile în 2013 și este pe calea cea bună de a atinge obiectivul său de 25% până în 2020.¹⁶ Germania a atins până în 2013 doar 25% din energia regenerabilă în consumul brut de energie,¹⁷ iar restul energiei electrice era rezultată din energia nucleară și cărbune.

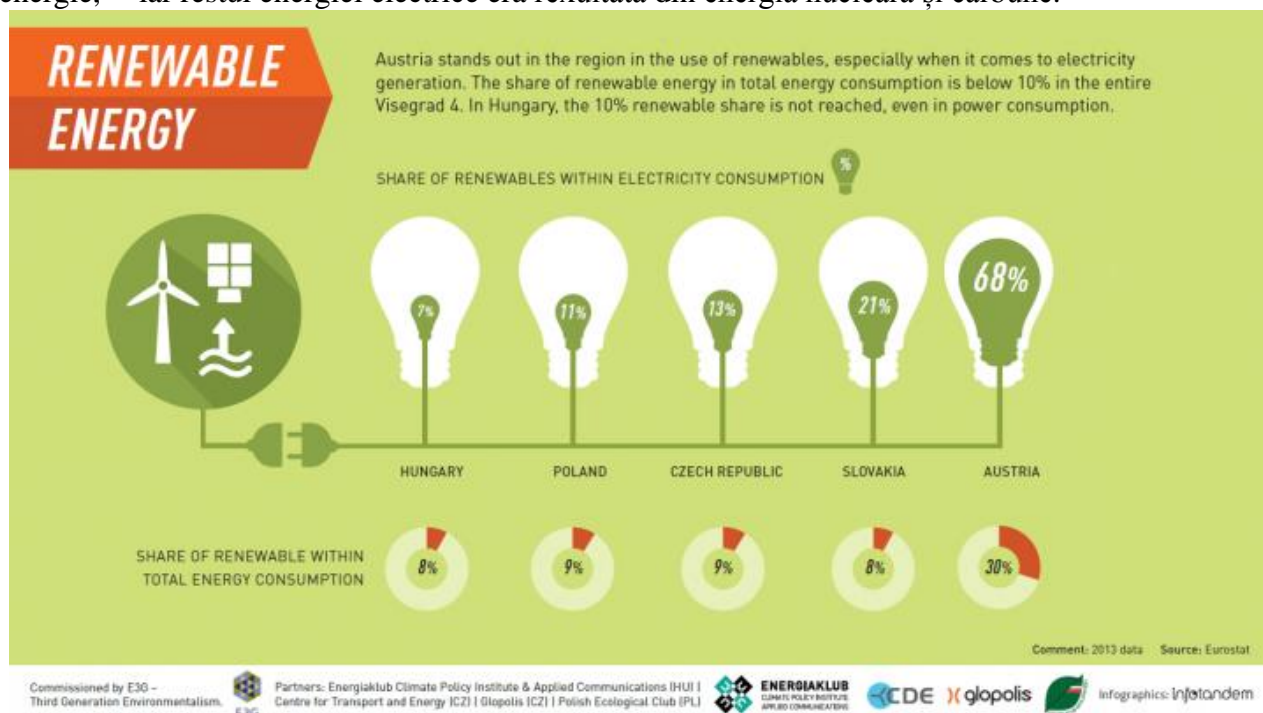

Figura nr. 5. Ponderea de energie regenerabilă din consumul de electricitate în procente din 2013¹⁸

Concurența este factorul cheie pentru creșterea consumului și a producției de energie regenerabilă pentru a putea avea o piață a energiei care oferă consumatorilor cele mai bune resurse de energie durabilă. De aceea, energia regenerabilă va deveni mai eficientă în timp, iar costurile și prețurile vor fi mai accesibile pentru cetățeni.

Germania își modelează următoarea epocă cu programul său de tranziție în domeniul energiei, care va trebui să răspundă în timp noilor paradigme pentru a susține securitatea aprovizionării, având o conexiune mai bună a infrastructurii rețelei în statele sale federale și în țările învecinate. Acest lucru va merge împreună cu posibilitatea de a dispune de tehnologii eficiente în sectorul energiei regenerabile pentru a putea avea chiar și cote mai mari de energie regenerabilă în consumul de energie electrică și, într-un fel, va integra beneficiile sectorului de mobilitate și încălzire.

Concluzie

Analiza succintă a evidențiat faptul că grupul de la Vișegrad și alte țări din Europa Centrală și-au mărit potențialul de energie regenerabilă, ceea ce era de așteptat, dar în același timp, cererea de energie electrică a pieței trebuia completă de producția de energie nucleară.

În ultimii ani, investițiile în infrastructura energetică, generarea și transmisia energetică au arătat îmbunătățiri pozitive, dar este nevoie de aprofundarea cooperării dintre Germania și țările din Europa Centrală. Pentru a putea atinge obiectivele energetice europene până în 2020 este nevoie să se unească cu alți parteneri din Uniunea Europeană care ar putea duce la obținerea unor rezultate reușite ale elaborării politicilor energetice.

¹⁶ Country Factsheet Slovenia, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52015SC0238>, pp. 4-5, access date 6.11.2017

¹⁷ <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/germanys-energy-consumption-and-power-mix-charts>, access date 6.11.2017.

¹⁸ Visegrad countries in figures, <https://www.e3g.org/library/the-visegrad-countries-in-figures>; access date 6.11.2017.

Înainte de a avea o piață energetică europeană unită, trebuie să avem o cooperare regională strânsă prin construirea unei infrastructuri energetice durabile care să contribuie la formularea politicilor energetice cooperative și va stimula companiile energetice să se implice în crearea pieței integrate a energiei. Pentru beneficii mai mari pentru Germania și ceilalți vecini europeni, o mai bună piață regională interconectată cu țările din Europa Centrală ar duce la o mai bună securitate energetică.

Schimbul de energie și cunoștințe sunt elementele cheie pentru a echilibra producția de energie din combustibili fosili, energie nucleară și energie regenerabilă prin realizarea de proiecte de cooperare între țările vecine pentru a dezvolta și a răspândi know-how-ul în obținerea unei piețe europene stabile a energiei interconectate.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bruninx Kenneth, Delarue, Erik, D'haeseleer, William, *Impact of the German nuclear phase-out on Europe's electricity generation — a comprehensive study*. *Energy Policy*, pp. 251–261.
2. Bruns Elke; Ohlhorst Dörte; Wenzel Bernd, *A success story: twenty years of support for electricity from renewable energies in Germany*, *Renews Special*. Berlin, Germany: German Renewable Energies Agency, September 2010.
3. Buchan, David, *The Energiewende — Germany's gamble*. Oxford, UK: Oxford Institute for Energy Studies. June 2012.
4. Central Europe programme, *Project Stories from the Central Europe Programme Energy Efficiency and Renewable Energies*, June 2014.
5. Country Factsheet Slovenia, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52015SC0238>, pp. 4-5, access date 6.11.2017
6. Diesendorf, Mark, *Renewable energy versus nuclear: dispelling the myths*. *The Ecologist*, April 2016, reprinted in *RenewEconomy*, <http://reneweconomy.com.au/renewable-energy-versus-nuclear-dispelling-the-myths-48635/>, access date 12.10.2017.
7. Invest Slovenia, *Infrastructure and Utilities*, <https://www.investslovenia.org/business-environment/infrastructure-utilities/energy/>, access date 12.10.2017
8. Mihm, Andreas, *Deutsche und Polen begraben Stromstreit*, *Frankfurter Allgemeine*, 2014 <http://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/wirtschaftspolitik/oekostromausbau-deutsche-und-polen-begraben-stromstreit-12844075.html>, access date 12.10.2017
9. Patty Zakaria, *Visegrád at a crossroads in Europe: nuclear energy*, *European Perspectives – Slovenia's Role in Visegrad Group* Volume 7 No. 2 (13), October 2015 pp 87-113.
10. Schlandt, Jakob, *Energiewende, Germany is not alone*, 2015, <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/energiewende-germany-not-alone>, access date 12.10.2017
11. *Visegrad countries in figures*, <https://www.e3g.org/library/the-visegrad-countries-in-figures>; access date 6.11.2017.
12. World Nuclear Association, *Nuclear Power in the European Union*, May 2017, <http://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/others/european-union.aspx>, access date 12.10.2017
13. <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/germanys-energy-consumption-and-power-mix-charts>, access date 6.11.2017.
14. International Energy Statistics, https://www.eia.gov/beta/international/data/browser/#/?pa=00000000000000000000000000000005vm&c=00200000002g000000002000000000000000400001g&ct=0&tl_id=2-A&vs=INTL.27-12-AUT-BKWH.A&cy=2014&vo=0&v=H&start=2007&end=2015, access date 12.10.2017

15. European Nuclear Society, Nuclear power plants in Europe, as of November 2016, <https://www.euronuclear.org/info/encyclopedia/n/nuclear-power-plant-europe.htm>, access date 12.10.2017.
16. World Nuclear Association, Nuclear Power in the European Union, May 2017, <http://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/others/european-union.aspx>, access date 12.10.2017

RELEVANȚA FILTRULUI TEORETIC ÎN EVALUAREA MEDIULUI INTERNAȚIONAL DE SECURITATE

Dr. Ioana LEUCEA

Lector univ. dr., Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”, București, România

E-mail: leucea_ioana@yahoo.com

Rezumat: *Articolul de față dorește să susțină ideea că evaluarea mediului internațional de securitate reprezintă o sarcină extrem de dificilă și de complicată, similară demersului academic de conceptualizare a sistemului internațional/mondial, fiind necesară dezvoltarea unui instrumentar teoretic pentru abordarea acestei teme. Ceea ce teoreticienii sistemului internațional sesizează, și anume faptul că perspectiva sistemică este creată de analist, la fel, și evaluarea mediului de securitate internațional este dependentă de un filtru teoretic, implicit sau explicit asumat de analist, respectiv de comunitatea de securitate.*

După cum teoreticienii sistemului internațional remarcă faptul că perspectiva sistemică este în primul rând și inevitabil un artefact teoretic, articolul dorește să treacă în revistă o serie de conceptualizări ale sistemului internațional ce pot funcționa drept grile teoretice utile pentru evaluarea mediului internațional de securitate.

Cuvinte-cheie: *sistem internațional, filtru teoretic, teoretizare, grilă de interpretare, categorii analitice*

Introducere

Într-o disciplină academică problema definirii teoriei, a rolului și a funcției acesteia reprezintă subiectul cel mai discutat, prin excelență. Ce reprezintă teoria este o întrebare fundamentală pentru orice domeniu științific,¹ iar acest lucru se întâmplă și pentru că sensul noțiunii de „teorie” poate fi interpretat într-o multitudine de feluri. Asumpția implicită a teoretizării este că faptele și fenomenele sociale se bazează pe o *ordine subsumată a întâmplărilor și evenimentelor*², iar chestiunea evaluării mediului internațional de securitate se bazează pe asumția existenței unui substrat sau conglomerat de factori care influențează dinamica macrosociale, cu impact semnificativ în conceperea politicilor de securitate naționale sau internaționale.

De regulă, strategiile de securitate națională a României se întemeiază pe o evaluare a *noului* mediu internațional de securitate. Actuala strategie națională de apărare a țării menționează că „mediul de securitate este caracterizat de complexitate și dinamism, ca urmare a regândirii posturii strategice și militare a unor state, precum și a interdependențelor politice, economice și tehnologice produse de fenomenul globalizării.”³ Se precizează, de asemenea, faptul că mediul de securitate este într-o continuă transformare, insistându-se pe ideea impredictibilității și pe dificultatea delimitării riscurilor și amenințărilor de tip clasic de cele asimetric și hibride. În afară de faptul că se menționează că mediul de securitate necesită o abordare extinsă, evaluarea propusă, din punctul nostru de vedere, caracterizează prea puțin mediul de securitate, la nivel discursiv fiind o descriere succintă a unei noi situații internaționale, fără a se menționa, de pildă, sintagma „ordine internațională”. În Strategia de securitate națională din 2006 găsim formulări de genul „vechea

¹Tim Dunne, Lene Hansen, and Colin Wight, „The end of International Relations theory?”, *European Journal of International Relations*, 19 (3), 2013, p. 406.

²Rosenau, James, „Thinking Theory Thoroughly”, from *The Scientific Study of Foreign Policy*, London, Frances Pinter, 1980, în Paul Viotti & Mark Kauppi, *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism and Beyond*, Allyn and Bacon, 1987, pp. 29-37.

³Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015 – 2019 – O Românie puternică în Europa și în lume – București, 2015, p. 11, http://www.presidency.ro/files/userfiles/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_1.pdf

ordine mondială, bazată pe o logică bipolară – caracterizată de rivalitate și capacitate de anihilare reciprocă a unor blocuri de state – a dispărut, iar tranziția post-bipolară s-a încheiat”⁴, formulare care face apel la concepte paradigmatic de definire a sistemului mondial, respectiv la paradigma realismului structural de înțelegere a relațiilor internaționale, insistând pe ideea polarității și pe logica balanței de putere, dar fără a detalia ce înseamnă că ”tranziția post-bipolară s-a terminat”.

În Strategia națională de apărare din 2010 se menționează că mediul de securitate este influențat de dispariția distincției dintre intern și extern, precum și de faptul că anumite țări contestă actualele reguli de gestionare a relațiilor internaționale, preferând să apeleze la forța militară ca să-și atingă obiectivele,⁵ formularea fiind o vagă indicație cu privire la o anumită ordine subsumată sistemului internațional actual.

Aceste caracterizări ale mediilor de securitate internațională în diverse contexte temporale sunt prezentate drept descrieri „obiective” ale unui climat internațional, dar prea simpliste și neelaborate din punct de vedere teoretic. Formulări de genul ”mediul internațional se află într-o schimbare rapidă”, ”mediul de securitate este caracterizat preponderent de următoarele tendințe majore”, ”principalele riscuri și amenințări care pot pune în pericol securitatea națională a României sunt următoarele...”exploatează inclusiv prezumția obiectivității mediului internațional de securitate, mediu care, din anumite perspective teoretice, depinde într-o măsură covârșitoare de înțelegerile intersubiective ale actorilor cu privire la ce înseamnă o ordine legitimă a sistemului internațional.

Aceste prezentări ale mediului internațional de securitate nu oferă o perspectivă sistemică, clarificatoare, asupra subiectului avut în vedere, ci, din contră, lasă impresia unei ”nebulose”, a unei ecuații cu prea multe necunoscute.

1. Conceptul de sistem internațional – imagine și reprezentare a lumii

Tema evaluării mediului internațional de securitate este similară ca dificultate interesului academic pentru conceptualizarea sistemului internațional. Considerat de unii specialiști drept cel mai important subiect al relațiilor internaționale, dar și cel mai complicat și mai subdezvoltat concept interdisciplinar, a generat o amplă literatură de specialitate fără a produce, totuși, un discurs coerent, satisfăcător și integrator. Kenneth Waltz, spre exemplu, este de părere că o teorie a politicii internaționale trebuie să fie în mod necesar o teorie a sistemului internațional,⁶ iar Barry Buzan și Richard Little afirmă că sistemul internațional reprezintă cheia întregului subiect al relațiilor internaționale, scopul acestei discipline fiind acela de a-l înțelege, atât în ceea ce privește aspectele lui istorice, cât și pe cele ce țin de științele sociale.⁷ La fel, Immanuel Wallerstein accentuează importanța conceptului de sistem mondial întrucât constituie unitatea cea mai eficientă atât pentru dezvoltarea istoriei lumii, cât și pentru sprijinirea specialiștilor din domeniul științelor sociale de a avansa o macro-analiză a realității sociale. Teoria sistemelor mondiale marchează o turnură semnificativă în evoluția metodologiilor din științele sociale, facilitând reexaminarea prezentului în lumina trecutului, iar ideea cheie constă în afirmația că unitatea de bază pentru analiza schimbărilor sociale nu sunt societățile sau statele, ci întregul sistem mondial.

Totodată, specialiștii remarcă faptul că nu s-a reușit dezvoltarea unui concept de anvergură cu privire la sistemul internațional și că nu se poate nega gradul de subdezvoltare a acestui concept. Buzan și Little atrag atenția asupra faptului că cercetătorilor din științele sociale le lipsește o

⁴ *Strategia de securitate națională a României – România Europeană, România Euro-Atlantică: Pentru o viață mai bună, într-o țară mai sigură, democratică și prosperă*, București, 2006, p. 6, <http://old.presidency.ro/static/ordine/CSAT/SSNR.pdf>.

⁵ *Strategia Națională de Apărare. Pentru o Românie care garantează securitatea și prosperitatea generațiilor viitoare*, București, 2010, p. 12, http://ccpic.mai.gov.ro/docs/Strategia_nationala_de_aparare.pdf.

⁶ Kenneth Waltz, *Teoria politicii internaționale*, Polirom, Iași, 2006, pp. 70-72.

⁷ Barry Buzan și Richard Little, *Sistemele internaționale în istoria lumii*, Polirom, Iași, 2009, p. 15.

perspectivă de ansamblu cu privire la sistemul internațional, fiind nevoie de instrumente metodologice speciale pentru a o putea realiza.⁸

Ceea ce au în comun aceste constatări este faptul că atrag atenția asupra importanței percepției analistului. David Singer recunoaște faptul că perspectiva sistemică este creată de analist.⁹ La fel, Kenneth Waltz afirmă că sistemul internațional are o structură independentă ce determină comportamentul statelor, dar că nu se poate spune nimic despre structură numai pe baza cercetării naturii și a numărului de state componente. Pentru Waltz sistemul internațional este un concept teoretic și, în consecință, nu putem afla mai multe despre natura sistemului prin mijloace empirice. Nu putem spune faptul că sistemul are o structură omogenă pe baza faptului că toți membrii sunt democrații, iar interacțiunile dintre state nu ne spun nimic despre natura sistemului. De asemenea, ideea că un sistem internațional poate deveni din ce în ce mai complex se sprijină pe o confuzie teoretică, iar cumulul de detalii empirice nu face altceva decât să ascundă necesitatea unei conceptualizări prealabile a sistemului internațional, care trebuie să preceadă orice investigație empirică.¹⁰

Spre exemplu, pacea westphaliană, considerată piatra de temelie a sistemului internațional modern, stabilește printr-un consens al suveranilor vremii principiul egalității statelor și anularea ordinii ierarhice medievale. Așadar, sistemul internațional westphalian reprezintă o construcție agreată de principalii actori internaționali ai momentului istoric. În linia acestui argument se înscrie și dezbateră teoretică privind statutul "teoriei" în științele sociale, reiterând întrebarea vexantă dacă teoria derivă din lumea "reală" sau lumea "reală" derivă din imaginile preconceptuate de anumiți actori.¹¹

Mlada Bukovansky¹² propune conceptul de cultură politică internațională pentru a vorbi despre sistemul internațional. În explicarea schimbării sistemice a "mediului" internațional, autoarea recomandă analiza dimensiunii culturale a politicii mondiale, evidențiind interacțiunea strânsă dintre cultură și strategie. Schimbările sistemului internațional sunt revelate dacă se acceptă asumția că politica de putere depinde la fel de mult de idei, cât de capacitățile militare. Această afirmație nu neagă importanța armamentului, dar ne îndreaptă atenția asupra faptului că mai întâi ideile organizează oamenii. Bukovansky apelează la noțiunea de legitimitate și afirmă că modul în care o comunitate umană legitimează autoritatea politică reprezintă aspectul central al identității sale colective.¹³

Pe de altă parte, Richard Ashley a dezvoltat premise metateoretice argumentând că teoriile convenționale ale relațiilor internaționale sunt dominate de o *logică instrumentalistă*, inseparabilă de efectul său politic, mai precis de complicitatea cu structurile de putere globale, ierarhice și opresive. Logica instrumentalistă se bazează pe un număr de asumții cu privire la natura realității, funcția teoriei și rolul omului de știință ca teoretician. Această logică presupune o distincție ontologică între subiect și obiect, care ordonează realitatea ca pe o sferă a experienței necontaminată de percepție sau mediată prin limbaj și interpretare. Realitatea este prezumată ca existând independent de subiecții care o observă, vorbesc și acționează.¹⁴ Acesta respinge dihotomia popperiană dintre teorie și practică potrivit căreia aspectele epistemologice sunt privilegiate față de cele ontologice întrucât practica este deja încărcată de teorie.

Conceperea unei strategii de securitate presupune, explicit sau implicit, o poziție vizavi de asumțiile centrale în caracterizarea naturii sistemului internațional. Spre exemplu, în concepția

⁸ *Ibidem*, p. 54.

⁹ David Singer, "Level-of-Analysis Problem", *World Politics*, 14/1, pp. 77-92, Apud. Barry Buzan și Richard Little, *Sistemele internaționale în istoria lumii*, Polirom, Iași, 2009, p. 55.

¹⁰ Barry Buzan și Richard Little, *Op. Cit.*, pp. 56 - 58.

¹¹ Stephen Walt, "The relationship between theory and policy in international relations", *Annual Review of Political Science*, vol. 8, 2005, pp. 23-48; Steve Smith, Ken Booth & Marysia Zalewski, *International Theory: Positivism and Beyond*, University College of Wales, Aberystwyth, 1996.

¹² Mlada Bukovansky, *Legitimacy and Power Politics: The American and French Revolutions in International Political Culture*, New York, Princeton University Press, 2002.

¹³ *Ibidem*, p. 1.

¹⁴ Martin Griffiths, *Relații internaționale. Școli, curente, gânditori*, București, Editura Ziuă, 2003, p. 207.

realismului ofensiv, avându-l drept autor pe John Mearsheimer, se asumă că marile puteri sunt actorii principali ai politicii internaționale care acționează într-un mediu anarhic, că toate statele au capacități militare ofensive, că statele nu pot cunoaște cu siguranță intențiile altor state, că principalul scop al statului este supraviețuirea și că statele sunt actori raționali. Pe baza acestei caracterizări a mediului internațional de securitate, realiștii recomandă o nesfârșită competiție pentru asigurarea securității înțeleasă în termeni de putere.¹⁵ Perspectiva realismului structural furnizează și o justificare, spre exemplu, caracterului secret al unor activități statale, precum activitatea de intelligence. În caracterizarea realismului, sistemul internațional este anarhic, fapt ce implică o politică de auto-ajutorare și de neîncredere în ceilalți actori, însă o întreagă literatură a relațiilor internaționale s-a dezvoltat în sensul criticării asumției realiste privind sistemul internațional descris drept anarhic. Spre exemplu, reprezentantul marcant al constructivismului, Alexander Wendt, și-a construit argumentul criticând condiția anarhiei drept justificatoare pentru o politică de putere sau de tip balanță de putere. Afirmând că *anarchy is what states make of it*, Alexander Wendt delegitimează asumția realistă că mediul internațional anarhic predispune la conflict și insistă asupra faptului că anarhia poate predispuce, la fel de bine, și la cooperare.¹⁶

2. Relevanța imaginii sistemice (mediului) pentru ”practica securității”

Paradigmele tradiționale ale relațiilor internaționale propun interpretări și imagini ale sistemului/mediului internațional, iar ideea complicității teoriei (imaginii mediului) relațiilor internaționale cu practica relațiilor internaționale nu este nouă, dar chestiunea se reiterează astfel: se pune întrebarea dacă realismul structural trebuie văzut o teorie apolitică internațională sau trebuie înțeles drept o teorie pentru un anumit tip de politică externă și de securitate? Unii autori se întreabă, spre exemplu, în ce măsură caracterizarea sistemului internațional și a mediului de securitate în perspectiva realismului structural are intenția de a asigura și de a susține hegemonia SUA¹⁷. Acest fapt are serioase implicații pentru politicile de securitate națională, în strânsă legătură cu alocarea fondurilor bugetare pentru diversele sectoare implicate de politica de securitate națională. Tendința de a vedea lumea prin prisma paradigmatelor tradiționale ale relațiilor internaționale este acomodată și acomodantă, fiind mult mai greu de a se vedea relevanța politică a celorlalte abordări ale relațiilor internaționale, precum post-structuralismul sau abordările reflectiviste, care, spre deosebire de paradigmele tradiționale ale relațiilor internaționale, plasează conștiința umană în centrul relațiilor internaționale.

Literatura de specialitate din domeniul relațiilor internaționale, al studiilor de securitate sau al studiilor de intelligence oferă o gamă multiplă și variată de posibilități de caracterizare a mediului de securitate sau a ordinii globale, reflectând și demonstrând pluralitatea imaginilor și interpretărilor. Richard Little arată în lucrarea *The Balance of Power in International Relations: Metaphors, Myths and Models* faptul că tratarea balanței de putere drept metaforă presupune transformarea modului de estimare a puterii și dă naștere unei noi viziuni cu privire la modul în care lumea operează sau poate opera.¹⁸ Specialiștii evită să admită complexitatea cognitivă profundă a metaforei balanța de putere, aceste scheme preconceptuale având un impact semnificativ asupra modului în care privim lumea. Tratarea balanței de putere drept metaforă are efectul de a transforma semnificația uzuală asociată puterii. Corelativ la această schemă preconceptuală de tip balanță de putere, activitatea de intelligence în perioada Războiului Rece viza culegerea de informații de

¹⁵ Mark Phythian, ”Intelligence theory and theories of international relations. Shared world or separate worlds?” în Peter Gill, Stephen Marrin & Mark Phythian, *Intelligence Theory. Key questions and debates*, Routledge, London & New York, 2009, p. 58.

¹⁶ Alexander Wendt, ’Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics’, *International Organization*, (46), 391 – 426, 1992, în Paul Viotti & Mark Kauppi, *International Relations Theory. Realism, Pluralism, Globalism, and Beyond* (3e), Allyn and Bacon, Boston – London – Toronto et, 1999, pp. 434 – 459.

¹⁷ Mark Phythian, *Op. Cit.*, p. 61.

¹⁸ Richard Little, *The Balance of Power in International Relations: Metaphors, Myths and Models*, Cambridge University Press, 2007, pp. 27-30.

factură statistică, peiorativ numită ”numărarea boabelor de fasole” și servind în logica echilibrării balanței de putere dintre cele două superputeri.¹⁹

După cum recomandă unii autori, cheia înțelegerii schimbării sistemice stă în dezvoltarea a două concepte neglijate și prost interpretate în relațiile internaționale: cultura politică și legitimitatea.²⁰ Legitimitatea politică are atât o dimensiune internă, cât și internațională, iar sistemul internațional poate fi văzut ca având o cultură politică la nivel sistemic. Cultura politică a sistemului internațional reprezintă un set de propoziții implicite sau explicite, împărtășite de marii actori din sistem cu privire la natura autorității politice legitime, identitatea statală și puterea politică, iar normele și regulile care derivă din aceste propoziții dirijează relațiile interstatale. Cu alte cuvinte, trebuie să folosim termenul de ”cultură” pentru a ne referi la cunoașterea împărtășită a normelor și regulilor care, potrivit teoreticienilor constructiviști, sunt constitutive pentru structura sistemului internațional. Aceste reguli și norme sunt inculcate în concepțiile referitoare la legitimitatea politică.²¹

Ian Clark este unul dintre autorii care dezvoltă ideea legitimității ca fiind fundamentală în definirea sistemelor internaționale. Ian Clark este de părere că unul dintre motivele de a lua legitimitatea în serios este preocuparea practică pentru conexiunea dintre legitimitatea internațională și stabilitatea internațională care rezultă din aceasta.²² Legitimitatea, regăsită în orice ordine internațională, contează pentru că este direct legată de stabilitatea acelei arhitecturi, fiind necesar să se analizeze natura legitimității și condițiile care o generează.²³

La fel ca orice alt fapt social, existența unui sistem internațional depinde de conștientizarea acestuia de către oameni și de elaborarea unei codificări prin limbaj. Constructiviștii insistă că realitatea socială există doar dacă există *conștientizarea* acesteia la nivelul percepțiilor colective și dacă este depozitată, gândită și comunicată prin limbaj. Constructivismul statuează că sistemul internațional, ca parte a realității sociale, construiește actorii, contribuie la constituirea lor și la modul în care ei se auto-definesc. În egală măsură, sistemul internațional este construit, constituit și reconstituit prin fiecare interacțiune dintre actorii sistemului.²⁴ Spre exemplu, legitimitatea statului suveran se bazează pe valori, altele decât principiul suveranității în sine. Christian Reus-Smith a utilizat conceptul de scop moral al statului pentru a-i conceptualiza valorile justificatoare și a argumentat că diferite idei hegemonice despre scopul moral al statului au conferit suveranității diferite înțelesuri în diverse perioade istorice.²⁵

În conceptualizarea sistemului internațional, Alexander Wendt se delimitează de teoretizarea pe care Kenneth Waltz o propune, nefiind de acord cu raționalismul, materialismul și individualismul caracteristice neorealismului. După cum a argumentat Alexander Wendt, factorii materiali nu pot fi analizați fără a se lua în considerare structurile sociale prin care li se conferă semnificație. Wendt prezintă politica mondială ca pe un domeniu al socialului a cărui caracteristici sunt determinate prin comunicarea și interacțiunea unităților sale²⁶ și își construiește teoria sistemului internațional în opoziție cu teoria lui Waltz care a argumentat că anarhia este cea care transformă lumea într-un sistem de auto-ajutorare în care politica de putere este perpetuată și statele sunt în nesiguranță, pledând în favoarea ideii că este vorba despre structura sistemului internațional care limitează potențialul de cooperare dintre state și care generează condiții de insecuritate, fenomene precum cursa înarmării sau războaie. Kenneth Waltz presupune că sistemul internațional este „dominant sistemic”, comportamentul statelor fiind dictat de această structură.

¹⁹Mark M. Lowenthal, *Intelligence. From Secrets to Policy*, CQ Press, Washington, DC, 2009, p. 235.

²⁰Mlada Bukovansky, *Op. Cit.*, pp. 1-2.

²¹*Ibidem*, p. 2.

²²Ian Clark, *Legitimacy in International Society*, Oxford University Press, New York, 2007, p. 15.

²³*Ibidem*, p. 12.

²⁴Olivia Todorean, *Constructivismul în relațiile internaționale*, în Andrei Miroiu și Radu-Sebastian Ungureanu, *Manual de relații internaționale*, Iași, Polirom, 2006, p. 159.

²⁵Cristian Reus-Smit, *The Moral Purpose of the State. Culture, Social Identity, and Institutional Rationality in International Relations*, Princeton University Press, Princeton New Jersey, 1999, p. 159.

²⁶Erik Ringmar, ”Alexander Wendt – A Social Scientist Struggling with History”, în Iver Neumann & Ole Wæver (eds.), *The Future of International Relations: Masters in the Making*, London and New York, Routledge, 1997, p. 299.

Alexander Wendt delegitimează asumptiile raționaliste, în principal faptul că anarhia are efecte cauzale. Aducând în discuție diferite modele de anarhie, constituite prin interacțiunea dintre state, Wendt susține că tipul anarhie care prevalează depinde de modul în care statele își construiesc identitatea în raport unele față de altele. Politica de putere este rezultatul unei astfel de interpretări, însă nu este singura posibilă. Elaborând pe baza relației dintre identitate și mediul de securitate, Alexander Wendt apreciază că are importanță dacă și în ce măsură „identitățile sociale presupun identificarea cu soarta unui alter”.²⁷ Starea de securitate, apreciază Wendt, diferă în funcție de maniera și gradul în care sinele este identificat din punct de vedere cognitiv cu alter, consecutiv și semnificația anarhiei și a puterii depinde de această variație cognitivă. Identificarea pozitivă cu celelalte state va conduce la perceperea amenințărilor la adresa securității nu ca pe o chestiune privată pentru fiecare stat în parte, ci ca o responsabilitate a tuturor.²⁸

În viziunea lui Rodney Bruce Hall²⁹ modul în care este construită identitatea colectivă are implicații semnificative pentru practica relațiilor internaționale întrucât are rolul de a plasa identitatea individuală în relație cu alți actori sau cu ordinea globală. Autorul pleacă de la aserțiunea că schimbarea identității colective a actorilor societali le transformă interesele. Interesele grupurilor societale nu sunt de neschimbat sau determinate obiectiv. Interesele de grup sunt puternic condiționate de auto-identificarea membrilor acestor grupuri, fapt ce presupune și o anumită raportare la alte grupuri din cadrul societății sau față de stat. Împotriva argumentului dorinței de putere a statului, Rodney Bruce Hall postulează dorința de manifestare a identității.³⁰ Acesta analizează consecințele naționalizării actorilor statali pentru compoziția sistemului internațional și modelele de politică din cadrul acestuia, „naționalizarea” actorilor statali determinând schimbări majore ale sistemului internațional.³¹

Concluzii

Articolul de față a dorit să evidențieze faptul că evaluarea mediului internațional de securitate este puternic influențată de filtrul teoretic, implicit sau explicit, utilizat de către analist, concepția/imaginea acestuia privind sistemul internațional influențând decisiv caracterizarea mediului. Nu întâmplător un număr din ce în ce mai mare de cercetători sunt preocupați să înțeleagă modul în care diverși specialiști construiesc imaginile despre relațiile internaționale și metodele pe care le folosesc pentru a înțelege acest domeniu, precum și implicațiile sociale și politice ale acestora. Se consideră a fi la fel de important să se analizeze modul de studiere a politicii mondiale, procesul teoretizării devenind obiect de studiu în sine.³² Simțul comun presupune că o evaluare a mediului internațional de securitate implică o distanță între subiectul cunoscător și obiectul studiat, însă, dată fiind specificitatea obiectului de studiu, respectiv mediul de securitate internațional, evaluarea este inerent subiectivă și putând fi calificată drept artefact.

Importanța teoretizării în înțelegerea realității sociale internaționale este demonstrată și de faptul că într-o disciplină academică problema definirii teoriei, a rolului și a funcției acesteia reprezintă subiectul cel mai discutat, prin excelență. Ce reprezintă teoria este o întrebare fundamentală pentru orice disciplină academică,³³ iar acest lucru se întâmplă și pentru că sensul noțiunii de „teorie” poate fi interpretat într-o multitudine de feluri. Asumptia implicită a teoretizării

---

²⁷Alexander Wendt, ‘Identity and structural change in international politics’, în Yosef Lapid and Friedrich Kratochwil, (eds.) *The Return of Culture and Identity in IR Theory*, Lynne Rienner Publishers, Boulder London, 1996, p. 52 și Alexander Wendt, *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press, 2006, p. 106.

²⁸Alexander Wendt, ‘Identity and structural change in international politics’, în Yosef Lapid and Friedrich Kratochwil (eds.), *Op. Cit.*, p. 56.

²⁹Rodney Bruce Hall, *National Collective Identity. Social Constructs and International Systems*, New York, Columbia University Press, 1999.

³⁰*Ibidem*, p. 6.

³¹Ioana Leucea, *Constructivism și securitate umană*, Editura Institutul European, Iași, 2012, pp. 80-81.

³²Scott Burchill & Andrew Linklater (eds.), *Theories of International Relations*, Palgrave Macmillan, 2005, pp. 2-3.

³³Tim Dunne, Lene Hansen, and Colin Wight, ‘The end of International Relations theory?’, *European Journal of International Relations*, 19 (3), 2013, p. 406.

este că faptele și fenomenele sociale se bazează pe o *ordine subsumată a întâmplărilor și evenimentelor*.³⁴ Ca să gândești teoretic trebuie să fii familiarizat cu abstracțiunile, cu generalizările, să poți discerne ordinea subordonată care leagă incidente discrete, iar acest mod de gândire poate fi susținut dacă orice fenomen observat este înțeles ca exemplificând secvențe recurente, modele, paternuri.³⁵

BIBLIOGRAFIE:

1. **** Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015 – 2019 – O Românie puternică în Europa și în lume – București, 2015. www.presidency.ro...
2. **** Strategia de securitate națională a României – România Europeană, România Euro-Atlantică: Pentru o viață mai bună, într-o țară mai sigură, democratică și prosperă, București, 2006,
3. **** Strategia Națională de Apărare. Pentru o Românie care garantează securitatea și prosperitatea generațiilor viitoare, București, 2010.
4. Bukovansky, Mlada, *Legitimacy and Power Politics: The American and French Revolutions in International Political Culture*, New York, Princeton University Press, 2002.
5. Burchill, Scott & Andrew Linklater (eds.), *Theories of International Relations*, Palgrave Macmillan, 2005.
6. Buzan, Barry & Richard Little, *Sistemele internaționale în istoria lumii*, Polirom, Iași, 2009.
7. Clark, Ian, *Legitimacy in International Society*, Oxford University Press, New York, 2007.
8. Dunne, Tim, Lene Hansen, and Colin Wight, "The end of International Relations theory?", *European Journal of International Relations*, 19 (3), 2013.
9. Griffiths, Martin, *Relații internaționale. Școli, curente, gânditori*, București, Editura Ziuă, 2003.
10. Hall, Rodney Bruce, *National Collective Identity. Social Constructs and International Systems*, New York, Columbia University Press, 1999.
11. Leucea, Ioana, *Constructivism și securitate umană*, Editura Institutul European, Iași, 2012.
12. Little, Richard, *The Balance of Power in International Relations: Metaphors, Myths and Models*, Cambridge University Press, 2007.
13. Lowenthal, Mark, *Intelligence. From Secrets to Policy*, CQ Press, Washington, DC, 2009.
14. Phythian, Mark, "Intelligence theory and theories of international relations. Shared world or separate worlds?" în Peter Gill, Stephen Marrin & Mark Phythian, *Intelligence Theory. Key questions and debates*, Routledge, London & New York, 2009.
15. Reus-Smit, Cristian, *The Moral Purpose of the State. Culture, Social Identity, and Institutional Rationality in International Relations*, Princeton University Press, Princeton New Jersey, 1999.
16. Ringmar, Erik, "Alexander Wendt – A Social Scientist Struggling with History", în Iver Neumann & Ole Waever (eds.), *The Future of International Relations: Masters in the Making*, London and New York, Routledge, 1997.
17. Rosenau, James, "Thinking Theory Thoroughly", from *The Scientific Study of Foreign Policy*, London, Frances Pinter, 1980, în Paul Viotti & Mark Kauppi, *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism and Beyond*, Allyn and Bacon, 1987.
18. Singer, David, "Level-of-Analysis Problem", *World Politics*, 14/1, pp. 77-92.

---

³⁴Rosenau, James, "Thinking Theory Thoroughly", from *The Scientific Study of Foreign Policy*, London, Frances Pinter, 1980, în Paul Viotti & Mark Kauppi, *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism and Beyond*, Allyn and Bacon, 1987, pp. 29-37.

³⁵*Ibidem*.

19. Smith, Steve, Ken Booth & Marysia Zalewski, *International Theory: Positivism and Beyond*, University College of Wales, Aberystwyth, 1996.
20. Todorean, Olivia, *Constructivismul în relațiile internaționale*, în Andrei Miroiu și Radu-Sebastian Ungureanu, *Manual de relații internaționale*, Iași, Polirom, 2006.
21. Walt, Stephen, "The relationship between theory and policy in international relations", *Annual Review of Political Science*, vol. 8, 2005, pp. 23-48;
22. Waltz, Kenneth, *Teoria politicii internaționale*, Polirom, Iași, 2006.
23. Wendt, Alexander, 'Identity and structural change in international politics', în Yosef Lapid and Friedrich Kratochwil, (eds.) *The Return of Culture and Identity in IR Theory*, Lynne Rienner Publishers, Boulder London, 1996.
24. Wendt, Alexander, 'Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics', *International Organization*, (46), 391 – 426, 1992, în Paul Viotti & Mark Kauppi, *International Relations Theory. Realism, Pluralism, Globalism, and Beyond (3e)*, Allyn and Bacon, Boston – London – Toronto, 1999, pp. 434 – 459.
25. Wendt, Alexander, *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006.

LEGĂTURA DINTRE (BUNA) GUVERNARE ȘI SECURITATEA NAȚIONALĂ

Ligia NICULAE

Doctorand, Academia Națională de Informații “Mihai Viteazul”, București, România
E-mail: ligia.niculae@gmail.com

Ștefan TEODORU

Profesor Univ. Dr., Academia Națională de Informații “Mihai Viteazul”, București, România

Rezumat: *Consecințele unei guvernări lipsite de eficiență a oferit numeroase exemple negative de-a lungul timpului scoțând în evidență faptul că guvernarea are o influență majoră asupra politicii publice internaționale. Conceptul de bună guvernare este unul cu o lungă istorie și a început să fie intens folosit în special după anii '90, tocmai de aceea prezenta lucrare aduce în prim plan legătura dintre buna guvernare și securitatea națională. Cunoscând faptul că această legătură este una vitală pentru prevenirea crizelor, conflictelor și menținerea unui climat de pace prin dezvoltarea condițiilor socio-economice ale statului, scopul acestei lucrări este acela de a răspunde la întrebări precum „Care sunt factorii ce influențează guvernarea?” și „Cum influențează acești factori securitatea unui stat?”.*

Cuvinte-cheie: *bună guvernare, proastă guvernare, securitate națională, guvernare democratică*

Introducere

Secolul al XX-lea a fost marcat de evenimente precum cele Două Războaie Mondiale, inflamarea tendințelor naționaliste, Războiul Rece, decolonizarea și evoluția tehnologică fără precedent, toate acestea conturând faptul că democrația liberală occidentală este modelul cel mai potrivit de organizare și conducere a unui stat. Acest succes al democrației liberale și al pieței libere a fost subliniat de dispariția Blocului comunist. Fie că vorbim despre 1989 sau 1991¹, ideea era generală: Occidentul a câștigat Războiul Rece; comunismul a fost înfrânt și istoria sa s-a sfârșit². Acest sfârșit de capitol al istoriei, care a fost tradus în sfârșitul regimului comunist în Europa Centrală și de Est și de dezintegrarea Uniunii Sovietice, a ridicat numeroase întrebări nu doar cercetătorilor, dar și practicienilor care au subliniat dificultatea unei tranziții de la un regim autoritar către unul democratic. Având în vedere această situație, atenția s-a concentrat asupra guvernării și necesității unei bune guvernări care a devenit sinonim a democrației (liberale).³

¹ Subliniem faptul că există diferite perspective privind căderea regimului (regimurilor) comunist (e) din Europa, dat fiind faptul că *centura de securitate* a Uniunii Sovietice s-a prăbușit ca într-un efect de domino în 1989, iar în 1991 Uniunea Sovietică și Iugoslavia.

² Vezi mai multe despre o perspectivă diferită asupra prăbușirii regimului comunist în afară de articolul lui Francis Fukuyama în: Samuel P. Huntington, ”No Exit. The Errors of Endism” in: *The National Interest*, Summer 1989, disponibil online la: http://www.wesjones.com/eoh_noexit.htm#source&gt accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.

³ Trebuie remarcat faptul că conceptul de guvernare a devenit mai popular după 1990, înlocuind cuvântul management, care a fost considerat de unii specialiști (Dalton S. Lee, „Management Theory and Training”, in: *Public Administration Quarterly*, Vol. 14, No. 2 (Summer, 1990), pp. 245-256; W. Jack Duncan, „Transferring Management Theory to Practice”, in: *The Academy of Management Journal*, Vol. 17, No. 4 (Dec., 1974), pp. 724-738) ca uneori eșuând datorită modului în care teoria managementului este aplicată în diferite domenii. Având în vedere că „legătura dintre variabilele cauzale și efectele dorite (de management - nota autorilor) nu poate apărea decât dacă programul a fost pus în practică” (Dalton S. Lee, p. 246), atenția schimbându-se de la formarea managerilor în procesul de administrare la

Subiectul guvernării a surprins interesul organizațiilor internaționale, precum Organizația Națiunilor Unite, Banca Mondială, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) și Comisia Europeană, care au acordat atenție procesului de guvernare, în același timp conturându-se ideea că buna guvernare asigură un climat de securitate. În fața acestei perspective, prezenta lucrare își propune să sublinieze faptul că bună guvernare este vitală pentru prevenirea crizelor, a conflictelor și menținerea unui climat de pace, prin asigurarea condițiilor de dezvoltare socio-economică a statului, evidențiind astfel că există un raport direct între procesul de guvernare și securitatea națională a unui stat.

Având în vedere argumentele de mai sus, lucrarea încearcă să răspundă la întrebări precum „Care sunt factorii ce influențează guvernarea?” și „Cum influențează acești factori securitatea unui stat?”, focusându-se pe (1) semnificația conceptului de *bună guvernare*, (2) caracteristicile acesteia, (3) efectele unei bune sau proaste guvernări, pentru ca în ultima parte să se îndrepte asupra (4) legăturii și determinărilor dintre buna guvernare și securitatea națională.

1. Semnificația bunei guvernări

Fără doar și poate, conceptul de *guvernare* a devenit un cuvânt cheie legat de transparența și capacitatea de răspuns a actului de guvernare a statului la nevoile societății și implicit ale cetățeanului. Conceptul, care a devenit obiectivul principal al țărilor în curs de dezvoltare⁴, dar nelimitat la acestea, nu este un concept nou, ci unul cu o relativ lungă istorie⁵. Balanța dintre buna guvernare și proasta sau ineficientă guvernare a marcat traseul țărilor în curs de dezvoltare, guvernele îndreptându-se spre o bună guvernare ca urmare a faptului că aceasta este un echivalent al stabilității și al dezvoltării. Cu toate că este un domeniu intens cercetat, *guvernarea*⁶, nu are o definiție general acceptată. Simplu spus, *guvernarea* reprezintă modul de *acțiune* al autorităților unui stat sau, cu o amprență mult mai pragmatică, „procesul decizional pe baza căruia deciziile sunt implementate sau nu”.⁷ Ca urmare a numeroaselor definiții ale *guvernării* conceptul are diferite semnificații⁸. Drept exemplu, Goran Hyden și Julius Court subliniază faptul că, bazat pe literatura de specialitate, două categorii de înțelesuri pot fi atribuite guvernării: conținutul material al guvernării și caracterul său practic.⁹ Această abordare poate fi mai bine conturată atunci când este

---

nivelul administrației, astfel că s-a pus accentul pe guvernare. (Vezi mai multe în: Meetika Srivastava, „Good Governance - Concept, Meaning and Features: A Detailed Study”, disponibil online la: <https://ssrn.com/abstract=1528449> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017, p. 2).

⁴A se nota că Goran Hyden și Julius Court în lucrarea lor „Governance and Development” subliniază faptul că domeniul de dezvoltare a suferit mai multe etape de analiză și că după 1990 s-a făcut trecerea de la proiecte, programe și politici la politici, în ciuda faptului că „analizii în dezvoltare [...] au dorit să trateze dezvoltarea ca fenomen apolitic” (în Goran Hyden, Julius Court, “Governance and Development”, în *World Governance Survey Discussion Paper 1, United Nations University*, 2002, disponibil online la: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/4094.pdf> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017, pp. 1-5).

⁵ Originile acestui concept pot fi regăsite atât în latină (*gubernaculum*) cât și în greacă (*kubernaein*) și desemna procesul de guvernare. (Theodor Iordănescu, Mariana Diaconescu, Ana Cristina Halichias, *Dicționar Latin-Român*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2003, p. 286)

⁶ Trebuie remarcat faptul că, atunci când se folosește termenul *guvernare*, acesta se poate referi la mai multe contexte, cum ar fi guvernare corporativă, guvernare locală, guvernare națională și guvernare internațională. În această lucrare se referă mai ales la guvernarea națională.

⁷Alexandra Sarcinchi, *Dimensiunile Nonmilitare ale Securității*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, p. 15.

⁸ Goran Hyden, Julius Court, “Governance and Development”, în *World Governance Survey Discussion Paper 1, United Nations University*, 2002, disponibil online la: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/4094.pdf> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017, p.7.

⁹Această diferență este explicată de cei doi autori prin trasarea unei diagrame a diferitelor utilizări ale conceptului. Vedeți diagrama de la: Goran Hyden, Julius Court, “Governance and Development”, în *World Governance Survey Discussion Paper 1, United Nations University*, 2002, disponibil online la: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/4094.pdf> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017, p.8.

analizat modul în care guvernarea este înțeleasă. Spre exemplu, administrația publică înțelege guvernarea drept un proces de control, pe când agențiile înțeleg prin guvernare drept un proces bazat pe reguli¹⁰. Indiferent de definițiile și opiniile privind conceptul de guvernare, s-a subliniat faptul că numai printr-o bună guvernare un stat se poate dezvolta și își poate garanta securitatea. Această idee evidențiază faptul că, atunci când se analizează guvernarea, trebuie acordată o atenție deosebită atât actorilor formali, cât și a celor informali implicați în procesul de luare a deciziilor. În acest sens, guvernul este unul dintre principalii actori. Comisia Economică și Socială a Organizației Națiunilor Unite pentru Asia și Pacific subliniază faptul că actorii în guvernare depind și de nivelul de guvernare în discuție, având în vedere că în zonele rurale pot fi și alți actori influenți cunoscuți ca parte a societății civile, cum ar fi ONG-urile, cooperativele, agricultorii, lideri religioși sau chiar militari, făcând astfel procesul de guvernare un proces complex¹¹. Viziunea UNESCAP este de asemenea susținută de Banca Mondială care precizează că:

„Guvernarea reprezintă modul în care se exercită puterea în gestionarea resurselor economice și sociale ale unei țări pentru dezvoltare. Buna guvernare este reprezentată, printre altele, de o politică previzibilă, deschisă și luminată. Buna guvernare promovează state puternice, dar puternic delimitate, capabile să susțină dezvoltarea economică și socială și creșterea instituțională”¹².

După cum se poate observa din definiția de mai sus, există o legătură între toți actorii, fie ei formați sau informali, care acționează împreună pentru bunăstarea țării și pentru dezvoltarea socială și economică a acesteia. Această idee este susținută, de asemenea, de țările OCDE unde asistența pentru dezvoltare este legată de democratizare, drepturile omului și participarea la dezvoltare, ceea ce înseamnă că legislația statului trebuie respectată deoarece buna guvernare cere nu doar un guvern care este reprezentativ, dar care și răspunde și la necesitățile celor guvernați. Acest lucru poate fi sintetizat printr-o societate democratică responsabilă. Ideea este susținută și de Comisia Europeană unde „Calitatea guvernării depinde de multe ori de capacitatea statului de a oferi cetățenilor servicii de bază necesare pentru reducerea sărăciei și promovarea dezvoltării”¹³, adică statul trebuie să își servească cetățenii.¹⁴

În acest sens, se poate observa conturarea unei legături dintre buna guvernare și securitatea națională, dat fiind faptul că buna guvernare depinde de o serie de factori/caracteristici.¹⁵

2. Caracteristicile unei bune guvernări

Cu toate că guvernarea nu are o definiție general acceptată, au fost identificate opt caracteristici determinante ale bunei guvernări. Pe baza acestor caracteristici, buna guvernare poate fi măsurată. Acceptarea acestor caracteristici este rezultatul relației dintre procesul de dezvoltare al

¹⁰ Alexandra Sarcinschi, *Dimensiunile Nonmilitare ale Securității*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, p. 16.

¹¹ United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, “What is Good Governance”, UNESCAP, disponibil online la: <http://www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.

¹²The World Bank, *Governance – The World Bank’s Experience*, A World Bank Publication, Washington D.C., 1994, p. 66 disponibil online la: <http://documents.worldbank.org/curated/en/711471468765285964/pdf/multi0page.pdf> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.

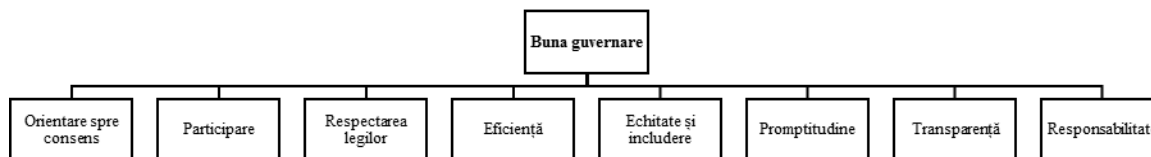
¹³ European Commission, *Communication on Governance and Development*, European Commission, 2003, disponibil online la: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:r12524> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.

¹⁴Alexandra Sarcinschi, *Dimensiunile Nonmilitare ale Securității*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, p. 17.

¹⁵ Unii dintre factorii de bună guvernare sunt (1) administrarea eficientă și eficace, (2) calitatea vieții, (3) instituțiile fără corupție și credibile, (4) balanța de putere, (5) administrarea prietenoasă și administrarea responsabilă, (5) utilizarea serviciilor IT, (6) interacțiunea dintre guvern și cetățeni prin intermediul programelor IT, (7) calitatea serviciilor publice și a angajaților. Acești factori au fost prezentați în documentul Băncii Mondiale privind guvernarea și dezvoltarea. Vedeți mai multe în: The World Bank, *Government and Development*, A World Bank Publication, Washington D.C., 1992, disponibil online la: <http://documents.worldbank.org/curated/en/604951468739447676/pdf/multi-page.pdf> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.

statelor și a experienței organizațiilor internaționale.¹⁶ Aceste caracteristici sunt, în general, unanim acceptate și sunt rezultatul mai multor viziuni asupra guvernării.

Figura nr. 1. Caracteristicile buneii guvernări¹⁷

Goran Hayden și Julius Court aduc în discuție în analiza lor alte șase caracteristici: (1) participare, (2) decență, (3) corectitudine, (4) responsabilitate, (5) transparență și (6) eficiență.¹⁸ Aceste șase caracteristici au „mai mult o aplicabilitate universală” țărilor care nu sunt „neapărat într-un proces de democratizare aflată în liniile modelului vestic”¹⁹. Cu alte cuvinte cei doi cercetători fac o diferență între tipul de democrație către care se îndreptă țările aflate în dezvoltare.

În figura 1 am prezentat cele opt caracteristici ale buneii guvernări. A se nota faptul că opusul acesteia este proasta guvernare, dar nu există specificații clare de unde începe aceasta din urmă, cu toate că nu toate statele pot îndeplini toate caracteristicile unei bune guvernări²⁰.

Prezentând mai jos aceste caracteristici se poate observa faptul că ele sunt interconectate.

2.1. Participare

Succesul unei buneii guvernări este asigurat atât de participarea bărbaților, cât și a femeilor. Aceasta nu înseamnă în mod necesar participarea prin reprezentanți sau instituții, dar susține dreptul de asociere, de a fi informat și de a face parte din societatea civilă.²¹ Fiind parte a asociațiilor, ei devin un fel de agenți de dezvoltare.

Participarea este legată de o altă caracteristică a buneii guvernări - responsabilitate - având în vedere că cetățenii participă la procesul electoral, alegându-i pe cei pe care îi consideră a fi cei mai buni reprezentanți ai actului politic. Drept exemplu, se consideră că Mișcarea din 2011, Occupy Wall Street, a fost un răspuns la crizele de reprezentare²². Continuând această idee, se poate argumenta că abordarea participativă poate fi importantă pentru îmbunătățirea politicilor și a reformelor sistemului, inclusiv cu privire la asigurarea stării de securitate.

¹⁶ Aici ne referim în special la documentele privind buna guvernare ale OECD, Banca Mondială, Organizația Națiunilor Unite și Comisia Europeană.

¹⁷ Această figură poate fi observată și în: United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, “What is Good Governance”, UNESCAP, disponibil online la: <http://www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.

¹⁸ Goran Hyden, Julius Court, “Governance and Development”, în *World Governance Survey Discussion Paper 1, United Nations University*, 2002, disponibil online la: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/4094.pdf> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017, p.25.

¹⁹ Ibidem, pp. 25-26.

²⁰ Alexandra Sarcinschi, *Dimensiunile Nonmilitare ale Securității*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, p. 22.

²¹ United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, “What is Good Governance”, UNESCAP, disponibil online la: <http://www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.

²² De exemplu, Negri și Hardt se uită la mișcarea Occupy Wall Street (OWS) ca o dovadă a eșecului reprezentării și că OWS este un fel de luptă pentru democrația reală. Vedeți mai multe în: Michael Hardt, Antonio Negri, “The Fight for ‘Real Democracy’ at the Heart of Occupy Wall Street”, în *Foreign affairs*, disponibil online la: <http://www.foreignaffairs.com/articles/136399/michael-hardt-and-antonio-negri/the-fight-for-real-democracy-at-the-heart-of-occupy-wall-street> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.

2.2. Respectarea legilor

O cerință pentru buna guvernare o reprezintă aplicarea corectă și imparțială a legilor²³. Aceasta subliniază faptul că trebuie luate decizii corecte și care sunt conforme cu legea, existând un tratament echitabil și transparent la nivelul societății.

2.3. Transparența

Legată de respectarea legilor, transparența desemnează luarea deciziilor și implementarea acestora respectând regulile și reglementările²⁴. Transparența subliniază, de asemenea, nevoia ca guvernul și deciziile acestuia să fie disponibile publicului larg și să nu fie restricționate. Cu cât deciziile sunt mai transparente, cu atât este mai corectă punerea în aplicare²⁵. Transparența oferă informații în timp util cu privire la politicile vitale pentru dezvoltarea socio-economică a statului.

2.4. Promptitudinea

Promptitudinea reprezintă intervalul de timp rezonabil pentru toți participanții economici și sociali dat de instituțiile publice²⁶.

2.5. Orientarea spre consens

Buna guvernare are nevoie de o mediere a diferitelor opinii care sunt prezente într-o societate. Prin consens se poate ajunge la ceea ce este în interesul societății pentru bunul mers al acesteia. Este fără doar și poate cea mai importantă caracteristică a bunei guvernări, dat fiind că deciziile luate pentru dezvoltarea statului trebuie să fie pe termen lung, astfel încât să poată fi implementate în mod eficient. Această caracteristică vine cu o determinare directă și în ceea ce privește starea de securitate, care necesită o înțelegere și o acceptare cât mai largă.

2.6. Echitate și includere

Bunăstarea societății trebuie să înțeleagă din perspectiva că toți cetățenii săi trebuie să fie incluși activ în cadrul societății. Acest lucru înseamnă că atât statul, prin politicile sale, cât și comunitatea, trebuie determine acțiuni care să asigure includerea tuturor cetățenilor săi, indiferent de vulnerabilitatea lor²⁷.

2.7. Eficiența

Această caracteristică vizează eficiența instituțiilor statului, prin și rezultatele deciziilor luate. Putem înțelege eficiența drept impactul guvernării asupra societății. În figura 2, am subliniat procesul de eficacitate și eficiență dat fiind faptul că eficiența se referă de obicei la utilizarea durabilă a resurselor naturale.²⁸

---

²³ United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, "What is Good Governance", UNESCAP, disponibil online la: <http://www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.

²⁴ Idem.

²⁵ În același timp, există legi restrictive care permit oficialilor să nu fie complet transparenți pe baza argumentului securității naționale și a unui interes public mai mare.

²⁶ United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, "What is Good Governance", UNESCAP, disponibil online la: <http://www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.

²⁷ De asemenea, putem observa că Uniunea Europeană a elaborat și implementat programe pentru includerea tuturor persoanelor în societate, în special categoriile cele mai vulnerabile - persoane cu handicap, persoane cu acces scăzut la educație, salubritate sau cu venituri mici - prin implementarea de programe pentru incluziune.

²⁸ United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, "What is Good Governance", UNESCAP, disponibil online la: <http://www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.

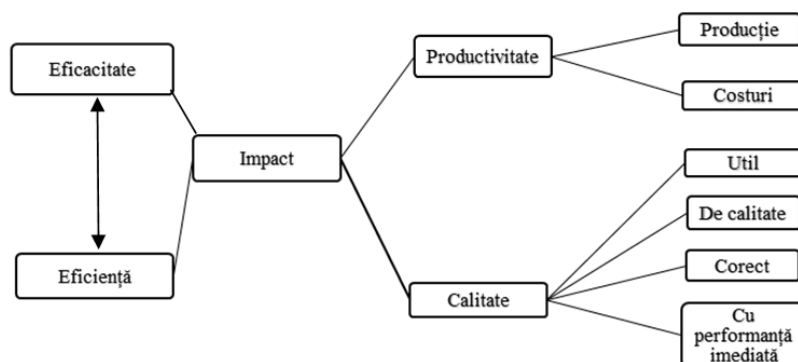

Figura nr. 2. Procesul de eficacitate și eficiență²⁹

2.8. Responsabilitate

Este una dintre principalele caracteristici care se aplică atât sectorului public, ei cât și sectorului privat. Responsabilitatea variază în funcție de cine ia deciziile și dacă acestea au fost luate la nivel național sau internațional.³⁰ Acest lucru subliniază din nou legătura dintre caracteristici, deoarece, în cazul responsabilității, un aspect important îl constituie respectarea legilor, dat fiind că deciziile ce urmează a fi puse în aplicare trebuie să respecte legile și, în același timp, trebuie fie transparente.

Toate aceste caracteristicile dovedesc că buna guvernare depinde de toate aspectele menționate mai sus, toate fiind în legătură directă. Aceste caracteristici se sprijină reciproc și depind una de cealaltă. Această legătură poate fi prezentată ca:

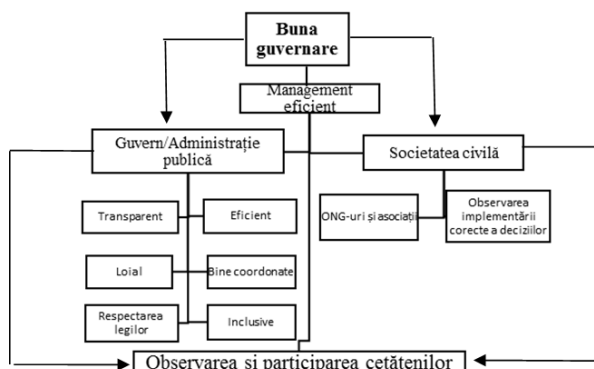

Figura nr. 3. Buna guvernare³¹

3. Efectele unei bune sau proaste guvernări asupra dezvoltării unui stat

Așa cum am menționat anterior, buna guvernare a fost pusă în aceeași balanță cu democrația³², dar în același timp există țări care sunt democratice, dar totuși se confruntă cu

²⁹ Prezenta figură este realizată pe baza informațiilor de pe site-ul OEE Coach (<http://oecoach.com/efficiency-effectiveness-productivity/>) și United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, "What is Good Governance", UNESCAP, disponibil online la: <http://www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.

³⁰ Idem.

³¹ Figură realizată pe baza bibliografiei lucrării.

³² Această idee este susținută de autori precum Carlos Santiso în lucrarea „Good governance and Aid Effectiveness: The World Bank and Conditionality” unde subliniază faptul că buna guvernare și democrația se susțin una pe cealaltă (p. 1) și Adel M. Abdellatif care aduce în discuție faptul că dezvoltarea statelor este generată de o democrație bazată pe buna guvernare (p.10) Vezi mai multe în: Carlos Santiso, „Good governance and Aid Effectiveness: The World Bank and Conditionality” în *The Georgetown Public Policy Review*, Volume 7, Number 1 Fall 2001, pp. 1-22 și Adel M. Abdellatif, „Good Governance and Its Relationship to Democracy & Economic Development”, în *Governance, Democracy and Economic Development*, Workshop IV. Democracy, Economic Development, and Culture, pp.1-28,

probleme legate de guvernare. O bună guvernare este o condiție prealabilă, în special pentru dezvoltarea economică, care este o necesitate esențială pentru asigurarea unui climat de securitate favorabil. Este evident că puține țări respectă toate caracteristicile bunei guvernări, dar în același timp nu sunt incluse în categoria țărilor cu o guvernare proastă. După cum am menționat anterior, proasta guvernare înseamnă că majoritatea țărilor incluse în această categorie nu reușesc să îndeplinească cele opt caracteristici prezentate sumar. Cele mai multe dintre aceste țări sunt țări sărace. Mick Moore subliniază faptul că indicatorii unei proaste guvernări sunt nu doar performanță economică slabă care conduc către un regim politic ineficient și nedemocratic, sau care au un regim politic subdezvoltat.³³ După cum a subliniat acesta, majoritatea țărilor subdezvoltate și cu o guvernare proastă sunt țări situate în Orientul Mijlociu, Africa Subsahariană și în unele regiuni ale Americii Latine.³⁴

Respectarea și îndeplinirea tuturor caracteristicilor unei bune guvernări încurajează dezvoltarea unui stat, în special din punct de vedere economic. Acest lucru vine în legătură directă cu bunăstarea cetățenilor și asigurarea unui climat de securitate. Mai mult, buna guvernare *împinge* statele să recunoască principalele probleme care trebuie rezolvate în cadrul unui stat. Ca exemplu, în vara lui 2017, în România, una dintre principalele acțiuni întreprinse de guvernul lui Dacian Cioloș a fost să solicite un raport din partea OCDE pentru a vedea nivelul guvernării publice a țării.³⁵ Potrivit acestui raport, scopul a fost acela de a (1) evalua eforturile de reformare ale țării, (2) să identifice prioritățile viitoare și (3) să susțină și să promoveze o dezbatere națională privind reforma guvernării publice.³⁶ Conform concluziilor acestui raport, principalele recomandări pentru guvernul României se refereau la categorii bazate pe (1) centrul de guvernare unde s-a recomandat realizarea "unor progrese substanțiale în domenii precum planificarea strategică, monitorizarea și evaluarea politicilor etc., ministerele de resort trebuie să aibă la bază inițiative de reformă [...] pentru a asigura ancorarea instituțională adecvată și asumarea responsabilității pentru reformele punctuale (bazate pe proiecte) în cadrul centrului de guvernare care să garanteze stabilitate".³⁷ Cea de-a doua recomandare se referea la (2) guvernarea bugetară unde OCDE a subliniat că România trebuie (2a) să adere în mod practic la Legea Responsabilității Fiscale din România, pentru a (2b) asigura relația directă dintre legislația actuală cu reformele în curs, și cu (2c) procesul bugetar. De asemenea se subliniază necesitatea unei (2d) dezbateri participative privind alegerile bugetare, unde (2f) documentația bugetară să fie accesibilă și cuprinzătoare pentru a asigura (2g) flexibilitatea în ceea ce privește resursele și spațiul fiscal.³⁸ Cealaltă problemă a constat în (3) gestionarea strategică a resurselor umane.³⁹ Referitor la (4) transparența guvernului, OCDE a descoperit că România trebuie să aibă o implantare eficientă a politicilor⁴⁰. Ultimul punct al raportului OCDE pentru România s-a referit la (5) guvernarea digitală, care s-a îmbunătățit în România începând cu 2014, dar trebuie să "*continue să mențină ca prioritate guvernarea digitale în angajamentul național de modernizare a administrației publice și ca o componentă cheie a strategiei naționale de dezvoltare*".⁴¹ După cum se poate observa din acest raport, nu există nici o mențiune privind incluziunea, drepturile omului sau nivelul corupției în România. Menționăm acest lucru, dat fiind

---

disponibil online la <ftp://undp-pogar.org/LocalUser/pogarp/governance/aa/goodgov.pdf> accesat ultima oară la 26 Octombrie 2017.

³³ Mick Moore, "Political Underdevelopment what causes 'bad governance'", în *Public Management Review*, Vol. 3 Issue 3, 2001, 385–418, p. 386.

³⁴ Idem.

³⁵ Acest raport poate fi citit la: <https://www.oecd.org/countries/romania/public-governance-review-scan-romania.pdf> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.

³⁶ Organisation for Economic Co-operation and Development, „OECD Public governance Reviews: Romania 2016”, p. 1, disponibil online la: <https://www.oecd.org/countries/romania/public-governance-review-scan-romania.pdf> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.

³⁷ Ibidem., p.5.

³⁸ Ibidem., p. 9.

³⁹ Ibidem., p.13.

⁴⁰ Ibidem., p. 17.

⁴¹ Ibidem., p. 21.

faptul că România are o rată de absorbție a fondurilor Uniunii Europene scăzută pentru a dezvolta centre de combatere a violenței domestice spre exemplu, aspect important pe agenda Uniunii Europene.⁴²

Efectele bunei sau proastei guvernări asupra dezvoltării unui stat sunt importante nu numai pentru statul în cauză, ci și pentru regiune. Majoritatea analizelor științifice privind efectele unei guvernări bune sau rele pentru dezvoltarea unui stat se concentrează asupra țărilor africane⁴³, unde s-a ajuns la concluzia că un guvern rigid nu poate susține dezvoltarea unui stat. Mai mult, caracteristicile pe care le-am subliniat în această lucrare sunt o necesitate pentru dezvoltarea unui stat, în timp ce o guvernare defectuoasă este caracterizată prin corupție, alegeri nedemocratice și nerespectarea drepturilor omului⁴⁴. Probabil cel mai bun exemplu de proastă guvernare este Nigeria, un stat unde s-a încercat democratizarea statului. Eșecul Nigeriei se datorează schimbării frecvente a conducerii politice și a instituțiilor sale slabe. O consecință a acestei guvernări este considerată a fi și apariția grupului extremist islamist Boko Haram⁴⁵ care s-a format inițial⁴⁶ ca răspuns la proasta guvernare a statului⁴⁷.

După cum se poate observa, o bună guvernare este o necesitate pentru dezvoltarea unui stat, pe când o proastă guvernare caracterizată prin ineficiență, nerespectarea drepturilor omului și lipsa de transparență mențin statul într-o stare de *stagnare* caracterizată prin nedezvoltare.

4. În loc de concluzii: legătura dintre buna guvernare și securitatea națională

La începutul acestei lucrări am susținut că există o legătură directă între buna guvernare și securitatea națională. Când vorbim despre securitatea națională, trebuie să ținem cont de faptul că securitatea include securitatea în sensul său tradițional⁴⁸, dar și securitatea umană și respectarea legilor⁴⁹. Securitatea umană este definită de Organizația Națiunilor Unite drept „necesară ca răspuns la complexitatea și interdependența dintre amenințările de securitate vechi și noi - de la sărăcia cronică și persistentă la violența etnică, traficul de ființe umane, schimbările climatice, pandemii, terorismul internațional și recesiuni economice și financiare bruște”⁵⁰. Luând în considerare această definiție se poate observa că sunt prezente caracteristicile bunei guvernări pe care le-am menționat în cadrul lucrării. Ținând cont de acest aspect, se poate sublinia faptul că buna guvernare

---

⁴² Pentru Uniunea Europeană, 2017 este anul luptei împotriva violenței domestice împotriva femeilor.

⁴³ Pentru mai multe informații referitoare la buna guvernare în țările africane se pot citi următoarele articole: Mohammed Nuruddeen Suleiman, Karim Mohd, „Cycle of Bad Governance and Corruption: The Rise of Boko Haram in Nigeria” in *SAGE Open*. 5. 2015, pp.1-11; G.M. Ferreira, „Good governance and the failed state”, în: *The Comparative and International Law Journal of Southern Africa*, Vol. 41, No. 3 (November 2008), pp. 428-448; Ibrahim Mo, Emily Gouillart, “Promoting Good Governance in Africa” în *Journal of International Affairs*, vol. 62, no. 2, 2009, pp. 195–196; Alence Rod, “Political Institutions and Developmental Governance in Sub-Saharan Africa”, în *The Journal of Modern African Studies*, vol. 42, no. 2, 2004, pp. 163–187; Fombad Charles Manga, “The Enhancement of Good Governance in Botswana: A Critical Assessment of the Ombudsman Act, 1995”, în *Journal of Southern African Studies*, vol. 27, no. 1, 2001, pp. 57–77.

⁴⁴ Oluwole Owoye, Nicole Bissessar, „Bad Governance and Corruption in Africa: Symptoms of Leadership and Institutional Failure”, disponibil online la <http://www.ameppa.org/upload/Bad%20Governance.pdf> accesat ultima oară la 26 octombrie 2017, p.1.

⁴⁵ Mohammed Nuruddeen Suleiman, Karim Mohd, „Cycle of Bad Governance and Corruption: The Rise of Boko Haram in Nigeria” in *SAGE Open*. 5. 2015, pp.1-11, p. 1.

⁴⁶ Iau în considerare anul 2002.

⁴⁷ Înțeleg să ca răspuns la dorința de democratizare în spirit vestic.

⁴⁸ În sens militar. Vezi în: Razia Musarrat, „National Security and Good Governance: Dynamics and Challenges”, in *Journal of Public Administration and Governance*, vol. 3 nr. 1, 2003, pp. 177-186.

⁴⁹ Razia Musarrat, „National Security and Good Governance: Dynamics and Challenges”, in *Journal of Public Administration and Governance*, vol. 3 nr. 1, 2003, pp. 177-186, p. 179.

⁵⁰ United Nations, „Human Security in Theory and Practice”, in *United Nations*, disponibil online la: http://www.un.org/humansecurity/sites/www.un.org/humansecurity/files/human_security_in_theory_and_practice_english.pdf accesat ultima oară la 5 octombrie 2017, p. 5.

încurajează dezvoltarea unui stat⁵¹, iar *frica* de insecuritate este practic inexistentă. Insecuritatea poate genera posibilitatea violenței și revoltei cetățenilor⁵². În afară de aceasta, așa cum am menționat mai înainte, între bună guvernare și democrație a fost pus un semn egal, ceea ce înseamnă că atâta timp cât guvernul și instituțiile publice sunt receptive și transparente față de cetățenii săi, posibilitatea apariției conflictelor este limitată, în ciuda faptului că există diferența dintre guvernarea democratică și buna guvernare „recunoscând că libertățile și participarea politică și civilă au drept scop dezvoltarea în sine și nu doar mijloace pentru realizarea progresului socio-economic”⁵³.

În același timp, insecuritatea poate fi generată de proasta guvernare⁵⁴. Consecințele proastei guvernări pot fi văzute de-a lungul întregii istorii, motiv pentru care buna guvernare trebuie să fie transpusă în luarea deciziilor care sunt benefice pentru cetățeni și prin care aceștia se simt în siguranță. Acest lucru ar putea fi pus ca și cum cetățenii acelui stat ar lua cele mai bune decizii pentru bunăstarea lor.

Obiectivele bunei guvernări reprezintă consolidarea structurilor politice și asigurarea că instituțiile publice sunt democratice respectând legile statului. Prin aceasta se susține *lupta* împotriva corupției și a puterii dobândite de un număr de indivizi care pot începe să folosească statul pentru propriile interese. Dacă structurile și mecanismele de securitate nu funcționează corect, ele pot contribui la o proastă guvernare ce poate fi transpusă în instabilitate socială și politică. Mai mult, putem argumenta că legătura dintre guvernare și securitatea națională este o bună guvernare, ceea ce înseamnă un guvern și instituții publice funcționale, care înseamnă securitate. Reversul este aplicabil.

După cum s-a putut observa, în cadrul acestei lucrări am încercat să subliniem legătura dintre buna guvernare și securitatea națională răspunzând la următoarele întrebări: „Care sunt principalele caracteristici care influențează guvernarea?” și „Cum influențează aceste caracteristici securitatea unui stat?” și arătând că principalele caracteristici ale bunei guvernări susțin un climat de securitate. Privind această legătură din punct de vedere realist putem argumenta că buna guvernare poate fi tradusă drept o bună gestionare a unui stat. Conceptul de bună guvernare înseamnă gestionarea înțeleaptă a resurselor pentru dezvoltarea socială și economică. Autoritățile publice sunt cele care au sarcina de a distribui resursele unui stat pentru beneficiile cetățenilor săi.

BIBLIOGRAFIE:

1. HYDEN, Goran, Court, Julius “Governance and Development”, în: *World Governance Survey Discussion Paper 1, United Nations University*, 2002, disponibil online la: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/4094.pdf> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.
2. MOORE, Mick, “Political Underdevelopment what causes ‘bad governance’”, în: *Public Management Review*, Vol. 3 Issue 3, 2001, pp. 385-418.
3. MUSARRAT, Razia, „National Security and Good Governance: Dynamics and Challenges”, în *Journal of Public Administration and Governance*, vol. 3 nr. 1, 2003, pp. 177-186.

⁵¹ Carlos Santiso, „Good governance and Aid Effectiveness: The World Bank and Conditionality” în *The Georgetown Public Policy Review*, Volume 7, Number 1 Fall 2001, pp. 1-22, p.3.

⁵² Wael Omran Aly subliniază faptul că în cazul Egiptului proasta guvernare a generat o serie de evenimente care au dus la situația actuală a țării. Principalul eveniment identificat de acesta îl reprezintă revolta oamenilor. Vezi mai multe în: Wael Omran Aly, „Bad Governance and Failure of Development Progress in Egypt Causes, Consequences and Remedies”, în *Journal of Public Administration and Governance*, Vol. 3, No. 4, 2013, pp.39-60.

⁵³ Adel M. Abdellatif, „Good Governance and Its Relationship to Democracy & Economic Development”, in: *Global Forum III on Fighting Corruption and Safeguarding Integrity* Seoul 20-31 May 2003 workshop IV. Democracy, Economic Development, and Culture, pp. 1-27, p. 11.

⁵⁴ Alexandra Sarcinschi, *Dimensiunile Nonmilitare ale Securității*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, p. 24.

4. OLUWOLE Owoye, Nicole Bissessar, „Bad Governance and Corruption in Africa: Symptoms of Leadership and Institutional Failure”, disponibil online la <http://www.ameppa.org/upload/Bad%20Governance.pdf> accesat ultima oară la 26 octombrie 2017.
5. SARCINSCHI Alexandra, *Dimensiunile Nonmilitare ale Securității*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, pp. 14-24.
6. SRIVASTAVA, Meetika, „Good Governance - Concept, Meaning and Features: A Detailed Study”, disponibil online la: <https://ssrn.com/abstract=1528449> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.
7. European Commission, *Communication on Governance and Development*”, European Commission, 2003, disponibil online la: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:r12524> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.
8. The World Bank, *Government and Development*, A World Bank Publication, Washington D.C., 1992, disponibil online la: <http://documents.worldbank.org/curated/en/604951468739447676/pdf/multi-page.pdf> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.
9. The World Bank, *Governance – The World Bank’s Experience*, A World Bank Publication, Washington D.C., 1994, p. 66, disponibil online la: <http://documents.worldbank.org/curated/en/711471468765285964/pdf/multi0page.pdf> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.
10. Organisation for Economic Co-operation and Development, „OECD Public governance Reviews: Romania 2016”, disponibil online la: <https://www.oecd.org/countries/romania/public-governance-review-scan-romania.pdf> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.
11. United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, “What is Good Governance”, în UNESCAP, disponibil online la: <http://www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf> accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.
12. United Nations, „Human Security in Theory and Practice”, în *United Nations*, disponibil online la: http://www.un.org/humansecurity/sites/www.un.org.humansecurity/files/human_security_in_theory_and_practice_english.pdf accesat ultima oară la 5 octombrie 2017.

PROBLEMATICA RĂZBOIULUI HIBRID – O ANALIZĂ DIN PERSPECTIVA TEORIEI GENERALE A RĂZBOIULUI

Cristian BĂRBULESCU

Ministerul Apărării Naționale, București

Doctorand în Informații și securitate națională, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”,
asistent de cercetare în cadrul Academiei Oamenilor de Știință din România

E-mail: cebarbulescu@gmail.com

Rezumat: *Modalitatea în care a evoluat conflictul din Ucraina și consecințele pe care le-a generat la nivel regional și global au reaprins dezbaterile în mediile academice de specialitate pe tema schimbărilor apărute în fizionomia războiului postmodern.*

Lucrarea de față evidențiază complementaritatea contribuțiilor aduse de școlile de gândire militară americană, europeană și rusă la dezvoltarea unei teorii a războiului hibrid și oferă un cadru de analiză util pentru eliminarea confuziilor și a neclarităților care persistă în literatură pe tema războiului hibrid prin disocierea sensurilor atribuite diferitelor concepte asociate acestuia (acțiuni hibride și amenințări hibride). În esență, studiul comparat realizat explică, dintr-o perspectivă a teoriei generale a războiului, de ce războiul hibrid nu reprezintă un nou tip de război susținând caracterul omniprezent al hibridității în etapele evolutive ale acestui fenomen.

Cuvinte-cheie: *război hibrid, amenințare hibridă, hibriditate, actor statal, actor non-statal.*

Considerații preliminare

Evoluțiile recente din mediul de securitate global – precum criza din Ucraina și resurgența fenomenului terorist de sorginte islamică – au reaprins dezbaterile în mediile de analiză specializate în domeniul relațiilor internaționale și studiilor de securitate pe tema reconfigurării sistemului internațional și apariției unor schimbări revoluționare în practica războiului modern. Dacă din perspectiva teoriei relațiilor internaționale teza *noii ordini mondiale* a fost, ulterior destrămării URSS, și este încă destul de larg abordată, cele mai recente conflicte armate (din Orientul Mijlociu, Georgia și Ucraina) reiterează necesitatea aprofundării procesului de reflecție asupra războiului în cea mai avansată formă de manifestare a acestuia, *hibridă*, dintr-o perspectivă a *științei militare* (pentru a stabili dacă și în ce măsură războiul hibrid aduce noutăți teoriei generale a științei militare) și a *studiilor de securitate* (pentru a stabili ce se schimbă în modalitatea de manifestare a amenințărilor de securitate).

Carl von Clausewitz afirma, pe bună dreptate, că „*fiecare epocă își are propriul tip de război, propriile condiții și limitări și propriile preconcepții neobișnuite*”¹. Schimbările în practica războiului au fost generate de momentele referențiale care s-au succedat în decursul istoriei cu un puternic impact în plan global. Două momente în istoria recentă sunt referențiale pentru dezvoltarea conceptului *războiului hibrid* – războiul din sudul Libanului din anul 2006 și conflictul din Ucraina din 2014. Primul a determinat apariția conceptului de *război hibrid* cu o abordare centrată pe amenințarea provenită din partea unor actori nonstatali, precum gruparea teroristă Hezbollah (cazul Libanului), iar al doilea a determinat popularizarea acestuia, cu o abordare distinctă centrată pe amenințarea provenită din partea unor actor statali, precum Federația Rusă (cazul Ucrainei).

Conceptul de *război hibrid* a devenit foarte popular în mediile de dezbateră academică și printre preocupările de securitate existente la nivelul statelor occidentale (SUA și statele europene), Uniunii Europene și Alianței Nord-Atlantice începând cu anul 2014, în contextul evenimentelor din Ucraina.

---

¹ Carl Von Clausewitz, *On War*, editată și tradusă de Michael Howard și Peter Paret, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1976, p. 593.

Criza ucraineană a surprins prin amploarea ridicată pe care a căpătat-o confruntarea dintre actorii implicați, într-o perioadă relativ scurtă de timp². Situația din Ucraina a evoluat succesiv de la faza unui conflict intern, generat de diferențele de orientare ideologică existente la nivelul clasei politice și societății ucrainene (reprezentate de manifestarea în antiteză a curentului pro-european și a celui pro-naționalist), la faza unui conflict regional, cu implicații majore în plan global (ulterior anexării³ Peninsulei Crimeea și escaladării conflictului din estul Ucrainei), în care au fost atrași și alți actori regionali (Federația Rusă, pe de o parte, și SUA, Germania, Franța, UE și NATO, pe de altă parte). Anexarea Crimeii a constituit, așadar, un punct de inflexiune în evoluția crizei ucrainene și, totodată, evenimentul care a marcat creșterea interesului general asupra conceptului de *război hibrid* și, în particular asupra *modelului rus al războiului hibrid*.

Profesorul britanic Ofer Fridman susține că, în esență, doi factori au contribuit la creșterea interesului asupra conceptului *războiului hibrid*, atât în Occident, cât și în Federația Rusă, și anume, *aparenta noutate adusă de teoria războiului hibrid teoriei generale a războiului* (negând practic noutatea pe care o aduce războiul hibrid asupra modalității de ducere a războiului) și *gradul ridicat de politizare a conceptului* (atât abordările occidentale, cât și cele ruse abordează conceptul din perspectiva adversarului, conflictul din Ucraina fiind asociat unei agresiuni hibride de care părțile implicate se acuză reciproc)⁴, care face ca acesta să fie prezent în dezbaterile din mediile academice și să lipsească sau să nu fie reflectat în doctrinele forțelor armate.

1. Războiul hibrid - un studiu comparat al abordărilor existente în literatură

La nivel conceptual, *războiul hibrid* a evoluat într-un cadru teoretic în care planurile de dezbateri au urmat succesiv, fără a exista interacțiuni între exponenții diferitelor școli de gândire militară care să contribuie, în mod relevant, la îmbogățirea valorii semantice a conceptului. Acesta a apărut și a fost dezbătut în literatura americană, a fost preluat și adaptat de literatura europeană (în contextul crizei din Ucraina) și, deși nepreluat *ad literam*, a fost studiat și analizat și în literatura rusă (anterior crizei ucrainene). Putem considera, așadar, că *dezvoltarea conceptului a urmat un curs de evoluție atipic, în care dezbaterile de idei a fost limitată strict la nivelul fiecărei școli de gândire*. Nota bene, *războiul hibrid* este un concept teoretic lansat în SUA, ulterior conflictului din Liban din anul 2006, dar a cărui valoare teoretică s-a dezvoltat, în literatura de specialitate, ulterior evenimentelor prilejuite de Primăvara Arabă (*literatura rusă a valorificat în categoria „lecțiile învățate” modul de acțiune al Occidentului în Libia, spre exemplu*) și Ucraina și Orientul Mijlociu (*literatura europeană s-a raportat, în mare parte, la amenințarea rusă și amenințarea teroristă*).

Această situație a facilitat *perpetuarea confuziei și a lipsei de claritate în ceea ce privește sensul atribuit conceptului*. În acest context, concentrarea efortului analitic asupra acelor aspecte care descriu actualitatea războiului și fizionomia acestuia este mai mult decât necesară, contribuind la o mai bună înțelegere a evoluției *teoriei războiului hibrid*. Creșterea gradului de înțelegere asupra conceptului se poate realiza printr-un studiu comparativ al abordărilor teoretice existente în literatura de specialitate, concentrat asupra elementelor componente ale *războiului hibrid* (respectiv *natura agresorului, obiectivele vizate, tacticile, tehnicile și procedurile utilizate, nivelul de abordare a*

---

² Protestele sociale în Kiev și marile centre urbane (Liov, Vinița, Donețk, Harkov, Cernăuți, Krivoi Rog, Ujhorod) au fost inițiate la sfârșitul lunii noiembrie 2013 ca reacție la decizia guvernului ucrainean de a suspenda procesul de pregătire pentru semnarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană și Acordului de Liber Schimb cu aceasta în marja summitului Parteneriatului Estic de la Vilnius din 28-29 noiembrie. Pe fondul accentuării protestelor sociale, guvernul a demisionat, iar președintele ucrainean a fost suspendat la data de 23.02.2014. Ulterior, la data de 11.03.2014, Crimeea și-a declarat independența și intenția de a se alipi la Federația Rusă.

³ Se folosește termenul de anexare cu trimitere la conduita Federației Ruse care nu a manifestat opoziție față de inițiativa de alipire a Crimeii, considerând-o în concordanță cu principiul autodeterminării popoarelor și națiunilor, statuat de dreptul internațional.

⁴ Ofer Fridman, *Hybrid Warfare or Gibridnaya Voyna? Similar, but different*, The Rusi Journal, February / March 2017, Vol. 162, No. 1, p. 46, disponibil online la adresa <http://dx.doi.org/10.1080/03071847.2016.1253370>, accesat la data de 23.04.2017.

confruntării și strategia de contracarare / adaptare), elemente care își găsesc corespondență în contribuțiile celor trei școli de gândire studiate, americană, europeană și rusă.

1.1. Școala americană

În general, *abordările conceptului de război hibrid în literatura militară americană sunt descriptive și axate preponderent pe componenta tactică și operativă a războiului. Războiul hibrid este un produs al mediului academic militar american. Termenul a fost introdus în anul 2005 de către gl.lt. James N. Mattis și lt.col. (r.) Frank G. Hofmann⁵. Ulterior, acesta din urmă a dezvoltat conceptul în lucrarea de referință intitulată „Conflictul în secolul 21: apariția războaielor hibride”⁶.*

Înainte de a descrie esența *teoriei războiului hibrid*, în faza incipientă a acesteia, trebuie menționat că ea a apărut ca o reacție critică față de abordările „obsesive” din mediul militar american pentru imprimarea efectelor Revoluției în Afacerile Militare (RMA) și tehnologizarea forțelor armate și a războiului. Experiențele din Afganistan și Irak au revelat *rolul predominant al dimensiunii umane în război și inadecvarea abordării SUA, prea mult bazată pe valorificarea RMA, la condițiile reale ale războiului în care erau implicate forțele armate americane*⁷. J.N. Mattis și F.G. Hofmann susțineau, în același context, că dominația forțelor americane în toate domeniile operaționale (terestru, aerian, naval, spațial și cibernetic) obliga adversarii acesteia (actori statali și non-statali) să identifice modalități de acțiune hibride, rezultat al integrării mai multor metode și mijloace de conducere a războiului, pentru a provoca SUA în „zonele contestate” asociate mediului urban.

Teoria lui Hoffman a pornit de la premisa schimbării modalității de abordare a SUA în lupta împotriva unor actori non-statali cu profil terorist (*la data elaborării acesteia, armata SUA era angajată în ample operații contrainsurgente în Irak și în Afganistan*). Gruparea Hezbollah a făcut obiectul studiului acestuia din prisma *acțiunilor hibride* la care aceasta a recurs în conflictul cu Israelul din anul 2006⁸.

După cum afirmă F.G. Hofmann, *conceptul de război hibrid nu întruchipează un nou tip de război sau un fenomen unic în evoluția războiului*⁹ în sensul contestării modelului clasic clausewitzian – din interpretarea căruia reiese că *războiul este hibrid prin însăși natura sa*, deoarece incumbă utilizarea de către un anumit actor de tip statal sau non-statal a unei game variate de forțe, mijloace și tactici, împotriva altui actor în scopul constrângerii acestuia din urmă pentru a îndeplini voința celui dintâi¹⁰.

În esență, Hoffman susține că *„războaiele hibride pot fi derulate de actori statali sau non-statali și încorporează un ansamblu al diferitelor modalități de conducere a luptei prin utilizarea capacităților convenționale, tacticilor și forțelor neregulate și acțiunilor teroriste, inclusiv a celor de constrângere și violență generalizată și alte activități criminale”*¹¹. În accepția acestuia, *războaiele hibride sunt unice prin modul în care elementele constitutive ale acestora – actorii, forțele, nivelurile, mijloacele, lupta armată – se adaptează la noul context operațional și la particularitățile spațiului de luptă existent*. Noțiunea de „hibrid” trebuie înțeleasă, deopotrivă, prin raportare la modalitatea de

⁵ James N. Mattis, Frank G. Hoffman, *Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars*, US Naval Institute Proceedings Magazine, Issue: November 2005, Vol. 132/11/1,233, pp. 30-32, disponibil la adresa <http://milnewstbay.pbworks.com/f/MattisFourBlockWarUSNINov2005.pdf>, accesat la data de 03.01.2017.

⁶ Teoria *războiului hibrid* a fost lansată în mediul academic american, cu concursul US Marines Corps, la nivelul anului 2007. Lucrarea lui Frank G. Hofmann, *Conflict in the 21st century: the rise of hybrid wars* (publicată de Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, Virginia, 2007) este referențială.

⁷ James N. Mattis, Frank Hoffman, op. cit., p. 30.

⁸ Gruparea a utilizat mijloace convenționale de luptă, de proveniență rusească și iraniană, în acțiuni specifice mediului operațional urban, și a combinat manevre convenționale – ambuscada, cu cele neconvenționale – răpiri de persoane.

⁹ Frank. G. Hofmann, *Hybrid wars and challenges*, JFQ / issue 52, 1st quarter 2009, disponibil la adresa www.ndupress.ndu.edu, accesat la data de 05.01.2017.

¹⁰ Carl von Clausewitz, *On War*, Oxford University Press, New York, 2007, p. 13.

¹¹ F.G. Hoffman, *Conflict in the 21st century: the rise of hybrid wars*, Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, Virginia, 2007, p. 58, disponibil la adresa

http://www.potomac institute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf, accesat la data de 11.10.2016.

organizare a forței (forțe regulate și neregulate, organizare politică ierarhică cuplată cu descentralizarea celulelor sau unități tactice dispuse în rețea) și la utilizarea intermodală unei game largi de mijloace militare moderne în acțiunile de luptă (comunicații criptate, lansatoare portabile de rachete, vehicule blindate, avioane fără pilot etc.) într-un spațiu de luptă care înglobează „zonele contestate” din mediul urban.

Teoria lui Hofmann a fost preluată și dezvoltată și de alți autori americani din alte perspective. Astfel, teza acestuia privind spațiul de luptă este extinsă de John McCuen care susține că *în războaiele hibride confruntarea are loc într-un spațiu de luptă asimetric extins în care populația din zona de conflict, propria societate și comunitatea internațională reprezintă zonele focale predilecte ale acțiunilor de tip hibrid*¹². În completarea teoriei lui Hofmann, John McCulloh evidențiază *contextul cultural unic*¹³ în care are loc confruntarea dintre oponenti și *principiile care stau la baza constituirii organizărilor de tip hibrid*¹⁴:

- *Compunerea unei forțe hibride, capacitățile acesteia și efectele proiectate sunt unice și racordate la contextul operațional (descrie de factorii geografici, istorici și socio-culturali) și în care aceasta este destinată să acționeze într-un anumit orizont temporal.*

- *Gruparea hibridă este influențată de manifestarea unor curente ideologice care generează un narativ în interiorul acesteia. Aceste curente ideologice sunt adaptate contextului strategic și corelate particularităților socio-culturale și religioase ale forței hibride. Narativul rezultat servește la redefinirea regulilor existente în contextul strategic prin aceea că forțează conduita forței în acord cu obiectivul propus prin constituirea acesteia.*

- *Gruparea hibridă percepe o amenințare existențială din partea unui adversar potențial. Această amenințare percepută determină forța hibridă să-și asigure supraviețuirea pe termen lung, fără a aștepta, în mod obligatoriu, manifestarea amenințării.*

- *Între gruparea hibridă și oponentul acesteia există o asimetrie a capacităților. Forța hibridă este inferioară din punct de vedere al capacităților convenționale și, din acest motiv, urmărește să identifice opțiuni alternative de reechilibrare.*

- *O grupare hibridă dispune de elemente convenționale și neconvenționale (specifice grupărilor de gherilă și teroriste) care, combinate, pot genera efecte asimetrice în avantajul forței hibride.*

- *Grupările hibride desfășoară preponderent acțiuni specifice luptei în apărare din considerente care țin de inferioritatea forțelor și mijloacelor și necesitatea de „supraviețuire”.*

- *Grupările hibride folosesc tactica acțiunilor de uzură. Aceste tactici se manifestă atât în domeniul fizic, cât și în cel cognitiv, pentru a reduce continuu forțele adversarului și a submina voința acestuia de a le folosi;*

În locul unei *definiții* în sensul strict al termenului, Christopher O. Bowers propune o abordare centrată pe *amenințare* și unele repere utile în *dezvoltarea unei metodologii pentru identificarea unei amenințări hibride emergente*. În sens larg, acesta susține că *o grupare de tip non-statal nu devine pur și simplu hibridă, ci se dezvoltă și evoluează în modalități specifice și predictibile pentru a deveni hibridă*. Pentru a întruni condiția hibridității, o astfel de grupare trebuie să îndeplinească trei condiții esențiale¹⁵:

(1) *Să fie matură* – situație în care trebuie evaluați indicatori precum: nivelul / gradul de organizare și coeziune, conducerea acesteia, receptivitatea la față de leadershipul intern și statul-sponsor, sprijinul populației locale; acțiuni centrate pe obiective și eficiența strategiei. Pe scala

¹² John J. McCuen, *Hybrid Wars*, Military Review, Mar/Apr 2008, 88, 2, p. 107, disponibil online la adresa <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/mccuen08marapr.pdf>, accesat la data de 13.03.2017.

¹³ Timothy McCulloh, Richard Johnson, *Hybrid Warfare*, JSOU Report 13-4, Joint Special Operations University, Tampa, 2013, p. 16, disponibil la adresa https://www.socom.mil/JSOU/JSOUPublications/JSOU%2013-4_McCulloh,Johnson_Hybrid%20Warfare_final.pdf, accesat la data de 15.02.2017.

¹⁴ Ibidem, pp. 16-17.

¹⁵ Christopher O. Bowers, *Identifying emerging hybrid adversaries*, U.S. Army War College, Spring 2012, Vol. 42, Issue 1, p. 39, disponibil la adresa <https://www.semanticscholar.org/paper/Identifying-Emerging-Hybrid-Adversaries-Bowers-Bowers/1e0e5baada1f8fd565fdebfcdca27abc562c3b6d>, accesat la data de 04.07.2017.

maturității sunt incluse grupurile neorganizate ale demonstrațiilor în masă, grupările de stradă, milițiile, grupările paramilitare, grupările de guerilă și insurgente care pot opera ca subunități de sine stătătoare până la nivel companie.

(2) *Să dispună de capacități convenționale* – situație în care pot fi evaluați următorii indicatori: deținerea unui anumit tip de armament, muniție aferentă (ex.: aruncătoare de grenadă antitanc; sisteme portabile antiaeriene) și echipamente militare (ex. uniforme militare); activități de instruire derulate pentru perfecționarea capacității de folosire a armamentului din dotare; capacitatea de a menține un minim nivel de sustenabilitatea a propriei forțe.

(3) *Să fie capabilă să acționeze într-un mediu operațional complex prin valorificarea ambelor dimensiuni, geografică și umană.* Cu cât gradul de complexitate al mediului operațional este mai redus, cu atât o forță militară modernă devine mai eficientă în exploatarea propriilor avantaje (mărimea forței, echipamente și tehnologie etc.) în raport cu adversarul acesteia.

Aceeași abordare, centrată pe *amenințare*, este susținută și de David Sadowski și Jeff Becker, care înțeleg prin *hibriditate o reflectare a unității dintre capacitățile cognitive și materiale*¹⁶ în strategia oricărui actor implicat într-un conflict sau confruntare. În opinia acestora, *amenințările hibride viitoare vor întruni o serie de caracteristici*¹⁷ care trebuie să orienteze procesul de adaptare a capacităților viitoare (la nivelul forțelor americane):

- *Adaptabilitate:* esența amenințării viitoare constă în abilitatea unui anumit actor de a balansa între abordarea cognitivă și materială, cu viteză și agilitate, în funcție de factorii care influențează situația de securitate specifică spațiului de confruntare și de evaluările continue ale punctelor tari și vulnerabilităților adversarului.

- *Capacitate ridicată de reproducere:* adversarii au capacitatea de a învăța repede unul de la celălalt, pe fondul proliferării surselor deschise de informații care facilitează răspândirea la scară globală a tacticilor, tehnicilor și procedurilor și reduce timpul necesar dezvoltării unor noi capacități potențial asimetrice.

- *Costuri operaționale reduse:* adversarii vor urmări reducerea costurilor operaționale concomitent cu generarea unui efect invers la nivelul societăților avansate.

- *Eludarea normelor și legilor internaționale (lawfare):* adversarii vor încerca să manipuleze și să redefină construcții juridice și etice, stabilite și aplicate la nivel internațional, pentru a-și maximiza avantajele strategice, operaționale și tactice față de oponenții lor.

- *Valorificarea mediului informațional:* viitoarea amenințare se dezvoltă în mediul informațional pe toate cele trei dimensiuni ale acestuia, cognitivă, materială / fizică și informațională. Vor prevala acțiunile specifice dimensiunii cognitive prin manipularea mediului informațional în scopul dezorientării oponenților și / sau, după caz, descurajării acestora.

1.2. Școala rusă

În literatura militară rusă, interesul asupra termenului de *război hibrid* (sau *gibridnaya voyna*) a crescut în contextul intensificării dezbaterilor în mediul militar american.

În conceptualizarea *războiului hibrid*, cercetătorii ruși s-au focalizat nu doar asupra înțelegerii *teoriei occidentale (americane) a războiului hibrid*, ci și asupra interpretării acesteia în contextul experienței politico-militare rusești și al înțelegerii conceptuale a fenomenului războiului¹⁸. *Războiul hibrid* în interpretarea rusă „*implică toate sferele vieții publice: politică, economie, dezvoltare socială, cultură*” spre deosebire de abordarea americană¹⁹ care se limitează, după cum am subliniat,

¹⁶ David Sadowski, Jeff Becker, *Beyond the “Hybrid” Threat: Asserting the Essential Unity of Warfare*, pp. 5-7, disponibil la adresa <https://smallwarsjournal.com/blog/journal/.../344-sadowski-et-al.pdf>, accesat la data de 29.05.2017.

¹⁷ Ibidem, pp. 5-7.

¹⁸ Andrew Korybko, *Hybrid Wars: The Indirect Adaptive Approach to Regime Change* (Moscow: Peoples' Friendship University of Russia, 2015); Pavel Tsygankov (ed.), *'Gibridnyye Voyny' v khaotiziruyushchetsya mire XXI veka [Hybrid Wars' in the Chaotic World of the 21st Century]* (Moscow: Moscow University Press, 2015), *apud* Ofer Fridman, *Hybrid Warfare or Gibridnaya Voyna?*, The RUSI Journal, 162:1, 42-49, disponibil la adresa <http://dx.doi.org/10.1080/03071847.2016.1253370>, accesat la data de 23.04.2017.

¹⁹ Pavel Tsygankov (ed.), *op. cit.*, *apud* Ofer Fridman, *op. cit.*, p. 43.

asupra activităților specifice derulate la nivel tactic și operativ într-un anumit spațiu de luptă. Potrivit lui Vitaliy Kabernik²⁰, Academia Militară rusă a introdus conceptul de *activități ostile* ca etapă intermediară între starea de *pace* și *război*. Aceste două ultime concepte sunt, de altfel, definite în funcție de absența sau prezența extremă a *activităților ostile*. *Războiul hibrid* este definit ca expresie a *activităților ostile*, activități care însumează doar o parte din *operațiile desfășurate în spectru complet*. *Războiul hibrid*, în accepție rusă, *nu este un concept nou, ci este parte a artei operative*, nefiind *stricto sensu* asociat termenului de *război*, care presupune mobilizarea tuturor resurselor politice, economice, sociale și militare de care dispune un anumit actor de tip statal.

Anumite particularități ale *războiului hibrid* reflectate în teoria americană a lui Hofmann au fost abordate în literatura militară rusă, cu mult înainte de consacrarea termenului în spațiul public. Profesorul britanic, O. Fridman, un cunoscător al literaturii militare ruse recente²¹, susține că *teoria războiului subversiv* introdusă de teoreticianul rus, Evgeny Messner²², la nivelul anului 1959, conține elemente care pot fi regăsite în *teoria contemporană a războiului hibrid*²³, cum ar fi:

- *inexistența unei delimitări clare între starea de pace și cea de război;*
- *sfârșitul monopolului militar al forțelor regulate și începutul conlucrării dintre forțele neregulate și cele regulate în acțiunile de luptă;*
- *multidimensionalitatea confruntărilor dintre state și creșterea importanței acțiunilor în spectrul informațional;*
- *inexistența unei delimitări clare între teatrul de război și statul pe teritoriul căruia se desfășoară războiul.* Noul teatru de război este extins, încorporând teritoriile tuturor părților implicate în conflict;
- *accentuarea dimensiunii psihologice a războiului* în funcție de obiectivele operaționale urmărite prin afectarea stării de spirit a populației inamicului și descurajarea componentei active a inamicului (forțele armate, organizațiile partizane și mișcările populare).

În gândirea militară rusă se disting trei etape esențiale²⁴ în dezvoltarea conceptuală a războiului modern, în general, și a războiului hibrid, în particular: prima, reprezentată de *studiul conceptului în literatura americană și integrarea lecțiilor învățate pentru Federația Rusă*; a doua, reprezentată de *atestarea „războiului de nouă generație”*, un produs al Academiei Militare ruse; și a treia, constituită de *acreditarea „noului tip de război”*, un produs promovat la nivelul Marelui Stat Major al Forțelor Armate ruse.

Un moment referențial în literatura militară rusă este reprezentat de publicarea (2013) articolului intitulat *„Valoarea științei în predicție”*²⁵, al cărui autor este creditat șeful Marelui Stat

---

²⁰ V. Kabernik, expert în cadrul Institutului de Stat pentru Relații Internaționale din Moscova, prezentare în cadrul conferinței *Hybrid Warfare Conference 2017 - The Informational Dimension of Hybrid Warfare: Eastern and Western Perspectives on Conflicts in the 21st Century*, disponibilă la adresa <https://www.kcl.ac.uk/sspp/departments/warstudies/kcsc/in-conversation/hybridwarfareconference.aspx>, accesat la data de 27.07.2017.

²¹ Ofer Fridman este licențiat în Istorie Militară și Studii de Securitate la Universitatea Ebraică din Ierusalim, deține un masterat în Contraterorism și Securitate Internă din cadrul Centrului Interdisciplinar Herzliya și titlul de doctor în Științe Politice obținut la Universitatea din Reading. Este profesor asociat la Universitatea din Reading și, în 2014, a fost invitat la Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moscova. O. Fridman s-a alăturat Departamentului de Studii de Război la King's College London pentru a desfășura un proiect de cercetare finanțat de Fundația Gerda Henkel care se concentrează pe politizarea „războiului hibrid” în contextul amplificării creșterii tensiunilor dintre Federația Rusă și Occident.

²² În lucrarea lui Evgeny Messner, „*Fizionomia războiului contemporan*” (traducere personală din limba engleză – „*The Face of the Contemporary War*”), publicată de Institutul pentru Studiul Problemelor Păcii și Războiului din Buenos Aires, în anul 1959.

²³ Evgeny Messner, *The Face of the Contemporary War*, Institutul pentru Studiul Problemelor Păcii și Războiului, Buenos Aires, 1959, p. 11 *apud* Ofer Fridman, *op. cit.*, p. 43.

²⁴ Timothy Thomas, *The Evolution of Russian Military Thought: Integrating Hybrid, New-Generation, and New-Type Thinking*, *The Journal of Slavic Military Studies*, 29:4, p. 556, disponibil la adresa <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13518046.2016.1232541?src=recsys&journalCode=fslv20>, accesat la data de 07.06.2017.

²⁵ Valeri Gherasimov, *The Value of Science is in the Foresight*, tradus din limba rusă și publicat în revista *Military Review*, ianuarie-februarie 2016, disponibil la adresa <http://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review/English->

Major al Forțelor Armate ruse, gl. Valeri Gherasimov. În conținut, acesta evidențiază pericolul „*revoluțiilor colorate*” și atribuie statelor occidentale responsabilitatea asupra protestelor izbucnite în Primăvara Arabă (2010)²⁶. În același context, semnalează tendințele de schimbare în modalitatea de ducere a războiului, respectiv:

- *estomparea liniei de demarcație între starea de pace și cea de război*. Războaiele nu mai sunt declarate, și odată inițiate, se desfășoară după un șablon nefamiliar;
- *creșterea rolului mijloacelor non-militare* utilizate pentru atingerea obiectivelor politice și strategice;
- *utilizarea disimulată a mijloacelor militare*, inclusiv a celor specifice războiului informațional și a forțelor pentru operații speciale. Întrebuințarea la vedere a forțelor regulate – în cel mai frecvent mod, sub pretextul menținerii păcii și acordării de asistență în reglementarea crizei – devine posibilă doar în anumite situații când se urmărește forțarea atingerii obiectivului strategic propus;
- *creșterea rolului grupărilor de forțe mobile, mixte, care acționează într-un spațiu operațional integrat* facilitat de posibilitățile oferite de sistemele avansate de comandă și control;
- *eliminarea pauzelor tactice și operaționale* care pot fi exploatare de adversar pentru refacerea capacității combative;
- *reducerea semnificativă a decalajelor spațiale, temporale și informaționale între forțe și sistemele de comandă și control* pe fondul dezvoltării noilor tehnologii informatice;
- *depășirea diferențelor dintre nivelurile strategice, operaționale și tactice*, precum și între operațiile ofensive și defensive.

Ideile gl. V. Gherasimov au fost preluate și dezvoltate ulterior la nivelul Academiei Militare ruse. *Modelul războiului de nouă generație*, introdus ulterior de col. (r.) Sergei G. Chekinov și gl.lt. (ret.) Sergei A. Bogdanov²⁷, prezintă unele similitudini cu *teoria războiului hibrid americană* și poate fi considerat un precursor al *modelului „noului tip de război”*, susținut și promovat mai târziu la nivelul conducerii militare ruse. Ulterior, la începutul anului 2015, deci după anexarea peninsulei Crimeea, teza „*noului tip de război*”, fundamentată pe integrarea lecțiilor învățate din conflictele în care au fost implicate statele occidentale rivale în Orientul Mijlociu și Nordul Africii, a fost explicitată de generalul-locotenent Andrei V. Kartapolov²⁸. Chiar dacă abordarea acestuia trebuie privită cu rezerve, date fiind calitatea oficială a acestuia și contextul geostrategic marcat de amplificarea tensiunilor dintre Federația Rusă și statele occidentale ulterior anexării peninsulei Crimeea, unele aspecte pot fi considerate utile în ceea ce privește determinarea viziunii ruse asupra „*noului tip de război*”. În linii mari, acesta susține că „*noul tip de război*” este „*80-90%, propagandă și 10-20%, violență*”²⁹ și că „*antrenarea metodelor specifice abordării indirecte conduce la atingerea obiectivelor militare fără a fi nevoie, în mod obligatoriu, de angajarea forțelor regulate*”³⁰. Cu alte cuvinte, în „*noul tip de război*”, imaginat de Kartapolov, predomină acțiunile indirecte derulate de

---

Edition-Archives/January-February-2016/, accesat la data de 22.02.2017. Articolul în limba rusă a fost publicat în revista Military-Industrial Courier, la data de 27 februarie 2013, disponibil la adresa <http://www.vpk-news.ru/articles/14632>.

²⁶ V. Gherasimov face referire la operațiile NATO din Libia – constituirea unei *zone de interdicție aeriană (no fly zone)*, impunerea unei *blocade maritime*, *utilizarea contractorilor civili* în acțiunile de luptă asupra opoziției armate - pe care le consideră un exemplu al modului de conducere a *războiului modern*.

²⁷ Sergei G. Chekinov, Sergei A. Bogdanov, *The Nature and Content of a New-Generation War*, Military Thought, nr.4, 2013, disponibil la adresa http://www.eastviewpress.com/Files/MT_FROM%20THE%20CURRENT%20ISSUE_No.4_2013.pdf, accesat la data de 01.06.2017.

²⁸ A. V. Kartapolov, *Lessons of Military Conflicts and Prospects for the Development of Means and Methods of Conducting Them, Direct and Indirect Actions in Contemporary International Conflicts*, Vestnik Akademii Voennykh Nauk (Bulletin of the Academy of Military Science), No. 2, 2015, pp. 26-36 *apud* Timothy L. Thomas, *On Russia's information war concepts*, March 15, 2017, p. 4, disponibil la adresa <http://docs.house.gov/meetings/AS/AS26/20170315/105689/HHRG-115-AS26-Wstate-ThomasT-20170315.pdf>, accesat la data de 10.06.2017. La data publicării articolului deținea funcția de director al Direcției Principale de Operații a Marelui Stat Major al Rusiei. Ulterior, a fost numit comandant al Regiunii Militare Vest.

²⁹ Ibidem, p. 33.

³⁰ Ibidem pp. 31 și 33.

către un stat agresor asupra unui stat-victimă, concentrate pe dimensiunea informațională a confruntării – în mediul politic, economic, informațional, cibernetic și psihologic al țintei vizate și în mediul comunității internaționale (unde predomină acțiunile politico-diplomatice și propagandistice) –, mijloacele clasice de conducere a războiului (*militare*) fiind luate în calcul doar în faza escaladării acesteia.

1.3. Școala europeană

Contribuția școlii europene la dezvoltarea conceptului este, cu mici excepții (provenite din zona școlii britanice și suedeze), târzie și în directă relație cu evoluția și nivelul de percepție al riscurilor și amenințărilor de securitate manifeste în spațiul european. *Amenințarea rusă ocupă un loc central în abordările europene asupra războiului hibrid*³¹. Practic, acțiunile ruse pe durata crizei ucrainene sunt asociate conduitei hibride a Federației Ruse în raport cu Ucraina.

În accepție largă, neparticularizată pe modelul rus, abordările europene susțin că *agresiunea hibridă* se rezumă la aplicarea combinată, sincronizată, simultană și inovativă a mai multor mijloace convenționale (*de natură militară*) și neconvenționale (*politice, diplomatice, economice, informaționale, cibernetice*) de care dispune un anumit actor *statal sau non-statal* pentru atingerea unui anumit obiectiv strategic propus în raport cu un alt actor, căruia îi sunt exploatate vulnerabilitățile și este atacat în centrele sale de greutate (*politice, economice, militare, sociale informaționale etc.*)³².

Modelul teoretic al războiului hibrid, conceput de Erik Reichborn-Kjennerud și Patrick Cullen (2015), este poate cel mai reprezentativ mod de a ilustra *abordarea europeană asupra războiului hibrid*. Cei doi autori susțin că „*războiul hibrid este caracterizat de utilizarea adaptată a tuturor instrumentelor de putere asupra vulnerabilităților oponentului*”³³. În modelul descris, noțiunea de „*hibrid*” nu se rezumă doar la mijloacele și instrumentele de putere și combinarea acestora pentru atingerea obiectivului stabilit, ci și la modalitatea în care acestea sunt utilizate, la funcțiile de coordonare și sincronizare a acestora pentru realizarea efectelor sinergice în raport cu scopul propus. Sincronizarea accentuează efectul de multiplicare a agresiunii hibride și crește complexitatea acesteia.

În agresiunea hibridă, perioadele de escaladare și detensionare se pot succeda, sub controlul strict al subiectului acesteia (*agresor*). În timp ce *escaladarea pe verticală*, prin creșterea intensității acțiunilor întreprinse, poate conduce la generarea unui conflict armat, *escaladarea pe orizontală* poate fi asociată cel mult fazei de pregătire a confruntării armate³⁴, deoarece se bazează pe sincronizarea instrumentelor de putere și pe crearea efectului de ambiguitate asupra originii și scopului acțiunii hibride.

Într-o strategie hibridă, agresorul va urmări atingerea obiectivului prin minimizarea costurilor aferente (într-o abordare centrată preponderent pe dimensiunea economică a confruntării), conflictul armat fiind, deci, un scenariu indezirabil din acest punct de vedere, dar nu improbabil dacă interesul politic al acestuia o cere (în cazul actorilor statali). În faza de *escaladare pe orizontală* a violenței, acțiunile promovate pe palierul militar au un rol preponderent de descurajare activă. Trecerea de la starea de conflict latent la cea de conflict militar devine posibilă prin creșterea intensității acțiunilor aplicate pe orizontală, situație în care pe palierul militar acțional se realizează translatarea de la descurajare la operația militară propriu-zisă.

Escaladarea pe orizontală, prin antrenarea simultană sau la intervale scurte de timp a mai multor instrumente de putere, întreține starea de *ambiguitate* asupra acțiunilor derulate de agresor. În

³¹ Andras Racz, *Russia Hybrid War in Ukraine*, the Finish Institute of International Affairs, FIIA report 43, disponibil la adresa http://www.fiaa.fi/en/publication/514/russia_s_hybrid_war_in_ukraine/, accesat la data de 03.07.2017; Bettina Renz, Hanna Smith, *Russia and hybrid warfare – going beyond the label*, Contemporary Politics, volume 22, issue 3, pp. 283-300, 2016, disponibil la adresa <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13569775.2016.1201316>, accesat la data de 03.07.2017; Mark Galeotti, *Hybrid, ambiguous, and non-linear? How new is Russia's 'new way of war'?* *Small Wars & Insurgencies*, 27:2, 282-301, disponibil la adresa

<http://dx.doi.org/10.1080/09592318.2015.1129170>, accesat la data de 04.07.2017.

³² Ibidem, p. 8.

³³ Ibidem, p. 3.

³⁴ Ibidem.

practica războiului hibrid, confuzia asupra naturii conflictului este întreținută permanent. Entitatea-țintă este incapabilă de a proba acțiunile agresorului (pe toate palierele de manifestare, politic, economic, militar, social, cibernetic ș.a.) și, de cele mai multe ori, nu percepe cu claritate că starea în care se află este cea de „război”. Acest lucru face dificilă conturarea unei percepții clare la nivelul entității-țintă asupra inițierii și finalizării agresiunii, precum și asupra reperării fazelor de derulare a confruntării. Mai mult, întreținerea unei „zone gri” în care pacea translatează în conflict și invers, conflictul în pace, induce percepția unui „război ambiguu” în care distingerea între diplomația coercitivă, ceea ce este legal și ceea ce nu este permis de normele dreptului internațional este dificil de realizat. La nivelul părților neimplicate direct în conflict persistă o imagine neclară (indusă) asupra evoluției conflictului, determinată și de perspectivele / imaginile opuse existente la nivelul părților aflate în conflict (agresorul se prevalează de *principiul negării plauzibile*³⁵ pentru a induce neimplicarea sa în acțiuni ostile la adresa entității-țintă, în timp ce aceasta din urmă percepe că starea în care se află este una de „război permanent”).

Teza americană (a lui Hofmann) a *unicității „războiului hibrid”* este preluată și dezvoltată de școala europeană. *Între contextul în care are loc confruntarea și opțiunile strategice ale agresorului există o relație de condiționalitate directă. Contextul în care are loc confruntarea dintre doi actori și multitudinea cauzelor*³⁶ care o determină sunt de fiecare dată unice. Acest lucru face ca și modalitatea în care sunt combinate mijloacele și instrumentele de putere în agresiunea hibridă este în permanență unică³⁷.

Ca un argument care susține *prevalența instrumentelor non-militare în practica războiului hibrid*, în literatura europeană consacrată conceptului este evidențiată o altă componentă de manifestare a amenințării, *lawfare*, un concept american mai vechi³⁸, reinventat în contextul crizei din Ucraina³⁹. *Lawfare* este asociat unei „strategii de utilizare sau eludare a legii care substituie mijloacele militare pentru atingerea un anumit obiectiv operațional”⁴⁰. Este exemplificată interpretarea dată de Federația Rusă acuzațiilor aduse acesteia privind încălcarea Acordului de la Budapesta (1994) care reglementează independența și suveranitatea Ucrainei, prin anexarea peninsulei Crimeea. Poziția oficială a Moscovei la acea dată (aprilie 2015) a fost că Acordul de la Budapesta asigură, pe lângă garantarea independenței și suveranității, și abținerea de la amenințarea independenței politice a Ucrainei și că „Federația Rusă nu s-a opus voinței populației din Crimeea care s-a exprimat în legătură cu întoarcerea acesteia la Federația Rusă”⁴¹.

O mare parte din relatările europene⁴² fac referire la *rolul domeniului cibernetic în scenariile hibride*. Acțiunile cibernetice pot fi desfășurate în sprijinul acțiunilor derulate, de la caz la caz, în plan

³⁵ Ibidem, p. 2.

³⁶ Andrew Mumford, *The Role of Counter Terrorism in Hybrid Warfare*, Univeristatea din Nottingham, 2016, p. 7, disponibil la adresa <http://www.coedat.nato.int/publication/researches/05-TheRoleofCounterTerrorisminHybridWarfare.pdf>, accesat la data de 10.06.2017.

³⁷ Erik Reichborn-Kjennerud, Patrick Cullen, op. cit., p. 4.

³⁸ Dezvoltat în literatura americană de Charles J. Dunlap, Jr., *Law and Military Interventions: Preserving Humanitarian Values in 21st Century Conflicts*, 2001, disponibil la adresa <http://people.duke.edu/~pfeaver/dunlap.pdf>, accesat la data de 16.06.2017.

³⁹ Sascha Dov Bachmann, Andres B Munoz Mosquera, *Lawfare and hybrid warfare – How Russia is using the law as a weapon*, Amicus Curiae, Issue 102, 2015, pp. 3-4, disponibil la adresa [http://eprints.bournemouth.ac.uk/24296/1/Lawfare%20Amicus%20Curiae%20FEB%202016%20\(Julian%20Harris\)\(1\)%20\(2\).pdf](http://eprints.bournemouth.ac.uk/24296/1/Lawfare%20Amicus%20Curiae%20FEB%202016%20(Julian%20Harris)(1)%20(2).pdf), accesat la data de 16.06.2017.

⁴⁰ Charles J. Dunlap, Jr., *Lawfare Today: A Perspective*, Yale Journal of International Affairs, p. 146, disponibil la adresa https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5892&context=faculty_scholarship, accesat la data de 16.07.2017.

⁴¹ John Moore, *Lawfare*, The Three Swords Magazine 31/2017, p. 38, disponibil la adresa http://www.jwc.nato.int/images/stories/_news_items_/2017/Lawfare_Moore.pdf, accesat la data de 16.06.2017.

⁴² Sascha Dov Bachmann, Hakan Gunneriusson, *Terrorism and Cyber Attacks as Hybrid Threats: Defining a Comprehensive Approach for Countering 21st Century Threats to Global Peace and Security*, The Journal on Terrorism and Security Analysis, Spring 2014 9th Edition, p. 31, disponibil la adresa https://www.researchgate.net/publication/256059281_Terrorism_and_Cyber_Attacks_as_Hybrid_Threats_Defining_a

politic, economic, militar și informațional, și promovate de către un anumit actor statal sau non-statal în cadrul strategiei hibride. *Posibilitatea de disimulare a originii atacatorului și efectul multiplicator al acțiunilor desfășurate pe celelalte paliere reprezintă caracteristici dominante ale acțiunilor cibernetice și argumente care susțin frecvența ridicată de utilizare a acestora în scenariile de tip hibrid.*

2. Concluzii și observații rezultate în urma analizei comparative

Abordările și interpretările date *războiului hibrid* sunt complementare și reflectă ideea de evoluție și de reproducere a conceptului, proces care, în opinia noastră, este departe de a se fi încheiat. Apreciem că diferențele apărute, în timp, în abordările teoretice ale problematicii au contribuit la dezvoltarea conceptului, chiar dacă în același context a fost generat și un nivel ridicat de confuzie în jurul termenului.

În literatură persistă și abordări reduționiste, care fie fac trimitere la *modelul teoretic original al războiului hibrid* (de sorginte americană), fie subliniază *absența caracterului de noutate al războiului hibrid* (fără a argumenta și de ce războiul hibrid nu este un nou tip de război, chiar dacă nu este!). Gradul ridicat de generalitate al definițiilor propuse asupra termenului și lipsa unei demarcări clare între conceptele asociate acestuia (*acțiuni hibride și amenințări hibride*) nu trebuie să descurajeze procesele de reflecție asupra problematicii. *Hibriditatea este un atribut al războiului și o caracteristică omniprezentă în etapele evolutive ale acestui fenomen. Războiul hibrid nu este, așadar, un nou tip de război, putând fi cu greu încadrat în taxonomia războaielor deoarece excede cadrul de confruntare armată dintre doi sau mai mulți actori. De altfel, chiar clasificarea conflictelor armate, în funcție de criteriul mijloacelor utilizate, în convenționale și neconvenționale, nu corespunde realității deoarece războiul nu este condus după mijloace pur convenționale sau neconvenționale. Putem vorbi, în schimb, de un spectru de confruntare hibrid în care cele două abordări, convențională și neconvențională, translatează la nivelul capabilităților și tacticilor, în funcție de strategia aplicată de actorii implicați în conflict. Contextul de fiecare dată diferit în care are loc confruntarea conferă unicitate războiului hibrid. Noutatea pe care o aduce conceptul vizează modul diferit, inedit și permanent unic în care sunt îmbinate și utilizate forțele, mijloacele și tacticile în interiorul spațiului de confruntare.*

*Fiecare dintre școlile de gândire studiate abordează problematica războiului hibrid dintr-o perspectivă centrată pe acțiunile adversarului indiferent de natura acestuia. Sensul războiului este astfel restrâns la cel al amenințării. În acest context, pentru eliminarea confuziilor generate de utilizarea inadecvată a termenilor, ar fi oportună diferențierea între conceptele care pot fi atribuite exclusiv adversarului – *acțiuni de tip hibrid sau amenințări hibride* – și cele care descriu natura hibridă a confruntării dintre doi potențiali actori.*

În sens larg, *războiul* descrie un raport de confruntare armată / escaladare a violențelor între cel puțin doi beligeranți, indiferent de natura sau profilul acestora. Abordarea *războiului hibrid* doar din perspectiva adversarului este reduționistă, deoarece creează impresia că agresorul / adeptul strategiei hibride se află permanent în ofensivă, în timp ce oponentul acestuia se află într-o permanentă stare defensivă. Or, *războiul* descrie un proces dinamic în care cele două situații, ofensiva și apărarea, alternează la nivelul fiecăreia dintre părțile implicate. Cu alte cuvinte, *sensul războiului hibrid excede faza de potențialitate pe care o descrie amenințarea hibridă* care, în esență, descrie posibilele acțiuni, mijloace și metode ale agresorului într-un cadru static și abstractizat, independent de reacția celeilalte părți implicate în conflict. *Războiul hibrid nu este altceva decât materializarea / transpunerea în practică a intențiilor uneia dintre părțile implicate în conflict asupra altei părți în raport cu care agresorul urmărește îndeplinirea unui obiectiv strategic, intenții care, până la momentul de escaladare a violențelor, erau percepute de către aceasta din urmă ca amenințări.*

În literatură este cvasiacceptată ideea conform căreia *acțiunile de tip hibrid sunt desfășurate deopotrivă de către actori statali și non-statali sau de o combinație a acestora (situație în care aceștia din urmă sunt denumiți intermediari sau grupări proxy)*. Cu toate acestea, între cei doi potențiali vectori de amenințare hibridă – actorii statali și cei non-statali – există diferențe semnificative în ceea ce privește modalitatea de exprimare a mijloacelor și instrumentelor de putere de care dispun. *Acțiunile hibride cu un grad ridicat de complexitate pot fi derulate de acei actori statali care dispun de un spectru larg de instrumente de putere sau care dezvoltă un potențial real de a genera efecte într-un spațiu de confruntare extins (care poate integra teatrul de operații și zonele de confruntare și interferență a intereselor de la nivel regional și global)*. Creșterea potențialului de atingere a obiectivului strategic propus este direct proporțională cu multitudinea instrumentelor de putere exploatare de către agresor. Sincronizarea acțiunilor și măsurilor întreprinse reclamă existența unui centru de comandă și control, cu rol în planificarea și coordonarea strategică a acestora. *Același model complex de acțiune este aplicabil doar pe alocuri actorilor non-statali de genul grupărilor teroriste, care au posibilități limitate de acțiune pe palierele politic, economic și militar, dar pot dezvolta un potențial semnificativ de influență în plan regional și global pe palierul cognitiv și informațional al confruntării prin răspândirea ideologiei radicalismului islamic, fundamentată pe alimentarea sentimentelor de ură între civilizații*. *Actorii non-statali care ating nivelul de organizare substatală sau pseudostatală (după exemplul recent al grupării Daesh) pot atinge un nivel considerabil de autonomie operațională doar în prezența unor factori de mediu care contribuie la reproducerea acestora (de genul celor specifici statelor eșuate, incapabile să asigure diferite servicii sociale populației autohtone, controlul structurilor de forță și/sau securitatea propriului teritoriu), cu mențiunea că influența politică și militară se manifestă preponderent la nivelul teatrului de operații*. Tacticile convenționale (care valorifică capacitățile militare clasice ale armamentului convențional deținut de structuri de forțe neregulate) și cele de natură asimetrică (reprezentate de acțiunile cu un grad ridicat de violență de genul atacurilor teroriste, atentatelor sinucigăse cu dispozitive explozive improvizate, acțiunilor de sabotaj și a celor de intimidare) și, pe alocuri, propaganda se combină și se întrepătrund în cadrul unor confruntări specifice războiului de gherilă, în care unul dintre actori este de natură non-statală.

Arta în practica *războiului hibrid* nu rezidă doar în inovarea tacticilor aplicate pe palierul militar de către agresor asupra țintei sale, ci și în reușita influențării populației acesteia. *Războiul hibrid este periculos dacă este aplicat pe modelele societale multietnice sau muticonfesionale. Individul și populația constituie, de fapt, centrul de greutate vizat cu predilecție de combinația de acțiuni kinetice și subversive, ipoteză valabilă în ambele scenarii de proveniență a amenințării – atunci când aceasta provine din partea unui actor statal și din partea unui actor non-statal*.

Actorii implicați în conflict și inventarul metodelor și mijloacelor utilizabile generează caracterul hibrid al confruntării / conflictului / războiului. Hibriditatea se manifestă pe toate cele trei paliere operaționale. La nivel strategic aceasta ia forma unei abordări integrate a măsurilor pe care unul dintre actorii implicați le poate implementa în domeniile politic, militar, economic, social și informațional, iar la nivel operativ și tactic se reflectă prin combinarea forțelor regulate cu cele neregulate și a unor tactici, tehnici și proceduri diferite. La acest nivel, componenta neregulată a forței manifestă tendința de a deveni decisivă în plan operațional, depărtându-se de la rolul consacrat al acesteia de a întreține prelungirea conflictului, provocarea adversarului sau uzura acestuia.

Obiectivele circumscrise acțiunilor asociate războiului hibrid sunt descrise în termeni foarte generali în fiecare dintre cele trei școli de gândire. În esență, este acreditată ideea că *actorii care derulează acțiuni de tip hibrid vizează atingerea unor obiective de natură politică. Proiectarea acestor obiective induce existența unei strategii din partea oricărui actor care utilizează acțiuni de tip hibrid*. Strategia de acțiune integrează metodele / cursurile de acțiune și mijloacele / resursele utilizabile pentru atingerea succesivă a unor *obiective specifice / parțiale / de etapă* care, în final, să contribuie la realizarea *obiectivelor politice* propuse (un argument în plus care susține ipoteza potrivit căreia războiul hibrid este apanajul actorilor de tip statal).

Într-un scenariu hibrid în care agresorul este un actor statal, dimensiunea militară nu este cea prevalentă / predominantă, cele mai multe acțiuni derulându-se în domeniul cognitiv al confruntării. Literatura rusă introduce conceptul de abordare adaptativă a utilizării forței militare, prin care se înțelege valorificarea graduală și sub diferite forme a forțelor și capabilităților convenționale, de la utilizarea disimulată a forțelor proprii (în cadrul unor activități de instruire a forțelor de opoziție și misiuni ale forțelor pentru operații speciale), la implicarea acestora în operații militare la vedere (modelul teoretic al războiului propus de V. Gherasimov certifică raportul de forțe de 1 la 4 în favoarea mijloacelor nemilitare utilizate în cadrul confruntărilor interstatale).

Complexitatea agresiunii hibride și faptul că agresorul beneficiază de un cumul de opțiuni pentru materializarea strategiei proprii sunt factori care descriu cursul nelinier al acesteia și induc un nivel ridicat de nondeterminare a amenințărilor asociate. Majoritatea contribuțiilor din literatură conțin descrieri ale conceptelor și mai puțin elemente care să facă referire la modalitatea de contracarare și adaptare a conduitei în fața acțiunilor hibride. Analiza teoriilor americană și rusă evidențiază predilecția pentru dezvoltarea conceptului de război hibrid și confruntare hibridă dintr-o perspectivă militară, prin accentuarea implicațiilor produse de schimbările din mediul operațional în fizionomia războiului, în special, la nivel operativ și tactic. Spre deosebire de abordările americană și rusă, în spațiul european referirile la războiul hibrid vizează preponderent latura amenințărilor hibride, cu accentuarea celor de natură informațională și cibernetică, generate preponderent de actori statali, și a mijloacelor de răspuns / contracarare a acestora.

În efortul de contracarare a amenințării hibride este utilă o abordare fundamentată pe identificarea și gestionarea vulnerabilităților proprii (cu accent pe cele care se manifestă pe palierul politic, social și informațional / mediatic) și creșterea gradului de cunoaștere în raport cu opțiunile adversarului. Principiile enunțate de John McCullen referitoare la constituirea organizărilor de tip hibrid sunt deosebit de utile în direcționarea efortului de contracarare a amenințării hibride. Acestea pot servi ca bază de pornire în elaborarea indicatorilor preliminari de manifestare a amenințării hibride, generarea altora noi și, în definitiv, întregirea tabloului de cunoaștere situațională la nivel tactic și operativ și susținerea efortului de analiză, evaluare și avertizare-timpurie, la nivel strategic.

BIBLIOGRAFIE:

1. BACHMANN, Sascha Dov; MUNOZ MOSQUERA, Andres B, *Lawfare and hybrid warfare – How Russia is using the law as a weapon*, Amicus Curiae, Issue 102, 2015, disponibil la adresa [http://eprints.bournemouth.ac.uk/24296/1/Lawfare%20Amicus%20Curiae%20FEB%202016%20\(Julian%20Harris\)\(1\)%20\(2\).pdf](http://eprints.bournemouth.ac.uk/24296/1/Lawfare%20Amicus%20Curiae%20FEB%202016%20(Julian%20Harris)(1)%20(2).pdf), accesat la data de 16.06.2017
2. BOWERS, Christopher O., *Identifying emerging hybrid adversaries*, U.S. Army War College, Spring 2012, Vol. 42 Issue 1, disponibil la adresa <https://www.semanticscholar.org/paper/Identifying-Emerging-Hybrid-Adversaries-Bowers-Bowers/1e0e5baada1f8fd565fdebfdcaa27abc562c3b6d>, accesat la data de 04.07.2017
3. CHEKINOV, Sergei G., BOGDANOV, Sergei A., *The Nature and Content of a New-Generation War*, Military Thought, nr. 4, 2013, disponibil la adresa http://www.eastviewpress.com/Files/MT_FROM%20THE%20CURRENT%20ISSUE_No.4_2013.pdf, accesat la data de 01.06.2017
4. CLAUSEWITZ, Carl Von, *On War*, editată și tradusă de Michael Howard și Peter Paret, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1976
5. DUNLAP, Charles J., Jr., *Lawfare Today: A Perspective*, Yale Journal of International Affairs, , disponibil la adresa https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5892&context=faculty_scholarship, accesat la data de 16.07.2017
6. FRIDMAN, Ofer, *Hybrid Warfare or Gibridnaya Voyna? Similar, but different*, The Rusi Journal, February / March 2017 Vol. 162 No. 1, disponibil online la adresa <http://dx.doi.org/10.1080/03071847.2016.1253370>, accesat la data de 23.04.2017.

7. GALEOTTI, Mark, *Hybrid, ambiguous, and non-linear? How new is Russia's 'new way of war'?* *Small Wars & Insurgencies*, 27:2, disponibil la adresa <http://dx.doi.org/10.1080/09592318.2015.1129170>, accesat la data de 04.07.2017;
8. GHERASIMOV, Valeri, *The Value of Science is in the Foresight*, tradus din limba rusă și publicat în revista *Military Review*. Ianuarie – februarie 2016, disponibil la adresa <http://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review/English-Edition-Archives/January-February-2016/>, accesat la data de 22.02.2017. Articolul în limba rusă a fost publicat în revista *Military-Industrial Courier*, la data de 27 februarie 2013, disponibil la adresa <http://www.vpk-news.ru/articles/14632>.
9. HOFMANN, Frank. G., *Hybrid wars and challenges*, *JFQ* / issue 52, 1st quarter 2009, disponibil la adresa www.ndupress.ndu.edu, accesat la data de 05.01.2017
10. HOFMANN, Frank. G., *Conflict in the 21st century: the rise of hybrid wars*, Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, Virginia, 2007, , disponibil la adresa http://www.potomac institute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf, accesat la data de 11.10.2016
11. KORYBKO, Andrew, *Hybrid Wars: The Indirect Adaptive Approach to Regime Change*, Peoples' Friendship University of Russia, Moscova, 2015
12. MATTIS, James N.; HOFFMAN, Frank, *Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars*, US Naval Institute Proceedings Magazine Issue: November 2005 Vol. 132/11/1, 233, disponibil la adresa <http://milnewstbay.pbworks.com/f/MattisFourBlockWarUSNINov2005.pdf>, accesat la data de 03.01.2017
13. McCUEN, John J., *Hybrid Wars*, *Military Review*, Mar/Apr 2008, 88, 2, disponibil online la adresa <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/mccuen08marapr.pdf>, accesat la data de 13.03.2017
14. McCULLOH, Timothy; JOHNSON, Richard, *Hybrid Warfare*, JSOU Report 13-4, Joint Special Operations University, Tampa, 2013, disponibil la adresa https://www.socom.mil/JSOU/JSOUPublications/JSOU%2013-4_McCulloh,Johnson_Hybrid%20Warfare_final.pdf, accesat la data de 15.02.2017
15. MOORE, John, *Lawfare*, *The Three Swords Magazine* 31/2017, disponibil la adresa http://www.jwc.nato.int/images/stories/_news_items_/2017/Lawfare_Moore.pdf, accesat la data de 16.06.2017
16. MUMFORD, Andrew, *The Role of Counter Terrorism in Hybrid Warfare*, Univeristatea din Nottingham, 2016, disponibil la adresa <http://www.coedat.nato.int/publication/researches/05-TheRoleofCounterTerrorismInHybridWarfare.pdf>, accesat la data de 10.06.2017
17. MURRAY, Williamson; MANSOOR, Peter R., *Hybrid Warfare Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present*, Cambridge University Press, New York, 2012
18. RACZ, Andras, *Russia Hybrid War in Ukraine*, the Finish institute of International Affairs, FIIA report 43, disponibil la adresa http://www.fiia.fi/en/publication/514/russia_s_hybrid_war_in_ukraine/, accesat la data de 03.07.2017;
19. RENZ, Bettina; SMITH, Hanna, *Russia and hybrid warfare – going beyond the label*, *Contemporary Politics*, volume 22, issue 3, 2016, disponibil la adresa <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13569775.2016.1201316>, accesat la data de 03.07.2017;
20. SADOWSKI, David; BECKER, Jeff, *Beyond the "Hybrid" Threat: Asserting the Essential Unity of Warfare*, disponibil la adresa <https://smallwarsjournal.com/blog/journal/.../344-sadowski-et-al.pdf>, accesat la data de 29.05.2017.
21. THOMAS, Thimoty, *The Evolution of Russian Military Thought: Integrating Hybrid, New-Generation, and New-Type Thinking*, *The Journal of Slavic Military Studies*, 29:4, disponibil la adresa <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13518046.2016.1232541?src=recsys&journalCode=fslv20>, accesat la data de 07.06.2017

MIGRAȚIA ȘI (IN)SECURITATEA SOCIETĂȚII CONTEMPORANE

Magdalena CRIȘAN

Doctorand, Digi24, București, România

E-mail: crisanmagda@yahoo.com

Rezumat: Statele europene și cele din vecinătatea Europei se confruntă în ultimii ani cu o intensificare a fenomenului migrației. Una din cauzele care a dus la noi fluxuri de migrație sunt crizele și conflictele ce au urmat Primăverii Arabe. De modul în care statele, guvernele gestionează problema migrației depinde menținerea securității societăților. De răspunsul statelor depinde dacă migrația se transformă într-o povară care le fragilizează, ba chiar le destabilizează sau dacă migrația este transformată într-un avantaj pe termen lung. Răspunsul statelor vine și ca urmare a securizării sau desecurizării migrației.

Cuvinte-cheie: migrație, securitate, beneficii, risc, securizare

Introducere

Trăim într-o lume interconectată cu un grad de mobilitate fără precedent. Informația circulă rapid, infrastructura și tehnologia de transport au evoluat de la începutul secolului, călătoriile pe distanțe mari au devenit accesibile unui număr tot mai mare de oameni. Sunt factori care au contribuit la o intensificare a migrației fără precedent. O contribuție la amplificarea fenomenului a avut și deschiderea frontierelor după căderea Cortinei de Fier. În doar 15 ani, din 2000 până în 2015, numărul migranților din lume a crescut cu 41%, arată statisticile Națiunilor Unite 1. În 2015, numărul lor se ridică la 244 de milioane². Asta înseamnă că una din 30 de persoane este migrant. Dacă luăm în calcul și persoanele dislocate intern numărul total al persoanelor care au migrat ajunge la un 1 miliard, adică 1 din 7 oameni în lume este migrant³.

Criza refugiaților din 2015, când în urma conflictelor ce au urmat Primăverii Arabe, au ajuns în Europa pe ruta mediteraneană și pe cea balcanică peste un milion de migranți, cei mai mulți dintre ei sirieni, a (re)pus problema migrației printre prioritățile agendelor politice și de securitate din Europa și nu numai. Migrația fie ea voluntară sau forțată este strâns legată de securitate. Decizia de a migra poate fi determinată de insecuritatea economică sau fizică a indivizilor sau grupurilor de indivizi în țara de origine. În același timp, migrația poate deveni ea însăși „o sursă de riscuri, pericole și amenințări, atunci când nu este controlată”⁴ Vorbim despre riscuri economice, politice, militare dar și sociale pentru statul de destinație. Toate acestea afectează securitatea colectivităților umane așa cum susține Barry Buzan.⁵ Totodată migrația poate contribui la securitate statelor, mai cu seamă prin beneficiile economice pe care le aduce țărilor de destinație.⁶ În lucrarea de față urmărim mai întâi dimensiunile migrației și apoi, cu ajutorul instrumentelor puse la dispoziție de teoriile referitoare la

¹ United Nations, Population Division, Department of Economic and Social Affairs (UN DESA) – Trends in International Migrants Stock: The 2015 Revision http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/data/UN_MigrantStockTotal_2015.xlsx, accesat pe 20 mai 2017

² Idem

³ UN DESA – Technical Paper No. 2013/1 – *Cross-national comparisons of internal migration: An update on global patterns and trends*, <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/technical/TP2013-1.pdf>, accesat pe 20 mai 2017

⁴ Sarcinschi Alexandra, *Migrație și securitate*, editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008

⁵ Buzan Barry, *Poapoarele, statele și frica. O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece*, Editura Cartier, Chișinău, 2000, p. 31.

⁶ Sarcinschi Alexandra, opera citată la nota de subsol 4, pag. 12

migrație și securitate, analizăm legătura dintre migrație pe de-o parte și securitatea statului, a indivizilor și securitatea societală de cealaltă parte.

1. Migrația globalizată

Harta migrației globale este modelată de conflictele armate din lume, sărăcie și foamete, de apariția unor dezastre naturale (cutremur, inundații), de suprapopulare și nu în ultimul rând de schimbările climatice. Luăm pe rând cauzele migrației. Din cele 244 de milioane de migranți înregistrați în anul 2015, 21,3 milioane erau refugiați⁷. 16, 1 milioane de refugiați sub mandatul UNCHR, restul erau palestinieni⁸. Principalele țări de origine ale refugiaților sunt țări în care există un conflict sau o instabilitate accentuată: Siria (4,9 milioane de refugiați), Afganistan și Somalia⁹. Deși criza refugiaților a căpătat vizibilitate la nivel european abia când refugiații au venit în valuri pe continent, greul migrației l-au suportat trei țări din afara Europei: Turcia, care găzduia în 2015 2,5 milioane de refugiați, Pakistanul și Libanul. În 2016, numărul refugiaților a crescut cu peste un milion, ajungând la 22,5 milioane, dintre care 17, 2 milioane intra sub mandatul UNCHR¹⁰. Jumătate din numărul de refugiați intră sub mandatul Înalțului Comisariat ONU pentru refugiați provin din doar trei țări: Siria, Afganistan și Sudanul de Sud¹¹.

Având în vedere că resursele globului sunt limitate, creșterea rapidă a populației lumii reprezintă un risc de securitate. Datele ONU arată că populația globală se apropie în 2017 de 7,6 miliarde de oameni.¹² Practic, populația de glob aproape că s-a dublat în 4 decenii.¹³ Estimările Departamentului de Afaceri Economice și sociale din cadrul Organizației Națiunilor Unite arată că Pământul va avea o populație de 9,8 miliarde în 2050 și 11,2 miliarde în 2.100¹⁴. O literatură bogată documentează migrația din cauza modificării climei. Un scenariu lansat în 2005 de profesorul britanic Norman Myers arată că în 2050 numărul celor obligați să migreze, în principal, din cauza schimbărilor climatice va fi între 200 de milioane și 1 miliard.¹⁵

2. Migrația și securitatea

Teoriile migrației ne oferă instrumente de analiză a cauzelor migrației, a factorilor push (cei care determină o persoană să migreze) și a celor pull (care determină o persoană să aleagă o anumită țară de destinație, spre exemplu șansa de a găsi un loc de muncă bine plătit). Perspectiva sociologică ne ajută să înțelegem și cum se autoalimentează migrația chiar și atunci când cauzele primare dispar (spre exemplu creștere economică în țara de origine) prin rețele de migrație. Acestea din urmă ajută la diseminarea informației despre potențiale țări de destinație și oferă asistență neinstituționalizată pentru a călători legal sau ilegal spre diferite destinații, minimizând costurile și riscurile călătoriei. Aceleași rețele de migrație, formate din membri ai familiei, prieteni sau cunoștințe care au trecut deja prin experiența migrației oferă în țara de destinație informații despre posibilitățile de cazare, locurile de muncă, eventual, despre beneficiile oferite migranților de țara de destinație. „Rețelele conectează

⁷ Raport UNHCR, *Global Trends. Forced Displacement in 2015*, <http://www.unhcr.org/576408cd7.pdf>, accesat pe 21 iulie 2017

⁸ *Idem*.

⁹ *Global Report 2015*, <http://www.unhcr.org/gr15/index.xml>, accesat pe 21 iulie 2017

¹⁰ *Global Report 2016*, http://reporting.unhcr.org/publications#tab-global_report, accesat pe 21 iulie 2017

¹¹ Raport UNHCR, *Opera citată* la nota de subsol 7

¹² *World Population Prospects: The 2017 Revision, Key Findings and Advance Tables*. Working Paper No. ESA/P/WP/248 Department of Economic and Social Affairs UN, https://esa.un.org/unpd/wpp/Publications/Files/WPP2017_KeyFindings.pdf, accesat pe 14 iulie 2017

¹³ *Idem*.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Myers Norman, *Environmental Refugees. An Emerging Security Issue*, mai 2005, <http://www.osce.org/eea/14851?download=true>, accesat la 12 iulie 2017, citat pag. 1

temporal și spațial migrații și non-migrații. Odată pornite fluxurile migratorii se autopropulsează oglindind existența unor rețele de informații, de ajutor și de obligații care se dezvoltă între migrații dintr-o țară receptor și prietenii, rudele din țara care furnizează migrații. Aceste rețele generează o legătură între populația din țara de destinație și cea din țara de origine”¹⁶.

Care sunt însă efectele migrației asupra țărilor de destinație și asupra țărilor de origine din perspectiva securității? Profesorul Jef Huysmans subliniază că securitatea poate fi abordată în două moduri: fie din perspectiva strategică ca „o valoare, o stare care trebuie dobândită” sau în termeni de cunoștințe, practici de securitate și discurs.¹⁷ Urmărind acest model, identificăm în primul rând impactul migrației asupra securității naționale din punct de vedere economic, politic, militar, social. Trebuie precizat că societatea este afectată de factorii economic, politic și militar. În al doilea rând, analizăm cum se transformă politicile statelor privind migrația sau azilul, securizând migrația sau desecurizând-o.

2.1 Migrația și securitatea economică

Din punct de vedere economic migrația poate fi atât un beneficiu cât și un dezavantaj atât pentru țara de destinație cât și pentru țara de origine. Migrații, cei mai mulți sunt tineri, pot fi o sursă de forță de muncă ieftină pentru țările în care ajung. Dacă sunt integrați pe piața muncii rapid ei pot deveni contributory la sistemul de pensii al statului de destinație.

Care este însă reversul medaliei vedem în prezent, în Germania, unde transformarea migraților în contribuitori la bugetul de stat pare un proces de durată: doar 32,7%, din migranțele care au ajuns în 2015 în Germania, au fost angajate în țara de origine; în schimb, 74,8% din solicitanții de azil-bărbați erau angajați în țara de origine; - 30% dintre migrații de acum doi ani au cel mult patru clase, alți 31,5% au opt clase -. ¹⁸ Economisții estimează că din aceste motive rata șomajului va crește cu 1,5% până în 2020, iar venitul pe cap de locuitor va scădea la 800 de euro.¹⁹ Până în septembrie 2016, doar 50.000 de migrații își găsiseră un loc de muncă.²⁰

Perspectivile de angajare nu sunt bune având în vedere că 90% dintre refugiați nu știau deloc germană când au ajuns în această țară. ²¹Comisiarul guvernului german pentru imigrații, refugiați și integrare, Aydan Özoğuz, a declarat într-un interviu pentru Financial Times că trei sferturi din refugiații din Germania vor fi șomeri în următorii 5 ani. Alții vor fi în această situație chiar și 10 ani.²² Cu aceasta nici șansele de integrare nu cresc, cresc cele de izolare, ghetoizare și radicalizare. Germania a primit în doi ani (2015-2016) peste 1,2 milioane de refugiați din motive umanitare.²³ Economisții germani au calculat care sunt beneficiile și costurile pe termen scurt și mediu. Venitul pe cap de locuitor va scădea, rata șomajului va crește, vor crește și cheltuielile statului. Însă pe termen mai lung, estimează economisții de la Institutul Economic din Köln, cheltuielile mai mari ale statului vor impulsiona economia, iar la aceasta se va adăuga o rată de ocupare mai mare în rândul refugiaților

¹⁶ Boyd Monica, *Family and Personal Networks in International Migration: Recent Developments and New Agendas*, *International Migration Review*, Vol. 23, No. 3, Special Silver Anniversary Issue: International Migration an Assessment for the 90's, 1989, pp. 638-670, citat pag. 641

¹⁷Huysmans Jef, Vicki Squire, *Migration and Security*, Handbook of Security Studies, Routledge, London, 2009, pag 3

¹⁸ Analiză a Oficiului Federal pentru Migrație și Refugiați din Germania
http://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Publikationen/Kurzanalysen/kurzanalyse3_sozial-komponenten.pdf?__blob=publicationFile, accesat la data de 19 februarie

¹⁹ Raport al Institutului Economic din Köln, <https://www.iwd.de/artikel/noch-ein-gender-gap-287390/>, accesat la 23 februarie

²⁰Sinteză a Bundeszentrale für politische Bildung, Migrationspolitik – November 2016,
<http://www.bpb.de/politik/innenpolitik/flucht/238398/migrationspolitik-november-2016>, accesat la 14 mai 2017

²¹ Raport al Institutului german pentru Cercetarea Pieței Muncii, <http://doku.iab.de/forschungsbericht/2016/fb1416.pdf>, accesat pe 20 februarie 2017

²² Articol presă, „Most Refugees to be Jobless for Years, German Minister Warns”, Financial Times, 20 iunie 2017,
<https://www.ft.com/content/022de0a4-54f4-11e7-9fed-c19e2700005f>, accesat pe 21 iunie 2017

²³Hentze Tobias, Galina Kolev, *Gesamtwirtschaftliche Effekte der Flüchtlingsmigration in Deutschland*, IW-Trends, 43 Jg., Nr. 4, Institut der Deutschen Wirtschaft Köln, 2016

vor crește PIB-ul Germaniei cu 95 de miliarde de euro în perioada 2016-2020²⁴. Momentan, costurile migrației pentru Germania sunt mai mari decât avantajele de pe urma ei. Concret, criza refugiaților a costat Germania în 2016 21,7 miliarde de euro, suma fiind alocată pentru locuințe, sănătate, cursuri de limbă și de formare profesională. Iar pentru anul 2017 este prevăzută în buget o sumă similară (21,3 miliarde de euro)²⁵.

Migrația masivă a forței de muncă, fie ea calificată, fie necalificată afectează țara de origine care în consecință rămâne fără forță de muncă, fără contribuitori la sistemul de pensii și fără specialiști. Există și teoreticieni care susțin că aspirația de a migra crește nivelul de educație în țara de origine: Cei care vor să migreze se școlarizează în acest scop.²⁶

Migrația poate reprezenta un avantaj pentru țările de origine datorită banilor pe care îi trimit migranții celor rămași acasă. Așa-numitele remitențe către familiile rămase acasă sunt un adevărat vector de dezvoltare pentru comunitățile care dau forța de muncă. Potrivit unui studiu al Fondului Internațional de Dezvoltare Agricolă (IFAID), 150 milioane de oameni din întreaga lume beneficiau în 2014 de remitențele primite din Europa²⁷. În același an remitențele trimise de migranții din Europa se ridicau la 109,4 miliarde de dolari către țări cu venituri mici²⁸. Europa reprezintă sursa a peste 25% din fluxul remitențelor globale²⁹. Migrația forței de muncă afectează țările de origine apare când din țară pleacă mai ales forța de muncă calificată: medici, it-iști, ingineri.

2.2 Migrația și securitatea politică

Migrația poate reprezenta un risc de securitate și din punct de vedere politic. „*Capacitatea instituțiilor administrative economice, sociale și a politice de a integra un număr mare de migranți precum și rezistența unor comunități de migranți față de asimilare poate afecta stabilitatea societății și cu aceasta dificultăți în a governa pentru guverne. Pe termen mai lung, acest lucru poate duce la o delegitimare a guvernelor și poate afecta imaginea de sine a unei națiuni.*”³⁰, susțin Martin Heisler și Zig Layton-Henry.

Un alt risc este folosirea migrației ca instrument de presiune, ca armă politică. Exemple actuale sunt amenințarea Turciei adresată Uniunii Europene că va permite migranților pe care-i găzduiește pe teritoriul său să călătorească spre țările UE și încurajarea Ankerei pentru etnicii turci din Germania (amenințare pentru statul german) să sporească numărul nașterilor („*să facă cinci copii, nu doar trei*”, cum fac în Turcia).³¹ Kelly Greenhill susține că o astfel de armă a migrației funcționează mai cu seamă în cazul democrațiilor liberale, unde respectarea drepturilor omului este politică de stat și unde încălcarea lor ar trezi reacția populației, care la rândul ei ar pune presiune pe guverne.³²

Un alt posibil risc: transformarea migrației în instrument în politica internă. Cu susținerea

²⁴ Idem.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Böhme Marcus H., Glaser Toni, *Migration Experience, Aspirations and the Brain Drain Theory and Empirical Evidence*, Kiel Institute for Working Economy, Working Paper, No.1956, august 2014, <https://www.ifw-members.ifw-kiel.de/publications/migration-experience-aspirations-and-the-brain-drain-theory-and-empirical-evidence/KWP-1556.pdf>, accesat la 17 iulie 2017

²⁷ Raport IFAID, *Sending Money Home*, 2015,

https://www.ifad.org/documents/10180/3594696/money_europe.pdf/5ac7733f-39e6-4b1b-a1dc-f7038b5caa0b?version=1.2, accesat la 20 iulie 2017

²⁸ idem

²⁹ ibidem

³⁰ Heisler O Martin, Layton-Henry Zig în Waever Ole, Buzan Barry, Kelstrup Morten, Lemaitre Pierre, *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, St. Martin s Press, New York, 1993, pag. 162

³¹ *Macht fünf Kinder, nicht drei*, Die Zeit, 17 martie 2017,

<http://www.zeit.de/politik/ausland/2017-03/recep-tayyip-erdogan-kinderkriegen-europa-aufruf>, accesat la 17 martie 2017

³² Greenhill Kelly, *Weapons of Mass Migration: Forced Displacement as an Instrument of Coercion*, Strategic Insights, v.9, issue 1, 2010, pag. 123, https://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/11515/SI_V9_I1_2010_Greenhill_116.pdf, accesat la 17 mai 2017

politicienilor migrația a fost frecvent legată în dezbaterile publice de infraționalitate, de tensiuni sociale și etnice și odată cu atentatele 9/11 de fundamentalismul religios. Migrația poate duce la apariția unor mișcări sau partide populiste sau extremiste. Spre exemplu, pe seama migranților partidul populist și de extremă dreapta Alternativa pentru Germania a devenit cea de-a treia forță în Bundestag după alegerile parlamentare din septembrie 2017. În plus, reîntoarcerea în țara de origine a migranților poate genera o amenințare politică și economică pentru guvernele din țara de origine dar și pentru statul de destinație.³³

2.3 Migrația și dimensiunea militară a securității

Trecerea ilegală a frontierelor reprezintă din start o încălcare a bazei fizice a statului, care poate atrage după sine intervenția structurilor militarizate, cum este poliția de frontieră. Fluxurile de migrație sunt cauzate nu de puține ori de conflicte militare în țara de origine, iar, în situații extreme, guvernele țărilor de destinație pot interveni militar pentru a restabili pacea în regiune și, implicit, a stopa fluxul migrator din țările de origine. Alexandra Sarcinschi notează că „în țările de destinație, refugiații pot crea probleme de securitate prin angajarea în mișcări de opoziție la adresa guvernelor țărilor de origine sau chiar în rețele teroriste transnaționale.”³⁴ Tensiunile iscate astfel între țara de destinație și cea de origine sau eventualele acțiuni teroriste ale migranților pot căpăta dimensiuni militare.

2.4 Migrația și securitatea societală

Implicațiile economice, politice și militare ale migrației au impact atât asupra securității fizice, financiare a indivizilor, a locului de muncă al acestora, a familiei indivizilor, cât și asupra siguranței societale.³⁵ Securitatea societală se referă la comunități și privește securitatea identității, a culturii și a religiei, definite ca procese între individ și grupuri.³⁶ Barry Buzan susține că migrarea poate fi și amenințare, și avantaj. „Dacă migranții vor fi primiți ca niște bunuri aduse economiei și culturii sau vor fi respinși ca amenințări la adresa identității naționale, aceasta va depinde de o serie de condiții locale.”³⁷ Barry Buzan consideră că securitatea societală presupune protejarea „elementelor tradiționale de limbă, cultură, identitate și obiceiuri culturale și religioase”.³⁸ Iar în acest context, migrările umane reprezintă cea mai complexă amenințare la nivel social, „în special acolo unde populația adițională are o proveniență culturală și etnică diferită de cea deja rezidentă”.³⁹

Barry Buzan susține că atunci „când discuția se situează în contextul sistemului internațional, securitatea se referă la capacitatea statelor și societăților de a-și menține identitatea independentă și integritatea lor funcțională.”⁴⁰ Așa cum statul dispare dacă își pierde suveranitatea, o societate este distrusă dacă își pierde identitatea. Vorbim despre riscuri privind securitatea societală „în momentul în care societățile îl percep în termeni de identitate”, spune Ole Wæver.⁴¹ Insecuritatea culturală ar însemna pierderea unor valori culturale materiale și imateriale în contextul unor schimbări survenite la nivelul societății.

Profesorul Majid Tehranian avertiza că „atunci când nou-veniții migranți reprezintă 25% din populația relativ omogenă a unei țări precum Suedia, șocul cultural pentru locuitorii acelei țări poate fi mare”.⁴² Acest risc există spre exemplu și în cazul Germaniei, țară în care structura demografică a

³³ Heisler O Martin, Layton-Henry, opera citată la nota 23, pag. 162

³⁴ Sarcinschi Alexandra, opera citată la nota de subsol 4, pag. 24

³⁵ Pentru diferențierea clară social-societal Funeriu Florentina, *Societate și Securitate*, Revista Română de Sociologie”, serie nouă, anul XXII, nr. 1–2, p. 170–184, București, 2011

³⁶ idem

³⁷ Buzan Barry, *Popoarele, Statele și Frica. O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece*, Cartier, Chișinău, reeditare 2014, pag. 104

³⁸ Buzan Barry, opera citată nota de subsol 29, pag. 31

³⁹ Idem, pp. 102-103

⁴⁰ Ibidem, pag. 30

⁴¹ Wæver Ole, Wæver Ole, *Security Identities*, Journal of Common Market Studies, Vol. 34, Nr. 1, martie 1996, pag. 113

⁴² Tehranian Majid, Tehranian Majid, *Cultural Security and Global Governance: International Migration and*

populației este în schimbare în ultimii ani. Ultimele date ale Institutului german de Statistică arată că în Republica Federală trăiesc în prezent 18,6 milioane de oameni cu background migraționist, ceea ce înseamnă 22,5% din populația Germaniei, o creștere de 8,5% față de anul 2015. Peste 3 milioane de oameni își au originile în Orientul Mijlociu și Apropiat precum și în Africa, ceea ce reprezintă o creștere de aproximativ 50% față de anul 2011.⁴³ Notăm și ideea lui Barry Buzan că pe termen mai lung migrația poate redefini ideea de stat. „În mod ironic, amestecul cultural și etnic operează adesea cel mai pregnant în interiorul statelor multinaționale, adesea cu sprijinul guvernului. (...) Acest gen de migrație poate fi conceput ca parte a procesului de constituire a statului-națiune, deși el poate de asemenea slăbi complexul format din guvern-societate-teritoriu, ducând la secesionism”.⁴⁴

3. Securizarea migrației

Migrația nu este un fenomen nou, ea există din cele mai vechi timpuri. În societatea contemporană, migrația de după cel de-al Doilea Război Mondial a fost esențială pentru reconstrucția Europei. Din 1955 până în 1968 țările vest-europene (Germania, Belgia, Franța, Olanda) au recrutat muncitori din Sudul Europei, Turcia, Maroc și Iugoslavia, recrutare parafată prin acorduri între statele furnizoare și cele beneficiare ale forței de muncă (spre exemplu: Acord Republica Federală Germania - Italia în 1955, acord Republica Federală Germania - Turcia în 1961, Acord Republica Federală Germania- Spania și Grecia în 1960). Potrivit lui Peter Stalker⁴⁵ între anii '60 și începutul anilor '70, peste 30 de milioane de lucrători străini au ajuns în Comunitatea Economică Europeană. Perioada de la mijlocul anilor '70 până la începutul anilor '80 este marcată de criza economică ce a fost cauzată de scăderea prețului petrolului. Cele mai multe state au impus restricții pentru migranți, însă mulți dintre ei au decis să rămână în țările de destinație.

Începând tot cu anii '80 asistăm la o politizare a migrației, un construct politic al migrației⁴⁶, cum îl numește Jef Huysmans. Politica internă a statelor se confruntă deja cu o serie de probleme economice, sociale, cu un reviriment al mișcărilor extremiste de dreapta, astfel încât politizarea migrației se referă la aducerea în prim-plan a „efectelor destabilizatoare ale migranților asupra integrării interne, la amenințarea ordinii publice”⁴⁷, la riscul creșterii infracționalității, la pericolul terorismului și mai mult la „provocările pe care le pot aduce protecției identității naționale și bunăstării”.⁴⁸ Securizarea migrației a avut loc și la nivelul comunitar prin asigurarea libertății de mișcare a muncitorilor-cetățeni europeni dar închiderea spațiului pentru cetățenii din afara Uniunii Europene.⁴⁹

În anul 1998, în timpul președinției austriece a Uniunii Europene, se instituie regula amprentării azilanților, ceea ce crează o confuzie majoră între solicitanții de azil, deci o formă de protecție, și migrația ilegală. Securizarea internațională a migrației a început însă cu atacurile din 11 septembrie, când a fost lansată o legătură directă între terorism și migrație.

Un alt de pas spre securizarea migrației la nivel comunitar are loc odată cu instituirea celui

---

negotiations of Identity, in *World on the Move: Globalization, Migration and Cultural Security*, I.B. Tauris, London New York, 2004, pag. 15

⁴³ Date publicate de Institutul de Statistică al Germaniei în 2017 https://www.destatis.de/DE/PresseService/Presse/Pressemitteilungen/2017/08/PD17_261_12511.html, accesat la 16 august 2017

⁴⁴ Buzan Barry, opera citată nota de subsol 29, pag. 103

⁴⁵ Stalker Peter, *The Work of Strangers: A Survey of International Labour Migration*, International Labour Office, Geneva, 1994

⁴⁶ Huysmans Jef, *The European Union and the Securitization of Migration*, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 38, Nr. 5, pp. 751–77, Blackwell Publishers, Oxford, 2000, pag. 1

⁴⁷ Idem, pag. 751

⁴⁸ Ibidem, pag. 759

⁴⁹ Council Regulation 1612/68, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex%3A31968R1612>, accesat la 14 iunie 2017

de-al treilea pilon al Uniunii Europene denumit atunci: Justiție și Afaceri Interne prin Tratatul de la Maastricht (1992). Era una dintre măsurile care trebuia să contrabalanseze deschiderea granițelor prin Acordul Schengen între 5 state în 1985⁵⁰. Politicile Uniunii Europene sunt însă ambivalente. Pe de o parte aplică reguli care securizează migrația, spune Jef Huysmans în cartea sa „*The Politics of Insecurity. Fear, Migration and Asylum in the EU*”⁵¹, ridicând mingea la fileu politicianilor și mișcărilor antiimigrație, pe de altă parte luptă cu toate mijloacele împotriva extremismului și a mișcărilor care nu vor migranți în Europa. Convenția de la Dublin semnată în 1990 și care a intrat șapte ani mai târziu în vigoare, pe care Germania a suspendat-o temporar în timpul fluxului de refugiați din 2015, este un răspuns valul de cereri de azil după prăbușirea URSS și a conflictelor din Balcani.

Un alt pas spre securizarea migrației este însăși actuala Agendă Europeană pentru Migrație concepută ca răspuns la valul de migranți care vine spre Europa începând din 2015. În acest plan de măsuri comunitar este prevăzută mai cu seamă întărirea instituțiilor care se ocupă de securitatea frontierelor, de finanțare în plus pentru FRONTEX, întărirea Europol, responsabilizarea țărilor de origine și de tranzit a migranților.⁵²

Cum se reflectă însă securizarea politică a migrației pe plan european și în cadrul statelor membre ale Uniunii Europene? Compararea a două eurobarometre despre viziunea cetățenilor asupra viitorului Europei, sondaje realizate în 2014, înainte de criza refugiaților, și în 2016, în timpul crizei refugiaților. Astfel la întrebarea care sunt cele mai mari provocări pentru Uniune, cetățenii europeni din toate statele au răspuns: șomajul, inegalitățile sociale și datoria publică a statelor membre. Instabilitatea din vecinătatea UE este la coada clasamentului pericolelor percepute.⁵³ În 2016, un an deci de la începerea fluxului de refugiați în Europa, cetățenii din statele membre consideră că cele mai mari provocări pentru comunitate sunt șomajul, inegalitățile sociale și migrația⁵⁴.

Concluzii

Migrația nu este un fenomen specific doar societății contemporane, se observă însă o intensificare a fenomenului. Iar una din cauzele mobilității fără precedent este globalizarea. Au contribuit la intensificarea migrației și circulația extrem de rapidă a informației, îmbunătățirea infrastructurii de transport și ieftinirea transportului. Creșterea rapidă a populației globului, care duce la suprapopularea anumitor regiuni, în timp ce în altele ne confruntăm cu o îmbătrânire a populației, și schimbările climatice vor augmenta fenomenul migrației. Una dintre consecințele previzibile este că lupta pentru resurse se va accentua.

Trebuie subliniat că migrația și securitatea sunt indisolubil legate. Migrația poate afecta toate palierele securității unui stat: dimensiunea economică, politică, militară și pe cea socială. Poate însă reprezenta și un avantaj, mai cu seamă economic, pentru țara de destinație. În timp ce securitatea socială este influențată de aspectele economic, politic și militar ale securității, securitatea socială, concept cărui i s-a acordat mai multă atenție în epoca post-Război Rece, presupune prezervarea identității, a culturii, a limbii și a religiei, definite ca procese între individ și grupuri. Securitatea poate fi privită ca o stare de atins sau ca discurs și practici de securitate. În acest caz putem vorbi despre o securizare a migrației în Europa începând cu anii '80.

⁵⁰Huysmans Jef, opera citată la nota 38, pag.751

⁵¹ Huysmans Jef, *The Politics of Insecurity. Fear, Migration and Asylum in the EU*, Routledge, London and New York, 2006., pag. 30

⁵² Pagina Comisiei Europene, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration_en, accesat pe 17 august 2017

⁵³ Eurobarometru 413 Future of Europe 2014, http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_413_en.pdf, accesat la 20 august 2017

⁵⁴ Eurobarometru 451 Future of Europe 2016 <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2131>, accesat la 20 august 2017

BIBLIOGRAFIE:

1. „Macht fünf Kinder, nicht drei”, Die Zeit, 17 martie 2017, <http://www.zeit.de/politik/ausland/2017-03/recep-tayyip-erdogan-kinderkriegen-europa-aufruf>, accesat la 17 martie 2017.
2. „Most Refugees to be Jobless for Years, German Minister Warns”, Financial Times, 20 iunie 2017, <https://www.ft.com/content/022de0a4-54f4-11e7-9fed-c19e2700005f>, accesat pe 21 iunie 2017.
3. Analiză a Oficiul Federal pentru Migrație și Refugiați din Germania http://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Publikationen/Kurzanalysen/kurzanalyse3_sozial-komponenten.pdf?__blob=publicationFile, accesat la data de 19 februarie.
4. Böhme Marcus H. , Glaser Toni, Migration Experience, Aspirations and the Brain Drain Theory and Empirical Evidence, Kiel Institute for Working Economy, Working Paper, No.1956, august 2014, <https://www.ifw-members.ifw-kiel.de/publications/migration-experience-aspirations-and-the-brain-drain-theory-and-empirical-evidence/KWP-1556.pdf>, accesat la 17 iulie 2017.
5. Boswell Christina, *The Securitisation of Migration: A Risky Strategy for European States*, Danish Institute for International Studies, Copenhagen, 2007
6. Boyd Monica, *Family and Personal Networks in International Migration: Recent Developments and New Agendas*, International Migration Review, Vol. 23, No. 3, Special Silver Anniversary Issue: International Migration an Assessment for the 90's, 1989, pp. 638-670
7. Buzan Barry, *Popoarele, statele și teama. O agendă pentru studii de securitate în epoca de după războiul rece*, Editura Cartier, Chișinău, 2000
8. Castles Stephen, *Understanding Global Migration: A Social Transformation Perspective*, St Anne's College, Woodstock Road, Oxford, iulie 2008
9. Council Regulation 1612/68,
10. Date publicate de Institutul de Statistică al Germaniei în 2017 https://www.destatis.de/DE/PresseService/Presse/Pressemitteilungen/2017/08/PD17_261_12511.html, accesat la 16 august 2017.
11. Eurobarometru 413 Future of Europe 2014, http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_413_en.pdf, accesat la 20 august 2017.
12. Eurobarometru 451 Future of Europe 2016.
13. Funeriu Florentina, *Societate și securitate*, Revista Română de Sociologie, serie nouă, anul XXII, nr. 1–2, p. 170–184, București, 2011
14. Global Report 2015, <http://www.unhcr.org/gr15/index.xml>, accesat pe 21 iulie 2017.
15. Global Report 2016, http://reporting.unhcr.org/publications#tab-global_report, accesat pe 21 iulie 2017.
16. Greenhill Kelly, Weapons of Mass Migration: Forced Displacement as an Instrument of Coercion, Strategic Insights, v.9, issue 1, 2010, pag. 123, https://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/11515/SI_V9_I1_2010_Greenhill_116.pdf, accesat la 17 mai 2017.
17. Heisler O Martin, Layton-Henry Zig în Waever Ole, Buzan Barry, Kelstrup Morten, Lemaitre Pierre, „Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe”, St. Martin s Press, New York, 1993
18. Hentze Tobias, Galina Kolev, *Gesamtwirtschaftliche Effekte der Flüchtlingsmigration in Deutschland*, IW-Trends, 43, Jg., Nr. 4, Institut der Deutschen Wirtschaft Köln, 2016
19. <http://ec.europa.eu/COMFrontOffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKey/2131>, accesat la 20 august 2017.
20. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex%3A31968R1612>, accesat la 14 iunie 2017.

21. <http://www.bpb.de/politik/innenpolitik/flucht/238398/migrationspolitik-november-2016>, accesat la 14 mai 2017.
22. Huysmans Jef, Vicki Squire, *Migration and Security*, Handbook of Security Studies, Routledge, London, 2009
23. Huysmans Jef, *The European Union and the Securization of Migration*, Journal of Common Market Studies, Vol. 38, Nr. 5, pp. 751–77, Blackwell Publishers, Oxford, 2000
24. Huysmans Jef, *The Politics of Insecurity. Fear, Migration and Asylum in the EU*, Routledge, London and New York, 2006
25. Myers Norman, Environmental Refugees. An Emerging Security Issue, mai 2005, <http://www.osce.org/eea/14851?download=true>, accesat la 12 iulie 2017.
26. Pagina Comisiei Europene, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration_en, accesat pe 17 august 2017.
27. Pagina oficială a Uniunii Europene, https://europa.eu/european-union/topics/justice-home-affairs_en, accesat pe 15 mai 2017.
28. Raport al Institutului Economic din Koln, <https://www.iwd.de/artikel/noch-ein-gender-gap-287390/>, accesat la 23 februarie.
29. Raport al Institutului german pentru Cercetarea Pieței Muncii, <http://doku.iab.de/forschungsbericht/2016/fb1416.pdf>, accesat pe 20 februarie 2017.
30. Raport IFAID, Sending Money Home, 2015, https://www.ifad.org/documents/10180/3594696/money_europe.pdf/5ac7733f-39e6-4b1b-a1dc-f7038b5caa0b?version=1.2, accesat la 20 iulie 2017.
31. Sarcinschi Alexandra, *Migrație și securitate*, editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008
32. Sinteză a Bundeszentrale für politische Bildung, Migrationspolitik – November 2016,
33. Stalker Peter, *The Work of Strangers: A Survey of International Labour Migration*, International Labour Office, Geneva, 1994
34. Tehranian Majid, Tehranian Majid, *Cultural Security and Global Governance: International Migration and negotiations of Identity, in World on the Move: Globalization, Migration and Cultural Security*, I.B. Tauris, London New York, 2004
35. UN DESA – Technical Paper No. 2013/1 – Cross-national comparisons of internal migration: An update on global patterns and trends, <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/technical/TP2013-1.pdf>, accesat pe 13 august 2017.
36. United Nations, Population Division, Department of Economic and Social Affairs (UN DESA) –Trends in International Migrants Stock: The 2015 Revision http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/data/UN_MigrantStockTotal_2015.xlsx, accesat pe 13 august 2017.
37. Waever Ole, *Security Identities*, Journal of Common Market Studies, Vol. 34, Nr. 1, martie 1996
38. World Population Prospects: The 2017 Revision, Key Findings and Advance Tables. Working Paper No. ESA/P/WP/248 Department of Economic and Social Affairs UN, https://esa.un.org/unpd/wpp/Publications/Files/WPP2017_KeyFindings.pdf, accesat pe 14 iulie 2017.

MIGRAȚIA ILEGALĂ, NOD GORDIAN AL MEDIULUI DE SECURITATE ACTUAL

Emanuel Sebastian GEORGESCU

Doctorand în domeniul Informații și Securitate Națională, Academia Națională
de Informații „Mihai Viteazul” București, România

E-mail: sebastian.georgescu13@yahoo.com

Rezumat: Într-o lume aflată în permanentă mișcare, o ecuație a securității devine tot mai dificil de stabilit, deoarece elementele sale se înnoiesc aproape continuu, formând un ansamblu cu tot mai multe necunoscuturi și factori variabili. Toate acestea duc la dificultatea stabilirii unei soluții certe și unanim acceptabile pentru securitatea regională sau globală. În acest context, în ultimii ani s-a remarcat recrudescența fenomenului migrației ilegale și crearea unui sistem de cauzalitate și interdependență între acest fenomen și dinamica mediului de securitate, individualizată mai ales de izbucnirea și menținerea unor conflicte armate. Admitem ipoteza că între aceste elemente există legături de cauzalitate: efectele regionale ale globalizării în Orientul Mijlociu; conflictele și în general interacțiunea dintre interesele marilor puteri; fenomenul migrației ilegale. Prin urmare, perspectiva noastră asupra fenomenului trebuie să se schimbe și pe cale de consecință suntem nevoiți să acceptăm premiza că doar o abordare integratoare ar putea duce la identificarea unor soluții pentru stabilizarea situației.

Cuvinte-cheie: migrația ilegală; fenomenul globalizării; nod gordian; Orientul Mijlociu.

Introducere

În momentul de față mediul de securitate se confruntă cu o serie de provocări de mare amploare, raportate la suprafața geografică afectată. Aceste provocări globale cuprind practic o multitudine de aspecte și laturi ale vieții și lumii. Dintre acestea putem menționa procesele aflate sub cupola globalizării, conflictualitatea internațională, fenomen care ar putea produce mari mișcări de populații atât în cadrul continentelor dens populate, dar și între continente.

Suntem așadar în fața unei crize care înglobează conflictele interumane (cu sistemul lor propriu de relaționări și cauzalități) și problemele sociale (discrepanțele sociale, sărăcia, șomajul, migrația etc.). Față de această situație, sistemul de securitate al statului modern se vede cel mai adesea incapabil de replică¹. În această ecuație și așa foarte complicată, un rol important îl joacă globalizarea, proces ale cărui efecte sunt vizibile și la nivelul fenomenului migrației.

Lucrarea de față caută să introducă aceste elemente aparent independente (conflictele lumii contemporane, globalizarea, migrația etc.) într-o singură ecuație, în scopul de a identifica o un posibil lanț causal al actualei situații. Într-un astfel de demers, migrația (ilegală) este abordată ca o problemă a întregii omeniri, și impune soluțiile din perspectivă internațională. Mai ales că, fenomenul migrației naște atâtea probleme cu implicații subsidiare încât pare a reprezenta în viziunea multora un adevărat nod gordian². Pornind de la aspectele menționate autorul consideră că o astfel de abordare integratoare ne va ajuta să înțelegem nu doar mecanismele apariției acestor drame umanitare, prin care trec toți cei dislocați din mediul lor geografic și cultural, dar totodată, și gravele probleme de securitate care sunt generate de acest fenomen sau cu care se află într-o anumită relație de cauzalitate.

---

¹ Sean Kay, *Global Security in the Twenty-first Century: The Quest for Power and the Search for Peace*, Rowman & Littlefield Publishers, New York, 2012;

² Martin Baldwin-Edwards, *How to cut the Gordian knot of Europe's muddled immigration*, articol în „Friends of Europe”, 2009.

Astfel, prezenta cercetare își propune să includă în această ecuație unitară a celor mai importante probleme ale omenirii contemporane, globalizarea și conflictualitatea, în scopul de a identifica sistemul de relaționare și cauzalitate dintre acestea și migrație. Acest mecanism logic este centrat în lucrarea de față în jurul problemei migrației, dar pe care nu o percepem ca pe o problemă de sine stătătoare, ci ca un element ce face parte dintr-un ansamblu de probleme de diverse naturi, sintetizate în cadrul unui mecanism al unei crize globale profunde, aceasta reprezentând o provocare pentru o serie de valori fundamentale: națiune și naționalism, cetățenie și drepturi cetățenești, comunitate și patrie, frontieră etc.

Din perspectiva securității este tot mai clară nevoia stabilirii unei noi abordări (chestiune de asupra căreia atrage atenția și Branko Milanovic³), de preferat o abordare atotcuprinzătoare, integratoare, capabilă să ia concomitent în calcul atât cauzele cât și mecanismele de desfășurare ale crizelor de diverse naturi. Scopul unei astfel de abordări ar fi acela de a înțelege structura și funcționarea acestor mecanisme complexe, iar ulterior alături de literatura de specialitate, să ofere un plus de cunoaștere în această problematică.

1. Globalizarea și migrația, elemente în ecuația securității

Pornim de la întrebarea dacă există legătură directă între procesul globalizării și fenomenul migrației ilegale.

Portivit lui Timothy J. Hatton și lui Jeffrey G. Williamson, migrația ilegală, este în cea mai mare măsură generată de cauze economice⁴. Prin urmare, pentru a vedea legătura dintre globalizare și migrație ar trebui să vedem mai întâi legătura dintre globalizare și marile probleme economice ale omenirii, în special discrepanțele semnificative în privința dezvoltării economice. Din această perspectivă putem observa faptul că lumea științifică actuală este foarte divizată: o parte a oamenilor de știință susțin globalizarea insistând asupra efectelor ei preponderent benefice⁵, în vreme ce o altă parte a lumii științifice consideră globalizarea ca fiind sursa unor mari probleme⁶. Globalizarea reprezintă în momentul de față un proces complex, caracterizat, în principal, prin: creșterea la nivel global a interdependențelor între state, dar și între state și actori non-statali, cum ar fi corporațiile multinaționale; internaționalizarea producției și a schimburilor economice (în special prin intermediul corporațiilor multinaționale); liberalizarea piețelor și a interacțiunilor specifice lor; o tot mai liberă circulație a capitalurilor și altor resurse financiare; dezvoltarea surselor publice

---

³ Branko Milanovic, *Global Inequality: A New Approach for the Age of Globalization*, Harvard University Press, Harvard, 2016;

⁴ Timothy J. Hatton, Jeffrey G. Williamson, *The Age of Mass Migration: Causes and Economic Impact*, Oxford University Press, Oxford, 1998;

⁵ Ca principali adepți ai globalizării pot fi menționați: Kathleen M. Adams, Martin Albrow, Samir Amin, Perry Anderson, Arjun Appadurai, Kwame Anthony Appiah, Giovanni Arrighi, Ravi Batra, Jean Baudrillard, Zygmunt Bauman, Ulrich Beck, Jagdish Bhagwati, Ian Bremmer, Robert Brenner, Laurens Jan Brinkhorst, Manuel Castells, John Cavanagh, Christopher Chase-Dunn, Aymeric Chauprade, Ronald H. Chilcote, Alfred W. Crosby, Garry Davis, Paul De Grauwe, Gerard Delanty, John Harry Dunning, Mike Featherstone, Pim Fortuyn, Andre Gunder Frank, Thomas Friedman, Francis Fukuyama, Pankaj Ghemawat, Anthony Giddens, Peter Gowan, Richard Grove, David Harvey, David Held, Paul Hirst, Todd Joseph, Miles Holden, Michael Hudson, Samuel P. Huntington, Ibn Khaldun, Ronald Inglehart, Paul James, Fredric Jameson, Geoffrey Jones, Med Jones, Calestous Juma, Inge Kaul, Paul Krugman, Serge Latouche, Philippe Legrain, Miao Lu, Charles C. Mann, Raffaele Marchetti, Jan Marijnissen, Karl Marx, Ramón Massó Tarruella, David McNally, Jan Nederveen Pieterse, Jürgen Osterhammel, Kees van der Pijl, George Ritzer, Richard Robbins, William I. Robinson, David Rothkopf, Richard Rottenburg, Nouriel Roubini, Jeffrey Sachs, Noel B. Salazar, Saskia Sassen, Stuart Sim, Ljubodrag Simonović, Jackie Smith, George Soros, Joseph Stiglitz, Steven Strauss, Anna Tsing, John Urry, Immanuel Wallerstein, Michele Wucker etc.

⁶ Ca principali critici ai globalizării pot fi menționați: Maude Barlow, Walden Bello, Pierre Bourdieu, Michel Chossudovsky, Takis Fotopoulos, Eduardo Galeano, Anthony James Hall, Hazel Henderson, Noreena Hertz, Sergey Kara-Murza, Naomi Klein, Serge Latouche, Jan Marijnissen, Gustave Massiah, Maria Mies, George Monbiot, Natalya Narochnitskaya, Antonio Negri, Helena Norberg-Hodge, Michael Parenti, Raj Patel, Ignacio Ramonet, Denis Robert, Dani Rodrik, Arundhati Roy, Vandana Shiva, Derek Wall, Marilyn Waring, Alexander Zinoviev etc.

de informații și circulația liberă a informațiilor, a persoanelor și a felurilor produse; producerea unei adevărate revoluții industriale în materie de informatică și cibernetică, dar și o transnaționalizare a acestor tehnologii⁷. Opinienții pozitivi, cum ar fi George Soros au considerat globalizarea ca fiind definită drept procesul de modernizare a vieții economice mondiale prin răspândirea mijloacelor de producție și de comunicare moderne la nivel planetar⁸. Același autor considera faptul că, la nivel ideologic, globalizarea, oferă cheia spre progres, este definită prin transparență, standarde înalte ale calității, protecția omului și a mediului, însemnând potrivit acestei opinii, tot ceea ce contribuie la îmbunătățirea condițiilor de viață la nivel global⁹. În cele ce urmează, înainte de a reveni la problema migrației, vom continua această scurtă trecere în revistă a opiniilor referitoare la impactul dintre globalizare și dezvoltarea economică.

Fenomenul globalizării în general este prezentat în discursul majorității oamenilor politici și al comentatorilor mass-media ca fiind un proces cu efecte pozitive¹⁰, mai mult chiar unica soluție a problemelor lumii contemporane, după alți autori¹¹. Un alt autor consacrat, Anthony Giddens s-a exprimat în general în favoarea fenomenului globalizării, dar atrăgând atenția asupra greșelilor frecvente legate de punerea în practică a globalizării¹². De pildă, Giddens afirma că, în viziunea lui, globalizarea nu reprezintă un proces economic înainte de toate, ci mai curând un ansamblu de schimburi inter-umane de natură foarte diversă, toate acestea concentrate în jurul mijloacelor de (tele)comunicații contemporane. Similar lui Giddens, profesorul universitar (în sociologie, la Universitatea din Milano) Alberto Martinelli, definea globalizarea ca un ansamblu de procese care converg către interconectarea persoanelor și a comunităților de diverse naturi¹³.

Pe de altă parte, putem observa faptul că procesul de globalizare este criticat de un număr tot mai mare de sceptici, așa cum rezultă și din studiul întocmit de Joseph Stiglitz¹⁴. Efectele negative (amplificarea sărăciei în anumite regiuni ale lumii, dar și creșterea discrepanțelor dintre statele avantajate și cele dezavantajate de globalizare) puse pe seama globalizării sunt reliefate de grupuri mari de cercetători¹⁵, aceștia considerând oportun să se împotrivescă mecanismelor globalizării, considerând că datele statistice¹⁶ ar demonstra că doar una din cinci persoane beneficiază de pe urma globalizării.

Unii autori¹⁷ pun fenomenul globalizării chiar la baza economiei moderne, astfel evidențiind globalizarea finanțelor, a informației, a circulației resurselor de tot felul.

Cu toate acestea, putem considera că sunt câteva aspecte ce merită reliefate cu privire la globalizare. Unul dintre acestea se referă la statistica repartiției beneficiilor globalizării între statele lumii. Statisticile ONU ne arată¹⁸ că marii beneficiari ai globalizării sunt statele puternic industrializate, în vreme ce statele mici și cele aflate în curs de dezvoltare sunt în general defavorizate¹⁹ de maniera în care are loc globalizarea. Prin urmare, în cadrul dinamicii pieței internaționale a muncii se poate constata tendința persoanelor (având sau nu calificare profesională)

---

⁷ Filofteia Repez, Cornel Dinco, Gheorghe Deaconu, *Securitate și insecuritate în era globalizării*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2011, pp. 69-113.

⁸ George Soros, *Soros on globalization*, Perseus Books Group, New York, 2002, pp.149-181.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Piotr Pachura, *The Systemic Dimension of Globalization*, InTech, Londra, 2011;

¹¹ George Soros, *George Soros on Globalization*, Public Affairs, New York, 2005;

¹² Anthony Giddens, *The Consequences of Modernity*, Stanford University Press, Stanford, 1990;

¹³ Alberto Martinelli, *Global Modernization: Rethinking the Project of Modernity*, SAGE Publications Ltd., Thousand Oaks, 2005;

¹⁴ Joseph Stiglitz, *Globalization and its Discontents*, Allen Lane, Londra, 2002;

¹⁵ Thomas W. Zeiler, *Globalization*, <http://www.encyclopedia.com/social-sciences-and-law/economics-business-and-labor/economics-terms-and-concepts/globalization>, accesată la data de 06. 11. 2016;

¹⁶ Joseph E. Stiglitz, *The great divide: unequal societies and what we can do about them*, Norton Co., New York, 2015.

¹⁷ Will Hutton, Anthony Giddens, *On The Edge. Living with global capitalism*, Vintage, Londra, 2001;

¹⁸ Organizația Națiunilor Unite, *Development and globalization: facts and figures*, UNCTAD, New York, 2012;

¹⁹ M. Chossudovsky, *The Globalization of Poverty. Impacts of the IMF and World Bank reforms*, Zed Books, Londra, 1997;

din statele slab dezvoltate economic de a se îndrepta către piața muncii din cadrul statelor dezvoltate. Mai grav, acest fenomen de reorientare a populației, prin amploarea sa tinde să îmbrace forma unor adevărate deplasări de populație în mediul internațional. De pildă, un sondaj recent²⁰ realizat de Banca Mondială în România (țară care nu se confruntă cu un fenomen grav al emigrării, așa cum este cazul Siriei) arată că aproximativ 3,6 milioane de români intenționează să se mute în următorii cinci ani, iar 31,3% dintre aceștia ar prefera să plece în străinătate, 75% din respondenți fiind tineri. Potrivit lui Horváth István²¹ care citează statisticile întocmite de Banca Mondială, la nivelul anului 2011 un număr de 2 769 053 persoane provenite din România erau legal înregistrate ca fiind stabilite pe termen lung în diverse state ale lumii. Acesta este un exemplu de migrație înregistrată pe piața muncii pe fondul globalizării, însă în cazul migrației generate de sărăcia extremă sau lipsurile economice apărute pe fondul unor conflicte armate, situația este cu mult mai gravă. De pildă, în cazul Irakului, problemele economice generate de conflictul militar au condus la un masiv fenomen de migrației, numai în anul 2015 fiind înregistrați în Grecia cca 85 000 irakieni cu statut de migranți, nu refugiați²².

Studiul întocmit de sociologul Paul Quentin Hirst²³ și publicat în lucrarea sa „Război și putere în secolul XXI”²⁴, arată cât se poate de clar o realitate financiară care ne schimbă percepția asupra viitorului omenirii. El demonstrează faptul că încă din anul 1997 exista o inegalitate mare la nivel global, mai ales în privința produsului intern brut (PIB); potrivit lui Hirst²⁵, 20% dintre statele lumii dețineau atunci 86% din PIB-ul mondial, alte 60% reprezentau statele cu economii mediu dezvoltate care dețineau 13% din PIB-ul mondial, iar cele mai sărace state, în procent de 20%, dețineau doar 1% din PIB-ul mondial. Prin urmare, 80% din state dețin un procent minoritar de 14%, în vreme ce 20% din statele lumii dețin nu mai puțin de 86% din PIB-ul global²⁶. De astfel de decalaje economice este legată și problema migrației. Nu este acesta singurul factor generator, dar este unul din factorii de bază.

În conformitate cu R. Kuttner globalizarea acționează în favoarea celor 20% și în defavoarea celor 80%, participând la fenomenul sărăciei²⁷ pe întregul mapamond. Astfel de situații marchează frontiera capitalismului sălbatic, fenomen care de această dată nu se mai întâlnește doar la nivel restrâns, ci tinde să se generalizeze²⁸. Odată cu acest fenomen, apar ori se amplifică discrepanțele economice, facilitându-se astfel condițiile de manifestare a fenomenului migrației, de cele mai multe ori în condiții ilegale.

Tocmai din cauza creșterii ponderii fenomenului migrației ilegale care a dus la apariția unor provocări nu numai culturale, ci și de securitate, au apărut și reacții dure, de aversiune față de acest fenomen din partea unor importanți lideri politici. Spre exemplu noului președinte al SUA, Donald Trump, promovează o politică cu accente anti-imigrație : „*voi construi un zid de nepătruns fizic, înalt și puternic în partea sudică a frontierei, între SUA și Mexic*”²⁹. Declarația aceasta însă, a făcut

---

²⁰ George Bănciulea, Banca Mondială: 3,6 milioane de români intenționează să se mute în următorii cinci ani; 66,5% ar prefera tot în România, <https://www.agerpres.ro/economie/2017/07/22/banca-mondiala-3-6-milioane-de-romani-intentioneaza-sa-se-mute-in-urmatorii-cinci-ani-66-5-ar-prefera-tot-in-romania-13-07-31>, accesată la data de 06. 11. 2016;

²¹ Horváth István, *Migrația internațională a cetățenilor români după 1989*, <http://prodiasporaromana.org/wp-content/uploads/2014/01/Horvath-2012-Migra%C8%9Bia-Interna%C8%9Bional%C4%83-a-Cet%C4%83%C8%9Benilor-Rom%C3%A2ni.pdf>, accesată la data de 06. 11. 2016;

²² Dr. Thomas Lothar WEISS, *Migration flows from iraq to europe: reasons behind migration* <http://iomiraq.net/reports/migration-flows-iraq-europe-reasons-behind-migration>, accesată la data de 06. 11. 2016.

²³ Paul Quentin Hirst, sociolog britanic și teoretician în politologie, fost profesor de teorie socială la Universitatea Birkbeck din Londra;

²⁴ Paul Q. Hirst, *Război și putere în secolul XXI*, Editura Antet, București, 2001;

²⁵ Paul Q. Hirst, op.cit.

²⁶ Idem.

²⁷ R. Kuttner, *Globalization and poverty*, The American Prospect Online, 2002;

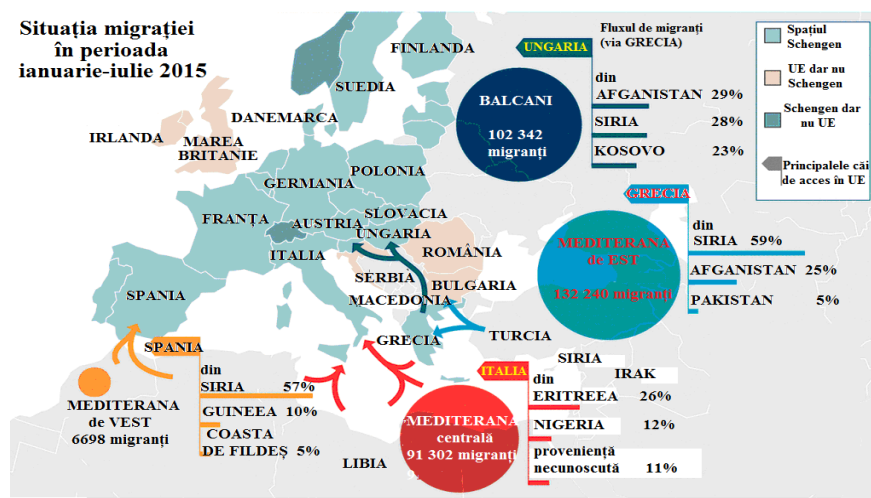
²⁸ T. Frank, *One Market Under God. Extreme capitalism, market populism, and the end of economic democracy*, Vintage, Londra, 2002;

²⁹ BBC, *Donald Trump's Mexico wall: Who is going to pay for it?*, <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-37243269>, accesată la data de 01. 02. 2017;

parte mai curând din strategia de campanie electorală a candidatului (pe atunci) Donald Trump, căci până în momentul de față nu s-a materializat, fiind încă în stadiul de proiect.

În același mod, primul ministru maghiar, Viktor Orbán, declara³⁰ la un moment dat că Ungaria trebuie să ridice adevărate contraforturi care să se constituie într-o linie specială de separație chiar la frontiera sa cu România, pentru a rezolva în acest mod criza refugiaților, după ce anterior mai construisese astfel de linii de demarcație la frontiera sa cu Croația, dar și la frontiera cu Serbia. De altfel, situația aceasta nu era deloc nouă la data la care Ungaria adopta astfel de măsuri anti-migrație: ruta de migrație Maroc-Spania a fost de asemenea prevăzută cu o asemenea linie de separație. Încă din anul 2005, un mare număr de migranți ilegali proveniți din teritoriile subsahariene au presat acest punct de acces în Spania, căutând să escaladeze gardul dintre Maroc și Spania, obiectiv situat în exclava³¹ spaniolă denumită Melilla³². Cooperarea specială în problema migrației, între Spania și Maroc a avut drept efect scăderea masivă a numărului de migranți pe ruta anterior amintită.

Problematika migrației ilegale este una extrem de sensibilă mai ales pentru continental European. Ca urmare a crizei migranților (determinată într-o proporție semnificativă de conflictul din Siria) potrivit datelor puse la dispoziție de Eurostat, un număr total de 4,7 milioane migranți s-au înregistrat în unele state ale Uniunii Europene în anul 2015. Potrivit sursei citate, dintre aceștia 4,7 milioane migranți, cca 2,4 milioane proveneau din afara statelor UE iar 1,4 milioane erau chiar cetățeni din unele state aparținând UE. În baza datelor provenite de la Eurostat, s-a putut observa faptul că Germania a înregistrat în anul 2015 numărul cel mai mare de migranți, și anume 1 543 800, urmată de Marea Britanie 631 500 migranți, Franța 363 900 migranți, Spania 342 100 migranți și Italia 280 100 migranți³³. Deși nu mai puțin de 17 state ale UE au raportat în anul 2015 mai mulți migranți decât emigranți, în Bulgaria, Irlanda, Grecia, Spania, Croația, Cipru, Polonia, Portugalia, România, Letonia și Lituania, numărul emigranților a depășit numărul migranților, potrivit aceleiași surse

Figura 1. Situația fluxului migranților în regiunea bazinului mediteranean în perioada ianuarie-iulie 2015, prelucrare după hartă publicată în revista The Economist³⁴.

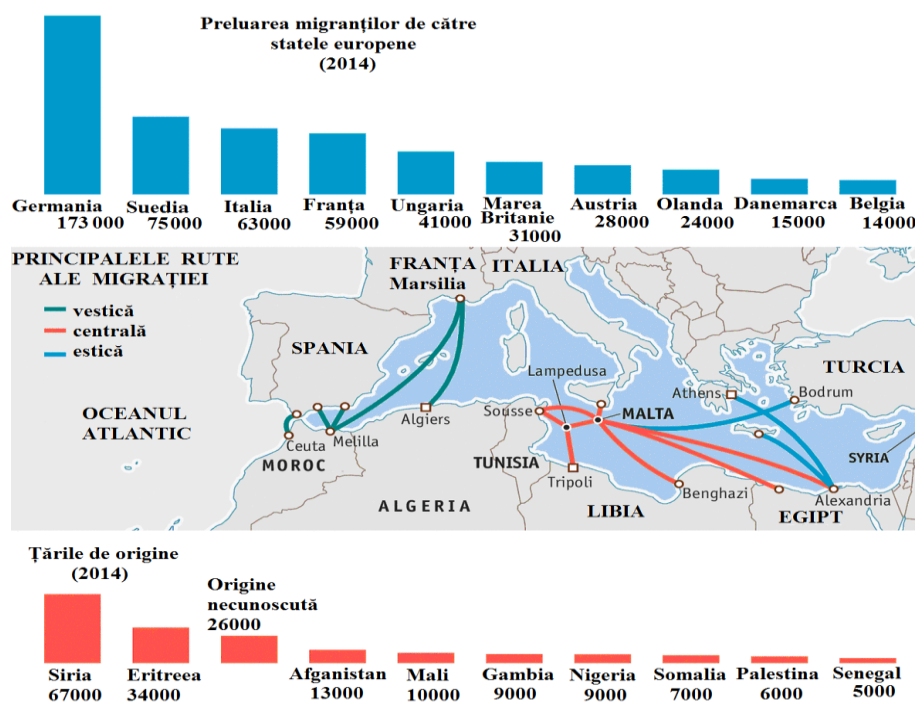
³⁰ About Hungary, *PM Orbán: Hungary will help Romania protect its eastern border*, <http://abouthungary.hu/news-in-brief/pm-orban-hungary-will-help-romania-protect-its-eastern-border>, accesată la data de 01.11.2017;

³¹ Exclava reprezintă o parte a unui stat care nu are însă legătură pe uscat cu teritoriul aceluia stat, fără a fi totuși o insulă sau o enclavă. Enclava are particularitatea de a fi complet înconjurată de teritoriul unui stat străin;

³² Melilla reprezintă la ora actuală o localitate în care se află o comunitate spaniolă autonomă, aflată însă pe teritoriul Africii, considerată astfel o exclavă pe coasta marocană a Africii;

³³ EUROPA.EU, *Statistici privind migrația și populația migrantă*, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/ro, accesat la data de 02.11.2017;

³⁴ Geographypods, *Main European Migration routes*, http://www.geographypods.com/uploads/7/6/2/2/7622863/7825571_orig.jpeg, accesat la data de 30.10.2017, Apud The Economist;

Figura 2. Situația repartiției migranților în unele state europene la nivelul anului 2014 (sursa The Economist³⁵)

În privința aspectelor economice care contribuie la amplificarea sau menținerea fenomenului migrației, în dezbaterile ce au loc în lumea științifică au apărut și unele opinii controversate, pe care le vom menționa în continuare. Astfel, potrivit profesorului Michel Chossudovsky³⁶ o cauză a problemelor economice (care stau de multe ori la baza migrației) ar fi și interacțiunea dintre procesul de globalizare și ponderea cheltuielilor mondiale destinate cursei înarmării sau pregătirii și realizării unor conflicte armate. Conform acestei opinii, prin globalizare, Chossudovsky consideră că industria militară ar fi încurajată și alimentată financiar pentru a produce tipuri de arme din ce în ce mai sofisticate. Aceste armamente, susține Chossudovsky, vor face obiectul comerțului la scară mare desfășurat de unele corporații transnaționale³⁷, astfel încât (opinie la care subscrie și Steven Staples) globalizarea va promova în general inegalitatea, dar și starea generală de nemulțumire și conflict. O astfel de dezvoltare globală a sărăciei³⁸ și a discrepanței tot mai mari dintre statele bogate și cele sărace, stă, potrivit autorilor anterior menționați, înainte de toate la baza fenomenului migrației ilegale. Dacă vom da credit autorilor menționați, atunci înseamnă că și globalizarea participă activ în acest proces degenerativ al societății.

Astfel, potrivit celor expuse anterior, am putea concluziona faptul că fenomenul globalizării, în forma în care se manifestă la ora actuală, cu toate că produce și efecte pozitive, poate să contribuie la amplificarea unor surse de provocări ce afectează mediul global de securitate: adâncirea discrepanțelor economice. Printre altele, unul din efectele negative ale globalizării este

³⁵ The Economist, *Everything you want to know about migration across the Mediterranean*, <https://www.economist.com/blogs/economist-explains/2015/05/economist-explains-6>, accesat la data de 31.10.2017, Apud UNHCR și FRONTEX;

³⁶ Michel Chossudovsky, *The Globalization of War: America's Long War against Humanity*, Global Research, Montreal, 2015;

³⁷ Organizația Națiunilor Unite, *The Globalization of Crime: a transnational organized crime threat assessment*, UNODC, New York, 2010.

³⁸ Joseph Stiglitz, *Freefall: America, free markets, and the sinking of the world economy*, W.W. Norton & Company, New York, 2010;

acela al creării și/sau amplificării factorilor declanșatori ai fenomenului migrației ilegale, aceasta fiind generată deopotrivă de sărăcie, de discrepanța uriașă dintre statele bogate și cele sărace, de numeroasele conflicte locale sau regionale corelate într-un fel sau altul cu mecanismele globalizării, schimbările climatice³⁹ manifestate în ultimele decenii și care sunt în legătură directă⁴⁰ sub o formă sau alta cu globalizarea etc.

2. Migrația în contextul conflictelor regionale

Încă din anul 2005, previzionând posibila înrăutățire a fenomenului migrației musulmane în Europa, o analiză întocmită de IOM⁴¹ (organizație care este afiliată ONU din anul 2016) avertiza asupra incapacității statelor europene de a gestiona fluxul uriaș de migranți care ar putea proveni din regiunile defavorizate sau de conflict din nordul Africii.

În sens general, Orientul Mijlociu este strâns legat de fenomenul migrației în special din cauza faptului că Marea Mediterană a reprezentat în mod tradițional în ultimii peste 1400 de ani frontiera naturală aflată între două culturi și civilizații rivale: lumea islamică și lumea creștină. În ultimul secol, această frontieră a fost supusă unui fenomen de estompere, musulmanii formând un imens curent migrator care practic a reușit în mare măsură să enclavizeze teritoriul occidental european.

Cu toate că subiectul conflictelor regionale este unul destul de vast, ne vom concentra asupra cazului Siria, fiind un exemplu concret și de relevanță pentru evidențierea efectelor produse de acest conflict în ceea ce privește fenomenul migrației. Firește conflictul din Siria nu este singurul care a declanșat mișcări masive de populație, dar acesta este exemplul cel mai recent, aflat în plină desfășurare la timpul prezent. Potrivit statisticilor ONU⁴² la sfârșitul anului 2016 se înregistrau în lume deplasări forțate ale populației, ca efect al unor conflicte armate sau persecuției, însumând nu mai puțin de 65,6 milioane de persoane. Dintre acestea, aproape 22,5 milioane sunt refugiați, iar aproape jumătate din ei au vârste mai mici de 18 ani. Chiar și atunci când nu sunt amenințați în mod direct de conflictul armat, oamenii pot fi în situația de a-și părăsi țara de teama unor eventuale persecuții sau altfel de consecințe legate de desfășurarea conflictului. Numărul refugiaților de acest gen a crescut constant în ultimii ani. Studiile întocmite de Agenția pentru Refugiați din cadrul ONU (UNHCR) au demonstrat faptul că nu mai puțin de 55% din numărul total de refugiați provin în special din trei țări: Siria, Afganistan și Sudanul de Sud. Astfel, din Siria provin nu mai puțin de 5,5 milioane refugiați, din Afganistan 2,5 milioane iar din Sudan 1,4 milioane refugiați. Astfel de persoane având statut de refugiat, potrivit sursei citate, sunt la ora actuală găzduite în mai multe regiuni ale lumii, astfel ponderea regiunilor unde sunt ținuti refugiații se prezintă în felul următor: 30% sunt în Africa, 26% în Orientul Mijlociu, 17% în Europa, 16% în cele două Americi și 11% în Asia și arhipelagurile din Pacific. Dintre țările-gazdă, Turcia adăpostește 2,9 milioane refugiați, Pakistanul 1,4 milioane, Libanul aproape un milion, Iranul oferă găzduire pentru 979 400 refugiați, Uganda are 940 800 refugiați, iar Etiopia 791 600 refugiați.

De departe, conflictul din Siria din ultimii șapte ani a produs cel mai mare număr de refugiați și continuă să reprezinte o sursă însemnată, depășind cifra de 5,5 milioane. Conflictul din Siria a generat și o gravă criză umanitară, nu mai puțin de 13,5 milioane de persoane necesitând asistență umanitară, dintre acestea peste 6 milioane de fiind copii. În ceea ce privește victimele

---

³⁹ Peter Christoff, Robyn Eckersley, *Globalization and the Environment*, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham, 2013.

⁴⁰ Paul C Challen, *Migration in the 21st Century: How Will Globalization and Climate Change Affect Human Migration and Settlement?*, Crabtree Publishing Company, New York, 2010;

⁴¹ IOM Online Bookstore, *World Migration Report 2005: Costs and Benefits of International Migration*, <http://publications.iom.int/books/world-migration-report-2005-costs-and-benefits-international-migration?language=en>, accesat la data de 31.10.2017;

⁴² United Nations, *Refugees*, <http://www.un.org/en/sections/issues-depth/refugees/index.html>, accesat la data de 29.10.2017.

directe ale conflictului din Siria, datele oficiale puse la dispoziție de ONU au arătat că mai mult de 400 000 de oameni au fost uciși iar peste un milion de persoane au fost rănite începând cu anul 2010. Sirienii care au reușit să scape cu viață, au fost totuși forțați să-și părăsească locuințele, astfel încât, potrivit sursei citate, s-au înregistrat peste 6,3 milioane de persoane care au fost deplasate forțat în interiorul frontierelor Siriei și peste 4 milioane de oameni care sunt înregistrați cu statut de refugiați în state vecine Siriei. S-a estimat, de către observatorii UNHCR, că aproximativ 4,53 milioane oameni (proveniți din Siria) aflați în regiuni izolate sau greu accesibile au urgent nevoie de asistență umanitară. Raportat la numărul total de refugiați s-a estimat că aproape 9,8 milioane de oameni se află în pragul inaniției și trăiesc în condiții de sărăcie extremă. În Africa, dinspre Sudan s-a înregistrat un flux de 737 400 refugiați până la începutul anului 2017, iar până la jumătatea anului 2017 numărul refugiaților sudanezi a continuat să crească.

Studiile⁴³ au arătat că în ceea ce privește configurația națională a celor care formează valurile de migranți îndreptate spre Uniunea Europeană (mai ales pe ruta est-mediteraneană⁴⁴) sunt și persoane de alte naționalitate decât cea siriană cum ar fi de pildă migranții irakieni, cei afgani, libieni sau proveniți din alte state africane unde se află comunități islamice. Foarte repede, odată cu modul în care criza a luat proporții îngrijorătoare, preocupările legate de ea au ajuns și la nivelul ONU, unde s-au și realizat primele studii statistice care au conținut informații centralizate⁴⁵ pe baza cărora ne putem face, o imagine corectă asupra amplitudinii fenomenului studiat. Potrivit unor surse UNCHR citate de jurnaliști⁴⁶ șapte din zece persoane aflate în rândul valului de oameni care forțează frontierele UE, nu ar fi refugiați ci migranți în căutarea unei vieți mai bune. Potrivit agențiilor de știri și jurnaliștilor de la diverse cotidiane importante din occident⁴⁷, această afirmație ar fi fost făcută de Înalțul Comisar ONU pentru refugiați, Filippo Grandi, cu toate că documentele oficiale UNCHR nu conțin astfel de aserțiuni, tratând în general în mod egal problema umanitară a acestor persoane în cazul crizei umanitare din bazinul Mării Mediterane, conținând în același timp atât refugiați și cât și migranți.

Eforturile internaționale din momentul de față încearcă să soluționeze criza umanitară înăuntrul teritoriului Africii, oprind deci fluxul de refugiați sau/și migranți către Europa. Astfel, unele state din nordul Africii sau Orientul Mijlociu au acceptat să fie integrate în acest efort. De pildă, în Iordania, un stat care are numai 6,5 milioane de locuitori, sunt găzduiți în momentul de față 1,4 milioane de migranți, dintre care în cea mai mare parte a lor sirieni⁴⁸. Similar, Libanul găzduiește alți 1,5 milioane de sirieni, iar aceștia reprezintă aproximativ 1/3 din populația Libanului, de 4,7 milioane locuitori⁴⁹. Din cei 2,9 milioane de refugiați sirieni din teritoriul Turciei aproape 1/3 se află în taberele amenajate de guvernul turc în apropierea graniței cu Siria⁵⁰. În același timp, state precum Egipt, Tunisia, Maroc sau Algeria, deși permit refugiaților sirieni să intre

---

⁴³ Ec Europa. Eu, *Migration and migrant population statistics*, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics, accesat la data de 29.10.2017;

⁴⁴ Frontex, *Migratory routes map*, <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/migratory-routes-map>, ccesată la data de 05. 11. 2016;

⁴⁵ Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați, *UNHCR- Factsheet on resettlement: Syrian Refugees*, UNHCR, 2016;

⁴⁶ Rebecca Flood, EXPRESS, *SHOCK FIGURES: Seven out of 10 migrants crossing to Europe are not refugees, UN reveals*, <http://www.express.co.uk/news/world/824794/migrant-crisis-refugee-Italy-Libya-UN-figures-Mediterranean-boat-crossing>, accesată la data de 05. 11. 2016;

⁴⁷ Liz Dunphy, Daily Mail, *UN admits 7 out of ten migrants crossing the Mediterranean from Libya are NOT refugees as crisis sparks hostility and violence in Italy*, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-4661866/UN-says-migrants-crossing-Libya-NOT-refugees.html>, accesată la data de 04. 11. 2016;

⁴⁸ Telegraph, *In Jordan, we understand a refugee crisis*, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/jordan/11869777>, accesată la data de 04. 11. 2016;

⁴⁹ Cf. Françoise De Bel-Air, *Migration Profile: Lebanon*, vol.2017/12, European University Institute, 2017;

⁵⁰ Elizabeth Collett, *The Paradox of the EU-Turkey Refugee Deal*, în Migration Policy Institute, <https://www.migrationpolicy.org/news/paradox-eu-turkey-refugee-deal>, accesată la data de 04. 11. 2016;

în țările respective, nu le oferă niciun fel de sprijin, prin urmare nu s-au putut dezvolta în aceste regiuni tabere de refugiați⁵¹.

Astfel, din perspectiva studierii mediului de securitate contemporan, am putea face următoarele observații: confruntările (în dimensiunea economică, politică și militară, de mediu) de natură a provoca importante consecințe asupra economiei și nivelului de trai al populației, sunt cel mai adesea agenți provocatori ai unor fenomene precum migrația în masă și crizele umanitare în cadrul cărora avem fluxuri mari de refugiați. Pe de altă parte, situația generală a interacțiunilor economice de pe Glob (pe fondul procesului globalizării), poate conduce la formarea și menținerea unor discrepanțe tot mai accentuate între diverse regiuni ale lumii. Aceasta va face ca între regiunile sărace și cele bogate să se formeze un adevărat curent migrator capabil să disloce mase mari de oameni, în cadrul fenomenului general al migrației (fără legătură neapărată cu un anumit conflict) și al deplasării transnaționale a forței de muncă. Un astfel de fenomen va conduce la proliferarea rețelelor ilegale de trafic transfrontalier de persoane. Fie și numai această problemă a migrației (în sens general) și este îndeajuns de gravă pentru a ridica probleme la nivelul mediului intern și internațional de securitate. Iar dacă peste această situație generală nefastă se vor suprapune și efectele conflictelor armate, atunci problema crizelor umanitare generate de fluxul de migranți, va deveni una din cele mai grave probleme ale securității contemporane.

Concluzii

Din scurta analiză realizată în lucrarea de față, ținând cont de ipoteza pe care am adoptat-o la început, suntem deja în măsură să observăm următoarele aspecte generale:

- scena internațională multipolară constituie sediul procesului de globalizare, ale cărui efecte se încadrează probabil în sursele indirecte ale fenomenului migrației;

- existența și acțiunea unora dintre efectele negative ale globalizării ar putea sta la baza generării și întreținerii fenomenului migrației, cu toate că acest aspect (existența relațiilor de cauzalitate) este controversat încă, făcând obiectul unor dispute în mediul științific;

- în special regiunile defavorizate și sărace ale lumii, unde sunt cel mai des întâlnite războaiele civile sau alte tipuri de conflicte armate cu caracter local sau regional, reprezintă surse ale unor mari fluxuri de refugiați și migranți și generatoare de crize umanitare;

- ca factor de amplificare a amenințării fenomenului migraționist, zonele defavorizate sunt caracterizate în mod paradoxal prin creștere demografică și presiune foarte mare venită din partea factorului demografic, dar și din partea sărăciei, șomajului, foametei etc.;

Prin urmare, odată observate aceste aspecte legate de fenomenul studiat am putea trasa câteva concluzii referitoare la problema cercetată și ipoteza noastră:

- migrația ilegală în masă constituie unul din efectele unor cauze conjugate, acționând sistemic;

- migrația în masă, ilegală, poate fi considerată ca un nod gordian al mediului contemporan de securitate, în special datorită multitudinii cauzelor sale, dar mai ales ca urmare a efectelor sale;

- cauzele care se conjugă în generarea fenomenului migrației în masă pot fi reprezentate de unele din efectele globalizării, numeroasele conflicte regionale sau locale, existența unor regiuni extrem de sărace, defavorizate în care presiunea demografică este uriaș de mare, schimbările climatice;

- pentru înțelegerea fenomenului migrației ilegale în masă și eventual, soluționarea acestei probleme, abordarea nu va putea fi decât una integratoare, capabilă să ia concomitent în calcul toate cauzele menționate, identificând modurile de relaționare și conexiunile dintre acestea.

Cu alte cuvinte, atunci când cauzele care stau la baza unui fenomen sunt structurate ori funcționează sistemic (ca un ansamblu de elemente prin natura lor distincte, dar totuși conexe și

---

⁵¹ Cf. Sofian Philip Naceur, Tom Rollins, *Europe's migration trade with Egypt*, <https://www.madamasr.com/en/2017/02/01/feature/politics/europes-migration-trade-with-egypt>, accesată la data de 04. 11. 2016;

interdependente) atunci și cercetarea/analiza acestora trebuie să corespundă aceleiași model sistemic, prin care sunt integrate niște abordări distincte, dar relaționate de așa manieră încât să conducă la o viziune unitară.

BIBLIOGRAFIE:

1. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Dicționarul Explicativ al Limbii Române ediția 2009, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2009;
1. AYRE, I., Finance in Developing Countries, Routledge, Londra, 1977;
2. CHALLEN, Paul C., Migration in the 21st Century: How Will Globalization and Climate Change Affect Human Migration and Settlement?, Crabtree Publishing Company, New York, 2010;
3. CHOSSUDOVSKY, Michel, The Globalization of War: America's Long War against Humanity, Global Research, Montreal, 2015;
4. CHRISTOFF, Peter, ECKERSLEY, Robyn, Globalization and the Environment, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham, 2013;
5. FINDLAY, Ronald, O'ROURKE, Kevin H., Power and Plenty: Trade, War, and the World Economy in the Second Millennium, Princeton University Press, Princeton, 2009;
1. http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/46504/RSCAS_PB_2017_12_MPC.pdf?sequence=1;
2. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics;
3. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-402_ro.htm;
4. <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/migratory-routes-map>;
5. <http://publications.iom.int/books/world-migration-report-2005-costs-and-benefits-international-migration?language=en>;
6. <http://revistasinteza.ro/razboaiele-se-schimba-migratiile-continua>;
7. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/jordan/11869777/In-Jordan-we-understand-a-refugee-crisis.html>;
8. <http://www.agerpres.ro/externe/2016/03/03/siria-hotline-ul-sua-pentru-a-anunta-incalcari-ale-incetarii-focului-sufera-din-cauza-barierelor-lingvistice>;
9. http://www.geographypods.com/uploads/7/6/2/2/7622863/7825571_orig.jpeg.
10. <http://www.globalfirepower.com/defense-spending-budget.asp>;
11. <http://www.unhcr-centraleurope.org/ro/stiri/2015/peste-patru-milioane-de-sirieni-au-fugit-de-razboi-i-persecutie>;
12. <https://www.madamasr.com/en/2017/02/01/feature/politics/europes-migration-trade-with-egypt>;
13. <https://www.migrationpolicy.org/news/paradox-eu-turkey-refugee-deal>;
2. Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați, UNHCR- Factsheet on resettlement: Syrian Refugees, UNHCR, 2016;
3. Organizația Națiunilor Unite, The Globalization of Crime: a transnational organized crime threat assessment, UNODC, New York, 2010.
6. PETRAS, James, Washington's Global Economic Wars, în „Global Research”, 2016;
7. REBALA, Pratheek, WILSON, Chris articolul Growth of Muslim Populations in Europe Map, în revista „Time”, 16.01.2015;
8. STAPLES, Steven, The Relationship Between Globalization and Militarism, în „Social Justice”, vol. 27, nr. 4, Royal Oak, 2000;
9. STIGLITZ, Joseph E., The Price of Inequality: how today's divided society endangers our future, W.W. Norton & Company, New York, 2012;
10. STIGLITZ, Joseph, Freefall: America, free markets, and the sinking of the world economy, W.W. Norton & Company, New York, 2010;
11. TĂNASĂ, Remus, Cum s-a înrăutățit situația țărilor române în timpul fanarioților, în „Historia”, București, 2017.

SCHIMBAREA DE PARADIGMĂ ÎN PRACTICILE TERORISTE ÎN ATACURILE CONTEMPORANE

Oana-Elena BRÂNDA

Lect. Univ. Dr., Relații Internaționale, Universitatea Titu Maiorescu

E-mail: oana.branda@gmail.com

Rezumat: *Este un fapt recunoscut că atacurile de la 11 septembrie 2001 au reprezentat un punct de turnură în maniera și tacticile utilizate de către teroriști în vederea atingerii obiectivelor lor. De atunci și până în prezent, atacurile au fost masive din punctul de vedere al impactului și numărului victimelor, implicând atacatori care aleg să detoneze veste explozibile în zone aglomerate, lovind clădiri simbol, distrugând astfel sentimentele de siguranță și confort de care se bucura populația. Interesant este faptul că, deși aceste atacuri sunt masive din punctul de vedere al impactului, ele au fost, totuși, mai puțin frecvente.*

În prezent, se manifestă un nou tipar al atacurilor teroriste -nu mai au un impact atât de mare, dar sunt mult mai frecvente. De asemenea, modalitățile de realizare a acestor atacuri s-au schimbat: detonarea unor explozibili în zone aglomerate, dar nu extrem de aglomerate pentru a provoca mii de victime (cum ar fi cazul unor atacuri în mijloacele de transport), detonări simultane în mai multe locuri (a se vedea atacul de la Paris din noiembrie 2015), asasinat (Charlie Hebdo), și un un ultim mijloc: intrarea cu camionul în mulțime în zone aglomerate.

Cuvinte-cheie: *terorism, terorism prin mijloace de transport/terorism mobil, paradigmă, schimbări, instruire*

Introducere

Deși terorismul ca practică are o istorie îndelungată, utilizarea sa ca mijloc de a produce schimbare într-o stare de fapt a devenit frecventă în secolul al XXI-lea. Atacurile de la 11 septembrie 2001 au reprezentat un punct de turnură în practicile teroriste, marcând o trecere de la acte izolate la unele mult mai vizibile, care provoacă un număr mare de victime și pot aduce schimbări semnificative asupra situației politice.

Atacurile de la 11 septembrie 2001, precum și cele din perioada următoare au câteva elemente comune: au un grad înalt de organizare, sunt bazate pe radicalizare și fundamentalism și implică o serie de costuri în ceea ce privește pregătirea lor. Un alt punct de turnură s-a manifestat după 2014, când accentul nu s-a mai pus pe atacuri elaborate, ci pe atacuri aparent "la întâmplare", mult mai frecvente, care presupun o pregătire mai redusă și alegere nediscriminatorie a victimelor. Paradoxal, deși aceste atacuri par a fi lipsite de pregătire și dezorganizate (intrarea cu mașina în mulțime, înjunghierea aleatorie pe stradă, etc.), efectuarea unor astfel de atacuri în inima Europei – în Paris, apoi în Bruxelles, Berlin, precum și în alte orașe europene, simbolizează, pe de o parte, o încercare a atacatorilor de a se extinde la nivel global, și, pe de altă parte, de a produce o schimbare de la atacuri individuale pe teritoriul Europei (a se vedea aici Madrid și Londra) spre atacuri mult mai coordonate¹.

Deși principala organizație la care se va face referire pe parcursul acestei lucrări este Statul Islamic (ISIS, ISIL, Daesh), există și alte organizații teroriste, precum Al-Qaeda sau Boko Haram, printre altele, care recurg la astfel de practici. Din păcate, din lipsa spațiului în prezentul articol, precum și din nevoia de a dezvolta pe larg această cercetare pe viitor, majoritatea exemplurilor vor face referire la Statul Islamic.

---

¹***, *Changes in modus operandi of Islamic State terrorist attacks*, EUROPOL, 18 ianuarie 2016, p. 5, disponibil la <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/changes-in-modus-operandi-of-islamic-state-terrorist-attacks>, accesat la 20 octombrie 2017.

Scopul acestui articol este de a analiza schimbările petrecute în tiparul practicilor teroriste din ultimii ani, precum și motivațiile aflate la baza unor asemenea acțiuni. Prin urmare, cercetarea de față se va realiza prin recurs la metoda comparației. Prima parte a articolului va fi concentrată pe analiza ”noului terorism”, așa cum au fost denumite actele teroriste realizate după 11 septembrie 2001. În a doua parte, autorul va face o trecere în revistă a principalelor atacuri teroriste de după 2014, accentuând mijloacele utilizate, precum și frecvența de manifestare a acestor acțiuni. În fine, a treia parte a articolului va fi alocată investigării acelor elemente care constituie baza noilor practici în materie de terrorism. De asemenea, în această ultimă parte vor fi lansate și noi direcții de cercetare, întrucât subiectul este departe de a fi epuizat.

1. Definirea ”terorismului” și a ”noului terorism”

Din punct de vedere doctrinar, terorismul trebuie definit în funcție de motivațiile care stau la baza sa – ”terorismul implică scopuri și motive politice. Este violent sau amenință cu folosirea forței. Este conceput pentru a produce teamă în rândul publicului țintă care se extinde dincolo de victimele imediate ale violențelor. Actele de violență sunt desfășurate de o organizație identificabilă. Ele implică actori non-statali, sau actori care sunt fie victime ale violențelor, fie făptuitori, fie ambele. În fine, actele de violență urmăresc să creeze putere într-o situație în care nu există o astfel de putere”².

De asemenea, terorismul poate fi definit drept crearea deliberată și exploatarea fricii prin acte de violență sau amenințarea cu acte de violență cu scopul de a produce schimbări politice. Toate actele teroriste implică violență sau amenințarea cu folosirea ei. Un alt scop al acțiunilor teroriste este de a genera efecte psihologice de lungă durată, atât la victimele imediate, dar și prin contagiune. Astfel, terorismul este menit să genereze teamă și să intimideze un public-țintă vast, care poate consta în grupuri etnice și religioase rivale, o țară întregă, un guvern național, partid politic sau doar opinia publică în genere. De asemenea, intenția unor acte teroriste poate fi de a crea putere acolo unde nu există sau de a consolida puterea acolo unde este slabă³.

După 11 septembrie 2001, din ce în ce mai mulți decidenți politici și cercetători încep să discute despre o nouă formă de terorism. De pildă, Tony Blair vorbea despre atacul Al-Qaeda ca fiind un moment definitoriu al acestei noi forme de terorism: ”Acest terorism în masă este noul Rău al zilelor noastre. Este înfăptuit de fanatici care sunt indiferenți față de sanctitatea vieții umane și noi, democrațiile lumii, trebuie să ne unim pentru a lupta împreună împotriva lui și pentru a eradica complet acest Rău din lumea noastră”⁴.

Spre deosebire de formele anterioare de terorism, care era mai degrabă național, acesta este transnațional și operează în cadrul unor rețele destul de slab organizate. Alte caracteristici sunt faptul că suicidul este parte a modului de operare, teroriștii sunt inspirați de religie și percepuți drept fanatici, urmăresc dobândirea armelor de distrugere în masă pentru a ucide cât mai mulți oameni, iar alegerea țintei este nediscriminatorie⁵.

Autori precum Martha Crenshaw, Bruce Hoffman sau, mai recent Max Abrams⁶, aduc în discuție un alt concept: cel de raționalitate a acțiunilor teroriste. Deși multe organizații teroriste, în special cele de dimensiuni medii, nu au obiective bine delimitate și nici o relație bine definită între obiective și mijloace, ”o campanie de acțiuni teroriste depinde de o alegere politică rațională, întrucât acțiunile în sine trebuie să fie expresia deciziei luate de o organizație care se poate constitui într-un mijloc politic de opoziție față de guvern”⁷. Traducerea acestei raționalități în practică se face prin

² James M. Lutz and Brenda J. Lutz, *Global Terrorism*, London, Routledge, 2008, p.9.

³ Bruce Hoffman, *Inside Terrorism*, 2 ed., Columbia University Press, 2006, p. 41.

⁴ Tony Blair, *Statement at the Trade Union Conference on the 9/11 Attacks*, 11 September 2001, disponibil la <http://www.americanrhetoric.com/speeches/tblair9-11-01.htm>, accesat la 15 martie 2015.

⁵ Isabelle Duyvesteyn, ”How New is the New Terrorism?”, în *Studies in Conflict and Terrorism*, vol.27, No.5, 2004, p.444.

⁶ Max Abrams, ”Why Terrorism Does Not Work?”, în *International Security*, Vol. 31, No.2, 2006, p. 44.

⁷ Martha Crenshaw, ”The Causes of Terrorism”, în *Comparative Politics*, Vol.13, No.4, 1981, p.386.

stabilirea unei motivații și evaluarea rezultatelor politice intenționate. Recurgerea la mijloacele utilizate de terorism se face prin evaluarea mijloacelor de luptă disponibile.

”Vechiul terorism” cuprindea motivații tradiționale ca justificare pentru diverse acte considerate de state a fi acte teroriste: naționalismul, ideologia potrivit căreia fiecare națiune trebuie să-și aibă propriul stat, lupta ideologică motivată de doctrina marxistă-leninistă-maoistă⁸, în timp ce motivațiile ”noului terorism” sunt religio-milenariste, punând accent pe terorismul de sorginte fundamentalist-islamică, și pe dorința teroriștilor de a comite acte de suicid care să producă un număr mare de victime⁹.

Robert Pape face o analiză extrem de punctuală a conceptului de martiriu al teroriștilor sinucigași, denumit de el ”arta martiriului”¹⁰, atrăgând atenția că dincolo de elementele care țin de individ – îndoctrinarea religioasă și predispoziția psihologică, actele de terorism sinucigaș sunt mult mai precis gândite. Astfel, aceste acțiuni sunt strategic gândite și aranjate, fără a fi lăsate la voia întâmplării. Scopul lor este de a forța democrațiile moderne să facă o serie de concesii semnificative în favoarea grupărilor care recurg la astfel de tehnici. Dezvoltarea terorismului ca tehnică de lucru pentru astfel de grupări se bazează pe faptul că statele cedează, de obicei, în fața amenințărilor cu producerea de victime civile într-un număr considerabil¹¹. Totodată, el face o clasificare a formelor de terorism: terorismul demonstrativ, menit să atragă atenție; terorismul distructiv, menit să utilizeze forța pentru a mobiliza sprijin pentru obiectivele urmărite și terorismul sinucigaș, văzut drept cel mai agresiv dintre toate.

2. O trecere în revistă a atacurilor teroriste după 2014

În ultimii ani s-a înregistrat o creștere în numărul de atacuri teroriste, dar cu un număr mai mic de victime. Iar prin maniera de realizare, aceste atacuri noi implică un număr redus de resurse.

Începând cu atacul din ianuarie 2015, este evident faptul că atacatorii preferă să recurgă la elementul surpriză în locul armelor mortale, folosind mijloace simple pentru realizarea atacurilor. Dacă înainte de 2015 procurarea instrumentelor era dificilă, după 2015, oricine poate comite un astfel de atac, câtă vreme are acces la o armă de foc sau la un vehicul. Excepție fac atacurile simultane din noiembrie 2015 de la Paris și cel din martie 2016 de la Bruxelles, unde atacatorii au recurs la detonarea unor veste cu explozibil (utilizate numai în câteva din atacurile din noiembrie de la Paris).

Cu toate acestea, trebuie reamrctată schimbarea de paradigmă înregistrată în statele occidentale, precum și în cele cu legături puternice cu Occidentul. În Orientul Mijlociu, preum și în Asia și Africa, astfel de atacuri au fost realizate prin recurs la detonarea unor mașini-capcană sau plasarea de explozibil în anumite zone strategice, etc. Prin urmare, întrebarea care apare în acest context este: ”Ce s-a schimbat în Occident, astfel încât să reclame o astfel de schimbare de tipar?”. Oferirea unui răspuns clar este dificilă. Totuși, trebuie subliniat faptul că Occidentul a eșuat în a gestiona într-o manieră potrivită fenomenul terorismului, arătându-se nepregătit și lipsit de imaginație în ceea ce privește mijloacele de prevenție.

Tabelul de mai jos reflectă tranziția de la atacurile cu bombă la utilizarea armelor de foc și a vehiculelor pentru a intra în mulțime, ca mijloace ale atacului terorist.

⁸ *Idem* (ed.), *Terrorism in Context*, Pennsylvania State University Press, 1995, pp. 13-17.

⁹ Mark Juergensmeyer, *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence*, Berkeley, University of California Press, 2000, p. 15.

¹⁰ Robert Pape, ”The Strategic Logic of Suicide Terrorism”, în *The American Political Science Review*, Vol. 97, No. 3, August 2003, p. 343.

¹¹ *Ibidem*, pp.345-346.

Nr. Crt.	Data	Localizare	Tipul de atac
1.	11 septembrie 2001	New York, Washington, etc.	Deturnarea unor avioane
2.	9 martie 2004	Madrid	Detonarea de explozibil în câteva garnituri de metrou
3.	7 iulie 2005	Londra	Detonarea de explozibil într-o stație de metrou și într-un autobuz
4.	Aprilie 2013	Boston	Detonarea de explozibil în timpul unui maraton
5.	Decembrie 2014	Dijon	Un camion lovește trecătorii în 5 locuri diferite în Dijon
6.	Ianuarie 2015	Paris	Focuri de armă la sediul revistei Charlie Hebdo
7.	Noiembrie 2015	Paris	6 atacuri coordonate în zone diferite din Paris, combinând detonarea de explozibil cu focuri de armă
8.	Martie 2016	Bruxelles	2 teroriști s-au detonat în Aeroportul Zaventem din Bruxelles
9.	Iulie 2016	Nisa	Un camion intră în mulțime
10.	Decembrie 2016	Berlin	Un camion intră în mulțimea adunată la Piața de Crăciun din Berlin
11.	Martie 2017	Londra	Un camion lovește trecătorii de pe Westminster Bridge.
12.	Aprilie 2017	Stockholm	Un camion intră în mulțime în centrul Stockholmului
13.	Iunie 2017	Londra	Un camion lovește trecătorii aflați pe London Bridge. Urmează apoi înjunghierea unui polițist de către șoferul camionului
14.	Iunie 2017	Londra	Un camion intră în mulțimea adunată la un târg al comunității musulmane
15.	August 2017	Paris	O mașină lovește un grup de polițiști care patrulează
16.	August 2017	Barcelona	Un camion intră în mulțimea aflată într-o zonă aglomerată a orașului.

Tabelul 1. Listă a atacurilor teroriste desfășurate în zona trans-atlantică după 11 septembrie 2001

În momentul studierii unor asemenea atacuri rezultă câteva tendințe notabile. În primul rând, se observă o reducere a numărului victimelor. Atacurile care au urmat celui de la 11 septembrie 2001 au produs un număr mai mic de victime. De pildă, atacul din Paris, din august 2017 a produs un număr de 3 răniți. De cealaltă parte, se înregistrează o frecvență mai mare a atacurilor. După cum se observă în tabelul de mai sus, de la un atac la câțiva ani distanță, s-a ajuns la șase atacuri numai în acest an.

De asemenea, schimbarea de tipar s-a înregistrat numai în statele occidentale, deoarece o privire aruncată asupra atacurilor desfășurate în Orientul Mijlociu și Nordul Africii arată păstrarea modului de operare de odinioară din Europa – explozii ale diverselor dispozitive, detonări, terorism sinucigaș, etc. La acestea se adaugă masacrele și uciderea nediscriminatorie (mai ales în statele africane). O explicație pentru această schimbare de tipar poate fi dificultatea procurării materialului pentru construirea unui dispozitiv explozibil. În timp ce în Europa, după 11 septembrie 2001, s-a înăspriț controlul accesului la arme și materiale explozibile, în ceea ce privește Orientul Mijlociu și Nordul Africii, accesul este mult mai facil, din cauza reminiscentelor Războiului Rece, precum și a

diverselor facțiuni insurgente și a lorzilor războiului care le controlează. Arma preferată a teroriștilor contemporani este AK-47, destul de ușor de procurat în aceste zone, precum și de transportat.

3. Schimbări de paradigmă în atacurile teroriste după 2014

Atacurile de la sediul revistei Charlie Hebdo, din ianuarie 2015, au dat o nouă dimensiune practicilor în materie. Deși în acest caz, uciderea nu a fost ne-discriminatorie, deoarece exista un mobil bine stabilit, există, totuși, alte elemente ale tiparului nou care se regăsesc: mai puține resurse utilizate, mai puține victime (deși numărul lor nu este de neglijat), dimensiunea violentă a atacului, etc.

Iar acest atac a deschis calea pentru atacuri similare, ceea ce a condus la crearea unei noi perspective asupra terorismului, una mult mai dificil de înțeles, deoarece este la fel de dificil de stabilit modalitatea de reacție și contra-atac. Iată care sunt elementele acestui nou tip de terorism, multe dintre ele fiind amintite pasager mai sus:

- Schimbări în tiparul de recrutare și dezvoltare personală a atacatorilor. Deși aceștia vin chiar din țările unde și acționează, fiind cetățeni de a treia sau a patra generație, sau înrudiți cu aceștia, ei nu mai trec prin îndelungatul proces de radicalizare. Înainte, și mai ales în cazul Al-Qaeda, radicalizarea reprezenta cheia de boltă a organizării unui atac. Astăzi, rețelele teroriste preferă să se bazeze pe indivizi care au deja un cazier, și, în unele cazuri, un istoric de probleme psihice¹².

- Ucidere nediscriminatorie. Alegerea țintei este des bazată pe resursele aflate la dispoziție și capacități. În plus, se observă o preferință pentru ținte facile, teroriștii alegând să lovească trecători, decât politicieni vizibili, așa cum ar fi fost cazul înainte.

- Alegerea țintei. Acest aspect trebuie tratat în strânsă legătură cu cel de mai sus, deoarece atacurile sunt concentrate pe indivizi și nu pe infrastructură critică. Astfel, practicile teroriste sunt ridicate la un nou nivel, dincolo de cel stabilit de atacurile de la 11 septembrie 2001. În prezent, miza o constituie găsirea de noi provocări, care să nu poată fi prevăzute de autoritățile însărcinate cu protecția cetățenilor.

- Alegerea armelor ce urmează a fi folosite. Fie că este vorba de AK-47 sau mașini/camioane, astfel de mijloace oferă un grad mare de spontaneitate, sunt lipsite de costuri excesive și nu necesită pregătire în avans. De asemenea, sunt ușor de procurat și transportat. Utilizarea unui AK-47 sau a unui camion/mașină pentru a comite un astfel de atac este mult mai ușor decât recursul la atacuri cu arme nucleare, chimice, biologice sau radiologice, care ar necesita un grad mai mare de pregătire și instruire în vederea utilizării lor.

- Maximizarea efectelor cu minimum de costuri și eforturi – aceste atacuri noi implică o serie de costuri reduse (presupuse de cumpărarea/închirierea unui mașină, cumpărarea/deținerea unui cuțit, etc.), dar produc daune cu efecte pe termen lung: moarte, sentimentul de nesiguranță la nivel național, afectează economia statelor, etc. Așa cum spunea Don DeLillo, ”terorismul este limbajul celor care doresc să se facă remarcați”¹³. Astfel se justifică faptul că aceste atacuri nu necesită un număr mare de victime – orice victimă atrage atenția asupra atacului. Chiar și o singură victimă atrage atenția asupra cauzei, acesta rămânând un element caracteristic al terorismului.

- Preferința pentru ”terorismul mobil” (”vehicular terrorism”), bazându-se pe faptul că astfel de atacuri sunt spontane, implică un număr minim de costuri, atât din punctul de vedere al resurselor utilizate, dar și al pregătirii – ”pentru ca un vehicul să provoace distrugerii, este nevoie doar de un

---

¹² EUROPOL, *op.cit.* p. 6.

¹³ Gordon Woo, *Understanding the principles of terrorism risk modelling from the attack in Westminster*, RMS, 27 martie 2017, p. 2, disponibil la http://forms2.rms.com/rs/729-DJX-565/images/TerrorismModelingPrinciples_Charlie_Hebdo_Gordon_Woo_RMS.pdf, accesat la 16 octombrie 2017.

șofer, fără altă experiență sau instruire”¹⁴. În ceea ce privește acest tip de terorism, unii autori consideră că ar fi foarte utile instalarea de borduri¹⁵ în zonele aglomerate, ca mijloc de prevenție. Chiar și așa, teroriștii pot opta pentru străzile secundare, unde nu se pot instala astfel de obstacole¹⁶.

Prin alegerea de a acționa într-o asemenea manieră, având drept avantaj faptul că autoritățile nu pot prevedea următorul atac, precum și mijloacele de reacție, Statul Islamic își demonstrează, astfel, puterea sa nemăsurată de a lovi oriunde, oricând și pe oricine¹⁷. Imediat după atacurile de la Paris din noiembrie 2015, EUROPOL a dat un comunicat spunând că ”(...) Statul Islamic a dezvoltat o linie de comandă pentru acțiunile externe, instruită pentru operațiuni de tipul <forțelor speciale> pentru a include Uniunea Europeană și Franța în special. Acest lucru se traduce prin faptul că se planifică și pregătesc tot mai multe atacuri de tipul celui de la Paris din noiembrie”¹⁸. Prevederea a fost făcută cu acuratețe, conform tabelului de mai sus.

În plus, ”se pare că natura și structura procesului de instruire le permite membrilor activi ai Statului Islamic să execute atentate teroriste de-o manieră detașată din punct de vedere emoțional, așa cum s-a văzut în cazul atacurilor de la Paris”¹⁹. Acest tipar păstrează și dimensiunea martiriului care a caracterizat atacurile de la începutul anilor 2000.

Terorismul mobil este și mai dificil de gestionat față de alte forme de terorism, deoarece combină elementul -surpriză cu lipsa prevenției. Cu excepția faptului că există așteptarea ca astfel de atacuri să aibă loc din ce în ce mai mult în Europa, ca rezultat al strategiei Statului Islamic de a se extinde la nivel global, este dificil de prevăzut următorul atac, precum și maniera și locația exactă.

Concluzii

Luând toate cele de mai sus în considerare, se poate spune că atacurile din ultimii ani au dus asimetria terorismului la un nou nivel. Schimbarea survenită în modul de operare nu trebuie interpretată ca o abandonare a tacticilor anterioare, ci, de fapt, o complicare a acestora, și, implicit, a mijloacelor de contracarare.

Potrivit lui Gordon Woo, “teroriștii urmăresc să obțină cea mai mică rezistență față de acțiunile lor”²⁰, un principiu care datează din ”Arta războiului” a lui Sun Tzu. De unde și alegerea de ținte care nu beneficiază de prea multe elemente de siguranță. După ce au demonstrat că pot pătrunde chiar și prin cele mai bine construite programe de securitate și apărare, așa cum s-a demonstrat în cazul atacurilor de la 11 septembrie, din Madrid și Londra, alegerea unor ținte ușoare reprezintă trecerea la un nou nivel de provocare, prin care se profită de lipsa de prevedere a autorităților în vederea asigurării tuturor posibilelor ținte.

Așa cum am menționat anterior, există o serie de elemente particulare ale acestui nou tip de terorism, pentru care nu există încă mijloace de contracarare. Prin urmare, este necesar să se cultive o apropiere între factorii de decizie, forțele de poliție și serviciile de informații, mai ales din cauza gradului de incertitudine al acestor atacuri, sporit de alte elemente precum cazierul atacatorilor sau problemele psihice care pot acționa ca factori de exacerbare. De asemenea, aceste elemente desacralizează atacul, deoarece atacatorul nu mai este în căutarea mântuirii, ci acționează ca urmare a unor impulsuri violente, cultivate abil de grupări precum ISIS sau Al-Qaeda.

Scopul prezentului articol a fost de a lansa câteva idei de cercetare, ce vor fi explorate în viitor, având în vedere elementele variabile ale actelor de terorism contemporane.

---

¹⁴ *Ibidem*, p.7.

¹⁵ ***, *Vehicular Terrorism: The threat behind the wheel*, Corporate Risk Services G4S, 2017, pp. 8-12, disponibil la <http://www.g4s.us/en/Learn-More/G4S-Knowledge-Center/Whitepapers/Vehicular-Terrorism-The-Threat-Behind-the-Wheel>, accesat la 13 octombrie 2017.

¹⁶ Woo, *op.cit.*, p. 4.

¹⁷ EUROPOL, *op.cit.* p. 3

¹⁸ *Ibidem*, p. 5.

¹⁹ *Ibidem*, p. 6.

²⁰ Woo, *op.cit.*, p. 5.

BIBLIOGRAFIE:

1. Abrams, Max “Why Terrorism Does Not Work?”, în *International Security*, Vol. 31, No.2, 2006.
2. Blair, Tony, Statement at the Trade Union Conference on the 9/11 Attacks, 11 September 2001, disponibil la <http://www.americanrhetoric.com/speeches/tblair9-11-01.htm>.
3. Crenshaw, Martha, “The Causes of Terrorism”, în *Comparative Politics*, Vol.13, No.4, 1981.
4. _____, (ed.), *Terrorism in Context*, Pennsylvania State University Press, 1995.
5. Duyvesteyn, Isabelle, “How New is the New Terrorism?”, în *Studies in Conflict and Terrorism*, vol.27, No.5, 2004.
6. Hoffman, Bruce, *Inside Terrorism*, 2 ed., Columbia University Press, 2006.
7. Juergensmeyer, Mark, *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence*, Berkeley, University of California Press, 2000.
8. Lutz, James M. and Brenda J. Lutz, *Global Terrorism*, London, Routledge, 2008.
9. Robert Pape, “The Strategic Logic of Suicide Terrorism”, în *The American Political Science Review*, Vol. 97, No. 3, August 2003.
10. Woo, Gordon, *Understanding the principles of terrorism risk modelling from the attack in Westminster*, RMS, 27 martie 2017, disponibil la http://forms2.rms.com/rs/729-DJX-565/images/TerrorismModelingPrinciples_Charlie_Hebdo_Gordon_Woo_RMS.pdf.
11. ***, *Changes in modus operandi of Islamic State terrorist attacks*, EUROPOL, 18 ianuarie 2016, disponibil la <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/changes-in-modus-operandi-of-islamic-state-terrorist-attacks>.
12. ***, *Vehicular Terrorism: The threat behind the wheel*, Corporate Risk Services G4S, 2017, disponibil la <http://www.g4s.us/en/Learn-More/G4S-Knowledge-Center/Whitepapers/Vehicular-Terrorism-The-Threat-Behind-the-Wheel>.

TERORISMUL “LOW COST” AL SECOLULUI XXI

Luminița Ludmila (CÎRNICI) ANICA

Doctor în Informații și securitate națională al

Universității Naționale de Apărare „Carol I” București Romania

E-mail: ludmila.anica@gmail.com

Rezumat: *Întotdeauna voluntar, subiectiv și extrem de brutal, terorismul se manifestă într-o multitudine de forme, fiind, după conflictele interstatale și războaiele civile, cea mai acută formă de violență și însoțind omenirea de-a lungul istoriei.*

Atacurile teroriste din ultimii ani au presupus costuri din ce în ce mai mici, atacatorii alegând să provoace cât mai multe victime intrând cu mașina în mulțime sau alegând să folosească cuțitul în acțiunile lor sângeroase.

Este atacul cu cuțitul o nouă formă de terorism? Cu siguranță nu. Istoria consemnează de-a lungul secolelor o serie de astfel de fapte de natură violentă, cu scopul de a înfricoșa și de a influența omenirea, chiar dacă la acea vreme nu erau numite acte teroriste.

Astăzi ne confruntăm cu atacuri similare, în care teroriștii acceptă ideea de sacrificiu personal, acționând pentru uciderea celor considerați exponenți ai societății ostile.

Cuvinte-cheie: *terorism, atac terorist, terorismul “low cost”, terorism european, noul terorism, atacul cu cuțitul*

Introducere

Este un lucru comun faptul că, în debaterile specifice studiilor de securitate, științei militare, studiilor de intelligence, politologiei, criminologiei, sociologiei, culturii de securitate etc., terorismul, teroarea și fenomenul terorist sunt concepte cu un conținut complex, care cunosc numeroase definiții și accepțiuni, numeroase interpretări și sensuri, numeroase contestări.

Terorismul este fenomenul antisocial care provoacă neliniște, frică și groază, șoc și haos, tulburări în rândul societății civile. Desigur, există câteva caracteristici speciale ale terorismului, între ele aflându-se violența, premeditarea, este direcționat către o țintă sau un grup țintă și, foarte important, urmărește să împrăștie teamă și teroare și este antisocial și, de regulă, dorește să transmită un mesaj ideologic, politic, religios, să influențeze mersul istoriei.

Brian Jenkins notează, în două din lucrările sale, „*International terrorism*”¹, și în „*The New global terrorism*”², că „*terorismul este violența sau amenințarea cu violența menită să creeze o*

---

¹ Brian M. Jenkins, „*International Terrorism: A New Mode of Conflict*”, în David Carlton & Carlo. Schaerf (eds.), *International Terrorism and World Security*, Croom Helm, London, 1975.

atmosferă de frică și panică – într-un cuvânt, să terorizeze – și prin aceasta să producă o schimbare socială sau politică”³, în condițiile în care Biroul Federal de Investigații al SUA (FBI) definește terorismul ca fiind „folosirea ilegală a forței sau a violenței împotriva unor persoane sau proprietăți, pentru a intimida sau obliga un guvern, populația civilă sau orice parte a acestora, ca element al urmării unor obiective politice sau sociale.”

Atât amenințarea, cât și reacția comunității internaționale față de aceasta au consecințe majore și implicații asupra întregii vieți sociale dar, mai ales, asupra modului în care sunt angajate și întrebuințate capacitățile militare pentru toate operațiunile de combatere.⁴

Terorismul se bazează pe putere și folosește publicitatea pentru a se induce schimbarea, exploatând în mod deliberat frica, prin violență sau amenințare, urmărirea unei schimbări politice, precum și efectele psihologice dincolo de grupurile-țintă. Frica este diseminată de mass-media și de răspunsurile noastre colective și individuale la actele de terorism. O mare parte a puterii terorismului este derivată din răspunsul la actul terorist și nu din actul în sine.⁵

Literatura de specialitate de astăzi definește mai degrabă terorismul ca fiind un act violent, premeditat, realizat de organizații conspirative cu caracter distructiv sau de persoane individuale împotriva unor demnitari, a unor instituții politice, economice, științifice, militare, culturale, diplomatice, în scopul răzbunării, obligării „țintei” să adopte o conduită convenabilă autorilor, sensibilizării opiniei publice în legătură cu o cauză anumită, subminării stabilității politice și satisfacerii unor revendicări.

Se poate spune că terorismul are drept scopuri: înspăimântarea, prin care se urmărește distrugerea moralului societății, instaurarea dezordinii, a neliniștii, insecurității, crearea unui climat de panică; provocarea acțiunilor de contracarare, pe cât posibil exagerate din partea statului; influențarea opiniei publice; strivirea rezistenței sociale; strângerea de bani pentru scopurile teroriștilor; lichidarea personalităților considerate indezirabile; condamnarea, „terorizarea” altora percepute vinovate de ceva; consolidarea moralului teroriștilor și menținerea acestuia la un nivel cât mai ridicat; determinarea unor cedări din partea puterii în direcția, de exemplu, a eliberării teroriștilor arestați⁶.

---

² Brian M. Jenkins; *The Study of Terrorism: Definitional Problems*, The RAND Corp, Santa Monica CA, 1980.

³ Brian M. Jenkins, *op. cit.*

⁴ Mihail Popescu, *Implicații ale terorismului asupra acțiunilor militare*, Revista de Științe militare nr. 1 , București 2002, p.9, *Apud*: Neculai Stoina, *Evoluția fenomenului terorist și implicații asupra acțiunilor militare*, disponibil online: http://www.armyacademy.ro/reviste/3_2004/r4.pdf, ultima accesare la 8 octombrie 2017.

⁵ Bruce Hoffman; *Inside Terrorism The Changing Meaning of Terrorism*; 2nd Edition. New York: Columbia University Press, 2006. p. 27.

⁶ Luminița-Ludmila Cîrnici Anica, *Terorismul european și impactul asupra securității naționale*, Editura Topform, Colecția Geostrategie, București, 2017.

1. Tendințe evolutive ale terorismului în secolul al XXI-lea

Începând din 2000 până în 2015, s-au petrecut 48.000 de atacuri teroriste, care au dus la pierderea a 107.000 de vieți pe întreaga planetă⁷. În 2014, 17.958 oameni au fost uciși în atacuri teroriste, ceea ce înseamnă o creștere de 61% față de anul precedent⁸. 82% din victimele atacurilor teroriste de la nivel mondial s-au înregistrat în cinci țări: Irak, Afganistan, Pakistan, Nigeria și Siria. Patru grupări au dominat în inițierea acestor atacuri: Talibanii, Boko Haram, DAESH (ISIS) și Al Qaeda⁹.

Grupările teroriste se pot caracteriza pe baza motivației lor (conform lui Warren Chin): terorism de inspirație religioasă; etno-naționalist; extremist de stânga; extremist de dreapta; cu țintă unică; statal.¹⁰

În secolul al XXI-lea apare tot mai des în prim plan activitatea teroriștilor de inspirație religioasă. Talibanii, Boko Haram, DAESH (ISIS) și Al Qaeda sunt grupări legate prin aderarea lor la o interpretare extremă a Islamului Salafist, care se sprijină puternic pe folosirea violenței.¹¹

Religia reprezintă credința în sacru, în divin, în supranatural, dar și codul moral, parte a culturii fiecărui individ, comunități, societăți. Ea este expresia încrederii în existența unei entități mai presus de noi, de lumea palpabilă în care trăim. „Dumnezeu invocat drept garant”¹² promite schimbări radicale și o nouă configurare fundamentală a viitorului, teroriștii simțind nevoia păstrării identității religioase, violența fiind motivată de necesitatea sacrificiului pentru atingerea țelului divin urmărit¹³.

Exacerbarea conflictelor etnico-religioase în contextul globalizării, al inegalității sociale și economice, al represiunilor de tot felul, a radicalizat societățile și a favorizat dezvoltarea fără precedent a unor organizații de genul Al Qaeda sau ISIS (ISIL/DAESH), acestea dovedindu-se capabile să profite de moment pentru a atrage tot mai mulți adepți.

---

⁷ *** Institute of Economics and Peace, *Global Terrorism*, index 2014, p.12.

⁸ Ibidem

⁹ James & Brenda Lutz, *Is Terrorism a Serious Threat to International and National Security?* In *Contemporary Debates About Terrorism*, edited by Richard Jackson and Samuel Justin Sinclair Abingdon: Routledge, 2012, 61-75.

¹⁰ Warren Chin, *NATO and the Future of International Terrorism and Counterterrorism*, NATO Centre of Excellence Defence against terrorism, Ankara, 2015. (traducerea autorului)

¹¹ Cf. Warren Chin, *op.cit.*, p.3.

¹² Magnus Ranstorp, *Terrorism in the name of Religion*, în *Journal of International Affairs*, vol.50, nr.1, 1996, pp. 41-42, *Apud*: Ion Aurel Stanciu, Vasile Soare; *Mic tratat de istorie a terorismului*, Ed. Militară, București, 2012, p.132-133

¹³ Luminița Ludmila Cîrnici Anica, *op.cit.*

Fundamentalismul religios, pe fond, islamic sau nu, este doar o altă față a terorismului extremist, circumscris violenței „crude, surprinzătoare, răzbunătoare și reci”¹⁴. Totuși, trebuie subliniat faptul că nu apartenența la o anumite religie (sau alta) conduce la terorism, ci numai extremismul de orice natură (inclusiv, sau mai ales, cel religios) poate duce la asta.

Terorismul fundamentalist a evoluat de la terorismul de stat cu țintă strategică coordonat de Iran care recruta din mediile šiite sau apropiate šiismului la un terorism marginal fără ținte strategice, recrutând dintre elementele periferice, sunnite. Acest tip de terorism nu este foarte ușor de reperat, de cele mai multe ori actorii au naționalitate europeană și se alătură „Jihadului” fără a avea legături cu țara lor de origine, hrănindu-se din frustrarea contra societății.

Teroriștii religioși cu care ne confruntăm acum se luptă la orice nivel: militar, economic, psihologic și spiritual. Arsenalul lor nu este doar militar, cea mai periculoasă și puternică armă a lor fiind groaza spirituală.¹⁵ Probabil, cel mai nefast aspect al terorismului religios îl reprezintă acela că are ca scop distrugerea oricărei distincții sau diferențe morale în sine.¹⁶ Scopul său este acela de a crea confuzie atât în rândul simpatizanților, cât mai ales în rândul acelor care ar trebui să lupte împotriva lui.¹⁷

2. Terorismul „low cost”

Raportul Europol evidențiază evoluții îngrijorătoare pe două planuri și anume: „amenințarea teroristă globală este accentuată de un număr substanțial de luptători străini, returnați în statele membre, precum și creșterea semnificativă a sentimentelor naționaliste”,¹⁸ antisemitismul, rasismul și xenofobia accentuându-se și determinând acțiuni extremiste de dreapta. Migrația contribuie și ea la creșterea insecurității statelor.¹⁹

Amenințarea teroristă în UE în 2016 a emanat de la indivizi direcționați de la distanță, care au acționat singuri sau în grupuri mici, și de la cei care ar fi putut fi doar inspirați de propagandă teroristă. Primii primesc instrucțiuni personale de la o organizație teroristă și este posibil să fie ajutați de aceasta. Ceilalți sunt atacatori individuali, posibil, dar nu neapărat, fiind ajutați de către

---

¹⁴ Gheorghe Văduva, *Terorismul, dimensiune geopolitică și geostrategică. Războiul terorist. Războiul împotriva terorismului*, Centrul de Studii Strategice de Securitate, Editura UNAP, București, 2002, p.31.

¹⁵ Jessica Stern, *Terror in the name of God, Why religious militants kill*, Harper Collins Publishers, New York, 2003, p.296.

¹⁶ Susan Nieman, *Evil in Modern Thought: An Alternative History of Philosophy*, Princeton University Press, Princeton, 2002, p.287, *Apud*: Jessica Stern, *op.cit.*

¹⁷ Luminița Ludmila Cîrnici Anica, *op.cit.*

¹⁸ Conform site-ului: <http://www.bbc.com/news/uk-36845647>, ultima accesare la 11 octombrie 2017.

¹⁹ Europol, *EU Terrorism Situation & Trend Report TE-SAT 2016*, 20.07.2016, *Apud*: Luminița Ludmila Cîrnici Anica, *op.cit.*

familie și / sau prieteni sau complici. Ei sunt inspirați de propaganda și mesageria jihadistă, dar nu primesc neapărat îndrumări sau instrucțiuni personale din partea vreunui grup.²⁰

Vehiculele au fost folosite ca arme pentru atacuri sau atacatorii individuali s-au folosit doar de arme albe, cuțite, macete.

2.1. Atacuri individuale în Franța în 2016

La 7 ianuarie 2016, un bărbat care purta ceea ce părea a fi o vestă explozivă și se afla în afara secției de poliție Goutte d'Or din Paris, a fost împușcat și ucis în timp ce încerca să forțeze intrarea.²¹

În ianuarie 2016, un profesor evreu, purtând veșmânt tradițional și kippa, a fost atacat și rănit cu o macetă în Marsilia, în timp ce mergea la muncă. Atacantul era un băiat de 15 ani care ajunsese în Franța în 2010.²²

Pe 13 iunie 2016, un comandant al poliției franceze și soția sa au fost înjunghiați mortal de un fost condamnat pentru infracțiuni legate de terorism. Ofițerul a fost atacat când a ajuns în fața casei sale din Magnanville, lângă Paris. Ulterior, atacantul a intrat în casă, unde se aflau soția și fiul în vârstă de trei ani al ofițerului. După ce poliția a pus capăt atacului, au găsit-o moartă pe mama copilului, băiatul supraviețuind. Dupăuciderea femeii, atacatorul a difuzat o declarație în direct de la fața locului, prin intermediul mass-media, pe un site de socializare, în care a promis fidelitatea IS și a cerut mai multe atacuri. Agenția de știri A'maq a publicat videoclipul online și o declarație conform căreia atacul a fost efectuat de un luptător al IS.²³

La 26 iulie 2016, doi atacatori înarmați cu cuțite au intrat în biserica Saint Etienne-du-Rouvray (lângă Rouen), în timpul rugăciunilor de dimineață, au ucis un preot de 86 de ani și au rănit grav o călugăriță. Era unul dintre cei cinci ostatici luați de autori (ceilalți au scăpat nevătămați), în timp ce cei doi atacatori, ambii în vârstă de 19 ani, s-au filmat în fața altarului.

---

²⁰ Raportul Europol 2017, *Report EU Terrorism Situation & Trend Report (TE-Sat)*, disponibil on-line la: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2017>, ultima accesare la 8 octombrie 2017.

²¹ Landauro, Inti (8 January 2016), „French Police Treating Knife Attack at Paris Police Station as Act of Terrorism”. Wall Street Journal. Retrieved 9 January 2016: https://en.wikipedia.org/wiki/January_2016_Paris_police_station_attack, accesat la 9 octombrie 2017.

²² Articole disponibile on-line: <https://www.nytimes.com/2016/01/12/world/europe/teenager-attacks-jewish-teacher-in-marseille-with-a-machete.html>, <https://www.timesofisrael.com/teen-jihadi-proud-of-attack-on-jewish-man-in-marseille/>, accesate la 9 octombrie 2017.

²³ ***, „French jihadist murders police couple at Magnanville”, BBC News, 14 iunie 2016, disponibil on-line la: <http://www.bbc.com/news/world-europe-36524094>, accesat la 10 octombrie 2017.

Teroriștii au fost împușcați de poliție la ieșirea din biserică. Se știe că unul dintre ei încercase să călătorească în Siria de două ori în 2015.²⁴

În seara zilei de 14 iulie 2016, un tunisian de 31 de ani, care locuia în Franța, a atacat mulțimea aflată la festivitățile de la Bastille în Nisa, conducând un camion pe o distanță de doi kilometri prin mulțimea de oameni care au participat la un spectacol de artificii pe Promenade des Anglais. Atacatorul a ucis 85 de persoane, inclusiv 10 copii, și a rănit câteva sute și a tras cu pistolul în polițiști înainte de a fi împușcat mortal. Dovezile din telefoanele mobile și înregistrările de pe computer sugerează că ar fi planificat atacul său cu un an înainte. Dovezile din telefoanele mobile și înregistrările de pe computer sugerează că ar fi planificat atacul său cu un an înainte.²⁵

Vehiculele au fost folosite ca arme pentru atacuri în Franța și înainte de acesta, inclusiv cel din Valence în ianuarie și cele din Dijon și Nantes în decembrie 2014. Aceste atacuri au fost totuși relativ mici comparativ cu atacul de la Nisa.

2.2. Atacuri individuale în Germania în 2016

Un atac similar cu țintă la fel ca la Nisa a avut loc la 19 decembrie la Berlin, Germania. Un camion a fost condus într-o piață de Crăciun în centrul orașului, omorând 12 persoane și rănind alte 56. Incidentul a avut loc lângă Biserica Memorială Kaiser Wilhelm, o zonă frecventată atât de turiști, cât și de localnici. IS a revendicat atacul printr-o agendă de știri A'maq News, după ce l-a numit pe atacator un „soldat” care „a efectuat atacul ca răspuns la apelurile adresate cetățenilor împotriva coaliției internaționale”. Atacatorul, un cetățean tunisian în vârstă de 24 de ani, cu un cazier judiciar în Tunisia și Italia, a ajuns în Europa cu 5 ani înainte, pe insula italiană Lampedusa și a călătorit ulterior în Germania, unde a solicitat azil politic. Înainte de atac, a realizat un film în care a promis că este supus IS și l-a furnizat A'maq News. Trei zile mai târziu a fost împușcat după ce a atacat un ofițer de poliție în Sesto San Giovanni, o suburbie din Milano (Italia), în timpul unui control de rutină.²⁶

Atacul de la Berlin a fost precedat de o serie de alte atacuri finalizate, eșuate sau contracarate în Germania în 2016.

Primul incident cu o semnătură violentă jihadistă a avut loc la 26 februarie, când o fată germană de 15 ani, de origine marocană, a înjunghiat rănit grav, cu un cuțit de bucătărie, un ofițer de poliție din Hanovra. Incidentul a avut loc în gara principală, după ce doi ofițeri de poliție s-au

---

²⁴ Raportul Europol 2017, *op.cit.*

²⁵ Ibidem

²⁶ Ibidem

apropiat de fată și i-au cerut să prezinte documentele de identitate.²⁷ După ce poliția a arestat-o, a constatat că avea la ea și un al doilea cuțit, mai mare. Femeia călătorise la frontiera turco-siriană în noiembrie 2015 pentru a se alătura IS, dar s-a întors în Germania la 28 ianuarie 2016.²⁸

Pe 18 iulie, un refugiat afgan de 17 ani a atacat cu toporul și cuțitul pasagerii de la bordul unui tren care se îndrepta spre Würzburg, în sudul Germaniei. Cinci persoane au fost grav rănite. Atacantul a fugit din tren, dar a fost urmărit de ofițeri care l-au împușcat mortal²⁹. Criminalul ar fi călătorit în Germania ca minor neînsoțit în 2015. Un videoclip lansat de IS îl arată pe acesta ținând un discurs în Pashto în fața aparatului de fotografiat și ținând în același timp în mână un cuțit. Videoclipul îl numește „soldat al statului islamic care a efectuat atacul din Würzburg”.³⁰

La 24 iulie, în Ansbach, lângă Nuremberg, un sirian de 27 de ani s-a sinucis și a rănit 12 persoane – trei foarte grav – prin detonarea unei bombe plasate în rucsacul său. Se pare că festivalul de muzică care începuse în Ansbach a fost ținta vizată. El a intrat în Germania în 2014 și a solicitat azil, dar cererea sa a fost refuzată un an mai târziu; totuși, i s-a permis să rămână în Germania din cauza războiului din Siria. El era cunoscut de poliție pentru că încercase să se sinucidă de două ori și se aflase în îngrijire psihiatrică. Agenția A'maq News, legată de IS, a declarat că atacatorul a fost un soldat al IS, răspunzând apelurilor grupului către simpatizanți din țări-țintă participante ale coaliției conduse de SUA împotriva IS în Siria și Irak.³¹

2.3. Atacuri individuale în Belgia în 2016

La 22 martie, Belgia a fost lovită de două atacuri teroriste la scară largă. Ambele atacuri au fost coordonate și atent pregătite cu un nivel ridicat de sofisticare și sprijin logistic. În primul atac, doi atentatori sinucigași au detonat dispozitive explozive improvizate în zona de check-in de la Aeroportul Brussels Zaventem, cauzând moartea a 11 persoane. În al doilea atac, aproximativ o oră mai târziu, un dispozitiv exploziv improvizat a fost detonat de un al treilea terorist sinucigaș în mijlocul vagonului unui tren de metrou sosit la stația Maelbeek (situată aproape de mai multe instituții ale Uniunii Europene). Doi atacatori supraviețuitori au fost ulterior arestați.

---

²⁷***, BBC News: „German girl jailed for IS attack in Hanover”, 26 ianuarie 2017, disponibil on-line la: <http://www.bbc.com/news/world-europe-38757039>, dar și: https://en.wikipedia.org/wiki/Hanover_stabbing, accesate la 11 octombrie 2017.

²⁸ Raportul Europol 2017, *op.cit.*

²⁹***, The Guardian: *Teenager shot dead after attacking passengers on train in Germany*, 19 iulie 2016, disponibil on-line la: <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/18/about-20-people-injured-in-axe-attack-on-train-in-germany> accesat la 11 octombrie 2017.

³⁰ Raportul Europol 2017, *op.cit.*

³¹ Ibidem

Unul dintre teroriștii sinucigași de la aeroport fusese implicat într-un jaf la un birou de schimb valutar și într-un schimb de focuri cu poliția, incidente pentru care a fost condamnat la 10 ani de închisoare, dar a fost eliberat în 2014, cu condiția de a nu părăsi țara. Atentatorul sinucigaș din trenul de metrou fusese anterior condamnat pentru mai multe furturi de mașini, pentru posesie ilegală de arme (mai multe puști Kalașnikov) și pentru un jaf bancar în 2009 și răpire. Toți cei cinci teroriști au fost conectați la rețeaua care a organizat și a executat atacurile de la Paris din 2015. Un total de 32 de persoane au fost ucise și 340 de persoane au fost rănite în atacuri.³²

Mai târziu, în cursul anului, Belgia s-a confruntat cu alte două atacuri teroriste, care au avut loc fără impactul și sofisticarea atacurilor din Bruxelles (călătorii internaționale, case sigure, utilizarea documentelor false, fabricarea de explozivi), dar totuși au fost grave.

În luna august, la Charleroi, doi ofițeri de poliție au fost atacați cu o macetă în fața unei secții de poliție. Ambii ofițeri au fost răniți grav, dar fără ca viața să le fie pusă în pericol. Suspectul era un algerian în vârstă de 33 de ani, care locuia în Belgia din 2012 și era cunoscut de poliție pentru alte infracțiuni, dar fără să aibă vreo legătură anterioară cu activitățile teroriste. A fost împușcat de un al treilea ofițer care se afla în apropiere și ulterior a murit.³³ La 7 august, IS a revendicat acest atac, etichetându-l ca fiind o pedeapsă efectuată de unul dintre „soldații săi”.³⁴

În octombrie, doi polițiști au fost înjunghiați în Schaerbeek, la nord-est de Bruxelles, de un cetățean belgian de 43 de ani. Atacantul a fost oprit de un al doilea grup de poliție.³⁵

3. Istoria primelor manifestări teroriste, sursă de inspirație a terorismului low cost de azi

Este atacul cu cuțitul o nouă formă de terorism? Fenomenul terorist pare aproape la fel de vechi ca și însăși istoria omenirii, deși termenul care îl desemnează nu este mai vechi de 220 de ani³⁶. Deși nici evenimentele considerate azi ca făcând parte din istoria terorismului nu erau numite acte teroriste și nici nu se întreprinseseră eforturi pentru definirea conceptului, un întreg cortegiu de

---

³² Raportul Europol 2017, *op.cit.*

³³ ***, „Charles Michel: Early indications Charleroi attack was terrorism” de Kate Day, publicat în Politico, Europe Edition, la 6 august 2016, disponibil on-line la: <http://www.politico.eu/article/charles-michel-early-indications-charleroi-attack-was-terrorism/> accesat la 11 octombrie 2017.

³⁴ Raportul Europol 2017, *op.cit.*

³⁵ ***, „Two Brussels Police Stabbed in ‘Terror-Related’ Attack in Schaerbeek”, de The Associated Press, NBC News, 5 octombrie 2016, disponibil on-line la: <https://www.nbcnews.com/news/world/two-brussels-police-stabbed-terror-related-attack-schaerbeek-n660261>, accesat la 11 octombrie 2017.

³⁶ Walter Laqueur; *A History of Terrorism*, Transaction Publishers, Dec 31, 2011, p. 6.

fapte înregistrate în istoria violenței umane sunt prezentate în mod firesc și indubitabil ca fiind episoade constituente ale istoriei terorismului³⁷.

Noțiunea de terorism, conform acordului unanim al specialiștilor moderni, este una foarte controversată, tocmai pentru că majoritatea faptelor evocate istoricește nu sunt considerate întotdeauna așa și un foarte mic procent din rândul celor considerați/ etichetați ca fiind teroriști autodefinindu-se astfel. Se întâmplă chiar, deseori, ca cei ce se confruntă în cadrul unui conflict violent să se considere unii pe alții teroriști (sau califică faptele adversarilor ca fiind teroriste), fără însă ca să se considere teroriști pe ei înșiși (sau să califice în această categorie propriile lor fapte)³⁸.

Rădăcinile maladii teroriste și actele considerate ca fiind de natură teroristă, urmele actelor specifice fenomenului pot fi detectate încă din secolele premergătoare epocii creștine. Două exemple semnificative pot fi amintite ca reprezentante ale terorii la origini: primul având în vedere un aspect etichetat mai târziu ca luptă pentru eliberare națională, dar aparținând în egală măsură radicalismului religios și fiind ilustrativ sub raportul întrepătrunderii celor două dimensiuni³⁹, iar cel de-al doilea vizând momentul istoric al definirii raporturilor dintre Creștinism și Islamism, descriind mecanismul prin care islamismul politic a reușit să influențeze cursul istoriei⁴⁰.

Istoricii consideră că prima organizație teroristă ar fi fost una iudaică/ evreiască, cunoscută sub numele de „zeleți”, cu o atitudine agresivă și radicală față de ocupația și administrația romană din Palestina. Potrivit istoricului Josephus Flavius, această organizație a fost fondată de Iuda Galileanul⁴¹ și, pentru atingerea scopului politic, și-a dezvoltat o aripă radicală renumită pentru asasinatelor teroriste săvârșite atât împotriva reprezentanților oficiali ai stăpânirii romane, cât și împotriva colaboratorilor cu ocupanții din rândul evreilor (elite bogate sau preoții unor temple) și a celor care plăteau taxele stabilite și colectate de administrația romană, susținând că o astfel de plată făcută unui împărat străin constituie o trădare față de Dumnezeu, adevăratul împărat al evreilor⁴².

Memoria cu valoare morală și educativă a supraviețuit peste veacuri, intrând în patrimoniul identitar evreiesc, evenimentele corespunzând ideii de terorism religios și terorism social, atât prin

---

³⁷ Amy Zalman: *The History of Terrorism; 1st Century BCE-13th Century: Terrorism in the Pre-Modern World*, disponibil on-line: <http://terrorism.about.com/od/whatisterroris1/p/Terrorism.htm>, ultima accesare la 11 octombrie 2017, *Apud*: Luminița-Ludmila Cîrnicu Anica, *Terorismul european și impactul asupra securității naționale*, Editura Topform, Colecția Geostrategie, București, 2017.

³⁸ Paul Reynolds, *"UN staggers on road to reform"*, BBC News, 14 sept. 2005, (traducerea autorului), disponibil on-line: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/4244842.stm>, ultima accesare la 11 octombrie 2017, *Apud*: Luminița-Ludmila Cîrnicu Anica, *op.cit.*

³⁹ Luminița Ludmila Cîrnicu Anica, *op.cit.* p.74

⁴⁰ Luminița Ludmila Cîrnicu Anica, *op.cit.* p.75

⁴¹ Gerard Chaliand: *The History of Terrorism: From Antiquity to al Qaeda*, Berkeley: University of California Press, 2007. p.68.

⁴² Luminița Ludmila Cîrnicu Anica, *op.cit.* p.75

motivație și mod de acțiune, cât și prin dimensiunea politică militantă persistentă, scopul politic (influențarea atitudinii ocupantului sau a celor tentați să colaboreze) și publicitatea urmărită pentru faptele săvârșite⁴³.

Ca urmare a modului de operare, „teroriștii” zeloți au fost numiți „*siccari*” (oameni cu pumnal)⁴⁴, ei săvârșind asasinatele în public, prin înjunghierea țintei (de regulă, civilă) cu un pumnal denumit *sicca*, disimulat sub veșmintele purtate. Astfel, autorul putea profita de panica produsă și dispărea în mulțime, amplificând sentimentul de teamă publică. Vorbim, deci, de premeditare, pregătire, organizare, țintă imediată semnificativă, de scop urmărit, dar și de asumarea clară a riscului⁴⁵.

Cel de-al doilea exemplu se referă la acțiunile organizației cunoscute sub numele de „*Asasini*”. Pe fondul tulburărilor politico-religioase din secolul al XI-lea, în zona Persiei, a Levantului din estul Mediteranei (Orientul Apropiat) și a Egiptului de azi, a apărut (în rândul musulmanilor șiiți) o sectă cu acțiuni violente, în scopul promovării unui islamism radical, cu obiective politice, sociale, morale și de pedepsire a celor considerați dușmani ai Islamului. Această mișcare religioasă ismailită, foarte activă în secolul al XIII-lea, a rămas cunoscută în istorie sub numele de Hashshashin (fumători de hașiș)⁴⁶, prin modul de operare: fedai/fedai – acceptând ideea de sacrificiu personal și acționând pentru uciderea liderilor politici, militari sau/și religioși considerați indezirabili și ostili adevăratului spirit islamic (doctrina ismailită) sau intereselor politice și împotriva creștinilor⁴⁷.

Metoda folosită împotriva liderilor proeminenți ai turcilor selgiucizi, (uciderea guvernatorilor orașelor și comandanților militari) – a rămas în conștiința publică sub numele de *asasinat* – a dat și numele sub care mișcarea a intrat în istorie, dar și numele unui procedeu acțional pe care politologia modernă l-a integrat în arsenalul acțiunilor considerate ca fiind acte de terorism.

Între metodele de recrutare și pregătire a militanților folosiți pentru îndeplinirea, relativ ritualică, a asasinatelor teroriste, un loc important îl ocupa răpirea viitorilor asasini de către comandourile călare din rândul unor tineri și copii care erau capturați direct din gospodăriile din

---

⁴³ Bruce Hoffman: *op. cit.*, p.167.

⁴⁴ Amy Zalman: *Sicarii: First Century Terrorists*, (traducerea autorului), disponibil on-line: <http://terrorism.about.com/od/groupsleader1/p/Sicarii.htm>, ultima accesare la 11 octombrie 2017.

⁴⁵ Mark Burgess: *A Brief History of Terrorism*, (apărut inițial în 2 iulie 2003), Center for Defense Information, Straus Military Reform Project, Center for Defence Information POGO, 13 Februarie 2015, disponibil on-line: <http://www.pogo.org/straus/issues/other-items/a-brief-history-of-terrorism.html?referrer=https://www.google.ro/>, ultima accesare la 10 octombrie 2017.

⁴⁶ Bernard Lewis: *The Assassins*; Oxford University Press, April 1987, *Apud*: Nicu Pârlog: *Aga Khan și misterioșii ismailiți*, 09.01.2011, disponibil on-line: <http://www.descopera.ro/cultura/8678627-aga-khan-si-misteriosii-ismailiti>, ultima accesare la 11 octombrie 2017.

⁴⁷ Luminița Ludmila Cîrnici Anica, *op.cit.*

regiune, duși în locuri izolate din zonele montane și instruiți în tabere de pregătire de lungă durată, în condiții de izolare socială și îndoctrinare religioasă. La fel procedează și unele organizații teroriste de azi.

Milițiile *Asasine* săvârșeau, însă, și unele asasinate cu scop de răzbunare, pentru a-i pedepsi pe unii lideri politici, religioși sau militari care provocaseră dificultăți mișcării. În perioada Războiului Rece, memoria acestui tip de terorism⁴⁸ îl regăsim în curentul fedaiyinelor (fedayeen), formă de organizare, instruire și acțiune specifică terorismului, prezentă în mai multe organizații politice arabe (palestiniene, egiptene, irakiene), iraniene, etiopiene/eritreene, etc. – teroriste, extremiste, de guerila, etc.⁴⁹

Răzbunarea – ca motivație a asasinatelor practicate – a fost un factor caracteristic major, un ingredient edificator al acțiunii Asasinilor, motivație care a dobândit perenitate istorică⁵⁰. Perenitatea poate fi regăsită ca o prezență obsesivă, în contextul unor acțiuni teroriste din zilele noastre, în acest sens putând aminti de uciderea, în 7 ianuarie 2015, a grupului de ziaristi ai săptămânalului francez Charlie Hebdo, sub motivația răzbunării pentru ofensele aduse profetului Muhhamad⁵¹.

Fără îndoială că acest exemplu de acțiune teroristă, având ca mod de operare asasinatul ritualic, fără sinuciderea agentului terorist, și ca motivație răzbunarea întemeiată pe fanatismul religios, își are rădăcinile în modul de gândire și operare ale *Asasinilor*, spiritul sectei fiind încă viu în rândul unor grupuri organizate sub stindardul fanatismului religios.⁵²

Concluzii

Uniunea Europeană se confruntă cu o serie de amenințări teroriste și atacuri de natură violentă jihadistă, atât din partea grupurilor în rețea, cât și a actorilor singuratici (lone wolves). Atacurile de la Bruxelles, Nisa și Berlin, în special, cu explozibili (Bruxelles) și vehicule (Nisa și Berlin), utilizate pentru a ucide la întâmplare și vizând cât mai mulți oameni posibil, din nou, a demonstrat că militanții jihadiști sunt capabili și dispuși să le comită împotriva cetățenilor UE, considerându-le legitime de interpretarea pe care au adoptat-o la textele religioase selective ale eșantionului.⁵³

---

⁴⁸ Constantin Degeratu: *Suport de curs, Teoria generală a securității și apărării*, UCDC, 2011, vers. electronica, baza de date. Master Studii de Securitate și Apărare/Facultatea de Științe Politice/UCDC;

⁴⁹ În acest sens: Robert Ferrigno: *Prayers for the Assassin*, Ed. Charles Scribner s Sons Chapter 1, 2006, p.7.

⁵⁰ Ilustrativ, în acest sens, Peter Lance: *1000 Years for Revenge*, Regan Books, 2003.

⁵¹ BBC News Europe – Article 14 Jan. 2015: *Charlie Hebdo attack: Three days of terror*, disponibil on-line: <http://www.bbc.com/news/world-europe-30708237>, ultima accesare pe 10 octombrie 2017.

⁵² Luminița Ludmila Cîrnici Anica, *op.cit.*

⁵³ Raportul Europol 2017, *op.cit.*

Actorii jihadiști pot fi îndrumați de statul islamic (IS) sau doar inspirați de ideologia IS și de retorică. Teroriștii jihadiști au utilizat o gamă largă de arme, incluzând arme albe, cu lame, puști automate, explozibili și vehicule, și este de așteptat să continue să facă acest lucru. Atacurile pot fi pregătite cu grijă sau pot fi spontane. Teroriștii care acționează în numele IS s-au dovedit a fi capabili să planifice atacuri relativ complexe – inclusiv pe cele cu obiective multiple – rapid și eficient.⁵⁴

Țintele sunt atât individuale cât și grupuri mici de oameni care reprezintă valorile considerate de ei a fi non-islamice, dar și grupuri mari, alese cu intenția de a provoca victime în masă, considerate, prin definiție, obiective tacite.⁵⁵

Atacurile realizate în locații cu caracter internațional, cum ar fi stația de metrou din Bruxelles (aproape de instituțiile UE), și aeroportul Zaventem (un aeroport internațional), au un efect multiplicator cu impact garantat, atrăgând atenția mass-media din întreaga lume.

Vinovații de atacuri teroriste în UE includ atât străini, dintre care unii e posibil să fi locuit în UE pentru o lungă perioadă de timp, dar și cetățeni care au crescut în țările pe care le-au atacat.

După cum remarcam anterior, terorismul nu este un fenomen nou și nici formele actuale de manifestare (precum atacul cu cuțitul, maceta sau alte arme ușoare) nu sunt descoperite de teroriști doar în ultimii ani. Atacuri identice regăsim în istoria terorismului din cele mai vechi timpuri și putem constata că ele sunt sursă de inspirație, conștientă sau nu a terorismului de azi.

BILIOGRAFIE:

1. *** Europol Report 2016, EU Terrorism Situation & Trend Report TE-SAT 2016
2. *** Europol Report 2017, EU Terrorism Situation & Trend Report TE-SAT 2017
3. *** Institute of Economics and Peace, Global Terrorism, index 2014, p.12.
4. CHALIAND Gerard: The History of Terrorism: From Antiquity to al Qaeda, Berkeley: University of California Press, 2007.
5. CHIN Warren, NATO and the Future of International Terrorism and Counterterrorism, NATO Centre of Excellence Defence against terrorism, Ankara, 2015.
6. CÎRNICI ANICA Luminița-Ludmila, Terorismul european și impactul asupra securității naționale, Editura Topform, Colecția Geostrategie, Bucharest, 2017.
7. DEGERATU Constantin: Suport de curs, Teoria generală a securității și apărării, UCDC, 2011, vers. electronica, baza de date. Master Studii de Securitate și Apărare/ Facultatea de Științe Politice/UCDC.
8. FERRIGNO Robert: Prayers for the Assassin, Ed. Charles Scribner's Sons Chapter 1, 2006.

---

⁵⁴ Raportul Europol 2017, *op.cit.*

⁵⁵ Ibidem

9. HOFFMAN Bruce; *Inside Terrorism (The Changing Meaning of Terrorism)*; 2nd Edition. New York: Columbia University Press, 2006.
10. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/4244842.stm>
11. <http://terrorism.about.com/od/groupsleader1/p/Sicarii.htm>
12. <http://terrorism.about.com/od/whatisterroris1/p/Terrorism.htm>
13. http://www.armyacademy.ro/reviste/3_2004/r4.pdf
14. <http://www.bbc.com/news>; <http://www.politico.eu>
15. <http://www.pogo.org/straus/issues/other-items/a-brief-history-of-terrorism.html?referrer=https://www.google.ro/>
16. <https://en.wikipedia.org/wiki/>; <https://www.europol.europa.eu>
17. <https://www.nbcnews.com>
18. <https://www.nytimes.com>
19. <https://www.theguardian.com>
20. <https://www.timesofisrael.com>
21. JENKINS Brian M.; *International Terrorism: A New Mode of Conflict*, in David Carlton & Carlo Schaerf (eds.), *International Terrorism and World Security*, Croom Helm, London, 1975.
22. JENKINS Brian M.; *The Study of Terrorism: Definitional Problems*, The RAND Corp, Santa Monica CA, 1980.
23. LANCE Peter; *1000 Years for Revenge*, Regan Books, 2003.
24. LAQUEUR Walter; *A History of Terrorism*, Transaction Publishers, Dec 31, 2011.
25. LEWIS Mark, *The Birth of the new Justice. The Internationalization of Crime & Punishment, 1919-1950*, Oxford University Press, New York, 2014.
26. LUTZ James & Brenda, *Is Terrorism a Serious Threat to International and National Security?* In *Contemporary Debates About Terrorism*, edited by Richard Jackson and Samuel Justin Sinclair Abingdon: Routledge, 2012
27. NIEMAN Susan, *Evil in Modern Thought: An Alternative History of Philosophy*, Princeton University Press, Princeton, 2002.
28. POPESCU Mihail; *Implicații ale terorismului asupra acțiunilor militare*, *Revista de Științe militare nr. 1*, București 2002.
29. STANCIU Ion Aurel, SOARE Vasile, *Mic tratat de istorie a terorismului*, Editura Militară, București, 2012.
30. STERN Jessica, *Terror in the name of God, Why religious militants kill*, Harper Collins Publishers, New York, 2003.
31. VĂDUVA Gheorghe; *Terorismul, dimensiune geopolitică și geostrategică. Războiul terorist. Războiul împotriva terorismului*, Ministerul Apărării naționale, Statul Major General, Academia de Înalte Studii Militare, Centrul de Studii Strategice de Securitate, Editura UNAP, București, 2002.

INTELLIGENCE DIN SURSE DESCHISE. STUDIU DE CAZ: REVISTA 'DABIQ'

Raluca Codruța LUȚAI

Doctorandă, Universitatea Babeș Bolyai, Cluj-Napoca

E-mail: raluca_lutai@yahoo.com

Abstract: *Intelligence-ul din surse deschise (Open Source Intelligence) este de departe unul dintre cele mai utile forme de colectare a informațiilor folosite de serviciile de intelligence în lupta lor împotriva terorismului, iar publicațiile mass-media sunt instrumente principale în această activitate. Organizațiile teroriste au învățat să se folosească de mijloacele de informare în masă pentru a răspândi teama în rândul unui grup țintă, pentru a atrage și a mobiliza susținătorii sau pentru a submina capacitatea guvernelor de a asigura siguranța cetățenilor săi.*

Plecând de la acest raționament, grupările teroriste cu greutate au gestionat de-a lungul timpului și aspectul publicistic al organizațiilor lor. Așa s-a născut revista Inspire a grupării Al Qaeda, revista Azan și cel mai nou membru al acestei liste, revista Dabiq- publicația grupării teroriste ISIS.

Lucrarea de față își propune să analizeze rolul pe care publicația teroristă Dabiq îl are în lupta împotriva fenomenului terorist. Pe baza analizei imaginilor, a secțiunilor revistei, a autorilor și a tonului utilizat de acestea, putem determina rolul pe care îl are Open Source Intelligence în prevenirea și combaterea terorismului.

Cuvinte-cheie: *Intelligence din surse deschise, ISIS, Dabiq, terorism, mass media*

1. Intelligence din surse deschise și lupta împotriva terorismului

1.1 Intelligence din surse deschise - elemente definitorii

Explozia de informații și progresele tehnologice pe care le-a înregistrat umanitatea în ultimele decenii au dus la apariția și dezvoltarea de noi forme și metode de colectare a informațiilor. Schimbările majore au apărut în ceea ce privește identificarea, analiza și gestionarea datelor și informațiilor ce pot fi transformate în intelligence strategic, operațional sau tactic.

Sfârșitul Războiului Rece a adus o schimbare importantă de viziune în domeniul analizei informației. Până atunci, caracteristicile esențiale ale informațiilor de securitate au fost mult timp înțelese exclusiv în termeni de confidențialitate, învăluite într-o aură de mister. Informațiile erau deținute doar de către cei care erau pregătiți să le dețină sau, poate ce-i mai important, de către cei care reușeau să le colecteze. Abundența de informații produce o schimbare în modul în care specialiștii sunt pregătiți și în modul în care informațiile sunt obținute și cum sunt folosite.

Pentru prevenirea și combaterea amenințărilor teroriste, unul dintre cele mai periculoase consecințe ale globalizării, activitatea de intelligence este mai mult decât vitală, fiind un element cheie al acesteia. Serviciile de informații au suferit o mutație profundă o dată cu tragicul moment 9/11, care a reprezentat un catalizator al schimbărilor produse imediat după aceea. Serviciile de informații din întreaga lume au fost nevoite să își actualizeze metodele de culegere a informațiilor și să constate utilitatea unor tipuri de intelligence considerate marginale până la acea dată. Unul din aceste noi tipuri de intelligence este intelligence-ul obținut din surse deschise.

Intelligence-ul din surse deschise sau Open Source Intelligence (OSINT) reprezintă unul din INT-urile (INT-formă de Intelligence) cele mai recent apărute în cadrul comunităților de informații. Valoarea și importanța acestuia este din ce în ce mai des recunoscută în aproape orice serviciu de intelligence din lume. Fostul director al Serviciului Român de Informații, George Cristian Maior, aprecia că în contextul globalizării informațiilor și mijloacelor de

comunicare, așa-numitul OSINT a căpătat o importanță tot mai mare în gestionarea riscurilor actuale de securitate¹.

Intelligence-ul din surse deschise reprezintă rezultatul unui proces ce presupune identificarea, validarea, colectarea, corelarea datelor și analiza cu scopul elaborării de produse cu relevanță în planul securității naționale, produse care corespund cerințelor specifice de intelligence². Mai pe scurt, atunci când vorbim despre OSINT vorbim despre o suită de informații adunate din așa numitele surse deschise sau publice ca ziare, reviste, TV, site-uri de internet care își găsesc utilitatea în domeniul intelligence-ului.

Informația obținută prin intermediul surselor deschise se mai numește în comunitățile de intelligence și „informație albă”(white information)³.

Literatura de specialitate împarte sursele deschise în două mari categorii:

➤ *clasice* : publicații periodice (ziare, reviste), cărți, materiale documentare (broșuri, studii), transmisiile radio-video (TV, posturi de radio), așa numita *literatura gri* (care cuprinde materialele ce sunt disponibile prin intermediul canalelor tradiționale de publicare ca: rapoarte și documente oficiale, date și informații din mediile academice, date geospațiale)

➤ *new media* , *surse* apărute și dezvoltate în ultimele decenii : (a) social media -bloguri, site-uri, lumi virtuale (Second Life ș.a) sau deja celebrele (b) rețele de socializare ca Twitter sau Facebook.

Exploatarea surselor deschise a produs mutații la nivelul comunităților de intelligence. Azi se apreciază că aproximativ 80-95% din totalul datelor folosite de comunitățile de informații sunt furnizate prin intermediul OSINT(Intelligence-ul din surse deschise)⁴. Importanța lui diferă de la o comunitate la alta, din punct de vedere structural, al susținerii și încrederii acordate sau din punct de vedere al utilizării sale comunității respective sau capacitatea de adaptare la noile paradigme ale procesului de globalizare⁵.

Ca orice altă formă de colectare a informațiilor, sau orice alt proces de intelligence, OSINT aduce o serie de oportunități și provocări serviciilor de informații care ajung să îl folosească. Avatajele sunt fără doar și poate superioare dezavantajelor care pot fi ușor lămurite prin alte forme de colectare și analiză. Intelligence-ul din surse deschise este o formă de intelligence ieftină, rapidă, care nu pune în pericol viața celui care îl colectează și care aduce un plus valoare comunităților de informații. Dezavantajele acestei forme de intelligence apar din perspectiva analizei datelor colectate. Abundența informațiilor poate produce acel paradox al abundenței, în care analistul să nu mai găsească acul în carul cu fân. Problemele pot apărea și legat de supraîncărcarea rețelelor, predispoziția la manipulare sau dezinformare și eventualitatea colectării unor informații incomplet validate care pot dăuna întregul proces de intelligence. Soluția pentru această situație ar putea fi integrarea intelligence-ului obținut din surse deschise în spectrul celorlalte forme de intelligence ca : intelligence-ul obținut din surse umane (HUMINT), intelligence-ul obținut din semnale (SIGINT) ș.a. Succesul comunităților de informații în a preveni și combate riscurile pe care societățile postmoderne le înregistrează vine din îmbinarea armonioasă a tuturor formelor de colectare și analiză de informații și din gestionarea eficientă a intelligence-ului obținut.

1.2 Intelligence din surse deschise în lupta împotriva terorismului

Fenomenul terorist, cu ale sale cauze multiple, cu formele diverse pe care le ia și efectele devastatoare care le produce, este fără îndoială una dintre cele mai mari amenințări care

---

¹ Serviciul Român de Informații, *Ghidul OSINT* disponibil la www.sri.ro,p.2.

²*Ibidem*.p.2.

³ Bean Hamilton, *No more secrets-Open Source Information and the Reshaping of the U.S. Intelligence*, ABC Clio, SUA, 2011,p.6.

⁴Stevyn Gibson, *Open Source Intelligence a contemporary intelligence ligeline*,PhDThesis, Cranfield University, Defence College of Management and Technology, 2007,p.33.

⁵ *Ibidem*.

planează asupra securității internaționale. Cu o istorie ce merge în antichitate, fenomenul terorist a recâștigat atenția întregii comunități internaționale după momentul 11 septembrie 2001. La 16 ani de la tragicul eveniment, manifestările teroriste sunt mai dese, mai tragice și reușesc să sublinieze incapacitatea serviciilor de informații de a le preveni.

În contextul abundenței informațiilor generat de revoluția tehnologică ca parte a procesului de globalizare, serviciile de informații suferă schimbări în ceea ce privește panalificarea, colectarea și analiza informațiilor ce pot contribui la procesul de prevenire și combatere a terorismului. Lupta serviciilor de informații împotriva fenomenului terorist se construiește pe informații ce provin atât din surse clasificate cât și din surse deschise. Folosirea tot mai intensă a internetului a modificat și modul în care grupările teroriste interacționează între ele sau cu mediul exterior. Informațiile și urmele virtuale pe care grupările teroriste le lasă, mai mult sau mai puțin întâmplător, devin informații utile pentru serviciile de informații. Comunitățile de informații trebuie să ajungă să facă „necunoscutul cunoscut” și să își dezvolte capacitatea de a anticipa „necunoscutul necunoscut” în ceea ce privește atacurile teroriste⁶. În aceste condiții, culegerea de informații cu privire la compoziția grupărilor teroriste, locația, planurile și ambițiile acestora reprezintă o adevărată provocare. Interacțiunea cu teroriștii modifică modul în care serviciile de informații analizează informațiile.

Sursele deschise vin în ajutorul comunităților de informații îndreptate spre combaterea manifestărilor de natură teroristă. Sursele deschise joacă un rol tot mai important și contribuie la sprijinirea agențiilor responsabile cu securitatea națională în demersul lor de determinare a caracteristicilor, motivațiilor și intențiilor grupărilor teroriste⁷. Importanța surselor deschise pentru comunitățile de informații și lupta împotriva terorismului a fost scoasă în evidență tocmai de evenimentele teroriste din deceniul trecut. Comunitatea de informații americană a trecut imediat după 9/11 printr-un proces de reorganizare major. În cadrul acestui proces, autoritățile americane au luat serios în calcul importanța surselor deschise. *The Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act* adoptat de Congresul american în 2004 sublinia crearea, în subordinea directorului Național Intelligence, unei structuri care să se ocupe de analiza surselor deschise. Documentul recunoștea importanța surselor deschise care erau considerate o sursă valoroasă care trebuie integrată în ciclul de intelligence pentru ca decidenții politici să fie pe deplin informați⁸ și stipula faptul că organizațiile de intelligence trebuie să folosească cât mai eficient analiza surselor deschise⁹.

Intelligence-ul obținut din surse deschise reprezintă o sursă importantă de analiză și colectare de intelligence cu privire la grupările teroriste. Chiar dacă grupările teroriste nu vor declara niciodată public unde intenționează să plaseze următoarea bombă sau care este modul de răspândire al terorii pe care urmează să-l folosească, informațiile pe care le lasă mai mult sau mai puțin la voia întâmplării prin sursele deschise ajută luptătorii antitero în înțelegerea agendei lor, ușurând procesul de prevenire și combatere a acestor manifestări distrugătoare. Intelligence-ul din surse deschise își demonstrează utilitate în lupta împotriva terorismului deoarece :

✓ *Oferă informație în timp real. Furnizează indicii și piste de lucru.* Informațiile pe care analiștii pot să le utilizeze sunt aproape instante. Informația potrivită aflată la momentul potrivit poate genera acțiuni care să împiedice producerea unui fenomen terorist.

✓ *Contribuie la înțelegerea ideologică a grupărilor teroriste și poate identifica procese de radicalizare.* Teroriștii au înțeles importanța internetului din perspectiva grupului țintă la care au

⁶ Steve Tsang, *Serviciile de informații și drepturile omului în era terorismului global. Geopolitica lumii secolului XXI*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2008, p.26.

⁷ Uffe Kock Wiil, *Counterterrorism and Open Source Intelligence*, Springer, Viena, 2011, p.4.

⁸ Richard A.B Jr, Cumming Alfred, *Open Source Intelligence: issues for Congress*. 5 decembrie 2007, p.14. (*A valuable source that must be integrate into the intelligence cycle to ensure that the US policymakers are fully and completely informed*)

⁹ William Lahrum, *National Intelligence Agencies and Transnational Threats: the need for a new intelligence paradigm*, p.10.

acces și îl folosesc nu numai pentru a-și face cunoscută ideologia ci și cu obiectivul declarat de a aduna cât mai mulți susținători. În acest sens, site-urile și forumurile jihadiste sunt o adevărată mină de aur pentru analiști. În această categorie se înscriu și publicațiile teroriste: revista Inspire, revista Azan sau revista Dabiq, publicații ale grupării teroriste Al Qaeda respectiv ISIS .

✓ *Are o funcție de avertizare timpurie (early warning)*. Se întâmplă de multe ori ca informațiile identificate în prin intermediul surselor deschise să se constituie în avertismente utile pentru serviciile de informații care pot astfel să modeleze comportamente

✓ *Oferă barometre strategice cu privire la intențiile lor și reprezintă o sursă de intelligence în ceea ce privește strategiile de prevenire și combatere a terorismului*

✓ *Sporește cooperarea între aliații din Războiul Global Împotriva Terorii*. Fiind o formă de intelligence ieftină, rapidă și ușor identificabilă, intelligence-ul din surse deschise sporește încrederea între serviciile de informații și, pornind de la principiul need to share, cooperarea dintre statele care au declarat război terorii crește și se intensifică.

Vedem astfel că intelligence-ul obținut din surse deschise reprezintă un pilon esențial al construcției instituționale și strategice ale serviciilor de intelligence și a luptei lor împotriva minfestrărilor de natură teroristă. Culegerea de informații cu privire la compoziția grupărilor teroriste, locația, planurile și ambițiile acestora reprezintă o adevărată provocare care poate fi surmenată prin înțelegerea rolului pe care OSINT îl are în acest proces și integrarea lui ca o formă respectată de intelligence.

2. Intelligence-ul din surse deschise clasic: revista Dabiq

Aspectele teoretice legate de importanța intelligence-ului din surse deschise în lupta împotriva fenomenului terorist discutate mai sus pot fi demonstrate practic prin analiza uneia dintre cele mai noi și mai elocvente publicații teroriste : revista grupării ISIS, Dabiq. Inscrisă în categoria intelligence-ului din surse deschise clasic, revista reprezintă un exemplu clasic al efectelor procesului de globalizare și al relației de simbioză care apare între mass media și terorism.

Media reprezintă un important vehicul prin intermediul căruia teroriștii comunică cu audiența. Aceștia au întrevăzut valoarea promovării unei relații cu mass-media încă din anii 80. De atunci și până acum, specialiștii și analiștii vorbesc despre o adevărată relație de simbioză între cele două¹⁰. Terorismul nu poate exista fără mass-media, în timp ce mass-media își sporește portofoliul de știri ca urmare a activității teroriștilor, cele două influențându-se reciproc. Atenți fiind la rolul deosebit de important pe care mass-media, fie ea cea clasică fie ea cea mai modernă, îl are în viața individului modern, teroriștii o folosesc urmând trei obiective principale: răspândirea fricii în cadrul unui grup țintă, atragerea și mobilizarea cât mai multor simpatizanți și nu în ultimul rând, subminarea capacităților guvernelor de a asigura securitatea cetățenilor¹¹. Importanța mass-mediei pentru îndeplinirea acestor obiective este confirmată și de fostul lider al rețelei teroriste Al-Qaeda, Al Zawahiri, care aprecia că mai mult de jumătate din lupta dintre credincioși și necredincioși se poartă pe „câmpurile de luptă” ale mass-mediei¹². Fie că este vorba de intervenții televizate, fie că este vorba de mediul virtual sau de presa scrisă, ei întăresc încă o dată concluzia cercetătorului Brian Jenkins care, la un moment dat, afirma că terorismul este rezultatul libertății, mai precis, a libertății presei¹³. (*terrorism is a product of freedom, particularly freedom of the press*).

¹⁰ Paul Wilkinson, “The media and terrorism: a reassessment”, in *Terrorism and Political Violence*, vol. 9, nr.1, 1997, p.6.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Citatul original este “*more than a half of this battle is taking place in the battlefield of media.*” Fawz Gerges, *The war enemy, why jihad went global*, New York, Cambridge University Press, 2005, p. 194 *apud* Transnational Terrorism Security & the Rule of law: *Terrorism and the Media*, disponibil la <http://www.transnationalterrorism.eu/tekst/publications/WP4%20Del%206.pdf>, p 4.

¹³ William Biernatzk, “Terrorism and Mass Media” în *Communications Research Trends*, vol.21, nr.2, 2002, p.5. disponibil la adresa http://cscs.scu.edu/trends/v21/v21_1.pdf

ISIS este o grupare jihadistă de factură sunită născută în 2004 în Irak. Cunoscută în acea perioadă ca o celulă a grupării Al-Qaeda- Al Qaeda în Mesopotamia, gruparea a acționat sub conducerea lui Abu Musab al-Zarqaw și în timpul invaziei americane. Imediat după moartea liderului gruparea cunoaște o nouă etapă în istoria sa. Al-Qaeda în Mesopotamia își schimbă în 2006 numele în ISI-Islamic State in Iraq și începe să acționeze ca o umbrelă pentru mai multe organizații teroriste, continuând războiul de guerillă împotriva Statelor Unite și împotriva populației šiite. Momentul care a schimbat geopolitica locală și care a consolidat poziția grupării în regiune este generat de retragerea trupelor americane din Irak și de izbucnirea războiului civil din Siria care a deschis un nou capitol în istoria grupării. Adevăratul ecou al grupului terorist începe când acesta reușește să înregistreze progrese senzaționale în cucerirea teritoriului iraqian și sirian, succes care a culminat cu cucerirea orașului Mosul, al doilea ce mai mare oraș din Irak. În luna iunie a anului 2014, liderii grupării teroriste fac un anunț unic în istoria oricărei mișcări jihadiste. Proclamarea Califatului este momentul care consemnează ISIS ca o grupare teroristă aparte, sau mai bine zis că prima grupare teroristă care are a avut ambiția să ajungă, măcar în viziunea lor de moment, un stat în adevăratul sens al cuvântului. Proclamarea Statului Islamic ar putea naște metamorfoze ale conceptului de suveranitate¹⁴¹⁵ și ar produce trecerea de la viziunea de grupare la cea de proto-stat¹⁶ a Statului Islamic¹⁷. Varianta de stat rudimentar pe care Statul Islamic a ajuns să o instaureze în acel areal geografic respectă câteva din regulile de organizare a unui stat obișnuit de pe scena internațională. Statul Islamic se organizează administrativ într-un teritoriu geografic populat, fundamentat pe un sistem juridic derivat din Sharia. Centrul administrativ și capitala statului au fost stabilite în orașul Al Raqqa. Elementul populației are întradevăr un caracter inedit dat de faptul că populația statului nu este una foarte omogenă. Apelul la *hijra*-reîntoarcerea pe pământurile musulmane, încearcă o "repatriere" a tuturor celor care cred în noul stat, indiferent de cetățenie. Noul stat, întradevăr nerecunoscut de comunitatea internațională, se laudă cu o armată puternică care luptă sub același drapel și încearcă să își promovează propria monedă (dinarul din aur, argint și bronz). Dincolo de aceste aspecte ce ar putea da greutate și legitimitate noului construct, Statul Islamic continuă să rămână un hibrid între o grupare teroristă și un stat cu pretenții de suveranitate.

În acest context geopolitic apare cea mai nouă publicație teroristă: Revista Dabiq. Cu un aspect modern, revista teroristă este deseori comparată cu publicațiile occidentale ca *People* sau *Cosmopolitan*¹⁸. Debutul digital al publicației a avut loc la o lună de la cucerirea orașului Mosul, în 5 iulie 2014, și a anunțat momentul cel mai important al grupului terorist: auto-proclamarea Califatului într-o zi plină de simbolică, prima zi a Ramadanului. Însemnătatea zilei în care au ales ca anunțul să fie făcut de către liderul declarat la rețelei este foarte importantă și încarcată de semnificații. Prima zi de Ramadan este pentru întreaga lume musulmană un moment solemn care deschide calea purificării sufletești. Cu această ocazie liderii grupării ISIS au ales să anunțe instaurarea Califatului și a Statului Islamic: *ridicați-vă capul sus azi, prin puterea lui Allah, aveți un stat care vă va readuce demnitatea, puterea, drepturile și conducerea*.¹⁹ De atunci și până în

¹⁴ Raluca Codruța Luțai, „The Islamic State –aspects of sovereignty” în *International Journal of Humanistic Ideology*, vol.VI, No.2, Autumn-Winter 2015, p.146.

¹⁵ Felipe Umana, *The Islamic State more than a terrorist group?* Disponibil la <http://www.e-ir.info/2015/04/03/the-islamic-state-more-than-a-terrorist-group/>, accesat în 29 octombrie 2017.

¹⁶ Termenul "proto-stat" a fost folosit în contexte încă din Grecia Antică pentru a se referi la fenomenul că formarea unei națiuni mari și coezive ar fi adesea precedată de forme foarte mici și libere de statalitate. De regula au un grad redus de permanență instituțională, iar autoritatea lor este exercitată adesea asupra unui popor mobil, mai degrabă decât asupra unui teritoriu măsurabil.

¹⁷Brynjar Lia, *Understanding Jihadi Proto-States*, disponibil la <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/441/html>, accesat în 29 octombrie 2017.

¹⁸Robert Evans, *7 things I learned reading every issue of ISISs magazine*, disponibil la <http://www.cracked.com/blog/isis-wants-us-to-invade-7-facts-revealed-by-their-magazine/>, accesat în 29 octombrie 2017.

¹⁹Dabiq, *The Return of Khilafah*, Issue 1, p.4. "Raise your head high for today, by Allah's grace, you have a state and Khilafah, which will return your dignity, might, rights and leadership"

acest moment ISIS a publicat constant iar azi Revista Dabiq a ajuns la ediția cu numărul cincisprezece.

Pentru Statul Islamic revista Dabiq nu este prima incursiune în lumea publicistică. Anterior apariției acestei publicații Statul Islamic se preocupa de tipărirea și popularizarea *Islamic State News* și *Islamic State Report*, două publicații care țineau cititorul la curent în legătură cu progresele pe care lupta pentru atingerea Califatului le înregistra. Din fuziunea celor două publicații și adăugarea unui puternic accent religios s-a născut revista Dabiq²⁰. Prin intermediul Al Hayat Center, Revista Dabiq își propune să ofere informații de actualitate de pe câmpurile de luptă ale celor care sunt angajați într-un război împotriva necredincioșilor, să ofere rapoarte administrative cu privire la evoluția Califatului proclamat și nu în ultimul rând, revista este un loc de manifestare a ideologiei religioase care stă la baza noului stat format.

Numele revistei are și el o semnificație aparte. Dabiq este un oraș aflat pe teritoriul Siriei, la 10 kilometri de granița cu Turcia, un loc cu o încărcătură istorică, cucerit de lupătătorii ISIS. Fiind un loc al întâlnirii militare dintre musulmani și armatele romane, dar și dintre musulmani și Cruciați, Dabiq este văzut ca locul în care va avea loc confruntarea dintre necredincioși și trupele lui Allah, bătălie care se va încheia cu victoria necontestată a lupătătorilor Califatului.” Scânteia a fost aprinsă aici în Irak și inima ei va continua să se intensifice - prin permisiunea lui Allah - până când arde armatele cruciaților vor arde în Dabiq”²¹.

Paginile primului număr al revistei clarifică faptul că Statul Islamic nu este un stat doar din perspectiva numelui ci o realitate fizică, geografică și instituțională²². Editorialul și primele articole lămuresc cititorului faptul că ISIS încetează să reprezinte o grupare teroristă formată din celule, ci reprezintă un actor statal real ce trebuie recunoscut: *ISIS nu mai există în celulele mici care pot fi neutralizate de rachete sau de grupuri mici de comandos. Este acum un actor stat real și nerecunoscut* ²³. Această proclamație pe care o fac este, în viziunea lor, primul pas în unificarea completă a tuturor musulmanilor sub autoritatea Califatului, Califat care trebuie cinstit cu loialitate de toți musulmanii din lume: *Obligația este acum mai clară decât oricând înainte ca toți musulmanii să-și ridice glasurile și să-și asume loialitatea față de Khilafan și Abu Bakr al Baghdadi*²⁴.

Revista este, fără îndoială, un instrument de propagandă religioasă. Liderii rețelei sunt convinși că umanitatea se află într-un moment de răscruce în care soldații lui Allah vor cuceri lumea, astfel întâlnim următoarea aserțiune în revista Dabiq : *O soldați ai statului islamic, o tinerețe a lui Muhammad ... Astăzi suntem la ușă unei noi ere, un punct de cotitură pentru harta regiunii, mai degrabă a lumii. Astăzi, suntem martorii sfârșitului unei minciuni numită civilizație occidentală și ridicarea giganților islamici* ²⁵. Articolele îi „cheamă” pe credincioși înapoi în statul lor : *Grăbește-te musulmanule în statul tău. Da, este statul tău! Grăbește-te, pentru că Siria nu este a sirianilor și Irak nu este a irakienilor (...)* Statul” (Islamic) este un stat pentru toți musulmanii ²⁶. Statul, portretizat ca o Arcă a lui Noe pregătită de „potopul” care urmează să izbucnească, îi cheamă

²⁰Harleen K. Gambhir, Dabiq: The strategic messaging of the Islamic State” în *Backgrounder*, august 2014, Institute for the study of war, p.2.

²¹Dabiq *The Return of Khilafah*, Issue 1, p. 5. ”The spark has been lit here in Iraq, and its heart will continue to intensify –by Allah permission-until it burns the crusader armies in Dabiq.”

²²Dabiq, *The Return of Khilafah*, Issue 1, p.3.

²³*Ibidem*, p.17. „ISIS no longer exists in small cells that can be neutralized by missiles or small groups of commandos. Is is now a real and unrecognized state actor”.

²⁴*Ibidem*, p.40. ”The obligation is now clearer than ever before for all Muslims to raise their voices and pledge their allegiance to the Khilafan and Abu Bakr al Baghdadi.”

²⁵Dabiq, *The failed crusade*, Issue 4, 1435, p.4. ”O soldiers of the Islamic State, o youth of Muhammad... Today we are upon the doorstep for a new era, a turning point for the map of the region, rather the world. Today we witness the end of a lie called western civilization and the rise of the Islam giant”

²⁶Dabiq, *The Return of Khilafah*, Issue 1, p.6. ”Rush o Muslim to **your state**. Yes it is your State! Rush, because Syria is not for Syrians and Irak is not for the Iraqis.(...) The State is a state for all Muslims”

pe toți susținătorii la jihad împotriva lumii ”*Apelul de jihad a înviat, vestea veselă de strălucire bună! Triumful se vede la orizont! Semnele de victorie au apărut*”²⁷.

Revista prezintă, pe lângă victoriile militare pe care luptătorii ISIS le înregistrează, și progresele pe care gruparea erijată în stat le atinge din perspectivă administrativă. Statul Islamic ne relevă în paginile revistei DABIQ că deține și un aparat administrativ incipient cu un sistem de asistență socială, unule educațional și unul sanitar care gestionează nu numai aspectele sociale ale noului stat ci și aspecte de natură financiară. Paginile revistei consemnează faptul că Statul Islamic pregătește un sistem santiar care să facă față tuturor cerințelor. Imaginile arată bunul tratament de care au parte atât orfanii cât și bătrânii, dar și populația obișnuită care circulă pe străzile în care serviciile de salubritate își fac treaba așa cum trebuie²⁸. Din aceeași categorie fac parte și știrile legate de modul în care Statul Islamic se ocupa de implementarea Shariei și de sistemul educațional. *Statul islamic acționează în mod activ pentru a-și educa cetățenii, pentru a-și spori aderența strictă la obligația islamică, pentru a judeca disputele, pentru a pune în aplicare Sharia, pentru a incita oamenii la Jihad și pentru ai chema să se unească în spatele lui Khalifah*²⁹.

La fel ca revista grupării teroriste Al Qaeda (Inspire), revista Dabiq are secțiuni dedicate propagandei anti-occident. Cititorul este la curent cu atitudinea grupului față de occidentalii necredincioși, cruciați. Secțiunea „In the words of the enemy” prezintă personalități importante ale scenei politice internaționale care trebuie eliminați prin utilizarea violenței.

Dintr-o perspectivă vizuală revista este deosebit de bine pusă la punct. Grafica este una cât se poate de modernă și de occidentală. Imaginile reale și necenzurate cu care sunt presărate numerele revistelor prezintă portretele liderilor, a eroilor, pe care statul îi are, dar și violențele și dezastrele pe care cuceririle noilor teritorii le impun.

Prin intermediul secțiunilor sale și a ideilor pe care le promovează, revista Dabiq este cu certitudine un mijloc de propagandă a ideilor și valorilor pe care gruparea le promovează. Prin întremediul ei, teroriștii speră să atingă mințile și inimile celor care vor alege să întregască rândurile armatei lui Allah, fiind deci un element bun în procesul de radicalizare. Potențialul cititor occidental care intră în contact cu revista înțelege din paginile ei rolul pe care poate să îl aibă aceasta în organizație (rolurile pot merge de la acela de soldat care să lupte în armat până la meserii firești de care un stat are nevoie) și în strategia declarată de a supune lumea occidentală pe care Statul Islamic și-o propune. Discursul este unul cât se poate de integrativ: oricine își găsește locul în cadrul statului. Conform publicației Dabiq, Statul Islamic este definit ca un loc al diversității, ce nu exclude, în care fiecare își găsește locul: este un stat în care arabii și non-arabi, albi și negrii, estul și vestul sunt toți frații³⁰.

Pentru un analist de intelligence Revista Dabiq reprezintă o resursă foarte valoroasă care poate să întregască, prin intelligence-ul colectat de pe teren, viziunea legată de gruparea teroristă. Analiza atentă a numerelor revistei ajută la conturarea unei imagini generale legată de evoluția grupării teroriste și de strategia de viitor a acesteia. Intelligence-ul din surse deschise devine în acest moment un element important în înțelegerea ideologiei promovate de grupare. Analiza revistei va releva nu numai elementele religioase pe care Statul Islamic se construiește ci și planurile și progresul administrativ al organizației la nivel intern și în teritoriu. Mai mult decât atât, o analiză exhaustivă ar putea genera cunoaștere ce să ducă la înțelegerea mecanismelor de radicalizare și propagandă pe care gruparea teroristă le folosește pentru atragerea de noi adepți. Urmărirea modului în care revista circulă în mediul online ar putea evidenția eventualele persoane predispuse la asemenea fenomene și poate chiar diminuarea numărului lor. Concluziile pe care un analist de

---

²⁷Ibidem, p.9. ”*The call of jihad hasrisen, the gladtidings of goodisshining. Triumph looms on the horizon. Thesigns of victory have appeared*”

²⁸Dabiq, *The faild crusade*, Issue 4, 1435, pp.27-29.

²⁹Dabiq, *A call of Hijrah*, Issue 3, 1435., p.17. ”*Islamic State actively works to educate its citizens, enhance their strict adherence to the Islamic obligation, judges the disputes, implements Sharia, incite the people to Jihad and call them to unite behind the Khalifah*”.

³⁰Dabiq, *The Return of Khalifah*, Issue 1, p.4. ”*It is a state where the Arab and the non-Arab, the white man and the black man, the easterner and the westerner are all brothers*”

intelligence le poate extrage din analiza revistei Dabiq pot fi transformate în informații cu grad ridicat de utilitate pentru planurile tactice, operaționale și strategice care să contribuie la lupta împotriva fenomenului terorist. Din acest motiv considerăm că revista Dabiq poate fi un „soldat” în „armata” serviciilor de intelligence.

Concluzii

Văzute metaforic ca o „armată”, serviciile de intelligence din întreaga lume au în rândul lor diverse categorii de „soldați” care luptă împotriva pericolului terorist. În lumea modernă și expusă abundenței de informații această „armată” se bucură de sprijinul unui „soldat” relativ tânăr: Intelligence-ul din sursele deschise. Informațiile pe care le poate oferi în timp real, indiciile și piste de lucru pot să contribuie la înțelegerea ideologică a grupărilor teroriste, la identificarea proceselor de radicalizare și la prevenirea unor evenimente de natură teroristă.

Analiza ziarelor, revistelor, emisiunilor televizate, a surselor social media poate fi utilă în organizarea strategică sau operațională a intelligenței-ului respectiv a luptei împotriva fenomenului terorist. Scurta incursiune în textele revistei grupării ISIS demonstrează acest aspect. Analiza informațiilor pe care revista le diseminează în spațiul public ne relevă date importante legate de grupare, de ideologia ei, de prioritățile sale și pe care aceasta își propune să le pună în aplicare.

Intelligence-ul obținut din surse deschise reprezintă deci un pilon esențial al activității pe care se bazează construcția instituțională și strategică a serviciilor de intelligence și lupta lor împotriva minfestărilor de natură teroristă.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bean Hamilton, *No more secrets-Open Source Information and the Reshaping of the U.S. Intelligence*, ABC Clío, SUA, 2011.
2. Brynjar Lia, *Understanding Jihadi Proto-States*, disponibil la <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/441/html>,
3. Dabiq, *A call of Hijrah*, 1435.
4. Dabiq, Issue 2
5. Dabiq, *The Failed Crusade*, 1435.
6. Dabiq, *The Return of Khilafah*, 1435.
7. Felipe Umana, *The Islamic State-more than a terrorist group*, disponibil la <http://www.e-ir.info/2015/04/03/the-islamic-state-more-than-a-terrorist-group/>
8. Harleen K. Gambhir, „Dabiq: The strategic messaging of the Islamic State” în *Backgrounder*, august 2014, Institute for the study of war
9. Paul Wilkinson, „The media and terrorism: a reassessment”, în *Terrorism and Political Violence*, vol. 9, nr.1, 1997,
10. Raluca Codruța Luțai, „The Islamic State –aspects of sovereignty” în *International Journal of Humanistic Ideology*, vol. VI, No.2, Autumn-Winter 2015,
11. Richard A.B Jr, Cumming Alfred, *Open Source Intelligence: issues for Congress*. 5 decembrie 2007
12. Serviciul Român de Informații, *Ghidul OSINT* disponibil la www.sri.ro
13. Steve Tsang, *Serviciile de informații și drepturile omului în era terorismului global. Geopolitica lumii secolului XXI*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2008
14. Stevyn Gibson, *Open Source Intelligence a contemporary intelligence ligeline*, PhD Thesis, Cranfield University, Defence College of Management and Technology, 2007
15. Uffe Kock Wiil, *Counterterrorism and Open Source Intelligence*, Springer, Viena, 2011
16. William Biernatzk, „Terrorism and Mass Media” în *Communications Research Trends*, vol. 21, nr. 2, 2002, p. 5. disponibil la adresa http://cscs.scu.edu/trends/v21/v21_1.pdf
17. William Lahrum, *National Intelligence Agencies and Transnational Threats: the need for a new intelligence paradigm*.

VALORIFICAREA POZIȚIEI GEOGRAFICE A ROMÂNIEI ÎN RAPORT CU INTERESELE POLITICO-MILITARE ACTUALE

Valentin-Claudiu JORĂSCU

Maior, Doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

E-mail: jorasculi@yahoo.com

Rezumat: Particularitățile poziției geografice a României și contextul geopolitic conferă, deopotrivă, avantaje și dezavantaje. Avantajele vor fi concretizate, în sens fundamental, numai prin acțiune umană înțeleaptă, prin potențarea atuurilor în anumite circumstanțe, concomitent cu înlăturarea inconvenientului critic de a fi râvnite, precum și cu menținerea valorilor tradiționale. Interesele politico-militare se subordonează intereselor naționale globale și conduc către un deziderat comun – un stat puternic și credibil, capabil să asigure securitatea cetățenilor săi, oriunde s-ar afla.

Cuvinte cheie: securitate; strategie; poziție geografică; geopolitică; localizare, interese.

1. Localizarea României în context european de-a lungul istoriei

Începând cu suedezul Rudolf Kjellen¹, considerat întemeietorul geopoliticii, și continuând cu Ion Conea², analiștii socio-politici, precum și cei militari, în marea lor majoritate, afirmă că, spre deosebire de poziția geopolitică a unui stat, cea geografică este stabilă. Paradoxal, poziția geografică a României este interpretată în variate maniere.

După cea de-a doua conflagrație mondială și până de curând, pe timpul dependenței de protectoratul sovietic, România a fost inclusă în rândul blocului est-european, această amplasare fiind însă mai degrabă din rațiuni ce țin de geopolitică, decât de cea geografică. La începutul anului 1994, agențiile de știri autohtone remarcă comunicatul oficial al Departamentului de Stat al Statelor Unite ale Americii, prin care se recunoștea faptul că „România nu mai este considerată o țară din Europa de Est”³. Deși, de-a lungul timpului, România a fost considerată chiar și țară balcanică, orientarea actuală tinde spre o încadrare în rândul țărilor central-europene, aflată în nordul Peninsulei Balcanice, deci nu în cadrul Balcanilor. Această subliniere se impune pentru a marca detașarea de „butoiul de pulbere al Europei”, renume adevărat, din păcate, de evenimentele din ultimul deceniu al secolului trecut.

Apartenența României la Europa Centrală nu este unanim recunoscută. Cel care a definit cel mai bine arealul central-european a fost un renumit geograf francez, Emmanuel de Martonne, încă de acum un secol. Argumentele cele mai convingătoare le prezintă în volumul al IV-lea, intitulat „L'Europe Centrale”, din tratatul de „Géographie universelle”, pentru a indica poziția mediană pe care o ocupă țările considerate a se afla între Europa Occidentală, „mai articulată” și Europa Orientală, „mai compactă”⁴. România este amplasată astfel între o Europă a peninsulelor, a golfurilor și a mărilor și o Europă a câmpiilor nesfârșite, alături de Germania, Polonia, Elveția,

¹ Ion Conea, *Geopolitica. O știință nouă*, extras din Nr. 9-10, anul III, Septembrie/Octombrie 1937, Institutul Social Român, București, 1938, disponibil la adresa http://www.referateok.ro/referate/3139_1271751251.pdf, accesată la data de 09.10.2017.

² Gheorghe Văduva, *Geopolitica. Teorii. Areale. Falii. Conexiuni – excurs geopolitic*, Societatea Scriitorilor Militari, București, 2013, p. 138-159. disponibil la adresa <http://iss.ucdc.ro/studii-pdf/Geopolitica.pdf>, accesată la data de 09.10.2017.

³ Bogdan Bratu, *Romania in context geopolitic european*, publicat pe 05.08.2014, disponibil la adresa https://www.roportal.ro/articole/despre/romania_in_context_geopolitic_european_4376/, accesată la data de 09.10.2017.

⁴ Jules Blanche, *Revue de géographie alpine*, nr. 1/1932, p. 186-190, disponibil la adresa http://www.persee.fr/doc/rga_0035-1121_1932_num_20_1_5302_t1_0186_0000_2, accesată la data de 09.10.2017.

Austria, Cehoslovacia, Ungaria. Totuși, potrivit concepției germane cu privire la Mitteleuropa, care în traducere înseamnă același lucru, configurația Europei Centrale este diferită de cea dată de Martonne. România nu apare în această regiune, însă sunt incluse țări precum Croația și Slovenia, țări balcanice, dar care au gravitat în sfera de influență germană.

Exista chiar și o concepție care susține o configurație mai restrânsă a Europei Centrale, respectiv cea din accepțiunea *Grupului de la Vișegrad*, cuprinzând doar Polonia, Cehia, Slovacia, Ungaria și Austria, regiune europeană contrapusă ostentativ zonei Balcanilor.

Versiunile reprezentărilor fezabile ale poziției geografice a României nu se opresc însă aici. A apărut și conceptul de Europă Mediană. Acesta a fost lansat, în 1995, de geopoliticianul francez Michel Foucher, în lucrarea „Fragments d'Europe”. Potrivit acestuia, conceptul de Europă Mediană apare, în gama reprezentărilor geopolitice posibile, drept „*situarea geopolitică intermediară între Vest și Rusia; starea actuală de tranziție între acești doi poli de organizare; moștenirea teritorială și politică impusă de Est; modernizare, totuși, impulsivă de Vest*”⁵. Întrebarea care apare în mod firesc este care sunt, totuși, limitele acestei zone-tampon a Europei Mediane? Acest ansamblu median coincide cu spațiul similar conceptului interbelic de tip Intermarium, înfățișat în prezent sub forma Inițiativei Celor Trei Mări, cuprinzând statele din Grupul de la Vișegrad, statele baltice, precum și Austria, Croația, Slovenia, Bulgaria și, nu în cele din urmă, România.

2. Actualitatea regională

Așadar, chiar dacă poziția geografică rămâne neschimbată, paradigma jocurilor de putere, de interese, a sferelor de influență și a percepțiilor privind apartenența de grup rămâne controversată și dinamică, datorită conotațiilor (geo)politice. Dacă poziționarea geografică a unei țări este stabilită de jocul forțelor naturii și exprimată prin anumite repere naturale, poziția geopolitică este variabilă în timp, fiind dependentă de modificarea anumitor factori socioeconomici și politici. Este de fapt extensia diplomatică a reprezentării cronicarului umanist Miron Costin (1633-1691) care, referindu-se la Moldova, afirma că „*se află situată în calea răutăților*”⁶.

Reputații teoreticieni Matei Dogan și Robert Pahre afirmă că atunci „*când cercetătorii nu mai sunt satisfăcuți de paradigmele în curs, alte științe sociale pot furniza idei noi cu care se vor construi soluții alternative. Aceste subdiscipline constituie zăcămintul teoriilor, dintre care multe au fost testate și a căror utilitate a fost probată. Noile perspective, noile abordări vor veni probabil de dincolo de frontierele disciplinare*”⁷.

Având în vedere domeniile implicate și suportul necesar pentru a explica fenomenele conexe, geopolitica este, în fapt, o disciplină științifică interdisciplinară, la granița dintre geografie, istorie, știința politică și științele sociale, care stabilește relația dintre evenimentele politice și spațiul geografic, precum și distribuția puterii pe glob.

„*Geopolitica este mai întâi o realitate, un tip aparte de comportament al actorilor în mediul internațional și apoi o reprezentare a acelei realități care prin operaționalizare poate să devină și metodă/instrument de analiză a relațiilor internaționale*”⁸.

De-a lungul secolelor, din punct de vedere geopolitic, geoeconomic și geostrategic, importanța Mării Negre s-a bazat în principal pe rolul pe care regiunea l-a avut la intersecția dintre

⁵ Michel Foucher, *Fragments d'Europe. Atlas de l'Europe médiane et orientale*, în *Politique étrangère*, nr. 3/1995, disponibil la adresa http://www.persee.fr/doc/polit_0032-342x_1995_num_60_3_4453_t1_0780_0000_2, accesată la data de 09.10.2017.

⁶ Lucian Boia, *De ce este România altfel?*, Ediția a II-a, adăugită, Editura Humanitas, București, 2013, p. 38.

⁷ Matei Dogan, Robert Pahre, *Noile științe sociale. Interpenetrarea disciplinelor*. Traducere din lb. franceză de N. Lotreanu, Ediția a II-a, București, 1997, p. 192.

⁸ Constatin Hlihor, *Geopolitica și geostrategia în analiza relațiilor internaționale contemporane*, editura UNAp, București, 2005, p. 14.

fostele puteri regionale și imperii (elen, roman, bizantin, otoman, rus)⁹. În plus, Marea Neagră a reprezentat și reprezintă un punct de legătură pentru circuitele comerciale și regiunile bogate în resurse energetice¹⁰. Zona a prosperat cel mai mult în perioadele când nu a fost izolată și s-a aflat ancorată la comerțul mondial. La granița dintre milenii, România se afla plasată, din punct de vedere geopolitic, la intersecția axelor geo-economice est-vest (spațiul ex-sovietic versus Europa Occidentală) și nord-vest – sud-est (Marea Britanie și Germania – Asia Mică și Orientul Apropiat). Totodată, România se afla la răspântia unor axe geo-economice în curs de consolidare: axa mărilor (Marea Caspică – Marea Neagră – Marea Mediterană) și axa fluviilor și a canalelor (Rhin – Main – Dunăre), legând Marea Nordului cu Marea Neagră.

România se află, din punct de vedere demografic, dar și al potențialului civil și militar, la intersecția cercului lărgit al Europei Centrale - în cadrul căreia ocupă locul secund după Polonia – cu cercul lărgit al zonei Balcanilor, în care țara noastră este percepută pe locul al treilea, după Turcia și Grecia, deși ca suprafață și populație se situează pe locul al doilea, după Turcia¹¹.

3. Interesele politico-militare ale României în contextul amenințărilor regionale

În contextul frământărilor regionale, a crescut interesul unor puteri europene, și nu numai, care vor, fie să nu-și piardă privilegiile din zonă sau să și le recâștige, ori care vor să devină factori de influență. România și Bulgaria, aparent fără veleități agresive sau expansioniste, „*piloni și promotori ai valorilor euroatlantice, constituie factori stabilizatori și catalizatori ai acordurilor de cooperare regională*”¹².

Banalele coordonate geografice sau geopolitice nu sunt însă satisfăcătoare. Din acest motiv, ca popor, trebuie să încetăm în a mai crede în faptul că Occidentul se va grăbi să-și plătească datoriile istorice sau că noi am fi destinați unui viitor strălucit numai prin simpla prezență sau așezare geografică. Prin urmare, se impune ca România să procedeze în așa manieră încât reperele sale geografice să fie dublate de un mediu socio-economic atractiv și performant, care să atragă investiții profitabile pentru localnici și, consecutiv, statutul de putere regională. Toți indicatorii și toate argumentele logice indică faptul că ne aflăm la intersecția unor mari linii de interese, posibil punct conector între proiectele majore care se construiesc în acest moment și refac harta de putere a planetei. Ca o consecință rațională, interesele generează stări conflictuale, tensiuni, re poziționări sau alianțe. Este imperios să profităm de conjunctură și să maximizăm beneficiile transformărilor care se produc acum și care, foarte posibil, se vor finaliza într-un orizont de timp, îndrăznesc să prognozez, de cel mult un deceniu.

În mod esențial, se pot identifica patru proiecte majore care se prefigurează a se contura și toate în zona noastră de proximitate: Uniunea Economică Eurasiatică¹³, constituirea Marelui Orient Apropiat, gigantul proiect chinez al „noului drum al mătăsii”, alături de care menționăm și pe cel al Califatului imaginat de Statul Islamic.

⁹ Vezi R. Bruce Hitchner, *Marea prietenoasă cu străinii: istorie și realizarea strategiei euro-atlantice pentru Marea Neagră*, în Ronald D. Asmus, Konstantin Dimitrov, Joerg Forbrig (editori), „*O nouă strategie euro-atlantice pentru regiunea Mării Negre*”, Editura IRSI, București, 2004, p. 27-32.

¹⁰ George Cristian Maior, *Noii aliați și dinamica de securitate în zona Mării Negre*, în Observatorul Militar, nr. 9/2004.

¹¹ Studiu Jurnalul Național, *Lista țări Europa – capitala, populația, suprafața și densitatea țărilor Europei*, ediția online din 01.11.2016, disponibil la adresa <https://www.jurnalul24.ro/lista-tari-europa-capitala-populatie-suprafata-si-densitatea-tarilor-europei/>, accesat la data de 09.10.2017.

¹² Alexandra Sarcinchi, Cristian Băhnăreanu, *Redimensionări și configurări ale mediului de securitate regional (zona Mării Negre și Balcani)*, editura UNAp, București, 2005, p. 8.

¹³ Uniunea Economică Eurasiatică, alternativa estică a Uniunii Europene începând cu anul 2015, este bazată pe cooperarea economică între o parte a statelor din fosta Uniune Sovietică: Rusia, Belarus, Kazahstan, Kârgâzstan și Armenia, preluare din articolul lui Bogdan Cojocaru, *Uniunea Economică Eurasiatică, noul vis al Moldovei, este un proiect economic mort din fașă*, publicat în Ziarul financiar din data de 19.01.2017, disponibil la adresa <http://www.zf.ro/business-international/uniunea-economica-eurasiatica-noul-vis-al-moldovei-este-un-proiect-economic-mort-din-fasa-16084471>, accesată la data de 11.10.2017.

În acest cadru prospectiv, având o poziție geostrategică optimă care, îmbinată cu statutul de membru NATO și UE, poate face din diplomația românească un punct de dialog și un nod de conexiune strategică. Prin prisma jucătorului activ la masa negocierilor, în funcție de rapiditatea și abilitatea cu care ne putem juca această carte, trebuie să valorificăm oportunitatea de a obține cât mai multe avantaje esențiale din sau dintre spațiile de putere care se constituie acum. Este vorba de acele infrastructuri strategice care să fie esențiale pentru noi, dar și într-atât de importante pentru parteneri încât să fie cointresați de securizarea regiunii aferente.

Toate raționamentele converg către ceea ce pare să fie centrul viitorului mare joc de putere global: controlul, securizarea și alimentarea noilor rute de transport care urmează să traverseze Asia Centrală, legând cei doi poli, Europa și Orientul Îndepărat cu o asimilare a regiunii acesteia de mijloc, alături sau integrând spațiul eurasiatic dominat de Federația Rusă. Discuția pe această temă nu este nouă, deoarece ies la iveală planuri strategice din cancelariile super-puterilor care începuseră să schițeze proiecte în acest sens încă înainte de căderea oficială a Cortinei de Fier. Primii care au început să deseneze hărți în acest sens au fost americanii de la Institute for National Strategic Studies care au folosit pentru prima oară expresia de „Marele Orient Apropiat” pentru a desemna o posibilă viitoare zonă de influență occidentală în Africa de Nord, Levant, țările Golfului Persic, din Asia de Sud și Asia Centrală, idee preluată aproape imediat de cei de la Rand Corporation care înființau un Greater Middle East Program¹⁴. Autorii definesc un "Orient Mijlociu mai mare", care cuprinde lumea arabă, Iranul, Israelul și Turcia, plus Cornul Africii, Transcaucaz, Asia Centrală de Vest și Asia de Sud. Includerea țărilor din Bazinul Caspian bogat în energie cu peninsula arabă, Iran, Turcia și Irak produce o „*elipsă energetică strategică*”¹⁵, cu peste 70% din rezervele de petrol dovedite. Cine va asigura și pe unde se va asigura accesul la această regiune strategică? În cele din urmă, Statele Unite prin flancul proximal al Alianței Nord-Atlantice, reprezentat momentan de România, Bulgaria și Turcia. Din perspectiva Statelor Unite și a Europei Occidentale, complicațiile apar din partea liderilor și a elementelor din zona de acces, care câștigă fără a contribui. Pe de altă parte, populația indigenă consideră nedreaptă imixtiunea capitaliștilor sălbatici la binecuvântarea divină.

Oportunitatea proiectului Noului Mare Orient Apropiat, în contextul interesului național românesc, depinde de cum știm să privim și să interpretăm o hartă. Viabilitatea acestuia este strâns legată de rolul ce revine fiecăruia dintre actorii aflați în proximitatea acestui spațiu. Logic, spațiul acesta are nevoie de drumuri strategice, de infrastructurile esențiale de conectare rapidă care să permită transferuri comerciale, dar și militare în caz de nevoie. Iar România, ca actor la Marea Neagră, poate să fie punctul de conexiune al acestei hărți cu spațiul euroatlantic. Aceasta prin dubla legătură terestră la nord și sud de Marea Neagră, cea maritimă, dar și conexiunile prin cablu submarin pentru transfer de energie.

Pentru a deveni realitate, harta acestui proiect, are nevoie de circuite centrale și secundare de conexiune cu regiunile periferice care nu fac parte din proiect, ci au menirea de a fi susțineri strategice, foarte importante pentru că, luați cazul României, partea noastră de infrastructură strategică este asimilată cu zona de interes primar ce este deja acoperită de NATO și garantată de UE. Este exact raționamentul care face ca acum Ucraina să devină o problemă între Uniunea Europeană și NATO, pe de o parte, cât și Rusia, pe de altă parte, sunt nevoite s-o rezolve și pentru care, fiecare în alt mod, încearcă rute alternative. Concentrarea traficului și conexiunilor într-un punct unic, din punctul de vedere al garanțiilor de securitate, apreciez ca fiind cel puțin riscant, dacă nu chiar sortit eșecului.

Miza actuală este pentru refacerea hărților în scopul maximizării profitului și de aceea reapare în discuție poziția geostrategică a României care este așezată pe circuitele care se

---

¹⁴ Andrew J. Bacevich, *America's war for the greater middle east – a military history*, interviu acordat postului american de radio Deluxe în data de 03.08.2016, disponibil la adresa <http://wamc.org/post/americas-war-greater-middle-east-military-history>, accesată la data de 09.10.2017.

¹⁵ Laurențiu Pache, *Europa și opțiunea iraniană a gazelor*, 21.07.2015, disponibil la adresa <http://www.contributors.ro/economie/europa-si-optiunea-iraniana-a-gazelor/>, accesată la data de 11.10.2017.

proiectează în acest moment pentru legătura viitoare pe trei direcții: nord-est, spre spațiul rus, est spre Caspica, Caucaz și mult mai departe, apoi spre sud, pe mare prin Turcia, pe mare prin strâmători spre Mediterană.

Guvernarea defectuoasă, sectarismul, tulburarea geopolitică și conflictele latente sau exacerbate reprezintă amenințări pentru interesele de securitate națională ale Statelor Unite din Orientul Mijlociu. Vulnerabilitatea instituțiilor puternice de stat care asigură frontierele și oferă servicii publice a creat condiții în care se dezvoltă terorismul, economiile ilicite și conflictele politice. Aceste dileme de securitate se produc într-un moment în care Statele Unite au o pârghie limitată în Orientul Mijlociu, nu au sprijin intern și financiar pentru a se angaja în intervenții pe scară largă și pe termen lung și are strâns relații cu parteneri tradiționali precum Arabia Saudită și Israel.

În opinia mea, în aceste condiții și constrângeri, marile puteri nu ar trebui să încerce să revitalizeze statele eșuate. Nici nu ar trebui să încerce să soluționeze conflictele prelungite fără a exista cerințele necesare, și anume condițiile politice și actorii regionali angajați să facă compromisuri.

Mai degrabă, marii actori regionali și globali ar trebui să fie pregătiți să proiecteze puterea defensivă în parametrii haosului regional susținut și a influenței limitate. Această abordare a politicii defensive necesită o implicare selectivă și pragmatică în Orientul Mijlociu, bazată pe un angajament clar față de integritatea teritorială și suveranitatea statelor, indiferent de cât de slabe au devenit ele și de parteneriatele regionale tradiționale. Poate include măsuri preventive pentru a ajuta partenerii regionali să contracareze fluxurile de refugiați, să dezvolte economii și să utilizeze resursele energetice necesare pentru consumul intern și extern.

Orientul Mijlociu va fi instabil și predispus la conflicte pentru următorul deceniu, chiar și după ce autoproclamatul Stat Islamic va fi înfrânt. Este probabil ca frontierele externe să rămână oficial intacte, dar natura statelor va fi reconstituită în moduri care necesită noi măsuri de securitate și aranjamente politice la nivel național și local. Aceste schimburi pot încuraja parteneriatele eficiente din punct de vedere politic și economic între actorii sub-statali și cei ne-statali, dar, de asemenea, sunt de natură să agite sau să aprofundeze conflictele legate de controlul teritoriilor și al hidrocarburilor. Nu există multe alternative realiste sau viabile; decăderea unui stat nu este susținută de niciun guvern regional cheie și ar duce doar la o vărsare de sânge și la o instabilitate mai mare.

În timp ce încearcă să-și proiecteze puterea defensivă, statele din zona de interes ar trebui să fie pregătite pentru evenimente care ar putea declanșa schimbări dramatice care să le forțeze să se angajeze în Orientul Mijlociu la niveluri mai înalte. Unele evenimente cheie de declanșare includ, dar nu se limitează la o fuziune oficială a al-Qaeda și ISIL, prăbușirea rezistenței rebelilor, războaiele civile, migrația, crizele umanitare, escaladarea esențială a violenței în zonele cu conflicte mocnite, lansarea rachetelor nucleare sau balistice iraniene asupra Israelului și atentate teroriste la scară largă, inspirată de filialele grupărilor teroriste.

Interesele naționale de securitate cuprind, printre altele, fără echivoc, „valorificarea resurselor și a poziționării geostrategice ale țării noastre în vederea atingerii nivelului de bunăstare la care cetățenii sunt îndreptățiți; reducerea decalajelor de dezvoltare și reconstrucția marilor sisteme publice; asigurarea ireversibilității apartenenței la sistemul de apărare colectivă transatlantic; consolidarea Uniunii Europene și participarea activă la procesele de integrare în interiorul acesteia”¹⁶.

Conflictele și crizele regionale din zone precum Europa de Est, Balcanii de Vest, Orientul Mijlociu și nordul Africii tind să schimbe comportamentul puterilor politice din perimetrul delimitat, putând genera efecte cumulative care impun adaptarea strategiilor de securitate și apărare la nivelul statelor și organizațiilor regionale și internaționale. Postura agresivă a unor actori statali sau nonstatali continuă să se manifeste prin acțiuni generatoare de insecuritate și dezechilibre la

---

¹⁶ *Carta albă a apărării*, aprobată prin Hotărârea Parlamentului României nr. 12/11.04.2016, publicată în Monitorul Oficial nr. 310/22.10.2016.

nivel regional și global. Strategiile pe termen lung urmărite de către aceștia sunt marcate de impredictibilitate și pot produce surprize în plan strategic.

Menținerea conflictelor înghețate în Regiunea Extinsă a Mării Negre și posibilitatea apariției de noi astfel de conflicte în proximitatea României au potențialul de a proiecta efecte negative la nivel regional. Totodată, existența și perpetuarea tensiunilor interetnice și a dezechilibrelor regionale sau locale în zonele de proximitate și de interes ale României pot conduce la declanșarea unor conflicte. De asemenea, apropierea geografică de zonele în care fenomenul terorist se manifestă pregnant și participarea țării noastre la acțiunile de stabilizare/reconstrucție din unele zone de criză și conflict pot constitui factori favorizanți ai unor eventuale acțiuni neconvenționale la adresa țării noastre. Astfel, capătă o relevanță extrem de importantă parteneriatele strategice cu SUA și Turcia, fără îndoială două forțe incontestabile.

Malul sudic și cel vestic al Mării Negre este flancat de membrii Alianței Nord-Atlantice, iar restul țărilor din regiune dezvoltă relații strânse cu această organizație. În același timp, „revoluția portocalie” din Ucraina, schimbarea statutului Crimeii, efervescența din regiunea Donbas, conflictele de la granița sudică a Turciei, „revoluția trandafirilor” din Georgia, framântările din Armenia și Azerbaidjan au deschis un nou capitol european pentru regiune și pentru rolul său într-o „Europă Extinsă”. Acest rol presupune mai mult decât simpla cooperare cu Uniunea Europeană. Este nevoie de implicarea în procesul de realizare și conservare a stabilității și securității atât în regiune, cât și în Orientul Mijlociu, întrucât vecinătatea cu această parte a Asiei constituie un factor de risc pentru zona Mării Negre.

De asemenea, constituind punctul de intersecție al intereselor NATO, UE și ale Rusiei, regiunea din proximitatea țării noastre trebuie să își dezvolte o identitate care să îi permită crearea unei relații de parteneriat viabile cu marile puteri. Statele regiunii trebuie să țină cont atât de importanța ce li se acordă în lupta împotriva terorismului, cât și de statutul lor de punte de legătură comercială și zonă de tranzit între Europa Centrală, Orientul Mijlociu și Îndepărtat. Nu putem neglija conflictele regionale înghețate și influența majoră a Federației Ruse în menținerea instabilității. Actorii din acest spațiu au dezvoltat o identitate proprie, însă consolidarea relațiilor de parteneriat cu actorii occidentali este împiedicată de specificul geopolitic al regiunii.

În regiunea Mării Negre și Balcani există totuși riscul creării unor noi linii de demarcație, prin simultaneitatea a două procese ce se desfășoară în același spațiu: pe de o parte, integrarea țărilor de aici în NATO și UE, iar pe de altă parte presiunile Federației Ruse de integrare în Comunitatea Statelor Independente¹⁷ a fostelor state sovietice. În acest context, cooperarea multilaterală constituie șansa menținerii stabilității și unității regiunii. În domeniul politic, cooperarea regională trebuie să aibă drept principal scop finalizarea tranziției la statul de drept, la democrație și respectarea drepturilor omului. În domeniul economic, este necesar ca regiunea să acorde atenție proiectelor comune care promovează liberalizarea și privatizarea piețelor și crearea unui mediu de investiții atractiv. În domeniul securității, ar trebui să dețină prioritate programele și proiectele ce au drept scop accelerarea integrării statelor în structurile europene și euroatlantice, eficientizarea strategiilor de prevenire și luptă împotriva noilor riscuri, pericole și amenințări la adresa regiunii.

Referitor la rutele energetice, rolul Ucrainei și Turciei nu ar trebui ignorat, impunându-se atragerea mult mai intensă spre comunitatea europeană a celor două state, atât în scopul democratizării reale ale țărilor respective, cât și pentru asigurarea unui tranzit securizat al resurselor energetice spre Vest. Simultan, o serioasă asistență economică occidentală ar avea efecte benefice pentru stimularea proceselor de prefacere a bazei economico-socială a țărilor bazinului Mării Negre.

România, ca membru NATO și al Uniunii Europene, ar trebui să se implice mult mai activ în transformarea spațiului Mării Negre într-o regiune de stabilitate, atât prin pârgھیile date de

---

¹⁷ Comunitatea Statelor Independente consfințește cooperarea în domeniile politic, economic, ecologic, umanitar, cultural și de altă natură și s-a dezvoltat, începând cu anul 1991, prin adeziunea a 10 din cele 15 foste republici federale ale Uniunii Sovietice, excepțiile fiind cele trei țări baltice: Estonia, Letonia și Lituania, precum și Georgia (retrasă în 2008) și Ucraina (retrasă în 2014), disponibil pe <http://www.moldova.ms/?l=ro&a=65>, accesat la data de 09.10.2017.

poziția sa strategică la intersecția Balcanilor cu Caucaz, cât și printr-o cooperare și colaborare mai strânsă cu statele UE și cele riverane. Țara noastră trebuie să continue misiunea asumată în eforturile regionale de contracarare a pericolelor și amenințărilor asimetrice, precum terorismul și armele de distrugere în masă.

Datorită dinamicii transformărilor geopolitice continentale și regionale, statutul Mării Negre nu a fost încă definitivat, existând numeroase controverse asupra tipului de proces căruia îi suntem martori: de coagulare sau de fractură. Apreciez că România are obligația să joace rolul factorului catalizator, de pol al coagulării tuturor forțelor și eforturilor pentru racordarea regiunii la spațiul european și euroatlantic.

Varianta în curs de actualizare a Cartei Albe a Apărării 2017¹⁸ continuă pe același trend cu cea precedentă, creează condițiile favorabile dezvoltării nu doar a relațiilor și a parteneriatelor, cât și a concretizării în investiții care, la rândul lor, vor înlesni concretizarea intereselor politice, economice și de securitate în regiuni de relevanță strategică pentru țara noastră.

Concluzii

Subiectul supus dezbaterii este de o mare importanță strategică și, nu întâmplător, pentru îndeplinirea obiectivelor politicii naționale de apărare, în Carta Albă a Apărării, inclusiv în varianta în curs de actualizare, au fost enunțate, printre altele, spre a se avea în vedere, cu precădere, valorificarea poziției geostrategice în scopul creșterii rolului geopolitic al României în cadrul NATO și UE și fructificarea oportunității de promovare a statutului României ca pilon regional de stabilitate în flancul estic al Alianței.

Modul de valorificare de către țara noastră a unei asemenea poziții favorabile este o problemă preponderent internă și, din nefericire, generează imixțiuni externe, întrucât există și consecințe negative ale poziției geopolitice a țării noastre. Putem fi beneficiarii unei poziționări propice doar în cazul în care ne asumăm un rol activ în regiune și avem și potențialul unei forțe politico-militare considerabile. În caz contrar, vom fi dependenți de interesele și constrângerile externe. Efervescențele regionale trebuie percepute ca indicii grave la adresa supraviețuirii ca nație și totodată stimuli către edificarea unei societăți sănătoase, dinamice și competitive.

Nu putem să fim nici ignoranți nici naivi să credem că resursele naturale sunt suficiente pentru a asigura bunăstarea unei nații. Este de o necesitate stringentă investigarea propriei istorii, pentru a descifra ceea ce i-a atras pe inamici la hotare sau cum își impuneau conducătorii loiali lor. Pe de altă parte, revenind la realitățile contemporane, nivelul de trai nu are în egală măsură corespondență în resursele proprii unei seminiții. În mod indiscutabil, resursele sunt puncte nevralgice în stabilirea priorităților strategice, dar nu garantează prosperitatea decât îmbinate cu managementul performant, în context diplomatic favorabil.

BIBLIOGRAFIE:

1. ASMUS Ronald D., *O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre*, Editura IRSI, București, 2004.
2. BOIA Lucian, *De ce este România altfel?*, Ediția a II-a, adăugită, Editura Humanitas, București, 2013.
3. CONEA Ion, *Geopolitica. O știință nouă*, extras din Nr. 9-10, anul III, Septembrie/Octombrie 1937, Institutul Social Român, București, 1938.
4. DOGAN Matei & PAHRE Robert, *Noile științe sociale. Interpenetrarea disciplinelor*. Traducere din lb. franceză de N. Lotreanu, Ediția a II-a, București, 1997.

---

¹⁸ Carta Albă a Apărării 2017, însoțită recent de Guvernul României, în ședința din 30.06.2017, avizată prin Hotărârea CSAT nr. 68/2007, este trimisă Parlamentului României pentru aprobare. În conformitate cu prevederile Legii nr. 203/2015 privind planificarea apărării, Carta Albă a Apărării se supune spre aprobare Parlamentului, în termen de cel mult 6 luni de la acordarea încrederii Guvernului, după ce este însoțită de Guvern și avizată de CSAT.

5. HLIHOR Constatin, *Geopolitica și geostrategia în analiza relațiilor internaționale contemporane*, editura UNAp, București, 2005.
6. MAIOR George Cristian, *Noii aliați și dinamica de securitate în zona Mării Negre*, în *Observatorul Militar*, nr. 9/2004.
7. SARCINSCHI Alexandra & Băhnăreanu Cristian, *Redimensionări și configurări ale mediului de securitate regional (zona Mării Negre și Balcani)*, editura UNAp, București, 2005.
8. VĂDUVA Gheorghe, *Geopolitica. Teorii. Areale. Falii. Conexiuni – excurs geopolitic*, Societatea Scriitorilor Militari, București, 2013.
9. ***Carta albă a apărării, aprobată prin Hotărârea Parlamentului României nr. 12/11.04.2016, publicată în *Monitorul Oficial* nr. 310/22.10.2016.
10. ***Hotărârea CSAT nr. 68/2007.
11. ***Legea nr. 203/2015.
12. ***European Energy Security Strategy, 2014.
13. ***NATO Review Magazine, NATO and energy security, 2011.
14. ***Politique étrangère, nr. 3/1995.
15. ***Revue de géographie alpine, nr. 1/1932.
16. <http://www.contributors.ro>
17. <http://www.csis.org>.
18. <http://www.foreignaffairs.com>.
19. <http://www.moldova.ms>.
20. <http://www.paginaderusia.ro>.
21. <http://www.persee.fr>.
22. <http://www.roportal.ro>.
23. <http://www.scribd.com>.

VULNERABILITĂȚILE ROMÂNIEI LA O POSIBILĂ AGRESIUNE DE TIP HIBRID

Viorica Ionela TRINCU

Locotenent inginer, SMFT, București, România

E-mail: ionela_trincu@yahoo.com

Rezumat: Războiul hibrid este o formă de confruntare interstatală nedeclarată și neconvențională, desfășurată deschis sau acoperit, într-o manieră inteligentă și eficientă pe multiple planuri, cum ar fi: politic, militar, diplomatic, economic, energetic, financiar, propagandistic, mediatic, cibernetic, subversiv, întrucât urmărește îndeplinirea obiectivelor politice fără întrebuintarea pe scară largă a violenței și a forțelor armate.¹ Războiul hibrid, leagă în prezent actualele preocupări de securitate ale UE și NATO, motiv pentru care trebuie să reprezinte o prioritate a gândirii strategice din România, cu atât mai mult cu cât acesta este purtat în mod vizibil la granița de răsărit a țării noastre. În fața noilor tipuri de vulnerabilități, consolidarea culturii de securitate la nivel național va putea întări capacitatea de apărare a țării.

Cuvinte-cheie: război hibrid, război neconvențional, terorism, atacuri cibernetice, turbulențe, proteste violente, război propagandistic, manipulare.

Introducere

Orice individ și orice comunitate umană își propune să trăiască în siguranță și să își asigure o existență lipsită de griji. Acest obiectiv nu este ușor de atins pentru că atât la nivel individual cât și la cel de comunitate există vulnerabilități sau slăbiciuni² care pot genera insecuritate. Dacă vulnerabilitățile nu sunt eliminate ori reduse atât de mult încât să nu poată fi exploatate de un inamic potențial atunci acestea pot evolua spre pericole și chiar agresiuni.

Calitatea României de membru al NATO și al UE constituie o garanție importantă pentru securitatea sa. Cu toate acestea, evoluția mediului de securitate din Europa ultimilor ani dovedește că atât NATO cât și UE pot fi ținta unor agresiuni neconvenționale, caracterizate ca fiind hibride. Ca urmare, măsurile luate de țara noastră în domeniul securității și apărării trebuie să fie credibile și să descurajeze orice agresor care decide să declanșeze o agresiune hibridă împotriva României.

Pentru a ști ce domenii ale societății românești pot fi ținte ale unui eventual agresor hibrid trebuie să știm în ce constă acest gen de confruntare și ce vulnerabilități are România.

1. Conceptul de război hibrid

După încheierea războiului din Vietnam și a războiului arabo-israelian din 1973, francezul Andre Beaufre scria: „problemele militare ale războiului modern sunt deosebit de complexe, ceea ce face foarte dificilă atât formularea corectă, cât și rezolvarea lor eficace.” Prognoza sa a fost confirmată de evoluția confruntărilor armate generate de intervenția sovietică în Afganistan (1979-1989), de războiul irakiano-iranian (1980-1988), de războaiele din Golf (1991 și 2003), de intervenția militară internațională sub mandat ONU împotriva Afganistanului (2001 - prezent), de confruntările din spațiul ex-sovietic și ex-iugoslav etc.

¹ Călin Hentea, *Era Putin și războiul hibrid*, Historia, disponibil pe <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/era-putin-si-razboiul-hibrid>, accesat în iunie 2017.

² Jonathan Crowther – editor, *Oxford Advanced Learner's Dictionary*, Oxford University Press, Fifth Edition, 1995, Oxford, United Kingdom, p. 1334.

Tema lansată de Andre Beaufre, referitoare la războiul viitorului, l-a preocupat și pe americanul William Lind care, în articolul „*The Changing Face Of War: Into The Fourth Generation*”, considera că „principala sarcină a militarului pe timp de pace este să se pregătească pentru noul război. Dar pentru a face asta trebuie să anticipeze cum va fi următorul război”³.

Necunoscutele referitoare la războiul viitorului persistă și în prezent, chiar dacă există autori care afirmă tranșant că „acțiunile asimetrice, neconvenționale și hibride vor domina secolul al XXI-lea pe baza nemulțumirilor, resentimentelor, inegalităților percepute și ideologiilor moștenite ce constituie motorul terorismului, insurgenței și criminalității”⁴ respectiv: „confruntarea clasică tip forță brută contra forță brută a fost înlocuită, în bună măsură, cu noi strategii și tactici neconvenționale bazate pe metode de intimidare, de manipulare, influențare a moralului și a comportamentului individual și colectiv al adversarului.”⁵

Cei mai mulți experți din domeniu consideră că sintagma război hibrid a fost lansată în media în anul 2005 prin publicarea articolului *Confruntări armate viitoare. Apariția războiului hibrid (Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars)*, ai cărui autori sunt Frank G. Hoffman și James N. Mattis. Respectivii autori consideră că „războiul hibrid este o combinație de acțiuni militare și nonmilitare (criminalitate, terorism, tactici de gherilă și manipulare).”⁶ Întrun alt articol, Frank G. Hoffman mai afirmă că revoluția tehnologică, globalizarea și informatizarea au fost factori cei mai importanți care au favorizat apariția războiului hibrid.⁷

Opiniile experților politico-militari referitoare la conturarea conceptului de război hibrid se pare că au fost influențate cel mai mult de modul de desfășurare a confruntărilor armate din Golf și din Afganistan, în special perioadele de după încheierea operațiilor militare majore. Pe de altă parte, evenimentele violente din deceniul al doilea al acestui secol, încadrate în „Primăvara arabă”, cele din Siria și Ucraina au demonstrat că fizionomia războiului hibrid este polimorfă, des schimbătoare și acoperă un spectru vast de acțiuni militare și nemilitare materializat în:

– „criminalitate, terorism și o arie extinsă de acțiuni ostile, în care forța militară este prezentă într-o mai mică măsură;”⁸

– „un amestec de conflicte simetrice și asimetrice, unde forțele desfășoară operații militare tipice împotriva unor forțe militare regulate și ținte inamice dar în același timp acționează decisiv pentru a obține controlul populației civile din zona de operații”⁹;

– „ponderația dintre acțiunile militare și cele nonmilitare va fluctua constant, pe timpul operațiilor, iar amenințarea convențională și demonstrațiile de forță vor fi utilizate pentru modelarea mediului operațional;”¹⁰

– „lupta nu se dă pentru teritorii, ci pentru mințile și atitudinile cetățenilor altor state, iar mijloacele de luptă sunt foarte sofisticate;”¹¹

– „criminalitate, terorism și tactici de gherilă menite să surprindă, înspăimânte și demoralizeze adversarul;”¹²

³ William S. Lind., *The Changing Face of War: Into the Fourth Generation*, Marine Corps Gazette, 1989, p. 22, disponibil la <https://www.mca-marines.org/files/The%20Changing%20Face%20of%20War%20-%20Into%20the%20Fourth%20Generation.pdf>, accesat la 20.12.2016.

⁴ Teodor Frunzeti, T., Impact strategic, nr. 1, *Acțiuni simetrice, neconvenționale și hibride în războiul secolului al XXI-lea*, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2013, p.7.

⁵ Răzvan Munteanu, Impact strategic, nr. 3, *Războiul hibrid. Noua formă de conflict a începutului de secol*, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2015, p.19.

⁶ Frank Hoffman, James N. Mattis, *Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars*, 2005 disponibil la <http://milnewstbay.pbworks.com/f/MattisFourBlockWarUSNINov2005.pdf>, accesat la 23.09.2016.

⁷ Frank Hoffman., *Conflict in 21st century, The rise of hybrid wars*, Virginia, Potomac Institute for Policy Studies, 2007, p. 37.

⁸ Eugen Siteanu, Benone Andronic., *Războiul hibrid, în Univers Strategic nr. 2/2015*, București, Editura: Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, 2015, p. 192.

⁹ Jhon McCuen, *Hybrid wars*, Military Review, U.S. Army Combined Arms Center, Kansas, 2008, p. 107.

¹⁰ Idem

¹¹ Radio Europa Liberă, *Interviu Yevhen Mahda*, 17.05.2016 disponibil la <http://www.europalibera.org/a/27738877.html>, accesat la 20.06.2016.

-“Presă joacă un rol important în orice tip de război, dar într-un război hibrid, nedeclarat, rolul ei este și mai semnificativ”;¹³ (Filmul documentar „Arme tăcute pentru un război tăcut”, descrie astfel importanța și influența mass-media în război: „atenția publicului trebuie distrasă și ținută departe de problemele reale, captivată de subiecte false. Păstrați auditoriul ocupat și limitați timpul de gândire al acestuia, înapoi la fermă și la animale”¹⁴);

- „îmbinarea tehnologiei cu metodele de mobilizare moderne”;¹⁵

- exploatarea vulnerabilităților inamicului, având ca principală intenție diminuarea capacității sale de reacție, obiectiv ce devine posibil prin folosirea limitată și mascată a acțiunilor militare, concomitent cu acțiunile nonmilitare;¹⁶

- acțiunile nonmilitare sunt întreprinse de indivizi, grupuri culturale și etnice, organizații non-guvernamentale etc. și sunt interdependente (corelate) cu cele militare;¹⁷

- „în războiul hibrid, esențiale nu sunt doar slăbiciunile militare, ci mai ales cele societale, adică cele nonmilitare (...) Bazat pe aceste slăbiciuni, un război hibrid comportă acțiuni diverse, de la terorism la propagandă mediatică, trecând prin acțiuni militare neregulate și neasumate”;¹⁸

- „combinarea unei game largi de strategii, tactici, procedee și mijloace convenționale, neconvenționale, asimetrice și cibernetice pentru îndeplinirea unor obiective strategice și militare”;¹⁹

- „folosirea unor tehnici și metode convenționale și neconvenționale, care sunt executate în concertare, ca parte a unei strategii flexibile, cu obiective pe termen lung”;²⁰

- „o combinație de instrumente militare și nonmilitare care au ca scop realizarea surprinderii adversarului, preluarea inițiativei și obținerea unor efecte psihologice prin folosirea unei game variate de modalități cum ar fi operațiile de tip intelligence în combinație cu presiuni din punct de vedere economic”;²¹

- „exploatarea vulnerabilităților adversarului, evitarea contactului direct cu un inamic mai puternic și înglobarea întregului spectru operațional, regăsindu-se sub diferite forme cum ar fi tactici neregulate, acte de terorism extrem de violente, cu un puternic impact asupra societății și tehnici criminale cu efecte devastatoare”;²²

- „amenințarea hibridă este un concept umbrelă ce include o varietate mare de circumstanțe și acțiuni ostile, printre care terorismul, migrația, corupția și conflictele interetnice”;²³

---

¹² Margaret Bond, *Hybrid war: A new paradigm for stability operations in failing states*, U.S. Army War College, Carlisle, 2007, p.4.

¹³ Ileana Chiriță, *Infosfera nr. 3 - Război clasic vs. Război hibrid, O abordare comparativă*, București, Direcția Generală de Informații a Armatei, 2015, p.8.

¹⁴ Operations Research Technical Manual, *Silent weapons for quiet wars*, 1991, Silent Weapons was first published for mass consumption by the late William Cooper in his 1991 underground sensation, Behold a Pale Horse disponibil la www.syti.net/GB/SilentWeaponsGB.html, accesat la 19.07.2016.

¹⁵***Armed Forces Journal, Hybrid vs. Compound War, October 1, 2009, <http://Armedforcesjournal.Com/Hybrid-Vs-Compound-War/>, accesat 18.03.2016.

¹⁶ Dumitru Georgescu „Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I” - Războiul hibrid – Cea mai complexă formă de aplicare a artei operative, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, iunie, 2016, p. 80;

¹⁷ Alexandra Sarcinschi, *Dimensiunile nonmilitare ale securității*, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2005, 39.

¹⁸ Camelia Badea, „Este România într-un război hibrid. Ungaria destabilizatorul NATO?” Interviu cu Dan Dungaciu, Ziare.com, 24 Februarie 2015.

¹⁹ Cristian Stanciu, *Viitorul conflictualității – Operații asimetrice și hibride*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2016, p. 10.

²⁰ Guillaume Lasconjarias, Jeffrey A. Larsen, coord., *NATO's Response to Hybrid Treaths*, NATO Defense College, Research Division, Italy, 2015, p. 3.

²¹ Ruslan Pukhov, *The Moscow Times - “Nothing ‘Hybrid’ About Russia’s War in Ukraine | Opinion.*”, May, 2015, disponibil la <https://themoscowtimes.com/articles/nothing-hybrid-about-russias-war-in-ukraine-46913>, accesat la 21.09.2016.

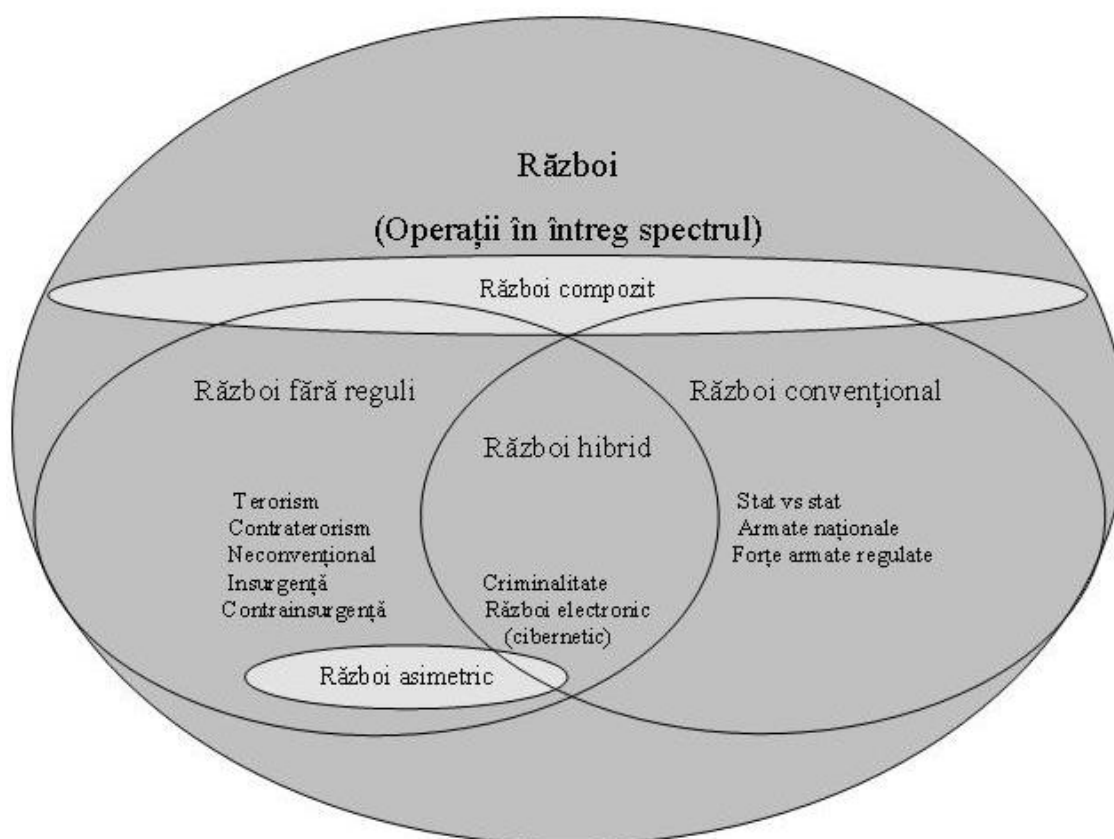
²² Petre Duțu, *Amenințări asimetrice sau amenințări hibride: delimitări conceptuale pentru fundamentarea securității și apărării naționale*, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2013, p.6.

²³ Alex Deep, *Hybrid War Old Concept, New Techniques*, Small Wars Journal, March 2, 2015 disponibil la <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/hybrid-war-old-concept-new-techniques>, accesat la 07.11.2016.

-„accesul la capacitățile militare moderne, sprijinirea mișcărilor insurgente, teroriste și criminale, precum și intervenția unor state care pot combina capacitățile militare de înaltă tehnologie, cu acțiunile teroriste și operațiile de război cibernetice împotriva țintelor de natură financiară.”²⁴

Zecile, poate chiar sutele de opinii, exprimate de experți care au diferite specializări și experiențe în domeniu sunt destul de diverse, după cum se poate constata și din cele expuse anterior. Cu toate acestea, există elemente comune cum ar fi: exploatarea vulnerabilităților adversarului, terorism, folosirea unor tehnici și metode combinate - convenționale și neconvenționale -, propaganda mediatică, manipularea, conflictele simetrice și asimetrice, tacticile de gherilă, migrația, corupția, conflictele interetnice etc.

Din toate aceste opinii și altele, pe care nu le-am putut consulta până în prezent, căpitanul finlandez Huovinen Petri, student la National Defense University – Department of Military History din Washington DC, a realizat o schemă (Fig.1) în care sintetizează esența războiului hibrid.

Figura nr. 1. Războiul hibrid în context cu alte forme de război ²⁵

2. Vulnerabilități naționale la o agresiune de tip hibrid

Cunoașterea vulnerabilităților țării constituie o necesitate de ordin conceptual dar și operațional. Pentru a planifica apărarea națională trebuie să cunoaștem, cel puțin: care ne sunt slăbiciunile (vulnerabilitățile), care ne sunt punctele tari (cantitatea și calitatea resurselor umane,

²⁴ Frank Hoffman, *Conflict in the century 21st: The rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, Virginia, December 2007, p. 28.

²⁵ Huovinen, Petri, Captain, Finnish Army, *Hybrid Warfare – Just a Twist of Compound Warfare? Views on the warfare form the United States Armed Forces perspective*, National Defense University – Department of Military History, Washington DC, 2009, http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/74215/E4081_HuovinenKPO_EUK63.pdf, consultat 15.09.2017.

materiale, financiare și de altă natură), cine ne sunt aliații și inamicii și care este prognoza de evoluție a mediului de securitate.

Evaluarea potențialului, a capacității de apărare și a situației României în contextul regional și global, făcută de *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019* a relevat că țara noastră este vulnerabilă în următoarele domenii: **absorbția fondurilor europene, utilizarea banului public, energie, infrastructură critică, agricultură, protecția mediului, justiție, sănătate, educație și cercetare științifică, precaritatea resurselor** și incoerența în gestionarea diverselor tipuri de riscuri, corupția, exclusiunea și polarizarea socială, gradul de sărăcie, declinul demografic, migrația forței de muncă specializate, disparitățile socio-economice între regiuni și județe, fragilitatea spiritului și solidarității civice.²⁶

Independent de Președinția României, un fost membru al structurilor de conducere ale Serviciului Român de Informații, generalul Aurel Rogojan, afirma că după Ucraina și Republica Moldova, România pare a fi teatrul extins al operațiunilor de război hibrid, generat pe fundalul propice a unor nemulțumiri de ordin politic.²⁷ Opinia sa coincide cu estimarea amenințărilor cuprinsă în *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019*, care indică „Acțiunile destabilizatoare din vecinătatea estică generează provocări majore pentru securitatea spațiului euro-atlantic, creând instabilitate regională și posibile fenomene negative, printre care migrație, criminalitate organizată, însă și afectarea potențialului de dezvoltare economică.”²⁸

Evaluarea economiei României și a prognozei de evoluție a acesteia în 2018, făcută de Banca Mondială indică o posibilă creștere a inflației și a deficitului de cont curent din cauza politicilor fiscale adoptate de guvern. Chiar dacă Banca Mondială estimează o creștere a PIB-ului de 5,5% în 2017, 4,1% în 2018 și 3,6% în 2019, deficitul de cont curent ar putea ajunge la 3,5% în 2018 și 3,8% în 2019, fapt ce se traduce prin creșterea vulnerabilității economiei la fluctuațiile piețelor externe și o posibilă reducere a încrederii investitorilor în economia românească.²⁹

Deficitul de cont curent crește și pentru că importăm mai mult decât exportăm,³⁰ respectiv competitivitatea economiei naționale este mai redusă decât a partenerilor noștri comerciali atât în plan calitativ cât și cantitativ. În plus, performanțele economiei sunt subminate de evaziunea fiscală, contrabanda cu produse petroliere,³¹ tutun și alcool, dar și de traficul de droguri și prostituție.³²

Resursa umană a țării se diminuează atât datorită creșterii negative a populației cât și a emigrației masive a multor cetățeni, majoritatea lor tineri. “Potrivit ultimelor date, publicate de Institutul National de Statistica, populația residentă a României la 1 ianuarie 2017 era estimată la: 19.310.2016, în scădere cu 163.408 (de persoane n.n.) față de 1 ianuarie 2016. E ca și cum de la

²⁶ Președinția României, *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019: O Românie puternică în Europa și în lume*, București, 2015, p. 14,

http://www.presidency.ro/files/userfiles/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_1.pdf, consultată 16.10.2017.

²⁷ Aurel Rogojanu, „*România sub strategia tensiunii – structurile secrete paralele și marea manipulare a protestelor*”, disponibil pe <https://gandeste.org/adevaruri/aurel-i-rogojan-romania-sub-strategia-tensiunii-structurile-secrete-paralele-si-marea-manipulare-a-protestelor/77414>, accesat în iunie 2017.

²⁸ Președinția României, *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019: O Românie puternică în Europa și în lume*, București, 2015, p. 14,

http://www.presidency.ro/files/userfiles/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_1.pdf, consultată 16.10.2017.

²⁹ Banca Mondială: *Economia Romaniei va crește peste potențial în 2017 și 2018, dar e tot mai vulnerabilă la șocuri*, ziare.com, vineri, 20 Octombrie 2017, <http://www.ziare.com/economie/crestere-economica/banca-mondiala-economia-romaniei-va-creste-pest-potential-in-2017-si-2018-dar-e-tot-mai-vulnerabila-la-socuri-1486098>, consultat 21.10.2017.

³⁰ Romania, tot mai îndatorată. Deficitul de cont curent trece de patru miliarde de euro, scade încrederea în economie, ziare.com, miercuri, 18 Octombrie 2017, <http://www.ziare.com/economie/deficit-bugetar/deficit-de-cont-curent-al-balantei-de-plati-de-pest-patru-miliarde-de-euro-in-acest-an-care-a-fost-cauza-1485760>, consultat 20.10.2017.

³¹ Alina Neagu, Cosmin Savu prezinta o ancheta document despre contrabanda si evaziunea cu produse petroliere - "Bani murdari din petrol", duminica la Pro Tv, HotNews.ro, Sâmbătă, 4 noiembrie 2017,

http://revistapresei.hotnews.ro/stiri-radio_tv-22093836-cosmin-savu-prezinta-ancheta-document-despre-contrabanda-evaziunea-produse-petroliere-bani-murdari-din-petrol-duminica-pro.htm, consultat 05 noiembrie 2017.

³² Prostituația și traficul de droguri înseamnă sute de milioane de euro pentru PIB-ul României, Business24, Luni, 11 Aprilie 2016, <http://www.business24.ro/macroconomie/stiri-macroconomie/prostitua-tia-si-traficul-de-doguri-inseamna-sute-de-milioane-de-euro-pentru-pib-ul-romaniei-1570746>, consultat 02.11.2017.

începutul anului 2016 și până acum ar fi dispărut de pe fața pământului un oraș de mărimea municipiului Brăila. Cu alte cuvinte, ne-am împușinat într-un ritm de 19 români/oră sau de: 1 român la fiecare 3 minute și 14 secunde.”³³ Astfel, atât economia, cât și Armata vor avea probleme cu ocuparea posturilor rămase vacante după pensionarea persoanelor vârstnice. În plus, pentru că majoritatea emigranților sunt persoane competitive pe piața europeană a muncii, nivelul performanței societății românești va avea de suferit, iar decalajul existent între țara noastră și partenerii din UE și aliații din NATO ar putea să crească ori, în cel mai bun caz, să rămână aproximativ la același nivel ca cel din prezent.

Datoria externă a țării a crescut la 37,2% din PIB în al doilea trimestru al acestui an și însumează 65,27 miliarde de euro.³⁴ La această sumă, dobânda se ridică la câteva miliarde de euro anual. Coroborând situația datoriei externe cu îmbătrânirea populației, creșterea numerică a pensionarilor și reducerea numărului persoanelor active, putem estima o posibilă reducere a resurselor financiare disponibile pentru îmbunătățirea traiului populației, asigurarea sănătății și educației. Cu alte cuvinte, sunt premise pentru creșterea nemulțumirii unor categorii de cetățeni, situație ce ar putea fi exploatată de un posibil agresor care adoptă metode hibride de acțiune împotriva României.

Corupția din țara noastră a ajuns subiect de presă în alte state. Pe această temă, *The Guardian*, scrie că sub paravanul de fum al acțiunilor anticorupție se ascund intenții de slăbire a democrației și de creștere a autoritarismului. Exemplul României pare să fie urmat de Ungaria și Polonia.³⁵

Concluzii

Chiar dacă războiul hibrid nu are o definiție unanim recunoscută la nivel global, modul în care acest tip de confruntare este descris de diferiți experți și oficiali politici și politico-militari conține suficient de multe elemente comune pentru a estima modul posibil de desfășurare a acțiunilor ce îi vor fi subsumate. În acest demers ne sunt de mare ajutor concluziile desprinse din confruntările aflate în curs de desfășurare din Siria și Ucraina, dar și din acțiunile violente întreprinse de unii dintre migrații care au ajuns în statele UE și în SUA.

Vulnerabilitățile României în planul securității sunt multe și acestea pot fi exploatate de un posibil agresor care ar putea folosi metode hibride pentru a destabiliza țara, a diminua încrederea investitorilor străini în economie și ar putea folosi șantajul împotriva acelor cetățeni care au fost implicați în activități ilegale, pentru a-i determina să joace rol de “coloana a V-a” într-o eventuală confruntare.

Evitarea unei agresiuni de tip hibrid este posibilă prin creșterea responsabilității tuturor cetățenilor, în primul rând al decidenților de pe toate treptele ierarhice ale societății românești, care trebuie să înțeleagă că interesul național presupune cooperarea tuturor forțelor națiunii pentru îndeplinirea obiectivelor securității și apărării naționale.

BIBLIOGRAFIE:

1. Călin Hentea, *Era Putin și războiul hibrid*, Historia, disponibil pe <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/era-putin-si-razboiul-hibrid>
2. Jonathan Crowther – editor, *Oxford Advanced Learner’s Dictionary*, Oxford University Press, Fifth Edition, 1995, Oxford, United Kingdom

³³ Cantemir, Populatia Romaniei la 1 ianuarie 2017, Demograf, 10/02/2017,

<https://demograffiti.wordpress.com/2017/02/10/populatia-romaniei-la-1-ianuarie-2017/>, consultat 03.11.2017.

³⁴ Romania National Debt, Countryeconomy.com, <https://countryeconomy.com/national-debt/romania>, consultat 03.11.2017.

³⁵ David Clark, Romania's corruption fight is a smokescreen to weaken its democracy, *The Guardian*, Wednesday 11 January 2017, <https://www.theguardian.com/world/2017/jan/10/romania-corruption-fight-is-a-smokescreen-to-weaken-its-democracy>, consultat 03.11.2017.

3. Andre Beaufre, *Introducere în strategie. Strategia acțiunii*, București, Editura Militară, 1974
4. William S. Lind., *The Changing Face of War: Into the Fourth Generation*, Marine Corps Gazette, 1989
5. Teodor Frunzeti, T., Impact strategic, nr. 1, *Acțiuni simetrice, neconvenționale și hibride în războiul secolului al XXI-lea*, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2013
6. Răzvan Munteanu, Impact strategic, nr. 3, *Războiul hibrid. Noua formă de conflict a începutului de secol*, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2015
7. Frank Hoffman, James N. Mattis, *Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars*, 2005
8. Frank Hoffman., *Conflict in 21st century, The rise of hybrid wars*, Virginia, Potomac Institute for Policy Studies, 2007
9. Eugen Siteanu, Benone Andronic., *Războiul hibrid, în Univers Strategic nr. 2/2015*, București, Editura: Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, 2015
10. Jhon McCuen, *Hybrid wars*, Military Review, U.S. Army Combined Arms Center, Kansas, 2008
11. Margaret Bond, M., *Hybrid war: A new paradigm for stability operations in failing states*, U.S. Army War College, Carlisle, 2007
12. Radio Europa Liberă, *Interviu Yevhen Mahda*, 17.05.2016 disponibil la <http://www.europalibera.org/a/27738877.html>
13. Ileana Chiriță, *Infosfera nr. 3 - Război clasic vs. Război hibrid, O abordare comparativă*, București, Direcția Generală de Informații a Armatei, 2015
14. Operations Research Technical Manual, *Silent weapons for quiet wars*, 1991, Silent Weapons was first published for mass consumption by the late William Cooper in his 1991 underground sensation, Behold a Pale Horse disponibil la www.syti.net/GB/SilentWeaponsGB.html
15. Armed Forces Journal, *Hybrid vs. Compound War*, October 1, 2009, <http://Armedforcesjournal.Com/Hybrid-Vs-Compound-War/>
16. Dumitru Georgescu „, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”- Războiul hibrid – Cea mai complexă formă de aplicare a artei operative*, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, iunie, 2016
17. Alexandra Sarcinschi, *Dimensiunile nonmilitare ale securității*, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2005
18. Camelia Badea, „*Este România într-un război hibrid. Ungaria destabilizatorul NATO?*” Interviu cu Dan Dungaciu, Ziare.com
19. Cristian Stanciu, *Viitorul conflictualității – Operații asimetrice și hibride*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2016
20. Guillaume Lasconjarias, Jeffrey A. Larsen, coord., *NATO’s Response to Hybrid Treats*, NATO Defense College, Research Division, Italy, 2015
21. Ruslan Pukhov, *The Moscow Times - “Nothing ‘Hybrid’ About Russia’s War in Ukraine | Opinion.”*, May, 2015, disponibil la <https://themoscowtimes.com/articles/nothing-hybrid-about-russias-war-in-ukraine-46913>
22. Petre Duțu, *Amenințări asimetrice sau amenințări hibride: delimitări conceptuale pentru fundamentarea securității și apărării naționale*, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2013
23. Alex Deep, *Hybrid War Old Concept, New Techniques*, Small Wars Journal, March 2, 2015 disponibil la <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/hybrid-war-old-concept-new-techniques>
24. Frank Hoffman, *Conflict in the century 21st: The rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, Virginia, December 2007
25. Huovinen, Petri, Captain, Finnish Army, *Hybrid Warfare – Just a Twist of Compound Warfare? Views on the warfare form the United States Armed Forces perspective*, National Defense

University – Department of Military History, Washington DC, 2009, http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/74215/E4081_HuovinenKPO_EUK63.pdf

26. Președinția României, Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019: O Românie puternică în Europa și în lume, București, 2015, http://www.presidency.ro/files/userfiles/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_1.pdf,

27. Aurel Rogojanu, „*România sub strategia tensiunii – structurile secrete paralele și marea manipulare a protestelor*”, disponibil pe <https://gandeste.org/adevaruri/aurel-i-rogojan-romania-sub-strategia-tensiunii-structurile-secrete-paralele-si-marea-manipulare-a-protestelor/77414>,

28. Președinția României, Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019: O Românie puternică în Europa și în lume, București, 2015, http://www.presidency.ro/files/userfiles/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_1.pdf

29. Banca Mondială: Economia Romaniei va crește peste potențial în 2017 și 2018, dar e tot mai vulnerabilă la șocuri, [ziare.com](http://www.ziare.com/economie/crestere-economica/banca-mondiala-economia-romaniei-va-creste-peste-potential-in-2017-si-2018-dar-e-tot-mai-vulnerabila-la-socuri-1486098), vineri, 20 Octombrie 2017, <http://www.ziare.com/economie/crestere-economica/banca-mondiala-economia-romaniei-va-creste-peste-potential-in-2017-si-2018-dar-e-tot-mai-vulnerabila-la-socuri-1486098>

30. Romania, tot mai îndatorată. Deficitul de cont curent trece de patru miliarde de euro, scade încrederea în economie, [ziare.com](http://www.ziare.com/economie/deficit-bugetar/deficit-de-cont-curent-al-balantei-de-plati-de-peste-patru-miliarde-de-euro-in-acest-an-care-a-fost-cauza-1485760), miercuri, 18 Octombrie 2017,

<http://www.ziare.com/economie/deficit-bugetar/deficit-de-cont-curent-al-balantei-de-plati-de-peste-patru-miliarde-de-euro-in-acest-an-care-a-fost-cauza-1485760>

31. Alina Neagu, Cosmin Savu prezinta o ancheta document despre contrabanda si evaziunea cu produse petroliere - "Bani murdari din petrol", duminica la Pro Tv, HotNews.ro, Sâmbătă, 4 noiembrie 2017, http://revistapresei.hotnews.ro/stiri-radio_tv-22093836-cosmin-savu-prezinta-ancheta-document-despre-contrabanda-evaziunea-produse-petroliere-bani-murdari-din-petrol-duminica-pro.htm,

32. Prostitutia si traficul de doguri inseamna sute de milioane de euro pentru PIB-ul Romaniei, Business24, Luni, 11 Aprilie 2016, <http://www.business24.ro/macroconomie/stiri-macroconomie/prostitutia-si-traficul-de-doguri-inseamna-sute-de-milioane-de-euro-pentru-pib-ul-romaniei-1570746>

33. Cantemir, Populatia Romaniei la 1 ianuarie 2017, Demograf, 10/02/2017, <https://demograffiti.wordpress.com/2017/02/10/populatia-romaniei-la-1-ianuarie-2017/>

34. Romania National Debt, Countryeconomy.com, <https://countryeconomy.com/national-debt/romania>

35. David Clark, Romania's corruption fight is a smokescreen to weaken its democracy, The Guardian, Wednesday 11 January 2017, <https://www.theguardian.com/world/2017/jan/10/romania-corruption-fight-is-a-smokescreen-to-weaken-its-democracy>

TRANSFORMAREA SECURITĂȚII DIN PERSPECTIVA IPOTEZEI SINGULARITĂȚII TEHNOLOGICE

Radu-Mihai DINCĂ

Locotenent, student-doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”,
București, România, radu_mihai1989@yahoo.com

Andrei STURZU

Locotenent, master, Centrul de Operații Aeriene,
Moara Vlăsiei, România, andrei.sturzu1012@yahoo.ro

Rezumat: Prezenta lucrare abordează problematica securității și a mediului internațional de securitate prin prisma ipotezei singularității tehnologice. Dezvoltarea tehnologică și consecințele acesteia asupra viitorului umanității reprezintă subiecte intens dezbătute în ultimii ani în lumea academică occidentală. Adepții singularității tehnologice, în marea lor majoritate, consideră că ritmul accelerat al dezvoltării tehnologice, în special în domeniul inteligenței artificiale (IA), va conduce la o perioadă de schimbări profunde pentru civilizația umană dincolo de care este cvasiimposibil de prevăzut cum va arăta viitorul umanității.

Analizând o serie de aspecte cu privire la ipoteza singularității tehnologice, am încercat să decelez unele dintre consecințele dezvoltării tehnologice accelerate asupra paradigmatelor actuale de securitate, dar și provocările de natură militară care vin odată cu dezvoltarea tehnologică.

Cuvinte-cheie: singularitate tehnologică, securitate, evoluție exponențială, evoluție logistică

Introducere

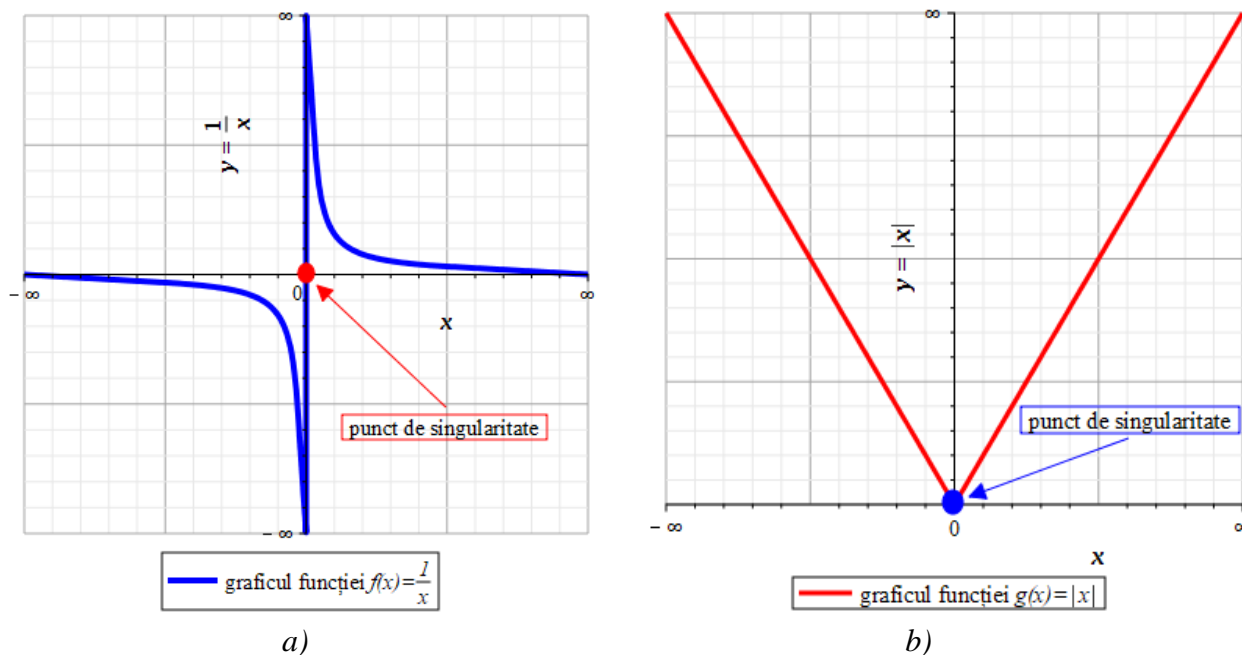
În ultimii ani studiile cu privire la impactul tehnologiei asupra diferitelor sectoare ale societății umane au cunoscut o amploare fără precedent. Acest lucru este ușor de înțeles dacă privim în jurul nostru: vedem în fiecare zi cum mediul înconjurător se transformă chiar sub privirile noastre cu o viteză din ce în ce mai mare, iar acest lucru este fără îndoială cauzat de emergența unor tehnologii care ne-au permis să modelăm cu o ușurință crescândă configurația naturală a mediului înconjurător și să o adecvăm scopurilor noastre. Ritmul accelerat și amploarea cu care se manifestă factorul tehnologic în viața noastră de zi cu zi i-au determinat pe cercetătorii dintr-un spectru larg de domenii, de la futurologie și până la domeniul IT, să susțină ipoteza singularității tehnologice, definită în general ca reprezentând un eveniment sau o fază în care se petrec schimbări radicale pentru civilizația umană și, poate chiar pentru natura umană, astfel încât va fi practic imposibil să anticipăm direcțiile în care se va îndrepta omenirea. Multe dintre studiile cu privire la momentul apariției singularității tehnologice plasează acest eveniment unic fie înainte de mijlocul secolului al XXI-lea, fie înainte de sfârșitul acestuia.

Înainte de a analiza osatura acestui concept, trebuie să urmărim manifestarea avatarurilor sale în celelalte domenii. De exemplu, în matematică, singularitatea unei funcții, reprezintă „un punct pe o curbă în care nu există o unică tangentă care să poată fi diferențiabilă”¹ sau „un punct în care

---

¹ Christopher Clapham, James Nicholson, *The Concise Oxford Dictionary of Mathematics*, Oxford University Press, 2009, p. 733. Disponibil la: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.261.2766&rep=rep1&type=pdf>. Accesat la data de 12.08.2017.

o funcție de variabilă reală sau complexă nu este diferențiabilă sau analitică (olomorfă).”² Cu alte cuvinte, în punctul de singularitate, un obiect matematic (curbă, suprafață etc.), fie nu poate fi definit (Figura nr. 1a), fie manifestă un comportament atipic (Figura nr. 1b). În acest sens, putem observa că asemănarea relativă dintre cele două concepte care se referă în principal la atingerea unor valori numerice în cazul singularității matematice sau a unui anumit nivel de dezvoltare tehnologică în cazul singularității tehnologice, dincolo de care devine imposibil de analizat și de anticipat comportamentul obiectului/fenomenului studiat.

Figura nr. 1. Exemple de singularități matematice

Un alt domeniu în care intervine conceptul de singularitate este teoria relativității generale. În acest caz, *singularitatea gravitațională* reprezintă din punct de vedere teoretic, o regiune din spațiu-timp (cunoscut sub denumirea de *continuu cvadridimensional* sau *spațiu Minkowski*) al cărei volum tinde către zero, iar densitatea tinde la infinit. Singularitatea gravitațională are o forță de atracție atât de mare încât nici măcar radiația electromagnetică nu poate să evadeze din interiorul său. *Big Bang*-ul și centrul găurilor negre sunt considerate singularități gravitaționale.

Toate aceste cazuri (obiecte matematice, fenomene fizice, fenomene sociale) comportă o oarecare asemănare în ceea ce privește manifestarea lor în momentul atingerii singularității. În încercarea de a le aprehenda, cunoașterea se izbește de două bariere ineluctabile: *indecidabilitate* sau *incognoscibilitate*. La aceste din urmă bariere ne raportăm ca la însăși confiniile gnoșeologiei. De aici și reticența unora în a acorda valoare ontică singularității. Deși această problemă depășește cadrul lucrării, unele aspecte ale sale sunt relevante pentru abordarea securității din perspectiva dimensiunii tehnologice. Istoria umanității oferă o multitudine de exemple în care gândirea umană a depășit ceea ce la un moment dat, *mutatis mutandis*, puteau fi considerate singularități (matematice, fizice, sociale): existența numerelor iraționale, extragerea rădăcinii pătrate din numere negative, geometriile neeuclidiene, catastrofa ultravioletă, *sfârșitul istoriei* (conform teoriilor lui Georg W. F. Hegel, Francis Fukuyama sau Alexandre Kojève) etc. Rezolvarea acestor probleme poate fi concepută din perspectiva kuhniană a schimbărilor paradigmatică. Din acest punct de vedere singularitățile, indiferent de natura lor, pot fi concepute ca tablouri incomplete ale

² Mark D. Licker, *McGraw-Hill Dictionary of Mathematics*, The McGraw-Hill Companies, 2003, p. 277. Disponibil la: <https://isidore.co/calibre/get/pdf/4925>. Accesat la data de 12.08.2017.

imaginii noastre despre univers, iar depășirea lor se petrece în momentul în care descoperim noi piese din *puzzle-ul* cunoașterii.

1. Un model al singularității tehnologice

Începând cu secolul trecut, ritmul dezvoltării tehnologice pare că a accelerat, iar susținătorii ipotezei singularității tehnologice se prevalează adesea de așa-zisa *lege a lui Moore*³ pentru a-și construi eșafodajul de argumente prin care vin în sprijinul acestei ipoteze. Primele mențiuni cu privire la singularitatea tehnologică îi aparțin lui John von Neumann, într-o scrisoare adresată în anii '50 matematicianului Stanislaw Ulam, în care făcea referire la progresul tehnologic accelerat care va produce o schimbare radicală în modul de viață al omenirii.⁴ Cel care a consacrat însă termenul avea să fie Vernor Vinge, prin eseul său din anul 1993 intitulat „*The Coming Technological Singularity*” („*Iminenta Singularitate Tehnologică*”)⁵, susținut în cadrul unui simpozion organizat de NASA. Acesta consideră că există trei moduri prin care se poate ajunge la singularitatea tehnologică:

- Dezvoltarea computerelor care devin oarecum „conștiente” și în felul acesta vor fi în măsură să dezvolte ulterior versiuni ale lor mult mai inteligente decât oamenii;
- Rețele mari de computere care, împreună cu utilizatorii lor, devin o entitate conștientă având o inteligență ce depășește cu mult inteligența umană;
- Progresul în științele biologice poate conduce la descoperirea unor metode care să faciliteze ameliorarea intelectului uman.⁶

În linii mari, cele trei căi pentru atingerea singularității tehnologice descrise de Vernor Vinge aproape că epuizează scenariile cu privire la emergența unei inteligențe artificiale de nivel uman (IANU) sau *artificial general intelligence (AGI)*, urmată cvasiinstantaneu de o explozie a inteligenței (conform observațiilor lui Irving J. Good). Acest eveniment este considerat necesar pentru realizarea tranziției către momentul singularității tehnologice. Majoritatea celor care susțin posibilitatea creării unor agenți dotați cu inteligență artificială de nivel uman este de acord că odată atins acest nivel, timpul necesar tranziției către o formă de superinteligență va fi foarte scurt. Care va fi impactul superinteligenței asupra civilizației umane este încă neclar. Filosoful Nick Bostrom a încercat să abordeze într-o manieră cuprinzătoare problemele legate de acest fenomen, pornind de la conceptul de *risc existențial*, pe care l-a definit în felul următor: „*Un risc existențial este acela care amenință cu extincția viața inteligentă care își are originea pe Pământ sau cu distrugerea sau afectarea radicală și permanentă a potențialului ei de dezvoltare într-o formă dezirabilă.*”⁷ Acesta a elaborat o serie de strategii și metode de proiectare și control al agenților dotați cu inteligență artificială, astfel încât aceștia să evolueze într-o direcție benefică pentru umanitate. În prezent, problematica dezvoltării robuste și benefice a inteligenței artificiale constituie obiectivul principal al unor organizații prestigioase printre care se numără: *The Future of Humanity Institute* (Universitatea Oxford), *The Centre for the Study of Existential Risk* (Universitatea Cambridge), *The Future of Life Institute*, *Machine Intelligence and Research Institute*, *OpenAI*. De asemenea, trebuie menționat și consorțiul *Partnership on AI*, format din cele mai importante companii americane din

³ „*Legea lui Moore*” nu este propriu-zis o lege a naturii sau o lege matematică, ci o observație empirică a inginerului american Gordon E. Moore, ce datează din anul 1965, și care afirmă că numărul componentelor dintr-un circuit integrat se dublează la circa fiecare doi ani. Rezultatele acestea au fost prezentate de către autor în lucrarea *Cramming More Components onto Integrated Circuits*, publicată în revista *Electronics* la data de 19 aprilie 1965. Disponibil la: <https://drive.google.com/file/d/0By83v5TWkGjvQkpBcXJKT1I1TTA/view>. Accesat la data de 20.08.2017.

⁴ Disponibil la: <http://www.ams.org/journals/bull/1958-64-03/S0002-9904-1958-10189-5/S0002-9904-1958-10189-5.pdf>. Accesat la data de 19.08.2017.

⁵ Eseul a fost tradus în limba română de către Constantin Vlad și a apărut în *Almanahul Anticipația*, Editura Nemira, 2013, pp. 95-101.

⁶ Vernor Vinge, *The Coming Technological Singularity: How to Survive in the Post-Human Era*, în *Vision-21 Interdisciplinary Science and Engineering in the Era of Cyberspace*, 1993, p. 12. Disponibil la: <https://ntrs.nasa.gov/archive/nasa/casi.ntrs.nasa.gov/19940022855.pdf>. Accesat la data de 21.08.2017.

⁷ Nick Bostrom, *Superinteligența: căi, pericole, strategii*, Editura Litera, trad. Doru Căstăian, București, 2016, p. 208.

domeniul IT: *Microsoft, Google, IBM, Facebook, Apple, și Amazon*. Scopurile declarate ale acestui consorțiu sunt:

- Realizarea și diseminarea celor mai bune practici în ceea ce privește cercetarea, dezvoltarea, testarea și implementarea tehnologiilor asociate IA;
- Promovarea înțelegerii publice și sensibilizarea opiniei publice cu privire la progresul înregistrat în domeniul IA;
- Asigurarea unei platforme deschise pentru discuții și implicarea actorilor interesați de domeniul IA;
- Identificarea și investirea în eforturile aspiraționale din domeniul IA care au scopuri benefice din punct de vedere social.⁸

Progresele concrete înregistrate în planurile industrial, social, economic și militar, manifestate în principal prin automatizarea unor procese considerate până nu demult ca fiind apanajul factorului uman, robotizarea liniilor de producție, integrarea companiilor multinaționale în rețele vaste, dezvoltarea unor doctrine militare care gravitează în jurul factorului tehnologic, precum cea a *războiului bazat pe rețea*, i-au determinat pe unii cercetători să fundamenteze, din punct de vedere teoretic, modele evolutive prin care progresul în tehnologie poate atinge singularitatea tehnologică.⁹ În general, dezbaterea se oprește asupra unei întrebări fundamentale: *evoluează într-adevăr tehnologia într-un ritm exponențial?* În funcție de răspunsul la această întrebare se pot concepe două scenarii/modele evolutive, care au deopotrivă susținători și contestatari. Lipsa unui consens în ceea ce privește trendul evoluției tehnologice exprimă faptul că deocamdată nu avem suficiente date empirice pentru a obține modele neechivoce. În acest sens se poate interpreta multitudinea modelelor singularității tehnologice. Întrucât există o multitudine de similitudini între evoluția biologică și cea tehnologică, vom face apel la modelele de creștere consacrate din științele biologice pentru a explica emergența singularității, dar și consecințele acestui fenomen asupra securității umane.

Primul model (Figura nr. 2a) se bazează pe postulatul creșterii exponențiale (*curba „J”*), care afirmă că dezvoltarea tehnologică are un ritmul de creștere exponențial. Feedback-ul acestui proces este unul pozitiv, fiecare rezultat al unei faze a progresului tehnologic este folosit în etapa ulterioară pentru a optimiza rezultatele viitoare, deoarece tehnologia manifestă o caracteristică pe care o putem desemna ca fiind *ireversibilitate ontică*. Acest principiu își găsește formularea în remarcă profesorului Nick Bostrom: *„omenirea are capacitatea de a inventa lucruri, dar nu are capacitatea de a le retrage odată ce le-a inventat”*.¹⁰ Efectul cumulativ al feedback-ului pozitiv va genera în cele din urmă o explozie a inteligenței, iar tehnologicul va deveni un regn în sine care se poate afla în diferite ipostaze în raport cu regnurile mineral, vegetal și animal (conform taxonomiei linneene). În linii generale, acesta este scenariul susținut de unii dintre futurologi.

Ray Kurzweil și Hans Moravec sunt doi dintre promotorii acestui model pe care l-au popularizat încă de la sfârșitul anilor '80 ai secolului trecut. Pe baza *legii lui Moore* și a datelor referitoare la evoluția puterii pe parcursul unui secol, Kurzweil a identificat un *pattern* al creșterii exponențiale, susținând că legea lui Moore nu reprezintă decât una dintre paradigmele care stau la baza acestei tendințe manifestat de tehnologie.¹¹

Modelul lui Kurzweil a fost criticat de către fizicianul Theodore Modis,¹² în principal din cauza resurselor finite ale mediului în care evoluează tehnologia. Totodată, Theodore Modis pledează pentru utilizarea funcției logistice (*curba „S”* sau *curba sigmoidă*) pentru a descrie

⁸ Disponibil la: <https://www.partnershiponai.org/#s-goals>. Accesat la data de 15.09.2017.

⁹ O prezentare generală a celor mai consacrate modele ale singularității tehnologice este dată de Anders Sandberg în *An overview of models of technological singularity*, 2010. Disponibil la: https://www.researchgate.net/publication/242735810_An_Overview_of_Models_of_Technological_Singularity. Accesat la data de 14.09.2017.

¹⁰ Disponibil la: <https://www.youtube.com/watch?v=jupxhH9mE-g>. Accesat la data de 28.09.2017.

¹¹ Ray Kurzweil, *Epoca mașinilor spirituale: când computerele depășesc inteligența umană*, Editura Paralela 45, trad. de Bogdan Chircea, Pitești, 2012, p. 52.

¹² Theodore Modis, *Why the Singularity Cannot Happen*, în A. H. Eden et al., *Singularity Hypotheses*, The Frontiers Collection, 2012, pp. 311-339. Disponibil la: <http://www.growth-dynamics.com/articles/Singularity.pdf>. Accesat la data de 12.09.2017.

caracterul evolutiv al tehnologiei (Figura nr. 2b). În acest caz se poate observa o evoluție exponențială pe primul segment al progresului, urmând ca, din cauza resurselor limitate, a saturației piețelor etc., creșterea să se plafoneze asimptotic la o valoare-limită, descrisă ca fiind **capacitatea de susținere a mediului**. În cadrul modelului de creștere logistică, singularitatea poate fi atinsă în punctul de inflexiune, care ar reprezenta trecerea de la o stare pre-tehnologică la o societate extrem de avansată.

După cum remarca Anders Sandberg, atunci când creșterea exponențială descrie evoluția unor domenii dependente de resurse, ea este supusă limitărilor. Spre exemplu, chiar dacă am lua în considerare colonizarea spațiului cosmic de către entitățile tehnologice superinteligente, viteza cu care s-ar dezvolta acestea nu poate evolua la nesfârșit într-un ritm exponențial, de vreme ce volumul de spațiu care poate fi atins la un moment dat t , este egal cu:

$$\frac{4 \cdot \pi \cdot c^3 \cdot t^3}{3}, \quad (1)$$

unde c este viteza luminii sau, mai precis, „viteza” cauzalității în paradigma einsteiniană a relativității. Această condiție constrânge tehnologia să evolueze în cele din urmă cu un ritm de creștere polinomială.¹³ În schimb, dacă ne raportăm la domenii precum cunoașterea, cultura sau valorile este dificil să identificăm granițe, întrucât gradul lor de complexitate nu poate fi epuizat.

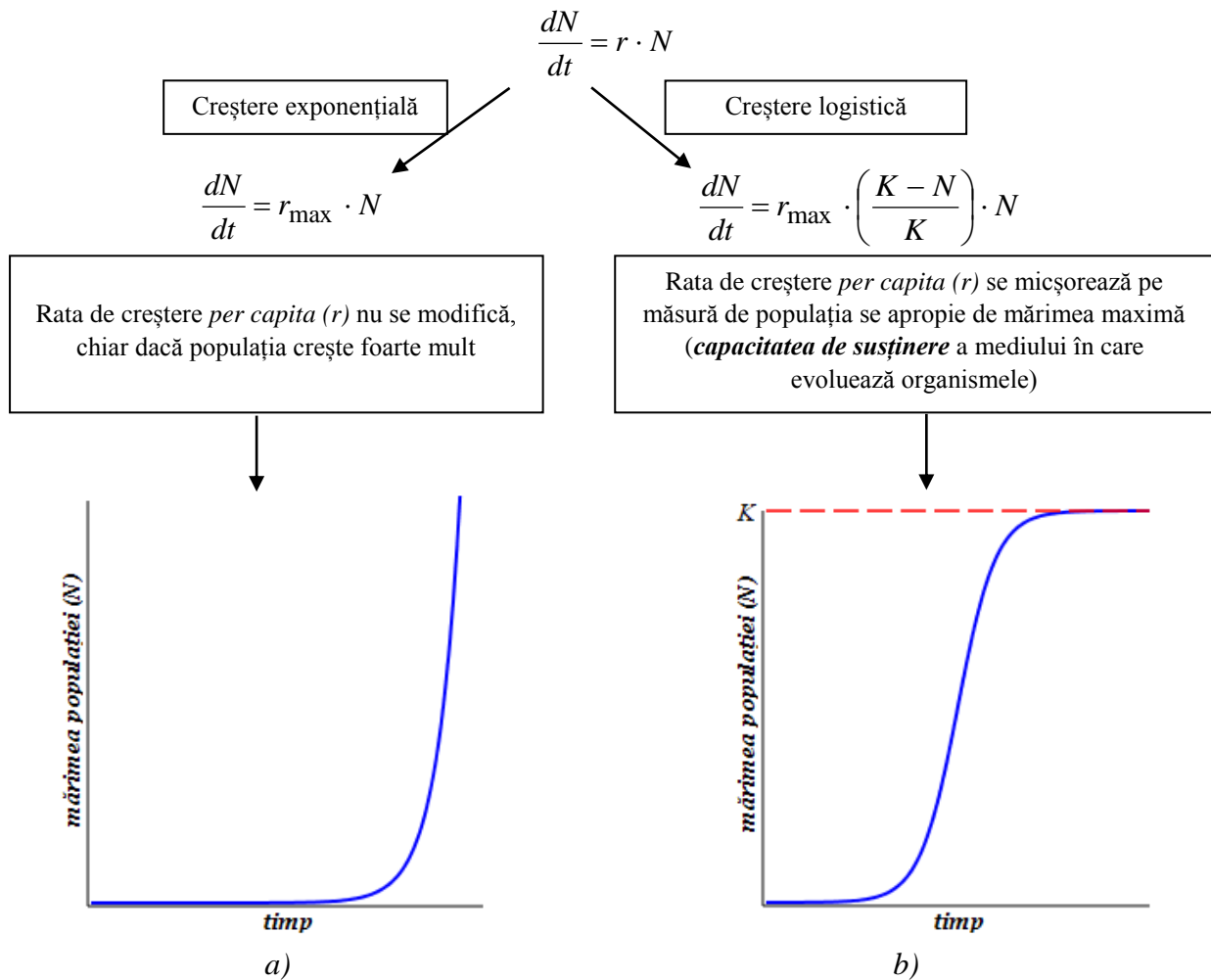

Figura nr. 2. Modele ale evoluției biologice/tehnologice

¹³ Anders Sandberg, *op. cit.*, p. 4.

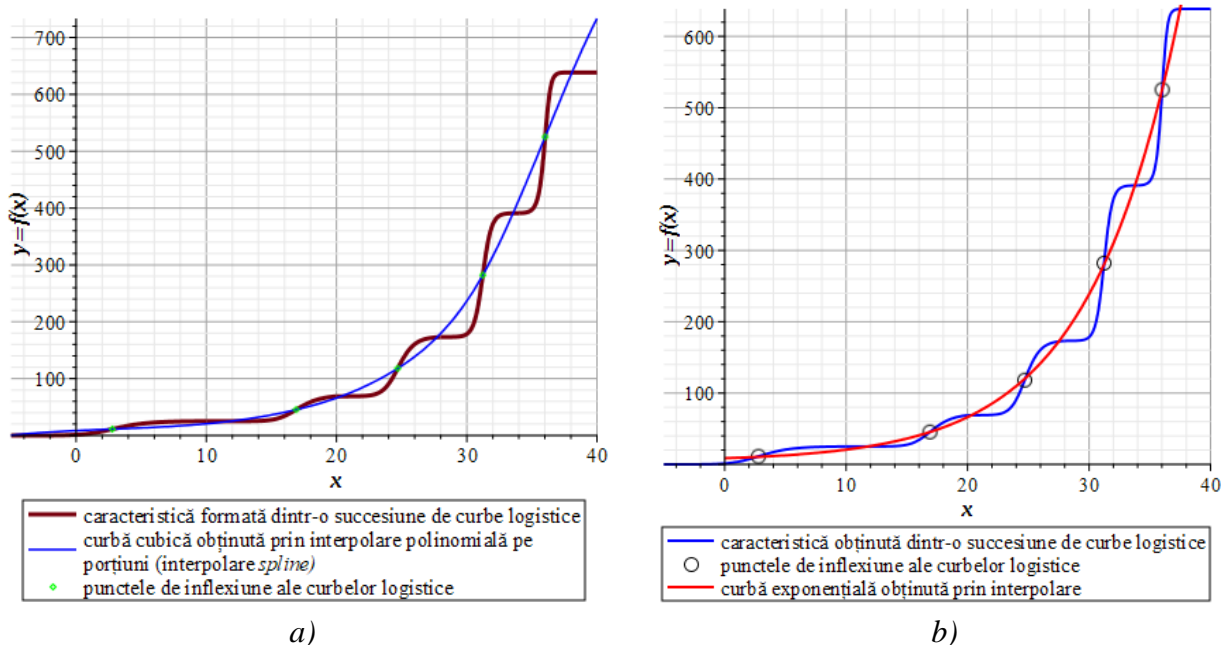
Pe baza unor ipoteze de lucru simplificatoare am realizat un model evolutiv complementar, care înglobează deopotrivă caracteristici logistice și exponențiale. Acest model a fost propus de Ray Kurzweil în lucrarea *The Singularity is near: When Humans Transcend Biology* ca răspuns la criticile lui Theodore Modis.¹⁴

Pentru realizarea modelului am utilizat software-ul de calcul avansat *Maple 2017*, optând pentru funcția logistică generalizată deoarece numărul mare de parametri al acesteia permite modelarea unor situații diverse. Funcția aleasă are următoarea formă:

$$f(x) = A - \frac{K - A}{\left(C + Q \cdot e^{B \cdot (x-M)^{\frac{1}{\nu}}} \right)} \quad (2)$$

Atribuind valori arbitrare parametrilor, am calculat punctele de inflexiune pe fiecare interval de variație a lui x și le-am interpolat prin diferite procedee. Ceea ce este interesant la modelul acesta este faptul că prin interpolare se poate obține fie o funcție polinomială (Figura nr. 3a), fie una exponențială (Figura nr. 3b), ambele aproximând foarte bine punctele de inflexiune. De exemplu, forma funcției exponențiale care interpolatează cel mai bine valorile este următoarea:

$$y = a + b \cdot e^{c \cdot x + d} \quad (3)$$

Figura nr. 3. Modele logistico-exponențiale-polinomiale ale evoluției tehnologice

Modelul curbelor sigmoide în cascadă descrie progresul tehnologic ca fiind ciclic și având un sens unidirecțional. Caracteristica obținută prin interpolarea punctelor de inflexiune ale curbelor logistice exprimă posibilitatea ca progresul tehnologic să evolueze exponențial în contextul emergenței unor organisme și instituții care operează ca sisteme anticipative.¹⁵ Deja există corporații care implementează strategii organizaționale ce presupun salturi la o nouă generație de tehnologii în momentul în care actuala generație se află la punctul de inflexiune al curbei logistice. Unul dintre promotorii acestor strategii a fost co-fondatorul firmei *Apple Inc.*, antreprenorul Steve Jobs, care este recunoscut pentru revoluția pe care a inițiat-o în domeniul computerelor personale.¹⁶

¹⁴ Theodore Modis, *op. cit.*, p. 323.

¹⁵ Aron Jinaru, *Întreprinderea anticipativă*, în Almanah Anticipația 2013, Editura Nemira, 2012, pp. 39-43.

¹⁶ Disponibil la: <https://www.engadget.com/2007/01/09/live-from-macworld-2007-steve-jobs-keynote/>. Accesat la data de 14.09.2017.

Modelul propus aici nu este nici pe departe panaceul căutat pentru rezolvarea problemei singularității tehnologice, dar facilitează abordarea progresului tehnologic într-o cheie a complementarismului. Deocamdată, informațiile pe care le deținem nu ne permit să tragem concluzii definitive asupra capacității de susținere a mediului în care se desfășoară tehnologia. Cu alte cuvinte, nu este foarte clar dacă vom avea de-a face cu o *tehnosferă* în care *tehnopolul* și *tehnocenoza* se vor afla într-un echilibru stabil și durabil. Și poate problema cea mai importantă pentru umanitate se referă la relațiile dintre o tehnosferă aflată în expansiune și o biosfera tot mai dependentă de resursele naturale și de dezvoltarea tehnologică. În acest punct al analizei intersectăm problema securității înțeleasă într-un sens larg.

2. Revoluțiile tehnologice și securitatea

Consider că aspectele cele mai importante cu privire la ipoteza singularității tehnologice nu țin de localizarea temporală a momentului în care va avea loc acest eveniment (de exemplu realizarea unor agenți artificiali dotați cu inteligență artificială de nivel uman – HLAI (*Human Level Artificial Intelligence*) urmată rapid de o „explozie a inteligenței”), nici de căile prin care se va ajunge la singularitatea tehnologică (superinteligență artificială, emularea creierului uman, ameliorarea cognitivă etc.) și cu atât mai puțin de configurația civilizației post-umane (civilizația de dincolo de orizontul singularității tehnologice). Aceste probleme se află într-un plan secund, însă nu trebuie ignorate sau depreciate. Cu toate acestea, importanța ipotezei singularității tehnologice rezidă în faptul că aduce în discuție problema securității umane, chiar la o scară planetară, în contextul avansului tehnologic. Nu este atât de importantă destinația progresului tehnologic, ci mai degrabă drumul către această destinație. Din această perspectivă se disting o multitudine de probleme stufoase care așteaptă să fie deștelenite

Pentru a înțelege transformarea securității din perspectiva progresului tehnologic trebuie să ne raportăm la securitate într-un mod care transcende sensul tradițional-dialectic de definire - *absența oricărui pericol*. Pentru aceasta vom propune un aparat conceptual propriu care se focalizează pe câteva aspecte care au fost omise în literatura de specialitate. De pildă, dimensiunea *perceptiv -conștientă* a securității ține de modelul tradițional de definire. Identificând riscurile și amenințările, organismele dezvoltă în timp mecanisme reactive prin care reușesc să le combată. Prin organisme înțelegem atât entități biologice (plante, animale), cât și entități sociale (comunități, state, organizații, alianțe etc.).

Cel de-al doilea aspect al securității se referă la dimensiunea *non-perceptiv - non-conștientă*. În acest caz ne referim la o categorie de riscuri și amenințări care depășesc posibilitățile de percepție ale organismelor. De exemplu, unele plante au dezvoltat mecanisme de apărare în fața omizilor, emanând parfumuri specifice care atrag prădătorii acelor omizi sau secretând o cantitate sporită de substanțe toxice. De asemenea, în condiții austere de mediu (secetă), plantele transpiră intens pentru a preveni coagularea protoplasmei și pentru a păstra intacte funcțiile fiziologice. Atunci când vine vorba de acțiunea de erbicidare sau de cosire, arsenalul de mecanisme securitare ale plantelor este complet neputincios.

Același lucru este valabil și în cazul animalelor. Începând cu Revoluția Industrială, activităților întreprinse de om au supus ecosistemele dominate de animale unor transformări fără precedent, în urma cărora multe dintre specii fie au dispărut, fie sunt amenințate de extincție. Acest dezechilibru este expresia unor riscuri și amenințări care transcend posibilitățile de combatere din partea entităților care se confruntă cu ele. Situația poate fi extrapolată la cazul agenților dotați cu IA sau a nanotehnologiilor și umanitate.

Scăpat de sub control, progresul tehnologic poate determina apariția unor riscuri și amenințări pe care nu le mai putem percepe pentru a dezvolta măsuri coerente și instrumente eficiente de combatere. Ca atare, o definiție a securității trebuie să includă orizontul perceptiv al riscurilor și amenințărilor. De pildă, o comunitate prosperă situată la bazele unui vulcan nu va fi niciodată la adăpost de orice pericol, dacă nu include printre amenințările la adresa securității

proprii pe aceea reprezentată de posibilitatea ca acel vulcan să fie activ și să erupă cândva. Odată admis acest risc, se pot întreprinde acțiuni de prevenție sau de combatere a efectelor produse de erupția vulcanului. Până la momentul erupției vulcanului putem spune că securitatea comunității nu se suprapunea cu sentimentul de securitate al membrilor săi. De aici și necesitatea de a depăși cadrul de definire clasică a securității și de a adopta o accepțiune extinsă a acestui concept. Doar așa putem extinde orizontul riscurilor și amenințărilor derivate din progresul tehnologic accelerat și putem proiecta măsuri anticipative care să asigure utilizarea tehnologiilor viitorului în beneficiul umanității.

O analiză a impactului devoltării tehnologice asupra securității umane trebuie tratată pe niveluri de organizare, începând de la nivelul individului și terminând cu cel planetar. Am văzut că un demers în acest sens a fost întreprins, printre alții, de către Nick Bostrom, cel care a introdus în inventarul riscurilor existențiale (la nivel planetar) pe cel reprezentat de potențialul distructiv al tehnologiilor bazate pe IA. De asemenea într-o altă lucrare, acesta atrăgea atenția asupra faptului că în lipsa unor politici adecvate și a unui cadru etico-valoric prin care să ne raportăm la revoluțiile tehnologice, toate acțiunile noastre cu privire la aceste fenomene sunt sortite „rătăcirii în întuneric.”¹⁷ Una dintre legile tehnologiei formulate de Melvin Kranzberg afirmă că: „*Tehnologia nu este nici bună, nici rea; dar nu este nici neutră.*”¹⁸

Ca atare, direcțiile în care evoluează tehnologia depind de capacitatea noastră de a orienta progresul tehnologic și de a discerne între prioritățile pe termen scurt ale fiecărui stat în parte și dezvoltarea durabilă a întregii umanități. Pentru a ne asigura că progresul tehnologic nu are un caracter întâmplător și distructiv, trebuie să construim un cadru legal, etic și axiologic care să asigure limitele între care să se realizeze cercetarea și dezvoltarea noilor tehnologii. Acest deziderat necesită un consens între națiuni, iar implementarea sa ar trebui să devină o prioritate globală. În acest sens demersurile privind realizarea și implementarea unor programe politice și a unor măsuri de control al modului în care se realizează cercetarea și dezvoltarea tehnologiilor cu potențial distructiv ar trebui să constituie apanajul celui mai înalt for de organizare interstatală, adică Organizația Națiunilor Unite (ONU). În prezent, această organizație nu deține instrumentele necesare aplicării unor măsuri de reglementare într-un spectru larg de domenii conexe activităților tehnologice. Deși arhitectura de securitate pe canavaua căreia a fost clădită ONU este considerată depășită de noile realități geopolitice și de noile probleme cu care se confruntă omenirea, acest organism de securitate nu a fost reformat. Prin urmare, este puțin probabil ca, în actuala formulă de funcționare, ONU să fie în măsură să dezvolte și să aplice acel cadru politico-etico-axiologic care să prevină emergența unor riscuri sau amenințări existențiale de sorginte tehnologică.

Cel de-al doilea nivel de analiză al problemei securității vizează actorii statali și actorii non-statali relevanți de pe arena relațiilor internaționale. Intrarea într-o spirală competițională între state, de genul cursei înarmărilor din perioada Războiului Rece, care să aibă drept scop dezvoltarea armelor bazate pe IA este cea mai mare îngrijorare cercetătorilor și a specialiștilor din domeniul IA, dar și a unor personalități preocupate de progresul tehnologic.¹⁹ S-ar părea că avantajul dobândit prin posedarea unor astfel de arme a fost sesizat de către unii lideri de stat. Printre aceștia se numără și președintele Federației Ruse, Valdimir Putin, care susținea că: „*Inteligența artificială reprezintă viitorul, nu numai pentru Rusia, ci pentru întreaga omenire. Ea aduce cu sine oportunități colosale, dar și amenințări care sunt greu de anticipat. Cine va deveni lider în această*

¹⁷ Nick Bostrom, *Technological Revolutions: Ethics and Policy in the Dark*, publicat în *Nanoscale: Issues and Perspectives for the Nano Century*, eds. Nigel M. de S. Cameron and M. Ellen Mitchell (John Wiley, 2007): pp. 129- 152. Disponibil la: <https://nickbostrom.com/revolutions.pdf>. Accesat la data de 05.09.2017.

¹⁸ Disponibil la: http://www.centennialofflight.net/essay/Evolution_of_Technology/Tech-OV1.htm. Accesat la data de 07.09.2017.

¹⁹ Printre personalitățile care au avertizat asupra pericolului reprezentat de IA se numără fizicianul Stephen Hawking și antreprenorul Elon Musk.

Disponibil la: <http://www.bbc.com/news/technology-30290540>,
<https://www.theguardian.com/technology/2017/aug/20/elon-musk-killer-robots-experts-outright-ban-lethal-autonomous-weapons-war>. Accesat la data de 25.09.2017.

domeniu va ajunge conducătorul lumii."²⁰ Alți actori care fac eforturi în direcția dezvoltării IA sunt Statele Unite ale Americii și China.²¹ Cele două state posedă infrastructura și alocă resursele necesare pentru a deveni lideri în domeniu. În prezent, cel mai puternic supercomputer, Sunway TaihuLight, este deținut de National Research Center of Parallel Computer Engineering & Technology (NRCPC) din China. Companiile americane din Silicon Valley sunt recunoscute ca lideri mondiali în domeniul IT, iar realizările lor în materie de IA sunt bine-cunoscute.

O altă provocare la adresa securității globale, generată de progresul tehnologic necontrolat, vizează plasarea armelor de distrugere în masă sau a armelor inteligente pe orbita circumterestră și în spațiul cosmic. Pe de altă parte, realizarea unor tehnologii capabile să exploreze și să exploateze resursele altor corpuri cerești va constitui un avantaj strategic în competiția pentru resurse. În măsura în care colonizarea altor planete din sistemul solar va fi fezabilă, speranța de supraviețuire a speciei în cazul unor catastrofe naturale de mari proporții, va crește considerabil.

La nivelul comunităților mai mici și la cel individual factorul tehnologic își face simțită prezența în viața de zi cu zi. Provocările cu care se confruntă indivizii sunt dintre cele mai diverse, de la presiunea de a ține pasul cu noile tehnologii la pierderea unor locuri de muncă în favoarea mașinilor. În același timp, tehnologia facilitează dezvoltarea rețelelor sociale, creează noi legături economice și contribuie la nivelarea condițiilor de trai din diferite regiuni ale globului. O componentă importantă pe care o scăpăm din vedere atunci când analizăm impactul tehnologiilor asupra societății se referă la etica cercetării și dezvoltării unor tehnologii cu potențial distructiv, dar și la etica sistemelor de IA.²² Pare destul de dificil să realizăm tehnologii inteligente care să împrumute doar ceea ce este dezirabil din punct de vedere etic și valoric de la ființa umană, în condițiile în care întreaga istorie a umanității este clădită pe încercări de a ne reprezenta nouă înșine sensul acestor lucruri.

Concluzii

Importanța ipoteza singularității tehnologice stă în faptul că ne deschide o perspectivă extinsă asupra metamorfozei securității în contextul emergenței unor noi tehnologii al căror potențial distructiv poate amenința însăși destinul umanității.

Progresul tehnologic accelerat constrânge societatea să evolueze cu același ritm. În încercarea de a ține pasul cu tehnologiile omitem adesea aspecte care țin de securitatea noastră ca specie. Capacitatea de susținere a mediului în care trăim este limitată. În aceste condiții, exploatarea necontrolată a resurselor corelată cu lipsa unui cadru de politici și norme etice care să orienteze și să focalizeze diferitele direcții de cercetare-dezvoltare (*Research and Development – R&D*) existente la nivel mondial către o dezvoltare durabilă, pot atenua progresul tehnologic. O plafonare a evoluției tehnologice poate fi sinonimă cu incapacitatea noastră de a prezerva securitatea generațiilor viitoare.

O evaluare a impactului dezvoltării tehnologice asupra securității trebuie să ia în considerare riscul lansării unei competiții între state pentru dezvoltarea armelor bazate pe IA. Cu toate avertismentele unor specialiști în domeniu, există semnale că unele state demarează eforturi în acest sens. În cazul dezvoltării unei astfel de arme, statul care o va deține va avea un avantaj strategic fără precedent în fața competitorilor, mult mai mare decât avantajul pe care l-au avut Statele Unite prin realizarea armei nucleare la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Acest lucru este valabil doar dacă presupunem că statul în cauză reușește să creeze și să implementeze măsuri eficiente de control volitiv al IA.

²⁰ Disponibil la: <https://www.rt.com/news/401731-ai-rule-world-putin/>. Accesat la data de 02.09.2017.

²¹ Disponibil la: <https://www.theverge.com/2017/8/3/16007736/china-us-ai-artificial-intelligence>. Accesat la data de 10.08.2017.

²² Nick Bostrom, Eliezer Yudkowsky, *The Ethics of Artificial Intelligence*. Disponibil la: <https://nickbostrom.com/ethics/artificial-intelligence.pdf>. Accesat la data de 15.08.2017.

BIBLIOGRAFIE:

1. BOSTROM, Nick, *Superintelența: căi, pericole, strategii*, Editura Litera, trad. Doru Căstăian, București, 2016;
2. BOSTROM, Nick, *Technological Revolutions: Ethics and Policy in the Dark*, publicat în *Nanoscale: Issues and Perspectives for the Nano Century*, eds. Nigel M. de S. Cameron and M. Ellen Mitchell (John Wiley, 2007): pp. 129- 152. Disponibil la: <https://nickbostrom.com/revolutions.pdf>. Accesat la data de 05.09.2017;
3. BOSTROM, Nick, YUDKOWSKY, Eliezer, *The Ethics of Artificial Intelligence*. Disponibil la: <https://nickbostrom.com/ethics/artificial-intelligence.pdf>. Accesat la data de 15.08.2017;
4. CLAPHAM, Christopher, NICHOLSON, James, *The Concise Oxford Dictionary of Mathematics*, Oxford University Press, 2009;
5. JINARU, Aron, *Întreprinderea anticipativă*, în Almanah Anticipația 2013, Editura Nemira, 2012;
6. KURZWEIL, Ray, *Epoca mașinilor spirituale: când computerele depășesc inteligența umană*, Editura Paralela 45, trad. de Bogdan Chircea, Pitești, 2012;
7. KURZWEIL, Ray, *The Singularity is Near: When Humans Transcend Biology*, Viking, 2005;
8. LICKER, Mark D., *McGraw-Hill Dictionary of Mathematics*, The McGraw-Hill Companies, 2003;
9. MODIS, Theodore, *Why the Singularity Cannot Happen*, în A. H. Eden et al., *Singularity Hypotheses*, The Frontiers Collection, 2012. Disponibil la: <http://www.growth-dynamics.com/articles/Singularity.pdf>. Accesat la data de 12.09.2017;
10. MOORE, Gordon E., *Cramming More Components onto Integrated Circuits*, 1965. Disponibil la: <https://drive.google.com/file/d/0By83v5TWkGjvQkpBcXJKT1IITTA/view>. Accesat la data de 20.08.2017;
11. SANDBERG, Anders, *An overview of models of technological singularity*, 2010; Disponibil la: https://www.researchgate.net/publication/242735810_An_Overview_of_Models_of_Technological_Singularity;
12. VINGE, Vernor, *The Coming Technological Singularity: How to Survive in the Post-Human Era*, în *Vision-21 Interdisciplinary Science and Engineering in the Era of Cyberspace*, 1993. Disponibil la: <https://ntrs.nasa.gov/archive/nasa/casi.ntrs.nasa.gov/19940022855.pdf>. Accesat la data de 21.08.2017;
13. *** <https://www.khanacademy.org/science/biology/ecology/population-growth-and-regulation/a/exponential-logistic-growth>. Accesat la data de 15.09.2017;
14. *** <http://www.ams.org/journals/bull/1958-64-03/S0002-9904-1958-10189-5/S0002-9904-1958-10189-5.pdf>. Accesat la data de 19.08.2017;
15. *** <https://www.partnershiponai.org/#s-goals>. Accesat la data de 15.09.2017;
16. *** <http://www.bbc.com/news/technology-30290540>. Accesat la data de 25.09.2017;
17. *** <https://www.theguardian.com/technology/2017/aug/20/elon-musk-killer-robots-experts-outright-ban-lethal-autonomous-weapons-war>. Accesat la data de 25.09.2017;
18. *** <https://www.youtube.com/watch?v=jupxhH9mE-g>. Accesat la data de 28.09.2017;
19. *** <https://www.rt.com/news/401731-ai-rule-world-putin/>. Accesat la data de 02.09.2017;
20. *** <https://www.theverge.com/2017/8/3/16007736/china-us-ai-artificial-intelligence>. Accesat la data de 10.08.2017;
21. *** http://www.centennialofflight.net/essay/Evolution_of_Technology/Tech-OV1.htm. Accesat la data de 07.09.2017.

OBIECTIVELE MILITARE ÎN CADRUL CONFLICTELOR ARMATE

Bogdan-Alexandru CONSTANTIN

Căpitan, doctorand, consilier juridic,

Școala de Aplicație pentru Unități de Luptă „Mihai Viteazul” Pitești.

E-mail: bogdan_alexandru.constantin@yahoo.com

Rezumat: În cadrul acestei lucrări voi încerca să formulez o definiție a obiectivelor militare, efectuând o clasificare a acestora. Voi prezenta obiectivele militare întâlnite în dreptul internațional aplicabil conflictelor armate, prezentând obiectivele specifice acțiunilor terestre, navale și aeriene. În ultima parte a acestui articol, voi aborda un subiect ce produce anumite disensiuni la nivel teoretic și doctrinar, anume mascarea obiectivelor militare în obiective civile, punând accent pe diferențierea stratagemelor militare de faptele de perfidie.

Cuvinte-cheie: obiective militare, obiective civile, stratageme de război, acte de perfidie, ținte legale.

Introducere

Obiectivele militare au făcut obiectul mai multor cercetări, mai mulți autori încercând să le definească, iar în articolul(art.) al doilea al *Convenției de la Haga, din 18 octombrie 1907 (A IX-a Convenție cu privire la bombardarea prin forțe navale în timpul războiului)*¹ identificăm, pentru prima dată, într-o convenție internațională, o enumerare a elementelor ce pot fi atacate în mod legal, în cadrul unui conflict armat. Acestea erau construcții cu caracter militar, cazărmi, depozite de muniții sau fabrici producătoare de muniții, sau alte bunuri ce susțin efortul de ducere al războiului.

1. Clasificarea obiectivelor militare

În Protocolul Adițional I la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale (Protocol Adițional I), întâlnim definiția termenului de *Forțe armate*:

„1. Forțele armate ale unei părți în conflict se compun din toate forțele, toate grupurile și toate unitățile armate și organizate care sunt puse sub comandă, care răspund de conduita subordonaților săi față de această parte, chiar dacă aceasta este reprezentată de un guvern sau o autoritate nerecunoscută de către partea adversă. Aceste forțe armate vor trebui să fie supuse unui regim de disciplină internă care să asigure, în special, respectarea regulilor de drept internațional aplicabile la conflictele armate.

2. Membrii forțelor armate ale unei părți la conflict (alții decât personalul sanitar și religios prevăzut în articolul (art.) 33 al celei de-a III-a Convenții) sunt combatanți, adică au dreptul de a participa direct la ostilități.

3. Partea la un conflict, care încorporează în forțele sale armate o organizație paramilitară sau un serviciu armat însărcinat cu menținerea ordinii, trebuie să notifice aceasta celorlalte părți la conflict.”²

În aceeași convenție, se prevede faptul că: „Atacurile vor fi strict limitate la obiectivele militare. În ceea ce privește bunurile, obiectivele militare sunt limitate la bunurile care, prin natura

¹ Art. 2 din *Convenția de la Haga, din 18 octombrie 1907 (A IX-a Convenție cu privire la bombardarea prin forțe navale în timpul războiului)*.

² Art. 43 din *Protocolul Adițional I la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale*.

lor, prin amplasare, destinație sau utilizare, aduc o contribuție efectivă la acțiunea militară și a căror distrugere, totală sau parțială, capturare sau neutralizare, în împrejurările date, oferă un avantaj militar precis.”³

Constatăm astfel, că la nivelul convențiilor internaționale nu se oferă o definiție directă a obiectivelor militare, ea rezultă în mod indirect. În literatura de specialitate se oferă o definiție, acceptată de majoritatea actorilor internaționali, căreia ne raliem și noi, astfel:

„Sunt obiective militare:

a) forțele armate cu excepția serviciului sanitar, personalului și bunurilor religioase;
b) stabilimentele, construcțiile și pozițiile unde sunt situate forțele armate și materialul militar (ex. poziții, cazărmi, depozite);

c) alte bunuri:

– care prin natura lor, amplasarea, scopul sau utilitatea lor contribuie efectiv la acțiunea militară;

– a căror distrugere totală sau parțială, captură sau neutralizare, în circumstanțe de moment, oferă un avantaj militar sigur.”⁴

Expresia de „contribuție efectivă la acțiunea militară” a ridicat probleme în aplicarea acestui principiu la nivel internațional, Statele Unite ale Americii (SUA)⁵ au considerat că aceasta trebuie schimbată cu sintagma „eforturi de susținere a războiului sau capacitatea de susținere a războiului”. În opinia teoriei susținute de SUA, obiectivele civile, care au caracter economic și care susțin, chiar și în mod indirect, capacitatea de ducere a războiului, sunt obiective militare și pot fi atacate. Exemplul prezentat de SUA este unul din timpul Războiului de Secesiune, în care forțele Unioniste au atacat și distrus culturile de bumbac ale forțelor Confederate, argumentând că veniturile obținute din vânzarea bumbacului vor fi utilizate pentru achiziționarea de armament și muniție. Considerăm că o asemenea argumentație nu poate fi acceptată la nivel internațional, deoarece ar putea da naștere unor abuzuri, iar obiective civile, ce ar trebui protejate, vor fi considerate obiective militare legitime.

Pornind de la definiția dată de art. 52 alin. (2) din Protocolul Adițional I, în continuare vom prezenta o clasificare a obiectivelor militare, ținând cont de natura, amplasarea, destinația și utilizarea acestora.

Pentru a fi un obiectiv militar prin însăși natura sa, unui obiect, sau unei ființe, trebuie să îi fie atribuită o contribuție efectivă la acțiunea militară, o participare directă la ostilități.

În legislația internațională nu întâlnim o listă a obiectivelor militare, fie ea enunțiativă sau exhaustivă, dar în opinia noastră, acestea ar putea fi împărțite astfel:

- fortificații fixe militare, baze, cazărmi, inclusiv spații de instrucție și de formare a combatanților;

- baze militare temporare, tranșee, zone de așteptare, poziții de plecare și puncte de îmbarcare;

- unități militare și membri ai forțelor armate, indiferent dacă sunt staționate sau în mișcare;

- sisteme de armament, echipamente militare, muniție și vehicule militare de toate tipurile;

- aeronave militare și rachete de toate tipurile;

- aeroporturi militare și locații de lansare a rachetelor;

- nave de război (atât cele de suprafață cât și submarinele) de toate tipurile;

- porturi și docuri militare;

- depozite pentru armament, muniție, echipamente și materiale militare (inclusiv depozite ce conține materii prime utilizate în scopuri militare, cum ar fi petrolul);

- fabrici angajate în producerea de arme, muniție și provizii militare;

³ Art. 52 alineatul (alin.) (2) din Protocolul Adițional I la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale.

⁴ Frederic de Mulinen, *Manual de drept al războiului pentru forțele armate*, tradus și adaptat de Lt.col. Dumitru Codiță, Comitetul Internațional al Crucii Roșii, p. 33-34.

⁵ Stat care nu a aderat la Protocolul I, dar care afirmă că în acțiunile sale ține cont de prevederile acestuia.

- laboratoare sau alte locații pentru cercetarea și dezvoltarea de armament nou și de aparatură militară;
- puncte pentru reparații militare;
- arterele de transport de importanță strategică;
- Ministerele Apărării și orice punct de comandă sau control existent la nivel național, regional, local sau operațional utilizat în operațiile militare;
- puncte de colectare a informațiilor.

Cu toate că realizarea unei clasificări pornind de la destinația obiectivului, este mai dificilă de realizat, fără să ținem cont de natura și de utilizarea acestuia, considerăm că, din moment ce „destinația” a fost trecută ca un element distinct, alături de natură și utilizarea, trebuie analizată independent de acestea.

Pentru a putea identifica dacă un obiect constituie țintă legală, ținând cont doar de destinația acestuia, trebuie analizat, avându-se în vedere utilizarea viitoare a celui obiect.

Stabilirea unei ținte, ca fiind legale, având la bază doar criteriul „destinației viitoare” a obiectului, este o metodă care poate genera probleme în practică. Astfel un obiect, care, în mod normal are o utilizare civilă, nu poate fi considerat obiectiv militar, doar pe baza unor informații sumare. În momentul angajării ținte trebuie să existe suficiente dovezi că acel obiectiv este folosit în scopuri militare, în caz contrar ne putem afla în fața unui caz similar cu cel al Abației Monte Cassino, din 1944⁶.

O clasificare bazată pe utilizarea obiectivului, nu ține cont de natura inițială a sa, sau cu scopul lui viitor, în acest sens, un bun, care prin natura și scopul său are un caracter civil, dacă este rechiziționat și utilizat în scopuri cu caracter militar, devine obiectiv militar pentru acea perioadă de timp. La momentul încetării utilizării acestuia de către forțele armate, acesta redevine un obiectiv cu caracter civil.

Pentru a putea identifica, cât mai clar, un obiectiv militar, prin raportare la modul în care este utilizat, trebuie să avem în vedere și următoarele prevederi: *„În caz de îndoială, un bun care este, normal, afectat unei utilizări civile, cum ar fi un lăcaș de cult, o casă, un alt tip de locuință sau o școală, este prezumat a nu fi utilizat în vederea aducerii unei contribuții efective la acțiunea militară.”*⁷

Acestea stipulează o prevenție, anume aceea conform căreia dacă un bun, are o utilizare curentă cu caracter civil, în lipsa unor dovezi clare, acesta trebuie considerat obiectiv civil. Spre exemplu, dacă există informații că turla unei biserici este utilizată ca un „cuib pentru lunetiști”, biserica nu poate fi atacată anterior identificării unor dovezi care să susțină acele informații; în ipoteza în care informațiile sunt confirmate, atunci, obiectivul civil, devine obiectiv militar – până la anihilarea forțelor inamice.

Stabilirea unui obiectiv ca având caracter militar, ținând cont doar de locul în care este „amplasat”, ridică anumite probleme în analiză. În opinia teoreticienilor americani, un obiectiv civil (de exemplu: un supermarket) care este amplasat într-o bază militară ce este atacată, poate fi considerat obiectiv militar. Considerăm că o asemenea opinie nu poate fi acceptată, pentru considerentele arătate mai sus, atât timp cât nu există o participare directă la ostilități.

Privitor la amplasamentul unui obiectiv, atât în doctrină, cât și în practică s-a considerat că anumite spații geografice, datorită calităților pe care le posedă, pot fi considerate obiective militare. Considerăm că aceste suprafețe nu trebuie văzute ca mari întinderi, ci puncte individuale ce prezintă importanță strategică, cum ar fi: poduri, trecători, o zonă ce controlează intrarea într-un port.

---

⁶ La data de 15.02.1944, Abația a fost bombardată de către forțele Aliate, pe baza unor informații insuficient documentate, din care rezulta că ar fi fost folosită de către forțele germane, abația fiind amplasată pe un punct considerat strategic. În urma bombardamentului a rezultat uciderea a 230 de civili italieni, care se refugiaseră în mânăstire.

⁷ Art. 52 alin. (3) din *Protocolul Adițional I la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale*.

2. Obiectivele militare în dreptul aplicabil conflictelor armate

Legitimitatea atacării obiectivelor militare a fost enunțată, pentru prima dată, în Regulile de la Haga privind Războiul Aerian, din anul 1923⁸, ea rezultă în mod indirect și din Convențiile de la Geneva din anul 1949, dar, așa cum am arătat anterior, o definiție clară o identificăm în prevederile art. 52 alin. (2) din Protocolul Adițional I.

Pornind de la definiția atacurilor militare, oferită de art. 49 din Protocolul Adițional I, 1977, putem conchide că, prin atac militar se înțelege orice act ostil întreprins de către o forță armată, indiferent de amploarea acestuia, fie că acestea sunt făcute în ofensivă sau defensivă.

În acord cu cele prezentate anterior, în continuare, vom expune o serie de obiective, ce sunt considerate obiective militare în cadrul conflictului terestru.

Podurile – pot fi catalogate ca obiective militare, acestea îndeplinesc criteriile de natură, amplasare, destinație și utilizare. Există o opinie minoritară⁹ conform căreia podurile pot fi atacate doar în ipoteza în care sunt utilizate în acel moment de forțe militare. Afirmându-se că podurile devin obiective militare doar prin utilizare. În schimb, opinia majoritară, căreia ne raliem, afirmă că podurile pot fi obiective militare, atât prin natura lor (pot exista poduri create exclusiv pentru obținerea unui avantaj militar), cât și prin amplasare (puncte strategice, operaționale sau tactice), sau destinație (distrugerea unui pod poate întrerupe sau bloca avansarea trupelor inamice, sau poate duce la blocarea sau perturbarea liniilor logistice de aprovizionare ale inamicului).

În continuare vom prezenta o serie de obiective care pot ridica anumite probleme înainte de a fi declarate obiective militare.

Forțele militare care se retrag – atacarea acestora ridică anumite semne de întrebare. Există opinii¹⁰ conform cărora aceste trupe nu ar constitui obiective militare și nu ar trebui atacate atunci când se retrag, dar forțele inamice care se retrag, se pot regrupa și pot ataca din nou, considerăm astfel că forțele militare care se retrag nu pot fi considerate a fi scoase „în afara luptei”¹¹, singura modalitate, unanim acceptată la nivel internațional, de a „ieși din luptă” este predarea și doar trupele care se predau nu pot face obiectul unui atac militar.

Individualizarea anumitor inamici – asasinarea, ca metodă de ducere a războiului este interzisă, dar considerăm că un comandant sau un alt militar, poate fi desemnat ca o țintă legală dacă ținta este combatant și angajarea acesteia este realizată de către combatanți, ce respectă regulile Dreptului Internațional Aplicabil Conflictelor Armate (DIUCA).

Poliția – considerăm că pentru a deveni obiectiv militar, este necesar ca forțele de poliție să fie încorporate, în mod oficial, în rândul forțelor combatante sau ca acestea să participe în mod direct la ostilități. În caz contrar, în ipoteza în care forțele de poliție asigură doar menținerea ordinii publice, atunci nu pot fi considerate obiective militare.

Industria, minele, câmpuri petrolifere, rețelele de utilități publice – considerăm că acestea nu trebuie considerate obiective militare dacă nu se află sub stricta coordonare și utilizare a forțelor militare. Posibilitatea ca acestea să fie folosite de către forțele armate nu conferă un drept de a le ataca, atât timp cât ele nu sunt angrenate în producerea unor beneficii pentru forțele militare.

Același statut considerăm că trebuie să fie acordat *porturilor și aeroporturilor civile*, în ipoteza în care acestea nu sunt utilizate de către forțele armate, nu trebuie atacate, dar dacă în interiorul acestora se creează baze militare, atunci acestea pot fi considerate obiective militare legitime.

Opinăm că *autobuzele și trenurile de pasageri* trebuie să se bucure de aceeași protecție, în sensul că dacă nu există indicii temeinice că acestea sunt utilizate pentru a transporta forțe militare, atunci ele nu pot fi considerate obiective militare, cu toate că, în doctrina SUA, acestea pot fi

⁸ Reguli care nu au fost puse în aplicare niciodată.

⁹ Michael Bothe, *The protection of the Civilian Population and NATO Bombing on Yugoslavia: Comment son a Report to the Prosecutor of the ICTY*, 12 European Journal of International Law, 2001, p. 531-534.

¹⁰ Eric David, *Principes de droit des conflits armés*, 1999.

¹¹ Hors de combat.

considerate obiective militare, dacă forțele ce atacă nu observă caracterul civil sau militar al ocupanților mijloacelor de transport. Opinăm că o astfel de interpretare produce o încălcare directă a prevederilor art. 52 alin. (3) din Protocolul Adițional I.

Privitor la *posturile de radio și televiziune*, apreciem că acestea pot fi obiective militare doar dacă se află sub controlul forțelor armate, sunt angrenate în actul de comandă și control, sau dacă acestea sunt utilizate în acțiuni de propagandă.

Sediile instituțiilor publice și persoane politice – cu privire la faptul că sediul Ministerului Apărării constituie un obiectiv militar, am discutat anterior, referindu-ne la sediile altor instituții publice opinăm că dacă acestea nu sunt utilizate în activități cu caracter militar atunci acestea nu pot fi obiective militare¹². Aceeași idee poate fi exprimată și pentru persoanele politice, atât timp cât funcțiile pe care le ocupă nu le plasează pe un lanț de comandă, atunci acestea nu pot fi considerate obiective militare.

Localități apărate și cele neapărate – privitor la așezările umane, întâlnim în Convențiile de la Haga, următoarele prevederi: „*Este interzis a ataca sau bombardarea, prin orice fel de mijloc, orașele, satele, locuințele sau clădirile care nu sunt apărate.*”¹³ Reglementări similare identificăm și în Statutul Tribunalului Penal pentru fosta Iugoslavie, la art. 3 lit. (c) și în Statutul Curții Penale Internaționale, care definește ca și crimă de război: „*Celelalte violări grave ale legilor și cutumelor aplicabile conflictelor armate internaționale în cadrul stabilit al dreptului internațional, și anume una dintre faptele ce urmează: ... (v) fapta de a ataca sau bombardarea, prin orice mijloace, orașe, sate, locuințe sau construcții care nu sunt apărate și care nu sunt obiective militare; ...*”¹⁴

Aceeași regulă enunțată anterior o întâlnim și în Protocolul Adițional I, la art. 59, alin. 1¹⁵. Din interpretarea *per a contrario* a acestor prevederi, o primă concluzie ar conduce la următoarea idee: *atacarea localităților care sunt apărate este permisă*. Considerăm că o asemenea interpretare poate fi una ce prezintă anumite erori, și, de aceea, regula ce ar trebui să rezulte dintr-o interpretare *per a contrario* ar fi următoarea: *atacul sau bombardamentul, prin orice mijloace, asupra orașelor, satelor, locuințelor sau construcțiilor care sunt apărate și care sunt obiective militare este permis*.

În continuare vom face o prezentare a unor particularități întâlnite în războiul naval:

Zonele de desfășurare a operațiilor maritime – în cadrul unui conflict armat, operațiile militare se pot desfășura în ape internaționale, în mările teritoriale, în zona platoului continental, în zonele de exclusivitate economică ce aparțin statelor beligerante. Obiectivele militare maritime, nu se limitează navele inamicului, ci pot fi și construcții, plasate la suprafață, sau pe fundul mării, dacă acestea produc un avantaj militar pentru inamic.

Navele de război – prin definiție acestea sunt obiective militare, în această categorie includem inclusiv submarinele. Aceste obiective militare pot fi angajate fără avertisment sau somație.

Navele comerciale ale statului inamic – ca regulă generală, acestea sunt obiective civile, iar atacul asupra acestora este interzis. Cu toate acestea, DIUCA prevede o serie de situații în care acestea pot fi atacate:

- când acestea sunt angrenate efectiv în desfășurarea operațiilor militare;
- când desfășoară activități, în sprijinul forțelor inamicului;
- când desfășoară activități de recunoaștere sau furnizează informații privitoare la locațiile inamicului;
- când refuză executarea ordinului de oprire sau se opun îmbarcării;
- când dețin armament cu ajutorul căruia pot distruge navele inamice;
- când se deplasează într-un convoi, alături de nave de război;
- când efectuează acte de luptă.

¹² De exemplu: Casa Albă din SUA poate fi considerată obiectiv militar, deoarece în ea își desfășoară activitatea Președintele SUA, care este comandantul suprem al armatei SUA, în timp ce Palatul Buckingham, nu poate fi considerat obiectiv militar, de vreme ce Regina Marii Britanii nu are nici un atribut cu caracter militar.

¹³ Art. 25 din Convenția de la Haga (II) privitoare la legile și obiceiurile războiului terestru din 1899.

¹⁴ Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale, art. 8, alin. 2), lit. (b), pct. v, Roma, 1998.

¹⁵ „*Este interzis pârșilor la conflict să atace, prin orice mijloc, localitățile neapărate.*”

Navele comerciale ale unor state neutre – nu pot fi considerate obiective militare, cu excepția cazurilor în care desfășoară activități de genul celor enunțate anterior, pentru unul din statele beligerante.

Bombardarea zonelor aflate pe coastă – Convenția de la Haga (IX) din 1907, prevede că: „*Bombardarea de către forțele navale a porturilor, orașelor, satelor, locuințelor sau construcțiilor lipsite de apărare, este interzisă*”¹⁶, astfel acestea nu pot fi considerate obiective militare, dacă nu sunt dotate cu mijloace ce ar putea produce pagube forțelor inamice chiar dacă sunt neapărate pot fi atacate.

Datorită particularităților în care se desfășoară războiul aerian, vom prezenta și câteva obiective militare specifice acestui tip de conflict armat:

Aeronavele militare – constituie obiective militare legitime, categoria aeronave militare include: planeoane, drone, baloane cu aer cald, dirijabile. Considerăm oportun să menționăm că lupta aeriană prezintă particularități ce nu sunt întâlnite la celelalte forme de conflict armat, ținând cont că între combatanți nu există o cale de comunicare, acțiunile se desfășoară într-un ritm foarte rapid și nu există o formă prin care aceștia se pot preda, de aceea s-a statuat că persoanele care se parașutează pentru a se salva, nu trebuie atacate pe timpul parașutării, iar la contactul cu solul, dacă ajung într-un teritoriu controlat de inamic, acestuia trebuie să i se dea posibilitatea de a se preda.

Aeronavele civile – în mod normal acestea nu constituie obiective militare. Regulile de la Haga privind Războiul Aerian, din 1923, deși nu sunt obligatorii prevăd faptul că „*Aeronavele civile, aparținând domeniului public sau privat, care zboară în teritoriul propriului stat, pot fi atacate dacă nu aterizează pe cel mai apropiat aeroport la întâlnirea unor aeronave militare inamice*”¹⁷. Art. 34 prevede că acestea devin obiective militare dacă intră pe teritoriul statului inamic sau dacă se află în vecinătatea statului inamic sau în apropierea unor operații militare desfășurate de inamic. Aceste norme au fost profund criticate, iar în prezent se declară zone pentru operații militare, în care aeronavele civile nu pătrund, dar și în cazul în care acestea pătrund într-o zonă restricționată, nu pot fi atacate fără a fi somate în prealabil.

3. Mascarea obiectivelor militare în obiective civile

În literatura de specialitate s-a ridicat întrebarea dacă deghizarea unor obiective militare în obiective civile constituie perfidie sau dacă se încadrează la stratageme de război.

Constatăm că atât interzicerea perfidiei, cât și stratagemele de război sunt definite în Protocolul Adițional I, astfel:

„Interzicerea perfidiei

1. Este interzisă omorârea, rănirea sau capturarea unui adversar recurgând la perfidie. Constituie perfidie actele care fac apel, cu intenția de înșelare, la buna-credință a unui adversar pentru a-l face să creadă că are dreptul să primească sau obligația să acorde protecția prevăzută în regulile dreptului internațional aplicabil la conflictele armate. Actele următoare constituie exemple de perfidie:

- a) simularea intenției de a negocia sub acoperirea steagului de parlamentare sau simularea predării;
- b) simularea unei incapacități datorită rănilor sau bolii;
- c) simularea posedării statutului de civil sau de necombatant;
- d) simularea posedării unui statut protejat utilizând semne, embleme sau uniforme ale Națiunilor Unite, ale statelor neutre sau ale altor state care nu sunt părți la conflict.

2. Stratagemele de război nu sunt interzise. Constituie stratageme de război actele care au drept scop să inducă în eroare un adversar sau de a-l face să comită imprudențe, dar care nu încalcă nici o regulă de drept internațional aplicabil în conflictele armate și care, nefăcând apel la buna-

---

¹⁶ Art. 1 din *Convenția de la Haga, din 18 octombrie 1907 (A IX-a Convenție cu privire la bombardarea prin forțe navale în timpul războiului)*.

¹⁷ Art. 33 din *Regulile de la Haga privind Războiul Aerian, din 1923*.

credință a adversarului în ceea ce privește protecția prevăzută de acest drept nu sunt perfide. Actele următoare sunt exemple de stratageme de război: folosirea camuflajelor, a momelilor, a operațiunilor simulate și a informațiilor false.”¹⁸

Se observă faptul că atât fapta de perfidie, cât și cea de folosire a unor stratageme de război, sunt similare, tratatul nu oferă o clasificare clară, existând doar o enumerare enunțiativă.

În continuare vom prezenta o serie de acțiuni și activități militare, recunoscute și acceptate în DIUCA ca fiind stratageme de război: folosirea camuflajelor, a ambuscadei, a armelor-capcană și a minelor.

Folosirea camuflajelor reprezintă o metodă a ce a fost intens folosită în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, atât forțele Axei cât și cele Aliate au vopsit navele în diverse tipare, utilizând culori specifice pentru a le face să pară „invizibile”. Cu titlul de exemplu, arătăm că SUA, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial a editat un manual, în care se recomanda ca acoperișurile fabricilor să fie mascate, astfel încât să semene cu ansambluri rezidențiale civile¹⁹.

Pornind de la definiția dată de art. 37 alin. (2) din Protocolul Adițional I, statele afirmă că este legală camuflarea militarilor și a obiectivelor militare, considerăm că ar trebui stabilită o linie între camuflaj și perfidie, deoarece există riscul, prin invocarea protecției oferite de art. 37 alin. 2) să se săvârșească acte de perfidie.

Cu titlu exemplu, prezentăm următoarea ipoteză: *un militar, care se află într-un obiectiv militar, camuflat într-unul civil, ucide un inamic*, poate fi argumentată, astfel încât să se încadreze în ambele teze ale art. 37 din Protocolul Adițional I.

O primă argumentare ar fi aceea că această acțiune constituie o stratagemă de război, care a avut drept scop să inducă în eroare adversarul, astfel încât acesta a produs imprudența, ce a determinat într-un final uciderea sa. Toate acestea ne conduc spre concluzia, conform căreia ipoteza se încadrează în prevederile art. 37 alin. 2).

O altă interpretare ar fi următoarea:

1. prin a face obiectul militar să pară obiect civil, camuflajul pare să creeze adversarului un sentiment de siguranță, nu va fi atacat de sau din obiectul respectiv, iar prin urmare nici el nu va ataca acel obiect;
2. soldatul inamic se expune unui atac prin apropierea sa de obiectul militar, fără a trage în el;
3. atacatorul profită, în mod deliberat, de expunerea soldatului inamic și îl omoară.

Constatăm astfel că această argumentare ne conduce la ideea că prin ipoteza enunțată, a fost săvârșit un act de perfidie, fiind încălcate prevederile art. 37 alin. 1.

Având în vedere faptul că este unanim acceptat că un combatant, îmbrăcat în haine civile, care omoară un inamic săvârșește o faptă de perfidie, considerăm că ar trebui să se analizeze în același fel și uciderea unor inamici, uciși cu ajutorul unui tanc, ce este camuflat într-o casa.

Se observă clar, în arta militară a tuturor statelor, că se utilizează o dublă măsură – se consideră că doar „camuflarea” unui combatant în civil, îi dă dreptul inamicului să primească protecția prevăzută în regulile dreptului DIUCA. În schimb camuflarea unui vehicul militar, într-un obiectiv civil este doar o stratagemă de război, iar inamicul nu are de ce să considere că beneficiază de un drept de protecție prevăzut de DIUCA.

Folosirea ambuscadei – reprezintă o altă stratagemă militară, în care un obiect militar, este transformat într-unul civil. Ambuscada este o tactică militară utilizată din cele mai vechi timpuri, care va funcționa atât timp cât inamicul nu realizează că ceea ce aparent pare un obiectiv civil, este, în fapt, obiectiv militar.

Manualul privind Dreptul Războiului al SUA statuează că: „*legile războiului nu interzic efectuarea unor atacuri surpriză, cum ar fi utilizarea surprizei în ambuscade ... deoarece nu există nici o reglementare care să prevadă că un combatant inamic trebuie să fie avertizat înainte de a fi*

¹⁸ Art. 37 din Protocolul Adițional I.

¹⁹ Pe acoperișurile fabricii ce producea avioanele Boeing, au fost realizate mini cartiere, ce cuprindeau case, curți, străzi, existau realizate și turlle ce dădeau senzația că în locul fabricii se află o biserică.

atacat. *Mai degrabă, cerințele privind avertizarea se aplică doar în ceea ce privește populația civilă*²⁰.

O opinie, ce a fost susținută și de Rogier Bartels, care afirmă că utilizarea mediului natural pentru camuflaj și ambuscadă este permisă, dar utilizarea mediului creat de om, ar duce la perfidie²¹. Considerăm o asemenea interpretare eronată, deoarece mediul înconjurător nu este un obiectiv militar prin natura sa, ci devine prin scop sau utilizare, la fel ca și obiectivele civile create de om, astfel și mediul înconjurător se bucură de aceeași protecție ca și mediul creat de om, conform normelor DIUCA.

Se observă astfel că distincția între stratagemă și perfidie în ceea ce privește ambuscada, se referă la statutul pe care combatantul îl simulează, dacă simulează statut de necombatant – atunci fapta este de perfidie, iar dacă se maschează un obiect militar într-unul civil – fapta este o stratagemă militară.

Utilizarea adăposturilor. Adăpostul este orice „obiect natural sau creat de om, care protejează un individ, vehicule sau grup, de observarea lor de către inamic, de focul tras asupra lor, sau de atacul aerian”²². Folosirea adăposturilor este similară cu utilizarea camuflajelor, în sensul că obiecte ce sunt civile prin natura lor, prin utilizare de către combatanți devin obiecte militare. Inamicul, necunoscând utilizarea actuală a obiectului, nu îl atacă, deoarece consideră că nu beneficiază de protecția DIUCA.

Cu toate că utilizarea acestei practici în scopuri ofensive ar putea fi argumentată ca fiind un act de perfidie, utilizând același raționament ca cel de mai sus, apariția armelor de foc a făcut ca această metodă să fie indispensabilă în operațiile militare moderne, în vederea protejării forțelor proprii. Astfel nu este surprinzător că, la nivel statal, se consideră că utilizarea adăpostului ca fiind o stratagemă de război.

Practica existentă la nivel statal, în ceea ce privește regulile conflictelor moderne, consideră că prezența unor obiecte civile nu trebuie să îi ofere inamicului siguranța că nu va fi atacat.

Utilizarea armelor-capcană este metoda care, pentru reușită, necesită deghizarea unor obiecte militare în obiecte civile. Capcana este „orice dispozitiv sau material care este conceput, construit sau adaptat pentru a ucide sau răni și care funcționează pe neașteptate când se deplasează un obiect în aparență inofensiv sau când se apropie sau când se dedă la un act în mod aparent fără pericol”²³.

La o studiere a convențiilor de bază a DIUCA, se observă că nici una nu interzice, în mod expres, utilizarea capcanelor. Nici Protocolul asupra interzicerii sau limitării folosirii de minelor-capcană și a altor dispozitive (Protocolul II) din Convenția asupra interzicerii sau limitării utilizării anumitor arme clasice care pot fi considerate ca producând efecte traumatizante excesive sau ca lovind fără discriminare, din 1996 nu le interzice, ci stabilește că acestea ar trebui utilizate cu anumite limitări²⁴.

Dintre aceste limitări, amintim că se interzice ca acestea să fie deghizate cu embleme sau semne recunoscute la nivel internațional, persoane bolnave, rănite sau decedate, jucării pentru copii sau obiecte ce țin de alimentație, religie, sănătate, igienă, îmbrăcăminte sau educația copiilor.

Dacă acestea sunt amplasate în zone în care sunt și civili, se impune ca acestea să fie amplasate cât mai aproape de obiectivele militare, în așa fel încât populația civilă să fie ferită de efectele acestora, de asemenea zonele trebuie marcate sau împrejmuite pentru a feri populația civilă.

²⁰ Manualul privind Dreptul Războiului, Departamentul de Apărare al SUA, 2015, p. 200., sursa: <https://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/Law-of-War-Manual-June-2015.pdf>, accesat la data de 01.10.2017.

²¹ Rogier Bartels, *Killing with Military Equipment Disguised as Civilian Objects is Perfidy*, JUST SECURITY, 2015.

²² James Brandford, *International Encyclopedia of Military History*, 2004, p. 342.

²³ Protocolul asupra interzicerii sau limitării folosirii de mine-capcană și a altor dispozitive, art. 2 pct. 4 din Convenția asupra interzicerii sau limitării utilizării anumitor arme clasice care pot fi considerate ca producând efecte traumatizante excesive sau ca lovind fără discriminare, așa cum a fost modificat în 03.05.1996.

²⁴ Art. 3 alin. 2 din Protocolul II stabilește faptul că statele sunt responsabile pentru minele pe care le montează, utilizează, de asemenea sunt responsabile și pentru curățarea locurilor respective, după terminarea conflictului.

Comitetul Internațional al Crucii Roșii afirma că DIUCA permite statelor să utilizeze armele-capcane în anumite condiții: „Atât practica tratatelor și practicile altor state sprijină premisa că armele-capcană sunt interzise în cazul în care, prin natura sau locul de folosire a acestora, utilizarea lor încalcă protecția juridică acordată unei persoane protejate sau a unui obiect de către o altă normă comună a dreptului internațional umanitar ... Lista cu armele-capcană interzise atât de Protocolul II cât și de Protocolul II modificat din Convenția privind anumite categorii de arme convenționale, se găsesc în manualele militare și legislația anumitor state care sunt părți la aceste tratate. Alte manuale militare, sunt mai generale, în descrierea și subliniază că asocierea armelor-capcană cu obiectele de uz zilnic, civile, normale, sunt interzise, și că armele-capcană nu trebuie să fie utilizate în asociere cu persoane ce se bucură protecție, obiecte protejate (cum ar fi echipamente medicale, cimitire și bunurilor culturale sau religioase) sau embleme de protecție recunoscute pe plan internațional sau semne (cum ar fi crucea roșie și semiluna roșie).”²⁵

Constatăm astfel că utilizarea armelor-capcană, în anumite situații, poate fi considerată un act de perfidie – în special prin utilizarea metodelor ce sunt interzise prin Protocolul II.

Prin *mină* „se înțelege un aparat oarecare, plasat sub sol sau pe el, sau pe o altă suprafață ori în apropiere și conceput pentru a exploda în prezența, la apropierea sau la contactul cu o persoană sau un vehicul.”²⁶ Plasarea unei mine presupune deghizarea unui obiect militar într-unul civil, fie că este vorba de unul natural (un câmp), fie unul artificial (amplasarea acesteia sub un pod sau sub o șosea), astfel se creează inamicului un fals sens de siguranță, iar la contactul cu aceasta, este ucis.

Utilizarea acestui tip de armament impune statelor ce îl utilizează să întreprindă toate măsurile de care dispun pentru a minimaliza efectele traumatizante excesive sau distrugerile fără discriminare. Menționăm că această regulă a DIUCA este general valabilă atât pentru minele împotriva vehiculelor, cât și pentru minele anti-personal, pentru statele ce nu au adoptat, încă, interzicerea totală a utilizării acestora.

Convenția privind interzicerea utilizării, stocării, producerii și transferului de mine antipersonal și distrugerea acestora, din anul 1997 a fost ratificată de către 162 de state, dar state precum SUA, China, Finlanda, India, Coreea de Sud, Pakistan sau Rusia nu au ratificat-o și susțin, că au dreptul, în continuare, de a utiliza mine antipersonal.

Prin regulile stabilite în Protocolul II se dorește limitarea efectelor traumatizante excesive și a distrugerilor fără discriminare cauzate de acest tip de arme. Utilizarea acestora trebuie făcută, avându-se în vedere principiile distincției, al proporționalității și al obligativității luării tuturor măsurilor ce se impun pentru ca un atac să respecte normele DIUCA.

Prin Protocolul II se stabilesc și o serie de restricții privitoare la utilizarea minelor anti-personal, altele decât cele care pot fi detonate la distanță, astfel acestea nu pot fi folosite dacă nu sunt în concordanță cu prevederile anexei tehnice din protocol. Cu toate acestea se prevăd două excepții:

1. utilizarea acestora într-un perimetru bine delimitat, marcat și plasat sub supravegherea statului militar, în așa fel încât personalul civil să nu pătrundă în zonă;
2. aceste arme să fie scoase înainte de a părăsi zona.

Considerăm că utilizarea minelor, în alte condiții decât cele enunțate anterior, ar constitui un act de perfidie, nu o stratagemă de război. Din ceea ce am prezentat anterior, se distinge ideea, conform căreia nu există o normă *de facto* și nici o normă cutumiară care să statueze, expres, că atacul lansat dintr-un obiectiv militar, deghizat într-unul civil este un act de perfidie.

Această situație nu trebuie să conducă la ideea că orice atac, în care un obiect militar este mascat într-unul civil este o stratagemă militară și nu poate fi considerat act de perfidie în nicio situație. Așa cum am arătat mai sus, există provizioane care stabilesc, fără echivoc, faptul că mascarea unor obiecte militare în obiecte civile, ce aparțin unor instituții recunoscute la nivel

²⁵ Jean-Marie Henckaerts și Louise Doswald-Beck, *Dreptul Internațional Umanitar, Volumul I: Reguli*, pp. 278–279.

²⁶ Protocolul II art. 2 pct.1.

internaționale (cum ar fi Crucea Roșie sau Organizația Națiunilor Unite), sau utilizarea marcajelor speciale pentru bunuri ce se bucură de protecție internațională (marcaje care identifică bunuri culturale sau protejează populația civilă, marcaj de spital), constituie acte de perfidie, fiind interzise de DIUCA. Convenția asupra interzicerii sau limitării utilizării anumitor arme clasice oferă protecție specială și altor categorii: cadavre, cimitire, jucării, alimente și băutură, echipamente casnice, animale și obiecte portabile, ce aparent sunt inofensive.

Concluzii

Din cele prezentate în primul capitol, considerăm că se poate desprinde concluzia conform căreia stabilirea și identificarea obiectivelor militare în cadrul conflictelor militare moderne a devenit o activitate cu algoritmi clar stabiliți, în normele DIUCA identificând caracteristicile pe care trebuie să le îndeplinească un obiectiv (natură, amplasare, destinație sau utilizare) pentru a fi considerat un obiectiv militar legal.

Astfel cum am arătat, opinăm că sintagma „avantaj militar precis” este cea ce trebuie utilizată, în detrimentul celei propuse de SUA, „eforturi de susținere a războiului/ a capacității de luptă”, deoarece scopul normelor internaționale a fost acela de a proteja o arie cât mai mare din persoanele și bunurile ce nu au o implicare directă într-un conflict. Prin considerarea celei de-a doua sintagme ca fiind necesară sau suficientă, s-ar putea crea o inversare a subiectului pasiv al normelor de protecție enunțate, considerându-se că primează obiectivul militar urmărit în detrimentul persoanelor și bunurilor protejate.

Sperăm că am realizat o enumerare enunțiativă cât mai complexă, privitoare la obiectivele militare, cât și la condițiile în care acestea pot fi legal angajate.

Privitor la diferențierea stratagemelor de război de actele de perfidie, considerăm că interpretarea normelor DIUCA trebuie efectuată cu bună-credință, iar acțiunile trebuie interpretate și analizate individual, existând posibilitatea ca un anumit tip de acțiuni, considerate a fi stratageme de război, într-o anumită situație, într-un alt context, să poată fi încadrate ca fiind infracțiuni de perfidie.

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, *Convenția a II-a de la Haga privitoare la legile și obiceiurile războiului terestru*, 1899;
2. ***, *Convenția a IV-a de la Haga privitoare la legile și obiceiurile războiului terestru*, Haga, 1907;
3. ***, *Convenția a IX-a de la Haga cu privire la bombardarea prin forțe navale în timpul războiului*, 1907;
4. ***, *Protocolul I Adițional la Convențiile de la Geneva din 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale*, 1977;
5. ***, *Convenția asupra interzicerii sau limitării utilizării anumitor arme clasice cu efecte traumatiche excesive sau lovind fără discriminare*, 1980, cu modificările sale ulterioare;
6. ***, *Convenția privind interzicerea utilizării, stocării, producerii și transferului de mine antipersonal și distrugerea acestora*, 1997;
7. ***, *Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale*, 1998;
8. ***, *Manualul privind Dreptul Războiului*, Departamentul de Apărare al SUA, 2015;
9. Bothe, Michael., *The protection of the Civilian Population and NATO Bombing on Yugoslavia: Comment son a Report to the Prosecutor of the ICTY*, în *European Journal of International Law*, 2001;
10. Heller, Kevin Jon, *Disguising a Military Object as a Civilian Object: Prohibited Perfidy or Permissible Ruse of War?*, în *International Law Studies*, vol. 91, SUA, 2015;

11. Henckaerts, Jean-Marie, Doswald-Beck, Louise, *Customary International Humanitarian Law, Volume I: Rules*, International Committee of the Red Cross, Marea Britanie, 2009;
12. McCormack, Timothy., *An Australian Perspective on the ICRC Customary International Humanitarian Law Study*, în *International Law Studies*, vol. 82, SUA, 2006;
13. de Mulinen, Frederic, *Manual de drept al războiului pentru forțele armate*, tradus și adaptat de lt.col. Dumitru Codiță, Comitetul Internațional al Crucii Roșii;
14. Timiș, Bogdan-Florin, *Strategii naționale și internaționale referitoare la războiul cibernetic*, UNAp Carol I, București, 2016.

CONFLICTELE MODERNE ȘI EFICIENȚA FORȚELOR PENTRU OPERAȚII SPECIALE ÎN MEDIUL OPERAȚIONAL NOU CREAT

Daniel ROMAN

Locotenent-colonel Lector universitar dr. în Departamentul Forțe Terestre din cadrul Facultății de Comandă și Stat Major, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București.
E-mail: danutroman2@yahoo.com

Constantin NICOLAESCU

Colonel, doctorand în științe militare, ofițer în structura de forțe pentru operații speciale a M.Ap.N.,
E-mail: conic0905@yahoo.com

Rezumat: *Printr-o atentă analiză, după o definiție cât mai aproape de realitate a noului mediu de operare, am identificat ca necesară importanța utilizării unor forțe cu un puternic caracter adaptiv, dat fiind natura permanent schimbătoare a acestuia. Ulterior, am relizat o comparație din acest punct de vedere între forțele convenționale și cele pentru operații speciale, luând în calcul și noile tendințe de evoluție a conflictelor la nivel mondial.*

În finalul acestei comunicări științifice, am adus argumente pentru susținerea ideii că forțele pentru operații speciale sunt identificate ca necesare și eficiente în contextul regional din ce în ce mai măcinat de o instabilitate ce tinde să devină ca o stare de normitate. Forțele pentru operații speciale nu sunt doar eficiente, ele sunt evidențiate ca fiind eficiente și singurele care, cu un sprijin adecvat, sunt în măsură să atingă scopul strategic inițial stabilit.

Cuvinte-cheie: război neconvențional, forțe speciale, contrainsurgență, securitate, națiune gazdă, populație relevantă.

Introducere

În mod obișnuit, SOF (Forțele pentru Operații Speciale) sunt considerate formațiuni de nivel tactic menite să desfășoare misiuni de importanță strategică în interes național. Mediul de luptă actual a demonstrat necesitatea efectelor sinergetice ca rezultat al integrării operațiunilor convenționale și speciale la nivel strategic, operațional și tactic. SOF, prin definiția lor, joacă un rol de pivot în mediul de luptă hibrid și reprezintă forța care poate reacționa imediat, cu eficiență maximă, în situația amenințărilor neconvenționale.

Odată cu secolul XXI, modalitățile de înțelegere și de reprezentare a războiului s-au modificat în cel mai profund mod. Pentru susținerea forțelor convenționale și pentru maximizarea eficienței acțiunilor acestora se impun a fi rezolvate aspectele provocărilor ce apar și în cadrul operațiilor întrunite. Familiarizarea SOF cu operațiunile de tip întrunit și cu caracteristicile războiului neregulat sau hibrid pot simplifica rezolvarea tranziției către această nouă stare de fapt. Câmpul de luptă linear/Războiul convențional poate fi considerat ca un domeniu al trecutului. NATO (Organizația Tratatului Nord-Atlantic) trebuie să se pregătească pentru acțiuni într-un spațiu de luptă de tip nou, care este marcat de o mare complexitate de caracteristici de tip militar, politic, economic, diplomatic și informațional.

1. Tendințe ale mediului conflictual contemporan

În noul context de securitate, NATO se confruntă cu noi provocări din partea oponentului său tradițional, Uniunea Sovietică ce a fost inițial înlocuită treptat cu organizații teroriste transnaționale, rețele criminale și nenumărate alte entități de acest gen, concentrate pe schimbarea balanței puterii în regiunile lor specifice urmate de resurecția Federației Ruse orchestrate de cuplul Putin-Medvedev. Pentru a contracara aceste acțiuni, au fost readuse în discuție strategii indirecte și

a fost introdus termenul de „Război Neregulat-RN”, iar ulterior cel de ”Război Hibrid-RH” pentru a putea caracteriza aceste noi medii de operare.

De altfel, conceptul de RN/RH a câștigat în popularitate, dar înțelegerea greșită a acestuia a condus la confuzie. Drept dovadă, RN/RH a fost liber folosit ca sinonim pentru războiul neconvențional, asimetric, de gherilă, partizan, non-tradițional, de intensitate mică, insurgență, revoltă, război civil, insurecție, război revoluționar, război intern, contrainsurgență, război subversiv, război interstatal, menținerea păcii, războiul de generația a patra¹ (Fourth Generation Warfare-4GW), Războiul Global Împotriva Terorismului².

Definiția întrunită a RN este: „... o confruntare violentă între state sau actori non-statali pentru legitimitate și influență asupra unei populații relevante. RN favorizează abordări indirecte și asimetrice, deci poate angaja tot spectrul militar și alte capacități, pentru a slăbi puterea, influența și dorința adversarului”³. Hibridul este „combinația diversă și dinamică dintre forțe regulate, neregulate și/sau elemente criminale, unificate pentru a genera efecte mutuale benefice”⁴. Factorul comun al fracției este populația și sprijinul pe care aceasta îl acordă uneia din părțile beligerante, fie că sunt statale sau non-statale.

Odată cu termenul, definiția în sine a determinat scepticii să afirme că aceasta ar trebui să identifice *cine* execută, *cum* este realizat, în sau *de ce* se angajează⁵. În plus, ca un subiect controversat, termenul „război” indică un anumit nivel de violență care nu este favorabil mediului de operare al comunității serviciilor de securitate. USSOCOM (Comandamentul pentru operații speciale al S.U.A.), atenționa însă serviciile de securitate partenere că neregulatul/hibridul nu înseamnă neapărat „luptă”⁶. Este important ca definițiile să ușureze înțelegerea generală și de aceea, conceptul critic este definit la nivelurile operativ și strategic: RN/RH folosește metode indirecte pentru a câștiga sau menține sprijinul unei populații relevante.

RN/RH este mediul în care operațiile centrate pe populație sunt executate pentru atingerea obiectivelor. Astfel se consolidează acceptarea și înțelegerea diferențelor dintre punctele de concentrare ale operațiilor, descrise ca în figura de mai jos.

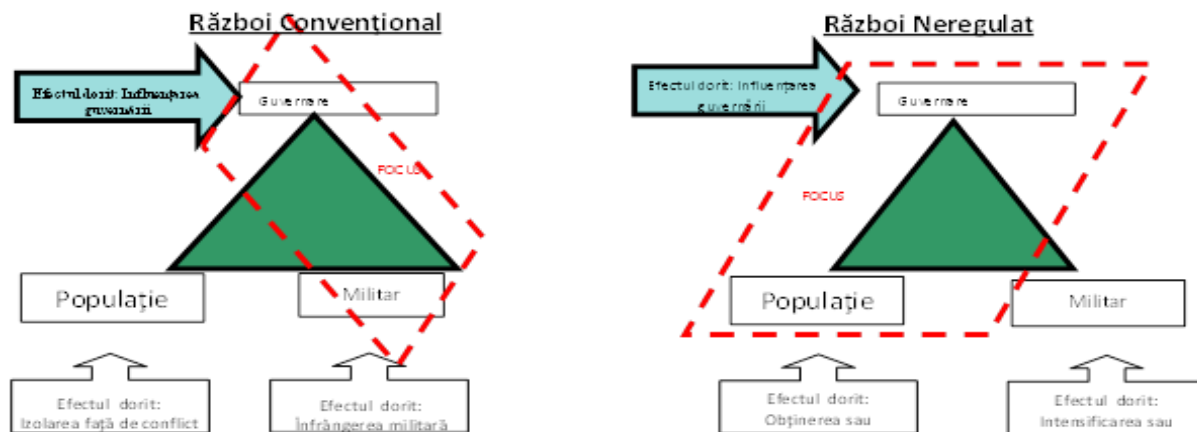

Figura 1. Contrastul dintre Războiul Convențional și cel Neregulat/Hibrid⁷

¹ Fourth Generation Warfare-4GW – Războiul de generația a patra: conflictul caracterizat prin eliminarea limitelor dintre război și politică, militari și civili.

² United States Joint Forces Command. (2006). *Irregular Warfare Special Study*. Washington D.C.: Joint Warfighting Center.

³ United States Joint Chiefs of Staff. (2008). *Joint Publication 1-02: Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*. Washington, D.C., Department of Defense.

⁴ U.S. Department of the Army, Hybrid Threat, Training Circular 7-100 (Washington DC, November 26, 2010), 1-1.

⁵ Coons, K. C., & Harned, G. M. (2009). Irregular warfare is warfare. *Joint Forces Quarterly* (52), 97–103.

⁶ Osborne, J. (2009, February). *Beyond Irregular Warfare: A Strategic Concept for Countering Irregular Adversaries and Engagement in Complex Security Environments*. Retrieved May 28, 2009, from Small Wars Journal: <http://smallwarsjournal.com/mag/docs-temp/184-osborne.pdf>

⁷ USSOCOM; USMCCDC. (2007). *Irregular Warfare (IW) Joint Operating Concept (JOC) VI.0*. Washington D.C.: Department of Defense, p. 8.

Concentrarea pe populația relevantă este ceea ce diferențiază RN/RH de abordarea tradițională, „convențională” a războiului. În mediul RN/RH, „indirect” se referă la abordarea: ... care se concentrează pe condițiile inițiale de bază, economice, politice, culturale sau de securitate ce constituie combustibil pentru resentimentele unei populații... care distruge, dislocă și înfrânge adversarii atacându-i fizic și psihologic în punctele cele mai vulnerabile și unde se așteaptă cel mai puțin... care autorizează, activează, sprijină, sau influențează serviciile de securitate sau alți parteneri pentru a ataca adversarii militari sau non-militari...care declanșează acțiuni cu sau împotriva statelor sau grupurilor armate implicate pentru influențarea adversarilor...și care subminează puterea și influența adversarilor asupra unei populații relevante.

În mediul RN/RH sunt executate multe tipuri de operații. Următoarele cinci, sunt considerate esențiale pentru RN/RH:

- Asistență și sprijin în străinătate (FID);
- Contrainsurgență (COIN);
- Contraterorism (CT);
- Stabilitate, securitate, tranziție și reconstrucție (SSTR);
- Război neconvențional (UW).

Primele patru operații (FID, COIN, CT și SSTR) sunt căi prin care cel care se implică activează Națiunea Gazdă pentru a urmări o existență sau potențială amenințare insurgentă. Aceste operații caută să mențină o amprentă scăzută a trupelor, care protejează și accentuează legitimitatea Națiunii Gazdă. Războiul Neconvențional (UW) este singura operație care nu caută să protejeze sau să accentueze legitimitatea guvernării existente în rândul Națiunii Gazdă. Este executat pentru „a intimida, distruge sau răsturna o guvernare sau forță de ocupare”. În mediul RN/RH, Asistența și sprijinul în străinătate (FID), Contrainsurgența (COIN), Contraterorismul (CT), Stabilitatea, securitatea, tranziția și reconstrucția (SSTR) sunt folosite pentru urmărirea unui actor inamic care execută o campanie de Război neconvențional (UW) împotriva unei alte națiuni.

Înțelegerea doctrinară ne permite să introducem factorii critici de succes de mediu operațional și organizațional cărora trebuie să li se acorde atenție atunci când se execută operațiuni în mediul RN/RH. Dezvoltarea și implementarea strategiilor de succes la adresa amenințărilor RN/RH în teatrul de operații (TO) necesită o bună înțelegere a situației în ansamblu. Există patru legi ale succesului în războiul COIN, care trebuie înțelese și implementate :

- Sprijinul populației este necesar atât pentru contrainsurgent cât și pentru insurgent;
- Sprijinul se obține printr-o minoritate activă;
- Sprijinul populației este subiectiv/depinde de o condiție;
- Intensitatea eforturilor și vastitatea intențiilor/scopurilor sunt esențiale.

Analizând lucrările a numeroși teoreticieni în contrainsurgență, în timpul petrecut la RAND Corporation, Gordon McCormick accentuează importanța securizării populației înainte de toate, pentru a surmonta situația dezavantajului informațional inițial (cine și unde sunt insurgenții) înainte ca aceștia să fie capabili să surmonteze dezavantajul inițial al forței. Toate acestea, completate cu lucrări despre războaiele actuale din Irak și Afganistan și combinate cu experiența personală, au condus la identificarea factorilor critici de succes în RN/RH: șapte de mediu operațional și zece de mediu organizațional. Acești factori sunt prezentați pe scurt în tabelul 1.

Tabelul 1. Factorii critici de succes în RN⁸

Factori operaționali	Factori organizaționali
Situația politică a națiunii gazdă	Concentrarea pe îmbunătățirea legitimității națiunii gazdă
Promovarea soluțiilor pentru națiunea gazdă	Concentrarea pe dezvoltarea regională
Dezvoltarea unei abordări centrate pe	Întărirea construirii relațiilor

⁸ David J. Painter, Mark C. Weaver, Scott C. White, Reorganizing For Irregular Warfare, 2009, p. 39

populație	
Necesitatea angajării de durată în regiune	Menținerea concentrării pe termen lung
Dezvoltarea capacității forțelor de securitate ale națiunii gazdă	Influențarea prin metode multiple
Dezvoltarea capacității serviciilor esențiale ale națiunii gazdă	Operarea cu și prin forțele națiunii gazdă
Nu te baza doar pe forțele armate pentru realizarea succesului	Intensificarea operațiunilor cu subunități mici
	Descentralizarea procesului de decizie
	Promovarea inovației și creativității
	Concentrarea sistemului de recompensă pe efecte pe termen lung

Din perspectiva factorilor operaționali, mediul operațional este definit ca „Un compus de condiții, circumstanțe și influențe care afectează angajarea capabilităților și cântărește în luarea deciziei de către comandant”. Factorii de succes prezentați, evidențiază diferențele în aceste condiții, circumstanțe și influențe ce afectează luarea deciziei de către comandant în mediul RN/RH. Cei care operează în mediul RN/RH trebuie să înțeleagă și să integreze acești factori în operațiile lor pentru realizarea succesului.

2. Cadrul acțional pentru managementul riscului în zonele postconflict

Dezvoltarea unei abordări centrate pe populație ne arată că populația relevantă trebuie înțeleasă la un nivel necesar pentru a sprijini schimbarea internă cu respectul cuvenit propriei guvernări. Înțelegerea populației este cheia dezvoltării controlului. Fără sprijinul populației, insurgenții vor fi mai puțin capabili să opereze într-o anumită zonă pentru o perioadă îndelungată. De aceea, așa cum s-a menționat deja, sprijinul populației este vital pentru realizarea succesului.

Sensibilitatea politică asociată cu menținerea voinței poporului celui care se implică în rezolvarea unei crize este esențială atunci când trebuie plătite costurile războiului. În schimb, nu se acordă considerație sensibilității politice a populației care sprijină acțiunile adversarului. Contrar, în RN/RH ambele sensibilități politice, ale celui care acționează și ale națiunii gazdă, trebuie luate în considerare, deoarece sprijinul ambelor părți trebuie obținut și menținut pe toată durata intervenției, pentru asigurarea succesului. De asemenea, ținând cont de situația politică proprie și a națiunii gazdă, activitățile RN/RH trebuie abordate ca o împuternicire a națiunii gazdă, a populației locale pentru găsirea unor soluții care să le permită să fie încrezători în propriile forțe. Cât timp activitățile RN/RH se vor concentra pe un angajament de lungă durată prin abordări indirecte, capacitățile serviciilor militare și civile se vor consolida, iar soluțiile proprii mai mult ca sigur vor fi eficiente. Pe de altă parte, dacă soluțiile și implementarea lor par a fi preluate sau mai rău, impuse de cel care se implică, fără a lua în considerare opțiunile populației locale, ele vor fi condamnate la eșec.

Din alt punct de vedere, dezvoltarea capacității forțelor de securitate ale națiunii gazdă susține o legitimizare a națiunii gazdă în ochii propriilor cetățeni și a comunității internaționale, este imperativă folosirea forțelor sale de securitate pentru siguranțarea granițelor fizice și a populației. Îndeplinirea acestei misiuni de securitate este vitală pentru succesul pe termen lung. Dezvoltarea capacității serviciilor esențiale ale națiunii gazdă se referă la faptul că fiecare societate necesită un anumit nivel al serviciilor esențiale și este de așteptat ca guvernarea acesteia să asigure populației un standard acceptabil de viață. Acestea includ mâncare, apă potabilă, electricitate, salubritate/gestionarea deșeurilor, asistență medicală, educație, menținerea ordinii publice, etc. Dacă statul greșește în asigurarea serviciilor esențiale adecvate, dă insurgenților posibilitatea de a exploata și câștiga suportul sau chiar legitimitatea asupra populației (terenul cheie).

Dintr-un alt unghi, cel al eficienței coroborat cu costuri asociate, propune o opțiune strategică de a utiliza o forță minimă într-o abordare pe termen lung, cu un risc minim, dar presiunea domestică poate determina decidentul politic să utilizeze o presiune mărită în speranța unei „rezolvări rapide”. Este un model determinat de experiența războiului tradițional care caută să înfrângă un adversar în cel mai scurt timp posibil prin folosirea unei puteri militare covârșitoare. Succesul în războiul tradițional vine de obicei din atacul direct asupra inamicului în scopul distrugerii lui sau pentru a-l forța să se predea. Abordarea și starea finală diferă în *domeniul* RN/RH, deoarece amenințările sunt cel mai bine contracarate folosind indirect soluțiile proprii națiunii gazdă și o abordare centrată pe populație care nu-i oferă inamicului sprijinul solicitat. Această abordare indirectă necesită angajare de lungă durată pe baza căreia se construiesc relații, se încurajează cooperarea și se obține succesul.

Una din recomandările importante adresate factorului decident în operațiile militare, se referă la faptul de a nu te baza doar pe forțele militare pentru realizarea succesului, lucru ce înseamnă că RN/RH este mediul în care „efortul decisiv este rareori cel militar”. Cea mai mare provocare pentru forțele militare este atingerea obiectivelor inițiale și transferul autorității către națiunea gazdă cât mai repede posibil. Această schimbare critică de putere, dacă este făcută greșit, poate fi văzută ca un aranjament manipulat extern în loc de o soluție proprie.

Identificarea factorilor cheie de mediu organizațional, necesari pentru realizarea succesului în mediul RN necesită o analiză profundă deoarece combaterea amenințărilor în mediul RN/RH este diferită față de mediul războiului convențional. Concentrarea pe îmbunătățirea legitimității națiunii gazdă direcționează efortul primar pe acele forțe, altele decât militare susținându-l atât pe cel care se implică cât și interesele națiunii gazdă. Concentrarea pe dezvoltarea regională se reflectă asupra organizațiilor concentrate pe regiuni care sunt cele mai capabile să identifice soluții prin înțelegerea și integrarea normelor locale sau regionale. “Există multe forme iar alegerea modului de intervenție – ideal, în așa fel încât să se reducă la minim regresul local – este la fel de critică precum decizia inițială de intervenție”. Sub aspectul relațiilor interumane, acestea pot asigura drumul pentru implementarea unei strategii. Ca un exemplu, șeicii locali care au sfere de influență în arii multiple (religioase, tribale, afaceri, guvernare, criminalitate, poliție) sunt mult mai capabili să ajute, decât cei care au mai puține sfere de influență.

În mediul RN/RH, formarea și dezvoltarea capacităților de folosire a forței de către forțele de securitate ale națiunii gazdă este critică pentru securitatea internă. Folosirea forței militare pentru stabilirea/restabilirea securității este necesară la început dar nu suficientă pentru stabilitatea pe termen lung. Intensificarea operațiunilor cu subunități mici duce la o creștere a necesității dezvoltării relațiilor de lucru apropiate, bazate pe încredere, cu forțele națiunii gazdă, pentru securitate și sprijin. O forță redusă crește credibilitatea afirmației conform căreia asistența este „cu și prin”. Oricum, această forță ar trebui să fie mai mult decât de îndeajuns atunci când, împreună cu forțele națiunii gazdă, poate asigura securitatea necesară. Această forță (a națiunii gazdă) trebuie să fie capabilă să prospere într-un mediu de sprijin minim și să opereze specific și continuu fără îndrumarea și protecția asigurată de forțele care asistă.

Un alt aspect este legat de o anumită descentralizare a procesului de decizie, unde cei care acționează trebuie să fie capabili să schimbe controlul operațional pentru creșterea eficienței. În timp ce a le lăsa „să-și ia zborul” poate fi dificil, mulți discută pe tema flexibilității și adaptabilității forțelor combinate cu „o structură de comandă și control subțiată și descentralizată”. A permite forțelor de sprijin să ia decizii cheie, schimbă modelul organizației de la una „de sus în jos” într-una mult mai descentralizată „de jos în sus”. Unitățile mici care operează în manieră descentralizată și depind secundar de națiunea gazdă pentru protecția forței sau asigurarea capacităților logistice realizează prompt succesul. În acest sens, ei trebuie să se folosească de conceptul gândirii „în afara cutiei” pentru identificarea problemelor și determinarea soluțiilor viabile fără a fi bazate pe sprijinul tradițional al organizațiilor și capacităților militare ale SUA. Aceasta înseamnă că micile unități trebuie să dea dovadă de creativitate și inovație în rezolvarea problemelor.

Nu în ultimul rând, unul dintre cei mai importanți factori de mediu organizațional este acela al punerii în aplicare, pentru forțele națiunii gazdă, a unui sistem de promovare și recompensare care

trebuie să fie bazat pe recunoașterea și recompensarea eforturilor depuse, ale căror rezultate nu pot fi pe de-a întregul identificate decât pe termen mediu și lung. În timp ce această schimbare este necesară pentru realizarea succesului în mediul RN/RH, ea nu este suficientă decât prin adaptarea sistemului de recompensare al organizației. Această concentrare asupra efectelor pe termen lung este în contradicție directă cu sistemul militar de promovare și recompensare. Acesta este destinat pentru a evidenția eficacitatea individuală și de organizație în „îndeplinirea misiunii” și asigură că doar cei mai calificați și mai eficienți indivizi sunt avansați în grad sau funcție. Cultura organizațională actuală a armatei traduce aceasta într-o listă de sarcini cuantificabile, care nu reflectă natura calitativă pe termen lung acțiunilor desfășurate.

Măsura eficacității folosită de militari tinde să fie concentrată asupra inamicului și îndreptată către unități de măsură ușor cuantificabile. Această abordare nu este în concordanță cu cerințele mediului RN/RH. Înțelegând acest aspect, comandanții trebuie să studieze efectele operațiilor în raport cu populația. O atenție mai mare acordată modului în care sunt percepute operațiile și guvernarea de către populație, poate constitui cheia succesului.

Măsurând efectele operaționale, este un pas înainte în direcția corectă. Acest lucru trebuie considerat un progres. Recompensarea și evaluarea personalului care execută operații în acest mediu trebuie realizate astfel încât să recompenseze și să pună bazele acestor practici ca parte a culturii organizaționale.

RN/RH este un mediu complex, cronofag, centrat pe populație și care necesită forțe special pregătite pentru a putea executa misiuni cu o reală șansă de succes. Diferențele evidențiate între războiul tradițional, liniar și cel neregulat sau hibrid, coroborate cu concentrarea pe înfrângerea militară a inamicului versus obținerea sprijinului populației relevante determină declanșarea unei comparații între forțele convenționale (CF) și SOF.

Comparația CF cu SOF prin prisma conflictelor actuale și viitoare confirmă faptul că forțele pentru operații speciale ar fi cele mai necesare dar nu și suficiente pentru condițiile conflictelor actuale cât mai ales a celor viitoare. Din această perspectivă, renunțarea la capacitățile convenționale poate crea o nouă vulnerabilitate imposibil de acoperit de acțiunile SOF. Rezultă deci, o necesitate acută pentru menținerea ambelor capacități și formularea răspunsurilor adecvate de ripostă eficientă împotriva amenințărilor actuale și viitoare. În plus, abordarea întrunită a capacităților celor două categorii generează formulări decizionale mult mai eficiente, în special atunci când toți cei implicați în procesul de luare a deciziei înțeleg corect modul de întrebuintare în operații al acestora.

Pe de altă parte, trebuie să înțelegem că dinamica mediului de operare, a războiului în general, este una rapidă și continuă. Deși conceptual vorbind, necesitatea operării în mod integrat se naște în urma unei analize destul de sumare, reclamă acest lucru o adaptare coerentă a ambelor categorii de forțe pentru tot spectrul de nevoi actuale și viitoare. Forțele convenționale trebuie să semene mai mult cu forțele speciale, să devină mai rapid adaptive schimbărilor din mediul de operare, iar forțele speciale să fie mai aproape de serviciile secrete, în măsură să execute întreaga gamă de misiuni într-un mediu extrem de schimbător și provocator. În plus, față de cele afirmate, unitățile de forțe pentru operații speciale actuale sunt singurele care au în componență elementele acționale cele mai adaptabile în măsură să acționeze eficient în mediul urban nou creat cât și în cel neregulat sau hibrid. Atributele nominalizate implică în mod direct adoptarea unei structuri de comandă suplă, cu factori de decizie care au la dispoziție toate resursele fizice, autoritatea morală și abilități de comandă pentru îndeplinirea misiunii încredințate în condiții de independență particularizată. Acest aspect conceptual important, necesită un înalt grad de competență, moralitate individuală și colectivă, un anumit nivel acțional operativ într-un cadru de comunicare eficient și de încredere. Ambele categorii de forțe, convenționale și speciale, își identifică locul lor în conflictele actuale și foarte probabil va fi și în cele viitoare. Însă fără echivoc, forțele pentru operații speciale au rolul lor important pentru perioada premergătoare declanșării conflictului propriu-zis (a momentului în care acesta devine vizibil de către opinia publică internațională) și ulterior, în menținerea lui până la îndeplinirea obiectivelor strategice stabilite.

Așa cum am arătat anterior, operațiile forțelor convenționale sunt caracterizate printr-o putere mare de foc, susținere robustă, capabilități de comandă și control (C2) extinse și un număr relativ mare al personalului. Operațiile SOF sunt caracterizate de unități mici cu personal special selectat și antrenat, care desfășoară misiuni cu un grad ridicat de risc, în medii ostile, interzise și sensibile din punct de vedere politic. Anumite provocări pot avea loc pe timpul cât forțele convenționale și SOF operează împreună și există posibilitatea exploatării unor anumite oportunități cu valoare mare. Integrând forțele convenționale cu SOF, nu numai că se crează capabilități unice, dar pot fi îndeplinite unele obiective altfel de neatins. Integrarea și interoperabilitatea permite ca un comandament întrunit (JFC) să profite de avantajul principalelor competențe și sisteme ale CF în folosul SOF. Operațiunile CF integrate cu acțiunile SOF pot produce un efect mai mare, într-un tempo mai rapid și cu un nivel de fratricid mult diminuat raportat la acțiunile desfășurate în mod independent.

Conflictele actuale și viitoare impun, fără echivoc, menținerea ambelor capabilități. Însă este adevărat faptul că, în conflictele actuale, se evidențiază o eficiență mult mai ridicată a forțelor pentru operații speciale. Acestea sunt forțe cu o puternică capacitate de adaptare la noile provocări și amenințări, au un anumit nivel de pregătire și un antrenament necesar îndeplinirii misiunilor încredințate, cu o independență operațională necesară atingerii obiectivelor trasate în timp scurt și în situații restrictive din punct de vedere temporal.

Concluzii și propuneri

În parcursul acestui material, am formulat o serie de opinii cu privire la poziția forțelor de operații speciale în conflictul neregulat/hibrid și am accentuat înțelegerea importanței factorilor critici de succes de mediu operațional și organizațional, a căror introducere, în planificarea și conducerea operațiilor acestora, poate fi considerată o condiție generatoare de succes.

Apreciem, de asemenea, necesitatea adaptării structurilor la noile condiții de utilizare a forțelor, în contextul noilor amenințări și a standardelor solicitate de alianță prin definirea clară a structurilor de forțe pe diferite eșaloane. În plus, nevoia de a lucra la nivel întrunit sau de punere la dispoziția grupărilor întrinite a elementelor specifice de acțiune, obligă operaționalizarea structurilor implicate pentru a acționa în mod specific și cu ușurință la acest nivel.

Studiul cu privire la modalitățile de integrare din punctul de vedere al interoperabilității forțelor, poate identifica aceste nevoi și în plus pe baza scenariilor constructive se poate ajunge la proiectarea unor noi structuri de forțe pentru operații speciale mult mai eficiente într-un mediu hibrid. În acest sens, a se identifica nevoile speciale de interoperabilitate pentru capabilitatea forțelor de a opera facil la nivel întrunit și pentru a fi în măsură să facă acest lucru la nivel interdepartamental/interagenții devine o necesitate. Apreciem acest lucru nu doar la nivelul forțelor armate, cât și pentru ceilalți parteneri din cadrul Sistemului Național de Siguranță, Apărare și Ordine Publică.

BIBLIOGRAFIE:

1. Fourth Generation Warfare-4GW – *Războiul de generația a patra: conflictul caracterizat prin eliminarea limitelor dintre război și politică, militari și civili.*
2. United States Joint Forces Command. (2006). *Irregular Warfare Special Study.* Washington D.C.: Joint Warfighting Center. Mureșan, M., Țenu, C., Stăncilă, L., Enache, D., Filote, D., *Securitatea Europeană la începutul mileniului III*, Editura U. N. Ap. „Carol I”, București, 2006.
3. United States Joint Chiefs of Staff. (2008). *Joint Publication 3-0, Joint Operations.* Washington, D.C.: Department of Defense, p. I-6.
4. Pașcu, I.M., Vintilă, S.N., *Teoria relațiilor internaționale. Note de curs*, Editura Școala Națională de Studii Politice și Administrative, Facultatea de Științe Politice, București, 2007.

5. Solana, J., *A secure Europe in a better world*, Thessaloniki European Council, 09 Aug 2016.
6. Mureșan, L., Pop, A., Bonciu, Fl., *The European Security And Defence Policy – A factor of influence on the actions of Romania in the field of security and defence, research paper*, The European Institute of Romania, București, 2004.
7. Sarcinschi, Al., *Elemente noi în studiul securității naționale și internaționale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.
8. Frunzeti, T., Zodian, V., coord, *Lumea 2007, Enciclopedie Politică și Militară*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2007.
9. David J. Painter, Mark C. Weaver, Scott C. White, *Reorganizing For Irregular Warfare*, 2009.
10. Dinu, M.Șt., Alexandrescu, G., *Surse de instabilitate*, Editura U. N. Ap. „Carol I”, București, 2007. Buzan, B., *Popoarele, statele și teama*, editura Cartier, Chișinău, 2000.
11. U.S. Department of the Army, Hybrid Threat, Training Circular 7-100 (Washington DC, November 26, 2010), 1-1.
12. Osborne, J. (2009, February). *Beyond Irregular Warfare: A Strategic Concept for Countering Irregular Adversaries and Engagement in Complex Security Environments*. Retrieved May 28, 2009, from Small Wars Journal.
13. United States Joint Chiefs of Staff. (2008). *Joint Publication 1–02: Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*. Washington, D.C.: Department of Defense pp. I–6
14. SSOCOM; USMCCDC. (2007). *Irregular Warfare (IW) Joint Operating Concept (JOC) V1.0*. Washington D.C.: Department of Defense.
15. SSOCOM; USMCCDC. (2007). *Irregular Warfare (IW) Joint Operating Concept (JOC) V1.0*. Washington D.C.: Department of Defense.
16. United States Joint Chiefs of Staff. (2008). *Joint Publication 1–02: Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*. Washington, D.C., Department of Defense.
17. U.S. Department of the Army, Hybrid Threat, Training Circular 7-100 (Washington DC, November 26, 2010), 1-1.
18. Coons, K. C., & Harned, G. M. (2009). Irregular warfare is warfare. *Joint Forces Quarterly* (52).
19. Osborne, J. (2009, February). *Beyond Irregular Warfare: A Strategic Concept for Countering Irregular Adversaries and Engagement in Complex Security Environments*. Retrieved May 28, 2009, from Small Wars Journal: <http://smallwarsjournal.com/mag/docs-temp/184-osborne.pdf>
20. USSOCOM; USMCCDC. (2007). *Irregular Warfare (IW) Joint Operating Concept (JOC) V1.0*. Washington D.C.: Department of Defense.

Lista de abrevieri

C2 – Comandă și Control

CF – Forțe Convenționale

COIN – Contrainsurgență

CT – Contraterorism

FID – Asistență și Sprijin în Străinătate

NATO – Organizația Tratatului Nord-Atlantic

RH – Război Hibrid

RN – Război Neregulat

SOF – Forțele pentru Operații Speciale

SSTR – Stabilitate, Securitate, Tranziție și Reconstrucție

TO – Teatru de Operații

USSOCOM – Comandamentul Operațiilor Speciale al Statelor Unite

UW – Război Neconvențional

NECESITATEA ADAPTĂRII STRUCTURII DE FORȚE PENTRU OPERAȚII SPECIALE CA RĂSPUNS LA PREZENTELE ȘI POTENȚIALELE PROVOCĂRI

Constantin NICOLAESCU

Colonel, doctorand în științe militare, ofițer în structura de forțe pentru operații speciale a
Ministerului Apărării Naționale
E-mail: conic0905@yahoo.com

Locotenent-colonel Daniel ROMAN

Lector universitar în Departamentul Forțe Terestre din cadrul Facultății de Comandă și Stat Major,
Universitatea Națională de Apărare „Carol I” din București
E-mail: danutroman2@yahoo.com

Rezumat: În urma decodificării realităților mediului geostrategic, am constatat necesitatea unei analize a efectelor rezultate în urma transformărilor la nivelul acestuia, asupra forțelor în general și asupra forțelor pentru operații speciale în particular. Efectele preconizate la care ne-am referit, reclamă o serie de măsuri urgente, unele fiind deja formulate și implementate la nivel de alianță, care au fost enumerate și analizate prin prisma complexității și eficienței acestei categorii speciale de forțe aflate în fața unor noi amenințări și provocări.

În finalul comunicării științifice, pe baza analizei am încercat să formulez câteva propuneri pertinente cu privire la ariile noi de cercetare, care prin abordarea lor vor constitui fundamentul necesar viitoarelor decizii, la nivel de performanță pentru organizația din care facem parte.

Cuvinte-cheie: forțe speciale, mediu de securitate, amenințări.

Introducere

Schimbările mediului de operare afectează întregul mecanism militar, nu în mod esențial, el fiind un sistem rezilient, dar conduce, în special în lipsa unei înțelegeri aprofundate a problematicii, la decizii care pot avea, pe termen lung, efecte dramatice asupra întregii organizații.

Experiența acumulată în Teatrele de Operații (TO), combinată cu o înțelegere greșită a mediului de operare, a condus către dorința de a „ridica” Războiul Neregulat (RN)/Războiul Hibrid (RH) spre a deveni „la fel de important strategic ca și Războiul Convențional”¹ (RC). Aceasta a condus la încercarea de a adapta cheltuielile, pentru menținerea echilibrului între capabilități. Prin înțelegerea diferențelor dintre RN/RH și cel convențional și a factorilor cheie, care realizează succesul în ambele, a devenit evident, în alianță, că o organizație potrivită pentru unul este nepotrivită pentru celălalt. Inițiativa de transformare a forțelor pentru operații speciale (SOF) ale Organizației Tratatului Nord-Atlantic (NATO) a încercat să pună bazele unei structuri SOF multinaționale și interoperabile ce conține capabilități deja existente care poate deveni mult mai potrivită pentru executarea cu succes a operațiilor, în special în TO, unde existau deja angajamente, dar mult mai important, în folosul statelor alianței, în cazul unei agresiuni generate de potențialii adversarii statali sau nonstatali.

---

¹ United States Department of Defense. (2008). *Department of Defense Directive 3000.07: Irregular Warfare (IW)*. Washington D.C.: United States Department of Defense, p. 2.

1. Forțele de Operații Speciale în noul context al mediului de securitate

În folosul celor afirmate mai sus și în urma analizei aprofundate, am identificat aspecte noi ale mediului de securitate, lucru pentru care am reformulat concepte și am redefinit utilitatea și sarcinile anumitor structuri, pentru a fi în măsură să formulăm cele mai eficiente măsuri.

Multiplele abordări ale sintagmelor securitate și mediu de securitate, executate de prestigioase instituții, ne conving de necesitatea obiectivă a obținerii unei viziuni comune în cele două cazuri care însă nu poate fi atinsă, decât prin conștientizarea faptului că multe dintre actualele provocări sunt și rezultatul existenței unor riscuri, amenințări și vulnerabilități comune, care necesită soluții de aceeași natură². Acest lucru presupune ca demersul de identificare a schimbărilor din mediul de securitate, să se constituie într-o analiză riguroasă a problematicii existente în jurul securității, delimitată și fundamentată pe certitudinea existenței a trei constante în mediul internațional: statul, ca actor principal, starea de anarhie prin lipsa unui guvern mondial și puterea, sub toate aspectele ei. În sensul celor prezentate, putem considera că, la momentul actual, la nivel global, sursa majoră de instabilitate cu cel mai mare potențial beligerant se află fie în dezechilibrele create de labilitatea sistemică a societății omenеști într-o perioadă de transformări profunde, fie în dorința de materializare imediată a puterii dobândite.

Identificarea unei formule optime de rezolvare în contextul mediului de securitate este apreciată ca fiind de o maximă importanță și de o prioritate crucială. În general, acești factori asigură o înțelegere mai profundă a ceea ce mediul operațional pare a fi în RN/RH și că SOF este una din organizațiile capabile să opereze cu succes într-un asemenea tip de conflict. Mediul operațional este definit ca „o combinație de condiții, circumstanțe și influențe care afectează angajarea capabilităților și cântărește în luarea deciziei de către comandant”³. Factorii de succes evidențiază diferențele în aceste condiții, circumstanțe și influențe ce afectează luarea deciziei de către liderii militari. Cei care trebuie să opereze într-un asemenea mediu trebuie să înțeleagă și să integreze acești factori externi alături de variabilele interne, ale organizației, în ipotezele de reorganizare dar și în planificarea operațiilor, lucru care poate face posibilă obținerea succesului structurii în mediu nou creat.

Ambianța operațională este una extrem de complexă, care necesită, în general, o abordare de lungă durată și care are ca centru de greutate obținerea și menținerea sprijinului populației relevante fapt pentru care urmărește și analizează modul de reacție și posibilele tendințe la întregul pachet de acțiuni desfășurate de militari. De aici rezultă necesitatea utilizării unui alt tip de structură pentru a fi în măsură să acționeze eficient și eficace. RH este extrem de diferit de cel convențional, pentru care armata este actualmente organizată și destinată a conduce operații de succes. Concentrarea pe sprijinul unei populații relevante versus concentrarea pe înfrângerea militară a inamicului crează diferențe majore și constituie punctul de plecare pentru orice fel de analiză. Executarea cu succes a misiunilor cu menținerea controlului asupra unui procent relevant al populației din zona de operații poate fi extrem de dificil și constituie baza sau punctul de pornire pentru formularea unor ipoteze valoroase.

Însă, această situație de o complexitate deosebită este în continuă schimbare și necesită adaptarea modului de gestionare considerat eficient, mai ales în cazul abordărilor pe termen lung. Astfel, o serie de posibile variabile trebuie luate în considerare, pentru a putea modifica, în timp scurt – dar mai ales util – formele de reacție abordate, sau acțiunile menite să prevină și să elimine eventuale situații tensionate generate de actori ostili.

Din acest motiv, este imperios necesară urmărirea și analizarea profesionistă permanentă a tabloului contextual și asumarea urgentă, la nevoie, a unor noi măsuri sau metode de acțiune.

---

² Frunzeti, T., Zodian, V., coord, *Lumea 2007, Enciclopedie Politică și Militară*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2007.

³ United States Joint Chiefs of Staff. (2008). *Joint Publication 1-02: Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*. Washington, D.C.: Department of Defense, p. 398.

2. Direcții și perspective ale Forțelor de Operații Speciale ca răspuns la noile provocări la adresa securității contemporane

„Războiul care are populația ca și punct de concentrare al operațiilor necesită o gândire și capabilități diferite față de războiul care se concentrează pe înfrângerea militară a adversarului⁴. De aceea organizațiile destinate RC nu sunt neapărat eficiente în mediul hibrid ca acelea special destinate și specific organizate – SOF.

Și totuși, Forțele Convenționale (CF) și-au demonstrat abilitatea de a executa un anumit tip de misiuni în RN/RH, cum ar fi: operațiuni de stabilitate și asistență și sprijin, dar cultura organizațională orientată pe nimicirea forței inamicului, amprenta mare, esența competențelor și sistemul de recompensare le reduce eficiența. Sunt aspecte organizaționale care limitează fundamental capabilitatea de a executa schimbările necesare pentru a deveni eficient în mediul RN/RH. Acest mediu necesită o organizație dinamică, prin care abordările indirecte și pe termen lung sunt favorabile pentru ajutorul națiunii gazdă în obținerea legitimității în ochii populației relevante. Într-un asemenea mediu o accentuare a dimensiunii și forței militare va avea, un efect rapid și contraproductiv.

Chiar dacă FC dovedesc o eficiență redusă în mediu hibrid sau neregulat, având posibilități relativ mici de executare eficientă a întregii game de misiuni pentru care sunt create, orice modificare majoră în organizarea lor, pentru a le face mai performante în RN/RH, le poate reduce eficiența în RC. Capabilitatea convențională credibilă este totuși, una extrem de importantă, una fără de care, chiar și cu o structură specială solidă, obținerea succesului poate fi un deziderat îndepărtat. În spatele succesului SOF, a eficienței și preciziei acestora, se află un substanțial sprijin non-SOF⁵. În majoritate, acesta nu poate veni decât din sfera convențională. În sprijinul celor afirmate, SOF nu pot fi produse în masă, selecția și pregătirea fiind un proces lung și foarte solicitant. FC rămân deci pilonul principal pe care se sprijină întregul spectru militar și de a cărui existență depind toate celelalte categorii, mai mult sau mai puțin speciale.

Totuși, dintr-o altă perspectivă, noul mediu operațional identificat în ultimele conflicte alături de tendințele de evoluție ale acestuia solicită modificări de substanță ale structurii de forțe pentru operații speciale, în primul rând pentru a o face mai flexibilă și adaptivă.

Înțelegând că există o rezistență instituțională la orice schimbare, aceste propuneri ne pregătesc mai bine pentru viitor. „De-a lungul istoriei, organizațiile militare – de mari dimensiuni – au ieșit în evidență prin rezistența lor la schimbare. Armata împărtășește rezistența la schimbare, inerentă profesiei militare”.⁶ În acest sens, apreciem că în urma analizei cadrului acțional al modului în care SOF își îndeplinesc misiunile în general, putem identifica acele schimbări necesare, care propuse spre implementare, pot conduce la creșterea eficienței acestui tip de forțe în noul context de securitate.

Trebuie să recunoaștem că majoritatea covârșitoare a resursei umane nu a fost angajată pe baza unor cerințe necesare desfășurării activităților sau misiunilor. Îndreptarea atenției către instruire, specializare, recalificare sau către recalibrarea, redimensionarea formelor de organizare din care militarii fac parte este imperios necesară. De cele mai multe ori structurile gigant, cu personal numeros, dar cu un nivel de pregătire mediocru sunt mai greu și mai costitor de gestionat decât o componentă suplă, dinamică, pregătită să-și asume decizii și acțiuni în timp real. Dezideratul tuturor, de la cea mai înaltă funcție până la inclusiv primul grad militar, este eficiența și satisfacția profesională.

Procesul de schimbare, în primul rând, începe cu o mai bună înțelegere a mediului de operare. Acesta nu conține doar cunoașterea definiției ci și înțelegerea nuanțelor hibridului și modul

⁴ United States Joint Chiefs of Staff. (2008). *Joint Publication 3-0, Joint Operations*. Washington, D.C.: Department of Defense, p. I-6.

⁵ <http://www.socom.mil/pages/SOFTruths.aspx>, accesat 27.10.2017, ora 13.02.

⁶ United States Senate, Committee on Armed Services. (1985, October). Staff report, 99th Cong., 1st sess. Defense Organization: The Need for Change . S. Prt. 99-86, <http://www.worldcat.org/title/defense-organization-the-need-for-change-staff-report-to-the-committee-on-armed-services-united-states-senate/oclc/15245347>, 26 sep 2016

în care se diferențiază de conflictul tradițional. A recunoaște că RN/RH necesită o gândire și capacități diferite pentru realizarea succesului scoate în evidență că anumite organizații sunt mai potrivite pentru RN/RH decât altele. Aceasta determină liderii militari și civili să înțeleagă faptul că realizarea succesului nu constă în a face pe toată lumea egal capabilă în a face de toate ci în ajustarea organizațiilor noastre pentru a dezvolta o mai bună și echilibrată abordare în vederea contracarării viitoarelor amenințări. Crearea unui element de cercetare și dezvoltare în armă, cu sarcini clare pentru analizarea tendințelor mediului de securitate ne poate transforma din reactivi în proactivi, cu un ușor avantaj în fața potențialilor adversari.

În al doilea rând, este necesar ca Ministerul Apărării Naționale să îndeplinească rolul de arbitru în procesul de echilibrare a balanței între capacitățile destinate RC și celui Neregulat/Hibrid. Chiar dacă nu toată lumea este proeficient egală în executarea celor cinci activități de bază ale RN/RH, iar angajarea în TO este orientată majoritar pe RN, procentul SOF din totalul armatei nu trebuie să depășească media NATO. SOF nu pot înlocui CF.

În al treilea rând, nucleul noii organizații, trebuie să includă acele elemente care ridică eficiența SOF pentru executarea misiunilor de bază ale mediului neregulat și/sau hibrid și le face capabile pentru integrarea cu succes a tuturor factorilor critici. Aceste elemente pot fi: SOF, Operațiunile Psihologice, Afacerile Militare-Civile. Solidificarea acestui nucleu are variante multiple, fie prin aducerea sub o comandă unică a unor elemente componente ale structurilor specifice deja existente fie prin crearea unor elemente proprii pentru executarea acestor tipuri de misiuni. Cea de a doua variantă este consumatoare de timp și resurse până când aceste elemente pot executa cu succes misiuni, iar prima pune la încercare rezistența la schimbare a instituției. Recomandările alianței de a avea sub comanda unică aceste elemente și, totodată, sprijinul celorlalte instituții din afara Ministerului Apărării Naționale pentru a asigura îndeplinirea cu succes al întregului spectru de misiuni în interes național și aliat ne obligă decidenții la luarea unei decizii care nu poate fi decât în avantajul nostru.

Ajustarea elementelor proprii responsabile cu managementul resurselor umane trebuie să constituie o prioritate în viitorul apropiat. Pentru întărirea comportamentului pozitiv și pentru stabilirea unei noi culturi organizaționale, bazată pe studiu și performanță, această măsură devine semnificativă prin scopul ei deși are un impact minor din punctul de vedere al schimbării efective a structurii. Modificările, ajustările care trebuie făcute la nivelul mentalității tuturor militarilor din structura SOF sunt esențiale pentru sănătatea organizației și pentru viitorul ei. Sănătatea structurii vine tocmai din reorientarea criteriilor de analiză a performanței pe efectele pe termen lung. Criteriile cuantificabile utilizate în analiza performanței în prezent, au în general efecte benefice pe termen scurt. Ele trebuie menținute, dar balanța trebuie înclinată către cele cu efecte pe termen lung. De exemplu, ar fi benefic de apreciat participarea în pregătirea viitorilor operatori, investiție pe termen lung, cu un coeficient superior celui cu care este apreciată tragerea individuală foarte bună. Nici una dintre ele nu este de neglijat, dar beneficiile în timp sunt în avantajul primului exemplu.

În sprijinul celor afirmate mai sus, devenind categorii de forțe a armatei și având un buget propriu, oferă SOF posibilitatea dotării corespunzătoare și planificării și executării unei pregătiri superioare, având la bază principiul ”antrenează-te precum vei lupta”, ceea ce poate face din această structură una de elită, capabilă să răspundă oricărei provocări, actuale sau potențiale.

Ceea ce se dorește în fond, este crearea unei structuri flexibile, cu un puternic caracter adaptiv, în măsură să facă față tuturor provocărilor generate de un mediu atât de maleabil și evolutiv ca cel hibrid, dar concomitent să îndeplinească toate sarcinile repartizate în toate celelalte situații. Ori, fără un control propriu al resurselor alocate, pentru planificarea judicioasă a acestora în funcție de cerințe, o asemenea organizație nu poate deveni eficientă atâta timp cât controlul administrativ este executat de o structură concentrată pe un alt tip de conflict și ale cărei priorități nu se suprapun cu cele enumerate mai sus.

Reorganizarea structurală a forțelor, de orice categorie, necesită sprijinul decidenților politico militari. Sprijinul acestora depinde, într-o oarecare măsură, și de legislația în vigoare care reglementează toate aspectele neclare și confuze și care solicită schimbarea structurală.

Cercetarea și analiza intensă și dificilă poate constitui un răspuns la problematica dificilă a mediului de operare nou creat. Adoptarea unor schimbări bazate pe un studiu profund, reduce la minim posibilitatea unei erori în abordarea viitoarei reorganizări.

Concluzii și propuneri

Pe parcursul acestei lucrări, am formulat o serie de opinii cu privire la situația de securitate a unui stat, separat sau parte a unei alianțe, și am încercat să accentuăm rolul și importanța forțelor pentru operații speciale din perspectiva unui potențial conflict, conturat ca unul extrem de provocator, în principal din punctul de vedere al întrebuirii forțelor. Mediul de securitate nou creat limitează dramatic posibilitatea întrebuirii forțelor ministerului apărării, până la declararea stării corespunzătoare. Ori tocmai această provocare generează ideea reevaluării situațiilor în care forțele, armate sau interagenții, pot fi întrebuite în raport cu destinația dar mai ales cu eficiența și experiența acumulată până în prezent.

Pentru argumentarea afirmațiilor despre necesitatea reconsiderării și regândirii implicării structurilor responsabile în zona cadrului de securitate, am abordat în particular specificul conflictelor actuale. De asemenea, am identificat câteva zone cheie, neacoperite, a căror atență abordare, în viitorul apropiat, poate constitui o modalitate eficientă de dezvoltare în domeniu.

Prima dintre acestea se referă la managementul resurselor umane pentru personalul militar, care evident necesită o schimbare din punctul de vedere al sistemului de recompense și al evoluției în carieră. Din punct de vedere al riscurilor pe care acesta trebuie să și le asume, pregătirea profesională elitistă este mult mai importantă decât recompensa. Pe de altă parte, înțelepciunea ce derivă din patriotism este o recompensă de care beneficiază statul român, iar Ministerul Aparării trebuie să echilibreze în mod atractiv investițiile în pregătire și evoluția în carieră.

A doua arie, ce ar trebui cercetată în viitor, se referă la posibilitatea de a coopera, la nivel aliat și al uniunii, pe linia contraterorismului. Un sistem informațional comun, bazat pe senzori naționali, dar cu o analiză transfrontalieră, se poate constitui ca unul foarte eficient, cu posibilități multiple de creare a unor pachete de ținte, ușor de angajat de forțele cu autoritate în domeniu. În sprijinul celor afirmate vine problematica imigranților, care intră în prim plan ca un factor generator de risc terorist.

A treia zonă care necesită o studiere atentă, se dovedește a avea două aspecte importante. Primul se referă la schimbările necesare pentru eficientizarea în mediul hibrid a tuturor forțelor interagenții la dispoziție, iar al doilea la ce ar trebui făcut pentru o mai bună cooperare între SOF și celelalte agenții de securitate, pentru a produce efectele dorite. Problematice și provocările generate de conflictul hibrid, în proximitatea teritoriului național, obligă la o reevaluare a opțiunilor de răspuns. În plus, a fi doar reactiv la aceste probleme prin răspunsuri sau măsuri generate de diverși stimuli se poate dovedi covârșitoare. Măsurile active și o cooperare apropiată, sub comandă unică a tuturor forțelor capabile să opereze eficient în aceste condiții, pot constitui soluția pentru contracararea acțiunilor adversarului sau pentru reducerea efectelor acestora.

Într-o societate din ce în ce mai pasivă, recunoașterea neajunsurilor, indiferent de cât de grave ar fi, este imperios necesară declanșării unei analize eficiente, însă nu este suficientă fără întreprinderea măsurilor necesare eliminării acestora. Schimbarea trebuie să fie fundamentată pe rezultatele acestei analize iar noua structură trebuie testată în cele mai dificile circumstanțe. Ulterior, chiar dacă se identifică nevoia unor mici ajustări, rezultate din practică, implementarea acestora finalizează un proces pe cât de anevoios și dureros pe atât de vital.

BIBLIOGRAFIE:

1. Strategia de securitate a României, Bucuresti, 2007.
2. Mureșan, M., Țenu, C., Stăncilă, L., Enache, D., Filote, D., *Securitatea Europeană la începutul mileniului III*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.

3. United States Joint Chiefs of Staff. (2008). *Joint Publication 3–0, Joint Operations*. Washington, D.C.: Department of Defense
4. Pașcu, I.M., Vintilă, S.N., *Teoria relațiilor internaționale. Note de curs*, Editura Școala Națională de Studii Politice și Administrative, Facultatea de Științe Politice, București, 2007
5. Solana, J., *A secure Europe in a better world*, Thessaloniki European Council, 09 Aug 2016
6. Mureșan, L., Pop, A., Bonciu, Fl., *The European Security And Defence Policy – A factor of influence on the actions of Romania in the field of security and defence, research paper*, The European Institute of Romania, București, 2004
7. Sarcinschi, Al., *Elemente noi în studiul securității naționale și internaționale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005
8. United States Department of Defense. (2008). *Department of Defense Directive 3000.07: Irregular Warfare (IW)*. Washington D.C.: United States Department of Defense
9. Frunzeti, T., Zodian, V., coord, *Lumea 2007, Enciclopedie Politică și Militară*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2007
10. United States Joint Chiefs of Staff. (2008). *Joint Publication 1–02: Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*. Washington, D.C.: Department of Defense
11. United States Joint Chiefs of Staff. (2008). *Joint Publication 3–0, Joint Operations*. Washington, D.C.: Department of Defense
12. United States Senate, Committee on Armed Services. (1985, October). Staff report, 99th Cong., 1st sess. Defense Organization: TheNeedforChange.S.Prt. 99–86, <http://www.worldcat.org/title/defense-organization-the-need-for-change-staff-report-to-the-committee-on-armed-services-united-states-senate/oclc/15245347>, 26 sep 2016

ORAȘUL INTELIGENT CONCEPT NOU ÎN PLANIFICAREA CIVIL-MILITARĂ

Sorina-Georgiana RUSU

Dr. urbanist, Asistent universitar, Universitatea de Arhitectură și Urbanism “Ion Mincu”,

Drd. științe militare, Universitatea Națională de Apărare “Carol I”, București, România

E-mail: rususorina2004@yahoo.com

Rezumat: În decursul istoriei, confruntările armate au afectat dramatic soarta localităților urbane, unde se aflau obiective strategice, dar și o populație semnificativă numeric. În contemporaneitate, orașul a devenit țintă în atacurile care distrug spațiul urban și afectează ireversibil populația. Rezistența orașului este pusă în mare dificultate, antrenând în acțiunile defensive nu doar propria comunitate, ci și organisme internaționale a căror misiune este de menținere a păcii.

Termenul de “oraș inteligent” generează astăzi ample dezbateri și polemici. Apărarea orașelor inteligente ar trebui poziționată într-o zonă ofensivă, articulată pe configurarea acestui nou tip de oraș.

Acțiunile de apărare în orașul inteligent trebuie să urmeze specificul impus de lupta în localități, analizând dimensiunile cinetice terestre și luând în calcul acțiunile aeriene intense, vizând nu doar atacul propriu-zis, ci și culegerea de date cu ajutorul dronelor. În acest context, sinergia este condiția esențială a succesului în procesul planificării civil-militare a orașului inteligent.

Cuvinte-cheie: oraș inteligent, oraș ofensiv, planificare civil-militară, securitate urbană, reziliență.

Introducere

În prezent, peste 50% din populația lumii locuiește în așezări urbane, dar potrivit UNDP¹, până în 2030, acest procent va crește cu 10%, ajungând la 60%. Această dezvoltare galopantă a impus ca agenda dezvoltării urbane la nivel mondial să se axeze pe câteva elemente fundamentale: *durabilitate, incluziune și flexibilitate*, venind astfel cu soluții de rezolvare a marilor provocări ale lumii contemporane.

Progresul economic este evident potențat de mediul urban. Poluarea atmosferei este un efect al progresului economic, mai ales în condițiile emanațiilor de gaze cu efect de seră. Acest fenomen este direct proporțional cu consumul energetic general semnificativ. Perspectiva dezvoltării centrelor urbane, în următorii 20-30 de ani, se va reflecta și într-o extindere majoră a suprafețelor construite, ajungând până la 1,2 milioane de kilometri pătrați în anul 2030. Consumul semnificativ de energie estimat pentru anul 2040 favorizează poluarea și pune în fața specialiștilor problema lărgirii zonei de resurse energetice și a descoperirii unor surse de energie regenerabilă, capabilă să satisfacă nevoile unei populații estimate la 9 miliarde de oameni. Același indicator asociază anului 2050 un număr de 6,3 miliarde de oameni² care vor trăi în mediul urban, confirmând perspectiva inevitabilă a unei aglomerații a mediului citadin, fenomen care va ridica probleme dificile în *administrarea orașului viitorului*. În acest context mondial, funcționalitatea orașului inteligent este o prioritate care ar trebui să vizeze deopotrivă și protejarea locuitorilor de eventualele agresiuni armate. Acest aspect vine să răspundă întrebării de ce avem nevoie de planificare civil-militară în orașul inteligent?

¹ United Nations Development Programme, disponibil la: <http://www.undp.org/>, data accesării: 21.01.2017

² Cf. <https://esa.un.org/unpd/wup/Publications/Files/WUP2014-Highlights.pdf>, data accesării 21.01.2017

La o simplă căutare pe Google a expresiei „smart city”, obținem 37.400.000 milioane de rezultate³. Termenul *oraș inteligent* generează ample dezbateri și polemici vizând configurarea unui oraș inteligent care să aibă drept componentă esențială capacitatea de apărare a acestuia.

Începuturile istoriei orașelor inteligente, ca expresie a civilizației, sunt legate de anul 1914, când primul semafor electric din lume, invenție a lui James Hoge, a fost instalat în Cleveland (SUA), la intersecția dintre Euclid Avenue și 47 East 105th Street. Astăzi, companiile care vând tehnologii inovative își promovează produsele prin care promit soluții pentru o mai bună administrare a orașelor, transpunând conceptul de inteligență în imaginea unui oraș-robot. Inteligența la care se face referire când se vorbește despre „smart city”, este menită să includă noile tehnologii în guvernarea orașelor, fapt ce forțează aceste așezări urbane să alterneze între adaptare și experiment. Însă, în opinia noastră, un oraș inteligent înseamnă mult mai mult decât simpla încorporare a tehnologiilor în funcționarea sa: *„Deoarece există mai multe tipuri de inteligență, considerăm că, pentru a căpăta sens, conceptul de oraș inteligent trebuie raportat la capacitatea de detecție, înțelegere și rezolvare a problemelor, corespunzătoare celor trei niveluri de organizare: material, al structurilor vii (neverbalizate) și cel socio-uman (verbalizat). Astfel, dependența spațiului fizic real - spațiu virtual crează capacitatea de a sesiza legătura dintre elementele unor situații (inter-legere), și de a găsi și comunica soluția corelată acestor raporturi, prin intermediul tehnologiilor IT. Deși dificil de realizat, această manifestare în plan fizic, a conexiunii spațiu real-spațiu virtual, poate da o consistență conceptului de oraș inteligent și poate produce operaționalizarea, scoțându-l de sub paradigma orașului ideal sau utopic al Renașterii.”*⁴

De ce avem nevoie de orașe inteligente, reziliente și sigure? Hazardele naturale și antropice pot provoca pagube însemnate, ireversibile, în orice oraș, oprind sau perturbând buna funcționare a vieții urbane. Experiența ultimilor ani, ne-a arătat că atacurile armate și atentatele teroriste⁵ în marile orașe sunt în creștere, iar dezastrelor naturale⁶ și-au făcut simțită prezența în tot mai multe zone urbane. Faptul că unele dezastre naturale se întâmplă aproape simultan cu amenințări armate sau atacuri teroriste, întărește convingerea că orașele viitorului trebuie să fie pregătite pentru provocări mixte atât de cauză naturală, cât și antropică. Este nevoie de mai multă cercetare concentrată pe pregătirea, prevenția, protecția, răspunsul și refacerea orașelor inteligente.

1. Evoluția localităților urbane în condițiile prognozate ale confruntărilor armate ale viitorului

Creier al deciziei, prin rolul politic, dar și economic și cultural, orașul reprezintă simbolul puterii și, de aceea, orice atac asupra unei astfel de așezări urbane implică nu doar pierderi materiale importante, ci și pierderi de vieți omenești, dând astfel semnalul privind rezultatul atacului inamic. În timp, conflictele armate au implicat orașul, relevând astfel atât constantele, cât și modificările suferite, în timp, de această categorie de așezare urbană. De la orașul vechi, cu ziduri și adăposturi (*orașul-cetate, fortăreață*) asediat fizic, astăzi s-a ajuns la orașul fără ziduri, dar puternic asediat mediatic, economic și imagologic, rezultatele urmărite fiind predarea acestuia nu asediatorilor, ci prepușilor și propușilor acestora, având ca miză dobândirea unui areal geografic important pentru economie, resurse, dar și vizând acapararea geografiei simbolice a puterii. Orașul fără ziduri are, în schimb, adăposturi împotriva armelor de nimicire în masă, a loviturilor aviației inamice etc. În acest sens, orașului cucerit i se poate impune o conducere social-politică favorabilă unor idei, atitudini față de economie și resurse, față de alianțe și orientări politice, economice, financiare. Facilitățile de care

³ Accesare a motorului de căutare Google în data de 8.10.2017

⁴ Sorina, Rusu, *The Relationship between Military Objectives and the Urban Settlements*, Proceedings The 11th International Conference “Strategies XXI” - Technologies - Military Applications, Simulations and Resources, p. 291

⁵ Doar în ultimul an, au avut loc opt atentate teroriste cu autovehicule, în Europa (Spania, Germania, Marea Britanie, Franța și Suedia). Aceste atacuri ar fi putut fi prevenite și printr-o proiectare a spațiilor publice care să împiedice accesul mașinilor sau să-l permită în anumite condiții de securitate.

⁶ Uraganele Katrina, Harvey, Irma, cutremurele din Mexic etc.

se bucură orașul modern rezolvă unele probleme de securitate a persoanei, dar pot avea și unele vulnerabilități rezultate din posibilitatea întreruperii sau condiționării alimentării cu gaze, apă, canalizare, comunicații terestre, radio, televiziune, fibră etc.

Etapele evoluției urbane au fost marcate de mărirea numărului populației, de reconfigurarea dezvoltării culturale și de civilizație, precum și de cerințele rezultate din izbucnirea unor conflicte armate în spațiul urban. Astfel, orice activitate de proiectare urbană destinată orașului modern a trebuit să aibă în vedere și dezvoltarea unor construcții militare de tip zid protejat, asigurarea surselor de apă independent de rețeaua localității, poziționarea adecvată în raport cu zona de comunicații, cu locurile de evacuare, de tratare și de refacere a forțelor și a mijloacelor de luptă. Toate deciziile privind reconfigurarea orașului prin dezvoltarea unor elemente cu rol defensiv au avut în vedere experiența noilor tehnologii militare, fapt care l-a poziționat într-o permanentă defensivă în raport cu atacatorii.

În condițiile războiului specific mileniului III, considerăm că apărarea va trebui poziționată într-o *zonă ofensivă*, articulată pe configurația *orașului inteligent*. Conceptul pe care îl propunem, acela de *oraș ofensiv*, va trebui să se proiecteze astfel încât să valorifice tehnicile de construcție și elementele naturale care țin de peisaj, în obținerea unor efecte optime de protejare împotriva acțiunilor distructive ale tehnologiilor militare (spre exemplu, tehnicile de ecranare a comunicațiilor).

În construirea de spații destinate locuirii, este necesară utilizarea materialelor non-inflamabile, a cămășilor de autostingere, destinate depozitelor de combustibili sau vehiculării acestora. Orașul modern, inteligent ar putea beneficia de spații de protecție civilă (adăposturi pentru populație), în care să se cultive plante producătoare de oxigen, capabile să se dezvolte în condiții de semiobscuritate sau chiar la întuneric. Preocupată de acest aspect, spre sfârșitul anilor '70, NASA a lansat un experiment vizând realizarea unui sistem ecologic de susținere a vieții care să poată fi aplicat chiar și în acele unități de supraviețuire Skylab⁷, utilizate în mi-siunea de trimitere pe Lună a unor echipaje umane. Prin acest experiment, s-a demonstrat capacitatea unor plante de a împrăști aerul chiar și în acel laborator spațial ermetic închis.

Într-un mileniu în care omenirea se confruntă cu efectele catastrofale ale poluării, valorificarea rezultatelor experimentului Skylab de către cercetătorii de la NASA s-a materializat în realizarea proiectului *casa ideală* (biohome), prin care s-a dovedit că plantele au capacitatea uriașă de a regenera și purifica aerul. Experimentul practicat de NASA a demonstrat că plantele alese cu grijă pot împrăști aerul, exercitând totodată și un rol estetic asupra ambientului.

În vederea asigurării cu hrană vegetală a oamenilor în situațiile unei crize alimentare survenite în timp de război, se impune pregătirea, încă din timp de pace a unor spații destinate cultivării unor plante din categoria alimentelor vegetale, dar și cu rol de medicament natural, de la ciuperci la alge de diferite soiuri. Aceste inițiative ar putea preîntâmpina situațiile de înfometare a populației pe timpul conflictelor armate în mediul urban, așa cum este, spre exemplu, cazul populației civile din așezările urbane bombardate din Siria, Afganistan și Irak. Crearea de surse de apă alternative este o prioritate a orașului inteligent aflat în conflict. Spre exemplu, construirea unor puțuri de apă la mari adâncimi, dar și folosirea apei din condensul provenit de la aparatele de aer condiționat (dezumidificatoarelor), ar putea rezolva cel puțin parțial această problemă vitală a omenirii. La acestea s-ar putea adăuga plantele care păstrează în frunze mari cantități de apă, care să poată fi folosite la nevoie.

2. Elemente specifice ale planificării apărării în orașele inteligente

Viitorul orașului inteligent depinde în egală măsură atât de dominarea activităților specifice de nivelul tehnologiei informației și a comunicațiilor, dar și de crearea de noi servicii pentru cetățeni, menite să stimuleze dezvoltarea economică. Consiliul Mondial pentru Date Urbane (WCCD) și Global Cities Institute (GCI) de la Universitatea din Toronto (Canada) au elaborat indicatori urbani care sunt aplicați în proiectele urbanistice din întreaga lume, inițiativă mondială importantă cu privire la

⁷ Cf. https://www.nasa.gov/mission_pages/skylab, data accesării: 18.03.2017.

orașele inteligente construite pe baza unui standard internațional. Biroul de Management Tehnic al ISO definește conceptul în discuție astfel: un oraș este inteligent când accelerează ritmul progresului său pe plan social, economic și de dezvoltare durabilă în fața provocărilor precum dereglarea climatică, avântul demografic și instabilitatea politică și economică, îmbunătățind raportul său cu societatea, metodele sale de leadership, caracterul transversal al abordării sale (dincolo de disciplinele și sistemele urbane) și utilizarea datelor și tehnologiilor moderne pentru a furniza servicii mai bune și o calitate superioară a vieții celor care locuiesc în ele, precum și pentru generațiile următoare, fără a dezavantaja alte comunități și fără a degrada mediul.⁸ Detaliind aceste deziderate ale populației din întreaga lume, directorul executiv al Programul Națiunilor Unite pentru Așezăminte Umane (ONU Habitat⁹), Joan Clos, susține că ”orașele și efectele urbanizării asupra calității vieții oamenilor trebuie tratate de acum înainte ca o știință. Această știință a orașelor utilizează mediile urbane ca locuri de analiză și le compară pentru a determina modele de urbanizare. Schimbarea climatică, explozia populației mondiale și exodul rural îmbinate înseamnă că dezvoltarea umană va avea loc în orașe”¹⁰.

Aplicând aceste standarde, Amsterdam a devenit unul dintre primele orașe certificate în conformitate cu ISO 37120, deoarece investițiile în echipamente și structuri de comunicație au stimulat dezvoltarea economică durabilă, prin care s-a reușit asigurarea unei calități superioare a vieții, prin utilizarea eficientă a resurselor naturale. La Global Cities Institute și la Consiliul Mondial pentru Date Urbane, care coordonează utilizarea standardului respectiv, observăm că majoritatea orașelor Fundației WCCD constituie astăzi operă de pionierat în domeniu. Primele 20 de orașe care au adoptat standardul au și centre naționale în domeniu: la Londra (Urban Innovation Centre), în Dubai (Urban Innovation Hub), la Boston (Innovation District), la Barcelona (@ 22 Barcelona Lab) și la Los Angeles (Civic Innovation Lab).

Atât amenințările teroriste, cât și schimbările climatice pun tot mai multă presiune pe planificatorii urbani civili sau militari, determinându-i să găsească soluții noi de configurare a orașelor pentru a fi reziliente la provocările de securitate actuale și viitoare. De aceea considerăm că lupta împotriva acestor amenințări trebuie începută din faza de concepție și proiectare a clădirilor, infrastructurii și tuturor elementelor care compun atât ansamblul urban real, cât și pe cel virtual. Acest lucru implică planificarea orașului inteligent prin anticipare și prevenție dar și răspuns și adaptare la noile condiții survenite în urma unor hazarde naturale sau antropice. Acțiunile de apărare în orașul inteligent trebuie să urmeze specificul impus de lupta în localități, analizând dimensiunile cinetice pedestre/terestre și luând în calcul acțiunile aeriene intense vizând nu doar atacul propriu-zis, ci și culegerea de date cu ajutorul dronelor.

În condițiile războiului de astăzi, forțele aflate în conflict beneficiază de dotări tehnice de calitate cărora depinde finalul atacurilor. În situația în care toate dotările tehnice sofisticate au vulnerabilități de funcționare (spre exemplu ecranarea, bruiatul care pot afecta major culegerea datelor), orașul în conflict trebuie să aibă alternative la mijloacele de comunicații. În orașul inteligent, senzori vor fi încastrați/incorporați în străzi, clădirile vor fi conectate la internet, bunurile vor fi supravegheate de camere și drone, sistemul urban va fi recalibrat prin utilizarea datelor primare în timp real despre energie, apă, climă, transport, deșeuri și infracționalitate.

3. Cooperarea civil-militară pentru planificarea obiectivelor destinate apărării în localitățile urbane

Planificarea adecvată, funcțională și eficientă a obiectivelor militare din localitățile urbane trebuie să fie rezultatul unei bune cooperări între societatea civilă și autoritatea militară. Prezența într-

⁸ Jean-Claude, Tourneur, *Orașe inteligente și durabile*, disponibil la: http://www.standardizarea.ro/revista_standardizarea, data accesării: 7.01.2017

⁹ Cf. <http://www.worldsmartcity.org/> și <http://www.unhabitat.org/categories.asp?catid=9>, data accesării: 3.03.2017

¹⁰ Jean-Claude, Tourneur, *Orașe inteligente și durabile*, disponibil la: http://www.standardizarea.ro/revista_standardizarea, data accesării: 7.01.2017

o localitate a unor obiective militare a produs populației civile un disconfort datorat mai multor factori. În primul rând, caracterul de circuit închis al obiectivelor militare a ținut la distanță populația civilă și a creat o zonă interzisă, deși geografic aceasta aparține comunității. Restricțiile - mergând până la interzicerea fotografiatului în zona obiectivului - au accentuat bariera dintre autoritatea militară și civili. Pe de altă parte, prezența obiectivelor militare pe teritoriul unei așezări urbane creează un grad înalt de vulnerabilitate pentru populație, deoarece, în eventualitatea unui atac armat, țintele de bază sunt obiectivele militare, a căror distrugere poate grăbi cucerirea localității.

Un alt aspect al planificării urbane în raport cu obiectivele militare, ține de camuflare, ca metodă de protejare a clădirilor și, implicit a oamenilor, în caz de atac armat asupra localității. Prezența obiectivelor de interes militar într-o localitate o vulnerabilizează în fața atacurilor și afectează viața comunității. Din acest motiv, camuflarea localității cu alte mijloace decât folosindu-le pe cele aplicate până acum, reprezintă o temă de cercetare importantă, cu scopul de a identifica soluții noi și eficiente, cu funcționalitate multiplă.

Un alt aspect care vizează perspectiva optimizării colaborării dintre societatea civilă și autoritatea militară în activitatea de planificare a spațiului urban are ca punct de plecare tehnici de proiectare a clădirilor civile, cu un potențial ridicat de *autoapărare*. În acest sens, considerăm necesară reconfigurarea conceptului de oraș inteligent în contextul războiului continuu.¹¹ Din această nouă perspectivă, virtuțile tehnologiei avansate care stau la baza orașului inteligent ar trebui să dezvolte o *componentă ofensivă*, cu funcție de apărare și de ripostă numai în caz de atac, asigurând astfel protejarea populației și a valorilor materiale ale comunității. Aplicarea acestui nou concept va duce la reconfigurarea orașului și va crea dificultăți acțiunilor inamice de atac asupra localităților. În același context, se impune regândirea cercetărilor și în domeniul armamentului de tip ofensiv, capabil să atace chiar și orașul ofensiv, inteligent și sigur.

Concluzii

Considerăm că implicarea puterii militare în orașul inteligent trebuie să aibă în vedere noul concept de oraș inteligent *ofensiv*, desfășurând acțiuni pașnice cu caracter preventiv, în raport cu potențialele atacuri armate. Schimbarea statutului acestui tip de așezare, prin asumarea *caracterului ofensiv, pașnic și preventiv*, în raport cu potențialele amenințări de ordin intern sau extern impune deschiderea unor noi proiecte de cercetare în cadrul unui parteneriat corect fundamentat dintre autoritatea militară, ca factor de putere și societatea civilă, ca beneficiar al acțiunilor de apărare.

O vulnerabilitate a orașului inteligent echipat cu tehnici avansate constă în faptul că resursa umană este condiționată de funcționarea într-un algoritm al tehnicii, ignorându-se posibilitatea ca interacțiunile om-oraș inteligent să vicieze într-un mod incontrolabil capacitatea de apărare a urbei. În același timp, o provocare a orașului inteligent este reprezentată de asigurarea apărării cetățenilor fără periclitatea dreptului la intimitate și viață privată a acestora.

Pentru punerea în operă a noului concept, considerăm necesară prezența în grupuri de lucru mixte de proiectare urbană, a specialistului militar (ofițer de operații), astfel încât intențiile urbanistice de viitor să capete girul și garanția modului de apărare inteligent, sigur, fără risc nociv asupra cetățenilor, pregătit în orice moment să-i apere, prin ripostă la atacurile venite din exterior. Prevenirea atacurilor teroriste și a catastrofelor naturale trebuie să fie o componentă esențială a orașului inteligent, reglementată încă din faza de concepție și proiectare, materializând sintagma din ce în ce mai folosită în evaluarea spațiului urban, aceea de oraș sigur.

BIBLIOGRAFIE:

1. Mintzberg, Henry, *The Rise and Fall of Strategic Planning*, Prentice Hall International (UK), 1994
2. Orzeață, Mihail, *Războiul continuu*, Ed. Militară, București, 2011
3. Orzeață, Mihail, *Între război și pace. Lumea dominată de conflicte în care trăim*, Ed. Militară, București, 2013

---

¹¹ Cf. Mihail, Orzeață, în *Războiul continuu*, Editura Militară, București, 2011

4. Robinson, Paul, *Dicționar de securitate internațională*, trad. Monica Neamț, Ed. CA Publishing, 2010
5. Rusu, Sorina, *The Relationship between Military Objectives and the Urban Settlements*, Proceedings The 11th International Conference “Strategies XXI” - Technologies - Military Applications, Simulations and Resources, p. 291
6. *** Batty, M. et al. "Smart Cities of the Future". *European Journal of Physics Special Topics* 214: 481–518. published on <http://link.springer.com/article/10.1140%2Fepjst%2Fe2012-01703-3>
7. *** *Definitions and overviews*, Smart Cities Council, on <http://smartcitiescouncil.com/smart-cities-information-center/definitions-and-overviews>
8. *** Giffinger, Rudolf; Christian Fertner; Hans Kramar; Robert Kalasek; Nataša Pichler-Milanovic; Evert Meijers, *Smart cities – Ranking of European medium-sized cities*, 2007, published on http://www.smart-cities.eu/download/smart_cities_final_report.pdf

WEBOGRAFIE:

1. <http://www.undp.org/>
2. <http://www.nato.int>
3. https://www.nasa.gov/mission_pages/skylab
4. http://www.standardizarea.ro/revista_standardizarea
5. <http://www.unhabitat.org/categories.asp?catid=9>
6. <http://www.worldsmartcity.org/>
7. <https://esa.un.org/unpd/wup/Publications/Files/WUP2014-Highlights.pdf>

IMPACTUL PUTERII POLITICE INOVATIVE ASUPRA CULTIVĂRII FLEXIBILITĂȚII MANAGERIALE ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII ȘI SECURITĂȚII ECONOMICE

Constantin BRAN

Student doctorand al Facultatii de Antreprenoriat, Ingineria si Managementul Afacerilor (FAIMA)
din cadrul Universitatii Politehnica din Bucuresti, Romania
E-mail: constantin_bran@yahoo.com

Rezumat: *Flexibilitatea managerială este un factor cheie al managementului strategic care facilitează organizației adaptarea rapidă la turbulențele mediului. Implementarea flexibilității manageriale, la nivel intra și extra-organizațional, poate conduce la controlul și diminuarea riscurilor, respectiv la obținerea unor beneficii ocazionale sau a progresului în cazul unei strategii elaborate. Puterea politică inovativă este factorul care influențează decisiv cultivarea și manifestarea flexibilității manageriale la nivel organizațional, putând să o limiteze sau să o extindă, în funcție de obiectivul stabilit.*

Cuvinte-cheie: *securitate economică, inovație, putere politică inovativă, flexibilitate managerială, flexibilitate organizațională, management strategic, impact politic.*

Introducere

Decidenții națiunii sunt deținătorii puterii politice ca urmare a votului de încredere acordat de către cetățeni pentru investirea în funcțiile de la vârful puterii statale. Un cercetător francez aprecia că guvernanții care dețin puterea politică pot hotărî în numele întregii națiuni având dreptul legitim de a conduce, prin deciziile proprii, pe toate celelalte puteri sociale, fără obligația de a se supune vreuneia dintre acestea.^[1]

Rareori decidenții puterii politice acceptă schimbări, obișnuind să rămână fideli propriilor dogme, ignorând consecințele care pot rezulta din practicarea îndelungată a unei *gândiri rigide*.

1. Puterea politică și flexibilitatea managerială

1.1. Puterea politică

Puterea politică este singurul tip de putere investit cu forță necesară de a folosi constrângerea în caz de forță majoră. În ceea ce privește răspunderea politicianilor, suveranitatea puterii nu trebuie să le permită, persoanelor care guvernează, să se sustragă la nevoie unui control social, puterea fiind deținută finalmente de către popor.^[2]

Câteva dintre funcțiile puterii politice sunt:

- crearea legilor, urmărirea aplicării și respectării acestora;
- asigurarea unui climat de ordine și pace;
- sprijinirea și facilitarea progresului economic;
- întărirea organizațiilor în vederea adaptării acestora la cerințele contemporane;
- temperarea inegalităților economice și a inechităților sociale;
- organizarea și menținerea în stare de funcționare a întregii societăți

---

[1] Guy Godin "Jean-William Lapierre, *Essai sur le fondement du pouvoir politique*, Publication des Annales de la Faculté des lettres, Aix-En-Provence, Ophrys, 1968, Laval théologique et philosophique 291 (1973): 98– 104. DOI : 10.7202/1020343ar website: <https://www.erudit.org/fr/revues/ltp/1973-v29-n1-ltp0987/1020343ar.pdf> , disponibil la 28.09.2017;

[2] Idem [1];

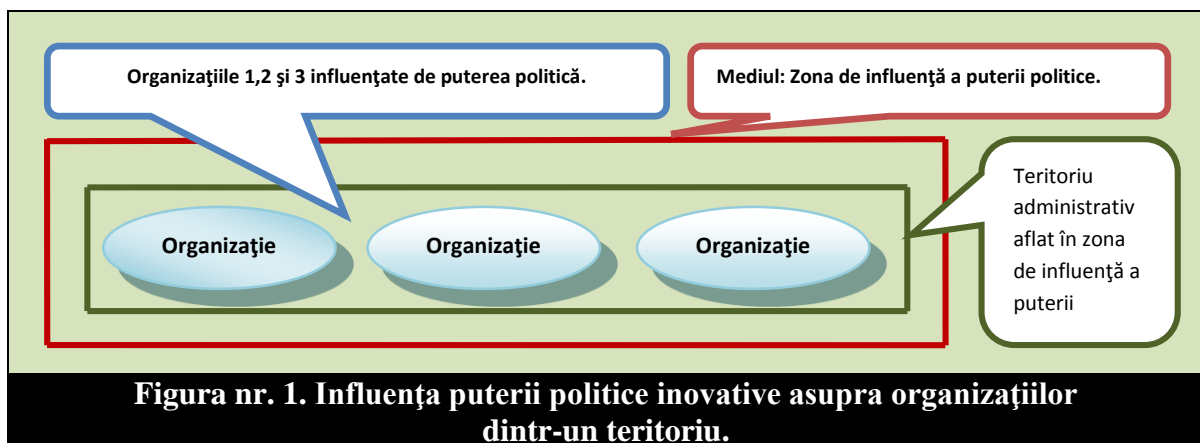
- alte acțiuni și intervenții necesare dezvoltării per ansamblu a societății.

În perioada post-decembristă s-au făcut cercetări privind nașterea și funcționarea *puterii politice* în România și s-au colectat răspunsuri la dileme precum: ^[3]

- cine și cum câștigă puterea?
- cum funcționează mecanismul electoral prin care sunt ocupate pozițiile de decizie de la vârful statului român?
- cine ne conduce, respectiv care este profilul social al celor care ocupă poziții de decizie la vârful aparatului de stat la nivel central și local, precum și în partidele politice?
- cine beneficiază cel mai mult din distribuția avuției create în economie?
- în folosul cui funcționează, cu preponderență, puterea politică?

O analiză a puterii politice în ceea ce privește problemele guvernului au vizat chiar unele argumente împotriva unei supraevaluări a problemei statului în dezbaterile politice și teoria socială. De asemenea, au fost elaborate diverse instrumente conceptuale pentru a analiza diversele alianțe dintre autoritățile politice și alte autorități care au încercat să reglementeze cât mai eficient activitatea economică, viața socială și comportamentul individual. ^[4]

Indiferent de momentul în care sunt investiți în funcție și preiau puterea politică, guvernanții și legiuitorii au obligația de a proteja, prin deciziile pe care le iau, zona administrativă aflată în sfera lor de influență. Într-un areal economic securizat, toate organizațiile au șansa unei dezvoltări rapide sau, din contră, pot regresa dacă nu găsesc resurse pentru a supraviețui. Impactul puterii politice inovative asupra organizației este redat în figura nr. 1. *Influența puterii politice asupra organizațiilor dintr-un teritoriu (contribuția autorului).*

Figura nr. 1. Influența puterii politice inovative asupra organizațiilor dintr-un teritoriu.

O economie puternică se construiește într-un mediu adaptiv. O țară, deși poate fi bogată în resurse naturale, dacă nu se adaptează tendințelor globale, riscă să nu aibă capacitatea de a genera bunuri și servicii cu valoare adăugată de pe urma resurselor deținute. Dacă mediul nu dispune de resurse sau le deține într-o cantitate limitată, atunci puterea politică, statul, trebuie să găsească soluții pentru a le procura la un preț echitabil. Securizarea spațiului economic mai înseamnă, printre altele, și securizarea resurselor și a organizațiilor care investesc pentru a produce și exportă valoare adăugată. Doar în acest mod mediul economic se poate dezvolta în conformitate cu strategiile naționale pe termen lung.

Valorificarea directă a resurselor disponibile conduce temporar la obținerea unor avantaje economice, însă acestea sunt minime. În timp, efectul unei asemenea practici poate fi pierderea avantajului strategic datorat posesiei resurselor, unele rare și poate imposibil de redobândit.

[3] STĂNESCU, Iulian, *Puterea politica in Romania. De la comunism la noul capitalism*, Editura: Universul Juridic, ISBN: 978-606-26-0083-9, 2014;

[4] ROSE, NIKOLAS, and MILLER, P. "Political Power beyond the State: Problematics of Government." *The British Journal of Sociology* 43, no. 2 (1992): 173-205. doi:10.2307/591464;

Într-o asemenea situație ipotetică, liderii puterii politice vor pierde și puținele avantaje forte care puteau fi invocate în momentul unor eventuale negocieri, ce pot avea loc pe plan internațional, conform tendințelor de globalizare.

1.2. Puterea politică inovativă

În accepțiunea autorului, conceptul de “*putere politică inovativă*” poate fi definită ca o trăsătură specifică a deținătorilor puterii care își pot folosi creativitatea pentru a inova în scopul generării de beneficii pentru statul pe care îl reprezintă și în numele căruia decid. Creativitatea este factorul determinant care permite apariția inovației. Inovația implică transformarea unei situații, metode sau a unei resurse într-o alta nouă cu valoare superioară, care poate fi utilizată cu performanțe sporite, indiferent de domeniul de aplicabilitate.

Nu întotdeauna un produs sau un sistem inovator au capacitatea de a asigura adoptarea și difuzarea unei inovații descoperite.^[5] Compania americană de consultanță în management Boston Consulting Group apreciază că “inovația este procesul de realizare a unor îmbunătățiri prin introducerea a ceva nou”.^[6] Abilitatea unei organizații de a inova a devenit una dintre cele mai importante capacități necesare în noua economie bazată pe cunoaștere. Cunoașterea culturii inovative unei organizații, structuri, puteri poate prezice tipul de inovație existentă la nivelul mai multor domenii de activitate sau industriei.^[7]

Rezultatul inovației poate fi un nou produs inventat, o nouă lege emisă de guvern sau pur și simplu o nouă idee care încurajează gândirea nouă.^[8] Într-o altă ordine de idei, inovația este și adoptarea unui dispozitiv, sistem, program, proces, produs, serviciu sau a unei politici care sunt noi pentru organizația care le adoptă.^[9] Raportat la analiza puterii politice, inovația capătă valențe pozitive atunci când este utilizată pentru a crește nivelul de bunăstare la nivel social. O putere politică inovativă poate avea capacitatea de a elabora și implementa politici sociale și economice viabile care să sprijine pe baze realiste creșterea economică și să contribuie semnificativ la îmbunătățirea calității vieții.

Puterea politică inovativă poate căpăta și forma unor noi metode de organizare la nivelul relațiilor comerciale internaționale pentru creșterea exporturilor sau micșorarea deficitului comercial, în sprijinirea micilor antreprenori pentru a dezvolta un mediul economic local durabil, în cercetare-dezvoltare pentru ca România să dispună de tehnologii competitive etc. Din păcate, experiența ne demonstrează că actorii puterii politice și-au folosit capacitatea de a utiliza inovativ puterea, cu precădere în scopuri personale sau în interesul organizațiilor pe care le-au reprezentat. Situația poate fi îndreptată dacă politicienii, știința, tehnologia și inovația conlucrează pentru a reconfigura sistemul puterii politice autohtone în contextul unei presiuni tot mai mari a globalizării, manifestată printr-un capitalism digital fără frontiere, creator de noi paradigme și paradoxuri.^[10]

1.3. Flexibilitatea managerială - activul intangibil al strategiei organizaționale

Prin sintagma *flexibilitate managerială (Fm)* înțelegem un proces managerial adaptiv la cerințele și turbulențele mediului în care organizația își desfășoară activitatea.^[11] Cât de flexibil poate fi un proces managerial depinde de anumiți factori precum: securitatea mediului economic și socio-

[5] FROST, Peter J., EGRI, Carolyn P., (1990) “*Influence of Political Action on Innovation: Part I*”, Leadership & Organization Development Journal, Vol. 11 Issue: 1, pp.17-25, <https://doi.org/10.1108/01437739010142512>;

[6] THE BOSTON CONSULTING GROUP, site web: <https://www.bcg.com/>, disponibil la data de 15.09.2017;

[7] DANKS, Shelby; RAO, Jay; ALLEN, Jeff M. *Measuring Culture of Innovation: A Validation Study of the Innovation Quotient Instrument (Part 2)*. *Performance Improvement Quarterly*, 2017, 30.1: 29-53;

[8] Idem [6];

[9] DAMANPOUR, F. (1991) *Organisational Innovation: A Meta-Analysis of Effects of Determinants and Moderators*, Academy of management Journal, 34, No.3, 1991, p.555-590;

[10] MASHELKAR, Raghunath Anant. *Impact of science, technology and innovation on the economic and political power*. *AI & society*, 2017, 32.2: 243-251.

[11] BRAN, Constantin; TIGANOAI, Bogdan; IONESCU, Sorin. *The impact of agile approach of organisation on management flexibility*. In: International Conference of Management and Industrial Engineering. Niculescu Publishing House, 2017. p. 335.

politic, capabilitatea militară, nivelul de educație și calitatea cunoștințelor conducătorilor, viziunea politică, disponibilitatea și valoarea resurselor, viziunea și gândirea managerială, alte oportunități contextuale.

Schimbarea poate deveni un precursor al flexibilității manageriale. Un proces managerial devine flexibil în momentul în care se acceptă ideea de schimbare. Din această perspectiva flexibilitatea managerială poate fi atât un efect, cât și o cauza a schimbării.

De regulă, *procesul managerial flexibil* este un proces adaptiv sau o metodă de optimizare a rezultatelor obținute în urmă schimbării. În funcție de contextul aplicat, *ecuația flexibilității manageriale* poate avea următoarea formă (formulă nr.1, contribuția autorului):

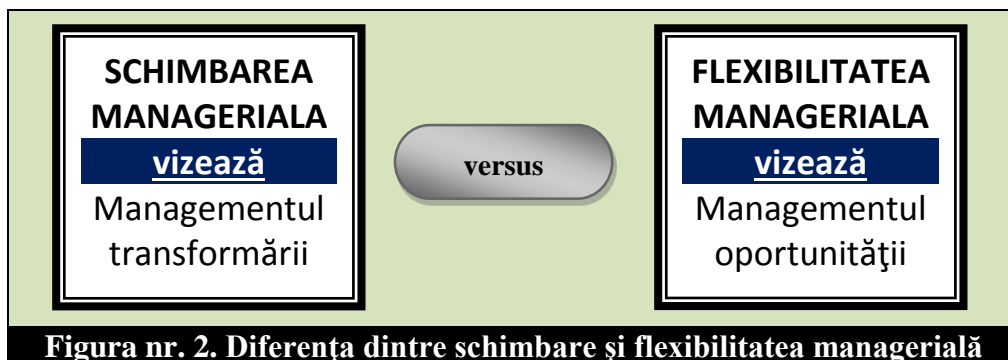
$$\mathbf{F = S + D + Fo} \quad (1)$$

Unde,

F = flexibilitate managerială;
S = schimbarea;
D = decizia;
Fo = fructificarea oportunității.

Flexibilitatea managerială este esențială în orientarea unei organizații (civile sau militare) către realizarea obiectivului și obținerea succesului. Dacă în literatură de specialitate sunt acordate spații extinse managementului schimbării, despre flexibilitatea managerială se amintește foarte rar.

Dacă schimbarea este analizată din perspectiva managementului schimbării, flexibilitatea managerială este cercetată din perspectiva managementului oportunității, conform figurii nr. 2. *Diferența dintre schimbare și flexibilitatea managerială (contribuția autorului).*

Figura nr. 2. Diferența dintre schimbare și flexibilitatea managerială

În mod firesc apar unele întrebări precum: Care sunt efectele schimbării? Câte beneficii ne-au adus? Din perspectiva teoriei flexibilității manageriale, aici intervine marele avantaj care constă tocmai în îmbunătățirea capacității de conducere a organizației cu scopul de a obține beneficiile scontate. Aceste rezultate sunt ulterior manageriate pentru a permite realizarea îmbunătățirii continue a activităților, proceselor și procedurilor vizate.

Conform Eurostat, pentru susținerea proiectelor inovative pentru anul 2014 s-au alocat în România 4.060 mii Euro. Situația este prezentată detaliat în tabelul nr. 1. *Total activități de inovare și cheltuieli la nivelul organizațiilor (Eurostat, S2014):*

Tabel nr. 1. Total activități de inovare și cheltuieli la nivelul organizațiilor (Eurostat, 2014)					
1.Italy	114,581	6.Poland	31,396	11.Belgium	26,632
2.France	110,273	7.Sweden	31,037	12.Portugal	25,646
3.Turkey	107,460	8.Austria	29,766	13.Finland	19,057
4.Germany	80,696	9.Czech Republic	28,372	14.Greece	18,210

5.Netherlands	52,086	10.Spain	27,583	15.Norway	16,880
16.Switzerland	15,356	21.Slovenia	6,006	26.FYR of Macedonia	2,840
17.Hungary	8,778	22.Bulgaria	5,576	27.Denmark	2,742
18.Croatia	7,144	23.Slovakia	4,843	28.Latvia	2,496
19.Lithuania	7,084	24. România	4,060	29.Cyprus	2,287
20.Ireland	6,067	25.Estonia	3,526	30.Iceland	1,940
Media UE = 26,681 mii Euro					

2. Predictibilitate și globalizare

2.1. Predictibilitatea

Predictibilitatea este, în accepțiunea autorului, “recomandarea” care indică organizației drumul pe care urmează să se îndrepte. Predictibilitatea vizează în plan practic decizia de a alocă și orienta un cumul de resurse pentru a obține un anumit tip de performanță.

Alocarea de resurse se face în urma unei analize interne de risc. Concluziile acestei analize au ca scop oferirea unei certitudini că resursele nu se vor investi în pierdere. Dacă mediul politic este instabil, atunci și mediul economic este incert și insecurizat. Investitorii urmăresc cu interes evoluția actorilor politici, respectiv nivelul de stabilitate al mediului economic vizat pentru investiții pe termen mediu și lung.

Pentru crearea unui astfel de mediu prielnic dezvoltării economice, deținătorii puterii politice trebuie să creeze de timpuriu pârghiile dezvoltării economice pe care să le întrețină pe termen lung, astfel încât economia să crească.

În caz contrar, economia nu va avea puterea să se regenereze, întrucât organizațiile vor produce puțin, scump și de o calitate medie. În acest fel nu poți fi competitiv într-un lume ultratehnologizată în care costurile de producție au scăzut foarte mult fără a renunța la nivelul de calitate al produselor și serviciilor.

Prin urmare, România va avea de suferit și în următorii ani dacă nu se vor face, în plan economic, schimbările cuvenite.

2.2. Globalizarea

Realizarea flexibilității manageriale în cadrul unei organizații depinde de un cumul de factori interni și externi ai acesteia. Dacă factorii interni pot fi cunoscuți și controlați, cei externi nu pot fi întotdeauna cunoscuți și nici controlați. O responsabilitate deosebită privind gestiunea factorilor externi ai unei organizații civile și/sau militare o are și puterea politică.

Decidenții politici pot elabora legi și pot finanța proiecte care pot contribui la îmbunătățirea mediului extern, sub influențele globalizării, astfel încât acestea să poată crea un climat propice dezvoltării economice.

Globalizarea, prin efectele sale mobilizatoare are capacitatea de a făuri o lume mai bună. În plus, integrarea adecvată a economiilor naționale într-o economie globală și deschiderea spre alte culturi oferă cel mai direct mod de a realiza o mai bună securitate la nivel mondial. Pe de altă parte, pentru moment, unele politici economice care au accelerat globalizarea au condus la consecințe mai puțin favorabile: creșterea șomajului, consumul de resurse naturale și daunele aduse mediului, disparitățile dintre state, lichidarea anumitor industrii, etc.

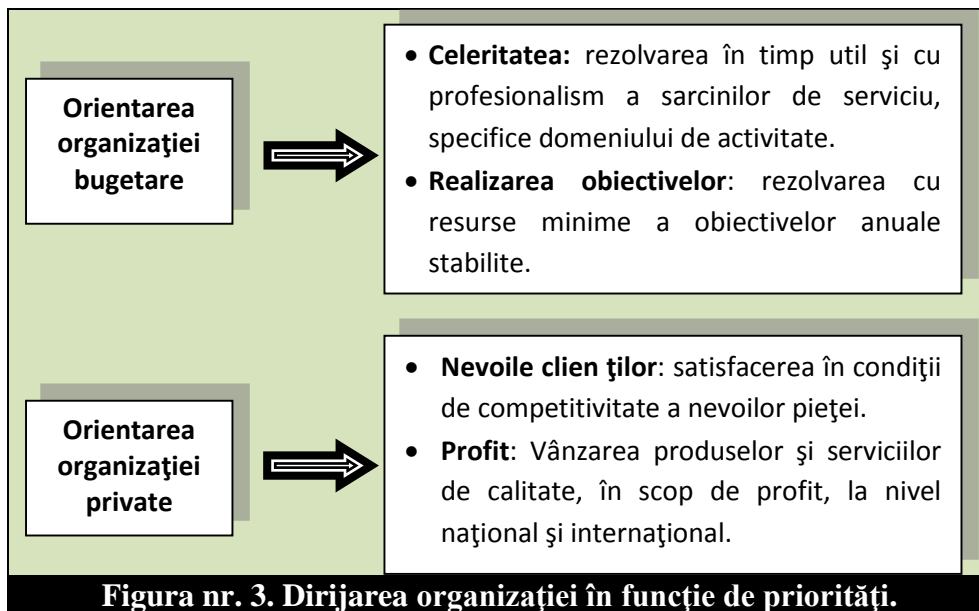
Realizarea efectelor benefice ale globalizării și minimizarea celor care sunt nefavorabile necesită eforturi concertate ale actorilor de la nivel național, regional și internațional.^[12] Globalizarea poate fi util concepută ca un set de procese care întruchipează o transformare a activităților sociale, politice, culturale și economice.

Poate fi considerată o creștere în lărgime, intensitate, viteză și în impactul interconectării la nivel mondial.^[13] Tot din perspectiva globalizării aducem în prim plan rolul pe care corporațiile multinaționale ar trebui să-l joace în dezvoltarea guvernanței globale, creând un cadru de reguli și reglementări pentru economiile naționale și globale.^[14]

Alte probleme generate de globalizare sunt cele care afectează relația dintre organizațiile bugetare (civile și militare) și firmele private. Apoi luăm în considerare poziția teoriilor economice și de management în legătură cu responsabilitatea socială a unei organizații care supraviețuiește cu mari dificultăți într-un mediu competitiv, efect al globalizării.

Din perspectiva flexibilității manageriale, orientarea unei întreprinderi trebuie făcută în funcție de scopul pentru care a fost creată, însă într-un mediu prielnic în care găsește resurse să se poată dezvolta și să fie competitivă. Din acest punct de vedere, puterea politică inovativă ar putea sprijini orientarea întreprinderilor, asigurându-le mediul protectiv de care au nevoie.

Dacă o organizație bugetară este orientată cu celeritate către rezolvarea obiectivelor stabilite, o organizație privată va ține cont de nevoile clienților cu scopul declarat de a face profit Figura nr. 3. *Dirijarea organizației în funcție de priorități (contribuția autorului).*

3. Implementarea flexibilității manageriale

Se pune întrebarea dacă o organizație bugetară (civilă sau militară, considerate rigide prin construcție și misiune) poate deveni flexibilă, cunoscându-se faptul că nu se permit abateri de la regulamentul de funcționare. Flexibilitatea managerială este libertatea asumată de *a decide optim* și *nu libertatea de a decide necontrolat*.

[12] TĂTARU, Irina; JIANU, Florin. *Globalizarea și efectele ei asupra dezvoltării economice*. Journal: Impact strategic, Published by: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, Issue Year: 38/2011;

[13] HELD, David, et al. *Global transformations: Politics, economics and culture*. In: Politics at the Edge. Palgrave Macmillan UK, 2000. p. 14-28;

[14] SCHERER, A., Palazzo, G., & Baumann, D. (2006). *Global Rules and Private Actors: Toward a New Role of the Transnational Corporation in Global Governance*. Business Ethics Quarterly, 16(4), 505-532. doi:10.5840/beq200616446;

3.1. Principii

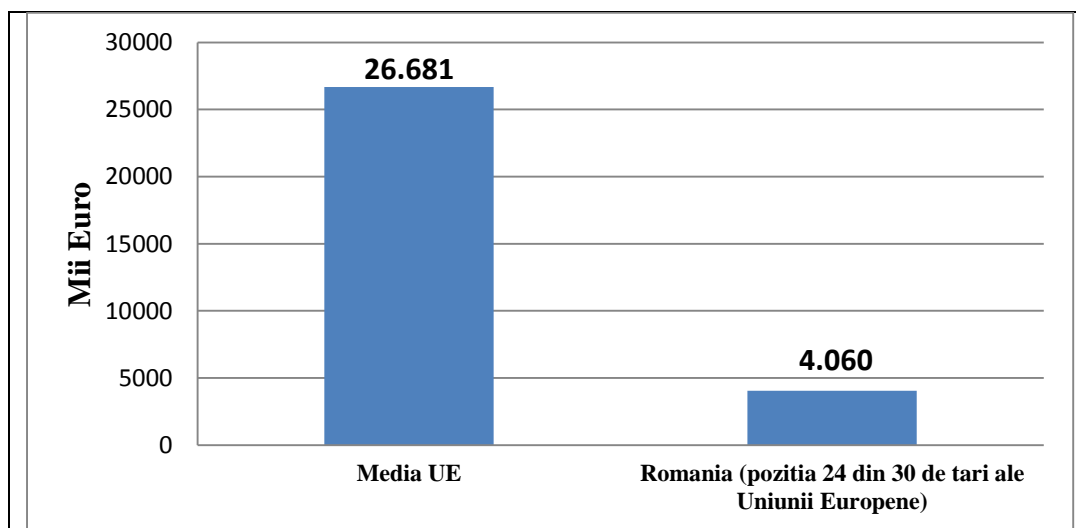
Principiile care guvernează realizarea flexibilității manageriale sunt: educația continuă, îmbunătățirea gândirii manageriale, viziunea și strategia managerială, mediul și cultura organizațională, controlul riscului, managementul schimbării și al oportunității. Principiile care guvernează manifestarea puterii politice inovative rezultă din viziunea și acțiunile decidenților politici transpuse în plan practice prin: viziune și gândire politică, adaptare prin inovație continuă, înțelegerea și realizarea schimbării, finanțarea la timp, dezvoltarea și securizarea mediului economic.

Astfel, dacă bugetele anuale s-au corelat cu nevoile stringente ale organizațiilor, iar resursele existente au fost utilizate pentru obținerea unor rezultate superioare în raport cu perioadele anterioare, poate fi considerată un exemplu de flexibilitate managerială, implementată cu succes la nivelul respectivei organizații.

De asemenea, sprijinul politic pe termen mediu și lung, pentru alinierea la standardele internaționale competitive, poate reprezenta cel mai înalt nivel de manifestare al unei puteri politice inovative. Acolo unde legiuitorul permite, se pot utiliza unele măsuri adaptive în conformitate cu atribuțiile de serviciu, cu scopul declarat de a rezolva o problemă sau de a obține o performanță superioară. În acest caz, creativitatea și capacitatea de a inova, sunt ingredientele de bază care permit găsirea celor mai bune soluții pentru realizarea planurilor. Actorii și decidenții politici pot securiza și îmbunătăți mediul social, politic și economic, din perspectivă legislativă și financiară, astfel încât să permită cultivarea și implementarea flexibilității decizionale în rândul managerilor de la nivelul structurilor dorite.

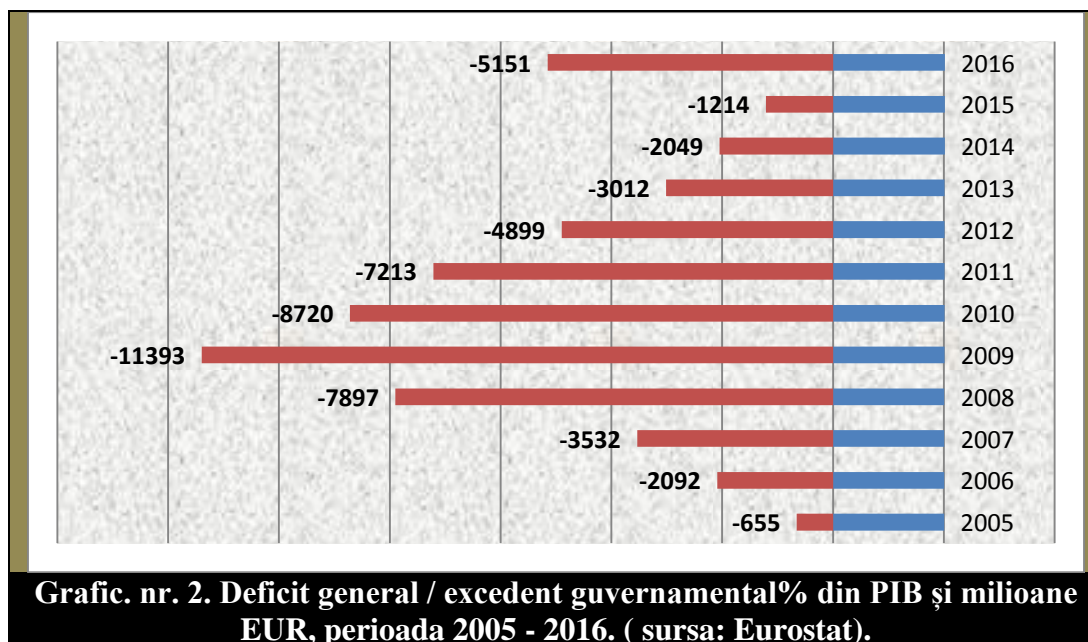
Privitor la înțelegerea conceptului de *putere politică inovativă* din România, respectiv al cultivării flexibilității manageriale, putem arunca o privire pentru a analiza procentual care este suma alocată pentru activitățile și proiectele inovative românești.

Constatăm că numai un procent de 15,22% din totalul mediei finanțărilor înregistrate la nivelul Uniunii Europene, în cuantum de 26.681 mii Euro, s-au cheltuit în România. Analiza este realizată pe baza datelor disponibile la Eurostat, pentru anul 2014, fiind prezentată în graficul nr. 1, *România în raport cu media UE privind activitățile de inovare respectiv cheltuielile de la nivelul organizațiilor*.

Grafic. nr. 1. România în raport cu media UE privind activitățile de inovare respectiv cheltuielile de la nivelul organizațiilor (Eurostat, 2014).

Nivelul educației, dar și al experienței individuale determină capacitatea de a inova al fiecărui individ. Această aptitudine poate fi dezvoltată. Prin cultivarea inovării, factor determinant al flexibilității manageriale în toate domeniile de activitate, se poate genera know-how, care, în timp, să contribuie la mărirea volumului de mărfuri scoase la export pentru a contribui la micsorarea deficitului național, aflat în creștere în anul 2016, potrivit Eurostat (graficul nr.2 *Deficit general / excedent guvernamental % din PIB și milioane EUR, perioada 2005 – 2016*).

Consolidarea nivelului de flexibilitate al politicii interne și externe al unei țări ar putea avea ca prim start gestionarea și fructificarea inteligență a feed-back-ului instituțional (ca instrument de lucru eficient și nu perceput drept o “critică”), care să vină în sprijinul realizării unor strategii pe termen mediu și lung. Un demers util este și *Programul de convergență 2017-2020* aprobat în al doilea trimestru al anului de către Guvernul României care “are la baza prevederile cadrului macroeconomic actualizat pentru perioada 2017 - 2020, ce prevede o creștere economică de 5,2% în anul 2017 și o creștere medie anuală de 5,6% în perioada 2018 – 2020.”^[15]

3.2. Avantaje

Avantajele implementării *puterii politice inovative* concomitent cu manifestarea *flexibilității manageriale* constau în:

- ✓ îmbunătățirea continuă a proceselor și subproceselor organizației;
- ✓ îmbunătățirea continuă a procedurilor organizaționale;
- ✓ depistarea și corectarea la timp a erorilor;
- ✓ optimizarea timpului de execuție al activităților;
- ✓ optimizarea consumului de resurse materiale, umane și financiare;
- ✓ minimizarea riscurilor;
- ✓ elaborarea strategiilor pentru fructificarea la timp a oportunităților ivite;
- ✓ creșterea nivelului de considerație față de feed-back ca instrument eficient și eficace de lucru fără a mai fi privit ca o “critică”;
- ✓ obținerea unor rezultate superioare ca urmarea a flexibilizării organizației per ansamblu;
- ✓ adaptarea continuă este o trăsătură a flexibilității manageriale prin care se corectează eventualele erori și dezavantaje inopinate..

3.3. Limitări

Termenii teoretici propusi de “*putere politică inovativă*” și de “*flexibilitate managerială*” prezentate în cadrul actualului studiu, comportă unele limitări în plan practic din cauza dificultății înțelegerii noilor concepte teoretice.

De asemenea, adaptabilitatea continuă a organizației nu este posibilă fără un sistem informațional foarte bine sincronizat și securizat. Limitările mai depind în mare măsură de: bugetul

[15] AGERPRES, *Executiv: Programul de convergență 2017-2020 confirmă menținerea angajamentului Guvernului de aderare la Zona Euro*. Sursa: <https://www.agerpres.ro/politica/2017/05/05/executiv-programul-de-convergenta-2017-2020-confirma-mentinerea-angajamentului-guvernului-de-aderare-la-zona-euro-19-12-27>, disponibil la 05.05.2017;

de timp, de nivelul și calitatea resurselor alocate, respectiv de gradul de dificultate al obiectivului stabilit.

Concluzii

Dezvoltarea unei organizații nu este posibilă în absența alocării resurselor necesare bunei funcționari. Finanțarea inovării și cultivarea flexibilității manageriale în cadrul organizațiilor constituie primul pas spre progres și stabilitate economică.

În domeniul cercetării avansate, sintagmele “*putere politică inovativă*” și “*flexibilitate managerială*” pot constitui, pentru analiștii și cercetătorii interesați, niște veritabile instrumente de cercetare ale climatului politico-economic, managerial și cultural-organizațional din viitorul apropiat.

Aplicații ale relaționării dintre *puterea politică inovativă* și *flexibilitatea managerială* constau, nu în ultimul rând, în realizarea unor politici constructive ale căror trăsături fundamentale să faciliteze *adaptabilitatea* continua la cerințele mediului mereu nefavorabil.

Putem conchide că, *flexibilitatea managerială* este și o rezultată a capacității managerilor (conducătorilor) de a învăța din experiențele anterioare, de a-și dori și de a-și prioritiza obținerea succesului.

BIBLIOGRAFIE:

1. ACHARYA, Viral; XU, Zhaoxia. *Financial dependence and innovation: The case of public versus private firms*. Journal of Financial Economics, 2017, 124.2: 223-243;
2. ALLEN, A. L., *The Management Profession*, New York, McGraw-Hill Book Company, 1964;
3. AMABILE, Teresa M.; PRATT, Michael G. *The dynamic componential model of creativity and innovation in organizations: Making progress, making meaning*. *Research in Organizational Behavior*, 2016, 36: 157-183, 2016;
4. AMITITELOAIE, Alexandru, *Puterea politică din România contemporană și tendințele ei discreționare*, Editura: JUNIMEA, Iași, 2009;
5. BAIN, Donald; KLEINKNECHT, Alfred (ed.). *New concepts in innovation output measurement*. Springer, 2016;
6. BRAN, C. & Gavrilă, L. (2016). *Main Considerations and Types of International Valuation Standards Used in the Assessment of an Organization*. In Sandu, A., Frunza, A., Tomiță, C. & Ghorghiu, L. (eds.), *Multidimensional Education and Professional Development. Ethical Values* (pp.65-71). Bologna, Italy: Editografica. ISBN: 978-88-7587-736-1;
7. BRAN, C. & Udrea, C.-I. (2016). *The Influence of Motivation and Flexibility on Job Performance*. The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences EpSBS, Vol. 15, 135-143. eISSN : 2357-1330. DOI: 10.15405/epsbs.2016.09.17;
8. CARPINSCHI, Anton; BOCANCEA, Cristian, *Știința politicului*, Tratat, vol. I, Editura Universității "Al. I. Cuza", Iași, 1998;
9. COMAN, G, *Analiza valorii*, ISBN: 973-8042-09-7, Editura Dimitrie Cantemir, Tg. Mureș, 2000;
10. CONNELLY, Shane; ZACCARO, Stephen J. 19. *Leadership and creativity in military contexts*. *Handbook of Research on Leadership and Creativity*, 401, 2017;
11. GRIFFIN, Stuart. *Military Innovation Studies: Multidisciplinary or Lacking Discipline?*. Journal of Strategic Studies, 40.1-2: 196-224, 2017;
12. HEDSTRÖM, Peter; WENNERBERG, Karl. *Causal mechanisms in organization and innovation studies*. *Innovation*, 19.1: 91-102; 2017;
13. KOGAN, Leonid, et al. *Technological innovation, resource allocation, and growth*. The Quarterly Journal of Economics, 132.2: 665-712, 2017;

14. LEPĂDATU, Dumitru, *Procese și fenomene politice - prima parte*, Editura "Actami", București, 2000;
15. MASHELKAR, Raghunath Anant. *Impact of science, technology and innovation on the economic and political power. AI & society*, 2017, 32.2: 243-251;
16. MORGENTHAU , Hans J., *Politica între națiuni: Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, Iași, București, 2007;
17. NICOLESCU, O., Verboncu I., *Management*, Ed. Economica, București, 1997
18. PARKER, Geoffrey; VAN ALSTYNE, Marshall. *Innovation, openness, and platform control*. Management Science, 2017;
19. STĂNESCU, Iulian, *Puterea politică în România. De la comunism la noul capitalism*, Editura: Universul Juridic, ISBN: 978-606-26-0083-9, 2014.

CADRUL GENERAL AL TRANSFORMĂRII ARMATEI ROMÂNIEI

Petru-Viorel ENE

Sl. drd., Focșani, România,
E-mail: enepetruviorel@yahoo.com

Rezumat: *Sistemul militar, implicit armata, reprezintă o componentă de bază a sistemului social și se află într-un ansamblu complex de relații cu celelalte sisteme și subsisteme în realizarea sarcinilor și misiunilor specifice.*

În România, armata reprezintă o importantă instituție a statului, investită cu misiuni complexe de apărare a independenței, suveranității, integrității și unității teritoriale a țării și garantarea democrației constituționale, pe teritoriul țării. Astfel, funcția de bază a armatei rămâne pregătirea, descurajarea și ducerea războiului în conformitate cu Strategia Militară și doctrinele militare specifice statului român.

Prin aderarea României la NATO și UE sporesc responsabilitățile sale în domeniul securității și apărării colective (comune), precum și cele referitoare la angajamentele față de alte organisme de securitate, precum participarea la o gamă largă de misiuni internaționale.

În concluzie, asistăm nu numai la un amplu proces de transformare a Armatei României dar și la o largă deschidere către societatea civilă.

Cuvinte-cheie: *armata; apărare; angajamente; transformare; societate.*

Introducere

Fizionomia societății la începutul secolului al XXI-lea, solicită identificarea direcțiilor viitoare de evoluție și găsirea oportunităților proprii pentru fiecare sistem ori subsistem, pentru a face față provocărilor actualului mediu internațional aflat într-o rapidă transformare, previzibilă uneori ca rezultat al unor politici, strategii și doctrine, altele surprinzătoare, discontinuă strategic și însoțită de o doză de incertitudine semnificativă ca natură, amploare și durată.

Secolul XXI a debutat violent și a continuat să lovească simbolurile lumii democratice printr-o serie de atacuri sângeroase ce nu au luat sfârșit nici până în ziua de azi. Mai mult, aceste atacuri s-au intensificat și au zdruncinat valorile fundamentale democratice. Atât atacurile teroriste cât și transformările generate de progresul tehnologic precum și de o anomalie militară, de un altfel de război – economic și informatic – au generat un proces de profundă transformare a securității statelor.

În cadrul NATO și la nivelul Uniunii Europene se constată creșterea capacității de intervenție în situații de criză. Cu toate că pericolul unei agresiuni de tip convențional și de amploare considerabilă este puțin probabil în contextul actual în ceea ce privește România și aliații săi, trebuie avută în vedere posibilitatea apariției unei astfel de amenințări pe termen lung.

În acest sens, se observă o tendință generală de restructurare a armatelor. Am putea defini această reorganizare și profesionalizare a armatelor în epoca modernă ca fiind procesul prin care formatul și structura organizațională, dimensiunea, resursele și misiunile forțelor armate sunt adaptate în conformitate cu necesitățile sociale în schimbare¹.

Restructurarea armatei în contextul actual reprezintă nu numai un obiectiv important ci și o necesitate indispensabilă. În vederea realizării interoperabilității și compatibilității Armatei României cu cele ale Uniunii Europene și din cadrul NATO, procesul de modernizare l-a constituit construcția

---

¹ Ionel Nicu Sava, Gheorghe Tibil, Marian Zulean, *Armata și societatea – culegere de texte de sociologie militară*, București, Ed. Info-Team, 1998, p. 13.

unei armate de mici dimensiuni, caracterizată prin flexibilitate și profesionalism, capabilă să asigure climatul de pace și securitate precum și îndeplinirea la standarde înalte a fiecărei misiuni specifice.

Pe plan geopolitic și geostrategic suntem martorii unor schimbări radicale care vor avea un impact decisiv asupra modului în care forțele armate vor opera în viitor. Elementele în continua schimbare, atât interne cât și externe, au cauzat o serie de evenimente la nivel global, generând noi provocări². Aceste provocări însuflă tuturor națiunilor necesitatea de adaptare atât în ceea ce privește sistemul militar cât și mediul de securitate, cooperare și răspuns la crize.

Sistemul militar, implicit armata*, reprezintă o componentă de bază a sistemului social și se află într-un ansamblu complex de relații cu celelalte sisteme și subsisteme în realizarea sarcinilor și misiunilor specifice

1. Factori interni de transformare a Armatei României

În România, armata reprezintă o importantă instituție a statului, investită cu misiuni complexe de apărare a independenței, suveranității, integrității și unității teritoriale a țării și garantarea democrației constituționale, pe teritoriul țării³. Astfel, funcția de bază a armatei rămâne pregătirea, descurajarea și ducerea războiului în conformitate cu Strategia Militară și doctrinele militare specifice statului român. Prin aderarea României la NATO și UE sporesc responsabilitățile sale în domeniul securității și apărării colective (comune), precum și cele referitoare la angajamentele față de alte organisme de securitate, precum participarea la o gamă largă de misiuni internaționale – de la cele de natură umanitară la cele privind managementul crizelor și combaterea terorismului internațional.

În principiu, armata este un subsistem care se supune coordonării puterii politice, determinată de natura regimului politic (regim democratic, totalitar, de tranziție etc.) și care reprezintă nucleul legitim în jurul căruia gravitează toate celelalte subsisteme ale puterii. Instituția militară este investită cu anumite prerogative și competențe specifice, dar are și un sistem de restricții și constrângeri care-i îngrădesc libertatea și o fac dependentă de puterea politică.

Pe calea aprofundării relațiilor sale cu NATO și UE, în urma deciziilor puterii politice, România trebuia să ia acele măsuri care să asigure aliații, partenerii, dar și societatea civilă, că forțele sale armate vor servi la protejarea și dezvoltarea democratică a statului.

Prin urmare, asumarea angajamentului edificării capacității viabile pentru asigurarea securității și apărării naționale/colective a fost și este posibilă doar prin transformarea cadrului legislativ și exercitarea controlului democratic comprehensiv asupra forțelor armate*, conștientizarea rolului societății civile în realizarea controlului asupra armatei – controlul civil și adaptarea politicii de securitate și apărare la cele ale NATO și UE.

Cheia clarificării conceptelor de control democratic sau control civil, pentru că sunt vehiculate ambele, rezidă în înțelegerea inițială a conceptului de control⁴, care nu are neapărat un sens imperativ, ci se referă, mai degrabă, la analiza permanentă sau periodică, pentru a urmări formarea și a îmbunătății procesul de management al relațiilor dintre armată și celelalte autorități ale statului.

² Mihai Floca, *Forțele de elită – Armata secolului XXI*, Ed. Militară, București, 2002, p. 12.

* Armata reprezintă sistemul de structuri centrale, structuri și forțe subordonate Ministerului Apărării (*Legea nr. 346/2006 din 21/07/2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării, articolul nr. 1*) sau „grupare de oameni înarmați, organizată și întreținută de stat în vederea ducerii războiului” (*Lexicon militar*, Chișinău, Editura Saka, 1994, p. 41).

³ *Constituția României*, București, Editura C.H.Beck, 2011, p. 19

* Forțele armate cuprind armata, unitățile și marile unități din subordinea Ministerului Administrației și Internelor, cele ale serviciilor de informații ale statului (Serviciul Român de Informații Externe, Serviciul de Pază și Protecție și Serviciul de Transmisiuni Speciale) și alte formațiuni de apărare armată organizate prin lege (*Legea 45/1994 privind apărarea națională a României*, articolul nr. 11).

⁴ Controlul, dar mai precis, controlul social, pentru că la acesta se face referire, este rezultatul raporturilor de interdependență dintre elementele unui sistem și al determinării componentelor de către sistemul căruia îi aparțin. Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu, *Dicționar de sociologie*, București, Editura Babel, 1993, p. 138, Apud. Marian Zulean, *Armata și societatea în tranziție*, București, Editura Tritonic, 2003, p. 37.

Noțiunea de control democratic (asupra armatei) se referă la controlul realizat de autorități politice, alese în mod democratic, iar evaluarea transformării acestuia, în opinia noastră, ar trebui făcută în termeni de legalitate și legitimitate, prin câteva prevederi normative de bază:

- militarii trebuie să rămână funcționari apolitics și să nu se implice direct în politica internă, îndeplinindu-și atribuțiile conform Constituției;
- proiectarea și dezvoltarea obiectivelor și direcțiilor politicii de securitate și apărare trebuie să se facă sub controlul autorităților guvernamentale alese democratic, iar structurile militare urmând doar să implementeze aceste decizii;
- decizia instituțiilor politice, de implicare a forțelor militare în situații de crize interne sau în cadrul operațiilor în afara teritoriului național, trebuie să respecte prevederile legilor în vigoare, iar utilizarea forței letale trebuie făcută doar pe baza unor reguli de angajare foarte clare.

Astfel, controlul democratic asupra armatei poate fi definit ca ansamblul prerogativelor conferite de Constituție și legi, instituțiilor și autorităților politice (democratic alese sau legal instituite) de a stabili cadrul normativ și doctrinar privind organizarea, funcționarea și responsabilitățile organismului militar, de a-i fixa limitele de acțiune, precum și de a verifica modul în care activitatea acestuia este conformă dispozițiilor legii și hotărârilor autorităților competente.

Fundamentarea cadrului legislativ privind controlul democratic civil asupra armatei își are originile în Constituția României și în Legea nr. 45/1994 privind apărarea națională. Constituția, prin articolul 118, stipulează că armata este exclusiv subordonată voinței poporului în scopul garantării suveranității, independenței și a unității statului, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale. Legea apărării naționale completează Constituția și definește principiile fundamentale ale modului în care se exercită apărarea națională, structura sistemului național de apărare și atribuțiile autorităților publice privind apărarea.

Alte legi organice, precum: Legea nr. 473/2004 privind planificarea apărării, Legea nr. 446/2006 privind pregătirea populației pentru apărare, Legea nr. 477/2003 privind pregătirea economiei naționale și a teritoriului pentru apărare, Legea nr. 415 din 27 iunie 2002 privind organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării, Legea nr. 346/2006 din 21/07/2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării și, după îndelungi târăgănări Legea nr. 453 din 1 noiembrie 2004 pentru aprobarea (cu modificări) Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 1/1999 privind regimul stării de asediu și regimul stării de urgență, precum și altele, completează cadrul legislativ privind relațiile dintre armată și societate, planificarea și organizarea apărării.

În conformitate cu Constituția României, toate cele trei puteri publice, executivă, legislativă și judecătorească, au atribuții de monitorizare și supraveghere a armatei.

Control exercitat de Parlament este cel mai cuprinzător, complex și incisiv, având în vedere dimensiunile locului și rolului acestuia. Prima dimensiune a rolului Parlamentului se justifică prin preeminența acestei instituții în raport cu celelalte autorități statale, cât și prin prerogativele de asigurare a echilibrului puterilor și de garantare a funcționării statului. Cea de-a doua dimensiune a rolului Parlamentului dă expresie funcției sale legislative, fiind singura autoritate care are dreptul de a stabili norme juridice primare, privind securitatea și apărarea națională, organizarea și desfășurarea activităților specifice structurilor Ministerului Apărării și a celorlalte forțe de sorginte militară.

Alte forme de control, fără a le detalia, sunt realizate de Președintele țării, Consiliul Suprem de Apărare a Țării, Guvernul, Prim-ministru, Curtea Constituțională, Instanțele judecătorești, Curtea de conturi.

Astfel, instituțiile politice statale exercită controlul formal (direct) asupra armatei, dar o societate democratică presupune existența unor mecanisme informale și a unor instituții nonstatale pentru realizarea unui control civil indirect. Menirea acestui control, este ca și a celui direct, de a garanta că armata și forțele armate își păstrează, în orice circumstanțe, locul și rolul constituțional în asigurarea securității și apărării naționale (colective)⁵.

---

⁵Conf. Gheorghe Diaconescu, Floarea Șerban, Nicolae Pavel, *Controlul democratic asupra armatei în România*, București, Editura Enciclopedică, 1996, p. 185.

2. Adaptarea Armatei României la standardele NATO și UE

Un alt element important al cadrului general și doctrinar privind procesul transformării Armatei României este adaptarea politicii de securitate și apărare la cele ale NATO și UE.

Aderarea României la NATO și UE, în prezent procesul de integrare deplină, determină înscrierea politicii de securitate națională pe făgașul impus de politica de securitate a comunității europene și euroatlantice, iar în cadrul acesteia dobândirea unui caracter doctrinar proactiv mai pronunțat. Dacă inițial, cu stângăcie, acest fapt s-a materializat prin Strategia de securitate națională, 2007, îndreptată mai degrabă spre o politică, bazată pe preîntâmpinarea riscurilor și amenințărilor de securitate: „securitatea fiecărei țări, ca și securitatea comunității internaționale în ansamblu, se bazează nu numai pe capacitatea de reacție și adaptare, ci și, mai ales, pe capacitatea de anticipare și de acțiune proactivă”⁶.

Pe cale de consecință, responsabilitățile României nu se mai limitează la politici care asigură apărarea teritoriului național, ci vizează și politici care promovează cu îndrăzneală interesele naționale prin care se contribuie la menținerea păcii și stabilității regiunilor în care NATO și UE au interese. De asemenea, cadrul proactiv de angajare, solicită combinarea politicilor, instrumentelor juridico-diplomatice, a acțiunilor etc., ce trebuie realizate atât prin eforturi doctrinare, normative și organizatorice interne, cât și prin activitatea desfășurată în cadrul structurilor de securitate internațională, având capacitatea de a anticipa, preîntâmpina, preveni și combate eficient noile riscuri și amenințări.

De fapt, securitatea, fără a intra în toate detaliile semantice ale termenului, înseamnă „faptul de a fi la adăpost de orice pericol; sentimentul de încredere și liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol”⁷.

Referitor la modul de definire a termenului de securitate, cum este asumat în domeniul conceptelor doctrinare ale NATO, reține atenția formularea potrivit căreia securitatea este menită „să asigure unul dintre fundamentele indispensabile pentru un mediu stabil de securitate euroatlantic, bazat pe dezvoltarea instituțiilor democratice și soluționarea pașnică a disputelor, în care nici o țară să nu poată să intimideze sau să constrângă vreo altă țară prin amenințarea cu forța sau utilizarea forței”⁸.

Politica de securitate a organizațiilor de regulă, urmărește creșterea capabilităților fiecăruia dintre parteneri și realizarea unui potențial comun, prin participare, angajare și concepte doctrinar-strategice și operaționale comune. Politica de alianță se regăsește, într-o măsură apreciabilă, la intersecția politicilor de securitate ale statelor membre. La urma urmei, interesul general nu poate fi altul decât unul care conține ceea ce este comun tuturor, dar și un plus la nivelul Alianței, ceea ce justifică pe deplin rațiunea existenței acesteia.

Statele membre NATO și UE se confruntă cu o gamă largă de amenințări și probleme de insecuritate, la nivelul ariei lor de interes strategic: terorismul, conflictele intrastatale și statele problemă, proliferarea armelor de distrugere în masă, criminalitatea transnațională organizată etc.

Deși astăzi, zona Euro-Atlantică se află într-o perioadă de pace iar posibilitatea unui atac asupra unui membru NATO este redusă, această amenințare nu trebuie ignorată. Amenințarea teroristă ce devine tot mai prezentă în ultima perioadă de timp, reprezintă o lovitură la adresa securității cetățenilor statelor membre NATO. Grupările extremiste continuă să pătrundă în zone de importanță strategică pentru organizație, iar tehnologia modernă mărește amenințarea și potențialul impact al unui eventual atac terorist. Atacurile cibernetice devin din ce în ce mai frecvente, mai

⁶ *Strategia de securitate națională*, București, 2007, p. 5.

⁷ <https://dexonline.ro/definitie/securitate>, 07.10.2017.

⁸ *The Alliance's Strategic Concept*, approved by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council, Washington D.C., 23-24 aprilie 1999, Articolul 10, pe http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27433.htm, 07.10.2017.

organizate și mai costisitoare în ceea ce privește pagubele produse guvernelor, mediului de afaceri și economiei în general⁹.

Aceste riscuri și amenințări la adresa securității pot fi amplificate de existența unor vulnerabilități ce țin de accentuarea dependenței de unele resurse vitale greu accesibile, informatizarea societății, migrația ilegală, persistența stării de sărăcie cronică în unele regiuni și accentuarea diferențelor sociale, degradarea mediului înconjurător, ca urmare a unor accidente și inclusiv a unor activități umane periculoase, dăunătoare sau iresponsabile, catastrofe naturale sau alte fenomene geofizice sau meteo-climatice grave (inundații, furtuni puternice, alunecări de teren; cutremure, stări de secetă gravă sau alte fenomene extreme, generate de încălzirea globală).

Împreună, aceste aspecte reprezintă o provocare de securitate mult mai complexă pentru statele membre NATO și UE decât amenințarea clasică venită din partea altui stat (alianță) prin mijloace militare (totuși nu trebuie eliminată). Răspunsul la acest mediu complex și interconectat de securitate conferă o importanță deosebită necesității existenței unei Concepții de translatare a politicilor și strategiilor de securitate, a unor capacități de analiză în domeniile politic și militar, posibilități reale de culegere și prelucrare a informațiilor și reacție promptă, pe baza unor doctrine comune. Forma cea mai concludentă de finalizare a unei concepții de acest gen, o constituie securitatea colectivă (apărarea colectivă), respectiv securitatea comună (apărarea comună).

Apărarea colectivă va rămâne scopul primordial al Alianței, esența strategiei și politicii de securitate, exprimată de articolul 5 din Tratatul de la Washington, reprezentând angajamentul tuturor statelor de a se apăra reciproc în fața oricărui tip de agresiune.

Totuși, Alianța Nord-Atlantică continuă să urmeze o politică comprehensivă a securității și apărării, stipulată în Conceptul Strategic și în Directiva Politică Generală, și să desfășoare misiunile fundamentale de securitate, și anume de apărare colectivă, de stabilitate și de sprijin, de management al crizelor, de parteneriat și consultanță.

Uniunea Europeană, prin Tratatul de la Maastricht din 1992, completat de Tratatul de la Amsterdam (1997) și-a stabilit obiectivul afirmării sale ca actor internațional serios, în special prin punerea în practică a unei politici externe și de securitate comună. Astfel, Politica Externă și de Securitate Comună – PESC (Common Foreign and Security Policy – CFSP) constituie cel de-al doilea pilon al UE, alături de Comunitatea Economică Europeană (pilonul întâi) și Justiția și Afacerile Interne (pilonul al treilea).

Obiectivul acestei politici îl constituie protejarea intereselor fundamentale ale statelor membre în materie de politică externă, independență și securitate. Din perspectivă europeană, securitatea reprezintă arhitectura sistemică, proiectată și instituționalizată, specifică angajamentului global și regional al comunității națiunilor democratice de a întări cooperarea multilaterală, astfel încât să excludă posibilitatea oricăror amenințări sau agresiuni, de orice natură, la adresa unuia, a mai multora sau a tuturor statelor europene.

Conform articolului J.4 din Tratatul de la Maastricht și a articolului 11 din Tratatul de la Lisabona (2007), PESC a avut în vedere toate aspectele legate de securitatea Uniunii, incluzând definirea în timp a unei politici de apărare, care poate conduce, la momentul potrivit, la apărarea comună. De asemenea, articolul 27 din Tratatul de la Lisabona are o importanță specială, deoarece, asemănător articolului 5 din Tratatul de la Washington, obligă toate statele membre să facă tot ceea ce este posibil, să ajute și să sprijine un stat membru al cărui teritoriu a fost atacat, dar nu se menționează în mod explicit „prin mijloace militare”.

În ceea ce privește politica de apărare – conceptul de apărare –, în oricare din ipostazele sale operaționale – la nivel național sau aliat –, este tot mai mult asociată și, în consecință, subsumată stării de securitate (colectivă/comună). În cazul organizațiilor la care ne raportăm, NATO și UE, conceptul este cel mai adesea uzitat în relație cu politica de securitate, respectiv cu politica externă și de securitate comună.

---

⁹ Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization, Lisabona, 2010, pp.10- 11, pe https://www.nato.int/strategic-concept/pdf/Strat_Concept_web_en.pdf , 28.10.2017.

De fapt, în contextul sau în cadrul afirmării securității și apărării naționale a României, ca parte a apărării promovate de instituțiile europene și euroatlantice, regăsim materializarea acestui proiect în corelație nemijlocită cu securitatea colectivă/apărarea colectivă în cadrul politico-militar promovat de către Alianța Nord-Atlantică și cu Politica Externă și de Securitate Comună/Politica Europeană de Securitate și Apărare – PESA (European Security and Defence Policy, - ESDP), în cadrul UE.

Fundamentul acestei paternități, doar aparent duale, se regăsește în apartenența României la același sistem de valori și la același sistem de organizare instituțională, precum și în contextul creat de natura comună a riscurilor, amenințărilor și provocărilor cu care se confruntă fiecare din statele europene și euroatlantice. Așadar, „apărare colectivă înseamnă, în cele din urmă, securitate colectivă, după cum apărarea comună este subsumată conceptual și operațional securității comune”¹⁰.

Politica de securitate și apărare națională are la bază un ansamblu unitar de principii, direcții de acțiune și modalități de realizare a obiectivelor strategice, în vederea promovării valorilor și intereselor naționale, stipulate în Strategia de securitate națională a României, 2007, document care oferă bazele doctrinare ale colaborării sistematice cu organizațiile de securitate și apărare din care România face parte, cu statele aliante, parteneri și prietene. De asemenea, trebuie subliniat faptul că, pentru prima dată, această strategie schițează, la nivel minimal, structura instituțională care participă la implementarea prevederilor din perspectiva politicii de securitate, ceea ce ar trebui să confere un real impact, substanță veridică, dar și considerarea atentă din partea sistemului instituțional politic, ceea ce nu s-a prea întâmplat până în prezent.

Liniile directoare stabilite prin Strategia de securitate națională a României, în mod particular interesele și obiectivele naționale de securitate sunt dezvoltate și operaționalizate prin Strategia națională de apărare a țării. Documentul se fundamentează, de asemenea, pe prevederile Constituției României și ale legislației naționale în vigoare și este „armonizată cu Strategia Europeană de Securitate, Conceptul strategic al NATO, precum și cu documentele relevante în domeniul apărării ale celor două organizații”¹¹.

Într-o lume aflată în continua schimbare, Europa înfruntă un mediu de securitate complex și imprevizibil. Este un moment crucial pentru Uniunea Europeană ce obligă la o cât mai capabilă, coerentă și puternică prezență ca actor global. Politica de securitate și apărare comună la nivelul Uniunii Europene, permite însușirea unui rol de menținere a păcii, de prevenire a conflictelor și de consolidare a securității internaționale¹².

Armata României face parte deja din NATO și UE, dar procesul de adaptare a politicilor, cel de transformare a capacităților și de integrare doctrinară și operațională deplină vor mai dura. De aceea, în baza acestor documente sunt elaborate obiectivele doctrinar-strategice ale apărării naționale, după cum urmează¹³: consolidarea profilului României în cadrul NATO, dezvoltarea contribuției României la Politica Europeană de Securitate și Apărare, în calitate de membru al Uniunii Europene, angajarea în lupta împotriva terorismului și combaterea proliferării armelor de distrugere în masă, creșterea contribuției la asigurarea securității și stabilității regionale, transformarea capacității de apărare a României.

În opinia noastră, obiectivele generale de reformă și de realizare în timp a unei structuri de forțe interoperabile cu armatele statelor membre ale NATO au fost, printre altele: revizuirea cadrului legislativ în concordanță cu statutul și rolul armatei în democrație; elaborarea unui nou sistem doctrinar-conceptual privind organizarea, înzestrarea, dezvoltarea, instruirea și întrebuințarea forțelor

¹⁰ Emil Chețe, Aurelian Rațiu, *Readjustment of Romania's Security and Defense Policy to NATO's and the European Union Ones*. În: Volumul Sesiunii de comunicări științifice cu participare internațională „Provocări ale globalizării la începutul mileniului III” organizată de Facultatea de Științe Politice, Relații Internaționale și Studii Europene, Sibiu, 29-31 mai 2009, p. 156

¹¹ Strategia națională de apărare a țării, publicată în monitorul Oficial, Partea 1, nr. 799 din 28.11.2008, capitolul 1, aliniatul 1.

¹² Politica de securitate și apărare comună, pe https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/431/common-security-and-defence-policy-csdp_en, 28.10.2017

¹³ Ibidem, capitolul 2.

la pace, în situații de criză și în conflictele armate; restructurarea și modernizarea învățământului militar și a sistemului de instruire; reducerea treptată a efectivelor concomitent cu creșterea nivelului de profesionalizare și, totodată, realizarea unor structuri echilibrate de personal și eficientizarea modalităților de disponibilizare și de protecție socială a acestuia; revizuirea fundamentală a structurii de forțe pentru a răspunde cerințelor noului mediu de securitate, precum și statutului de membru NATO și UE; realizarea unui nivel optim de compatibilitate cu sistemul militar NATO și cu forțele armate ale statelor membre, astfel încât forțele ale Armatei României să fie în măsură să îndeplinească misiuni, în cadru multinațional și de apărare colectivă, specifice Articolului 5 din Tratatul Nord-Atlantic, și să participe activ la operații de răspuns la crize; creșterea capacității de intervenție în situații de criză și a extinderii posibilităților de proiectare a forței în spațiile de interes etc.

Concluzii

În remodelarea sistemului militar românesc s-au avut în vedere interesele naționale ale României, transformările geopolitice și geostrategice petrecute în spațiul european, internațional și posibilele lui evoluții, proliferarea factorilor de risc din zona de interes strategic, necesitatea racordării la valorile și la rezultatele Revoluției în Afacerile Militare, precum și încadrarea în prevederile Tratatului privind forțele armate convenționale în Europa.

Considerăm important să precizăm faptul că, procesul de reformă a Armatei României s-a derulat în paralel cu cel de aderare a României la NATO și la Uniunea Europeană, realizarea obiectivelor de restructurare și modernizare fiind unele dintre condițiile importante de a accede în grupul de elită al țărilor membre ale acestor organizații și ale credibilității față de alte organisme de securitate.

Astfel, deschiderea internațională realizată, dialogul și cooperarea pe linie militară au condus la identificarea principalelor cerințe de asistență din partea instituțiilor și a statelor membre NATO și UE în domeniul restructurării, al interoperabilității, al instruirii standardizate și al formării/perfecționării militarilor profesioniști, în general, și al ofițerilor în special.

Procesul de restructurare și de reformă a Armatei României nu îl motivăm, neapărat, de integrarea în NATO sau în Uniunea Europeană, ci în primul rând, de necesitățile proprii în domeniu, filosofie a transformării ce se menține și în prezent.

În concluzie, asistăm nu numai la un amplu proces de transformare a Armatei României printr-o largă deschidere către politicile de securitate și apărare ale celor două organizații, dar și o deschidere către societatea civilă, ceea ce reprezintă o condiție de bază în asigurarea transparenței organismului militar, având drept scop și consecință, clădirea progresivă a unui climat de încredere și cooperare, care trebuie să domine relația dintre România și celelalte state aliate, precum și între organismul militar și societate.

BIBLIOGRAFIE:

1. CHEȚE Emil, RAȚIU Aurelian, Readjustment of Romania's Security and Defense Policy to NATO's and the European Union Ones, Sibiu, 2009
2. Constituția României, București, Editura C.H.Beck, 2011
3. DIACONESCU Gheorghe, ȘERBAN Floarea, PAVEL Nicolae, Controlul democratic asupra armatei în România, București, Editura Enciclopedică, 1996
4. FLOCA Mihai, Forțele de elită – Armata secolului XXI, Ed. Militară, București, 2002
5. Legea 45/1994 privind apărarea națională a României
6. Legea nr. 346/2006 din 21/07/2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării
7. Lexicon militar, Chișinău, Editura Saka, 1994
8. SAVA Ionel Nicu, TIBIL Gheorghe, ZULEAN Marian, Armata și societatea – culegere de texte de sociologie militară, București, Editura Info-Team, 1998

9. Strategia de securitate națională, București, 2007
10. Strategia națională de apărare a țării, publicată în monitorul Oficial, Partea 1, nr. 799 din 28.11.2008
11. ZULEAN Marian, Armata și societatea în tranziție, București, Editura Tritonic, 2003
12. www.dexonline.ro
13. Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization, Lisabona, 2010, pe https://www.nato.int/strategic-concept/pdf/Strat_Concept_web_en.pdf
14. The Alliance's Strategic Concept, approved by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council, Washington D.C., 23-24 aprilie 1999. Disponibil pe internet la adresa: http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27433.htm.
15. Politica de securitate și apărare comună, pe https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/431/common-security-and-defence-policy-csdp_en, 2016.

POTENȚIALUL UMAN ȘI SINTEZA OPTIMIZĂRII CAPABILITĂȚILOR DE LUPTĂ

Lucian GRIGORE

Doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

E-mail: lucian.grigore@yahoo.com

Rezumat: *Arta războiului poate fi pusă în legătură cu întreg complexul evoluțiilor sociale, cu structurarea modelelor de autoritate, cu incidența intereselor de natură materială, dar și cu incidența intereselor de natură identitară. Evoluția factorului uman, specificul atributelor sale angajate în câmpurile sistemice care proiectează conflictualitatea la nivel cultural-religios, ideologic, politic, economic, militar – au accente inseparabile de aria teoretică și practică a războiului.*

Sensul acestei abordări este acela de a evidenția resursele potențiale conjugate în actele planificării și desfășurării războiului și, în special, de a identifica influențele, conexiunile și mecanismele de interconținere care conturează raporturile dintre puterea armată și natura umană, înțeleasă ca resursa integratoare a tuturor celorlalte resurse de apărare.

Cuvinte cheie: *evoluție socială, echilibru global, condiția complexității, optimizare, soluții candidat, forță morală.*

Introducere

Cunoașterea mediului de război presupune evaluarea corectă a climatului conflictual, a factorilor conjuncturali, a capabilităților, resurselor și suportului logistic, evaluarea corectă a reacțiilor previzibile, a capacității de mobilitate a sistemelor, precum și a datelor de configurare a teritoriului în care au loc desfășurări de forțe. Toate aceste elemente conferă coordonatele integrate ale înțelegerii filosofiei conflictuale, oferind posibilitatea decodării ideii centrale sau a conceptului în jurul căruia este previzionat și poziționat conflictul armat. Dincolo de nevoia evidențierii motivațiilor sau a țintelor și obiectivelor vizate, de o deosebită importanță în conturarea filosofiei conflictuale este identificarea ideii pivotante, a doctrinei sau a pârgheii care animă lupta.

În epicentrul evoluțiilor sociale care generează fluxul de agregare sau de structurare a unor sisteme instituționale, culturale, ideologice sau politice, se situează natura umană ca factor dinamic al proceselor de continuă înnoire și adecvare. În legătură de cauzalitate cu dinamica socială se conjugă influențele și raporturile menite să determine starea de rivalitate, conflictualitate și război. Sub aspectul proiectării, inițierii, sau instrumentării războiului putem considera că amprenta umană imprimată acestor metamorfoze identitare reclamă necesitatea cercetării fenomenului războiului din perspectiva generoasă a științelor sociale, în special din perspectivă antropologică.

Convivialitatea umană consumată la scara cercului particular de ancorare, afectată major de întâlnirea causală dintre libertățile adecvării și libertățile exclușiunii, între libertățile permise și interdicțiile impuse, se transferă în aria de ancorare la scară socială extinsă. Aceasta generează piața de confruntare a intereselor contradictorii, a influențelor, a jocurilor și strategiilor care evoluează în timp solicitând apariția regulilor de conveniență, a marcatelor de sens, a liniilor și unghiurilor de vedere și de abordare. Societatea, ajunsă la dimensiunile unei suprasaturații a conexiunilor de forță, are nevoie de timp pentru adecvarea și sintetizarea limitelor de continență, precum și a sensurilor de afirmare a intereselor supraviețuirii. Însuși echilibrul stărilor, relațiilor, condiționărilor se dovedește a fi o rezultantă macro-vizionară a unor fenomene extrem de complexe care germinează constant ordinea entropică a sistemului social.

Putem vorbi în cazul societății multiple, de astăzi, despre starea unui echilibru global dată de conjuncția stărilor de echilibru sau dezechilibru, armonie și dizarmonie, a unor sisteme de eficiență

angrenate în suma disputerii lor concurente, convergente sau disipative. Aceasta reprezintă latura fabuloasă a individualității umane, de a genera ordine în conexiunea multiplă a factorilor și condițiilor, o ordine care nu poate fi funcția generativă a unei singure minți omenești, ci sinteza interacțiunii libertăților creative și a rațiunilor de geniu care profilează rezultanta adecvării globale a naturii umane.

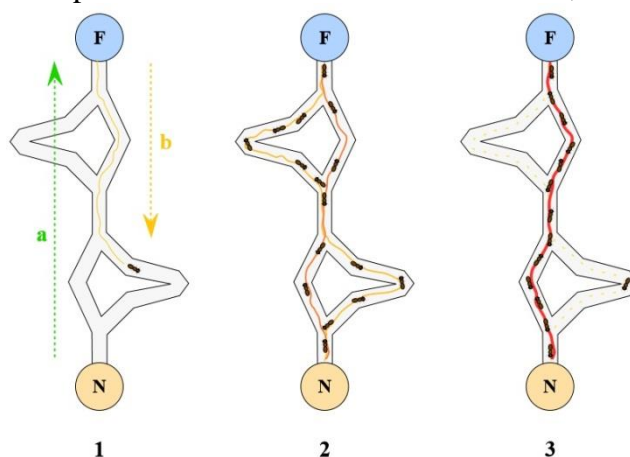
1. Condiția complexității și optimizarea combinatorie

Condiția complexității necesită un anumit tip de memorie în măsură să gestioneze algoritmi specifici interconectării sociale, politice, diplomatice, militare și de oricare altă natură. Fiecare dintre aceste sisteme are o arhitectură de control creată în contrapondere a acumulării de sarcini și a nevoii de rezolvare a sarcinilor pe baza unor calcule sigure. Întreaga situație ajunge a fi o chestiune computațională care intră sub incidența măsurilor probabilistice. Cercetătorii în domeniul Teoriei sistemelor au dezvoltat diverse soluții de calcul aplicabile problemelor interconectării, așa cum ar fi Teorema PCP (Probabilistically Checkable Proofs) - teorema dovezilor verificabile probabilistic - pentru a depăși obstacolele aproximării¹.

Un exemplu de algoritm aleatoriu poate fi acela al optimizării combinatorii pe care îl putem întâlni în natură în cazul organizării și construirii accesului la resurse al unei colonii de furnici. „Problema optimizării combinatorii implică găsirea valorilor pentru variabilele discrete astfel încât să se găsească soluția optimă în raport cu o funcție obiectivă dată”. Este vorba despre Algoritmul ACO (Ant Colony Optimization – Optimizarea în cadrul Coloniei de furnici)².

Acest algoritm, precum și altele care sunt gândite pe baza inteligenței roiurilor aduce îmbunătățiri substanțiale în privința gândirii metaeuristice construită în sensul generării și selectării formulelor de căutare a celei mai bune soluții într-un sistem. Gândirea metaeuristică selectează un eșantion de soluții, apoi introduce presupuneri cu privire la optimizare în raport cu varietatea problemelor sesizate. Astfel, pe baza unor iterații posibile, amendate de căi de optimizare probabilistice, se poate esențializa soluția optimă de ansamblu pe o anumită categorie de problemă.

În cazul algoritmului aleatoriu privind optimizarea aflării celei mai bune căi, acest fapt s-a putut observa în experimente în care au fost implicate anumite colonii de furnici silite să navigheze în căutarea hranei pe variante de drum cu lungimi diferite. În timp, acestea au ales cel mai scurt drum posibil, coordonându-se prin intermediul unor semnale chimice, bazate pe feromoni.

Figura 1. ACO - Algoritm de optimizare a mecanismelor de configurare a celei mai bune căi, identificate de Colonia de Furnici³

¹ Ingo Wegener, *Complexity Theory, Exploring the Limits of Efficient Algorithms*, translated from German by Randall Pruim, Printed in Germany, Ed. Springer-Verlag Berlin - Heidelberg, 2005, p. 8

² Marco Dorigo, Thomas Stutzle, *Ant Colony Optimization*, Ed. by Massachusetts Institute of Technology, A Bradford Book – The MIT Press, Cambridge, London, 2004, p. 25

³ Figura 3 – preluare după ‘Robotics / Computer Control / Control Architectures / Swarm Robotics’ în *Wikibooks*, disponibil la https://en.wikibooks.org/wiki/Robotics/Computer_Control/Control_Architectures/Swarm_Robotics,

Traseele din figura de mai sus sunt oferte de navigare de dimensiuni diferite. Dacă o furnică descoperă hrana, începe să emită o substanță semiochimică – un feromon de ghidaj – în încercarea sa de a rătați înapoi către cuib. Acest fapt se poate întâmpla cu mai multe furnici deodată plecate pe mai multe trasee aleatorii, până când, ajunse la cuib, este alertată întreaga colonie. În acest stadiu toate furnicile încep să emită feromoni, impregnând chimic căile de acces dus-întors. Substanța semiochimică secretată produce o reacție comportamentală de mobilizare generală, reprezentând nu doar un semnal de alertă, ci și un mod de identificare a traseelor pe care întreaga colonie le va folosi pentru a-și coordona efortul aprovizionării. Dacă pentru început furnicile descriu feromonic diferite căi posibile de navigare între cuib și locul de aprovizionare cu hrană, mai târziu acestea vor urma calea cea mai rezolutivă din punctul de vedere al semnalului. Traseul cel mai scurt va fi și cel mai bine impregnat chimic, întrucât timpul de navigare necesar acoperirii acestuia, fiind mai scurt, nu permite volatilizarea feromonilor la gradul de volatilizare pe care îl înregistrează traseele mai lungi. În consecință, pe baza identificării semnalului cel mai rezolutiv, sau cel mai puțin volatilizat, vor sintetiza și calea cea mai scurtă către hrană, celelalte variante fiind abandonate.

Așadar, cu cât un traseu va fi mai optim, cu atât intensitatea semnalului chimic de pe acel traseu va fi mai mare. Calea cea mai scurtă folosită în fluxurile aleatorii se va aglomera, furnicile indicând, astfel, cea mai bună soluție de aprovizionare. Acest gen de experiment demonstrează coerența și coordonare în cadrul coloniei, dar și faptul că ordinea combinării soluțiilor și mai ales abilitatea sintetizării individuale a semnalului chimic, extrapolată la dimensiunea întregii colonii, conduc la optimizare.

Modelul optimizării combinatorii relevă modalitatea aflării celei mai bune decizii aplicabile în domenii diverse ale vieții umane, dar mai ales în domeniul jocurilor strategice. Concepția combinatorie conturată pe baza sintetizării unei strategii pivotante, menite să ghideze întreaga euristică a jocului de optimizare, produce soluții neașteptate care, altminteri, nu pot apărea într-un proces liniar-nereactiv de identificare a celei mai bune căi. Acest fapt a trezit cercetătorilor în domeniul dezvoltării teoriilor complexității un deosebit interes, determinându-i să-și concentreze atenția pe rolul algoritmilor metaeuristici în dinamica sistemului de optimizare. Experimente precum cel referitor la sintetizarea căii optime de alimentare cu hrană în cadrul unei colonii de furnici, au dus la elaborarea unor algoritmi metaeuristici care pot fi folosiți pentru a defini, într-un timp relativ scurt, soluții de optimizare de o calitate rezolutivă înaltă, dedicate rezolvării unor probleme de compatibilizare diverse. Utilizarea metaeuristicilor a sporit în mod semnificativ capacitatea de a găsi rezolvări adecvate problemei optimizării combinatorice⁴.

„Sinteza formală a problemei optimizării combinatorice Π presupune realizarea unei relații de condiționare între *setul de soluții candidate* Σ și o *funcție obiectivă* Φ - care să atribuie valoare funcțională fiecărei soluții candidate în parte, în raport cu un *set de constrângeri rezolutive* Ω . Soluțiile incluzive setului care păstrează elementele funcției, dar care satisfac și constrângerile Ω se numesc *soluții fezabile*”⁵.

Cursul evenimentelor istoriei adaptat impactului creativ, realizat la întâlnirea dintre atrocitate și nevoia umană a subsumării geniului, imprimă confruntării civilizatoare sensul rezistenței împotriva răului ca o *constrângere rezolutivă* (Ω). În măsura în care putem cuantifica stratificația social-culturală a unui areal, drept rezultată a acestui tip de impact, ori ca replică a sintetizării jocurilor de interese antrenate să confere durabilitate sistemului, în aceeași măsură ni se relevă faptul că *sinteza mulțimii soluțiilor de optimizare* (Σ) a întregii relații este modulată profund de sarcina afirmării perpetue a sensului supraviețuirii, sau de *forța morală* a sensului dăinuirii, care însușește aici rolul unei *funcții obiective* (Φ). Cu alte cuvinte, relația care conferă unui sistem sinteza optimizării, convertită fidel la măsura raporturilor configurate la nivelul stării de război, demonstrează că nici măcar în acest caz nu poate fi neglijată *vocația morală* ca funcție obiectiv-

---

accesat la data de 22. 08. 2017.

⁴ Marco Dorigo, Thomas Stutzle, *Ant Colony Optimization*, Ed. by Massachusetts Institute of Technology, A Bradford Book – The MIT Press, Cambridge, London, 2004, p. 25

⁵ Ibidem, p. 26.

constitutivă a naturii umane. Din această perspectivă putem considera că forța inviolabilă a *stării de securitate* a unui sistem politic și social rezidă practic din *forța morală* în măsură să caracterizeze raporturile de natură socială și culturală care antrenează acel mediu.

2. Potențialul uman și resursele exponențiale implicate în sinteza optimizării

În cazul războiului nu putem să ne limităm strict doar la natura complexității computaționale anexată combinatoricii situațiilor de luptă, ci suntem determinați să pătrundem mai profund în sfera semnificativă a mecanismelor care codifică sarcina exponențială a optimizării sistemice, în măsură să caracterizeze o astfel de relație.

Războiul nu poate fi redus strict la măsura succesiunii operațiilor care acoperă sfera strategică, operativă și tactică a luptei, aceasta pentru că *starea de război* presupune angajamentul preexistent confruntării, angajament care include nu doar parcursul de maximizare a mijloacelor logistice, ci întreg parcursul de pregătire și optimizare a trupelor, pornind de la formarea caracterelor și până la instruirea militară specifică. Din acest punct de vedere este necesar să vedem faptul că în ansamblul efortului de instruire un loc esențial îl ocupă capacitatea de a vedea și înțelege natura umană ca *armă inteligentă* folosită în câmpul conflictualității armate.

Elementul uman este cel care atribuie întregului sistem valoarea funcțională specifică, întrucât potențialul uman reprezintă resursa integratoare a tuturor celorlalte resurse de apărare. În efortul de reprezentare și recunoaștere a acestui potențial, putem vedea că resursa umană controlează practic întreg spectrul resurselor de apărare. Totuși, independent de opțiunile sintetizate la nivel de decizie, sprijinite pe atribute ale competenței, profesionalismului, experienței și exercițiului, funcționalitatea optim-rezolutivă a întregului complex de factori apare ca o valorizare a algoritmului de timp. Starea de război angajează în ultimă instanță resursa de timp ca resursă exponențială și ca obiect al abilitării, precum și resursa umană ca subiect al acesteia. Dacă punem în legătură cele două dimensiuni, potențialul uman și resursa de timp care potențează abilitarea celei dintâi, înțelegem de fapt că împreună acestea constituie elementul de *constrângere rezolutivă* care afectează pozitiv sau negativ sinteza optimizării în câmpul confruntării de război.

Desigur, aceste elemente nu sunt singurele angrenate în mecanismul de optimizare a soluțiilor în plan strategic, operativ și tactic. Am identificat patru categorii de resurse potențiale conjugate în actele planificării și desfășurării războiului:

- Resurse tangibile: *cele materiale, cele financiare, cele tehnologice;*
- Resurse inteligibile: *informaționale, culturale, diplomatice, ideologice;*
- Resurse integratoare: *omul - atributele și capacitățile umane și fondul său psihosomatic - reprezentând în sine un sistem de armă inteligentă, extrem de fiabilă care generează complexitate;*
- Resurse proiective: *resursa de timp; capacitatea organizării timpului; contextualizarea care validează oportunitățile exprimate sub incidența unui anumit interval de timp, etc.*

Primele două categorii de resurse implică indirect abilitarea umană în plan material și în plan intelectual, fiind resurse *regenerative*, indirecte. Accentul cade cu precădere pe următoarele două categorii de resurse care sunt resurse *generative*, directe, unele care pot modula realitatea până la măsura convertirii acesteia în cel mai prețios capital: *contextualizarea în timp optim a celei mai bune abilitări umane*. În opinia noastră aceasta este arma supremă a oricărui timp, și calitatea ei integratoare ține de domeniul antropologiei militare.

Războiul, înțeles ca fenomen extrem, reprezintă în particular întâlnirea contondentă dintre forțele subsidiare naturii umane care construiesc, de fapt, calea de optimizare a potențialului generativ. În sens general, confruntarea armată este rezultanta funcțională a unei investiții regenerative aflate în accelerarea exponențială a combinațiilor de resurse angajate în confruntare sub toate formele ei. Din acest punct de vedere se poate aprecia că războiul este o platformă de validare și angajare a acestor categorii de resurse care implică întâi de toate abilitarea umană, natura

și funcțiunile condiției umane. Din acest motiv conflictul armat nu poate fi studiat și înțeles altfel decât din perspectivă antropologică, o astfel de întreprindere conducând spre configurarea unei antropologii militare care vizează specificul uman social, cultural-identitar și religios, precum și latura psihologică și psihanalitică.

Natura umană, ca purtătoare a unor caracteristici și atribute, este sinteza unei construcții educaționale antrenate în timp, este rezultatul unui complex de stări și de procese psihosomatice, de acumulări emoționale și cognitive care ajung la stadiul de a reflecta caracteristici precum și forme reactive diverse, în relație cu realitatea cursivă sau proiectivă a lumii.

3. Ancorarea abilității naturii umane în procesul de configurare a conduitei de război

Apartenența la un anumit sistem de valori, la o anumită categorie etnică, socială, culturală, religioasă, deschide naturii umane un câmp de manifestare specific acumulărilor educaționale, dar și celor de natură tradițional-cutumiară. Conviețuirea socială are darul de a prelua rând pe rând generații după generații într-o relație de acumulare și schimb identitar. În angrenajul educațional specific fiecărei culturi, rolul de integrare culturală și socială este unul esențial pentru asigurarea continuității acestor procese de acumulare și schimb, care să subziste timpului. În acest sens teoreticianul Thomas Sowell avea să afirme următoarele: „În viziune constrângătoare, fiecare nouă generație născută este, de fapt, o invadare a civilizației de către mici barbari, care trebuie să fie civilizați înainte de a fi prea târziu”⁶.

Impactul achizițiilor culturale, al tradițiilor religioase, al mentalităților asupra mecanismelor sociale, configurează decisiv destinul educațional-formativ al generațiilor care se succed, sensul funcțional al acestei succesiuni fiind, practic, opera proceselor de acumulare care se transferă dinamic de la cei care ies din sfera exercițiului de manifestare publică spre cei care intră în aceasta. În cadrul mecanismelor complexe de acumulare și transfer formativ apar stări de dezechilibru sau dizarmonie ori, dimpotrivă, stări de coeziune și convergență educațională și socială. În legătură cu această dinamică, dirijorul american David Robertson, afirma: „Când privim conflictele din lume, pentru a avea un exemplu că acestea pot fi depășite, gândiți-vă la cum funcționează o orchestră! Toate instrumentele pe care le vedeți au provenit din diferite părți ale lumii. Ele au diferite istorii și particularități. Arată cu totul diferit unele de altele și produc sunete diferite. Însă aici în concert se adună împreună în armonie!”⁷.

Ideea utilizării unor soluții de optimizare a mediului social, politic și diplomatic se circumscrie logicii unui management situațional bazat pe metodologii și proceduri de administrare a impactului educațional-formativ asupra diverselor categorii sociale, etnice, religioase, tradiționale, sau non-tradiționale - asupra loturilor, grupurilor, populațiilor sau, popoarelor. Întregul efort trebuie pus în legătură cu sensul apartenenței la diversele categorii identitare, sau în coordonare cu proiecția simbolurilor, a sentimentelor, a stărilor, a năzuințelor sau a capacităților creative care susțin din punct de vedere identitar geniul uman. Această determinare interioară, constitutivă naturii umane, a produs nu doar valori materiale, ci și un complex de relații semnificante, cu rezonanțe diverse asupra ariei de conviețuire umană.

În concepția sistemelor de echilibru social, suma dispunerii în particularitate a rolurilor de eficiență profesională, a competențelor diverse conjugate în jurul motivațiilor comune sau, dimpotrivă, situate la granița unor demarcații contradictorii, provoacă intens libertățile creative umane, pentru a lăsa loc optimizării excelenței sau genialității. Pe de altă parte, comandamentele înalt motivante ale fondului cultural inteligent, vor fi surprinse de variate stări de inadecvare și insuficiență – de ordin material sau educațional – precum și de implacabila întâlnire cu limita grobian-regresivă a unor năzuințe imediate, de proastă condiție și de o recurentă agresivitate.

⁶ Thomas Sowell, *A Conflict of Vision*, Published by Basic Books / Perseus Books Group, 2007, p. 166.

⁷ Afirmatie citată la Ramin Jahanbegloo, 'The Pursuit of Excellence and the Role of Philosophy' in *Co-herencia*, vol.10, n.20 / 2014, pp.179.

În această întâlnire se confruntă, de fapt, tipologii adverse de aceeași condiție, sau tipologii de condiție inegală. Confruntarea militară, însă, reprezintă raportul de autoritate care se stabilește nu atât în temeiul eficienței de ordin educațional, ci în baza instrumentării forței. Din această perspectivă, exercițiul de forță este cel care are ultimul cuvânt în impact, formele confruntării armate și ale războiului, cum ar fi confruntările armate sau războaiele de ultimă generație, având să îmbrace, de fapt, dinamica unor stadii ale dezvoltării condiției umane. Prin aceasta se dovedește că trăsăturile conflictualității manifestate la nivel individual sau social, economic, politic, informațional sau militar sunt, de fapt, expresia stadiilor dinamice ale unei societăți evolutive⁸.

Legat de instrumentarea dinamică a exercițiului de forță, este notabilă distincția pe care anumiți cercetători din domeniul militar o stabilesc între război și conflictualitate armată. Dacă războiul este forma de maximă angajare a forțelor, mijloacelor și resurselor în sprijinul consolidării sau apărării unor interese vitale, aceasta reprezentând practic punerea în operă a proiectării forței, *pe baza elaborării unui concept strategic complex*, conflictul armat reprezintă o formă de *acutizare spontană* a tensiunilor și o escaladare violentă a situațiilor de criză⁹.

Înțelegem, așadar, că definiția uneia sau celeilalte forme de abordare conflictuală ține de natura proiectului conflictual și în mod distinct de complexitatea și amploarea *conceptului* care stă la baza inițierii acestuia. Cel de-al doilea element distinctiv care departajează sensul celor două noțiuni este elementul care incumbă gradul de planificare sau de spontaneitate a angajării. Limita până la care putem vorbi despre conflictualitate armată, dincolo de care putem itera conceptul de război, este una extrem de fluidă. Aceasta pentru că în cadrul războiului apar foarte multe elemente de imprezibilitate și, de asemenea, situații neplanificate care necesită o reconfigurare și readaptare a viziunii strategice, precum și reconfigurarea adecvată a deciziei de punere a acesteia în operă.

În ce privește viziunea consolidată a exprimării exercițiului de forță, în sensul configurării aceluși tip de concept strategic care să reflecte fidel viziunea social-politică a unui sistem de administrare, trebuie să luăm în calcul atât concepția de viață a factorilor umani angrenați systemic, precum și motivațiile lor sociale, conștiința politică, religioasă, dimensiunea culturală, civilizațională și fondul psihanalitic al întregii angajări, dar și abilitările umane profesionale, fizice, intelectuale și voliționale care pot contura proiectul coerent de exprimare a forței.

Abilitările capitalului uman au, în acest caz, rolul *funcției obiective* în măsură să atribuie sistemului de confruntare valoarea funcțională decisivă. Din această perspectivă războiul reprezintă, nu doar *calea de afirmare a forței armate*, ci și *calea de afirmare a forței morale* chemate să apere valorile civilizației.

Concluzii

În configurarea unui război, nivelul cultural și civilizațional este cel care dictează deznodământul confruntării pe termen lung. Succesul în luptă al unei civilizații se va răsfrânge însă nu doar în opera spirituală, ci mai ales în opera materială care dă expresie fluxului tranzacțional de idei și bunuri. Nu doar operele de efuziune spirituală și intelectuală, operele literare sau cele de artă plastică, muzicală, operele științifice sau academice, rata descoperirilor și inovării, ci și monumentele civilizației, configurările arhitecturale, precum și ansamblul sintetizării instituționale, administrative, economice, juridice, politice sau de altă natură descriu – în istorie – sub aspecte diverse, impactul civilizațional pe care geniul creativ uman îl imprimă în mod implacabil recursului la stabilitate, pace și civilitate. Dacă, în această dinamică, natura umană se regăsește în rolul aceluși factor catalizator, civilizator, demonstrându-și supremația forței de a dăinui în sens constructiv, aceasta ține neapărat de condiția ei spirituală și de acumulările de ordin intelectual și moral.

Din această perspectivă, fenomenul războiului implică participarea geniului și nu neapărat participarea agresivității. Relația pe care o impune războiul în configurările sale, de o deosebită

⁸ Constantin Degeratu, Mihai Tudose, Gheorghe Văduva, *Război, cunoaștere, adevăr*, Ed. Nemira, București, 2012, p. 46.

⁹ *Ibidem*, p.43.

complexitate și de o angajare structural socială a întregii suflări din teritoriile teatrelor de operații, este expresia condiționărilor omenești, a frustrărilor sau înălțimilor de spirit. Așadar, războiul se constituie ca o platformă de ameliorare a proprietăților geniului, de stimulare și reactivare a unor funcțiuni latente, subsecvente efortului de autoconservare, care se materializează în zona progresului civilizațional îndată după încheierea unei conflagrații.

La scara globală accentele particulare sau locale ale stării de conflictualitate armată sunt, de fapt, expresii ale stării de inadecvare morală a unei lumi care eșuează în raporturile sale cu preaplina dezideratelor pe care le animă – în mod legitim sau nelegitim – spre care năzuiește, fără a le putea atinge în substanța lor profundă. Pe de o parte aceasta demonstrează faptul că orizontul uman de așteptare este aria agregării valențelor umane superioare, inteligente, hiperfine, iar pe de alta, faptul că acest orizont reușește să asigneze liniile de câmp ale unei imense frustrări.

În sens identitar confruntarea, competiția, rivalitatea – jocul de interese – reprezintă tot atâtea ipostaze ale întâlnirii omului cu propria natură exprimată la nivelul alterității. Războiul este culminația acestei întâlniri în care riscul negării de sine proiectează în sens univoc conflictul corelativ naturii umane către relația sa cu naturi opozabile, aflate în stări de progres moral mai întârziate sau mai avansate.

Faptul că războiul apare ca o realitate umană, poate părea că nu este o dovadă a stării de excelență a naturii omenești, ci o dovadă că tentația barbarismului aceleiași naturi are impact asupra existenței.

Acest teritoriu de confruntare la nivel intențional așază practic în viața individului diferența alterității. Omul se percepe pe sine în relație cu ceilalți, se validează prin ceilalți, sintetizează impresiile și părerile celorlalți despre sine și despre ceea ce reprezintă ansamblul său de valori. Aceasta este o formă de esențializare culturală și socială a raporturilor de alteritate pe care persoana le stabilește față de ceilalți în subsidiarul propriei existențe.

BIBLIOGRAFIE:

1. DEGERATU, Constantin; TUDOSE, Mihai; VĂDUVA, Gheorghe, *Război, cunoaștere, adevăr*, Ed. Nemira, București, 2012.
2. DORIGO, Marco; STUTZLE, Thomas, *Ant Colony Optimization*, Ed. by Massachusetts Institute of Technology, A Bradford Book – The MIT Press, Cambridge, London, 2004.
3. JAHANBEGLOO, Ramin, ‘The Pursuit of Excellence and the Role of Philosophy’ in *Co-herencia*, vol.10, n.20 / 2014.
4. SOWELL, Thomas, *A Conflict of Vision*, Published by Basic Books / Perseus Books Group, 2007.
5. WEGENER, Ingo, *Complexity Theory, Exploring the Limits of Efficient Algorithms*, translated from German by Randall Pruim, Printed in Germany, Ed. Springer-Verlag Berlin - Heidelberg, 2005.
6. *** ‘Robotics / Computer Control / Control Architectures / Swarm Robotics’ în *Wikibooks*, disponibil la https://en.wikibooks.org/wiki/Robotics/Computer_Control/Control_Architectures/Swarm_Robotics, accesat la data de 22. 08. 2017.

CADRUL LEGISLATIV SPECIFIC SISTEMELOR DE INSTRUIRE- EVALUARE DIN ORGANIZAȚIILE MILITARE ÎN CONTEXTUL CONFLICTELOR ȘI AMENINȚĂRILOR ASUPRA MEDIULUI DE SECURITATE ACTUAL

Dr. Vasile BUCINSCHI

General de flotilă aeriană, profesor universitar doctor, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
E-mail: vbucinschi2000@yahoo.com

Gligor VĂIDEAN

Locotenent-colonel, student doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
E-mail: vaideangligor@yahoo.com

Rezumat: *Sistemul de instruire-evaluare din organizațiile militare reprezintă ansamblul elementelor specifice procesului educațional de profil care interacționează între ele în interiorul sistemului, dar și cu alte elemente din exteriorul acestuia, respectând prevederile unui cadru legislativ adaptat nevoilor sociale. Instrucția, componentă specifică a procesului educațional militar, reprezintă elementul de bază al acțiunilor viitoare desfășurate de forțele militare formate în cadrul sistemelor de instruire militară, iar legitimitatea acesteia asigură posibilitatea unei reacții eficiente la provocările generate de evenimentele sociale și politice care se petrec cu repeziciune pe tot globul.*

În lucrarea de față ne dorim să analizăm legalitatea și legitimitatea funcționării sistemului de instruire și evaluare a resurselor umane ale Armatei României prin identificarea cadrului legislativ care fundamentează funcționarea organizației militare. Cadrul legislativ asigură legalitatea funcționării unui sistem prin intermediul regulilor, principiilor și legilor existente, iar analiza conflictelor și amenințărilor actuale asupra mediului de securitate, ne determină să găsim noi soluții legislative viabile pentru instruirea și evaluarea forțelor Armatei României.

Cuvinte-cheie: *cadru legislativ, sistem, sistem de instruire-evaluare, instruire și evaluare, interoperabilitate.*

Introducere

Termenul „sistem”, conform definiției prezentate în Dicționarul explicativ al limbii române, reprezintă un „ansamblu de elemente, principii, reguli, forțe, dependente între ele și formând un întreg organizat, care pune ordine într-un domeniu de gândire teoretică sau face ca o activitate practică să funcționeze potrivit scopului urmărit”¹. Un sistem scoate în evidență unele trăsături și comportamente identice, asociate unor procese sau unor fenomene din domenii diferite și le analizează într-un mod sistemic, unitar. Noțiunea de sistem este des întâlnită îndeosebi în domeniul științei și tehnicii, dar și în domeniile gândirii și acțiunii umane. Prin noțiunea de *sistem de instruire-evaluare* vom înțelege ansamblul elementelor care interacționează între ele în interiorul sistemului militar românesc și cu alte elemente din exteriorul acestuia, respectând prevederile unui cadru legislativ compus din reguli, principii și legi. Prin conținutul său, cadrul legislativ fundamentează funcționarea unui sistem astfel încât elementele sistemului să poată îndeplini anumite scopuri sau obiective și să parcurgă anumite căi, direcții sau sensuri de acțiune.

¹ *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti”, Editura Univers Enciclopedic, 2009, p. 867.

Pornind de la definiția termenului sistem în contextul „teoriei sistemelor”², vom analiza modul de funcționare a sistemului de instruire și de evaluare a resurselor umane existent în Armata României, pentru a fi în măsură să elaborăm ulterior o variantă optimizată pentru un sistem de instruire-evaluare adaptat unor standarde de performanță și care să ierarhizeze competențele formate pe niveluri de instruire.

Teoria sistemelor utilizează conceptul de *sistem abstract* pentru un sistem care funcționează după un model matematic, care are caracteristicile și comportamentul dinamic corespunzătoare legilor fizicii. Teoria sistemelor a fost aprofundată științific de către „Niklas Luhmann”³ care a construit-o având ca punct de plecare conceptul de *autopoiesis*, prin care se înțelege originea și evoluția vieții din punct de vedere pur biologic. Trăsăturile generale ale unui sistem sunt determinate de proprietatea în parte a fiecărei componente a sistemului. Niklas Luhmann susține că „societatea este compusă din sisteme *autopoietice* care se reproduc și se organizează conform unor principii intrinsece fiind *alopoietice*, respectiv care nu sunt controlate din exterior”⁴.

Prezentarea succintă a teoriei sistemelor în lucrarea de față reprezintă o analogie a acestui concept privită prin prisma rolului pe care îl are sistemul de instruire și evaluare în funcționarea întregului sistem organizațional al Armatei României, asemenea rolului sistemului neuronal central compus din arii Brodmann pentru funcționarea organismului uman. O arie Brodmann reprezintă o regiune a cortexului cerebral al creierului ființelor umane și al primatelor, definită prin „*citoarhitectura*”⁵ acesteia sau prin structura „*histologică*”⁶ și organizarea celulelor. Necesitatea comparației ariilor Brodmann, ca exemplu de sistem perfect funcțional, cu un sistem social ca cel al instruirii și evaluării, ca sistem complet funcțional, reprezintă un demers științific prin care se poate demonstra necesitatea, eficacitatea și eficiența fiecărei componente a sistemului de instruire-evaluare din Armata României.

1. Conflicte și amenințări asupra mediului de securitate actual

„*Primăvara arabă*”⁷ a adus la putere în Orientul Mijlociu o clasă politico-militară cu viziuni diferite de cea care a fost înlăturată, a creat un curent extremist, a generat conflicte militare, religioase și etnice, iar populația civilă din statele implicate a migrat spre Occident, în special spre țările europene. În valul de imigranți care au intrat în Europa în anul 2015 a fost un număr mare de refugiați care au fost nevoiți să fugă din calea conflictelor, dar au fost și oameni care erau adepții ideologiilor extremiste promovate în zonele de conflict. Și în Europa există militanți și adepți ai

² *** Luhmann Niklas, *Introduction to Systems Theory*, Polity Press, Cambridge CB2 1UR, United Kingdom, 2013, disponibil la adresa <https://www.amazon.de/Introduction-Systems-Theory-Niklas-Luhmann/dp/0745645712>, accesată la data de 03 apr. 2017.

³ *** *i.e.* Niklas Luhmann (08 dec. 1927 - 06 nov. 1998), sociolog german și teoretician al științelor sociale, licențiat în drept la Universitatea din Freiburg, a obținut titlul de doctor la Universitatea din Munster, a fundamentat teoria sistemelor, disponibil la adresa https://en.wikipedia.org/wiki/Niklas_Luhmann, accesată la data de 04 apr. 2017.

⁴ *** Răzvan Cosmin Rugină, articol „*Legal transplant - possibilities and limits. Theories and conceptualization*”, publicat în „*Convergent discourses. Exploring the Contexts of Communication*”, Arhipelag XXI Press, Târgu Mureș, 2016, p. 570, disponibil la adresa <http://www.upm.ro/cci/CCI-04/Soc/Soc%2004%2060.pdf>, accesată la data de 24 oct. 2017.

⁵ *** *i.e.* *citoarhitectura* = cytoarchitecture, dispunerea celulelor într-un țesut; dispunerea corpurilor de celule nervoase din creier, în special în cortexul cerebral, disponibil la adresa <http://medical-dictionary.thefreedictionary.com/cytoarchitecture>, accesată la data de 04 apr. 2017.

⁶ *** *i.e.* *histologie* = hystology, studiul anatomic al structurii microscopice a țesuturilor animale și vegetale; structura microscopică a țesutului, disponibil la adresa <http://medical-dictionary.thefreedictionary.com/hstology>, accesată la data de 04 apr. 2017.

⁷ *** *i.e.* *Primăvara arabă* este fenomen politic și social care a început în anul 2010 în Orientul Mijlociu, în țările în care domnea un regim autoritar sau totalitar, disponibil la: https://ro.wikipedia.org/wiki/Prim%C4%83vara_arab%C4%83, accesată la data de 10 dec. 2016.

„Statului Islamic”^{8,9}, de altfel, „cetățeni europeni”¹⁰ au executat atacurile teroriste din Franța, din data de 13 noiembrie 2015..

Impactul acțiunilor, pe care organizațiile teroriste internaționale le desfășoară, impune crearea unor mecanisme eficiente de răspuns și a unor strategii politice și militare ale tuturor statelor pentru a contracara riscurile asimetrice. „Cetățenii români pot fi afectați de consecințele actelor teroriste. Criza economică și financiară, la rândul său, a contribuit la această schimbare de paradigmă, iar efectele sale se resimt pe termen lung”¹¹. În egală măsură, putem observa fenomenele regionale de tipul „războiului hibrid”¹² care se desfășoară în estul Europei, război în care „marile puteri militare”¹³ „anexează teritorii”¹⁴, dezvoltă și mențin conflicte în „state democratice”¹⁵ sub pretextul unor noi forme de apărare a integrității statale.

Situația interetnică în Europa și în mod particular în Peninsula Balcanică se reflectă în rapoartele de securitate ale „OSCE”¹⁶ și „UN”¹⁷. Dezmembrarea „Republicii Socialiste Federative Iugoslavia”¹⁸ începută în anul 1990 s-a realizat prin derularea unor războaie în care au fost implicate marile puteri economice ale momentului, respectiv Statele Unite ale Americii și Rusia și puteri militare susținute de acestea, respectiv forțele militare ale statelor membre „NATO”¹⁹ și forțele militare ale fostei „R.S.F.I.”²⁰. Urmare a procesului de dezmembrare a fostei R.S.F.I., și-au proclamat independența Serbia, Slovenia, Muntenegru, Croația, Bosnia și Herțegovina și Republica Macedonia a fostei R.S.F.I. În anul 2008, fosta provincie autonomă Kosovo și-a proclamat independența și a devenit Republica Kosovo, stat care în prezent nu este recunoscut de toate statele europene, inclusiv de către România.

Ascensiunea „declarațiilor excesive”²¹ ale Turciei „în disputele cu Olanda”²² și

⁸ *i.e.* Statul Islamic (alternativ: Statul Islamic din Irak și Levant sau Statul Islamic din Irak și Siria, abreviat: IS, SI, ISIL, SIIL, SIIS și ISIS) este o grupare sunnită insurgentă afiliată la Al-Qaeda, activă în Irak și Siria și un stat (proclamat califat) islamic, nerecunoscut, cu capitala la Ar-Raqqah (Siria).

⁹ *** https://ro.wikipedia.org/wiki/Statul_Islamic, accesată la data de 30 dec. 2016.

¹⁰ *i.e.* Atacurile din Franța, din data de 13 nov. 2015, au fost executate de către cetățeni francezi și belgieni.

¹¹ Administrația Prezidențială a României, *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019 - O Românie puternică în Europa și în lume*, București, 2015, p. 6.

¹² *** Ce este "razboiul hibrid" dus de Rusia in Ucraina si cum a fost el pregatit de zece ani sub ochii permisivi ai Occidentului, HotNews, 1 septembrie 2014, disponibil la: <http://www.hotnews.ro/stiri-international-18014446-este-razboiul-hibrid-dus-rusia-ucraina-cum-fost-pregatit-zece-ani-sub-ochii-permisivi-occidentului.htm>, accesată la data de 10 dec. 2015.

¹³ *i.e.* Federația Rusă = Rusia.

¹⁴ *i.e.* Peninsula Crimeea = Crimeea.

¹⁵ Ucraina.

¹⁶ *** *i.e.* OSCE = Organization for Security and Co-operation in Europe, disponibil la adresa www.osce.org, accesată la data de 15 feb 2017.

¹⁷ *** *i.e.* UN = United Nations (e.g. Organizația Națiunilor Unite), disponibil la adresa <http://www.un.org/en/index.html>, accesată la data de 18 feb. 2017.

¹⁸ *** *i.e.* Republica Socialistă Federativă Iugoslavia a fost un stat în Peninsula Balcanică care a adoptat o structură federală formată din șase republici și două provincii autonome, disponibil la adresa http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/destamarea-iugoslaviei-slavi-cel-al-doilea-razboi-mondial-i, accesată la data de 12 feb. 2017.

¹⁹ *** *i.e.* NATO = Organizația Tratatului Atlanticului de Nord = NATO(OTAN), acronim provenit din limba engleză al North Atlantic Treaty Organization, respectiv din limba franceză L'Organisation du traité de l'Atlantique nord, disponibil la adresa www.nato.int, accesată la data de 28 feb. 2017.

²⁰ *i.e.* R.S.F.I. = Republica Socialistă Federativă Iugoslavia.

²¹ *** Uniunea Europeană îndeamnă Ankara să se abțină de la orice declarație excesivă și de la acțiuni care riscă să conducă la exacerbarea situației, Mediafax, 13 martie 2017, disponibil la adresa <http://www.mediafax.ro/externe/uniunea-europeana-recomanda-turciei-sa-evite-declaratiile-excesive-in-disputele-cu-olanda-si-germania-16193126>, accesată la data de 13 mar. 2017.

²² *** Interzicerea accesului Ministrului turc al Familiei în Olanda, 13 martie 2017, disponibil la adresa <http://stirileprotv.ro/stiri/international/culisele-razboiului-diplomatic-dus-de-turcia-in-ue-erdogan-ameninta-ca-a-va-merge-la-curtea-europeana-a-drepturilor-omului.html>, accesată la data de 13 mar 2017.

„Germania”²³ a generat noi tensiuni între Turcia și Uniunea Europeană, tensiuni care pot escalada spre o stare de conflict în Europa. Amenințările pe plan regional vin și dinspre Federația Rusă ale cărei acțiuni recente desfășurate în regiunea Mării Negre determină „încălcarea normelor de drept internațional, punerea în discuție a ordinii internaționale, conservarea conflictelor înghețate și anexarea Crimeii”²⁴. Toate aceste acțiuni au readus în atenția NATO atât îndeplinirea misiunii ei fundamentale și apărarea colectivă, cât și „validitatea aranjamentelor de securitate încheiate cu Rusia la sfârșitul secolului XX”²⁵.

Securitatea Europei este amenințată de crize și conflicte în derulare, „Vecinătatea Estică, Orientul Mijlociu și Nordul Africii generează o multitudine de provocări la adresa securității spațiului comunitar, fiind tot mai evidentă necesitatea revizuirii și consolidării politicilor Uniunii Europene în domeniul securității și apărării comune și afacerilor interne”²⁶.

1.1. Instrucția soldatului viitorului în contextul noilor amenințări la adresa mediului de securitate

Din cele mai vechi timpuri, principala preocupare a organizațiilor militare a fost instrucția, privită ca factor disciplinator și, implicit, determinant în luptă. De-a lungul timpului, instrucția a căpătat valențe tot mai complexe, parcurgând un proces de transformare și de adaptare la tehnologiile nou apărute și la particularitățile câmpului de luptă. Se poate observa cu ușurință că tehnologiile și echipamentele militare se dezvoltă cu o rapiditate iar tehnologia informației și a comunicațiilor are o largă aplicabilitate în domeniul militar, fapt ce generează un nou algoritm de instruire al soldatului viitorului.

În contextul începutului mileniului III, instrucția reprezintă un element de bază al acțiunilor desfășurate de forțele militare, pentru ca acestea să fie în măsură să facă față provocărilor generate de evenimentele sociale și politice care se petrec cu repeziciune pe tot globul. De asemenea, în momentul actual este impetuos necesară realizarea interoperabilității depline la nivelul structurilor militare aliate, inclusiv prin derularea programelor de instrucție comune, pentru contracararea efectelor acțiunilor și a provocărilor împotriva țărilor alianței.

Perspectivile instrucției forțelor vor rezulta din analiza atentă a tuturor conflictelor și amenințărilor în mediul de securitate actual și ulterior prin identificarea sarcinilor esențiale care revin Armatei României iar prin disciplină și seriozitate instrucția devine elementul esențial al îndeplinirii acestor sarcini. În vederea unei acțiuni eficiente corespunzătoare acțiunilor desfășurate în mediul de securitate actual, instrucția va parcurge un proces de transformare și de adaptare la tehnologiile nou apărute și la particularitățile câmpului de luptă. De asemenea, toate tehnologiile și echipamentele militare care s-au dezvoltat în ultima perioadă de timp, coroborat cu explozia tehnologică în sfera informației și a comunicațiilor influențează activitățile viitoare din domeniul militar. Instruirea soldatului viitorului, a soldatului cibernetic al mileniului III, trebuie să se desfășoare conform unui algoritm care să facă față provocărilor generate de evenimentele sociale și politice actuale. Soldatul viitorului trebuie să acționeze individual și va îndeplini sarcini colective esențiale. Pentru acest lucru, soldatul viitorului trebuie să fie interoperabil, să beneficieze de cele mai noi resurse pe care să le utilizeze pentru desfășurarea acțiunilor sale.

---

²³ *** *Recep Tayyip Erdogan acuză Occidentul că sprijină gruparea Stat Islamic*, Agerpress, 18 ianuarie 2017, disponibil la adresa <https://www.agerpres.ro/externe/2016/12/27/siria-recep-tayyip-erdogan-acuza-occidentul-ca-sprijina-gruparea-stat-islamic-22-08-53>, accesată la data de 18 ian. 2017.

²⁴ *** *i.e. Anexarea Peninsulei Crimeea* de către Federația Rusă a fost un proces politic care a avut loc în anul 2014, disponibil la adresa https://ro.wikipedia.org/wiki/Anexarea_Crimeei_de_c%C4%83tre_Federa%C8%9Bia_Rus%C4%83, accesată la data de 9 dec. 2016.

²⁵ Administrația Prezidențială a României, *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019 - O Românie puternică în Europa și în lume*, București, 2015, pp. 12-13.

²⁶ Administrația Prezidențială a României, *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019 - O Românie puternică în Europa și în lume*, București, 2015, p. 13.

Prin acțiunea sa, soldatul viitorului va contribui la îndeplinirea următoarelor misiuni ale organizației:

- lupta împotriva curentului extremist care a generat ultimele conflicte militare, religioase și etnice;
- combaterea fenomenului de migrație transfrontalieră a populației civile;
- ajutorarea refugiaților din calea fenomenelor extremiste;
- identificarea adeptilor ideologiilor promovate în zonele de conflict,
- lupta împotriva acțiunilor teroriste executate de către militanți și adepți ai unor organizații extremiste;
- lupta împotriva pirateriei maritime;
- lupta împotriva proliferării armelor nucleare;
- participarea la contracararea efectelor riscurilor asimetrice;
- îndeplinirea unor misiuni de luptă în războiul hibrid;
- respectarea normelor de drept internațional și a ordinii internaționale;
- combaterea efectelor sărăciei;
- lupta împotriva atacurilor cibernetice;
- cunoașterea amenințărilor provocate de fanatismul religios.

1.2. Documente naționale și acte normative specifice doctrinelor și manualelor militare specifice instruirii și evaluării

Funcționarea unui sistem este posibilă dacă există un cadru legislativ compus din anumite norme, reguli sau cutume, care prin conținutul lor să fie în măsură să îi confere *legitimitate* funcționării. În sensul democratic al termenului, *legalitatea* funcționării unui sistem, presupune existența unui cadru legislativ adecvat solicitărilor venite din partea comenzii sociale. Interdependența dintre legalitate și legitimitate constă în faptul că existența unui cadru legislativ contribuie la legitimitatea funcționării unui sistem în cadrul organizației. Astfel, organizația va respecta prevederile legislative iar pentru îndeplinirea obiectivelor sale va putea să elaboreze, să emită sau să adopte acte administrative specifice domeniului său de activitate, respectând principiul legalității. Legalitatea funcționării unui sistem obligă la respectarea ierarhiei cadrului juridic existent într-un stat de drept. O organizație are libertatea de a decide și de a alege o soluție legislativă dintre mai multe variante, soluție care să răspundă în modul cel mai apropiat nevoilor colective și interesului general al organizației. Oportunitatea organizației de a alege cadrul adecvat funcționării optime reprezintă un element de decizie specific managementului strategic al organizației. Libertatea organizației de a aplica prevederile unui cadru legislativ în activitatea sa este supusă controlului administrativ și este expusă controlului judecătoresc. Cadrul legislativ necesar funcționării optime a organizațiilor militare trebuie să fie corelat cu nevoile pe care societatea, în ansamblul ei, le are.

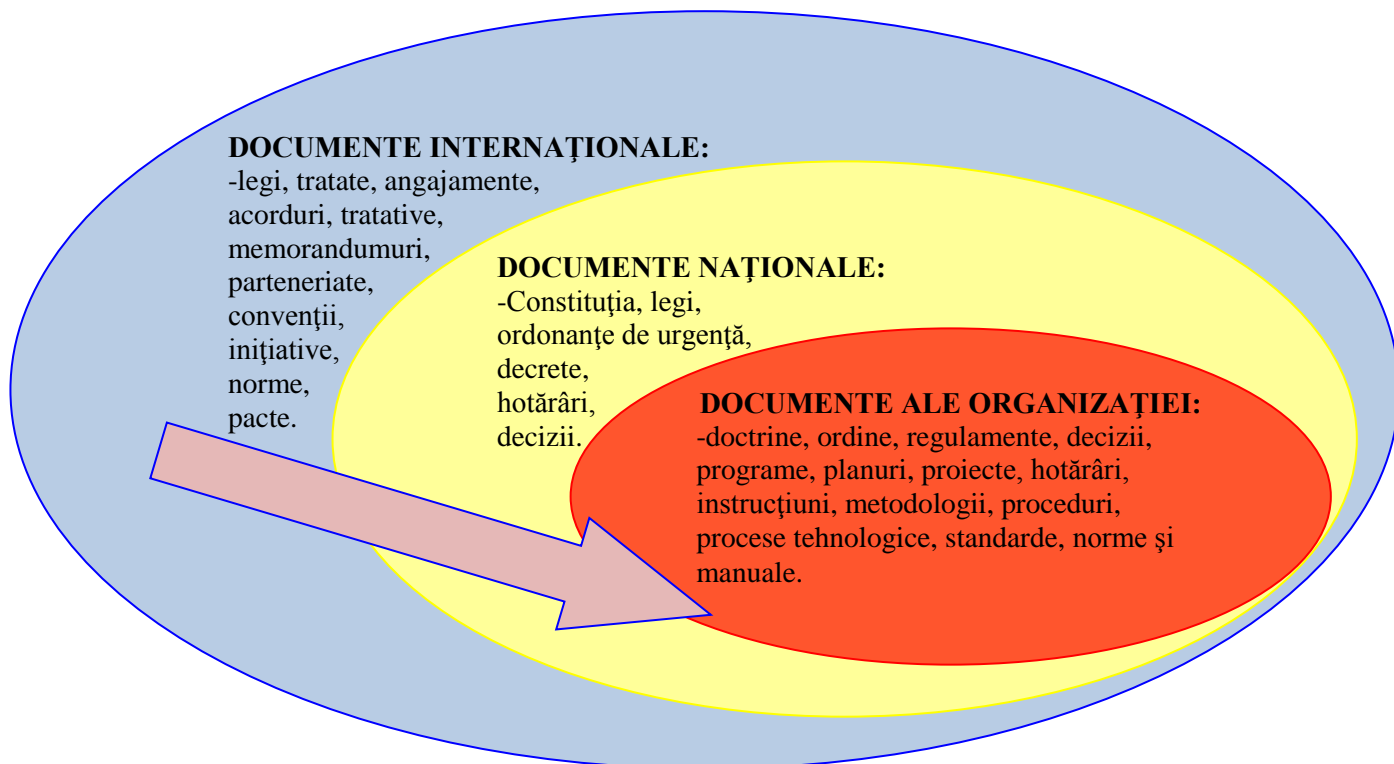
Cadrul legislativ conține regulile, principiile și legile înscrise în documentele internaționale, documentele naționale și documentele organizației, oferă legalitatea funcționării unui sistem și, prin conținutul său, fundamentează funcționarea unui sistem astfel încât elementele acestuia să poată îndeplini anumite scopuri sau obiective și să parcurgă anumite direcții sau sensuri de acțiune.

Documentele internaționale sunt legile internaționale, tratatele, angajamentele, acordurile, tratativele, memorandumurile, parteneriatele, convențiile, inițiativele, pactele și normele pe care România le-a semnat, la care a aderat și la care este parte. *Documentele naționale* sunt documente elaborate de „*puterea legislativă*”²⁷ a României, respectiv de către Parlamentul și Guvernul României. Documentele naționale sunt Constituția țării, legile naționale, decretele prezidențiale, hotărârile și ordonanțele de urgență ale guvernului și deciziile autorităților în drept. *Documentele organizației* sunt doctrinele, ordinele, regulamentele, deciziile, programele, planurile, proiectele,

---

²⁷ *** *Constituția României din 31.10.2003*, art. 76 disponibil la adresa <http://www.presidency.ro/ro/presedinte/constitutia-romaniei>, accesată la data de 18 iun. 2017.

hotărârile, instrucțiunile, metodologiile, procedurile, procesele tehnologice, standardele, normele și manualele. Cadrul legislativ care stă la baza funcționării unui sistem este reprezentat grafic în figura nr. 1.

Figura nr. 1. Cadrul legislativ necesar pentru funcționarea unui sistem

Considerăm că elementul esențial al dezbaterii noastre constă în identificarea legalității funcționării unui sistem, iar elementul fundamental al sistemului democratic din țara noastră este Constituția României. În conținutul „*Constituției României din 31.10.2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 767 din 31 octombrie 2003*”²⁸ modificată și completată prin „*Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 29 octombrie 2003*”²⁹ se regăsesc prevederi legislative care descriu importanța Armatei României. Astfel, în Constituția României, capitolul III, în cuprinsul articolelor 54 și 55 sunt stabilite îndatoririle generale ale cetățenilor români privind fidelitatea față de țară și apărarea țării. „*Fidelitatea față de țară este sacră*”³⁰, iar militarii și cetățenii români care îndeplinesc funcții publice „*răspund de îndeplinirea cu credință a obligațiilor ce le revin*”³¹ prin depunerea unui jurământ stabilit lege. Toți cetățenii României „*au dreptul și obligația să apere România*”³², iar pentru satisfacerea obligațiilor privind apărarea națională cetățenii români „*pot fi încorporați de la vârsta de 20 de ani și până la vârsta de 35 de ani*”³³. Începând cu data de 1 ianuarie 2017, „*soldații și gradații rezerviști voluntari*”³⁴ vor putea să fie selecționați dacă au vârsta

²⁸ *** *Constituția României din 31.10.2003*, disponibil la adresa <http://www.presidency.ro/ro/presedinte/constitutia-romaniei>, accesată la data de 28 mar. 2017.

²⁹ *** *Legea de revizuire a Constituției nr. 429/2003*, disponibil la adresa <http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=340>, accesată la data de 28 mar 2017.

³⁰ *** *Constituția României din 31.10.2003*, Titlul II, Capitolul III, art. 54, alin (1), disponibil la adresa <http://www.presidency.ro/ro/presedinte/constitutia-romaniei>, accesată la data de 28 mar. 2017.

³¹ *ibidem*, art. 54, alin. (2).

³² *ibidem*, art. 55, alin. (1).

³³ *ibidem*, alin. (3).

³⁴ *Legea nr. 270/2015 privind statutul rezerviștilor voluntari*, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 846 din 13 noiembrie 2015, disponibilă la adresa http://www.dreptonline.ro/legislatie/legea_270_2015_statutul_rezerviștilor_

cuprinsă între 18 și 51 de ani.

Legitimitatea activităților, acțiunilor și operațiilor desfășurate de Armata României sunt rezultatul constituțional al celor două articole menționate anterior și care se reflectă în conținutul „Legii nr. 346/2006 din 21.07.2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 654 din 28/07/2006”³⁵.

Ministerul Apărării Naționale este o organizație specializată care își desfășoară activitatea în domeniul securității naționale, este parte componentă a administrației publice centrale și este subordonată „Guvernului României”³⁶. Prin activitatea desfășurată de Ministerul Apărării Naționale „este condusă activitatea în domeniul apărării naționale, potrivit prevederilor legii și strategiei de securitate națională, pentru garantarea suveranității, independenței și unității statului, integrității teritoriale a țării și democrației constituționale”³⁷.

În conformitate cu prevederile Constituției României, Ministerul Apărării Naționale răspunde pentru activitatea desfășurată în fața „Parlamentului României”³⁸, în fața „Guvernului României și a Consiliului Suprem de Apărare a Țării”³⁹ „pentru modul de aplicare a prevederilor Constituției, a celorlalte acte normative în vigoare, a hotărârilor Guvernului și ale Consiliului Suprem de Apărare a Țării, precum și ale tratatelor internaționale la care România este parte”⁴⁰. Prevederile referitoare la forțele armate și la Consiliul Suprem de Apărare a Țării sunt cuprinse în articolele 118 și 119 din Constituția României. „Armata este subordonată exclusiv voinței poporului pentru garantarea suveranității, a independenței și a unității statului, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale”⁴¹, și contribuie la apărarea colectivă în sisteme de alianță militară. Armata României participă la operații de menținere, impunere și restabilire a păcii, în condițiile stabilite de cadrul legislativ al României și de prevederile tratatelor internaționale la care România este parte. „Structura sistemului național de apărare”^{42,43}, „organizarea armatei”⁴⁴ și „atribuțiile autorităților publice privind apărarea națională”⁴⁵ sunt stabilite prin Legea apărării naționale nr. 45/1994, publicată în Monitorul Oficial nr. 172 din 07.07.1994 și prin alte legi organice emise de Parlamentul României, care stabilesc cadrul legislativ pentru pregătirea populației, a economiei și a teritoriului pentru apărare. Statutul cadrelor militare este reglementat prin „Legea nr. 80/1995 privind statutul cadrelor militare”⁴⁶, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 155 / 20 iulie 1995.

Constituția României creează punctul de plecare pentru integrarea în Uniunea Europeană și aderarea la Tratatul Atlanticului de Nord prin conținutul referitor la „integrarea euroatlantică”⁴⁷. „Ca urmare a aderării, prevederile tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, precum și celelalte

---

voluntari.php, accesată la data de 01 oct. 2017.

³⁵ *** *Legea nr. 346/2006* privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării, disponibil la adresa http://www.mapn.ro/despre_mapn/informatii_generale/documente/legea346.pdf, accesată la data de 02 apr. 2017.

³⁶ *Constituția României din 31.10.2003*, Titlul III, Capitolul V, art. 116, alin (1)-(2), disponibil la adresa <http://www.presidency.ro/ro/presedinte/constitutia-romaniei>, accesată la data de 28 mar. 2017.

³⁷ *** *Ministerul Apărării Naționale, informații generale*, disponibil la adresa http://www.mapn.ro/despre_mapn/informatii_generale/index.php, accesată la data de 02 apr. 2017.

³⁸ *Constituția României din 31.10.2003*, Titlul III, Capitolul I, art. 65, alin (2), lit g., disponibil la adresa <http://www.presidency.ro/ro/presedinte/constitutia-romaniei>, accesată la data de 28 mar. 2017.

³⁹ *ibidem*, Capitolul V, art. 117, alin (1).

⁴⁰ *** *Ministerul Apărării Naționale, informații generale*, disponibil la adresa http://www.mapn.ro/despre_mapn/informatii_generale/index.php, accesată la data de 02 apr. 2017.

⁴¹ *Constituția României din 31.10.2003*, Titlul III, Capitolul V, art. 118, alin (1), disponibil la adresa <http://www.presidency.ro/ro/presedinte/constitutia-romaniei>, accesată la data de 28 mar. 2017.

⁴² *ibidem*, alin (2).

⁴³ *** *Legea apărării naționale nr. 45/1994*, art. 6-25, disponibil la adresa <http://legeaz.net/legea-45-1994-legea-apararii-nationale-a-romaniei/art-11-structura-sistemului-national-de-aparare>, accesată la data de 04 apr. 2017.

⁴⁴ *ibidem*, art. 26-30.

⁴⁵ *ibidem*, art. 31-35.

⁴⁶ *** *Legea nr. 80/1995 privind statutul cadrelor militare*, disponibil la adresa <https://dmru.mapn.ro/app/webroot/fileslib/upload/files/documente/LEGE%20nr%2080.pdf>, accesată la data de 04 apr. 2017.

⁴⁷ *** *Legea apărării naționale nr. 45/1994*, art. 148-149, disponibil la adresa <http://legeaz.net/legea-45-1994-legea-apararii-nationale-a-romaniei/art-11-structura-sistemului-national-de-aparare>, accesată la data de 04 apr. 2017.

reglementări comunitare cu caracter obligatoriu, au prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne, cu respectarea prevederilor actului de aderare”⁴⁸. Prin acest text constituțional se stabilește respectarea cadrului juridic european și al celui euroatlantic, cu prioritate față de prevederi ale legislației naționale.

Privind legitimitatea sistemului de instruire-evaluare a resurselor umane, aceasta este fundamentată de prevederile constituționale prin care cetățenilor români li se acordă „dreptul la învățătură”⁴⁹ care „este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instrucție și de perfecționare”⁵⁰. Potrivit Constituției României, învățământul constituie prioritate națională, Statul român exercitându-și autoritatea pentru garantarea dreptului la învățătură pe tot parcursul vieții prin „Legea educației naționale nr. 1 din 05.01.2011, publicată în Monitorul Oficial Partea I nr. 18 din 10 ianuarie 2011”⁵¹ care „reglementează structura, funcțiile, organizarea și funcționarea sistemului național de învățământ de stat, particular și confesional”⁵². Viziunea legii educației naționale promovează realizarea unui învățământ „orientat pe valori, creativitate, capacități cognitive, capacități volitive și capacități acționale, cunoștințe fundamentale și cunoștințe, competențe și abilități de utilitate directă, în profesie și în societate”⁵³.

Prin conținutul Legii educației naționale nr. 1 2011 se reglementează formarea prin educație a societății românești și se urmărește ca resursele umane din România să fie competitive și capabile să funcționeze în prezent și în viitor în condiții de maximă eficiență în contextul globalizării și al noilor cerințe existente la nivelul Uniunii Europene. „Scopul învățământului românesc”⁵⁴ este de a forma competențe fundamentate pe aptitudini, cunoștințe, abilități și deprinderi necesare pentru împlinirea și dezvoltarea personală a cetățenilor români prin realizarea de către aceștia a obiectivelor personale în viață, prin ocuparea unui loc de muncă, prin educarea în spiritul demnității, prin integrarea și prin participarea activă la activitățile societății.

Învățământul în România se organizează în formele cu frecvență și cu frecvență redusă. Învățământul ante-preșcolar se desfășoară în creșe, grădinițe și centre de zi iar învățământul preșcolar se desfășoară în grădinițe cu program normal, prelungit și săptămânal. Învățământul primar și învățământul secundar se organizează în școli, licee sau colegii. Învățământul profesional se organizează în școli profesionale de stat sau particulare.

„Învățământul militar preuniversitar din sistemul de apărare, ordine publică și securitate națională este învățământ de stat”⁵⁵. Învățământul militar preuniversitar cuprinde învățământul liceal militar și învățământul postliceal pentru formarea maiștrilor militari, a subofițerilor, a agenților de poliție și a agenților de penitenciare.

„Învățământul superior este organizat în universități, academii de studii, institute și școli de studii superioare”⁵⁶ de stat, particulare sau confesionale. Învățământul superior din România are misiunea de a susține dezvoltarea personală a individului pentru inserția profesională a acestuia în mediul socio-economic, prin formare inițială și continuă. Programele de studii aferente învățământului superior sunt organizate în forme de „învățământ cu frecvență, cu frecvență redusă și la distanță”⁵⁷. Învățământul superior cuprinde învățământul superior universitar și învățământul superior postuniversitar. Învățământul superior universitar are trei niveluri de studii universitare,

⁴⁸ *ibidem*, art. 148, alin. (2).

⁴⁹ *Constituția României din 31.10.2003*, Titlul II, Capitolul III, art. 32, disponibil la adresa <http://www.presidency.ro/ro/presedinte/constitutia-romaniei>, accesată la data de 28 mar. 2017.

⁵⁰ *ibidem*, art. 32, alin. (1).

⁵¹ *** *Legea educației naționale nr. 1/2011*, disponibil la adresa <http://lege5.ro/Gratuit/geztsobvgi/legea-educatiei-nationale-nr-1-2011>, accesată la data de 28 mar. 2017.

⁵² *Legea educației naționale nr. 1 din 2011*, art. 1, disponibil la adresa http://www.dreptonline.ro/legislatie/legea_educatiei_nationale_lege_1_2011.php, accesată la data de 08 iun. 2017.

⁵³ *ibidem*, art. 2, alin. (1).

⁵⁴ *ibidem*, art. 4.

⁵⁵ *ibidem*, art. 34.

⁵⁶ *ibidem*, art. 114.

⁵⁷ *ibidem*, art. 139.

respectiv de licență, de masterat și de doctorat. Învățământul superior postuniversitar cuprinde programe de studii postdoctorale de cercetare avansată și programe de formare și dezvoltare profesională continuă.

În conformitate cu prevederile Constituției României, instituțiile militare de învățământ superior pot beneficia de „autonomie universitară”⁵⁸, astfel încât acestea pot să își adapteze permanent structura și planurile de învățământ în funcție de solicitările și necesitățile sistemului național. În anul 2015, s-a înființat „Consortiul universitar al instituțiilor de învățământ superior militar”⁵⁹, fapt ce contribuie semnificativ la dezvoltarea învățământului universitar militar din România. Din consorțiul universitar fac parte Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Academia Tehnică Militară, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă” și Academia Navală „Mircea cel Bătrân”. Prin existența consorțiului universitar, studiile universitare de licență, de master, de doctorat și de învățământ postuniversitar vor fi planificate astfel încât pregătirea resurselor umane să fie corelată cu cerințele de personal ale Armatei României și cu necesitatea existenței deprinderilor pentru îndeplinirea oricărei misiuni pe teritoriul național și în teatrele de operații.

Formarea și perfecționarea deprinderilor resurselor umane utilizate de Armata României se face prin cursuri organizate de instituții specializate, respectiv de către Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, de către academiile categoriilor de forțe pentru cursurile universitare, de către școlile militare de maiștrii și subofițeri pentru învățământul postuniversitar, de către colegiile naționale militare pentru învățământul liceal și în cadrul școlilor de aplicație, al centrelor, al bazelor și al batalioanelor de instrucție pentru învățământul profesional. Pentru participarea la cursurile desfășurate în organizațiile militare specializate în domeniul instruirii și educării trupelor, resursele umane parcurg etape de selecție, de instruire și de evaluare. Activitatea desfășurată de instituțiile specializate sunt rezultatul experiențelor acumulate și al cerințelor sociale rezultate din necesitatea existenței unor răspunsuri pentru provocările la adresa mediului politic, militar, economic, social, de infrastructură și informații actual.

Resursele umane sunt cele mai importante resurse pe care Armata României le utilizează în desfășurarea activităților. Pentru a putea fi întrebuințate la parametri optimi ceruți de sistemul național de apărare resursele umane trebuie să îndeplinească atribuții funcționale. Ocuparea unei poziții în organigrama Armatei României presupune îndeplinirea unor criterii, standarde și deprinderi specifice domeniului de activitate. În scopul identificării complexității activităților pe care resursele umane trebuie să le desfășoare în cadrul sistemului de instruire și evaluare al organizației, în continuare vom face o analiză a cerințelor atribuțiilor funcționale ale unor poziții din organigrama Armatei României.

În cuprinsul „Ordinului ministrului apărării naționale nr. M. 92 din 17 septembrie 2008, pentru aprobarea „R.G.-1, Regulamentul de ordine interioară în unitate”⁶⁰, publicat în Monitorul Oficial nr. 815 din 5 decembrie 2012 la articolul 6 este prevăzut că relațiile dintre comandanți și subordonați se stabilesc prin sistemul de conexiuni interumane impus de specificitatea organismului militar și se „bazează pe disciplină, respect și încredere, se cristalizează și se consolidează prin instrucție și prin îndeplinirea îndatoririlor”⁶¹.

Comandantul unității militare, numit în continuare comandantul organizației, trebuie să asigure „capacitatea operațională a unității”⁶², să planifice și să conducă activitățile „de instrucție,

⁵⁸ *** *Constituția României din 31.10.2003*, Titlul II, Capitolul III, art. 32, alin (6), disponibil la adresa <http://www.presidency.ro/ro/presedinte/constitutia-romaniei>, accesată la data de 28 mar. 2017.

⁵⁹ *** *Consortiul universitar al instituțiilor de învățământ superior militar*, disponibil la adresa <https://www.agerpres.ro/social/2015/07/17/academiile-militare-reunite-intr-un-consortiu-universitar-11-31-37>, accesată la data de 04 apr. 2017.

⁶⁰ *** *Ordinul ministrului apărării naționale nr. M. 92 din 17.09.2008*, disponibil la adresa <http://lege5.ro/Gratuit/gmztkojsgy/regulamentul-de-ordine-interioara-in-unitate-din-17092008>, accesată la data de 18 apr. 2017.

⁶¹ *** *Ordinul ministrului apărării naționale nr. M. 92 din 17.09.2008*, art. 6, disponibil la adresa <http://lege5.ro/Gratuit/gmztkojsgy/regulamentul-de-ordine-interioara-in-unitate-din-17092008>, accesată la data de 18 apr. 2017.

⁶² *ibidem*, art. 43, lit. a.

de alertare, de mobilizare și intervenție”⁶³. Comandantul organizației „conduce activitatea de resurse umane și de perfecționare a pregătirii profesionale, organizează, conduce și îndrumă nemijlocit activitățile structurilor militare subordonate privind planificarea, executarea și evaluarea instrucției și exercițiilor”⁶⁴.

Comandantul de subunitate, numit în continuare comandantul microstructurii, „este comandantul întregului personal din subordine și răspunde de organizarea și executarea instrucției și a exercițiilor, de educare și disciplina militară”⁶⁵. Comandantul microstructurii „organizează, îndrumă și desfășoară instrucția forțelor din subordine, pe baza planului instrucției subunității, execută ședințe de pregătire cu comandanții subunităților subordonate nemijlocit, asigură și controlează desfășurarea activităților conform programului orar al unității”⁶⁶.

Managementul instrucției este un proces care are ca finalitate orientarea instrucției către obținerea performanței și realizarea interoperabilității cu alte structuri militare ale Alianței Nord-Atlantice, respectiv cu microstructuri cu atribuții în domeniul securității regionale și internaționale. Etapele desfășurării instrucției sunt stabilite astfel încât instrucția să contribuie la formarea profesională a militarilor. Instrucția este un proces continuu și progresiv în care cunoștințele, priceperile și deprinderile se dobândesc în mod logic și firesc, iar etapele de formare și de perfecționare se parcurg de la simplu la complex. Instrucția trebuie să fie standardizată pentru a se generaliza cele mai eficiente modele sau variante de instruire și trebuie să implementeze tacticile, tehnicile și procedurile rezultate din experiența acumulată în misiunile internaționale și din lecțiile învățate rezultate din exercițiile desfășurate. Continuitatea procesului de instrucție este rezultatul etapelor parcurse de organizația militară conform reprezentării grafice din figura nr. 2.

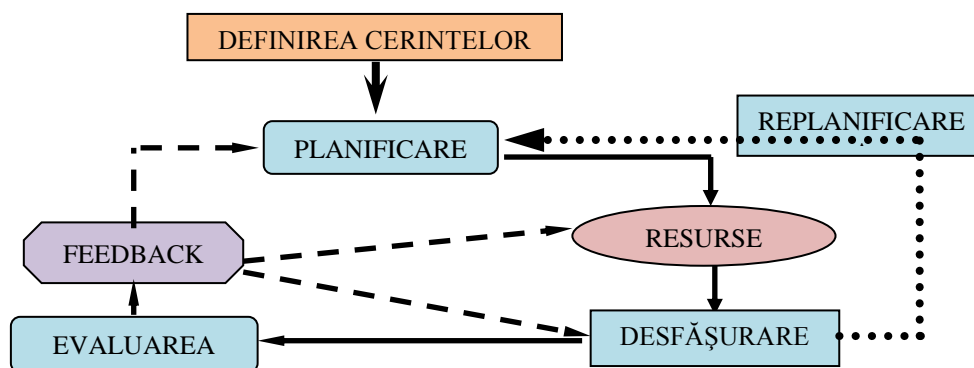

Figura nr. 2. Etapele procesului de instrucție

Complexitatea activităților pe care resursele umane ale Armatei României le desfășoară, ne determină să privim cu deosebit interes modalitatea în care acestea parcurg procesele de formare, instruire, perfecționare și evaluare. Cadrul legislativ actual conferă managementul strategic al sistemului de instruire-evaluare din Armata României funcționalitate, legitimitate și legalitate.

Concluzii

În finalul acestei lucrări vom formula o serie de concluzii menite să sintetizeze demersul nostru de a demonstra legalitatea și legitimitatea funcționării sistemului de instruire și evaluare a resurselor umane ale Armatei României. Astfel, putem să afirmăm că în cadrul sistemului național de apărare, Armata României are un rol legitim, bine definit, este o organizație ancorată în nevoile sociale și beneficiază de resurse umane pregătite să îndeplinească atribuțiile stabilite prin lege.

⁶³ *ibidem*, art. 43, lit. b.

⁶⁴ *ibidem*, lit. c-e.

⁶⁵ *Ordinul ministrului apărării naționale nr. M. 92 din 17.09.2008*, art. 65, alin. (1) și (2), disponibil la adresa <http://lege5.ro/Gratuit/gmztkojsgy/regulamentul-de-ordine-interioara-in-unitate-din-17092008>, accesată la data de 18 apr. 2017.

⁶⁶ *ibidem*, art. 66, lit. a-c.

Deviza Armatei României este „*Instruiește-te așa cum vei lupta!*”⁶⁷, ceea ce demonstrează faptul că dorința comenzi sociale este ca instrucția desfășurată în timp de pace să corespundă cerințelor misiunilor pe care structurile armatei trebuie să le îndeplinească în situații de criză sau la război, iar acest dicton trebuie să ghideze procesul de planificare, desfășurare și evaluare a instrucției.

Așa cum rezultă din noile misiuni pe care soldatul viitorului le va îndeplini, este necesară completarea cadrului legislativ existent precum și apariția unor acte normative specifice doctrinelor și manualelor militare care să fundamenteze un management strategic optim pentru sistemul de instruire-evaluare, sistem care să fie orientat spre obținerea performanței și interoperabilitatea cu structurile euroatlantice în contextul internațional, regional și național actual și viitor, care să stabilească reguli eficiente și care prin conținutul instruirii să ofere soluții adecvate noilor provocări. Elaborarea unor noi ANSDMM pornește de la elaborarea unei liste generale cu cerințele actuale ale misiunilor Armatei României.

În concluzie, specialiștii militari din Armata României trebuie să dezvolte noi sarcini de instruire adaptate misiunilor potențiale pe care Armata României le va îndeplini, iar deviza „*Instruiește-te așa cum vei lupta!*” să demonstreze în continuare dorința resurselor umane ale Armatei României de a concura la îndeplinirea misiunilor pe timp de pace, în situații de criză sau la război.

BIBLIOGRAFIE:

1. Constituția României din 31.10.2003.
2. Legea de revizuire a Constituției nr. 429/2003.
3. Legea nr. 346/2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării.
4. Legea apărării naționale nr. 45/1994.
5. Legea educației naționale nr. 1/2011.
6. Legea nr. 80/1995 privind statutul cadrelor militare.
7. Legea nr. 270/2015 privind statutul rezerviștilor voluntari.
8. Ordinul ministrului apărării naționale nr. M. 92 din 17.09.2008.
9. Dicționarul explicativ al limbii române, ediția a II-a revăzută și adăugită, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti”, Editura Univers Enciclopedic, 2009.
10. Luhmann, Niklas, Introduction to Systems Theory, Polity Press, Cambridge CB2 1UR, United Kingdom, 2013.
11. Administrația Prezidențială a României, Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019 - O Românie puternică în Europa și în lume, București, 2015.
12. *** Organization for Security and Co-operation in Europe, disponibil la adresa www.osce.org.
13. *** United Nations, disponibil la adresa <http://www.un.org/en/index.html>.
14. *** North Atlantic Treaty Organization, disponibil la adresa www.nato.int.
15. *** Ministerul Apărării Naționale, disponibil la adresa <http://www.mapn.ro/>.
16. *** <https://www.agerpres.ro/externe/>.
17. *** <http://www.revista.forter.ro>.
18. *** <http://medical-dictionary.thefreedictionary.com/>.

---

⁶⁷ ****Instruiește-te așa cum vei lupta!*, disponibil la adresa http://www.revista.forter.ro/2010_1_t/01-trsf/01.htm, accesată la data de 1 dec. 2016.

CREȘTEREA INTEROPERABILITĂȚII STRUCTURILOR MILITARE PRIN STANDARDIZAREA INSTRUCȚIEI ȘI LECȚII ÎNVĂȚATE

Dr. Vasile BUCINSCHI

General de flotilă aeriană, profesor universitar doctor, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
E-mail: vbucinschi2000@yahoo.com

Gligor VĂIDEAN

Locotenent-colonel, student doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
E-mail: vaideangligor@yahoo.com

Rezumat: În lucrarea de față vom prezenta importanța pe care le au standardizarea instrucției și lecțiile învățate pentru creșterea interoperabilității structurilor militare. Standardizarea instrucției presupune derularea unui proces de instruire individuală și colectivă fundamentat de standarde comune, iar prin intermediul lecțiilor învățate sau experiența trecutului se pot planifica acțiuni militare menite să elimine provocările asupra mediului de securitate actual. Întrucât interoperabilitatea reprezintă capacitatea structurilor militare de a acționa împreună și eficient în scopul realizării obiectivelor comune, prin efectele lecțiilor învățate și prin standardizarea instrucției, Armata României va fi capabilă să desfășoare acțiuni comune cu toate structurile militare ale Alianței Nord-Atlantice.

Cuvinte-cheie: organizația militară, standardizare, lecții învățate, interoperabilitate, instrucție, instruire, instruire individuală, instruire colectivă.

Introducere

O analiză efectuată asupra mediului de securitate actual relevă faptul că toate eforturile statelor lumii sunt concentrate spre menținerea unui climat de normalitate, însă situația politică, militară, economică, socială și diplomatică pe plan internațional este grav afectată de evenimente, incidente și de accidente care se produc surprinzător și cu rapiditate pretutindeni în lume. Reacțiile statelor lumii cu privire la gestionarea acestor stări nedorite de conflict, generează un impact deosebit de mare asupra mediului militar, social și economic și fiecare stat, prin intermediul organizațiilor cu responsabilități în domeniile securității, siguranței și protecției, trebuie să desfășoare o serie de acțiuni specifice de prevenire, apărare și de contracarare a acestor stări.

Războiul hibrid, amenințările asimetrice, terorismul internațional, proliferarea armelor nucleare, migrația, sărăcia, războiul religios, războiul cibernetic și crima organizată sunt noi amenințări asupra mediului de securitate actual, amenințări care vin din partea unor actori imprevizibili, de multe ori indivizi sau grupuri de indivizi aparținând unor structuri sociale, care nu respectă legi sau reguli sociale universal valabile. Nonconformismul actorilor implicați în amenințările asupra mediului de securitate actual ne arată faptul că regulile democratice ale statelor și pacea mondială sunt dependente de evenimentele de pe tot globul și nu doar de evenimentele din interiorul unui stat sau din vecinătatea sa.

În secolul inteligenței artificiale, al comunităților internaționale și în era globalizării, țările lumii nu pot face o distincție clară între un risc extern și un risc intern, iar un singur stat sau o singură organizație, care activează într-o sferă de activitate, nu poate face față acestor amenințări singur, independent și utilizând doar metode convenționale de acțiune. Prin interoperabilitate, forțele militare, structurile și/sau sistemele mai multor organizații pot comunica, pot funcționa împreună, pot utiliza aceleași doctrine și proceduri de acțiune și pot folosi infrastructura și tehnologiile. Interoperabilitatea și cooperarea multinațională este necesară și se realizează prin perfecționarea metodelor convenționale de acțiune și, implicit, prin standardizarea unor acțiuni eficiente și universal valabile.

Standardizarea reprezintă procesul prin care se stabilesc și se aplică un ansamblu de norme care să reglementeze calitatea, caracteristicile și forma unui produs sau serviciu, cu scopul de a ajuta organizațiile, indiferent de tip și mărime, să proiecteze, să implementeze și să conducă eficient sistemele de management al calității. Prin calitatea superioară a activităților standardizate desfășurate de organizația militară aceasta poate să contracareze acțiunile subversive și să înlăture efectele negative venite la adresa sa, iar lecțiile învățate sau experiența trecutului, contribuie în mod semnificativ la abordarea viitorului, respectiv a evenimentelor, incidentelor și a accidentelor iminente.

1. Standardizare și standarde de performanță

1.2. Standardizarea - delimitări conceptuale

Pornind de la una dintre definițiile termenului de *standardizare* aplicabil în societatea civilă, prin care se arată că aceasta reprezintă o cooperare voluntară între *industrie, consumatori, autorități publice* și ceilalți *factori interesați* în elaborarea standardelor bazate pe consens, putem extrapola această reprezentare a standardizării spre specificul organizației militare și să afirmăm că această „cooperarea voluntară” se face între sistemul militar ca *industrie*, structurile militare în calitate de *consumatori*, microstructurile militare care elaborează „*acte normative specifice doctrinelor și manualelor militare*”¹ în calitate de *autorități publice* și structurile colaboratoare care își desfășoară activitatea în domeniul securității, siguranței și protecției în calitate de *factori interesați* de elaborarea standardelor.

Organismul internațional de standardizare este Organizația Internațională de Standardizare (e.g. *ISO - International Organization for Standardization*) iar pentru România, organismul specializat pentru standardizarea națională este Asociația de standardizare din România (e.g. *ASRO*). „*Standardele se elaborează la nivel internațional, regional și național*”², iar coordonarea activităților la aceste trei niveluri este asigurată prin acorduri de cooperare derulate de structuri având competențe comune. În România, activitatea națională de standardizare este reglementată de „*Legea 163/2015, privind standardizarea națională*”³, iar în Armata României se aplică ANSDMM elaborate de organizațiile competente pe domeniile de activitate specifice standardizării.

„*Standardizarea militară reprezintă totalitatea acțiunilor orientate spre elaborarea și acceptarea de standarde și implementarea acestora pentru obținerea și menținerea unui nivel optim de standardizare în domeniile de activitate, în scopul realizării interoperabilității forțelor, facilitând în acest fel îndeplinirea misiunilor încredințate*”⁴.

În organizația militară, prin modul de pregătire și desfășurare a acțiunilor individuale și colective, procesul de standardizare implementează normele și standardele corespunzătoare condițiilor impuse de realitatea actuală, rezultată din acțiunile desfășurate în teatrele de operații și din experiența acumulată rezultată în desfășurarea activităților în domeniul militar. Procesul de standardizare presupune respectarea și aplicarea prevederilor legilor, regulamentelor, ordinelor, instrucțiunilor, dispozițiilor și normelor existente la nivelul organizației. Existența unor ANSDMM specifice domeniului militar fundamentate pe standarde contribuie semnificativ la obținerea unor rezultate eficiente în procesul de instruire.

Standardizarea sprijină activitatea Armatei României astfel încât să se realizeze creșterea interoperabilității acesteia cu structurile aliate, pentru a se reduce riscurile asociate activităților desfășurate de aceasta în toate domeniile de activitate, respectiv în domeniile operațional, tehnic și

¹ i.e. ANSDMM = acte normative specifice doctrinelor și manualelor militare.

² *** *Standardizare*, disponibil la adresa https://ro.wikipedia.org/wiki/Organiza%C8%9Bia_Interna%C8%9Bional%C4%83_de_Standardizare, accesată la data de 16 dec. 2016.

³ *Legea 163/2015 privind standardizarea națională*, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 470 din 30 iunie 2015.

⁴ *** Maior Gligor Văidean, articol „*Standardizarea și lecțiile învățate, obiectiv al eficientizării structurilor militare*”, Revista infanteriei, nr. 1, 2011, pp. 33-35, disponibil la adresa http://www.revista.forter.ro/_wsn/01_biblioteca/htm/p-007a.htm, accesată la data de 10 dec. 2016.

al schimbului de informații. Creșterea interoperabilității Armatei României asigură realizarea instruirii și a cooperării împreună cu celelalte state membre ale alianței pentru îndeplinirea misiunilor și obiectivelor asumate de întreaga alianță. Standardizarea în domeniul militar are ca scop atât realizarea unei baze comune constituite din standardele utilizate în domeniile de activitate, cât și mărirea gradului de interoperabilitate, de menținere a „compatibilității, interschimbabilității și a comunității conceptelor, doctrinelor, procedurilor, echipamentelor, proiectării și reducerea costurilor de achiziție”⁵.

La nivelul „NATO”⁶, standardizarea reprezintă procesul de elaborare și implementare a conceptelor, doctrinelor, procedurilor și proiectelor necesare pentru a atinge un nivel optim de interoperabilitate și pentru a menține compatibilitatea, interschimbabilitatea și caracterul comun al activităților. Produsele primare ale acestui proces și instrumentele Alianței Nord-Atlantice de îmbunătățire a interoperabilității sunt standardele NATO stabilite de către națiunile membre prin intermediul acordurilor de standardizare.

Domeniile standardizării la nivelul NATO sunt gestionate de „Biroul de standardizare al NATO”⁷ (e.g. *NSO-NATO Standardization Office*), în domeniile operațional, tehnic și administrativ. Standardele NATO, prescurtate „STANAG”⁸ (e.g. *acronim provenit din limba engleză „standardization agreement”*⁹), sunt elaborate în urma recomandărilor pe care le fac statele membre asupra conținutului unor standarde recomandate pentru a fi acceptate, respectiv STANREC (e.g. *standard recommendation*). Conținutul STANAG și STANREC sunt aplicabile în întreaga organizație. Standardele militare comune membrilor Alianței Nord-Atlantice sunt propuse spre analiză, ulterior analizate, avizate, aprobate și, în final, postate în baza de date a Biroului de standardizare al NATO.

Biroul de standardizare al NATO, sub comanda „Comitetului de standardizare”¹⁰, inițiază, sprijină, coordonează și gestionează activitatea de standardizare a membrilor alianței, iar sub comanda „Comitetului de standardizare pentru politici de management și standardizare”¹¹, dezvoltă, coordonează și evaluează procesul de standardizare operațională.

Managementul strategic și politica biroului de standardizare al NATO sunt direcționate către:

- organizarea activităților de standardizare ale Alianței Nord-Atlantice;
- respectarea regulilor pentru elaborarea, ratificarea, promulgarea și implementarea standardelor NATO;
- sprijinul activităților desfășurate de structurile responsabile cu standardizarea în domeniul militar;
- stabilirea terminologiei utilizate pentru cooperarea cu organismele civile de standardizare;
- publicarea standardelor NATO;
- promovarea activităților desfășurate de biroul de standardizare al NATO.

Activitatea biroului de standardizare al NATO este condusă de către un director care are în subordine personal specializat în politicile de standardizare generală, planificarea apărării, standarde civile, terminologie militară și relații internaționale. Biroul de standardizare al NATO are

⁵ *** *Standardizarea în domeniul militar*, disponibil la adresa <http://www.dpa.ro/pentru-contractori/resurse-utile/standardizare>, accesată la data de 15 mai 2017.

⁶ *** *i.e. NATO = North Atlantic Treaty Organization* = Organizația Tratatului Atlanticului de Nord sau Alianța Nord-Atlantică, disponibil la adresa <http://www.nato.int/>, accesată la data de 04 sep. 2017.

⁷ *** *i.e. NATO Standardization Office - NSO*, disponibil la adresa <https://nso.nato.int/nso/>, accesată la data de 15 mai 2017.

⁸ *** *i.e. STANAG = standardization agreement - standard NATO*, disponibil la adresa https://www.unap.ro/en/docunap/stanag_aap-6.pdf, accesată la data de 16 mai 2017.

⁹ *** *Dispoziția șefului Statului Major General nr. S.M.G.-82 din 02.08.2007, pentru utilizarea APP-6, Glosar NATO de termeni și definiții (engleză, franceză și română)*, București, 2007, p. N-8, disponibil la adresa https://www.unap.ro/en/docunap/stanag_aap-6.pdf, accesată la data de 16 mai 2017.

¹⁰ *** *Misiunea biroului de standardizare al NATO*, disponibil la adresa <http://nso.nato.int/nso/SOSite/default.html>, accesată la data de 17 mai 2017.

¹¹ *** *Biroul de standardizare al NATO-NSO*, disponibil la adresa http://nso.nato.int/nso/nso_today.html, accesată la data de 17 mai 2017.

competențe directe în standardele aferente domeniului operațional pentru operații întrunite, terestre, navale, maritime, aeriene, logistice și medicale. Grupurile de lucru specializate constituite din experții și delegații naționali dezvoltă doctrine și proceduri care sunt publicate ca standarde NATO - STANAG și publicații aliate. Structura de asistență în domeniul standardizării este responsabilă pentru publicarea standardelor, suportul lingvistic, suportul administrativ și gestionarea informațiilor.

Standardizarea activităților Armatei României se face în domeniile *operațional, tehnic și administrativ*.

Domeniul operațional cuprinde standardele NATO care au impact direct asupra modului de planificare, organizare, conducere, control și evaluare a acțiunilor militare. Standardele NATO aferente domeniului operațional sunt implementate în Armata României prin doctrinele, tacticile, tehnicile, procedurile și al proceselor tehnologice existente, prin modul de desfășurare a instrucției militare, terminologia utilizată și modul de raportare, prin utilizarea hărților, a abrevierilor și a semnelor grafice în activitatea curentă. Standardele specifice domeniului operațional se aplică în activitatea categoriilor de forțe, respectiv forțele terestre, aeriene și navale, precum și în activitățile întrunite desfășurate de mai multe categorii de forțe.

Domeniul tehnic cuprinde standardele NATO care descriu cerințele tehnice ale materialelor utilizate de Armata României pe timpul duratei lor de viață. Standardele NATO aferente domeniului tehnic sunt implementate în Armata României prin sisteme complete, respectiv prin sistemele de comandă, control și comunicații (e.g. C3 - *Command, control and communications systems*), sistemele și subsistemele de armament, interfețele, ansamblurile, componentele, piesele de schimb și consumabilele, respectiv combustibilii, carburanții, lubrifianții și munițiile. În domeniul tehnic, diseminarea conținutului documentelor NATO, care cuprind informații neclasificate, și a documentelor naționale generate de acestea către operatorii economici cu care Armata României are relații de parteneriat, se face prin „*Departamentul pentru Armamente*”¹².

Domeniul administrativ cuprinde standardele NATO care asigură gestionarea activităților desfășurate de Armata României în diferite stadii. Standardele NATO aferente domeniului administrativ sunt implementate în Armata României prin ANSDMM aplicabile în sfera de activitate a finanțelor, a resurselor umane și al ierarhiei militare. În domeniul administrativ, prin intermediul procesului de standardizare se analizează, elaborează, modifică și se implementează standardele naționale și standardele NATO aplicabile la toate eșaloanele. În Armata României, pentru standardizarea activităților se elaborează ANSDMM, pe niveluri ierarhice de competență. De exemplu, ordinele ministrului apărării naționale sunt emise în urma propunerii făcute de membri Comisiei superioare pentru acte normative specifice a „*M.Ap.N.*”¹³, sunt aprobate de ministrul apărării naționale și, în funcție de caracterul conținutului, sunt publicate în Monitorul Oficial al României sau sunt distribuite doar în interiorul organizației. În Monitorul Oficial al României se publică ordinele ministrului apărării naționale care au în conținut informații neclasificate. Ordinele emise de șefii structurilor care au competențe privind elaborarea ANSDMM în Ministerul Apărării Naționale sunt analizate în Comisiile de acte normative specifice doctrinelor și manualelor militare, sunt aprobate de șefii structurilor respective și, după aprobare, sunt distribuite în interiorul organizației.

Standardele NATO - STANAG, sunt analizate în cadrul grupurilor de lucru de către delegații naționali și sunt acceptate, implementate sau neacceptate pentru implementare în Armata României. Deciziile privind acceptarea, implementarea sau neacceptarea standardelor NATO în Armata României se iau pe niveluri ierarhice și pe domenii de activitate, în cadrul Consiliului de standardizare și interoperabilitate al structurilor centrale ale M.Ap.N. și în cadrul Comisiilor de standardizare și interoperabilitate, pentru celelalte structuri ale Armatei României.

¹² *** *Departamentul pentru Armamente*, disponibil la adresa <http://www.dpa.ro/>, accesată la data de 04 sep. 2017.

¹³ *** *i.e. M.Ap.N.* = Ministerul Apărării Naționale, disponibil la adresa <http://www.mapn.ro/>, accesată la data de 04 sep. 2017.

1.2. Standardizarea instrucției prin standarde de performanță și pe niveluri de instruire

Standardizarea instrucției are ca scop realizarea interoperabilității structurilor Armatei României cu structurile partenere prin parcurgerea unui proces de instruire individuală și colectivă fundamentate de standarde comune NATO. Standardizarea instrucției se realizează printr-un sistem de instruire modular, care poate fi îmbunătățit fără restricții sau limitări și care este adaptat specificului misiunilor fiecărei arme sau specialități militare. Prin intermediul instrucției standardizate, evaluarea nivelului competențelor formate resurselor umane este obiectivă și oferă o imagine de ansamblu atât asupra competențelor individuale și colective formate, cât și asupra modului de acțiune a organizației militare, privit ca rezultat al îndeplinirii atribuțiilor individuale sau a misiunilor colective de către resursele umane și structurile Armatei României.

Prin participarea structurilor Armatei României la exerciții comune de instrucție cu structuri ale NATO și ale Uniunii Europene și prin participarea structurilor militare la exerciții multinaționale s-a perfecționat procesul de planificare a instruirii și s-au dezvoltat metodele de formare și de instruire a resurselor umane, astfel încât acestea să fie adaptate noilor cerințe ale instruirii, conform standardelor existente la nivelul NATO.

În privința corelării competențelor resurselor umane formate în cadrul sistemului militar cu cele din mediul civil, învățământul militar trebuie să fie adaptat cerințelor sociale, astfel încât absolvenții să îndeplinească atribuții specifice conform „Codului Ocupațiilor din România”¹⁴. Parcursul în cariera militară este ghidat de legislația în vigoare iar învățământul militar, prin sistemul de instrucție și educație existent, este adaptat formării tuturor categoriilor de resurse umane de care Armata României are nevoie, respectiv ofițeri, maiștri militari și subofițeri, soldați și gradați profesioniști și personal civil contractual.

Cariera militară pentru resursele umane din Armata României, începe de la nivelul de la bază și se finalizează în funcție de competențele dobândite, gradul de implicare în sistemul militar și dorința fiecărui individ. De exemplu, pentru arma infanterie indiferent de gradul pe care îl au, resursele umane parcurg etapele de instruire pornind de la nivelul luptătorului și continuă pe nivelurile *specialist*, *lider* și *manager*. În figura nr. 1.1. sunt prezentate sarcinile individuale aferente fiecărei categorii de personal și domeniile comune în care resursele umane din arma infanterie se pot instrui în funcție de categoria de resurse umane din care fac parte.

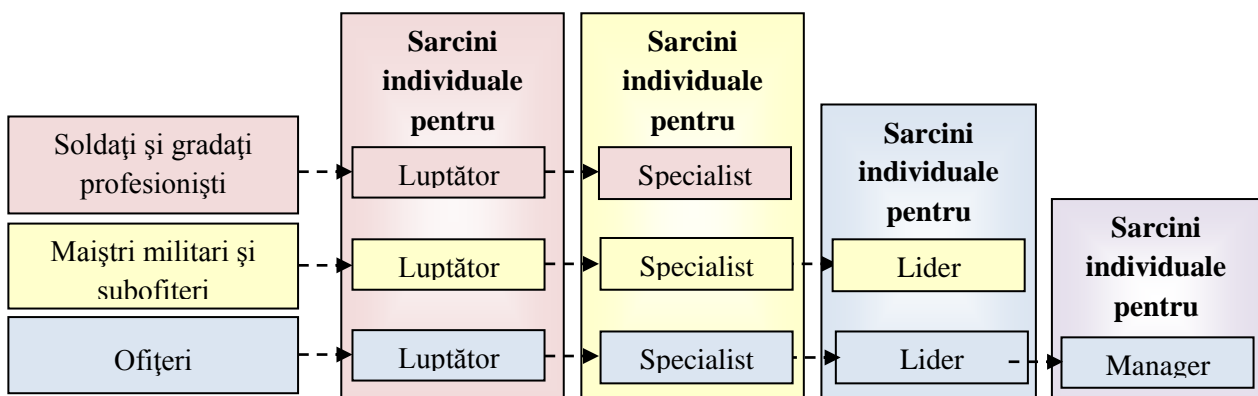

Figura nr. 1.1. Sarcini de instruire individuale pentru arma infanterie

Pentru îndeplinirea atribuțiilor funcționale de către soldați și gradații profesioniști, principalele activități de instrucție sunt direcționate pentru formarea resurselor umane urmând fluxul de pregătire a luptătorului și, ulterior fluxul de pregătire a specialistului. Subofițerii din arma infanterie parcurg fluxurile de pregătire pentru formarea competențelor de luptător, specialist și lider iar ofițerii parcurg fluxurile de pregătire pentru formarea competențelor luptător, specialist și

¹⁴ *** Codul Ocupațiilor din România, disponibil la adresa http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Munca/COR/2015-03-26_ISCO_08_COR_lista_creatoare.pdf, accesată la data de 04 sep. 2017.

lider și manager.

Sursele bibliografice care constituie suportul instrucției resurselor umane ale Armatei României sunt manualele și programele de instrucție. Manualele utilizate la această dată în sistemul de instruire-evaluare sunt manuale de luptă, de instrucție, de cunoaștere și de exploatare a armamentului. Programele de instrucție utilizate în Armata României pentru instruire sunt programe de instrucție individuală și programe de instrucție colectivă. Sistemul de instruire-evaluare se desfășoară diferențiat pe categorii de resurse umane, fiecare categorie de resurse umane parcurgând planuri de învățământ și programe de instrucție adaptate competențelor care vor fi formate.

Chiar dacă se formează aceleași competențe, programul de instrucție utilizat pentru pregătirea viitorilor ofițeri este diferit de programele de instrucție utilizate pentru pregătirea subofițerilor sau a soldaților și gradaților profesioniști. Prin programele actuale de instrucție se urmărește transmiterea tuturor cunoștințelor necesare în carieră încă de la primul curs, la un singur nivel care are un grad de dificultate a cunoștințelor foarte ridicat, corespunzător reprezentării din figura nr. 1.2.

Resursa umană \ Competența	Luptător	Specialist	Lider	Manager
Soldați și gradați profesioniști	1	1		
Maiștri militari și subofițeri	1	1	1	
Ofițeri	1	1	1	1

Figura nr. 1.2. Niveluri de instruire individuală pentru arma infanterie

2. Interoperabilitate și lecții învățate

2.1. Lecții învățate - rol și mod de întrebuințare

Conceptul de lecții învățate este definit în mai multe variante dar, în esență, „*lecțiile învățate*”¹⁵ sunt experiențele cele mai elocvente rezultate dintr-un proiect și care ar trebui luate în considerare pentru desfășurarea proiectelor viitoare. „*A prelua și a folosi inteligent experiența trecutului, construind pe temelii solide, validate de viață, este în logica evoluției, este folositor pentru generațiile care vin și este o dovadă a respectului pentru cele de dinainte*”¹⁶.

Putem să definim lecția învățată ca fiind rezultatul cunoașterii sau înțelegerea dobândită din experiența propriilor fapte. Experiența poate fi pozitivă, atunci când o acțiune s-a finalizat cu un succes sau negativă, dacă acțiunea s-a finalizat cu un eșec. Orice lecție învățată trebuie să fie semnificativă, deoarece are un impact real asupra acțiunilor viitoare. Lecțiile învățate evidențiază punctele tari sau punctele slabe pentru pregătirea, proiectarea și implementarea unei acțiuni, în funcție de modul în care este afectată performanța, care sunt rezultatele obținute și care este impactul acțiunii respective.

În organizațiile militare, lecțiile învățate necesită analizarea de către comandanții structurilor militare, modului de desfășurare a acțiunilor proprii și, ulterior, aplicarea rezultatelor analizei în organizarea acțiunilor standard. Analiza datelor rezultate în urma desfășurării exercițiilor militare, misiunilor și a operațiilor de către Armata României constituie baza de date a experienței acumulate necesară pentru dezvoltarea ulterioară a activităților. Lecțiile învățate nu sunt doar un bilanț ci constituie, pe de o parte, necesitatea realizării interoperabilității cu structurile aliate și, pe de altă parte, tendința de aliniere a Armatei României la cerințele generate de mediul de securitate internațional.

La nivelul NATO, analizarea lecțiilor învățate se execută de către Centrul pentru lecții

¹⁵ *** *Lecții învățate*, disponibil la adresa https://en.wikipedia.org/wiki/Lessons_learned, accesată la data de 6 iun. 2017.

¹⁶ *** *op.cit.* General de brigadă dr. Neagoe Visarion, *185 de zile în Irak*, Editura Militară, București, 2009, disponibil la adresa http://www.revista.forter.ro/2010_4_t/05-inv/06.htm, accesată la data de 16 mai 2017.

învățate și analiză comună - „JALLC”¹⁷ (e.g. *Joint Analysis & Lessons Learned Centre*). Misiunea JALLC constă în analizarea modului de desfășurare a operațiilor, a instruirii, a exercițiilor și a experimentelor organizate în comun sub comanda strategică a NATO. JALLC sprijină efectuarea schimbul de lecții învățate și contribuie la dezvoltarea acestora, consolidând astfel transformarea continuă la nivelul alianței, modernizarea forțelor și a capabilităților NATO. JALLC gestionează și distribuie lecțiile învățate la nivelul întregii alianțe, oferă consultanță cu privire la punerea lor în aplicare și facilitează cunoașterii conținutului lecțiilor învățate de către toate statele membre NATO.

Activitatea JALLC se concretizează prin produsele elaborate de către aceasta, produse care sunt supuse dezbaterii și care sunt făcute publice în cadrul „Conferinței NATO pentru lecții învățate”¹⁸.

Lecțiile învățate prezintă atât punctele tari cât și punctele slabe ale unei activități iar rezultatul final al activității de culegere a lecțiilor învățate este generarea de norme, reguli sau procese care să continue și să dezvolte ceea ce a fost bun și să corecteze sau să elimine ceea ce a fost greșit. Pentru a fi obiective și pentru a genera un rezultat optim, culegerea lecțiilor identificate implică un număr mare de mecanisme care se pun în mișcare la nivelul întregii organizații. Lecțiile învățate cuprind date și observații despre activitățile desfășurate de organizație iar procesul de colectare a acestora este coordonat de către comandantul organizației. Fiecare participant la activitățile desfășurate de Armata României trebuie să fie în măsură să identifice ceea ce a fost bine și ceea ce a fost greșit în munca sa. Astfel, mecanismul de culegere a datelor și observațiilor necesare pentru elaborarea lecțiilor învățate devine un instrument care sprijină comandantul organizației să remedieze deficiențele și să perfecționeze interacțiunea dintre componentelor militare ale organizației prin implicarea specialiștilor pe domenii de activitate în analiza datelor și observațiilor colectate.

Culegerea datelor și a observațiilor necesare elaborării lecțiilor învățate se face *activ* sau *pasiv*. *Procesul activ* de culegere a datelor se desfășoară pe terenul de instrucție iar specialistul pe domeniul de activitate este în contact direct cu structurile sau microstructurile militare. *Procesul pasiv* presupune utilizarea articolelor, concluziilor, rapoartelor și a analizelor elaborate participanții la exerciții, misiuni sau operații. Procesul de colectare a datelor pentru elaborarea lecțiilor învățate trebuie să fie un proces simplu, bazat pe logică și este un proces adiacent activităților desfășurate de organizație. Datele și observațiile sunt culese din teren, analizate și apoi validate. Culegerea datelor și a observațiilor din teren se face prin analizarea modului de desfășurare a unei activități și prin completarea unui formular cu elementele de analiză rezultate. Elementele definitorii pentru elaborarea unei lecții învățate se înscriu în „*Formularul pentru consemnarea lecției identificate, observației, datei colectate*”, întocmit conform Ordinului șefului Statului Major General nr. SMG-12/2015, Manual de lecții învățate.

Datele și observațiile înscrise în formularul pentru consemnarea lecției identificate, observației, datei colectate sunt analizate de cei mai buni specialiști în domeniul de activitate și care posedă o experiență practică solidă, astfel încât să fie în măsură să identifice disfuncționalitățile sau aspectele pozitive. Validarea datelor și observațiilor culese se concretizează prin elaborarea lecțiilor identificate în cuprinsul cărora sunt prezentate propuneri și recomandări. O lecție identificată devine lecție învățată dacă au fost prezentate suficiente argumente pentru a demonstra că recomandările sunt eficiente și pot fi utilizate ca standard utilizat la nivelul întregii organizații. Pentru a fi acceptată ca fiind valabilă sau neaplicabilă o lecție identificată trebuie să fie pusă în practică și, dacă rezultatele obținute prin exersarea ei sunt cele așteptate, aceasta devine lecție învățată și se arhivează.

O lecție identificată de o structură nu devine lecție învățată decât dacă după analiză, validare și luarea în evidență, sunt făcute propuneri privind modificarea, completarea sau abrogarea regulamentelor, dispozițiilor, instrucțiunilor sau a altor acte normative specifice doctrinelor și

¹⁷ *** Centrul pentru lecții învățate și analiză comună - Joint Analysis & Lessons Learned Centre- JALLC, disponibil la adresa http://www.jallc.nato.int/organization/mission_role_tasks.asp, accesată la data de 15 mai 2017.

¹⁸ *** Conferința NATO pentru lecții învățate-NATO Lessons Learned Conference, disponibil la adresa <http://www.jallc.nato.int/products/nllp.asp#mllp>, accesată la data de 17 mai 2017.

regulamentelor militare și, astfel, lecția învățată să fie aplicabilă și în activitatea altor structuri. O lecție identificată de specialiștii unei structuri poate să fie lecție învățată aplicabilă doar structurii în care a fost identificată și lecție identificată pentru întreaga organizație care o poate utiliza ca lecție învățată în desfășurarea activităților sale. Pentru a deveni lecție învățată valabilă și aplicabilă întregii organizații sau pentru alte structuri ale organizației, lecțiile identificate sunt înaintate de către microstructurile și structurile militare către eșalonul superior. Resursele umane responsabile cu lecțiile identificate sunt specialiștii desemnați la nivelul fiecărei microstructuri militare a organizației militare. Specialiștii desemnați înaintează ierarhic lecțiile identificate către structurile specializate. Compartimentele de lecții învățate ale categoriilor de forțe ale Armatei României primesc trimestrial sinteza lecțiilor identificate de la structurile din subordine și analizează conținutul acestora. Întrucât categoriile de forțe ale Statului Major General sunt organizații care elaborează ANSDMM, acestea transformă în lecții învățate acele lecții identificate care sunt aplicabile în întreaga organizație. Lecțiile identificate care prin conținutul lor au aplicabilitate în toate structurile Armatei României, sunt transmise biroului de lecții învățate din Direcția Instrucție și Doctrină a Statului Major General, sunt analizate și pot fi considerate sau nu lecții învățate.

De exemplu, dacă o divizie din cadrul forțelor terestre transmite o lecție identificată și dacă specialiștii pe domenii de activitate și compartimentul de lecții învățate din cadrul Statului Major al Forțelor Terestre consideră că aceasta este aplicabilă și altor divizii sau structuri din subordine, transformă lecția identificată în lecție învățată și poate elabora acele acte normative specifice doctinelor și manualelor militare care să pună în aplicare conținutul lecției învățate în activitatea desfășurată de toate structurile forțelor terestre.

Diseminarea conținutului lecțiilor învățate se face prin elaborarea de propuneri pentru modificarea, completarea sau abrogarea regulamentelor, dispozițiilor, instrucțiunilor sau a altor ANSDMM aplicabile în cadrul organizației sau prin publicarea conținutului lecției învățate în reviste, prelegeri, lecții, cursuri sau ghiduri. De exemplu, în anul 2006 Centrul de instruire pentru EOD „Panait Donici” a elaborat lucrarea „*Experiență acumulată - Operații de geniu*”¹⁹, lucrare editată și publicată de Statul Major al Forțelor Terestre și care reprezintă un ghid pentru toate activitățile specifice identificării și înlăturării dispozitivelor explozive improvizate. Acest ghid cuprinde o parte din lecțiile învățate rezultate din activitatea centrului, pe baza datelor și observațiilor colectate de personalul participant la „*Operația Antica Babilonia*” și este util pentru instruirea structurilor din arma geniu care execută misiuni în teatrele de operații independent sau în cooperare cu alte structuri militare ale alianței. Ulterior și alte structuri ale Armatei României au elaborat culegeri cu lecții învățate iar, până în anul 2014, diseminarea lecțiilor învățate la nivelul Statului Major al Forțelor Terestre s-a făcut prin publicarea în „*Culegerea de lecții învățate*”²⁰ a tuturor lecțiilor identificate de structurile din subordine. Scopul elaborării culegerii de lecții învățate a Statului Major al Forțelor Terestre era furnizarea datelor și informațiilor identificate în activitatea sa astfel încât acestea să fie utilizate de către structurile Forțelor Terestre în procesul de învățământ și instrucție.

Procesul de elaborare a lecțiilor învățate nu este unul ușor, iar personalul implicat nu este constituit doar grupul de specialiștii în domeniile de activitate sau managerii și gestionarii bazelor de date cu date și observații, lecții identificate, lecții învățate și ANSDMM, ci și comandanții structurilor militare care prin poziția lor în organigrama organizației pot decide care sunt măsurile, recomandările și soluțiile pentru punerea în valoare a unei lecții învățate.

Constituirea unor baze de date cu lecțiile învățate în format tipărit sau digital, este un pas deosebit de important care contribuie la dezvoltarea organizației, și așa cum „*cei care nu pot învăța din istorie sunt condamnați să o repete*”²¹, la fel organizația este nevoită să nu uite care au fost acțiunile pozitive și care au fost acțiunile cu deficiențe.

¹⁹ *** Lecții învățate publicate în lucrarea *Experiență acumulată - Operații de geniu*, Disponibil la adresa http://www.cpge.ro/scdra/Lectii_invatate.htm, accesată la data de 17 mai 2017.

²⁰ *** *Culegere de lecții învățate*, Editura Centrului tehnic-editorial al armatei, București, I.S.B.N. 978-606-524-089-6.

²¹ *** *op.cit.* George Santayana, citat clasic, disponibil la adresa <http://www.citatepedia.ro/index.php?id=9241>, accesată la data de 16 mai 2017.

Procesul de colectare, analiză, sinteză și centralizarea datelor și observațiilor, elaborarea lecțiilor identificate și a lecțiilor învățate rezultate pe timpul desfășurării activităților de către Armata României, în țară sau în teatrele de operații, a oferit posibilitatea de a îmbunătăți tehnicile, tacticile și procedurile de operare în mediul operațional, de a dezvolta și îmbunătăți echipamentul de luptă individual astfel încât acesta să asigure combativitate luptătorului, de a utiliza tehnică de luptă cu aceiași parametri tehnico-tactici cu cea ai partenerilor din cadrul alianței și de a corela cerințele pentru misiune ale Armatei României cu cele ale altor state ale alianței. Putem afirma că prin lecțiile învățate elaborate și prin standardizarea în domeniul militar s-au făcut pași semnificativi privind transformarea Armatei României în vederea realizării interoperabilității acesteia cu membri Alianței Nord-Atlantice.

2.2. Interoperabilitate prin standardizare și lecții învățate

Societatea contemporană se află permanent în mișcare și se transformă sub impactul „*invențiilor și inovațiilor tehnologice din toate domeniile*”²², ceea ce determină ca marile puteri industriale să se orienteze către satisfacerea propriilor interese economice și către re poziționarea față de manifestarea insistentă a puterii militare. Această nevoie de afirmare a puterii de către statele puternic industrializate este vizibilă și în alianțele create de acestea, fapt care influențează stabilitatea, siguranța și securitatea mediului militar, social și economic internațional.

Menținerea unui climat de normalitate în lume este dificilă din cauza evenimentelor, incidentelor și a accidentelor manifestate pe plan internațional, statele lumii încercând să gestioneze aceste stări de conflict și să întreprindă acțiuni specifice de contracarare a acțiunilor îndreptate spre propriul mediu de securitate și asupra siguranței naționale. Noile amenințări asupra mediului de securitate actual vin din partea unor actori impre vizibili, indivizi care aparțin unor grupuri care nu respectă legi sau reguli universal valabile iar aceste amenințări se manifestă sub forma războiului hibrid, amenințărilor asimetrice, terorismului internațional, proliferării armelor nucleare, migrației, sărăciei, războiului religios, războiului cibernetic și a crimei organizate.

În era alianțelor și al comunităților internaționale nu se poate face o distincție între riscurile externe și cele interne, iar un singur stat sau o singură organizație nu poate face față amenințărilor singur, independent și utilizând doar metode convenționale. De la înființarea alianței în anul 1949, NATO a depus eforturi permanente pentru a realiza cooperarea și colaborarea între forțele militare. Începând cu anul 1990, Alianța a mărit ritmul desfășurării operațiunilor din afara zonei de responsabilitate făcând astfel ca interoperabilitatea să devină foarte importantă. Începând cu data de 5 iunie 2017, prin „*acceptarea statului Muntenegru ca membru al NATO*”²³, Alianța Nord-Atlantică devine o organizație formată din 29 de națiuni care pentru executarea operațiunilor comune poate funcționa eficient numai dacă existentă dispoziții comune care să asigure cooperarea permanentă între aceste națiuni.

„*Interoperabilitatea reprezintă capacitatea de a acționa împreună, coerent, eficace și eficient în scopul realizării obiectivelor tactice, operaționale și strategice aliate*”²⁴. Interoperabilitatea în domeniul militar se realizează prin respectarea principiilor *compatibilității, interschimbabilității și al comunității*.

Prin *principiul compatibilității* se înțelege capacitatea utilizării unor procese, produse sau servicii în aceeași activitate, fără a avea o interacțiune critică sau inacceptabilă asupra acesteia.

Prin *principiul interschimbabilității* se înțelege capacitatea de a înlocui un proces, un produs sau un serviciu în aceeași activitate, pentru a îndeplini același scop.

Prin *principiul comunității* se înțelege capacitatea unui sistem de a utiliza același cadru legislativ pentru a gestiona un proces, un produs sau un serviciu.

²² *** *Invenții și inovații tehnologice*, disponibil la adresa <http://www.spodas.ro/revista/index.php/revista/article/viewFile/190/172>, accesată la data de 6 iun. 2017.

²³ *** *Muntenegru, stat membru NATO*, disponibil la adresa http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_144647.htm, accesată la data de 6 iun. 2017.

²⁴ *** *Interoperabilitatea*, disponibil la adresa <http://www.dpa.ro/pentru-contractor/resurse-utile/standardizare>, accesată la data de 15 mai 2017.

Termenul „*interoperabilitate*”²⁵ este definit, prin prisma NATO, ca fiind capacitatea aliaților de a acționa împreună, în mod coerent, eficient și eficace, pentru a îndeplini obiective tactice, operaționale și strategice ale alianței. Pentru aceasta, prin interoperabilitate componentele organizației militare pot comunica, pot funcționa împreună, pot utiliza aceeași doctrină și aceeași proceduri de acțiune, pot folosi infrastructura și terenurile de instrucție ale fiecărui stat membru. Interoperabilitatea reduce duplicarea, permite punerea în comun a resurselor și produce sinergii între cele 29 de aliați și, în măsura în care este posibil, cu alte țări partenere.

Interoperabilitatea nu se realizează neapărat prin existența unor echipamente militare comune, însă ceea ce este foarte important este ca echipamentele folosite să aibă caracteristici comune și să fie capabile să interacționeze, să se conecteze, să comunice, să facă schimb de date și servicii cu alte echipamente ale celorlalte state membre. Prin formarea resurselor umane, caracteristicile tehnice ale componentelor hardware, ale echipamentelor, ale armamentului și sistemelor, existența doctrinelor și a procedurilor, precum și informațiile comune, interoperabilitatea face ca NATO să devină o forță de securitate inteligentă care interconectează toate componentele militare de care dispune.

Concluzii

Experiența dobândită în teatrele de operații, participarea la exerciții multinaționale, participarea structurilor militare române la acțiuni sub comanda multinațională, participarea unor structuri militare ale altor state la acțiuni militare sub comandă românească și nu în ultimul rând, participarea delegațiilor naționali la grupurile de lucru ale alianței pentru analizarea, acceptarea și implementarea standardelor NATO, oferă oportunitatea de a emite un feed-back real în urmă căruia să se elaboreze lecții învățate sub forma standardelor recomandate - STANREC.

Având în vedere că mediul de securitate actual se schimbă permanent și cu rapiditate, modul în care sunt identificate și implementate lecțiile învățate capătă valențe noi, obligându-ne să privim lecțiile învățate ca pe un element de o importanță deosebită în funcționarea organizației. În viitor este necesară „*realizarea unei baze de date unitare*”²⁶, aplicabile în Armata României care să cuprindă nu numai lecția învățată în sine, ci și implicațiile pe care aceasta le are asupra standardizării ANSDMM precum și corelarea conținutului ANSDMM cu un standard NATO acceptat. Programele de instrucție individuală și colectivă sunt adaptate pentru formarea tuturor categoriilor de resurse umane de care Armata României are nevoie iar prin parcurgerea unui proces standardizat de instruire individuală și colectivă se obține o reflectare obiectivă a nivelului competențelor formate.

Conținutul bazelor de date cu lecții învățate trebuie revizuit periodic iar lecțiile identificate care stau la baza elaborării lor trebuie consultate și trebuie analizat modul în care, prin implementarea lor, acestea contribuie la dezvoltarea organizației. Așa cum am prezentat în cuprinsul lucrării, există o interdependență între lecțiile identificate și lecțiile învățate, iar prin elaborarea unor noi ANSDMM se realizează o standardizare a activităților în întreaga organizație, implicit a programelor de instrucție individuală și colectivă.

Cu ajutorul datelor și al observațiilor rezultate pe timpul desfășurării activităților de organizație se pot elabora lecții învățate care prin conținutul lor pot să modifice ANSDMM, astfel încât prin standardizarea activităților desfășurate de Armata României aceasta să devină interoperabilă cu armatele statelor Alianței Nord-Atlantice.

Mecanismele prin care se realizează interoperabilitatea sunt realizarea eficientă a standardizării, a formării resurselor umane, desfășurarea exercițiilor, a demonstrațiilor, a testelor, a studiilor în comun de către toate statele aliate și diseminarea lecțiilor învățate. Prin consolidarea relațiilor cu mediul extern, respectiv cu industria de apărare și cu organizațiile de securitate și prin

²⁵ *** *Interoperabilitate*, disponibil la adresa http://www.nato.int/cps/nl/natohq/topics_84112.htm, accesată la data de 6 iun. 2017.

²⁶ *** *Baza de date cu lecțiile învățate, unitară pentru Armata României*, disponibil la adresa http://www.revista.forter.ro/2010_1_t/03-to/03.htm, accesată la data de 17 mai 2017.

utilizarea unor standarde foarte bine definite, NATO face ca interoperabilitatea să fie un factor de dezvoltare a forțelor militare ale fiecărei națiuni.

Nivelul ridicat de interoperabilitate realizat de către militarii țărilor membre NATO s-a realizat de-a lungul mai multor etape de planificare, instruire și exerciții desfășurate în comun. Acțiunile recente desfășurate de către membri alianței, pe timpul operațiunilor și misiunilor comune în Balcani, Marea Mediterană, Afganistan, Libia și în alte țări, au demonstrat că interoperabilitatea se realizează foarte bine și dar și că aceasta poate fi dezvoltată în continuare.

BIBLIOGRAFIE:

1. *Legea 163/2015 privind standardizarea națională*, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 470 din 30 iunie 2015.
2. *Dispoziția șefului Statului Major General nr. S.M.G.-82 din 02.08.2007*, pentru utilizarea APP-6, Glosar NATO de termeni și definiții(engleză, franceză și română), București, 2007.
3. *Codul Ocupațiilor din România*, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, București, 2017.
4. *Culegere de lecții învățate*, Editura Centrului tehnic-editorial al armatei, București, I.S.B.N. 978-606-524-089-6.
5. *Revista Forțelor Terestre*, București, 2010.
6. Neagoe, Visarion, *185 de zile în Irak*, Editura Militară, București, 2009.
7. Văidean, Gligor, articol „*Standardizarea și lecțiile învățate, obiectiv al eficientizării structurilor militare*”, Revista infanteriei, nr. 1, 2011.
8. *** <http://www.nato.int/>.
9. *** <https://nso.nato.int/nso/>.
10. *** <http://www.mapn.ro/>.
11. *** http://www.jallc.nato.int/organization/mission_role_tasks.asp.
12. *** *Invenții și inovații tehnologice*, disponibil la adresa <http://www.spodas.ro/revista/index.php/revista/article/viewFile/190/172>, accesată la data de 6 iun. 2017.

CONSECINȚELE ÎNFIINȚĂRII COMANDAMENTULUI MULTINAȚIONAL DE DIVIZIE SUD-EST ASUPRA PROCESULUI INSTRUIRII PRIN SIMULARE UTILIZAT ÎN ANTRENAREA UNITĂȚILOR DIN FORȚELE TERESTRE ROMÂNE

Diana-Ioana NEAGOE (ZINCA)

Lt. drd., Comandamentul Multinațional de Divizie Sud-Est, București, România

E-mail: zinca_diana@yahoo.com

Rezumat: În sistemul militar, simularea reprezintă pilonul de bază pentru instruire, fiind folosită de la nivelul tactic până la cel strategic. Pregătirea militară nu reprezintă altceva decât un antrenament pentru luptă. Practic, este o instruire continuă a militarilor pentru aplanarea sau acționarea în cazul începerii unui conflict armat/ război. Pentru orice stat este esențial să aibă o armată bine pregătită și echipată. Acest lucru se poate atinge prin instruirea în condiții cât mai apropiate de realitate, utilizând minimul de resurse. Dacă pentru instrucția individuală nu se justifică financiar utilizarea sistemelor de simulare reală, instruirea comandamentelor și a marilor unități este extrem de costisitor de realizat în condițiile reale. Având în vedere situația mondială conflictuală din ultimii ani, desfășurarea unui exercițiu militar multinațional, real, pe teritoriul României ar fi interpretată ca o declarație de război. Cu toate acestea, marile unități, comandamentele, statele majore, dar și Comandamentul Multinațional de Divizie S-E trebuie antrenate în exerciții atât la nivel național, cât și la nivel NATO. În acest caz, singura soluție sigură, eficientă și mai puțin costisitoare pentru instruire o reprezintă simularea constructivă. Evaluarea prin exercițiul asistat de calculator reprezintă provocarea Comandamentului Multinațional de Divizie Sud-Est în vederea obținerii certificării ca unitate cu capabilitate operațională de luptă.

Cuvinte-cheie: instruire; instruire prin simulare; simulare constructivă; procesul planificării exercițiilor de instruire prin simulare; Comandamentul Multinațional de Divizie Sud-Est.

1. Aspecte generale privind instruirea prin simulare

Simularea este una din cele mai puternice instrumente disponibile factorilor de luare a deciziei, responsabili pentru crearea și operarea proceselor complexe și a sistemelor, făcând posibilă analiza, evaluarea și studiul situațiilor. Într-o lume aflată în continuă competiție, simularea a devenit o metodă indispensabilă de rezolvare a problemelor, utilizată cu precădere în domeniile ingineriei și managementului. În mediul militar, simularea este folosită cu precădere în procesul de instruire, oferind șansa militarilor de a utiliza jocurile de război și exercițiile asistate de calculator pentru perfecționarea cunoștințelor și optimizarea procesului de luare a deciziei.

Conceptul ”antrenează-te așa cum vei lupta” s-a transformat treptat în obiectivul procesului de instruire. Alături de capabilitățile și capacitățile tehnice și financiare ale fiecărei structuri, nivelul de pregătire al militarilor joacă un rol esențial pentru armata României în alinierea și atingerea standardelor NATO.

Ideea antrenării în condiții cât mai apropiate de realitate, sigure și având costuri minime, transformă procesul instruirii, plasându-l într-un nivel complex. Se face astfel distincția dintre instrucția individuală și cea colectivă și se poate observa trecerea etapizată de la formarea deprinderilor motrice ale militarului la instruirea acestuia în procesul de luare a deciziei. Dacă instrucția individuală nu presupune costuri ridicate, la cea colectivă costurile cresc direct proporțional cu nivelul instruirii (tactic, operativ sau strategic). Pentru instrucția colectivă instruirea prin simulare reprezintă o alternativă mai puțin costisitoare și viabilă a instruirii clasice. Sistemele

de simulare sunt într-o continuă perfecționare tocmai pentru a transpune utilizatorul dintr-un mediu virtual în unul cât mai real. Alături de sistemele de simulare, procesul de instruire este și el într-o permanentă schimbare. Spre exemplu, planificarea exercițiilor a devenit un proces în sine, foarte bine structurat. Impactul înființării Comandamentului Multinațional de Divizie Sud-Est asupra procesului instruirii prin simulare și a planificării exercițiilor este tema pe care mi-am propus să o abordez în prezentul articol.

Plecând de la motto: „Totul în afară de război este simulare”¹ și de la implementarea Planului de acțiune NATO pentru creșterea nivelului de reacție, vreau să subliniez ideea principală a prezentului articol, adică importanța utilizării modelelor și a programelor de simulare în procesul de instruire la nivelul Alianței.

Pentru a îndeplini instruirea combinată a unităților situate în zone diferite și pentru modelarea echipamentelor adecvate tipurilor de misiuni primite și situațiilor posibile, se folosește cel mai complex sistem de simulare, reprezentat de simularea distribuită. Fără acest sistem, exercițiile NATO asistate de calculator ar fi imposibil de executat.

Pentru a beneficia de o instruire militară optimă la nivelul Alianței, au fost necesare creșterea utilizării eficiente a modelării și simulării și realizarea cooperării dintre statele membre NATO, structurile și țările partenere în domeniul științei și tehnologiei. Cu alte cuvinte s-a creat un cadru comun pentru maximizarea exploatării potențialului modelării și simulării, în vederea măririi atât a operativității, cât și a eficacității costurilor.

2. Sistemele de simulare constructivă utilizate în instruirea Comandamentului Multinațional de Divizie Sud-Est

Este cunoscut faptul că principalele sisteme de simulare constructivă utilizate în exercițiile NATO asistate de calculator sunt JCATS (Joint Conflict and Tactical Simulation) și JTLS (Joint Theater Level Simulation). Ambele programe software sunt destinate instruirii colective a marilor unități și statelor majore, primul fiind folosit la nivel tactic, iar cel de-al doilea la nivel operativ și strategic. Centrele de instruire prin simulare din România au în dotare sistemul JCATS, prin urmare acesta este singurul program de simulare constructivă utilizat în antrenarea unităților din Forțele Terestre. JTLS este utilizat de către Comandamentul Multinațional de Divizie Sud-Est (MND-SE) pe timpul participării la misiuni internaționale pentru exerciții NATO, dar pentru desfășurarea exercițiilor proprii, în sprijinul MND-SE vin centrele de instruire CNIÎ (Centrul Național de Instruire Întrunită) și CJRED (Centrul pentru jocuri de război și experimentări doctrinare), iar programul de simulare folosit este JCATS.

JCATS este un sistem de simulare constructivă, multi-nivel și de înaltă rezoluție, utilizat în instruirea comandamentelor și a marilor unități, proiectat pentru nivelele operațional și tactic, în care operatorul poate juca atât o singură entitate, cât și o unitate. De asemenea poate fi privit ca un instrument excelent pentru colectarea datelor și care permite analiza acțiunii instruirii pentru lecții învățate.

Centrele de instruire de la Cincu și București utilizează versiunea 13.0 a programului de simulare JCATS, putând asigura instruirea trupelor până la nivel brigadă. MND-SE folosește acest program în exercițiile de simulare în care ținta principală de instruire este brigada multinațională din subordine, dar pentru instruirea comandamentului ca unitate NATO subordonată JFCNP (Joint Force Command Naples), acest program nu este suficient. Pentru nivelele operativ și strategic, în NATO se folosește sistemul de simulare constructivă JTLS.

Joint Theatre Level Simulation este un sistem de simulare constructivă înalt agregat, cu rezoluție scăzută, recomandat pentru instruirea la nivel operativ și strategic. Firma Roland & Associates Corporation a conceput JTLS ca pe un sistem de simulare capabil să evalueze la nivel macroscopic rezultatul angajării forțelor. Imaginea operațională a câmpului de luptă, COP (*Common Operational Picture*) este accesibilă utilizatorilor programului, ceea ce oferă un plus de

---

¹ Logoul biroului PEOSTRI- US Army's Program Executive Office for Simulation, Training & Instrumentation.

realism exercițiului întrucât informațiile disponibile personalului din punctele de comandă (la nivel operativ și strategic) sunt aceleași ca informațiile furnizate de sistemul de simulare a utilizatorilor. JTLS este folosit în instruirea unităților de la nivel divizie în sus, iar pentru acest lucru operatorii pot lucra numai cu subunități și unități, nu cu indivizi. Programul de simulare constructivă JTLS este utilizat în NATO pentru desfășurarea exercițiilor de tip CAX/CPX.

Modul în care apariția MND-SE a influențat conceptul procesului de instruire este dat chiar de utilizarea instruirii prin simulare. Comandamentul multinațional înlocuiește forma clasică a instruirii cu sistemele software capabile să integreze în exerciții atât structurile subordonate diviziei, cât și comandamentele NATO. Se poate observa astfel provocarea oferită centrelor de instruire prin simulare din România. Pentru a ajuta MND-SE să-și atingă obiectivele de instruire, centrele de simulare din Cincu și București sunt nevoite să relaționeze cu centrele de instruire NATO din Polonia și Norvegia. Exercițiile de instruire ale MND-SE, sistemele de simulare folosite și centrele de instruire implicate în antrenarea comandamentului sunt punctele pe care le voi atinge în continuarea lucrării.

3. Exercițiile de instruire prin simulare desfășurate de Comandamentul Multinațional de Divizie Sud-Est

În baza Summitului de la Wales din anul 2014 în care s-a stabilit implementarea Planului de acțiune al NATO pentru creșterea nivelului de reacție, la 1 decembrie 2015 a avut loc ceremonia de înființare a Comandamentului Multinațional de Divizie Sud-Est, acest lucru reprezentând oficializarea integrării comandamentului MND-SE în structura forțelor NATO (NFS- NATO Force Structure). În luna iunie 2015 se publică "Hotărârea nr.32/2015 pentru aprobarea înființării pe teritoriul României a Unității de Integrare a Forțelor NATO, sub denumirea NATO FORCE INTEGRATION UNIT (NFIU) și a Comandamentului Multinațional de Divizie, sub denumirea MULTINATIONAL DIVISION SOUTH-EAST HEADQUARTERS (MND-SE HQ)", iar la 1 septembrie 2015, prin ordinul Ministrului Apărării Naționale Mircea Dușa, Divizia 1 Infanterie "DACICA" a fost transformată în MND-SE, urmând ca la 1 iulie 2016 să se organizeze ceremonia pentru declararea capacității inițiale. Astfel s-a înființat Comandamentul Diviziei Multinaționale de Sud-Est care coordonează cele două Unități de Integrare a Forțelor NATO, și anume: NFIU România și NFIU Bulgaria, dar și Brigada Multinațională Sud-Est.

"Aflat sub conducerea **Comandamentului Forțelor Întrunite de la Napoli (JFCNP)**, Comandamentul Multinațional de Divizie Sud-Est va trebui ca, până în anul 2018, să fie în măsură să asigure comanda și controlul unei operații NATO de tip **Articol 5 - Apărare Colectivă**, pentru a contribui în acest fel la consolidarea Flancului Estic al Alianței, la securitatea teritoriului și populației statelor membre"².

Pentru îndeplinirea misiunii de luptă divizia trebuie să fie certificată NATO și să atingă capacitatea finală până la sfârșitul anului 2018. Acest lucru presupune un antrenament intens al personalului comandamentului, realizat prin participarea la numeroase exerciții NATO și multinaționale. Dovedindu-se a fi mult mai costisitoare instruirea clasică, MND-SE apelează la exercițiile de instruire prin simulare, urmând ca în anul 2017 aceasta să participe la trei ExIS (Exerciții de Instruire prin Simulare) și la un RSOM (Reception, Staging and Onward Movement).

După executarea exercițiilor DACIAN LYNX 16, DACIAN LANCE 16 și după participarea ca celulă de răspuns (Response Cell- RC) la SABER GUARDIAN 16, personalul MND-SE a început pregătirile pentru conducerea propriului CPX anexat seriei SABER GUARDIAN și pentru participarea ca RC la exercițiile asistate de calculator TRIDENT JOUST 17 și TRIDENT JAVELIN 17 (TRJN17), cel din urmă fiind cel mai mare exercițiu de instruire prin simulare rulat în NATO. Primele exerciții menționate sunt jucate la nivel tactic și operativ, sistemul de simulare constructivă folosit fiind JCATS, în timp ce pentru TRJN17 care este multi-nivel (strategic, operativ și tactic), se utilizează JTLS. Pentru toate aceste exerciții, divizia multinațională cooperează atât cu centrele de

² <http://www.mndse.ro/despre> accesat la data de 11.09.2017, ora 20.15.

instruire prin simulare din România, cât și cu JFTC (Joint Force Tactical Centre) din Polonia și JWC (Joint Warfare Centre) din Stavanger, Norvegia.

Primul exercițiu în care divizia a fost implicată în anul 2017 s-a numit *Noble Jump 2017 (NOJP17)*. Cadrul general al exercițiului NOJP17 pornește chiar de la Summitul de la Wales, mai precis de la aprobarea implementării Planului de acțiune al NATO pentru creșterea nivelului de reacție (RAP- Readiness Action Plan) care specifică faptul că alianța ar trebui să-și îmbunătățească modalitatea de reacție în situații de criză prin angajarea NRF (NATO Response Force), pentru a atinge noile cerințe de asigurare a securității țărilor membre.

Orice dislocare a VJTF-ului este un semnal clar transmis de politica NATO de apărare statelor membre, așa cum este specificat în Tratatul de la Washington. Exercițiul NOJP17 a furnizat comunicațiile startegice în aria de operații, ținând cont de potențialul inamic pentru a ajuta forțele VJTF (Very High Readiness Joint Task Force) în menținerea coeziunii alianței. Scopul acestui exercițiu a fost de a demonstra că VJTF(L) și elementele de conducere ale comandamentelor NCS (NATO Command Structure) și NFS (NATO Force Structure) sunt antrenate, instruite și gata de luptă. Efortul exercițiului s-a canalizat pe optimizarea pregătirii pentru dislocare, dislocarea și modul de interacțiune a comandamentelor cu NFIU-urile. Acest lucru a presupus colaborare în procesul de planificare și un schimb de informații bine pus la punct între comandamentele NCS și forțele NRF(NATO Response Force) pentru ca acestea din urmă să poată opera într-un mediu cât mai apropiat de realitate, în vederea confirmării abilității NATO de reacție într-o situație de criză.

Este lesne de înțeles că pentru NOJP17 ținta principală de instruire a fost reprezentată de VJTF(L), iar ca țintă secundară de instruire, pe lângă ARRC s-au regăsit MND-SE împreună cu NFIU subordonate. A fost un exercițiu de tipul TTX (Table Top Exercise)/ CPX (Command Post Exercise)/ FTX (Field Tactical Exercise) care s-a jucat la nivel tactic și operativ, a fost divizat în două părți (NOJP1 și NOJP2) și s-a desfășurat din luna februarie până la sfârșitul lunii iulie 2017. Datele geografice folosite în exercițiu au fost cele din lumea reală, tocmai pentru a facilita procesul planificării și dislocării forțelor, iar scenariul jucat de MND-SE pentru NOJP17 a fost bazat pe setările Histria 15.

Primul (NOJP1) a fost un exercițiu de alertare (AlertEx) care a avut ca scop demonstrarea abilității de activare a VJTF(L) și s-a desfășurat în garnizoanele unităților. Obiectivul său a fost de a furniza un cadru pentru instruirea națiunilor în vederea dislocării și de a testa capacitatea NATO de activare a VJTF(L).

Cea de-a doua parte a exercițiului, NOJP2, a reprezentat antrenarea capacității de dislocare, a interoperabilității și a modalității de cooperare dintre VJTF(L) și MND-SE, NFIU și HMCC (Hellenic Movement and Coordination Centre). El s-a compus dintr-un TTX (subfaza I), exersarea dislocării (subfaza II) și un exercițiu real (subfaza III). TTX-ul care s-a ținut la comandamentul MND-SE își propunea să dezvolte interacțiunea și interoperabilitatea dintre VJTF și elementele de forțe, să antreneze comandanții VJTF(L) pe procedurile NATO de dislocare a forțelor în timp real și să detalieze întreg procesul de dislocare, în strânsă coordonare cu NFIU și comandamentele naționale. Ceea ce vreau să subliniez este faptul că procesul de dislocare este unul complex deoarece presupune deplasarea tehnicii pe apă, prin aer și pe uscat (mișcarea pe uscat presupunând traversarea a trei țări: Grecia, Bulgaria, până la poligonul din Cincu, România). Subfaza a II-a presupunea deplasarea propriu-zisă a trupelor la și de la Cincu. Aici, pe lângă faptul că s-a exersat comanda și controlul VJTF(L), s-a oferit posibilitatea de instruire comandamentului MND-SE pentru susținerea și coordonarea deplasării forțelor VJTF pe teritoriul Greciei, României și Bulgariei. Rolul MND-SE a fost de a susține planificarea și pregătirea activităților pentru dislocarea trupelor conform planului RSOM pentru VJTF(L), în coordonare cu țara gazdă și NFIU. Subfaza a III-a, exercițiul cu trupe reale în teren, a avut rolul de asigurare a actorilor regionali asupra angajamentului NATO față de România și Bulgaria și totodată a demonstrat capacitatea și nivelul de pregătire al VJTF(L). În această etapă, MND-SE s-a ocupat de coordonarea, dezvoltarea și conducerea exercițiului național integrat.

Acest exercițiu reprezintă pentru MND-SE și NFIU (România și Bulgaria) participarea la primul exercițiu RSOM pentru dislocarea forțelor NATO și antrenarea alături de statele membre ale alianței având ca obiectiv menținerea securității.

Exercițiul *SABER GUARDIAN 2017 (SAGN17)* face parte din seria cu același nume, este un exercițiu de mare amploare care s-a desfășurat la centrul de simulare din Cincu și la care au participat peste 20 000 de persoane din 11 țări. Sub umbrela acestui exercițiu s-a desfășurat exercițiul condus de MND-SE, *DACIAN GUARDIAN 2017 (DAGN17)*, avându-l pe comandantul diviziei ca director al exercițiului și centrul de simulare din București, CJRED, ca suport pentru interconectarea din punct de vedere al simulării a celor două exerciții. DAGN17 a fost un CPX/CAX, bazat pe setările SKOLKAN, planificat și executat ca un eveniment separat al exercițiului SAGN17, în care comandamentul MND-SE a comandat cele trei brigăzi românești și pe cea bulgărească din subordine pentru a putea atinge nivelul de interoperabilitate dorit. A fost un exercițiu multinațional de nivel tactic în care ținta principală de intruire era reprezentată de brigada din Bulgaria, având ca unitate subordonată un batalion din Slovenia, iar țintele secundare de instruire au fost comandamentul diviziei, o brigadă de infanterie mecanizată din România și un batalion portughez. Ca celule de răspuns au jucat două brigăzi mecanizate românești, iar eșalonul superior a fost reprezentat de LANDCOM (Land Command). Acest exercițiu a urmărit să antreneze participanții în conducerea și planificarea operațiilor tip Articol 5 la nivelul brigăzilor și al diviziei, având ca scop demonstrarea stării de operativitate și a capacității diviziei de a conduce operații în regiunea Mării Negre.

Scenariul se referea la intențiile și acțiunile întreprinse de BOTHANIA (trupele inamice) pentru a monopoliza zona economică a Mării Negre prin acapararea și securizarea portului Constanța. Intenția inamicului era de a pătrunde în România și Bulgaria prin Ucraina pentru a cuceri porturile Constanța, Varna și Burgas. Obiectivul final urmărit de BOTHANIA era de a-și crea condiții favorabile pentru începerea negocierilor la nivel politic în vederea câștigării controlului asupra întregii regiuni a Mării Negre. Acaparând porturile, securizând zona și distrugând coeziunea NATO, forțele inamice ar fi reușit să reducă abilitatea Alianței de a conduce un contraatac asupra forțelor din BOTHANIA. Ca răspuns la agresiunile demarate de BOTHANIA și la solicitarea țărilor afectate (inclusiv România și Bulgaria), NATO a invocat Articolul 5 al Tratatului de la Washington, ceea ce oferea baza legală pentru începerea operațiilor militare în zona de conflict. Acest lucru presupunea o acțiune MJO+ (Major Joint Operations), reprezentând o Operație Majoră de tip Întrunit (cu participarea a cel puțin 2 categorii de forțe).

DAGN17 s-a jucat în patru locații concomitent (Cincu, București, Novo Selo și Postonja), ceea ce din punct de vedere tehnic înseamnă că este un exercițiu la care s-a utilizat simularea distribuită. JCATS versiunea 12.0.1 a fost sistemul de simulare constructivă utilizat, iar incidentele au fost dezvoltate și injectate în sistem cu ajutorul programului JEMM. Centrele de simulare din Cincu, Bulgaria și Slovenia s-au alăturat CJRED pentru a construi rețeaua locală pentru exercițiu, așa cum este prezentată în figura nr. 1.

Așa cum se poate observa, fie că este vorba de un exercițiu de dislocare sau unul de simulare pentru exersarea procesului de luare a deciziei, obiectivul instruirii este acela de a putea conduce operații tip Articol 5 în vederea menținerii securității zonei alianței. Scenariile acestor exerciții sunt construite în vederea antrenării tuturor structurilor NATO, pornind de la brigăzile multinaționale, până la SHAPE (Supreme Headquarters Allied Powers Europe).

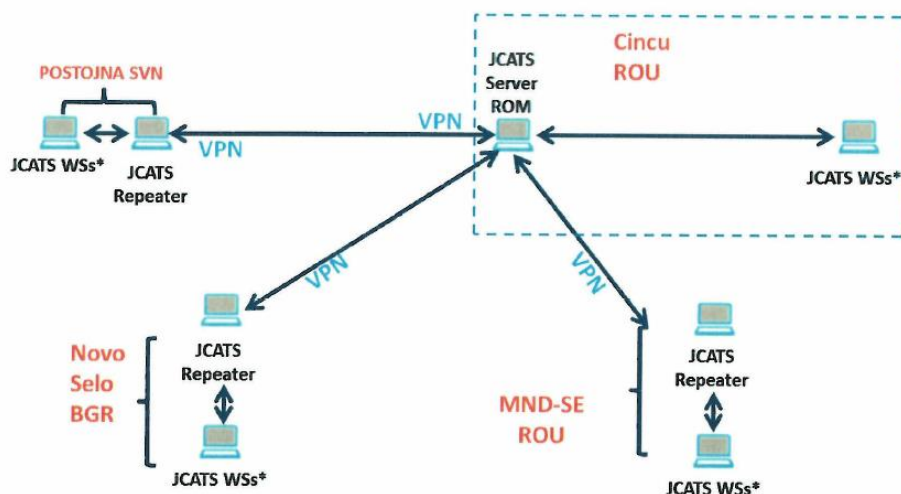

Figura nr. 1. Schema rețelei de simulare utilizată pentru DAGN17³

Cel mai important exercițiu NATO, CAX/CPX din acest an la care va participa MND-SE este **TRIDENT JAVELIN 2017 (TRJN17)**. Importanța exercițiului este dată de nivelul la care se joacă, adică unul multi-nivel (tactic, operațional și strategic). Comandamentul Multinațional de Divizie Sud-Est, alături de comandamentele terestre, maritime și aeriene ale corpurilor NATO sunt celule de răspuns pentru țintele de instruire. Exercițiul reprezintă evaluarea comandamentelor NATO ale forțelor maritime și terestre în conducerea operațiilor de tipul MJO+ și folosește noile setări și scenariul SKOLKAN 3. Centrul de simulare care va conduce exercițiul este JWC din Stavanger, iar sistemul de simulare constructivă utilizat este JTLS, varianta 5.0.

Scopul exercițiului este de a verifica și antrena NCS (NATO Command Structure) în conducerea operațiilor MJO+ (Operații Majore de tip Întrunit) într-un mediu multi-dimensional pentru a demonstra capacitatea alianței de a conduce un eventual război în zona Europei. MND-SE este celula de răspuns pentru comandamentul NATO al Forțelor Terestre, iar în simulare are în subordine patru brigăzi de infanterie mecanizată și o bază logistică pentru asigurarea sprijinului, acestea fiind localizate în Danemarca. Comandamentul diviziei are rolul de a apăra aria de responsabilitate împotriva amenințărilor hibride. Chiar dacă nu face parte din ținta principală de instruire, pentru MND SE participarea la acest exercițiu reprezintă oportunitatea de instruire alături de celelalte comandamente NATO și antrenarea în ducerea operațiilor de tip Articol 5 sub comanda LANDCOM.

Concluzii

Prezentarea exercițiilor la care participă MND-SE în anul 2017 are rolul de a evidenția importanța trecerii de la instruirea clasică la instruirea prin simulare, acesta fiind efectul resimțit în procesul de instruire după înființarea Comandamentului Multinațional de Divizie Sud-Est în urma Summitului de la Wales. Este evidentă imposibilitatea realizării instruirii prin mijloace clasice a exercițiilor de instruire multi-nivel asemenea TRJN17 sau SABER GUARDIAN, atât din pricina costurilor cât și din cauza situației politice actuale. Tocmai datorită instabilității și jocurilor politice resimțite la nivel mondial, o armată bine instruită și capabilă să intervină rapid în situații de criză pentru apărarea intereselor alianței se dovedește a fi o necesitate. Înființarea pe teritoriul României a Comandamentului Multinațional de Divizie Sud-Est, a NFIU și a brigăzii multinaționale subordonate reprezintă încă un pas în încercarea de asigurare a securității țărilor membre NATO. Diviziile multinaționale alături de corpuri și comandamentele întrunite se instruiesc pentru

³ EXPLAN DAGN17, Anexa G, p. G-1,

<https://community.apan.org/ex/saberguardian/saberguardian2017/m/documents?folderId=a1e458df-e51d-e711-823f-40a8f0226517&parentId=31a58e67-8bf3-e611-8c30-40a8f0226517>, accesat la data de 10.09.2017, ora 17.30.

conducerea operațiilor MJO+ tip Articol 5 și pentru perfecționarea reacției de răspuns în situații de criză. Exercițiile CAX/ CPX se întrepătrund cu cele de alertare și dislocare a VJTF pentru a oferi instruirea atât a comandanților (în procesul de luare a deciziei), dar și a unităților prin îmbunătățirea modului de coordonare și colaborare cu țara gazdă și NFIU, monitorizând totodată desfășurarea întregului proces de comandă și control de la nivelul strategic la cel operativ și tactic. Înființarea pe teritoriul României a MND-SE a reprezentat, din punct de vedere al instruirii, oportunitatea militarilor români de a participa la noi tipuri de exerciții și de a se antrena în condiții cât mai apropiate de realitate, alături de colegii din statele membre NATO.

Programele de instruire prin simulare și-au demonstrat eficiența în dezvoltarea capacității de luare a deciziei a utilizatorilor, îmbunătățirea vitezei de reacție, iar anticiparea acțiunilor oferă dominanța informațională necesară îndeplinirii cu succes a misiunilor. Instruirea prin simulare este metoda modernă, eficientă și cea mai puțin costisitoare utilizată atât la nivel național, cât și în cadrul alianței.

Planificarea, desfășurarea și conducerea seriei de exerciții de instruire prin simulare *Saber Guardian* și participarea MND-SE alături de celelalte componente operative la exercițiile NATO sunt dovada începerii alinierii la standardele alianței a procesului de instruire prin simulare utilizat în domeniul militar din România.

BIBLIOGRAFIE:

1. AAP6 – NATO, *Glosarul de termeni și definiții*, http://www.dtic.mil/doctrine/jel/other_pubs/aap_6_04.pdf, Ediția 2013
2. AMSP-01, *NATO Modelling and Simulation Standards Profile*, Versiunea 1, 2015.
3. AMSP-03, *Distributed Simulation Handbook for Multinational NATO Computer Assisted eXercises*, Versiunea 0.3, 2012.
4. Bi-SC 075-003, *Collective Training and Exercise Directive (CT&ED)*, 2013.
5. Bi-SC 75-2, *Education and Training Directive (E&TD)*, October 2013
6. *Dispoziție privind simularea în Armata României*, SMG-10/2017.
7. *DMSP-DTEC Modelling & Simulation (M&S) Standards Profile*, Versiunea 5.
8. *Doctrina Planificării Operațiilor în Armata României*, SMG 38/2013, București, 2013.
9. NMSP- NATO Modelling and Simulation Master Plan, Versiunea 2.0, 2012.
10. *Ordinul privind instrucția și exercițiile în Forțele Terestre în perioada 2016-2019*, SMFT-32/2015.
11. *Strategia modelării și simulării în Armata României pentru perioada 2014-2024*, București, 2013.
12. BÂRSAN, G., *Modeling and Simulation – Introduction Course*, Editura Academiei Forțelor Terestre, Sibiu, 2006.
13. CAYIRCI, E., MARINCIC, D., *Computer Assisted Exercises and Training – A Reference Guide*, Editura Wiley, 2009.
14. <http://ftp.rta.nato.int/public//PubFullText/RTO/TR/STO-TR-MSG-131///TR-MSG-131-ANN-A.pdf>, accesat la data de 10.09.2017, ora 16.45.
15. http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_124879.html, accesat la data de 10.09.2017, ora 18.10.

APLICAREA METODEI ACOPERIRII ZEROURILOR ÎN FUNDAMENTAREA DECIZIEI

Dr. Florentina-Loredana DRAGOMIR

Lect. univ. dr., Universitatea Națională de Apărare "Carol I", București, România

E-mail: dragomir.florentina@myunap.net

Rezumat: *Adoptarea unor decizii eficiente, viabile, în conducerea și desfășurarea acțiunilor militare presupune, în conținutul diversității situațiilor impuse de exigențele spațiului de luptă modern, abordarea și soluționarea unor probleme operative pe baza metodelor matematice oferite de cercetarea operațională, cu ajutorul căreia se pun la dispoziția comandantului și a statului său major date cantitative în vederea luării unei decizii optime*

Cuvinte-cheie: *cercetare operațională, programare liniară.*

Programarea matematică, denumită de către specialiști și teoria optimizării, strâns legată de teoria și practica luării deciziilor, este o parte a cercetării operaționale care încorporează îndeosebi următoarele discipline matematice: programarea liniară, programarea pătratică, programarea neliniară, programarea dinamică, programarea stocastică, programarea în numere întregi. În domeniul militar, metodele programării liniare permit, în urma realizării modelului matematic, să se aleagă fără a determina și eventual calcula toate variantele posibile, varianta cea mai bună de folosire a forțelor și mijloacelor într-o acțiune militară.

Modelul matematic al unei probleme de programare liniară utilizat în reprezentarea unui sistem militar este constituit dintr-un ansamblu de ecuații, inecuații sau combinarea acestora. Denumirea de programare liniară derivă din aceea că variabilele ce intră în componența funcției obiectiv (scop) și a sistemului de condiții sunt de gradul întâi.

Din punct de vedere matematic scopul programării liniare este rezolvarea problemelor în care se caută extremul (maximul sau minimul) unei funcții liniare de n variabile, de forma:

$$f=c_1x_1+c_2x_2+\dots+c_jx_j+\dots+c_nx_n \quad (1)$$

cu condiția ca cele n variabile $x_j, j=1,2,3,\dots,n$, să satisfacă un sistem de m inecuații sau ecuații de forma:

$$a_{11}x_1+a_{12}x_2+\dots+a_{1j}x_j+\dots+a_{1n}x_n \geq b_1$$

$$a_{21}x_1+a_{22}x_2+\dots+a_{2j}x_j+\dots+a_{2n}x_n \leq b_2$$

(2)

$$a_{i1}x_1+a_{i2}x_2+\dots+a_{ij}x_j+\dots+a_{in}x_n=b_i$$

.....

$$a_{m1}x_1+a_{m2}x_2+\dots+a_{mj}x_j+\dots+a_{mn}x_n \geq b_m$$

Valorile necunoscutelor trebuie să fie nenegative, adică $x_j \geq 0, j=1,2,3,\dots,n$.

Coeficienții $a_{ij}, i=1,2,3,\dots,m; j=1,2,3,\dots,n$ ce apar în sistemul (2) sunt coeficienți constanți, planificați sau determinați în mod statistic.

Necunoscutele x_j sunt mărimi ce trebuiesc determinate, iar coeficienții b_i , $i=1,2,3,\dots,m$ mărimi constante date, determinate de condițiile specifice procesului ce se studiază; ei sunt coeficienții de restricție ai procesului analizat.

Problemele de programare liniară impun, în mod curent, variabilelor x_j și condiția de nenegativitate, aceasta pentru motivul că necunoscutele x_j reprezintă mărimi utilizate în mod efectiv în realizarea unui plan și ca atare nu pot lua valori negative.

Din exprimarea matematică se constată că procesul ce se analizează este subordonat realizării unui anumit scop, exprimat matematic prin forma funcției (1), numită funcție obiectiv (scop). Coeficienții acestei funcții sunt constante caracteristice c_j , $j=1,2,3,\dots,n$.

De regulă, se cere realizarea unei activități să se facă în condiții optime, fapt care conduce la a determina valorile optime (maxime sau minime) ale funcției obiectiv (scop). Când astfel de soluții optime ale problemei de programare liniară există, atunci pentru executarea în condiții optime a activității respective se impune determinarea valorilor necunoscutelor x_j .

Algoritmului *metodei acoperirii zerourilor* a fost elaborat pentru aflarea *minimumului* unei funcții liniare de forma:

$$f = \sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^n c_{ij} x_{ij} \quad (3)$$

pe mulțimea soluțiilor nenegative ale sistemului:

$$\begin{aligned} \sum_{j=1}^n x_{ij} &= a_i, \quad i = 1, 2, \dots, m \\ \sum_{i=1}^m x_{ij} &= b_j, \quad j = 1, 2, \dots, n \end{aligned} \quad (4)$$

$$x_{ij} \geq 0, \quad i = 1, 2, \dots, m; \quad j = 1, 2, \dots, n \quad (5)$$

în care $a_i > 0$ și $b_j > 0$.

Metoda se aplică atât pentru cazul $\sum_{i=1}^m a_i = \sum_{j=1}^n b_j$ cât și pentru cazul când $\sum_{i=1}^m a_i \neq \sum_{j=1}^n b_j$.

Acest algoritm se poate aplica în foarte bune condiții și pentru rezolvarea unor probleme de programare liniară în care se caută *maximumul* unei funcții liniare, cu condiția ca problema respectivă să aibă modelul matematic similar cu cel al unei probleme de transport, adică să fie de forma:

$$\max \varphi = \sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^n c_{ij} x_{ij} \quad (6)$$

pe mulțimea soluțiilor nenegative ale sistemului:

$$\begin{aligned} \sum_{j=1}^n x_{ij} &= a_i, \quad i = 1, 2, \dots, m \\ \sum_{i=1}^m x_{ij} &= b_j, \quad j = 1, 2, \dots, n \end{aligned} \quad (7)$$

$$x_{ij} \geq 0, \quad i = 1, 2, \dots, m; \quad j = 1, 2, \dots, n \quad (8)$$

Aplicarea algoritmului metodei acoperirii zerourilor pentru calculul maximumului unei funcții liniare de forma (4), se poate face prin mai multe procedee.

Datele inițiale ale problemei pentru care se caută $\max \varphi$ se vor transforma astfel încât să devină posibilă aplicarea algoritmului metodei acoperirii zerourilor elaborate pentru determinarea minimumului unei funcții liniare de aceeași formă.

Transformarea ce se aplică datelor inițiale din (4) se referă numai la coeficienții c_{ij} și constă în scăderea lor dintr-un număr M , a cărui valoare se ia cu un ordin de mărime mai mare decât valoarea celui mai mare c_{ij} . Spre exemplu, dacă cel mai mare c_{ij} are valoarea 80, se poate lua pentru M valoarea 100.

Se obțin astfel noi coeficienți c'_{ij} , dați de relația:

$$c'_{ij} = M - c_{ij}, \quad (M > \max c_{ij}) \quad (9)$$

Cu acești coeficienți se formează o matrice cu noile date ale problemei, căruia i se aplică pentru rezolvare algoritmul metodei acoperirii zerourilor, determinând de această dată *minimumul* funcției:

$$\min \psi = \sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^n c'_{ij} x_{ij} \quad (10)$$

pe mulțimea soluțiilor nenegative ale sistemului:

$$\sum_{j=1}^n x_{ij} = a_i, \quad i = 1, 2, \dots, m$$

$$\sum_{i=1}^m x_{ij} = b_j, \quad j = 1, 2, \dots, n \quad (11)$$

$$x_{ij} \geq 0, \quad i = 1, 2, \dots, m; \quad j = 1, 2, \dots, n \quad (12)$$

După determinarea valorilor lui x_{ij} și a minimumului lui ψ prin aplicarea algoritmului metodei acoperirii zerourilor se trece la determinarea maximumului lui φ , prin introducerea valorilor lui x_{ij} în relația (4).

Aplicație

Desfășurarea acțiunilor de luptă ale unei unități tactice impune intervenția cu transportoare amfibi blindate, mașini de luptă ale infanteriei, tancuri, artilerie, artilerie și rachete antiaeriene G_i , $i = \overline{1,3}$ asupra raioanelor de obiective O_j , $j = \overline{1,4}$.

În *tabelul 1* se dau suprafețele obiectivelor O_j și posibilitățile g_i ale mijloacelor de foc G_i în hectare, precum și eficacitatea intervenției c_{ij} (gradul de lovire) în număr de obiective la hectar, nimicite sau scoase din luptă, de exemplu, $c_{11} = 0,5$.

Tabelul 1

O_j G_i	O_1	O_2	O_3	O_4	g_i
G_1	0,5	0,3	0,4	0,2	80
G_2	0,6	0,4	0,3	0,5	40
G_3	0,7	0,4	0,3	0,6	20
O_j	20	30	50	40	140

Să se stabilească modul de intervenție al mijloacelor G_i asupra obiectivelor O_j , astfel încât, pe ansamblu, pierderile provocate inamicului să fie *maxime*.

Se notează cu x_{ij} suprafețele din obiectivele O_j ce urmează a fi lovite de mijloacele G_i .

În acest caz modelul matematic al problemei constă în determinarea valorilor x_{ij} astfel încât funcția:

$$\varphi = \sum_{i=1}^3 \sum_{j=1}^4 c_{ij} x_{ij}$$

să fie maximă, cu respectarea condițiilor:

$$\sum_{j=1}^4 x_{ij} = g_i, \quad i = 1, 2, 3$$

$$\sum_{i=1}^3 x_{ij} = O_j, \quad j = 1, 2, 3, 4$$

$$x_{ij} \geq 0, \quad i = 1, 2, 3; \quad j = 1, 2, 3, 4$$

Pentru a putea aplica metoda acoperirii zerourilor se va alege un număr M , de exemplu $M = 1$, a cărei valoare este mai mare decât valoarea celui mai mare c_{ij} din tabelul 1.

Se obțin coeficienții $c'_{ij} = M - c_{ij} = 1 - c_{ij}$ prezentați în tabelul 2.

Tabelul 2

O _j G _i	O ₁	O ₂	O ₃	O ₄	g _i
G ₁	0,5	0,7	0,6	0,8	80
G ₂	0,4	0,6	0,7	0,5	40
G ₃	0,3	0,6	0,7	0,4	20
O_j	20	30	50	40	140

Se aplică algoritmul metodei acoperirii zerourilor.

Se obțin zerouri pe linii. În matricea cu datele inițiale (tabelul 2) se caută să se obțină pe fiecare linie cel puțin câte un 0 (zero). Pentru aceasta, elementul de valoare minimă din cadrul fiecărei linii se scade din celelalte elemente, inclusiv din el însuși, obținându-se datele prezentate în tabelul 3.

Tabelul 3

O _j G _i	O ₁	O ₂	O ₃	O ₄	g _i
G ₁	0	0,2	0,1	0,3	80
G ₂	0	0,2	0,3	0,1	40
G ₃	0	0,3	0,4	0,1	20
O_j	20	30	50	40	140

Se obțin zerouri pe coloană. În coloanele în care nu sunt obținute zerouri se scade elementul de valoare minimă din fiecare element al coloanei respective. Datele rezultate sunt prezentate în tabelul 4.

Tabelul 4

O _j G _i	O ₁	O ₂	O ₃	O ₄	g _i
G ₁	0	0	0	0,2	80
G ₂	0	0	0,2	0	40
G ₃	0	0,1	0,3	0	20
O_j	20	30	50	40	140

Se obține câte cel puțin un zero pentru fiecare linie și coloană. Elementele din matricea obținută (tabelul 4) pot fi considerate ca date pentru trecerea la aflarea unei prime soluții a problemei.

Se verifică dacă soluția este optimă. Se vor nota în tabelul 4 cu I_K liniile ce se suprimă (acoperă), cu J_K coloanele în care există zerouri când se suprimă (acoperă) liniile I_K și cu S_K sumele ce se efectuează, $S_k = \sum g_i + \sum O_j$ corespunzător liniilor suprimate și coloanelor cu zerouri când se suprimă liniile, pentru fiecare situație în parte. Din datele problemei g_i reprezintă posibilitățile mijloacelor de foc G_i în hectare, iar O_j suprafețele obiectivelor.

Dacă sunt un număr de m linii (mijloace de foc) atunci numărul de sume S_k ce trebuie calculate va fi dat de relația $N_{S_k} = 2^m - 1 = 2^3 - 1 = 7$.

În cazul problemei analizate, se obțin:

$I_1=1$	$J_1=1,2,4$	$S_1=80+20+30+40=170$
$I_2=2$	$J_2=1,2,3,4$	$S_2=180$
$I_3=3$	$J_3=1,2,3,4$	$S_3=160$
$I_4=1,2$	$J_4=1,4$	$S_4=180$
$I_5=1,3$	$J_5=1,2,4$	$S_5=190$
$I_6=2,3$	$J_6=1,2,3$	$S_6=160$
$I_7=1,2,3$	$J_7=0$	$S_7=140$

Deoarece toate sumele $S_k \geq 140$, încetează aplicarea metodei, iar repartitia ce va fi efectuată este cea optimă.

Se efectuează repartitia. Se trec în tabelul 4 necunoscutele x_{ij} în locurile ocupate cu zero și zero în locurile unde c_{ij} este diferit de zero (tabelul 5).

Tabelul 5

O_j G_i	O_1	O_2	O_3	O_4	g_i
G_1	x_{11}	x_{12}	x_{13}	0	80
G_2	x_{21}	x_{22}	0	x_{23}	40
G_3	x_{31}	0	0	x_{34}	20
O_j	20	30	50	40	140

- se completează coloanele în care este o singură necunoscută, repartizându-se cantitatea necesară indicată de b_j , adică $x_{13} = \min \{a_1, b_3\} = \min \{80, 50\} = 50$.

- se completează liniile în care există o singură necunoscută (nu este cazul);

- se determină valorile celorlalte necunoscute, ținând seama de cele deja determinate.

Rezultă: $x_{12} = 30$, $x_{24} = 40$, $x_{31} = 20$.

Se trec valorile necunoscutelor determinate (datele boldite) în tabelul cu datele inițiale (tabelul 1) și se obține repartitia din tabelul 6 care va produce inamicului pierderi maxime.

Tabelul 6

O _j G _i	O ₁	O ₂	O ₃	O ₄	g _i
G ₁	0,5	30 0,3	50 0,4	0,2	80
G ₂	0,6	0,4	0,3	40 0,5	40
G ₃	20 0,7	0,4	0,3	0,6	20
O_j	20	30	50	40	140

Valoarea funcției obiectiv este:

$$f_{\max} = 30 \cdot 0,3 + 50 \cdot 0,4 + 40 \cdot 0,5 + 20 \cdot 0,7 = 63 \text{ obiective distruse}$$

Repartiția prezentată în *tabelul 6* nu este unică. Prin modul de atribuire a valorilor necunoscute din *tabelul 5* se pot obține și alte variante, așa cum se prezintă, de exemplu, în *tabelul 7*.

Tabelul 7

O _j G _i	O ₁	O ₂	O ₃	O ₄	g _i
G ₁	20 0,5	10 0,3	50 0,4	0,2	80
G ₂	0,6	20 0,4	0,3	20 0,5	40
G ₃	0,7	0,4	0,3	20 0,6	20
O_j	20	30	50	40	140

Valoarea funcției obiectiv este:

$$f_{\max} = 20 \cdot 0,5 + 10 \cdot 0,3 + 50 \cdot 0,4 + 20 \cdot 0,4 + 20 \cdot 0,5 + 20 \cdot 0,6 = 63 \text{ obiective distruse}$$

Se observă că valoarea funcției obiectiv este aceeași pentru cele două repartiții.

Concluzii

Dintre toate ramurile programării matematice, *programarea liniară* este metoda cea mai răspândită de rezolvare a unor probleme militare, pe de o parte datorită caracterului relativ simplu al aparatului matematic folosit în modelare și rezolvare, iar pe de altă parte, datorită faptului că este ușor accesibilă pentru reprezentarea matematică și analiza fenomenelor militare.

BIBLIOGRAFIE:

1. C. Alexandrescu, D. Ilina, C. Mincu, Bazele matematice ale organizării sistemelor de transmisiuni, Editura Militară, București, 1994.
2. Cheng, E. W. L., Ryan, N., & Kelly, S., Exploring the perceived influence of safety management practices on project performance in the construction industry, Safety Science, 2012

3. Gh. Mihoc, M. Iosifescu, V. Urseanu, Elemente de teorie a probabilităților, Editura Științifică, București, 1996.
4. Pedersen, L. M., Nielsen, K. J., & Kines, Realistic evaluation as a new way to design and evaluate occupational safety interventions, Safety Science, 50(1), 2014.
5. Gh. Vranceanu, Șt. Mititelu, Probleme de cercetare operațională, Editura Tehnică, București, 1978.
6. G., Vasile, I., Stoian, E., Kovacs, V., Dumitru , Cercetare operațională în domeniul militar, Editura Sylvi, București, 2000.

EFICACITATEA UTILIZĂRII FORTELOR ȘI MIJLOACELOR DE LUPTĂ

Dr. Florentina-Loredana DRAGOMIR

Lect. univ. dr., Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, România

E-mail: dragomir.florentina@myunap.net

Rezumat.: În studiul problemelor militare dispozitivele de luptă și elementele acestora pot fi considerate ca rețele, respectiv ca sisteme de deservire și pot fi analizate prin metoda teoriei așteptării, întrucât fiecărui element al dispozitivului de luptă i se poate defini un scop de realizat și un gen de deservire pe care să-l asigure. Caracteristica esențială a tuturor sistemelor de deservire este caracterul aleatoriu al fenomenelor analizate.

Cuvinte cheie: teoria deservirii, cercetări operaționale.

Optimizarea activității de planificare a acțiunilor militare în condițiile câmpului de luptă modern a constituit și constituie o preocupare prioritară a specialiștilor militari, și nu numai a acestora.

Elaborarea deciziei, privită ca un proces fundamental, reprezintă un act complex care implică succesiunea unor metode conștiente, capabile să supună unei atente analize criteriile de alegere a variantelor posibile de acțiune și să aprecieze argumentat din punct de vedere științific efectele hotărârii propuse, inclusiv riscurile ce decurg în urma soluției adoptate.

Introducerea metodelor moderne de analiză și fundamentare decizională, menite să ridice calitatea actului decizional și de execuție a acestuia, reprezintă o acțiune continuă și, în același timp, o consecință firească a procesului de pregătire a specialiștilor în domeniu.

Fundamentarea științifică a deciziei necesită efectuarea unui mare volum de calcule complexe cu ajutorul modelelor și metodelor matematice care țin seama de factorii aleatori ce pot apărea în desfășurarea acțiunilor de luptă.

În cercetarea fenomenelor este necesară nu numai înțelegerea esenței diferitelor elemente și a interdependenței lor, ci și studierea relațiilor cantitative dintre ele. Pentru aceasta se utilizează metodele de cercetare date de matematică. Însă, folosirea matematicii nu trebuie înțeleasă ca ceva abstract, rupt de realitatea obiectivă. În cazurile concrete ce se studiază utilizând aparatul matematic, trebuie ținut seama de conținutul calitativ al fenomenului, întrucât acesta definește însăși caracterul relațiilor cantitative.

Trecerea de la fenomenul în sine la relațiile matematice care caracterizează interdependența între componentele sale, precum și cu alte fenomene constituie modelarea matematică, iar relațiile matematice care oglindesc raporturile cantitative din desfășurarea fenomenului reprezintă modelul matematic. Modelarea este o metodă de cercetare a unor sisteme, procese sau fenomene prin substituirea obiectului real, având la bază identificarea unor asemănări, fizice sau matematice, între două sisteme în raport cu anumite caracteristici stabilite. Pe baza modelării matematice se încearcă practic obținerea unor soluții optime sau cel puțin aproape de optim, aspect care, de fapt se constituie ca obiectiv principal al modelării matematice.

În vederea atingerii acestui obiectiv, în principal se pot utiliza trei metode: de optimizare, euristice și aproximative. Metodele de optimizare, în sensul cel mai direct al cuvântului, ceea ce presupune, de fapt, obținerea unei soluții care din punct de vedere al unui criteriu formulat ar fi cea mai bună; acest lucru presupune în subsidiar că nu ar exista soluții mai bune. În acest caz eroarea este nulă.

Metodele euristice, conduc la obținerea unor soluții satisfăcătoare, bune sau chiar foarte bune, ceea ce nu presupune însă certitudinea optimului și nici posibilitatea de a se estima abaterea de la optim. Din acest motiv eroarea modelelor nu poate fi ținută sub control.

Metodele aproximative presupun obținerea unei soluții apropiate de optim prin intermediul unor iterații succesive. În acest caz, eroarea poate fi controlată.

Teoria așteptării reprezintă o parte a cercetării operaționale, care își găsește o cuprindere tot mai largă în diferite domenii de activitate. Această parte a cercetării operaționale își găsește aplicabilitatea aproape în toate categoriile de forțe armate cum ar fi¹:

- Calculul timpului mediu necesar pentru lovirea unei ținte plecând de la unele condiții de genul unei anumite probabilități de lovire, a tipului de foc.
  - Calculul valorii medii a numărului de mesaje care sosesc la un punct de comandă, acestea fiind necesar pentru stabilirea numărului de canale necesare.
  - Posibilitatea analizei cererilor de aprovizionare cu carburanți pentru alimentarea avioanelor sau a blindatelor în scopul cunoașterii nevoii de personal de deservire.
  - Determinarea indicatorilor unui sistem de tragere, cunoscând numărul de baterii, ciclul de tragere sau fluxul mediu de intrare a țintelor în zona de foc.
  - Determinarea necesarului de canale de comunicații pentru desfășurarea acțiunilor de luptă, a calității acestora, precum și a fiabilității canalelor de comunicații, dar și a tehnicii de luptă.
- Scopul principal al oricărui model este de a descrie structura internă, elementele (fluxurile) de intrare și de ieșire, relațiile, tipurile de legături dintre elementele constitutive, restricțiile și perturbațiile ce definesc un sistem sau fenomen real. Comportarea modelului este evaluată în starea variabilelor de ieșire care este determinată logic de variabilele și parametrii de intrare, precum și de structura internă și de restricțiile impuse funcționării modelului. De regulă, dependența variabilelor de ieșire de variabilele de intrare este stabilită de structura logică a modelului adoptat.

La organizarea unui sistem de deservire se va urmări în primul rând asigurarea satisfacerii maxime a cerințelor, iar în al doilea rând, efectuarea deservirii cu un consum minim de forțe și mijloace în termene cât mai scurte posibil. De aceea, pentru satisfacerea acestui scop, trebuie studiată latura cantitativă a proceselor de deservire².

Teoria așteptării se ocupă de analiza aspectelor cantitative ale proceselor de deservire și pune în evidență latura organizatorică a rezolvării adoptate, ceea ce de multe ori are rol determinant. Ea nu se ocupă de aspectul calitativ al aparatelor de deservire, de condițiile tehnice în care are loc lucrul propriu-zis al canalelor de deservire, aspectul fiind considerat ca o latură complementară, subînțeleasă. La modul cel mai general, funcționarea oricărui sistem de deservire poate fi descrisă astfel: la intrarea unui sistem se prezintă o succesiune oparecare de unități, numită flux de intrare. După ce aceste unități au suferit operațiile specifice sistemului de deservire, la ieșire se obține o succesiune de unități deservite, care alcătuiesc fluxul de ieșire.

Împărțirea unităților în unități deservite și nedeservite în cazul fluxului de ieșire, este determinată de condițiile în care este pus să lucreze sistemul. Dacă nu există formulate restricții referitoare la rămânerea unei unități odată intrată în sistem, se presupune că aceasta își așteaptă rândul, atât timp cât este necesar pentru satisfacerea unităților ce o preced. Sunt însă situații când intervin restricții ca de exemplu, o țintă aeriană nu poate fi combătută decât în intervalul de timp cât zboară în zona de foc, iar un mesaj transmis și recepționat este valabil un anumit interval de timp. Dacă avionul nu a fost doborât, iar mesajul nu a fost transmis în intervalele de timp corespunzătoare, atunci ele devin pierderi pentru sistemele respective.

Sistemul de apărare antiaeriană se organizează de obicei pe două sau trei centuri³ (apărarea apropiată și apărarea îndepărtată). Un astfel de sistem de deservire se numește, în teoria deservirii, sistem eșalonat în care caz, mijlocul de atac inamic, înainte de a ajunge deasupra obiectului de atac,

¹Vasile, G., Stoian, I., Kovacs, E., Dumitru V., Cercatare operațională în domeniul military, Editura Sylvi, București, 2000.

²Pedersen, L. M., Nielsen, K. J., & Kines, P. (2012). Realistic evaluation as a new way to design and evaluate occupational safety interventions. *Safety Science*, 50(1), 2012

³Vasile, G., Stoian, I., Kovacs, E., Dumitru V., Cercatare operațională în domeniul military, Editura Sylvi, București, 2000.

trebuie să străbată toate zonele de apărare, în fiecare zonă existând un număr oarecare de mijloace de deservire (baterii de artilerie antiaeriană, complexe de rachete antiaeriene etc.).

În cele ce urmează se va analiza eficacitatea unui astfel de sistem de apărare alcătuit din instalații omogene. Pentru aceasta se consideră, ca și în exemplele precedente, că mijloacele de atac ale inamicului care vin să atace obiectivul formează un flux elementar, având parametrul λ . Timpul de combatere a țintei de către mijlocul de apărare antiaeriană este repartizat după o lege exponențială cu parametrul μ , iar o țintă poate fi combătută în același timp de către o singură baaterie. Se consideră de asemenea că inamicul nu reacționează.

În condițiile impuse rezultă că pentru străpungerea primei centuri de apărare, ca să poată trece mijlocul de atac, ar fi necesar ca toate bateriile să fie ocupate cu combaterea altor ținte sosite anterior. Probabilitatea apariției acestui eveniment se determină, cu ajutorul relației:

$$P_{p_1} = \frac{\alpha^n}{\sum_{k=0}^n \frac{\alpha^k}{k!}} \quad (1)$$

Pentru ca mijlocul de atac să poată străbate și cea de-a doua zonă de apărare este necesar ca toate bateriile din această zonă să fie ocupate.

Probabilitatea apariției acestui eveniment se deduce din relația:

$$P_{p_2} = \frac{\frac{\alpha^{n_1} \alpha^{n_2}}{(n_1+n_2)!}}{\sum_{k=0}^{n_1+n_2} \frac{\alpha^k}{k!}} \quad (2)$$

Unde:

n_1 – numărul de baterii antiaeriene din zona întâi de apărare;

n_2 - numărul de baterii antiaeriene din a doua zonă de apărare.

Dacă se consideră că există i centuri de apărare, atunci probabilitatea de trecere a mijlocului de atac peste toate aceste zone, spre a ataca obiectivul, se calculează cu ajutorul relației:

$$P_i = \frac{\frac{\alpha^{n_1} \alpha^{n_2} \dots \alpha^{n_i}}{(n_1+n_2+\dots+n_i)!}}{\sum_{k=0}^{n_1+n_2+\dots+n_i} \frac{\alpha^k}{k!}} \quad (3)$$

Un convoi inamic are organizată apărarea antiaeriană pe două zone. În prima se găsesc trei baterii de artilerie antiaeriană, iar în a doua zonă, două baterii de rachete antiaeriene (cele două structuri realizează probabilități de combatere și nimicire similare).

Toate mijloacele de apărare a.a. dispun de același armament (tunuri sau rachete). Timpul necesar combaterii fiecărui avion care vine la atac este repartizat după o lege exponențială de parametru $\lambda = 2$ avioane (ținte) /min. Se cere să se aprecieze eficacitatea sistemului de apărare și probabilitatea de pătrundere a avioanelor spre obiectivul apărat.

Probabilitatea străpungerii de către țintele aeriene a primei zone de apărare se calculează cu relația:

$$P_1 = \frac{\frac{2^2}{2!}}{1 + 2 + \frac{2^2}{2!}} = 0,4$$

Rezultă că din 100 de atacuri 16 ținte aeriene vor reuși să străpungă întreg sistemul de apărare.

Eficacitatea sistemelor de deservire neomogene pe diferite eșaloane

Pentru analiza unui astfel de sistem de deservire se consideră că un raion de dispersare a navelor este apărat împotriva atacului vedetelor torpiloare pe două zone: apropiată și îndepărtată. Navele aflate în zonele de apărare sunt astfel dispuse, încât pe timpul atacului vedetelor torpiloare, artileria de la fiecare navă din cele două zone de apărare poate trage numai asupra uneia din vedete.

Se cere să se determine eficacitatea unui astfel de sistem de apărare împotriva vedetelor torpiloare care vin la atac cu intensitatea λ . Se notează probabilitățile de stare a sistemului de apărare după cum urmează:

P_{00} - navele din prima și a doua zonă de apărare nu execută foc asupra vedetelor;

P_{01} - nava din prima zonă este liberă, iar cea din zona a doua combate vedetele care atacă;

P_{10} - nava din prima zonă combate vedetele, iar nava din zona a doua este liberă;

P_{11} - ambele nave din ambele zone sunt ocupate cu combaterea vedetelor care atacă.

Vedetele care vin la atac sunt combătute inițial de către artileria de pe navele din prima zonă, iar apoi cu artileria de pe navele aflate în cea de-a doua zonă. Dacă artileria de pe navele din prima zonă este ocupată cu combaterea altor ținte, atunci vedeta trece mai departe spre obiectiv, ajungând la cea de-a doua zonă de apărare. Dacă vedeta a fost combătută cu artileria din prima zonă, însă nu a fost distrusă în cea de-a doua zonă nu mai poate fi combătută. Dacă artileria din zona a doua este ocupată, atunci vedeta trece prin această zonă fără să fie combătută.

Având în vedere cele de mai sus vom scrie probabilitățile de stare a sistemului, astfel:

$$P_{11} = \frac{\lambda^2}{\lambda^2 + \lambda(\mu_1 + \mu_2) + \frac{\mu_1 \mu_2}{\lambda + \mu_1} (2\lambda + \mu_1 + \mu_2)} \quad (4)$$

Pentru exemplificare se va analiza sistemul apărării unui convoi de nave împotriva vedetelor torpiloare, organizat pe două zone circulare, cunoscând că intensitatea atacului vedetelor este $\lambda = 3$ vedete/minut pentru a doua zonă.

Timpul mediu de combatere a vedetelor este de $\mu_1 = 3$ vedete/minut pentru prima zonă și $\mu_2 = 5$ vedete/minut pentru a doua zonă.

Probabilitatea de trecere a vedetelor prin cele două zone fără a fi combătute, folosind formula (4) este:

$$P_{11} = \frac{3^2}{23^2 + 3 \cdot (3 + 5) + \frac{3 \cdot 5}{3 + 3} (2 \cdot 3 + 3 + 5)} = 0,1323$$

În cazul când navele proprii cu o cadență mai mare de tragere trec în zona întâi ($\mu = 4$ vedete/minut), iar cele cu cadență mai mică în zona a doua, atunci probabilitatea P_{11} va fi:

$$P_{11} = \frac{3^2}{32^2 + 3 \cdot (3 + 5) + \frac{15}{3 + 5} (6 + 3 + 5)} = 0,1518$$

De aici se vede că printr-o organizare mai judicioasă a sistemului de apărare eficacitatea acestuia crește.

Concluzii

Lupta armată, ca fenomen, reprezintă un proces de împotrivire reciprocă între părțile aflate în conflict, putând fi studiată numai prin dezvăluirea legilor ce guvernează acest proces complex de mare intensitate, în studiul căruia matematica are un rol fundamental. Matematica poate asigura o dezvoltare continuă și profundă a domeniului militar. Ca instrument de obiectiv de analiză și optimizare, matematica permite o analiză detaliată a esenței proceselor luptei armate, dezvăluirea legilor cantitative ale acesteia și, deci, găsirea soluțiilor și variantelor optime ale acțiunilor de luptă. Scopul aplicării metodelor matematice în procesele de conducere a acțiunilor de luptă ale trupelor constă în aceea că, folosindu-se cunoașterea legilor, a legităților și principiilor luptei armate, permite reducerea duratei de pregătire a deciziilor care se iau și sporirea calității lor, astfel încât cu forțele și mijloacele existente să se obțină cele mai bune rezultate ale acțiunilor de luptă. Elaborarea deciziilor se referă la organizarea și modul de lucru pe timpul elaborării deciziei, la elaborarea

metodologiei de gândire în cadrul acestui proces, precum și luarea în considerare a unor asemenea calități ale caracterului uman, cum sunt inițiativa și spiritul creator.

Perfecționarea procesului de conducere și de fundamentare a deciziilor este de neconceput fără formalizarea diferitelor ale acțiunilor de luptă, fără stabilirea dependențelor cantitative dintre elementele situației de luptă. Cu alte cuvinte, este vorba de formalizarea proceselor luptei armate, de evidențierea dependențelor principale ale desfășurării rezultatul luptei armate, de legarea elementelor acestui proces sub formă de modele matematice.

Matematica studiază, ca orice știință, realități obiective, oricât ar merge ea în domeniul abstractizării. Abstractizarea este necesară pentru dezvoltarea matematicii ca știință, dar ceea ce reprezintă condiția necesară pentru dezvoltarea matematicii ca stare, nu se admite în cazul folosirii sale concrete. Deci ignorarea calității specifice a fenomenului nu poate duce decât la deformarea realității.

Matematicii îi revine sarcina să constate dacă alegerea variantei optime de utilizare a forțelor și mijloacelor s-a făcut cu procedee corespunzătoare, adică se poate verifica valabilitatea modului în care s-a obținut rezultatul cantitativ necesar.

Prin urmare, cercetarea matematică se referă nu la aspectul pur matematic al problemei ci la conținutul acesteia. Acest lucru arată că rezultatele cercetării utilizând aparatul matematic în studierea diferitelor probleme din diverse domenii trebuie analizate prin prisma factorilor determinanți ai domeniului respectiv.

Astfel, în domeniul militar aplicarea metodelor matematice va trebui să reflecte cerințele științei și artei militare, în cel economic cerințele economiei etc. Rezultă că aplicarea matematicii în diverse domenii trebuie să fie bazată pe înțelegerea esenței calitative a fenomenului, în funcție de care să se facă rezolvarea; numai astfel rezultatele matematice obținute au un sens.

Pentru a lua o decizie justă și oportună, comandantul trebuie să fie cât mai bine informat, să i se prezinte date reale care să țină seama de factorii cantitativi: cantitatea de forțe, posibilitățile tehnico-tactice ale unităților, gradul de asigurare tehnico-materială etc. Caracteristic factorilor cantitativi este faptul că ei pot fi exprimați numeric și pot fi deci introduși în relații matematice. Evident că în luarea unei decizii comandantul va ține seama și de factorii calitativi: starea morală, gradul de pregătire etc. În acest caz, acești factori pot să amendeze rezultatele obținute ca urmare a aplicării unor metode ale cercetării operaționale.

În domeniul militar, metodele teoriei așteptării permit, în urma realizării modelului matematic, să se aleagă fără a determina și eventual calcula toate variantele posibile, varianta cea mai bună de folosire a forțelor și mijloacelor într-o acțiune militară.

BIBLIOGRAFIE:

1. QFinance. (2010, June 22). Setting Up a Key Risk Indicator System. Retrieved from <http://www.qfinance.com/operations-management-checklists/setting-up-a-key-riskindicator-system> accesat 10 octombrie 2017
2. C. Alexandrescu, D. Iliu, C. Mincu, Bazele matematice ale organizării sistemelor de transmisiuni, Editura Militară, București, 1994.
3. Cheng, E. W. L., Ryan, N., & Kelly, S. Exploring the perceived influence of safety management practices on project performance in the construction industry. *Safety Science*, 2012
4. Gh. Mihoc, M. Iosifescu, V. Urseanu, Elemente de teorie a probabilităților, Editura Științifică, București, 1966.
5. Pedersen, L. M., Nielsen, K. J., & Kines, P. (2012). Realistic evaluation as a new way to design and evaluate occupational safety interventions. *Safety Science*, 50(1), 2012.
6. S. Ventțel, Teoria probabilităților, Editura Nauka, Moskva, 1964.
7. Gh. Vranceanu, Șt. Mititelu, Probleme de cercetare operațională, Editura Tehnică, București, 1978.

8. Vasile, G., Stoian, I., Kovacs, E., Dumitru V., Cercatare operațională în domeniul military, Editura Sylvi, București, 2000.
9. Spînu, T.M., Cercetări operaționale, Portal Feea, Iași, 2015.
10. Diaconița, V., Rusu, Gh., Spînu, T.M., Matematici aplicate în economie, Editura Sedcom Libris, Iași, 2004.
11. Sydsaeter, K., Hammond, P., Essential mathematics for economics, Pearson, FT Prentice Hall, third edition 2008.

SIMULAREA CONSTRUCTIVĂ PENTRU LOGISTICA MEDICALĂ ÎN ATACUL CU ANTRAX

Lucia E. IONESCU

Biol. CS III Centrul de Cercetări Științifice Medico Militare

E-mail: ionescu.lucia@gmail.com

Dr. Manuel DOGARU

Colonel dr. ing., Centrul pentru Jocuri de Război și Experimentări Doctrinare, SMG

Viorel ORDEANU

Colonel (ret.) prof. dr. MD CS I Centrul de Cercetări Științifice Medico Militare / Universitatea
"Titu Maiorescu" București

Rezumat: Analiza situației cu riscurile și amenințările existente la ora actuală pe continentul european, impune necesitatea creării unei infrastructuri, capabile să reacționeze rapid și cu eficiență în cazul unui atac bioterorist. În acest context, orice acțiune ce are drept scop creșterea capacității de reacție și răspuns în cazul apariției unui incident biologic, este binevenită.

Protecția medicală în atacul cu arme biologice este considerată ca fiind o activitate specifică, aflată în primul rând în sarcina serviciului medical militar. Intervenția în criza biologică trebuie să fie susținută de o logistică medicală adecvată care este esențială pentru managementul crizei biologice. Antrenarea structurilor cu atribuții în acest domeniu, elaborarea unor planuri viabile de intervenție și testarea lor, necesită crearea unui instrument de cercetare care să ajute la perfecționarea procedurilor de intervenție ale echipelor specializate. De aceea, realizarea unui model experimental cu ajutorul simulării constructive poate constitui un mijloc foarte util de instruire și antrenament pentru situații reale.

Cuvinte-cheie: logistică medicală, simulare constructiv, antrax.

Introducere

Contramăsurile medicale pentru lichidarea urmărilor unui atac biologic presupun sprijin medical atât pentru forțele militare, cât și pentru populația civilă, în limita posibilităților. Sprijinul medical, conform *Regulamentului logisticii operațiilor întrunite / 2008*, constă și în asigurarea de servicii de medicină preventivă și curativă, reprovizionarea cu medicamente, materiale medicale, protecție medicală împotriva armelor biologice, precum și evacuarea răniților și bolnavilor cu scopul de a reduce la minim pierderile de forțe umane.¹

Din cauza variabilității factorilor care țin de sistemul de sănătate, de populație, de agentul biologic și de capacitatea logistică, situațiile care pot să apară în practică sunt foarte complexe și dificil de anticipat, iar punerea lor în practică pare aleatorie².

Analiza situației cu riscurile și amenințările existente la ora actuală pe continentul european și nu numai, impune necesitatea creării unei infrastructuri, capabile să reacționeze rapid și cu eficiență

¹ Regulament al logisticii operațiilor întrunite, publicat în Monitorul Oficial nr. 353 din 7 mai 2008, România

² Viorel Ordeanu, Benoni Andronic, Implicații transfrontaliere pentru sănătatea publică, în eventualitatea unor catastrofe geo-climatice în zona Mării Negre, *Univers Strategic*, 2014, Issue 2, p186-195

în cazul unui atac bioterorist³. În acest context, orice acțiune ce are drept scop creșterea capacității de reacție și răspuns în cazul apariției unui incident biologic, este binevenită. Pentru a lua o decizie informată și fundamentată despre cum trebuie să răspundem la amenințările bioteroriste și pentru rezolvarea dinamică a situațiilor, am apelat la simulări constructive pe computer, prin colaborare cu specialiști în „jocuri de război”⁴. Activitățile de colaborare cu Centrul pentru jocuri de război și experimentări doctrinare (CJRED) / Statul Major General și Centrul de Cercetări Științifice Medico-Militare, au început din anul 2015 când a fost realizat și desfășurat experimentul „BIOAG 15” prin utilizarea modelării și simulării de tip constructiv⁵, care a avut ca scop elaborarea modelului experimental al sistemului informatic de simulare constructivă pentru protecția medicală împotriva bolilor infecțioase cauzate de agenții biologici de război și de bioterorism.⁶

Cercetările din cadrul acestui proiect, au vizat estimarea numărului de victime în cazul diferitelor scenarii fictive de atac biologic cu antrax, asupra diferitelor tipuri de obiective strategice, în contextul războiului hibrid. Rezultatele au arătat un număr surprinzător de mare de victime, (civili și militari), care depășesc cu mult forțele și mijloacele de care dispunem⁷. Ca urmare a informațiilor obținute, am continuat cercetările și pentru aspectele de asigurare logistică a contramăsurilor medicale după atacul bioterorist cu antrax.

1. Logistica în atacul biologic cu spori de antrax⁸

Logistica în atacul biologic ar trebui abordată pe cel puțin 3 niveluri:

- I. *Logistica farmaceutică* cu existentul la momentul atacului biologic, aprovizionarea cu medicamente și materiale sanitare farmaceutice, conform ghidului terapeutic.
- II. *Logistica de intenvență*, care intră în sarcina serviciilor de intenvență ale armatei etc.
- III. *Logistica strategică* care abordează modelarea răspunsului logistic în atacul biologic.

Atacurile biologice, ca acțiuni în cadrul operațiilor militare sau atacuri teroriste, pot să cauzeze un număr foarte mare de bolnavi și implicit de decedați (de ordinul miilor). Dacă se ia în considerare ipoteza că din populația totală a României, de cca. 20 mil. locuitori, 10% ar fi expuși atacului, iar dintre aceștia doar 10% ar fi contaminați, rezultă că 200.000 de oameni ar putea risca să facă boala. Trebuie să le administrăm tratament profilactic timp de 10 zile, 15 zile sau 60 de zile, în funcție de agentul biologic identificat. Dacă medicamentele adecvate sunt disponibile imediat și se poate face aprovizionarea și reprovizionarea în timp util, marea majoritate a contaminațiilor nu se vor mai îmbolnăvi. Considerând aceeași rată relativ redusă, am putea avea 20.000 de bolnavi, cu aproximativ 2.000 de bolnavi cu forme grave de boală și cca. 200 de decese. Dacă medicamentele nu sunt disponibile în locul, în momentul și în cantitățile necesare, aproape toți contaminații s-ar putea

³ Ordeanu Viorel (Coordonator), Bicheru Nicoleta Simona, Dumitrescu Victoria Gabriela, Ionescu Lucia Elena, Necșulescu Marius, Ordeanu Viorel, Popescu Diana Mihaela, “Protecția Medicală Contra Armelor Biologice (Manual Pentru Pregătire Postuniversitară, Centrul de Cercetări Științifice Medico- Militare, București, 2012, 420 Pagini)”, (ISBN:978-973-0-13973-0)

⁴ Lt.col.ing. Dogaru M., „Ghidul activităților de cercetare bazate pe utilizarea simulării” - Studiu -, Biblioteca Universității Naționale de Apărare, cota C.1415, București, 2012, 34

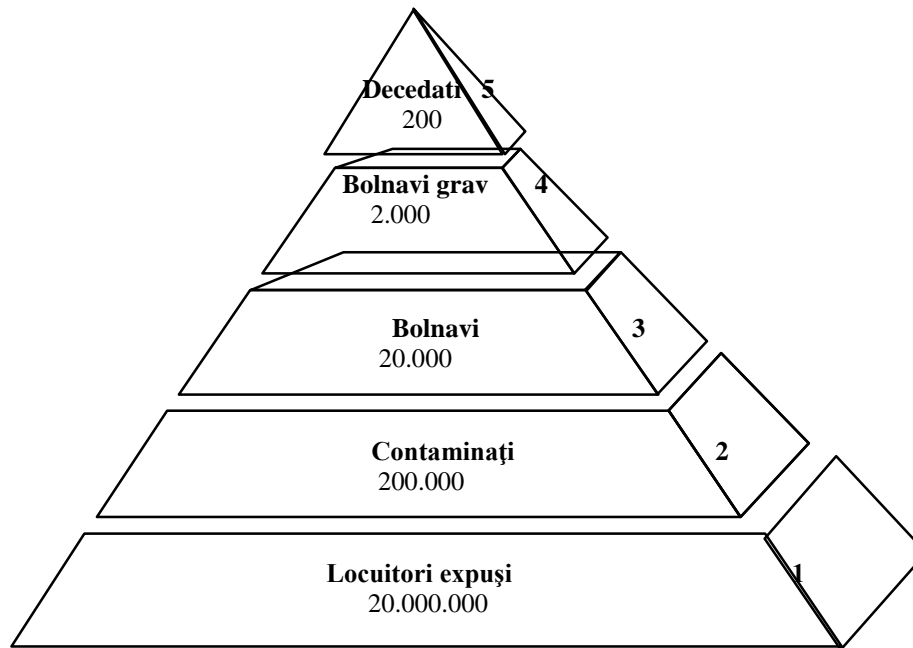
⁵ Dogaru M. „Simularea constructivă, instrument în sprijinul cercetării militare și evaluării structurilor tactice interarme”, Teza de doctorat, 2015, 220 p.

⁶ Viorel Ordeanu, Manuel Dogaru, Lucia E. Ionescu, Constructive Simulation For CBRN Medical Protection Exercise, Conferința Științifică Internațională Strategii XXI: „Complexitatea Și Dinamismul Mediului De Securitate” Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate București, 11 - 12 Iunie 2015 Vol. 1 Proceedings, p.489-497

⁷ CDC Update: Investigation of bioterrorism-related anthrax and interim for exposure management and antimicrobial therapy, October 2001, (www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/mm5042a1.htm) MMWR Morb Mortal Wkly Rep. 2001, 50(42):910-19

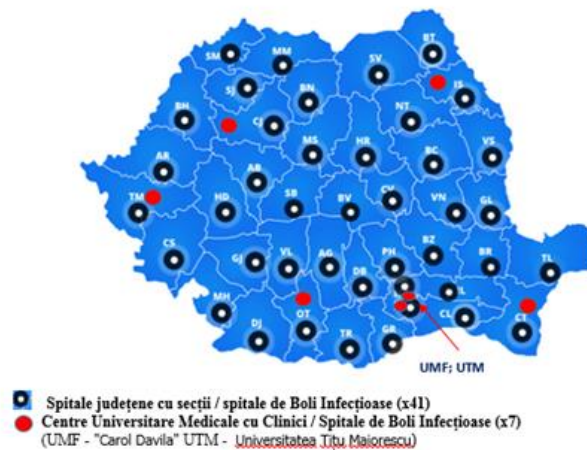
⁸ Colonel (r.) prof. univ. Dr. Benoni Andronic, Colonel (r.) medic Dr. Viorel Ordeanu, Consideratii privind sprijinul logistic in operatiunea de aparare a teritoriului romanesc transdanubian Academia Oamenilor de Stiinta din Romania, Activitatea științifică în anul 2014

îmbolnăvi, mai grav sau mai puțin grav, iar foarte mulți dintre ei ar putea muri, dacă nu sunt eficiente contramăsurile⁹.

Figura nr. 1. Estimarea efectelor atacului biologic cu antrax pe categorii de pericol

Pentru a putea interveni eficient este nevoie de cunoașterea, cel puțin la nivel informal, a principalelor unități sanitare cu paturi pentru bolnavi infecto-contagioși (Figura 2), dar și furnizorii principali de medicamente și materiale sanitare-farmaceutice din România¹⁰ (Figura 3).

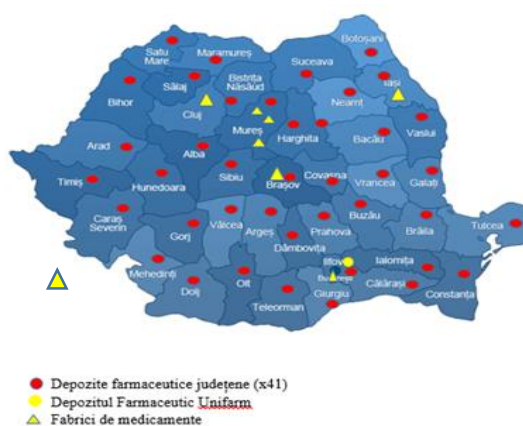

Figura nr. 2. Unități sanitare cu paturi pentru bolnavi infecto-contagioși din România¹¹

⁹ Wanying Chen Guinet Alain Ruiz Angel Modeling the logistics response to a bioterrorist anthrax attack, European Journal of Operational Research, Volume 254, Issue 2, 16 October 2016, p. 458-471

¹⁰ Ordeanu V. "Microbiologie farmaceutica – curs pentru Facultatea de Farmacie", e-book, 2012

¹¹ Anuarul Statistic al României, capitolul – Sănătate, disponibil pe internet la adresa: <http://www.insse.ro>

Figura nr. 3. Furnizorii principali de materiale sanitar-farmaceutice din România¹²

2. Situații posibile în atacul biologic cu spori de antrax¹³

Pentru sprijinul medical acordat victimelor atacului biologic (populație expusă neprotejată) este necesar să se anticipeze nevoile de îngrijiri medicale și de logistică. Din acest punct de vedere putem identifica următoarele situații posibile¹⁴:

2.1 Serviciu medical bine organizat:

- dacă există stoc de medicamente suficient, numărul de cazuri de îmbolnăvire este mic.

2.2 Serviciu medical slab organizat:

- nu există stocuri antibiotice și reagenți pentru diagnostic rapid, dar au de unde să aducă în 24 de ore.

2.3 Lipsa reagenților pentru diagnostic

- conduce la obligativitatea efectuării profilaxiei cu antibiotice la toți expușii.

2.4 Lipsa necesarului de antibiotice va conduce la un număr crescut de îmbolnăviri din totalul celor contaminați și foarte multe decese.

3. Contramăsuri medicale în atacul biologic cu spori de antrax¹⁵

3.1 Contramăsuri medicale pentru expuși

Necesar: autolaboratoare de teren pentru deplasarea echipelor de intervenție biologică (EMI-BIO); truse pentru recoltare probe de aer, apă, sol, obiecte individuale, probe biologice (exudat nazal, faringian, piele, mucoase, excreții, spută); truse de diagnostic rapid agenți biologici.

3.2 Contramăsuri medicale pentru contaminați: administrarea de tratament profilactic cu antibiotice, conform European Medicines Agency (EMA).¹⁶

3.3 Contramăsuri medicale pentru bolnavi:

Necesar: carantinarea pe loc cu supraveghere medicală; antibioterapie, conform EMA; internarea bolnavilor cu simptome respiratorii; autosanitare pentru evacuare, special dotate, dezinfectate după fiecare transport.

¹² Listă depozite farmaceutice în România, disponibilă pe internet la adresa: <https://www.anm.ro>

¹³ Interim Planning Guide , Managing the Emergency Consequences of Terrorist Incidents Federal Emergency Management Agency, July 2002

¹⁴ „USAMRIID’s Medical Management of Biological Casualties Handbook”, 7 Ed. 2011, Fort Detrick, Maryland, USA

¹⁵ Viorel Ordeanu, Lucia Ionescu, Simona Bicheru, Statutul și Rolul Laboratorului Biologic Analitic Dislocabil Pentru Apărare CBRN În Teatrul De Operații, Revista De Științe Militare, Nr. 1(34), Anul XIV, 2014, Editată de Secția de Științe Militare a Academiei Oamenilor de Știință din România

¹⁶ “EMA/CPMP Guidance document on use of medicinal products for treatment and prophylaxis of biological agents that might be used as weapons of bioterrorism”, The European Agency for the Evaluation of Medicinal Products, CPMP/4048/01, London, 2002, Last Update 2007

3.4 Contramăsuri medicale pentru bolnavi grav:

Necesar: tratament cu antibiotice și medicație adjuvantă în funcție de tipul de infecție (cutanată, digestivă, pulmonară, meningeală, septicemie); asocierea a 2/3 antibiotice; tratament injectabil asociat cu tratament adjuvant în funcție de starea pacientului (O₂, perfuzii antiinflamatoare, antialgice, antitusive, etc.), dacă pacientul este în stare foarte gravă.

3.5 Contramăsuri medicale pentru decedați:

Necesar: declararea decesului; autopsie și prelevare probe, dacă este cazul; dezinfectare cadavre; ambalare în saci mortuari și preluarea de către Logistică pentru înhumare, deoarece este contraindicată incinerarea în situația unor decese multiple; personal care să realizeze acest lucru

Stocurile de medicamente vor fi asigurate de Ministerul Sănătății pentru CIVILI și de Ministerul Apărării Naționale pentru militari.

4. Necesarul de medicamente pentru contramăsuri medicale și paramedicale în atacul cu antrax

4.1 Necesarul pentru profilaxia antraxului preexpunere:

- vaccin antiantrax de uz uman (aprovizionarea trebuie asigurată de Direcția Medicală din surse externe).

4.2 Necesarul pentru profilaxia antraxului intraexpunere pentru populația atacată:

- echipamente de protecție CBRN individuale, revine în sarcina apărării CBRN;
- echipamente de protecție CBRN colective, revine în sarcina apărării CBRN;
- echipamente de avertizare CBRN revine, în sarcina apărării CBRN.

4.3 Necesarul pentru profilaxia antraxului postexpunere:

- revine în sarcina Serviciului Medical;
- mijloace de diagnostic microbiologic rapid - revine în sarcina apărării CBRN;
- decontaminarea sanitară parțială sau totală - revine în sarcina apărării CBRN;
- decontaminarea obiectelor și a solului - revine în sarcina apărării CBRN.

4.4 Necesarul pentru tratamentul antraxului (bolnavi internați/contacti):

- antibiotice - conform EMEA - revine în sarcina Serviciului Medical / Logistică;
- medicamente antiinflamatoare –

4.5 Contramăsuri medicale pentru bolnavi:

- imunomodulatoare - revine în sarcina Serviciului Medical;
- materiale sanitar-farmaceutice - revine în sarcina Serviciului Medical.

4.6 Necesarul pentru tratamentul antraxului pentru cazurile grave internate în secțiile de ATI ale spitalelor, în ROL 3 sau spitale civile:

- oxigen, perfuzii, izolatoare, mijloace de tratament specializate.

4.7 Necesarul pentru decedați:

- saci mortuari – revine în sarcina Logisticii;
- dezinfecția – revine în sarcina Serviciul Medical.

5. Evacuare sanitară bolnavi de antrax

5.1 Triaj:

5.1.1. Bolnavi foarte grav:

- antrax pulmonar cu insuficiență respiratorie
- antrax digestiv cu diaree hemoragică
- antrax meningeal
- antrax septicemic

5.1.2. Bolnavi grav:

- antrax cutanat
- antrax pulmonar fără manifestări respiratorii

- antrax digestiv fără diaree hemoragică

5.1.3. Bolnavi cu afectare ușoară

- antrax cutanat

5.1.4. Contacti / expuși / contaminați

5.1.5. Suspecți

5.2 Evacuarea aeriană a bolnavilor foarte grav: se realizează către marile centre medicale din București, în cel mai scurt timp posibil cu mijloace de transport aeriene tip MEDEVAC¹⁷.

5.3 Evacuarea terestră a bolnavilor grav, se realizează pe cale aeriană, SMURD, ambulanțele DSJ și ambulanțe private.

- „*de la sine*„, din focar la obiectivele sanitare locale, din județul respectiv;

- „*către sine*„, din județele limitrofe.

Mijloacele de transport aerian și terestru pot pleca cu personalul sanitar suplimentar, medicamente, dezinfectanți și materiale sanitare farmaceutice și se pot întoarce cu bolnavi, după care trebuie decontaminate și pot relua procedura de intervenție.

5.4 Carantinarea se realizează cu:

- tratament curativ pentru bolnavii cu manifestări ușoare;

- tratament profilactic pentru contacti / expuși / contaminați;

- supraveghere medicală pentru cei suspecți.

Concluzii

Această lucrare prezintă evaluarea răspunsului logistic în atacul biologic cu spori de antrax, bazat pe datele furnizate de experimentele de simulare constructivă.

Elementele identificate de noi pot ajuta la estimarea necesarului de antibiotice, a contramăsurilor medicale necesare și nevoilor de evacuare sanitară a bolnavilor de antrax, etc. ulterior unui atac biologic.

Cunoașterea și conștientizarea situațiilor care pot să apară într-o astfel de ipoteză, este extrem de importantă pentru evaluarea evoluției și estimarea corectă a necesarului de forțe și mijloace pentru intervenție, înainte și după atacul biologic.

Exercițiile de simulare pe calculator a scenariilor fictive de atac biologic cu spori de antrax, pot constitui un instrument extrem de util pentru instruire și antrenament.

Informațiile obținute ca urmare a realizării experimentelor de simulare constructivă, demonstrează utilitatea acestora pentru înțelegerea și rezolvarea unor situații complexe din domeniul medicinei militare și al protecției CBRN.

BIBLIOGRAFIE:

1. Viorel Ordeanu, Benoni Andronic, Implicații transfrontaliere pentru sănătatea publică, în eventualitatea unor catastrofe geo-climatice în zona Mării Negre, Univers Strategic, 2014, Issue 2, p186-195

2. Ordeanu Viorel (Coordonator), Bicheru Nicoleta Simona, Dumitrescu Victoria Gabriela, Ionescu Lucia Elena, Necșulescu Marius, Ordeanu Viorel, Popescu Diana Mihaela, “Protecția Medicală Contra Armelor Biologice (Manual Pentru Pregătire Postuniversitară, Centrul de Cercetări Științifice Medico- Militare, București, 2012, 420 Pagini)”, (ISBN:978-973-0-13973-0)

3. Lt.col.ing. Dogaru M., „Ghidul activităților de cercetare bazate pe utilizarea simulării” - Studiu –, Biblioteca Universității Naționale de Apărare, cota C.1415, București, 2012, 34

4. Dogaru M. „Simularea constructivă, instrument în sprijinul cercetării militare și evaluării structurilor tactice interarme”, Teza de doctorat, 2015, 220 p.

---

¹⁷ Col. prof. univ. dr. Sorin PÎNZARIU, Col. dr. Aurel ILIUȚĂ, The levels of logistics support in un-led multinational operation, Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, Martie 2015, p. 65-69

5. Viorel Ordeanu, Manuel Dogaru, Lucia E. Ionescu, Constructive Simulation For CBRN Medical Protection Exercise, Conferința Științifică Internațională Strategii XXI: „Complexitatea Și Dinamismul Mediului De Securitate” Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate București, 11 - 12 Iunie 2015 Vol. 1 Proceedings, p.489-497
6. CDC Update: Investigation of bioterrorism-related anthrax and interim for exposure management and antimicrobial therapy, October 2001, (www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/mm5042a1.htm) MMWR Morb Mortal Wkly Rep. 2001, 50(42):910-19
7. Colonel (r.) prof. univ. Dr. Benoni Andronic, Colonel (r.) medic Dr. Viorel Ordeanu, Considerații privind sprijinul logistic în operațiunea de apărare a teritoriului românesc transdanubian Academia Oamenilor de Știință din România, Activitatea științifică în anul 2014
8. Wanying Chen, Guinet Alain, Ruiz Angel, Modeling the logistics response to a bioterrorist anthrax attack, European Journal of Operational Research, Volume 254, Issue 2, 16 October 2016, p. 458-471
9. Ordeanu V. “Microbiologie farmaceutica – curs pentru Facultatea de Farmacie”, e-book, 2012
10. Viorel Ordeanu, Lucia Ionescu, Simona Bicheru, Statutul și Rolul Laboratorului Biologic Analitic Dislocabil Pentru Apărare CBRN în Teatrul de Operații, Revista de Științe Militare, Nr. 1(34), Anul XIV, 2014, Editată de Secția de Științe Militare a Academiei Oamenilor de Știință din România
11. “EMA/CPMP Guidance document on use of medicinal products for treatment and prophylaxis of biological agents that might be used as weapons of bioterrorism”,
12. The European Agency for the Evaluation of Medicinal Products, CPMP/4048/01, London, 2002, Last Update 2007
13. Col. Prof. Univ. Dr. Sorin PÎNZARIU, Col. Dr. Aurel ILIUȚĂ, The levels of logistics support in un-led multinational operation, Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I“, Martie 2015, p. 65-69
14. Regulament al logisticii operațiilor întrunite, publicat în Monitorul Oficial nr. 353 din 7 mai 2008, România
15. Interim Planning Guide, Managing the Emergency Consequences of Terrorist Incidents Federal Emergency Management Agency, July 2002
16. „USAMRIID’s Medical Management of Biological Casualties Handbook”, 7 Ed. 2011, Fort Detrick, Maryland, USA
17. CBRN and Hazmat Incidents at Major Public Events: Planning and Response by Dan Kaszeta Copyright © 2013 John Wiley & Sons, Inc.
18. Anuarul Statistic al României, capitolul - Sănătate, disponibil pe internet la adresa: <http://www.insse.ro>
19. Listă depozite farmaceutice în România, disponibilă pe internet la adresa: <https://www.anm.ro>

Mulțumiri: *Lucrarea prezentată a fost subiectul unei cercetări din Planul Național de Cercetare Dezvoltare al MApN, la ea aducându-și contribuția o echipă de cercetare multidisciplinară, din cadrul Centrului de Cercetări Științifice Medico Militare și Centrului (Diana M. Popescu Biol. SR III, Marius Neculescu Vet. Dr. SR I, Gabriela V. Dumitrescu Biol., Simona N. Bicheru Biol, CS III).*

ONTOLOGIA SECURITĂȚII CIBERNETICE

Tasia GUDU

Doctorandă, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, București
E-mail: gudutasia@yahoo.com

Rezumat: *Concentrarea asupra impactului atacurilor cibernetice face ca evaluarea cauzelor incidentelor care afectează serviciile de comunicații sau fixarea unor indicatori să aibă o minimă importanță. Acest fapt subliniază ipoteza că ontologia securității cibernetice este incompletă și este nevoie de mai multă cercetare pentru a dobândi o imagine completă a acesteia. Acest articol aduce în atenție un sistem alternativ de concepte de securitate, în cadrul căruia atacurile cibernetice sunt înlocuite de incidente de securitate, iar securitatea cibernetică devine securitatea rețelei. În acest sens, voi prezenta rezultatele a trei studii publicate de European Union Agency for Network and Information Security (ENISA) care contestă esența securității cibernetice. În final, voi prezenta concluziile care susțin nevoia de aprofundare a ontologiei securității cibernetice.*

Cuvinte-cheie: *ontologie, securitate cibernetică, securitatea rețelei, incidente.*

Introducere

Concentrarea asupra impactului atacurilor cibernetice face ca evaluarea cauzelor incidentelor care afectează serviciile de comunicații sau fixarea unor indicatori să aibă o minimă importanță. Acest fapt subliniază ipoteza că ontologia securității cibernetice este incompletă și este nevoie de mai multă cercetare pentru a dobândi o imagine completă a acesteia. Acest articol își propune, pe de o parte, să aducă în atenție sistemul alternativ de concepte de securitate propus de European Union Agency for Network and Information Security (ENISA), în cadrul căruia atacurile cibernetice sunt înlocuite de incidente de securitate, iar securitatea cibernetică devine securitatea rețelei, și, pe de altă parte, să consolideze înțelegerea naturii securității cibernetice. În acest sens, voi prezenta rezultatele a trei studii publicate de European Union Agency for Network and Information Security (ENISA). Dintre acestea, raportul Annual Incident Report 2015 în 2016¹ este cel mai concludent, rezultatele acestui studiu contestând securitatea cibernetică în esența sa. În final, voi prezenta concluziile care susțin nevoia de aprofundare a ontologiei securității cibernetice.

Care este însă miza propunerii de a completa securitatea cibernetică cu securitatea rețelei și atacurile cibernetice cu incidentele de securitate? Un răspuns prompt ar fi că această modificare ar avea implicații normative, dar și epistemologice și ontologice. Diferențele dintre securitatea cibernetică și securitatea rețelei devin relevante în științele sociale atunci când sunt abordate următoarele chestiuni – ce supunem investigației, securitatea cibernetică sau securitatea rețelei? Care este natura securității cibernetice? Este securitatea cibernetică un fenomen concret și observabil?² Termenul de securitate cibernetică este suficient de riguros?³ Acestea sunt întrebări relevante, dat

---

¹ ENISA, *The Annual Incident Reports 2015 – Analysis of Article 13a annual incident reports in the telecom sector (September 2016)*, disponibil la <https://www.enisa.europa.eu/publications/annual-incident-reports-2015>, accesat la 1 septembrie 2017.

² Pentru o prezentare detaliată a raportului dual concret-abstract în informatică, vezi Turner, Raymond and Angius, Nicola, "The Philosophy of Computer Science", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2017 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/spr2017/entries/computer-science/>>.

³ Stanley Hoffmann oferă în volumul *The State of War* o prezentare a problemelor teoriilor în relațiile internaționale. Conceptualizarea poate fi insuficientă, conceptele de bază nefiind suficient de riguroase. Cauza este, conform lui Hoffmann, o analiză deficitară. Stanley, Hoffmann, *The state of war: essays on the theory and practice of international politics*, New York-Washington-London: Praeger, 1965, repr. 1968, p. 5.

fiind că majoritatea materialelor despre securitate cibernetică evită confruntarea cu dimensiunea ontologică, cea epistemologică și cea metodologică.

Aspectul normativ se referă la dimensiunea securității rețelei, pe care orice strategie națională de securitate trebuie să o includă, și la oportunitățile de cooperare și dialog dintre state în domeniul securității. În următorul capitol voi prezenta abordarea bazată pe securitatea rețelei, după cum a fost propusă de ENISA.

1. Abordarea europeană bazată pe securitatea rețelei

„Activitatea noastră sunt cuvintele, dar acestea nu mai funcționează”⁴

În 1999, Francis Pisani scria în *Le Monde Diplomatique* că „rețeaua, sistemul nervos al fluxului de informație, a devenit o paradigmă organizațională”⁵ și că perturbarea structurii de comandă a unui stat ar preceda distrugerea lui fizică. În același articol îi menționează pe John Arquilla și David Ronfeldt ca fiind inventatorii termenilor „cyberwar” și „netwar”, ultimul fiind „rezultatul extinderii rețelei ca formă de organizare, la rândul ei aceasta fiind parte a revoluției informației computerizate”⁶.

Originea abordării europene bazate pe securitatea rețelei poate fi fixată la nivelul a două întrebări esențiale formulate în studiul ENISA despre definiția securității cibernetice: acest termen include doar protecția elementelor virtuale din spațiul cibernetic? elementele fizice sunt acoperite de acest termen?

Aceste întrebări conduc în primul rând la o contestare a ceea ce înseamnă securitate cibernetică, iar în al doilea rând la reluarea în actualitate a discuției despre conceptul de securitate „contestat în esența sa”⁷ sau „potențial contestat”⁸. Ken Booth consideră că securitatea nu a fost niciodată greu de definit. El citează definiția de dicționar – absența amenințărilor –, însă „modalitatea în care este conceptualizată și operaționalizată în contextul obiectiv al politicii mondiale este (greu de definit, n.a.)”⁹. Prin descompunerea securității în componente vom descoperi obiectele de referință, pericolul și „dorința de a se elibera de condițiile amenințătoare”. Securitatea devine complexă atunci când „îi sunt adăugate straturile politice”¹⁰, iar elementele cheie sunt abordate prin prisma selecției de referințe, a prioritizării diferențiate și agreării unor soluții.

Consecința contestării securității cibernetice este remodelarea termenilor și a conținutului, căci, așa cum susține Ken Booth „cuvintele sunt tot ceea ce avem. În consecință, vrem ca acele cuvinte cheie să poată exprima generalizări și să poată izbândi prin furtuna de informație”¹¹. Remodelarea impune însă o abordare critică a conținutului – „securitatea este un termen comun, pre-definit, în relațiile internaționale, neproblematic până ce este examinat cu un ochi critic”¹². Acesta este și scopul grupului de experți ETSI/CEN/ CENELEC *Cybersecurity Coordination Group* (CSCG)¹³ și ENISA

⁴ Ken Booth, *Security and Emancipation*, *Review of International Studies*, 17(4) (1991), 313-326.

⁵ Francis Pisani, *Penser la cyberguerre*, *Le Monde Diplomatique*, August 1999, pp. 4-5. In French: „le réseau, système nerveux par lequel circule l’information, se fait paradigme organisationnel”, „il suffirait de perturber ses structures de commandement, de communication et de pensée, plutôt que d’entreprendre sa destruction physique”.

⁶ John Arquilla, and David Ronfeldt, *Networks and Netwars: The future of terror, crime and militancy*, Rand, Santa Monica, 2001, p. 10.

⁷ Termenul este utilizat pentru prima dată de W.B. Gallie, *Essentially Contested Concepts*, in: *Proceedings of the Aristotelian Society, New Series*, Vol 56 (1955-1956), pp. 167-198.

⁸ Conform lui Ken Booth, termenul a fost utilizat de către Terence Ball. Terence Ball, „Power”, in Robert E. Goodin and Philip Pettit (eds.), *A Companion to the Contemporary Political Philosophy*, Oxford:Blackwell, 1993, pp. 553-4, cited in Ken Booth, *Theory of World Security*, *Cambridge Studies in International Relations*, p. 100.

⁹ Booth, *ibid.*, p. 101.

¹⁰ Booth, *ibid.*, p. 100.

¹¹ Booth, *op. cit.*, Ref. 3, p. 314.

¹² Booth, *op. cit.*, ref. 7, p. 96.

¹³ European Telecommunications Standards Institute (ETSI), European Committee for Standardization (CEN), European Committee for Electrotechnical Standardization (CENELEC).

în documentul privind definiția securității cibernetice: clarificarea sensului acestui termen, în scopul standardizării și comunicării.

Asemenea lui Ken Booth, experții ENISA pornesc de la definiția securității cibernetice oferite de Oxford English Dictionary și ajunge la următoarea formulare, în scopul terminologiei: „Securitatea cibernetică ar trebui să se refere la securitatea spațiului cibernetic, iar spațiul cibernetic ar trebui să însemne ansamblul de conexiuni și raporturi între obiecte accesibile prin intermediul unei rețele globale de telecomunicații și la obiectele în sine care prezintă interfețe ce permit controlul la distanță, controlul la distanță a datelor, sau implicarea lor în acțiuni de control în cadrul spațiului cibernetic”¹⁴.

După cum voi prezenta în mod detaliat mai departe, practica raportării incidentelor de securitate a consolidat datele empirice care pun în evidență existența mai multor domenii integrate termenului de securitate cibernetică: securitatea comunicațiilor, securitatea operațiilor, securitatea informației, securitatea militară, cea fizică și cea publică/națională. Odată cu această diferențiere, noi obiecte-referință sunt adăugate securității.

3.4 Summary of the usage of the Term Cybersecurity

The following table provides an overview of the identified definitions based on the criteria specified above:

Origin	Document	Spelling	Organization	Type	CIA	Meaning	Motivation	Threat
ISO/IEC JTC1/SC27	27032	Cybersecurity	SDO	V	YES	Only assets intended for the Internet	No differentiation between malicious or unintentional	Only virtual assets connected to the Internet, no physical assets
ISO/IEC JTC1/SC27	27000	Information security	SDO	O [#]	YES	Any Risk origination in the Cyber Space	No differentiation between malicious or unintentional	Any asset
ITU-T	X.1205	cybersecurity	Inter-gov	???	YES	Any Risk origination in the Cyber Space	No differentiation between malicious or unintentional	Any asset

Figura nr. 1. Sumar al utilizării termenului securitate cibernetică (parte). Sursă: ENISA¹⁵

2. Măsurarea impactului incidentelor care afectează comunicațiile electronice

Studiul publicat de European Union Agency for Network and Information Security (ENISA) „Indicatorii incidentelor de securitate – măsurarea impactului incidentelor care afectează comunicațiile electronice” (2015)¹⁶ este menit a fi un instrument practic care să asiste statele membre, în special zona deciziilor politice, în evaluarea impactului securității incidentelor și dezvoltarea unor politici de securitate mai bune.

¹⁴ ENISA, *Definition of Cybersecurity, Gaps and overlaps in standardization (December 2015)*, disponibil la <https://www.enisa.europa.eu/publications/definition-of-cybersecurity>, accesat la 14 septembrie 2017.

¹⁵ ENISA, *ibid* p. 19, SDO – Standards Development Organization.

¹⁶ ENISA, *Security incidents indicators – measuring the impact of incidents affecting electronic communications (2015)*, available at <https://www.enisa.europa.eu/publications/security-incidents-indicators>, accessed on 10 September 2017.

Studiul a avut trei etape de cercetare – *desktop research*, un chestionar online completat de către autoritățile naționale de reglementare selectate, și interviuri telefonice. Prima informație furnizată de acest studiu este legată de diferitele abordări ale autorităților naționale în măsurarea impactului incidentelor. În acest sens, studiul prezintă două categorii. Una este bazată pe cooperarea activă dintre autoritățile naționale și furnizorii de servicii pentru proiectarea și stabilirea unor metode de măsurare și a unor indicatori. Cea de-a doua categorie îi prezintă pe furnizorii de servicii respectând standardele impuse de autoritățile naționale, cele două părți utilizând însă metodologii de măsurare diferite. Această situație ilustrează dificultatea de a identifica indicatori corespunzători și de a-i supune măsurătorilor cu acuratețe. Pentru autoritățile naționale, identificarea corectă a indicatorilor ajută la îmbunătățirea evaluării riscului și a măsurilor de securitate, dar și la înțelegerea modului în care insecuritatea (exprimată prin incidente de securitate) afectează cetățenii.

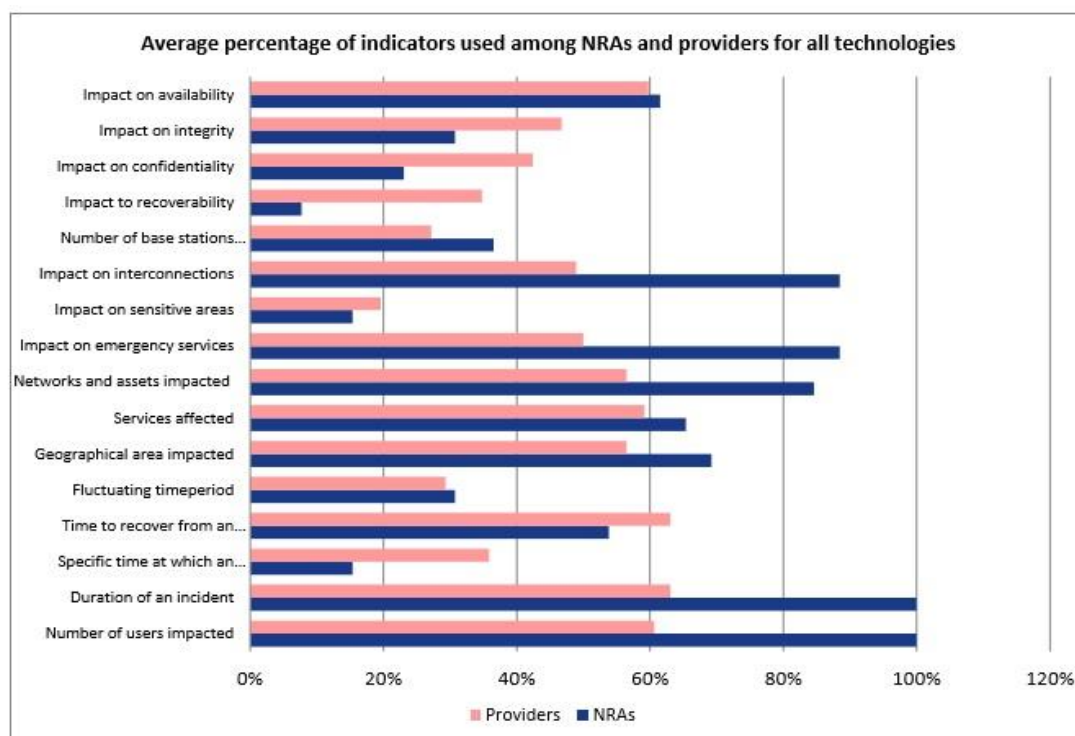
Pe de altă parte, abordările furnizorilor de servicii sunt diferite, în funcție de „gradul lor de maturitate”¹⁷. Termenul face referire la maturitatea comercială, gradul de colaborare cu autoritățile naționale, legislația locală și practica zilnică. Un furnizor de servicii matur ar trebui să dispună de o practică de raportare zilnică bazată pe indicatori. În ciuda avantajelor, raportarea incidentelor este văzută ca o un proces care consumă timp și resurse, dat fiind că uneori furnizorii trebuie să prezinte două rapoarte: unul intern, în cadrul propriei organizații, iar altul pentru autoritățile locale. Acolo unde procedura de raportare nu este clară și transparentă, procesul de raportare devine inefficient. Iar în unele cazuri, procesul de raportare se suprapune cu cel de remediere a incidentului de securitate, întârziind astfel livrarea soluțiilor tehnice.

Printre indicatorii cel mai des întâlniți la autoritățile naționale sunt durata incidentului, numărul de utilizatori afectați, impactul asupra conexiunilor, impactul asupra serviciilor de urgență, elementele de rețea afectate, zona geografică și serviciile afectate. Este interesant că fiecare indicator menționat poate fi analizat pe baza unor sub-indicatori. Spre exemplu, indicatorii privind zona geografică pot fi măsurați în funcție de zonele/ locurile afectate, acoperirea infrastructurii afectate, numărul de clienți și servicii afectate pe o anumită rază. Măsurarea devine complexă atunci când sunt afectate diferite tipuri de servicii, de exemplu, telefonie fixă, mobilă, internet fix și mobil – acestea fiind printre cele mai populare servicii.

O abordare diferită este aceea de a stabili cauza incidentelor de securitate. Dacă metoda anterioară este potrivită pentru menținerea unor statistici și pentru ameliorarea procesului de raportare a incidentelor, această nouă abordare permite statelor să atingă obiective și beneficii practice: primul beneficiu este evaluarea optimă a nivelului de investiții în infrastructură necesar, urmat apoi de o gestionare eficientă a resurselor umane necesare în procesul de răspuns la incidente de securitate, identificarea cauzei incidentelor și posibilitatea de a dezvolta o strategie de securitate adaptată în funcție de tipurile de incidente predominante. Studiul ENISA aduce în prim plan următoarele cauze ale incidentelor: erorile umane, avariile sistemelor de telecomunicații, fenomenele naturale, avariile interne și cele localizate la terți și atacurile cibernetice. Complexitatea tehnică reprezintă, conform studiului, un impediment în descrierea cauzelor unui incidente.

---

¹⁷ ENISA, *Security incidents indicators – measuring the impact of incidents affecting electronic communications* (2015), p. 11.

Figura nr. 2. Indicatori utilizați de autoritățile naționale și furnizorii de servicii. Sursă: ENISA¹⁸

Alte două metode de evaluare a incidentelor utilizează indicatori care măsoară impactul economic și cel asupra confidențialității, disponibilității și integrității (în limba engleză, acronimul este CIA). Conform studiului, disponibilitatea este indicatorul cel mai des utilizat de către autoritățile naționale. Metoda CIA de evaluare a impactului unui incident este relevantă pentru adaptarea politicilor de securitate a informației în cadrul unei organizații.

Am introdus studiul ENISA referitor la indicatori pentru a sublinia importanța incidentelor de securitate în dezbateră securității cibernetice, diversitatea cauzelor incidentelor și necesitatea unei abordări bazate pe indicatori. În continuare, voi prezenta rezultatele raportului anual de incidente de securitate pentru 2015, bazat pe indicatori, după cum a fost publicat de ENISA.

3. Raportul anual de incidente de securitate

În ultimii cinci ani, ENISA a publicat în mod regulat un raport anual al incidentelor majore în cadrul Uniunii Europene. Ultimul a fost publicat în octombrie 2016 și tratează incidentele din 2015¹⁹. Acest raport ajută la o înțelegere mai bună a cauzelor ce pot produce incidente de securitate.

¹⁸ ENISA, *Security incidents indicators*, p. 22.

¹⁹ ENISA, *The Annual Incident Reports 2015 – Analysis of Article 13a annual incident reports in the telecom sector (September 2016)*, disponibil la <https://www.enisa.europa.eu/publications/annual-incident-reports-2015>, accesat la 1 septembrie 2017.

B.1 Incidents per root cause category (percentage)

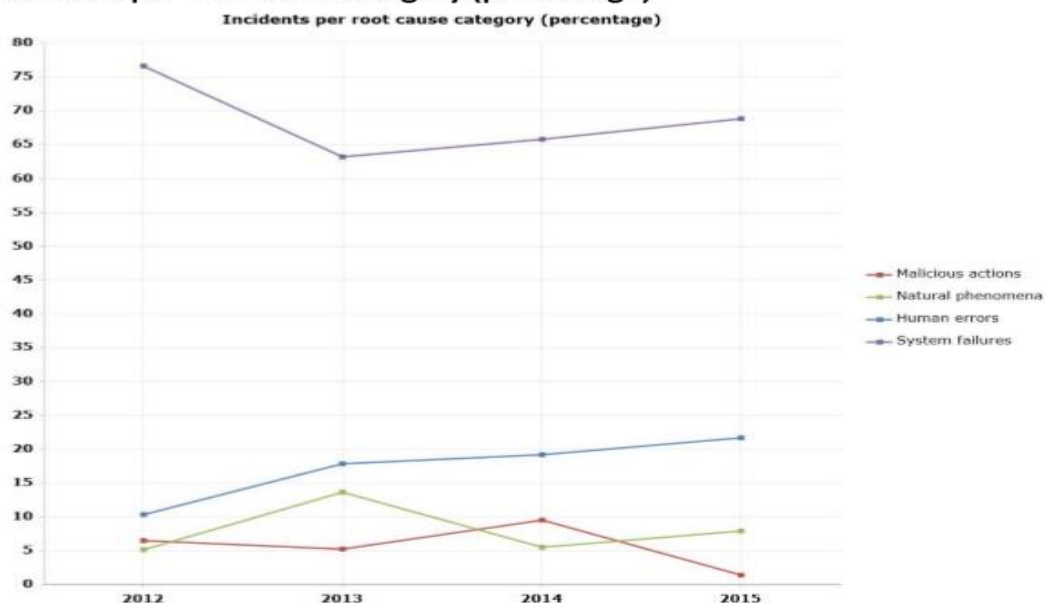

Figura nr. 3. Incidente în funcție de cauză. Sursă: ENISA²⁰

Studiul a analizat 148 de incidente majore raportate de 21 de țări, printre acestea și două țări membre EFTA²¹. Rezultatele au arătat că cel mai afectat serviciu a fost internetul mobil: 44% din totalul incidentelor raportate au afectat această ramură de servicii. În comparație cu anii precedenți, internetul și telefonia mobilă au fost cele mai afectate servicii, exceptând anul 2014 când telefonia fixă a fost cel mai afectat serviciu. Cauza dominantă a incidentelor, arată rezultatele studiului, a fost defecțiunea sistemelor: cele mai multe incidente au fost cauzate de defecțiuni ale sistemelor sau tehnice (70% din incidente). Conform raportului, defecțiunea sistemelor rămâne cauza principală a incidentelor pentru toți anii în care s-a realizat raportarea. Erorile de software și defecțiunile pieselor hardware au fost cele mai comune cauze ce au afectat elementele de rețea.

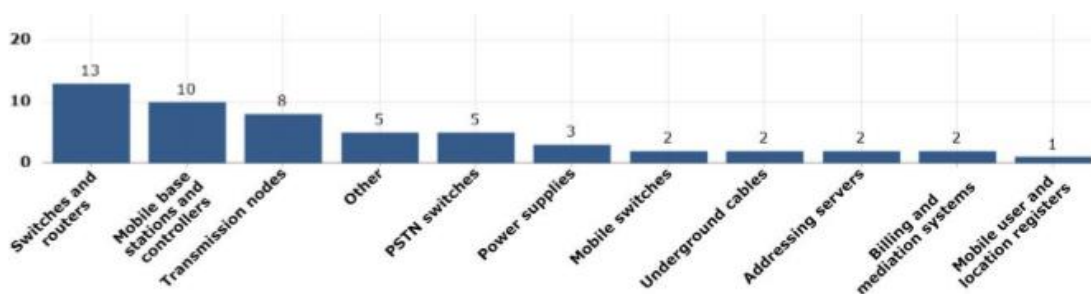

Figure 35: Assets affected by the incidents (percentage).

Figura nr. 4. Elemente de rețea afectate de incidente. Sursă: ENISA²²

În ceea ce privește numărul de conexiuni afectate, erorile umane au afectat în medie mai multe conexiuni ale utilizatorilor – în jur de 2,6 milioane de astfel de conexiuni per incident. Pe locul al doilea se situează defecțiunile de sistem cu o medie de 2,4 milioane de conexiuni-utilizator afectate în medie per incident. Numărul total al incidentelor provocate de acțiuni răuvoitoare a scăzut la 2,5% de la 9,6% în 2014, ceea ce indică faptul că acțiunile rău intenționate nu au ca scop indisponibilitatea serviciilor, ci dimpotrivă alte obiective. Totuși, în comparație cu celelalte cauze principale, acțiunile

²⁰ ENISA, *ibid.*, p. 42.

²¹ European Free Trade Association.

²² ENISA, *ibid.*, p. 30, PSTN - Public Switched Telephone Network.

răuvoitoare au început să provoace incidente de lungă durată: deși numărul incidentelor este redus, durata a fost în medie de 2 două zile per incident.

Concluzii

Cauzele principale ale incidentelor care afectează serviciile de comunicații precum și fixarea unor indicatori trebuie să aibă o minimă importanță. Acest fapt subliniază ipoteza că statele se pot confrunta cu percepții greșite atunci când iau în considerare securitatea acestui tip de servicii. Acest articol a adus în atenție un sistem alternativ de concepte de securitate, în cadrul căruia atacurile cibernetice sunt înlocuite de incidente de securitate, iar securitatea cibernetică devine securitatea rețelei. În acest sens, am reluat conceptul de securitate contestat în esența sa sau potențial contestat și am prezentat Raportul Anual ENISA privind Incidentele publicat în 2015, ale cărui rezultate contestă esența securității cibernetice.

Alte două studii ENISA au fost prezentate în acest articol pentru a consolida înțelegerea securității ca fenomen concret, observabil. Prin reliefarea unor domenii distincte în cadrul securității cibernetice - securitatea comunicațiilor, securitatea operațiilor, securitatea informației, securitatea militară, cea fizică și cea publică/națională – noi obiecte-referință sunt adăugate securității cibernetice.

Practica raportării incidentelor de securitate prin aplicarea unor indicatori a condus la o imagine completă a ceea ce este integrat termenului de securitatea cibernetică: nu numai atacurile cibernetice, ci și erorile umane, erorile de sistem, fenomenele naturale, erorile interne sau cauzate de terți. Cunoscând că securitatea cibernetică nu reprezintă doar amenințările cibernetice, întrebările epistemologice și metodologice sunt deschise: cum și unde ar trebui căutate cunoștințele necesare înțelegerii securității de rețea și cum putem integra înțelegerea globală a rețelelor în domeniul științelor sociale?

BIBLIOGRAFIE:

1. Arquilla, John and Ronfeldt, David, *Networks and Netwars: The future of terror, crime and militancy*, Rand, Santa Monica, 2001.
2. Booth, Ken, *Security and Emancipation*, *Review of International Studies*, 17(4) (1991), pp. 313-326.
3. Booth, Ken, *Theory of World Security*, Cambridge Studies in International Relations.
4. ENISA, *The Annual Incident Reports 2015 – Analysis of Article 13a annual incident reports in the telecom sector* (September 2016), disponibil la <https://www.enisa.europa.eu/publications/annual-incident-reports-2015>, accesat la 1 septembrie 2017.
5. ENISA, *Definition of Cybersecurity, Gaps and overlaps in standardization (December 2015)*, disponibil la <https://www.enisa.europa.eu/publications/definition-of-cybersecurity>, accesat la 14 septembrie 2017.
6. ENISA, *Security incidents indicators – measuring the impact of incidents affecting electronic communications (2015)*, disponibil la <https://www.enisa.europa.eu/publications/security-incidents-indicators>, accesat la 10 septembrie 2017.
7. Gallie, W.B., *Essentially Contested Concepts*, in: *Proceedings of the Aristotelian Society*, New Series, Vol 56 (1955-1956), pp. 167-198.
8. Hoffmann, Stanley, *The state of war: essays on the theory and practice of international politics*, New York-Washington-London: Praeger, 1965, repr. 1968.
9. Pisani, Francis, *Penser la cyberguerre*, *Le Monde Diplomatique*, August 1999.

STRATEGIILE MARILOR PUTERI MILITARE ALE LUMII ÎN DOMENIUL RĂZBOIULUI CIBERNETIC

Bogdan-Florin TIMIȘ

Lt. (just.mil.) doctorand., Ministerul Apărării Naționale, București, România

E-mail: bog_timis@yahoo.com

Rezumat: *Cu un buget în anul 2016 de 611 miliarde de dolari¹ și aproape 1.4 milioane de angajați activi, armata SUA este considerată cea mai puternică și mai bine echipată armată din lume. Rusia, pe de altă parte, alocă 5,4% din produsul intern brut pentru apărare, mai mult decât oricare alt membru NATO, forțele armate fiind constituite din aproximativ 830.000 de persoane. Despre China știm cu certitudine că are cea mai mare armată din lume, undeva în jurul a 2,2 milioane de combatanți².*

Modalitatea în care cele mai mari trei forțe militare ale lumii gestionează spațiul cibernetic, atât din punct de vedere doctrinar-legislativ, cât și din perspectivă practică (modalitatea în care au răspuns anumitor agresiuni cibernetice, tactici adoptate în desfășurarea unor operații cibernetice ofensive, precum și examinarea autorităților cu atribuții în spațiul cibernetic) reprezintă o sursă de inspirație în încercarea de a găsi „antidotul” vulnerabilităților infrastructurilor cibernetice ale României.

Cuvinte-cheie: *strategie, securitate cibernetică, spațiu cibernetic, operații cibernetice.*

Introducere

Tehnologia informației și comunicațiilor este ramura tehnologiei cu cel mai grabnic ritm de dezvoltare. Acest tempo ridicat a fost mai mult sau mai puțin prezent pe întreg mapamondul. Pentru ca România și implicit Ministerul Apărării Naționale să țină pasul cu acest ritm este necesară revizuirea permanentă a modului de abordare a spațiului cibernetic. Analiza modului în care această problematică este gestionată de către cele mai mari trei forțe armate ale lumii poate contribui la îmbunătățirea procesului de elaborare, promovare și implementare a regulamentelor militare cu implicații în domeniu.

1. Statele Unite ale Americii

În pofida percepției Statelor Unite ca o forță în domeniul tehnologiei și inovării, aceasta continuă să rămână în urma multor altor națiuni în ceea ce privește accesul la internet și conectivitate. Într-un studiu afișat pe site-ul Uniunii Internaționale a Telecomunicațiilor, în anul 2015, SUA se clasa abia pe locul 49 într-un top al statelor ale căror cetățeni utilizează internetul cu 74,45% procent de utilizatori din totalul populației, în urma unor țări precum Qatar, Emiratele Arabe Unite sau Taiwan³.

¹ Conform datelor publicate de Institutul Internațional de Cercetare pentru Pace de la Stockholm (*Stockholm International Peace Research Institute – SIPRI*). Este un institut internațional cu sediul în Suedia, dedicat cercetării conflictelor, armamentului, controlului armamentului și dezarmării. Datele sunt disponibile la: http://www.pgpf.org/sites/default/files/0053_defense-comparison.pdf accesat în 13.10.2017.

² Jessica DILLINGER, *Cele mai mari 29 de armate ale lumii*, www.worldatlas.com, disponibil la: <http://www.worldatlas.com/articles/29-largest-armies-in-the-world.html> accesat în 13.10.2017.

³ *Percentage of individuals using the Internet*, International Telecommunication Union, 16 mai 2017, disponibil la: https://www.google.com/publicdata/explore?ds=emi9ik86jcuic_&ctype=l&strail=false&bcs=d&nselm=h&met_y=i992&scale_y=lin&ind_y=false&rdim=world&idim=world:Earth&idim=country:JP:KR:FR:DE&ifdim=world&hl=en_US&dl=en&ind=false&icfg#!ctype=c&strail=false&bcs=d&nselm=s&met_y=i99H&scale_y=lin&ind_y=false&idim=country:CN:RO:RU:US&ifdim=country&hl=en_US&dl=en&ind=false accesat în 13.10.2017.

Potrivit aceluiași studiu, actualizat ultima oară în data de 16 mai 2017, România ocupa locul 92 cu 55,76%, Rusia locul 62 cu 70,1% și China locul 104 cu 50,3%.

Cu toate acestea, referitor la dezvoltarea politicii și strategiei de securitate cibernetică, SUA a fost mereu în frunte la nivel mondial. Prima strategie națională de securitate cibernetică a fost elaborată de către guvernul american în februarie 2003 – *Strategia națională de securitate a spațiului cibernetic*⁴. În Uniunea Europeană, de exemplu, primele state care au adoptat strategii similare, au fost Germania în 2005 și Suedia în 2006.

Strategia SUA de securitate a spațiului cibernetic stabilea trei obiective strategice: prevenirea atacurilor cibernetice împotriva infrastructurilor critice naționale, diminuarea vulnerabilităților la eventuale atacuri cibernetice și minimalizarea prejudiciilor cauzate de atacurile cibernetice, concomitent cu reducerea timpului necesar recuperării după astfel de atacuri.

Pentru atingerea celor trei obiective au fost stabilite cinci direcții de acțiune: asigurarea securității rețelelor și sistemelor informatice federale, dezvoltarea unui sistem de reacție la incidente cibernetice, dezvoltarea unui program de reducere a amenințărilor, riscurilor și vulnerabilităților cibernetice, inițierea unui program de conștientizare și instruire în domeniul securității cibernetice, precum și dezvoltarea unui sistem de cooperare internațională.

Până în prezent, politica de securitate cibernetică a SUA a fost constituită din măsuri segmentate. Astfel, nu există o legislație-cadru privind securitatea cibernetică, fiind mai degrabă una fragmentată pe diferite „parcele” ale întregului spectru cibernetic. La sfârșitul anului 2014 erau peste 50 de acte normative care reglementau, direct sau indirect, diferite aspecte referitoare la securitatea cibernetică⁵. Inexistența unui document-cadru care să facă o sinteză a acestor acte, coroborată cu lipsa descrierii modului în care actele normative se încadrează în strategia națională de securitate cibernetică, îngreunează procesul de fixare clară a obiectivelor și priorităților strategice stabilite pentru sporirea securității cibernetice.

*Strategia națională de apărare a SUA din 2008*⁶ a recunoscut, printre altele, ca o vulnerabilitate strategică folosirea spațiului cibernetic pentru operațiuni rău-intenționate. Ulterior, prin *Raportul de revizuire a securității interne din februarie 2010*⁷, document care se elaborează de către Departamentul pentru securitate internă o dată la patru ani, „protecția și securizarea spațiului cibernetic” a fost stabilită ca una dintre cele cinci misiuni prioritare referitoare la securitatea internă a SUA. Trei luni mai târziu, prin *Strategia de securitate națională din mai 2010*⁸ a fost acordată o atenție deosebită amenințărilor cibernetice. A reprezentat, de asemenea, o nouă abordare în caracterizarea amenințărilor cibernetice, accentuând trecerea de la terorismul nestatal la activitățile sponsorizate de stat și de la o preocupare preponderent politică la una economică.

În vederea implementării Strategiei de securitate națională și a îndeplinirii obiectivelor stabilite în *Raportul de revizuire a securității interne*, în noiembrie 2011, Departamentul pentru securitate internă a elaborat un plan de acțiune⁹ care a inclus și delimitat, în același timp, două direcții de acțiune: protecția infrastructurilor informatice critice și consolidarea ecosistemului cibernetic.

Respectând cronologia apariției documentelor cu impact asupra domeniului cibernetic, se impune menționarea unui alt act foarte important – *Strategia internațională pentru spațiul cibernetic*¹⁰ elaborată în mai 2011. Documentul reflectă disponibilitatea SUA de a se implica în parteneriate internaționale și de a-și împărtăși prioritățile naționale. Obiectivul principal al strategiei

⁴Disponibilă la: https://www.us-cert.gov/sites/default/files/publications/cyberspace_strategy.pdf accesat în 13.10.2017.

⁵ Potrivit unui raport întocmit de Eric A. Fischer și disponibil la: <https://fas.org/sgp/crs/natsec/R42114.pdf> accesat în 13.10.2017.

⁶ Disponibilă la: <http://archive.defense.gov/pubs/2008NationalDefenseStrategy.pdf> accesat în 13.10.2017.

⁷ Disponibil la: https://www.dhs.gov/xlibrary/assets/qhsr_report.pdf accesat în 13.10.2017.

⁸ Disponibilă la: https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf accesat în 13.10.2017.

⁹ *Blueprint for a Secure Cyber Future*, disponibil la: <https://www.dhs.gov/xlibrary/assets/nppd/blueprint-for-a-secure-cyber-future.pdf> accesat în 13.10.2017.

¹⁰ Disponibilă la:

https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/international_strategy_for_cyberspace.pdf accesat în 13.10.2017.

este de a promova o infrastructură deschisă, interoperabilă și sigură de comunicații și informații care să sprijine comerțul internațional, să consolideze securitatea internațională și să promoveze libertatea în exprimare și inovația.

*Raportul de revizuire a securității interne din iunie 2014*¹¹ a reiterat necesitatea continuării îndeplinirii celor cinci misiuni fundamentale stabilite în 2010, printre care și protecția și securizarea spațiului cibernetic, cu mențiunea că acestea vor fi redefinite și actualizate conform evoluției amenințărilor la adresa securității naționale. În cuprinsul raportului a fost clarificată responsabilitatea Departamentului pentru apărare în a dezvolta și extinde capacitățile cibernetică pentru apărarea SUA și sprijinirea misiunilor militare internaționale. Atribuțiile Departamentului pentru apărare în domeniul cibernetic s-au regăsit și în *Raportul de revizuire a apărării din martie 2014*¹²: să apere integritatea rețelelor și sistemelor informatice proprii, precum și pe cele de importanță națională ale altor autorități, să conducă operații cibernetică în afara granițelor SUA și, nu în ultimul rând, să apere Statele Unite împotriva atacurilor cibernetică care ar putea afecta interesele vitale ale țării. Trebuie menționat faptul că raportul din 2014 a dezvoltat unul dintre obiectivele departamentale trasate în urmă cu patru ani – „să opereze eficient în mediul virtual”¹³.

Actuala *Strategie de securitate națională*¹⁴, adoptată în februarie 2015, recunoaște creșterea pericolului desfășurării unor atacuri cibernetică cu efecte perturbatoare sau chiar distructive, comunicând intenția SUA de a fortifica securitatea cibernetică a infrastructurilor critice, de a suplimenta investițiile în capacități cibernetică și de a trage la răspundere actorii cibernetică cu intenții ostile. Documentul se concentrează pe obiectivul Statelor Unite de a promova norme internaționale care să reglementeze activitatea în mediul virtual.

Prioritățile stabilite în Strategia de securitate națională sunt susținute și în *Strategia națională de informații a Statelor Unite ale Americii*¹⁵ care stabilește una dintre cele patru misiuni ale comunității de informații: detectarea și analizarea amenințărilor cibernetică în timp util, astfel încât să faciliteze desfășurarea operațiilor cibernetică. Strategia reafirmă obiective precum dezvoltarea parteneriatelor și a schimbului de informații, concomitent cu extinderea capacităților tehnologice.

În plan militar, *Strategia militară națională pentru operații cibernetică*¹⁶, elaborată în anul 2006, a fost primul document care descria abordarea operațiilor cibernetică din perspectivă militară. Documentul a identificat rolul forțelor armate în protejarea intereselor SUA prin desfășurarea operațiilor cibernetică în mediul virtual. Potrivit strategiei, Departamentul Apărării se va concentra pe spațiul cibernetic pentru a îndeplini obiectivele militare naționale în domeniile operațiilor militare, de informații și afaceri.

În anul 2011 a fost lansată *Strategia militară națională a SUA*¹⁷ în cuprinsul căreia s-a invocat evoluția spațiului cibernetic într-un nou mediu de ducere a războiului. Acest document se concentrează în primul rând pe obiective cum ar fi apărarea rețelelor și sporirea rezistenței.

Prin *Doctrina operațiilor informaționale*¹⁸, elaborată în 27 noiembrie 2012 și revizuită în 20 noiembrie 2014, se detaliază planificarea, pregătirea, executarea și evaluarea operațiilor informaționale în întreaga gamă de operații militare.

¹¹ Disponibil la: <https://www.dhs.gov/sites/default/files/publications/2014-qhsr-final-508.pdf> accesat în 13.10.2017.

¹² Document elaborat de către Departamentul pentru apărare o dată la patru ani (similar celui elaborat de Departamentul pentru securitate internă) disponibil la: http://archive.defense.gov/pubs/2014_Quadrennial_Defense_Review.pdf accesat în 13.10.2017.

¹³ *Raportul de revizuire a apărării din februarie 2010* disponibil la: https://www.defense.gov/Portals/1/features/defenseReviews/QDR/QDR_as_of_29JAN10_1600.pdf accesat în 13.10.2017.

¹⁴ Disponibilă la: https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy.pdf accesat în 13.10.2017.

¹⁵ Disponibilă la: https://www.dni.gov/files/2014_NIS_Publication.pdf accesat în 13.10.2017.

¹⁶ Disponibilă la: <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB424/docs/Cyber-023.pdf> accesat în 13.10.2017.

¹⁷ Disponibilă la: https://www.army.mil/e2/rv5_downloads/info/references/NMS_Feb2011.pdf accesat în 13.10.2017.

¹⁸ Disponibilă la: http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp3_13.pdf accesat în 13.10.2017.

Documentul *Activitățile electromagnetice cibernetice ale Armatei SUA (2014)*¹⁹ oferă îndrumare doctrinală și direcții de acțiune pentru efectuarea activităților electromagnetice, cu accent pe tacticile, procedurile de planificare, integrare și sincronizare a acestora. Doctrina îmbină operațiile cibernetice cu elemente de război electronic și gestionarea spectrului electromagnetic. În plus față de acest document, *Operațiile în spațiul cibernetic*²⁰, elaborat în 5 februarie 2013, abordează unicitatea operațiilor militare în spațiul cibernetic, clarifică operațiile cibernetice și include lecțiile operaționale învățate.

Actuala abordare a Departamentului pentru apărare al SUA în ceea ce privește mediul virtual este detaliată în *Strategia cibernetică a Departamentului pentru apărare*²¹ din 2015, care oferă mai multă transparență când vine vorba despre capabilitățile ofensive și operaționale ale departamentului.

Nu în ultimul rând, trebuie menționat și programul Agenției de Cercetare Avansată a Proiectelor de Apărare (*Defence Advanced Research Projects Agency – DARPA*), un program de război denumit *Planul X* care dezvoltă platforme Departamentului pentru apărare al SUA de a planifica, desfășura și evalua războiul cibernetic într-un mod similar războiului tradițional.

Observăm așadar, că SUA acordă o deosebită atenție spațiului cibernetic, abordându-l într-o manieră cuprinzătoare și transparentă.

2. Federația Rusă

Capabilitățile cibernetice ale Rusiei sunt extrem de avansate, Moscova demonstrându-și disponibilitatea de a le utiliza într-o gamă variată de situații de cele mai multe ori în operații altele decât războiul, scopul fiind de a influența scenarii politice și economice mai ales în statele vecine, dar și pentru a-și descuraja adversarii tradiționali.

Rusia are o abordare diferită asupra întregului domeniu cibernetic în comparație cu Occidentul, de la modul în care definește războiul cibernetic și până la folosirea strategică a acestuia.

Rușii, în general, nu folosesc termeni precum „cibernetic” sau „război cibernetic”, cu excepția cazurilor când fac referire la lucrări occidentale sau străine pe această temă. În schimb, asemănător chinezilor, ei tind să folosească termenul „informatizare”, incluzând operațiile cibernetice în rubrica mai largă a războiului informațional. Termenul, așa cum este folosit de teoreticienii militari ruși, este un concept atotcuprinzător care include operațiile în rețelele informatice, războiul electronic, operațiile psihologice și operațiile informaționale. Cu alte cuvinte, ciberneticul este privit ca un mecanism ce permite statului să domine peisajul informațional, care este privit ca un domeniu de război de sine stătător. În mod ideal, ciberneticul ar trebui să fie angajat ca parte a unui întreg efort, alături de arme oarecum „tradiționale” de război informațional care ar fi familiare oricărui student al doctrinei militare rusești, inclusiv operațiile informaționale, operațiile psihologice, războiul electronic și subversiunea politică.

Ramificațiile acestei distincții conceptuale, atât pentru modul în care rușii folosesc termenul „cibernetic”, cât și în ce condiții, sunt considerabile. Potrivit *Doctrinei Militare a Federației Ruse*²², elaborată în 5 februarie 2010, o caracteristică a conflictului militar modern este implementarea, în prealabil, a măsurilor de război informațional pentru realizarea obiectivelor politice fără utilizarea forței militare și, în subsidiar, creionarea unui răspuns favorabil din partea comunității internaționale pentru utilizarea forței. Implicit, instrumentele războiului informațional ar trebui folosite înaintea declanșării operațiilor militare pentru a atinge obiectivele statului fără a fi nevoie să se recurgă la folosirea forței iar în cazul în care utilizarea acesteia este inevitabilă, să se dezorienteze și să se demoralizeze adversarul, dar și să se asigure justificarea acțiunilor statului în ochii societății. Astfel, războiul informațional și, prin extensie, războiul cibernetic, devin instrumente legitime ale statului atât pe timp de pace, în perioadă de criză, cât și la război.

¹⁹ Disponibil la: <https://fas.org/irp/doddir/army/fm3-38.pdf> accesat în 13.10.2017.

²⁰ Disponibil la: http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp3_12R.pdf accesat în 13.10.2017.

²¹ Disponibilă la: http://www.dtic.mil/doctrine/doctrine/other/dod_cyber_2015.pdf accesat în 13.10.2017.

²² Disponibilă la: http://carnegeendowment.org/files/2010russia_military_doctrine.pdf accesat în 13.10.2017.

Specialiștii militari ruși în domenii precum operații informaționale și tactică militară asimetrică au observat că informația poate fi folosită pentru a destabiliza guvernarea, a organiza proteste antiguvernamentale, a influența opinia publică dar mai ales, pentru a diminua voința adversarului de a se opune. Operațiile informaționale oferă guvernului rus „camuflajul” perfect pentru a atinge aceste obiective, permițând Rusiei să mențină un grad plauzibil de negare în ceea ce privește organizarea campaniilor de dezinformare²³. Rușii au remarcat, de asemenea, că operațiile informaționale trebuie declanșate înaintea operațiilor militare tradiționale, având rolul de a pregăti mediul potențial de luptă.

Așadar, rolul ofensivei cibernetice este oarecum retrogradat, fiind unul de susținere, deși semnificativ în a sprijini statul către dominația informațională în toate etapele conflictului.

În opinia rușilor, conformă noțiunilor tradiționale leniniste de a lupta împotriva amenințărilor constante din străinătate și interne²⁴, confruntarea în „spațiul informațional” este una mai mult sau mai puțin constantă, dar nesfârșită – nu cunoaște limite fizice sau temporale, războiul cibernetic fiind practic parte a celui informațional. Nu achiesează la o asemenea abordare, de altfel Occidentul în general și SUA în special, așa cum se poate observa din analiza pe care am dezvoltat-o în subcapitolul anterior, privesc războiul cibernetic ca un domeniu separat, distinct de războiul informațional și de aspectele psihologice asociate. Aceasta poate fi o explicație nu tocmai surprinzătoare, având în vedere concepția largă a războiului informațional în teoria rusă, a concentrării operațiilor cibernetice rusești mai degrabă la nivel strategic și pe termen lung decât operațional sau tactic.

În timp ce teoreticienii ruși discută despre ceea ce ei numesc operații informaționale împotriva forțelor inamice, evidențiate în războiul din 2008 cu Georgia, cele mai multe utilizări reale ale armelor informaționale nu au fost îndreptate împotriva forțelor combatante sau comandamentelor militare, ci au vizat centri nervoși ai guvernelor sau societății.

Într-adevăr, aspectul „informațional-psihologic” ce cuprinde utilizarea mass-mediei împotriva spațiului informațional al unei ținte este unul cheie, la fel ca multe altele în definițiile rusești date operațiilor informaționale și războiului informațional.

Accentul strategic a influențat, ori la rândul său a fost influențat, de, modul în care Rusia și-a organizat forțele cibernetice. În „arena” cibernetică, armata rusă și-a făcut apariția cu o oarecare întârziere. Pentru mulți ani, gestionarea spațiului cibernetic a fost atribuită serviciilor de securitate ale statului. Spre exemplu, Serviciul Federal de Securitate (*Federalnaya Sluzhba Bezopasnosti* – FSB) pare a fi actorul principal al Federației Ruse în coordonarea campaniilor de dezinformare și de propagandă derulate în mediul virtual. De asemenea, FSB întreține și operează sistemul de supraveghere internă a statului – STORM²⁵.

Serviciul Federal de Supraveghere în Domeniul Telecomunicațiilor, Tehnologiei Informației și Comunicațiilor în Masă (*Roskomnadzor*) care este responsabil cu supravegherea mass-media, inclusiv cea electronică, tehnologia informației, telecomunicațiile și comunicațiile în masă, controlează și reglementează mass-media.

Criminalitatea informatică este gestionată de către Direcția K din cadrul Ministerului de Afaceri Interne rus (*Ministerstvo Vnutrennikh Del*).

După dezmembrarea KGB-ului (*Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosti* – *Comitetul pentru Securitatea Statului*) de la finele anului 1991, și împărțirea acestuia în mai multe departamente independente, a fost creată Agenția Federală pentru Comunicații și Informații Guvernamentale (prin comasarea Direcției a 8-a Principală – Comunicații Guvernamentale cu Direcția a 16-a – Informații Electronice) care, până în anul 2003 a funcționat ca o agenție separată pentru securitatea informațiilor.

²³ A se vedea detaliile conflictului din Ucraina.

²⁴ Vladimir Ilici Lenin considera că doar prin eforturile unui partid comunist proletariatul poate atinge conștiința revoluționară.

²⁵ *Sistemul pentru activități operative de investigație* a fost creat și implementat în anul 1996, inițial pentru a monitoriza comunicațiile telefonice. Ulterior, sistemul a fost înlocuit cu o variantă mai bună care permitea și monitorizarea activității pe internet în plus față de cea a comunicațiilor telefonice. Astfel, furnizorii ruși de servicii de internet trebuie să instaleze pe serverele pe care le dețin, suportând și costurile aferente, un dispozitiv special care permite FSB să monitorizeze tranzacțiile cu cărți de credit, e-mail-urile sau activitatea web.

În 11 martie 2003 această agenție s-a transformat în Serviciul de Comunicații și Informații Speciale din cadrul FSB, urmând ca un an mai târziu serviciul să fie încorporat ca o subunitate a Serviciului Federal de Protecție a Federației Ruse (*Federalnaya Sluzhba Okhrany*).

Împreună, toate agențiile enumerate mai sus au pus bazele doctrinei ruse în domeniul cibernetic, fiind responsabile totodată pentru coordonarea și executarea operațiilor cibernetică în interiorul, dar și în afara Rusiei.

Din punct de vedere militar, operațiile cibernetică s-au limitat la acele zone în care domeniul cibernetic se suprapunea cu domeniul războiului electronic. Această situație s-a schimbat într-o oarecare măsură în urma conflictului cu Georgia din 2008. Deși conflictul s-a încheiat victorios pentru forțele rusești a expus și deficiențe grave de ordin operațional și organizațional, inclusiv în domeniul operațiilor informaționale.

În consecință, ministerul apărării rus a anunțat, alături de alte reforme militare, înființarea unei structuri în armată responsabilă de desfășurarea operațiilor informaționale, constituită din personal special pregătit. Se dorea ca personalul acesteia să fie constituit din specialiști în domenii variate, de la lingviști și jurnaliști, până la specialiști în operații psihologice sau chiar hackeri. Această combinație de specializări și abilități ar fi permis echipelor de operații informaționale să angajeze publicul-țintă pe un front amplu deoarece, în cadrul unui război informațional, folosirea „armatelor informaționale în masă” care să dezvolte un dialog direct cu persoanele de pe internet este mult mai eficientă decât dialogurile de mediere dintre liderii statelor și popoare. Cu toate acestea, ministerul apărării rus nu a reușit să pună în practică așa cum și-ar fi dorit acest proiect din mai multe motive. Unul dintre ele este respingerea de către FSB a intruziunii militare pe terenul său, implicit opunându-se vehement inițiativei. Un alt motiv, situație cu care se confruntă și țara noastră din păcate, este că absolvenții de științe informatice sunt greu de ademenit din cauza opțiunilor mult mai avantajoase din sectorul privat. Militarii în termen, pe de altă parte, nu sunt o soluție viabilă din cauza perioadei prea scurte, doar un an fiind insuficient pentru a fi instruiți și utilizați într-o manieră eficientă.

Ideea nu a dispărut total, în anul 2013 guvernul rus anunțând că intenționează să înființeze o unitate cibernetică ale cărei responsabilități ar include desfășurarea operațiilor cibernetică defensive și ofensive. De asemenea, un alt pas important pe plan militar a fost înființarea unei agenții de cercetare și dezvoltare informatică – Fundația pentru Cercetare Militară Avansată care se dorește a fi „omologul” Agenției de Cercetare Avansată a Proiectelor de Apărare (*Defence Advanced Research Projects Agency – DARPA*) a SUA. Din punct de vedere al investițiilor este un rival demn de luat în seamă de americani și nu numai, asta pentru că, de exemplu, în 2014 a avut un buget de aproximativ 100 de milioane de dolari²⁶. Rusia a încercat să finalizeze constituirea și operaționalizarea acestor structuri militare cu atribuții în spațiul cibernetic până în anul curent²⁷, însă stadiul exact nu este cunoscut deocamdată deoarece au întâmpinat probleme așa cum am prezentat mai sus, cele mai mari fiind legate de atragerea cu greutate a specialiștilor IT din cauza concurenței cu sectorul privat.

Pe termen lung totuși, dacă armata rusă va reuși să-și dezvolte propriile capacități cibernetică, rezultatul s-ar concretiza în folosirea tot mai intensă a operațiilor cibernetică, atât în sprijinul operațiilor convenționale, dar și ca acțiuni de sine stătătoare.

3. Republica Populară Chineză

Strategia cibernetică a Chinei se concentrează atât pe folosirea stratagemelor de război informațional cât și pe supravegherea, exploatarea și chiar atacarea site-urilor străine.

În ultima perioadă, capacitățile cibernetică ale Chinei au devenit din ce în ce mai vizibile, chinezii lansând ample operații ofensive în special de culegere de informații, dar fără a se limita la

²⁶ Potrivit articolului *Military Research Foundation to Receive \$100M in 2014* disponibil la: <https://themoscowtimes.com/articles/military-research-foundation-to-receive-100m-in-2014-31257> accesat în 13.10.2017.

²⁷ Potrivit articolului *Russia to Create Cyberwarfare Units by 2017* disponibil la: <https://sputniknews.com/military/20140130187047301-Russia-to-Create-Cyberwarfare-Units-by-2017/> accesat în 13.10.2017.

acestea, îndreptate împotriva mai multor state, cum ar fi Japonia²⁸ din cauza interpretării evenimentelor istorice în defavoarea Chinei, Taiwan²⁹ din cauza pretențiilor legate de independență ori SUA³⁰ mai mult din rațiuni economice.

În analiza abordării spațiului cibernetic de către China, foarte important este modul în care domeniul cibernetic a fost înglobat în activitățile strategice ale forțelor armate chineze pe timp de pace, dar și potențialul Chinei de a folosi forța cibernetică pe post de strategie preventivă.

La fel ca și în cazul Rusiei, termenul „cibernetic” nu este folosit la scară largă în China, în general fiind preferat cuvântul „informatizare” care, potrivit dicționarului explicativ al limbii române înseamnă „a folosi informatica în rezolvarea unor probleme”. Analizând definiția, observăm că termenul „informatizare” este înrudit cu „cibernetic”, astfel că utilizarea sintagmei „război informatizat”, în funcție de context, ar putea fi considerată sinonima sintagmei „război cibernetic”. În accepțiunea chinezilor, cuvântul informatizare cuprinde atât capacitățile spațiale, cât și operațiile ciberneticе, unde cele din urmă acoperă spațiul cibernetic al vastului termen informatizare.

În 19 martie 2006, China adopta *Strategia de dezvoltare informatizată a statului pentru perioada 2006-2020*³¹. Chiar dacă nu este în mod specific un document militar, obiectivele strategice enunțate au implicații și în această zonă întrucât se urmărea: dezvoltarea unei infrastructuri informatizate³² la nivel național, consolidarea capacității native de inovare în tehnologia informației, optimizarea generală a structurilor din cadrul industriei informatice, îmbunătățirea substanțială a securității informatizate, etc. Doi ani mai târziu, în cuprinsul documentului *Apărarea națională a Chinei în 2008*³³ se vorbea deja, la momentul respectiv, că sporirea forțelor armate prin informatizare, ca principal criteriu de evaluare, reprezintă un obiectiv important al politicii naționale de apărare.

Carta albă a apărării Chinei, în ambele ediții din 2010³⁴ și 2013³⁵, conține referiri la faptul că marile puteri ale globului dezvoltă în mod energic tehnologii militare noi și sofisticate pentru a se asigura că-și pot menține superioritatea strategică în spațiul cosmic și în cel virtual. De aici rezultă și unul dintre obiectivele forțelor armate chineze și anume acela de a proteja interesele securității naționale atât în spațiul cosmic, dar mai ales în mediul virtual.

Conceptul de informație a fost întotdeauna extrem de important în strategiile militare ale Chinei iar accentul contemporan nu se abate prea mult de la liniile trasate în strategiile antice chinezești. În consecință, se impune conștientizarea principiilor directoare ale activităților armatei chineze înainte de a ne angaja în examinarea acțiunilor cu implicații asupra spațiului cibernetic.

---

²⁸ Ca urmare a unei neînțelegeri dintre cele două state cu privire la coliziunea dintre un trauler chinezesc și două nave de pază de coastă japoneze în 7 septembrie 2010, oficialitățile nipone au anunțat două săptămâni mai târziu că site-urile Ministerului Apărării și a Agenției Naționale de Poliție au fost victimele unui atac de tip DDoS – conform unei știri disponibilă la: <http://www.taipeitimes.com/News/world/archives/2010/09/19/2003483219> accesat în 13.10.2017.

²⁹ Michael Gold, *Taiwan a 'testing ground' for Chinese cyber army*, www.reuters.com, disponibil la: <http://www.reuters.com/article/net-us-taiwan-cyber-idUSBRE96H1C120130719> accesat în 21.06.2017.

³⁰ Cele mai semnificative fiind campania de tip APT *Titan Rain* din 2003 presupusă a fi desfășurată de către Armata de Eliberare a Poporului Chinez (forțele armate ale Partidului Comunist Chinez și ale Republicii Populare China) și care s-a întins pe o perioadă de 3 ani, precum și atacurile asupra Colegiului de Război Naval al SUA desfășurate în 2006 și în urma cărora site-ul și email-urile colegiului au fost scoase din funcțiune pentru câteva săptămâni, fiind necesară și înlocuirea sistemelor informatice afectate – conform articolului *China is suspected of hacking into Navy site* scris de Josh Rogin și disponibil la: <https://fcw.com/articles/2006/12/04/china-is-suspected-of-hacking-into-navy-site.aspx> accesat în 13.10.2017.

³¹ Disponibilă la: <https://chinacopyrightandmedia.wordpress.com/2006/03/19/2006-2020-national-informatization-development-strategy/> accesat în 13.10.2017.

³² Pentru această secțiune voi utiliza termenul „informatizare” așa cum apare în documentele oficiale ale Chinei, însă acesta poate fi înlocuit cu ușurință de cuvântul „cibernetic(ă)”.

³³ Întocmit de Biroul de informare al Consiliului de stat din China și disponibil la: https://fas.org/programs/ssp/nukes/2008DefenseWhitePaper_Jan2009.pdf accesat în 13.10.2017.

³⁴ Disponibilă la: http://www.nti.org/media/pdfs/1_1a.pdf?_id=1316627912 accesat în 13.10.2017.

³⁵ Disponibilă la: http://www.nti.org/media/pdfs/China_Defense_White_Paper_2013.pdf accesat în 13.10.2017 .

Academia de Științe Militare, cea mai prestigioasă instituție de cercetare a Armatei Chinei, a publicat în 2013 *Știința strategiei militare*³⁶, lucrare care se află la a treia ediție, după cele din 1987 și 2001. Pune un accent foarte mare pe conflictul cibernetic și elaborează evoluții ale războiului de înaltă tehnologie, oferind orientări privind modul de comportare în astfel de circumstanțe. Foarte important de menționat este faptul că în cuprinsul lucrării se arată că aria de desfășurare a operațiilor militare nu mai este limitată la doar clasicele trei medii, terestru, aerian și maritim, adăugându-se alte două: spațiul cosmic și mediul virtual. De asemenea, în secțiunea alocată războiului informațional, se precizează foarte clar faptul că Republica Populară Chineză are unități specializate de război în rețea, care operează atât pe plan militar, cât și civil, desfășurând deopotrivă operații cibernetice ofensive și defensive.

În octombrie 2014, Xi Jinping, președintele Chinei, a aprobat publicarea documentului *Opinie despre consolidarea în continuare a securității informațiilor militare*³⁷ care enumeră principiile și prioritățile de bază ale forțelor armate chineze dar și directive pentru militari în domeniul securității informaționale.

La mijlocul anului 2015, ministerul apărării chinez a emis *Strategia militară a Chinei*³⁸, care este de fapt ultima variantă a Cartei albe a apărării. Se pune accentul pe informatizarea războiului, declarând intenția Chinei de a-și dezvolta în continuare forța cibernetică, apărarea cibernetică, precum și cooperarea la nivel internațional în probleme legate de mediul virtual. De remarcat faptul că documentul reafirmă obiectivul Chinei de a construi o armată informatizată pentru a-și asigura succesul în viitoarele războaie informatizate.

Ambiția Chinei de a atinge superioritatea în spațiul cibernetic este legată de convingerea că scoaterea din funcțiune a rețelelor și sistemelor informatice, precum și a sistemelor de operare ale adversarului, în fazele inițiale ale războiului, ar duce la o victorie rapidă. Examinând cu atenție documentele oficiale disponibile, putem afirma fără să greșim că Republica Populară Chineză se îndreaptă către o abordare care converge operațiile cibernetice cu cele tradiționale.

4. Paralelă între războiul cibernetic american, rus și chinez. Lecții învățate pentru România

Abordarea SUA referitoare la mediul virtual este una care se axează pe mai multe priorități. În afara asigurării securității interne, obiectiv fundamental al oricărui stat, Statele Unite, spre deosebire de Rusia și China, urmăresc ca viața privată și libertatea de comunicare a propriilor cetățeni să nu fie îngrădită. Pe plan extern, obiectivul principal este acela de a convinge comunitatea internațională că activitatea în spațiul cibernetic trebuie să fie reglementată prin norme internaționale. Operațiile cibernetice dezvoltate de americani acoperă toată gama, de la culegere de informații, un exemplu în acest sens fiind operațiunea „Shotgiant” prin care Agenția Națională de Securitate a SUA s-a infiltrat în serverele companiei de telecomunicații Huawei³⁹, până la atacuri cibernetice cu repercusiuni în mediul fizic, cum a fost cazul deja faimosului „Stuxnet”⁴⁰.

³⁶ Analizată în articolul *China's Science of Military Strategy: Cross-Domain Concepts in the 2013 Edition* scris în septembrie 2015 de Mingda Qiu și disponibil în limba engleză la: http://deterrence.ucsd.edu/_files/Chinas%20Science%20of%20Military%20Strategy%20Cross-Domain%20Concepts%20in%20the%202013%20Edition%20Qiu2015.pdf accesat în 13.10.2017. Întreaga lucrare este disponibilă, în limba chineză, la <https://fas.org/nuke/guide/china/sms-2013.pdf> accesat în 13.10.2017.

³⁷ Disponibil la: http://eng.mod.gov.cn/TopNews/2014-10/08/content_4541948.htm accesat în 13.10.2017.

³⁸ Disponibilă la:

http://www.ieee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/2015/150526_Chinaxs_Military_Strategy.pdf accesat în 13.10.2017.

³⁹ *NSA infiltrates servers of China telecom giant Huawei: report*, www.reuters.com, disponibil la: <http://www.reuters.com/article/us-usa-security-china-nsa/nsa-infiltrates-servers-of-china-telecom-giant-huawei-report-idUSBREA2L0PD20140322> accesat în 13.10.2017.

⁴⁰ Michael Holloway, *Stuxnet worm attack on Iranian nuclear facilities*, disponibil la: <http://large.stanford.edu/courses/2015/ph241/holloway1/> accesat în 13.10.2017.

Modalitatea în care înțelege Rusia să folosească operațiile cibernetice este una cât se poate de amplă, desfășurându-se și la nivel strategic: țintele acestui tip de operații nu sunt doar obiective militare ale adversarilor, ci mai degrabă nucleele guvernelor sau ale societății. Rușii consideră că operațiile cibernetice în conflictul militar modern reprezintă o procedură prealabilă ce contribuie atât la realizarea anumitor obiective politice, dar mai ales la obținerea „aprobării” comunității internaționale pentru utilizarea forței militare.

Dreptul la viață privată și libertatea de comunicare nu au reprezentat un rol dominant în dezvoltarea politicii cibernetice ale Chinei. Pe de altă parte, China a înțeles că informația este factorul-cheie în epoca actuală. De calitatea și cantitatea informațiilor depind toate celelalte elemente esențiale într-un eventual război, printre care și cel mai important, în opinia mea: bugetul. Șansele de reușită într-un conflict modern sunt direct proporționale cu resursele de care dispui. Astfel, China pune mare accent pe operațiile de culegere de informații din spațiul virtual, în special pe cele din sfera economică.

România a făcut progrese semnificative în ceea ce privește gestionarea mediului virtual. Chiar dacă *Legea privind securitatea cibernetică a României* s-a dovedit a fi, până la urmă, un eșec, fiind declarată neconstituțională în ansamblul ei prin Decizia Curții Constituționale a României nr. 17/2015, nu trebuie uitați și ceilalți pași făcuți în reglementarea și gestionarea spațiului cibernetic. Deși am analizat toți acești pași într-o lucrare anterioară⁴¹, adoptarea *Strategiei de securitate cibernetică a României*⁴², inserarea în lista obiectivelor naționale de securitate a consolidării securității și protecției infrastructurilor critice din sectorul cibernetic⁴³, precum și crearea entităților cu atribuții în mediul virtual, respectiv *Centrul Național de Răspuns la Incidente de Securitate Cibernetică* – CERT-RO sau *Centrul Național Cyberint*, sunt măsuri care demonstrează că puterile legislative și executive ale României sunt implicate activ în fenomen.

Cea mai importantă lecție pe care țara noastră trebuie să o învețe este că spațiul cibernetic are un rol determinant în epoca contemporană, dar și că dependența prea mare față de acest mediu te face vulnerabil. De asemenea, liderii noștri trebuie să înțeleagă faptul că operațiile cibernetice se desfășoară și la nivel strategic, gestionarea defectuoasă a acestora putând echivala cu un dezastru.

Concluzii

Observăm că, în timp ce SUA acordă o importanță deosebită protejării vieții private și a libertății de comunicare, Rusia și China sunt mai degrabă interesate să dețină controlul asupra mediului virtual, chiar dacă acest lucru presupune limitarea drepturilor propriilor cetățeni. Și pe plan extern strategiile celor trei mari puteri diferă semnificativ, un exemplu elocvent fiind dorința SUA de a implementa norme internaționale care să reglementeze gestionarea spațiului virtual vs. ideea Chinei de a li se permite statelor să-și stabilească propriile reguli pentru mediul cibernetic.

România este pe un drum bun în ceea ce privește elaborarea și implementarea strategiilor care reglementează sau interferează cu mediul virtual. Totuși, luând în considerare domeniul aflat într-o permanentă evoluție, precum și obligațiile asumate la nivelul alianțelor din care statul român face parte, în continuare, trebuie adoptate anumite măsuri. Printre acestea s-ar putea număra: îmbunătățirea și intensificarea nivelului de cooperare inter-instituțională și multinațională în domeniul apărării cibernetice prin pregătire, schimb de informații și exerciții; dezvoltarea capacităților de securitate cibernetică a tuturor infrastructurilor cibernetice pe care le gestionează pentru a se asigura un răspuns prompt la orice formă de agresiune virtuală; îmbunătățirea capacităților de investigare în mediul virtual, de analiză și monitorizare; consolidarea infrastructurilor cibernetice.

⁴¹ Bogdan-Florin TIMIȘ, *Războiul cibernetic în politica internă și externă a României* în Conferința Științifică Internațională Strategii XXI cu tema „Complexitatea și dinamismul mediului de securitate”, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2016, pp. 271-278.

⁴² Prin Hotărârea Guvernului României nr. 271/2013.

⁴³ Acest obiectiv se regăsește în *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019*, aprobată prin Hotărârea Parlamentului României nr. 33/2015

De asemenea, trebuie menționat faptul că adoptarea de către Uniunea Europeană a Directivei 2016/1148 din 6 iulie 2016 *privind măsuri pentru un nivel comun ridicat de securitate a rețelelor și a sistemelor informatice în Uniune* impune statelor membre, implicit și României, obligativitatea de a adopta o strategie națională privind securitatea rețelelor și a sistemelor informatice. Aceasta va constitui cadrul care furnizează obiective și priorități strategice privind securitatea rețelelor și a sistemelor informatice la nivel național.

Prezenta lucrare poate contribui la modalitatea în care este gestionată problematica spațiului cibernetic în România, în special din perspectivă militară. Abordările strategice ale celor mai puternice trei armate din lume în ceea ce privește mediul virtual pot alcătui exemple de urmat pentru România în general și Ministerul Apărării Naționale în special.

BIBLIOGRAFIE:

1. Stuart Starr & Larry K. Wentz, *Cyberpower and National Security*, Washington DC, National Defense University Press, Potomac Books, 2009;
2. Joint Chiefs of Staff, Joint Publication 6-0, *Joint Communications System*, 10 iunie 2015;
3. FM 3-60, *The Targeting Process*, noiembrie 2010, Headquarters, Department of the Army.
4. FM 3-38, *Cyber electromagnetic activities*, Department of the Army, Washington DC, 12 februarie 2014;
5. Joint Publication 3-13, *Information Operations*, 27 noiembrie 2012 (actualizată în 20 noiembrie 2014);
6. Joint Publication 3-12 (R) *Cyberspace operations*, 05 februarie 2013;
7. <https://www.dhs.gov/>;
8. <http://dtic.mil/dtic/>;
9. <https://www.army.mil/>;
10. <https://obamawhitehouse.archives.gov/>;
11. <http://eng.mil.ru/>;
12. <http://eng.mod.gov.cn/>.

SECURITATE SOCIETALĂ PRIN COMPETITIVE INTELLIGENCE

Adina MIHĂESCU

Doctorand, Școala Doctorală de Relații Internaționale și Studii de Securitate

Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj Napoca

E-mail: adinamihaescu12@gmail.com

Rezumat: *Apreciem securitatea societală ca un deziderat al comunităților umane de supraviețuire și continuitate a identității și valorilor colective. Dacă securitate înseamnă absența amenințărilor și mai mult decât atât, absența chiar a temerii, comunitățile au nevoie de analize predictive, pentru a gestiona vulnerabilitățile cu care se confruntă, a face față provocărilor și a rezista în fața eventualelor amenințări.*

Este esențială deci, realizarea unui proces amănunțit de culegere de date (informații). Iar această activitate este apanajul structurilor de Competitive Intelligence (C.I.), care realizează o strângere de date relevante, transformându-le în intelligence și apoi alcătuiesc analize și propun soluții argumentate și metode de abordare pertinente în funcție de conjunctură și stare de fapt.

Cuvinte-cheie: *securitate societală, amenințări societale, competitive intelligence.*

1. Securitatea societală, sector distinct al vastului domeniu al securității

În lucrarea *People, State and Fear* (1993), Barry Buzan, cel care pune bazele Școlii de la Copenhaga, redefinește conceptul consacrat de „securitate”, schimbând optica asupra acesteia, ca fiind nu doar o funcție a puterii militare, ci o funcție de conservare a societăților. Deși în cadrul societății, sectoarele în care aceasta este împărțită și funcționează (economic, politic, militar, etc.) nu pot fi absolut detașate, utilizarea acestui mod de analiză face munca de cercetare și analiză a specialiștilor mai ușoară și comprehensivă.

“Metoda analitică a sectoarelor începe, astfel, cu fragmentarea, dar trebuie să se finalizeze cu reconstruirea întregului. Fragmentarea se realizează doar pentru a simplifica și pentru a clarifica. Pentru a atinge, însă, un nivel de înțelegere, este necesară reunificarea părților și studierea modului în care ele relaționează.”¹

Sectoarele la care se face referire și care sunt tratate amanunțit în lucrarea citată sunt : militar (care este, conform curentului de gândire tradiționalist singurul îndreptățit să abordeze paradigma securității), economic, politic, de mediu și societal.

Ole Wæver (1993) delimitează conceptul de securitate societală astfel: dacă națiunea este o „comunitate în căutarea statului”, nu putem echivala securitatea națiunii cu securitatea societală, pentru că securitatea societală se referă la securitatea din afara statului sau „alături” de stat. Securitatea națiunii s-ar referi, în acest caz, la securitatea politică. Este inclus sensul de identitate, de comunitate, pe care le asigură națiunea, în cadrul securității societale; dacă o reducem la securitatea grupurilor, operăm o fragmentare a acesteia; dacă reducem securitatea la aceea individuală, revenim la conceptul atomist al securității, din care s-a inspirat una dintre abordările „securității naționale” (înțeleasă ca agregatul securității de grup și individuale)²

În același timp, Asociația Română pentru Securitate Societală, (înființată în 2007 ca o comunitate colegială, cultural-științifică și non-guvernamentală) definește securitatea societală ca fiind o formă particulară de securitate a comunităților omenești în absența căreia nu ar fi posibilă supraviețuirea lor în istorie, protejarea memoriei și identității colective, menținerea coeziunii sociale și cultural-simbolice dintr-o societate.

¹ Barry Buzan ,Ole Wæver, Jaap de Wilde (2010),*Securitatea: un nou cadru de analiză*, Editura CA Publishing, p. 23

² Ionel Nicu Sava (2005), *Studii de securitate*, București, Centrul Român de Studii Regionale, p. 49.

Deși diferența fonetică între termenii *societal* și *social* este mică, diferența semantică este semnificativă în momentul în care asociem lexemul *securitate* (creând construcțiile securitate societală și securitate socială) sensul se schimbă semnificativ. În primul caz ne referim la modul de identificare al colectivităților (cultură, religie, etc.) iar în cel de-al doilea la indivizi (securitate fizică, economico-financiară, etc.)

În aceeași ordine de idei, lexemul *societate* nu poate fi întotdeauna definit ca fiind o populație a unui stat întrucât aceasta poate fi alcătuită din mai multe comunități societale distincte.

Creatorul sociologiei românești, Dimitrie Gusti explică noțiunea de *comunitate* ca fiind, „totalitatea autonomă a indivizilor ce trăiesc laolaltă și depun ca manifestări de voință o activitate economică și una spirituală, reglementate etico-juridic și organizate politic-administrativ, condiționate de cadrul cosmic, cadrul biologic, cadrul psihic și cadrul istoric”³

Cultura se traduce și prin civilizație, cea “entitate culturală”, “un ansamblu de caracteristici și fenomene culturale”, “o înlănțuire specifică de viziuni asupra lumii, de obiceiuri, structuri și cultură, care formează un întreg istoric”, creând totodată “cel mai mare grup cultural de oameni și cel mai larg nivel de identitate culturală a oamenilor, în afară de alte caracteristici comune, care îi diferențiază de alte specii”⁴

Radu Baltasiu (2007) observa, în lucrarea sa *Introducere în sociologie. Spiritualitate, națiune și capitalism* că elementele culturii sunt de tip colectiv și adesea trimit la inconștientul colectiv, fiind sursă a fenomenului numit socialitate și a cadrelor de orientare ale sociabilității. Asta înseamnă că memoria colectivă a indivizilor este un element viu, al viziunii comune asupra lumii și al trăirilor.

Ilie Bădescu în lucrarea *Noologia* (2002) vorbește despre conștiința religioasă și despre forța de a rezista în fața amenințărilor a comunităților în care această conștiință are rădăcini puternice. Distinsul profesor apreciază că aceste comunități se pot dizolva doar atunci când credința și manifestările religioase se sistează.

“Cine vrea pieirea unei colectivități luptă contra idealității sale, pentru slăbirea acesteia și a sentimentelor pe care le împărtășesc oamenii, întrucipate în sistemul ei de valori”⁵.

2. Amenințări la adresa securității societale

Conform lui B. Buzan, agenda securității societale este stabilită de actori diferiți, în anumite regiuni, pe anumite perioade de timp. El stabilește patru amenințări care pot fi aduse securității societale; trei principale : migrația, competiția orizontală (influențe generate de extinderea unei culturi vecine), competiția verticală (existența sistemelor de integrare sau secesioniste) și una secundară: depopularea (cauzată fie de dezastre naturale fie de acțiuni umane- război, politici de exterminare, etc.) . Dacă sectoarele societal și politic au o punte activă de legătură, reacția comunității în fața amenințărilor este de a transpune problema cu care se confruntă pe agenda statală. O altă metodă de a lua atitudine în fața amenințării este prin acțiuni întreprinse în sânul comunității în cauză.

Pentru a putea observa temeinic eventualele evenimente problematice care pot pune în pericol un grup social, trebuie ținut cont de civilizația care a creat cultura în cauză, cu valorile și normele sale sociale, cu tradiții, simboluri, lingvistică, artă.

“Identitatea societală poate fi amenințată de către un număr mare de factori, de la suprimarea propriei exprimări și până la interferența sau lipsa de abilitate în a se reproduce de-a lungul generațiilor.

³ Dimitrie Gusti (1968), *Opere*, Vol. I, București, Editura Academiei

⁴ Huntington, Samuel P., (2012), *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Editura Litera, București, (trad.) de Liana Stan

⁵ Ilie Bădescu (2007), *Sociologie noologică. Ordinea spirituală a societății*, București, Editura Mica Valahie, p. 139

Exemple de amenințări societale pot include:

- epurarea culturală
– abordarea sistemică în direcția distrugerii sau a limitării instituțiilor sau/și simbolurilor culturale importante pentru identitatea grupului;
- epurarea etnică
– hărțuirea deliberată, voluntară, violența, crimele și/sau deportarea de membrii a unei societăți de către altă societate”.⁶

Prin urmare amenințările pot fi împărțite în : amenințări adresate identității și amenințări adresate coeziunii societății, conf. schemei⁷ de mai jos:

Tabel nr. 1 Tipologia amenințărilor

Amenințări asupra identității	Drepturile minorităților Extremism/naționalism Identitate culturală Identitate religioasă Background istoric Limbă
Amenințări asupra coeziunii societății	Schimbări ale modelelor demografice Separatism Regionalizare Anarhie Sărăcie/status economic Migrație Familie și modele familiale

O parte din amenințările prezentate se referă exclusiv la securitatea societală (cele care țin în primul rând de identitate și istorie) iar o altă parte sunt amenințări la adresa statului (regionalizarea, separatismul, migrația).

Cum se pot manifesta societățile în scopul protejării proprii având în vedere faptul că le lipsesc resorturile pe care le au statele?

”Utilizarea securității societale oferă o pârgie analitică atunci când evaluăm ce dezvoltări pot deveni amenințări și cauze potențiale pentru un conflict violent. Folosirea securității societale face posibilă explicarea modului în care migrația, televiziunea și transmisiunile radio, rezultatele alegerilor și educația lingvistică pot contribui la un conflict violent între societăți sau între stat și societate.”⁸

O altă problemă spinoasă este cea legată de *discriminarea pozitivă*. O înțelegere defectuoasă, vicioasă, a conceptelor drepturilor omului poate duce înspre crearea unor entități/grupuri minoritare avantajate excesiv și prin aceasta o discriminare a majorității.

”Când drepturile colective depășesc autonomia culturală, trecând la autonomie politică, administrativă sau teritorială - fără o bază concretă pentru a susține o asemenea administrație alternativă intermediară bazată pe principiile minorității dintre stat și administrația locală și indivizi - există o bază clară pentru manifestarea unor amenințări la adresa securității societale și chiar un prim pas în amenințarea securității naționale.”⁹

⁶ Iulian Chifu, Oazu Nantoi, Oleksandr Sushko, (2008) , *Securitate Societală în regiunea trilaterală România-Ucraina-Republica Moldova*, București, Editura Curtea Veche, p. 168

⁷ Idem, p. 169,170

⁸ Ibidem, p. 170,171

⁹ Ibidem , p. 172

În opoziție cu aceasta, ideile multiculturalismului și coeziunii sociale, din ce în ce mai des dezbătute în ultima perioadă, reprezintă deziderate de existență armonioasă, conlocuire a mai multor culturi diferite.

„Coeziunea societală reprezintă cealaltă față a realității și existență a comunităților și reprezintă suma valorilor, normelor, acțiunilor, comportamentelor, determinând confluența, coexistența și vectorul de unitate al societății.”¹⁰

Astfel, dilema în ceea ce privește securitatea societală este vădit legată de sentimente de apartenență și cultură, percepții subiective, vis-a-vis de globalizare și integraționism.

3. Gestionarea amenințărilor și schimbărilor

„Nu supraviețuiește cea mai puternică specie, nici cea mai inteligentă, ci cea care se adaptează cel mai bine schimbării”¹¹ (Charles Darwin)

În aceste condiții, cum reușesc societățile să gestioneze vulnerabilitățile cu care se confruntă, să facă față provocărilor și să reziste în fața amenințărilor?

Un posibil punct de plecare ar putea fi să privim asupra principiilor securității economice, în cadrul căruia se pleacă de la premisa că agenții economici lucrează mai competitiv pe o piață nesigură. Se subînțelege ca în mediul economic nu putem vorbi de siguranță și echilibru perfect. Deci nesiguranța crește competitivitatea, stimulează spiritul creativ, capacitățile de analiză și previzionare.

Păstrând proporțiile, anumite strategii din mediul securității economice pot fi aplicate în cadrul societăților, permițând o analiză a locului, momentului, influențelor, amenințărilor, etc.

Cea mai performantă metodă de lucru în acest sens aparține domeniului Competitive Intelligence.

„Când ritmul schimbării din afara organizației tale este mai mare decât cel din interiorul ei, sfârșitul este aproape”¹² Jack Welch, fost CEO, General Electric.

Citatul de mai sus converge înspre misiunea departamentului¹³ de Competitive Intelligence și anume aceea de a crea un avantaj decizional pentru beneficiar. În sport sau în politică, în război ca și în afaceri, nu putem funcționa eficient decât dacă știm ce fac ceilalți. Pentru a înțelege într-un mod cât mai complex și mai corect mediul în care ne desfășurăm (intern vs extern) este necesar de realizat un proces amănunțit de culegere de date (informații); dar transformarea acestor informații în intelligence este cea mai problematică parte. La fel ca și în cazul strategiilor de afaceri, membrii unei comunități nu duc lipsă de date statistice, economice, ș.a.; dificultatea constă în analiza și relaționarea unui număr major de date, indicatori, știri, surse deschise, și formularea pe baza acestora a unor analize, previziuni și soluții pertinente.

4. Asigurarea securității societale prin Competitive Intelligence

Poate fi un actor societal beneficiarul analizelor de competitive intelligence?

¹⁰ Iulian Chifu, (2008), *Bosnia –Herzegovina: Societal cohesion, the scene of the national reconstruction and the road towards European integration*, Europa XXI nr.6, p.17

¹¹ În 1963, profesorul american Leon. C. Megginson de la Universitatea de Stat din Louisiana, la o conferință a Asociației pentru Științe Sociale (*Southwestern Social Science Association*) ține un discurs care mai apoi este publicat în revista asociației. În acest discurs folosește celebra fraza, sumarizând idea centrală a lucrării lui C. Darwin – Originea Speciilor, și chiar dacă nu folosește simbolurile adecvate unui text citat, rostește fraza „so says Charles Darwin” (așa spune Charles Darwin). Deși în articolul publicat în urma conferinței fraza citată nu are ghilimele, citatul îi rămâne atribuit ilustrului naturalist englez pentru că, în esență, aceasta este una dintre ideile fundamentale ale cercetării sale, prezentate nu doar în lucrarea *Originea Speciilor*, (1859) ci și în *Originea omului și selecția sexuală* (1871)

¹² Raportul General Electric pentru anul 2000, secțiunea *Relishing Change*
<https://www.ge.com/annual00/download/images/GEannual00.pdf> accesat 29.10.2017

¹³ Am utilizat termenul *departament* ca reprezentând acea/acele persoane care se ocupă cu întocmirea analizei informațiilor și transformarea acestora în intelligence.

Christopher Murphy (2005) în lucrarea *Competitive Intelligence. Gathering, Analysing and Putting it to Work* susține că "[...] orice factor care impune un risc pentru oportunități sau profitabilitate este incredințat departamentului de CI"¹⁴. Extrapolând, o analiză a unuor experți CI este utilă pentru a evita eventualele situații sensibile/problematică care ar putea apărea iar sfera de competență a acestei activități depășește cu mult sfera mediului economic.

O legătură strânsă între departamentul de CI și beneficiar permit implicarea acestuia în timp real și clarificarea ori detalierea nevoilor.

În scopul de a-l implica efectiv pe beneficiar, trebuie să se folosească tehnici complexe de depistare a nevoilor dar și de evaluare a propriilor performanțe. Întrebarea pe care o punem nu este "Care sunt prioritățile dvs în materie de informații?" ci "Ce doriți să realizați?" ;plecând de la premiza că sprijinul acordat se constituie sub forma unei relații și nu a unui eveniment.

Produsele analitice rezultate se transforma astfel în *servicii adaptate*, punându-se accent mai degrabă pe utilitate decât pe o simplă propagare, lucrând în rețele analitice centrate pe misiune.

Specialistul CI trebuie să fie pregătit din punct de vedere tehnologic și analitic, bun cunoscător al mediilor politice, de business, capabil să înțeleagă geopolitică și să adapteze politica de securitate la cererile în permanentă schimbare ale beneficiarilor.

El trebuie să impună beneficiarului pentru care lucrează trei principii fundamentale: adaptabilitatea, alinierea și flexibilitatea.

1. Adaptabilitatea:

- este reușita de a anticipa și răspunde cu succes la schimbările din mediu
- este un proces care solicită supravegherea constantă a mediului extern, identificarea amenințărilor, vulnerabilităților dar și a oportunităților
- reușita prin adaptabilitate presupune implicare activă și o deschidere către ideile externe și foarte important, deschiderea spre a învăța din experiență

2. Alinierea:

- ajustarea tuturor elementelor componente ale sistemului pentru a-i asigura o bună funcționare
- reprezintă asigurarea unității efortului, însă fără a cădea în conformismul gândirii
- este gradul de consistență și coerență dintre strategie, sisteme, procese și comunicare

3. Flexibilitatea:

- este iscusința de a reconfigura într-un timp cât mai scurt procesele de lucru, cu efort și resurse minime pentru a beneficia de oportunitățile ivite și a contracara riscurile
- răspunsul la evenimente neprevăzute trebuie să ajungă cu viteză și precizie.

Cele trei principii menționate trebuie să fie integrate și întărite. Adaptabilitatea fără aliniere generează haos și irosește resurse; adaptabilitatea fără flexibilitate duce la posibilitatea sesizării pericolului dar ineficiență în evitarea lui (vedem mașina în viteză venind spre noi, dar nu ne putem feri).

Pe lângă diferențele evidente între beneficiar și specialistul CI, acesta din urmă trebuie să aibă capacitatea de a se detașa emoțional de mediul pe care îl analizează (beneficiarului, din cauza implicării emoționale, e foarte posibil să îi lipsească obiectivitatea). Dacă în cadrul unui societăți ar fi indicat ca departamentul de CI să fie absolut distinct, atunci când vorbim despre analiza securității societale, analistul ar trebui să cunoască în profunzime și în detaliu cultura în avantajul căreia lucrează. Aceasta înseamnă că există o posibilitate semnificativă ca persoana (sau persoanele) în cauză să fie din interiorul comunității. Cu toate acestea, este nevoie de o privire de ansamblu absolut obiectivă, de un punct de vedere alternativ, un *reality check* (trezire la realitate) asupra propriilor percepții.¹⁵

¹⁴ Murphy, Christopher(2005), *Competitive Intelligence. Gathering, Analysing and Putting it to Work*. Gower Publishing, Anglia.

¹⁵ Murphy, Christopher (2005), *Competitive Intelligence. Gathering, Analysing and Putting it to Work*. Gower Publishing, Anglia, pp.15-16.

La fel cum în mediul de business nu trebuie confundate activitățile de competitive/business intelligence, nici în cercetarea în discuție nu se confundă o analiză a securității societale prin intermediul CI cu activitatea de spionaj. Aceasta aparține mai degrabă statului și nu societății.

Activitatea de competitivitate prin informație este una în limitele legalității și ale principiilor etice.¹⁶

Robert Steel, renumit finanțist și oficial al Guvernului Statelor Unite afirma că „Information costs money... intelligence makes money”.¹⁷

Prin urmare transformarea informațiilor brute în intelligence aduce un plus valoare net superior investiției. Iar această transformare a datelor în analize și previziuni, în soluții și strategii de urmat este apanajul științei intelligence.

„Business Intelligence are două componente de bază:

- Competitive Intelligence (CI)
- Competitive Counterintelligence (CCI).

Dacă domeniul CI presupune obținerea de informații referitoare la mediul de afaceri în domeniul de interes al beneficiarului, domeniul CCI presupune asigurarea securității proprii împotriva încercărilor din exterior de a obține informații, care ulterior să fie transformate în intelligence. CCI urmărește: asigurarea securității fizice, a documentelor, a sistemelor informatice și a comunicațiilor”¹⁸

Concluzii

Douglas Bernhardt, (analist economic și de CI) afirma în lucrarea *How to acquire and use corporate intelligence and counter-intelligence*, că „strategia care nu se bazează pe intelligence, nu este strategie, ci este ghiceală”¹⁹.

Specialiștii CI lucrează cu o gamă variată de date, cu reprezentativități și importanțe diferite, din momentul colectării acestora până la transformarea lor în intelligence, această ultimă etapă fiind cea mai dificilă dar și cea mai importantă. Datele cu caracter general sunt filtrate, cernându-se informațiile relevante, trecând de la cantitativ la calitativ. Comunitățile, pentru propriul beneficiu, au nevoie nu doar de informații brute ci de o sinteză și analiză a acestora, previziuni și opinii despre viitor în locul simplelor informații despre situațiile prezente sau trecute.

Astfel, necesitatea asigurării securității societale se poate realiza prin intermediul tehnicilor specifice activității de informații și normelor de analiză din domeniul Competitive Intelligence. Scopul este obținere unei viziuni complete asupra problematicii , întocmirea unei strategii de bază, pe termen lung și a tacticilor de întreprins. Prin intermediul muncii de informații și contrainformații, (ca și în mediul privat, de altfel), se realizează poziționarea societății/grupului analizat, intern și extern și se protejează de eventualele intruziuni destabilizante.

BIBLIOGRAFIE:

1. Barry Buzan, Ole Wæver, Jaap de Wilde (2010), *Securitatea: un nou cadru de analiză*, Editura CA Publishing, p. 23.
2. Dimitrie Gusti (1968), *Opere*, Vol. I, București, Editura Academiei.

---

¹⁶ În SUA, *The Economic Espionage and Protection of Proprietary Information Act*” a scos delictul de violare a secretului de afaceri și pe cel de furt de informații private de sub jurisdicția autorităților locale și statale și trecându-le sub jurisdicția autorităților federale. Nu există niciun echivalent al acestei legi în legislația României și nici în legislația Uniunii Europene; cu toate acestea există mai multe legi care incriminează spionajul economic.

¹⁷ Larsonin, Mark, *Win loss analysis*, Primary Intelligence Magazine, 3 decembrie 2007,

<https://www.primary-intel.com/blog/competitive-intelligence-tip-1-make-your-ci-produce-revenue/> accesat 29.10.2017

¹⁸ Medar, Sergiu, (2012) , *De ce business intelligence?* , Revista Business-Competitive Intelligence, nr 1

¹⁹ Bernhardt, Douglas, (2003), *Competitive Intelligence. How to acquire and use corporate intelligence and counter-intelligence*, FT PrenticeHall (Financial Times), p. 87-90

3. Huntington, Samul P., (2012), *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Editura Litera, București, (trad.) de Liana Stan
4. Ilie Bădescu (2007), *Sociologie noologică. Ordinea spirituală a societății*, București, Editura Mica Valahie, p. 139
5. Ionel Nicu Sava (2005), *Studii de securitate*, București, Centrul Român de Studii Regionale, p. 49.
6. Iulian Chifu,(2008), *Bosnia –Herzegovina: Societal cohesion, the scene of the national reconstruction and the road towards European integration*, Europa XXI nr.6, p.17
7. Iulian Chifu,Oazu Nantoi, Oleksandr Sushko, (2008) , *Securitate Societală în regiunea trilateralei România-Ucraina-Republica Moldova*, București, Editura Curtea Veche, p. 168
8. Medar, Sergiu, (2012) , *De ce business intelligence ?*, Revista Business-Competitive Intelligence, nr 1
9. Murphy, Christopher(2005) , *Competitive Intelligence.Gathering, Analysing and Putting it to Work*. Gower Publishing, Anglia, p.15-16
10. West, Chris,(2001), *Competitive Intelligence*, Palgrave Publishing, New York
11. Bernhardt, Douglas, (2003), *Competitive Intelligence. How to acquire and use corporate intelligence and counter-intelligence*, FT PrenticeHall (Financial Times), p. 87-90
12. Obreja, Cristian, (2014), *Educația în domeniul Intelligence-ului de Afaceri în universitățile din România*, <https://inteligentainafaceri.wordpress.com/tag/competitive-intelligence/>, accesat 07.10.2017
13. Larsonin, Mark, *Win loss analysis*, Primary Intelligence Magazine, 3 decembrie 2007, <https://www.primary-intel.com/blog/competitive-intelligence-tip-1-make-your-ci-produce-revenue/> accesat 29.10.2017
14. Raportul General Electric pentru anul 2000, secțiunea *Relishing Change*, <https://www.ge.com/annual00/download/images/GEannual00.pdf> accesat 29.10.2017

O ANALIZĂ DETALIATĂ A OPERAȚIILOR CIBERNETICE

Bogdan-Florin TIMIȘ

Lt. (just.mil.) doctorand, Ministerul Apărării Naționale, București, România

E-mail: bog_timis@yahoo.com

Rezumat: *Discuțiile pe marginea importanței mediului virtual pentru noi, indivizii, pentru companii private sau pentru state ori organizații internaționale sunt de prisos. Prezența realității virtuale în viața umanității de zi cu zi a devenit deja o certitudine. În consecință, statele au fost nevoite să-și regândească strategiile naționale, să aloce fonduri suplimentare și să-și revizuiască politicile, prin luarea în calcul a acestui adevărat laitmotiv al omenirii secolului XXI – spațiul cibernetic.*

Pe plan militar, ceea ce în urmă cu câțiva ani părea utopic acum este cât se poate de plauzibil, ba chiar necesar: apariția unei noi categorii de forțe în compunerea oricărei armate moderne – forțele cibernetic. Astfel, consider că o analiză detaliată a acțiunilor în mediul virtual din perspectiva tipurilor de operații cibernetic, planificării și desfășurării acestora, managementului țintelor în astfel de acțiuni, precum și importanței omului în context, constituie un pas firesc în încercarea de a înțelege întreg fenomenul.

Cuvinte cheie: *spațiu cibernetic, operații cibernetic, planificare, managementul țintelor.*

Introducere

„După cum bine știți, la nivelul Armatei României vor apărea două noi comandamente, cel al forțelor pentru operații speciale și cel pentru apărare cibernetică. Sunt două noi domenii care vin să completeze, practic, tot ceea ce înseamnă încercarea noastră ca, la finele ciclului de planificare, să venim să clarificăm tot ce înseamnă partea asta doctrinară pentru Armata României”¹ a declarat șeful Statului Major al Apărării, generalul Nicolae Ciucă, la festivitatea de deschidere a anului universitar, din 02 octombrie 2017, organizată la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”. Observăm așadar că mediului virtual, în general, și operațiilor cibernetic, în special, li se acordă o atenție deosebită, confirmându-se la cel mai înalt nivel militar impactul pe care îl au și-l vor avea pentru prezentul și viitorul Armatei Române.

1. Tipuri de operații cibernetic

Operațiile în mediul cibernetic reprezintă angajarea capabilităților cibernetic în misiuni ale căror obiective vor fi îndeplinite în sau prin mediul virtual. Acestea pot contribui direct la realizarea viziunii comandantului despre abordarea operațională și efectele dorite, condiții, precum și obiectivele stării finale. Succesul operațiilor cibernetic depinde de convergența unei abordări tridimensionale: integrarea și sincronizarea măsurilor asupra propriilor infrastructuri cibernetic cu operațiile cibernetic defensive și operațiile cibernetic ofensive.

1.1. Măsurile asupra propriilor infrastructuri cibernetic

Măsurile asupra propriilor infrastructuri cibernetic sunt acțiuni întreprinse pentru a proiecta, construi, configura, securiza, manevra, menține și susține propriile infrastructuri cibernetic, astfel încât să se asigure disponibilitatea, integritatea, confidențialitatea, autenticitatea și non-

---

¹ Daniel FLOREA, www.agerpres.ro, disponibil la: <https://www.agerpres.ro/social/2017/10/02/seful-smg-partea-initiala-a-comandamentelor-pentru-operatii-speciale-si-apararea-cibernetica-declarata-operationala-nu-mai-tarziu-de-2018-11-24-29>, accesat în 13.10.2017.

repudierea datelor și informațiilor generate și/sau gestionate în mediul virtual. Acestea includ măsuri pro-active care se adresează întregului spectru al infrastructurilor cibernetice privind: protecția fizică, securitatea logică², actualizarea și configurarea programelor antivirus, anti-spyware³, firewall⁴, patch-uri⁵, criptarea datelor, asigurarea fluxului informațional, precum și instruirea utilizatorilor.

Chiar dacă majoritatea activităților menționate mai sus sunt programate și executate în mod regulat, devenind rutină, nu trebuie desconsiderate sau apreciate ca fiind neimportante, pentru că starea acestora stabilește cadrul de securitate de care depind în cele din urmă misiunile forțelor armate.

1.2. Operațiile cibernetice defensive

Operațiile cibernetice defensive sunt menite să apere infrastructurile cibernetice proprii, să asigure menținerea controlului asupra acestora, astfel încât să interzică sau să întârzie îndeplinirea obiectivelor adversarului aflat în ofensivă. Mai exact, acestea sunt acțiuni active și pasive de apărare cibernetică ce au rolul de a păstra capacitatea de a utiliza spațiul cibernetic, precum și de a proteja datele, rețelele și sistemele. Pentru asigurarea succesului operațiilor cibernetice defensive este necesară o abordare comprehensivă, cu includerea elementelor de sprijin reciproc de protecție fizică și digitală.

Operațiile cibernetice defensive răspund amenințărilor și acțiunilor neautorizate îndreptate împotriva infrastructurilor cibernetice proprii. Operațiile cibernetice defensive includ eludarea acțiunilor ofensive inițiate sau care urmează să fie inițiate de către adversar. Operațiile cibernetice defensive presupun și supravegherea activă și contracararea amenințărilor interne avansate care au potențialul de a evita măsurile de securitate rutinare. Operațiile cibernetice defensive pot fi dezvoltate ca răspuns la atacuri, exploatări, intruziuni sau *malware-uri*⁶ îndreptate împotriva infrastructurilor cibernetice ale armatei sau împotriva celor a căror apărare este stabilită în sarcina acesteia.

O caracteristică fundamentală a potențialelor operații cibernetice defensive care pot fi desfășurate de forțele armate române reprezintă dezvoltarea unei apărări active în mediul virtual. O definiție a apărării active ar fi: capacitatea de a descoperi, detecta, analiza și atenua, sincronizat și în timp real, amenințările și vulnerabilitățile la adresa infrastructurilor cibernetice proprii pentru a le apăra.

Folosind întreaga gamă de operații cibernetice defensive, apărarea activă a spațiului cibernetic se bazează pe abordările tradiționale de protecție a propriilor infrastructuri cibernetice. Apărarea infrastructurilor cibernetice necesită o conștientizare situațională, concomitent cu o defensivă automatizată, agilă și sincronizată.

Majoritatea operațiilor cibernetice defensive se desfășoară în cadrul propriilor infrastructuri cibernetice. Cu toate acestea, unele acțiuni ale adversarilor pot declanșa executarea unor operații cibernetice defensive de reacție necesare pentru apărarea infrastructurilor cibernetice proprii și ale căror efecte se vor concretiza în afara acestora.

Așadar, operațiile cibernetice defensive se împart în două mari categorii: operații cibernetice defensive dezvoltate *prin măsuri interne de apărare* și operații cibernetice defensive *de reacție*.

Operațiile cibernetice defensive dezvoltate *prin măsuri interne de apărare* sunt acele acțiuni care se desfășoară în cadrul propriilor infrastructuri cibernetice. Măsurile interne de apărare includ acțiuni de restabilire, re-securizare, redirecționare, reconstituire sau izolare a infrastructurilor cibernetice degradate sau compromise, astfel încât să fie asigurată exploatarea optimă a mediului virtual de către forțele proprii.

² Metodele software care asigură controlul accesului la serviciile și resursele sistemului informatic.

³ Software care captează pe ascuns date despre utilizator prin analizarea activității în spațiul cibernetic a acestuia.

⁴ Dispozitiv sau o serie de dispozitive cu o configurație menită să filtreze, creeze sau să intermedieze traficul dintre diferite domenii de securitate pe baza unor reguli predefinite.

⁵ Un program prin intermediul căruia se actualizează alt program, se remediază anumite erori de funcționare sau se rezolvă unele probleme de securitate informatică.

⁶ Malware (*Malicious Software* = Software rău-intenționat) este un software proiectat cu scopul de a accesa și/sau deteriora un computer și/sau o rețea de computere fără consimțământul proprietarului.

Operațiile cibernetice defensive *de reacție* sunt acele acțiuni pentru apărarea infrastructurilor cibernetice proprii, desfășurate în afara acestora cu scopul de a detecta, contracara și diminua efectele atacurilor cibernetice aflate în curs de desfășurare sau care urmează să se concretizeze. Operațiile cibernetice defensive de reacție trebuie să fie autorizate conform regulilor de angajare, precum și potrivit dispozițiilor oricăror altor norme aplicabile situației respective, putându-se ridica până la nivelul de folosire a forței. În unele cazuri, măsurile de contracarare sunt suficiente dar, la fel ca în mediile fizice, efectele acestora sunt limitate, producând doar destabilizarea acțiunilor adversarului nu și înfrângerea acestuia.

1.3. Operațiile cibernetice ofensive

Operațiile cibernetice ofensive reprezintă folosirea infrastructurilor cibernetice pentru a perturba, restrânge, degrada sau chiar distruge informația rezidentă în infrastructurile cibernetice adversare sau pentru a facilita dezvoltarea operațiilor ofensive viitoare astfel încât să se îndeplinească obiectivele și să se realizeze starea finală dorită în cel mai scurt timp posibil. Operațiile cibernetice ofensive vor fi autorizate la fel ca operațiile militare ofensive executate în domeniile fizice, printr-un ordin de acțiune.

Operațiile cibernetice ofensive necesită angajarea pe diverse capacități pentru a crea efecte specifice în spațiul cibernetic. Pentru a planifica, autoriza, executa și evalua astfel de acțiuni este important ca atât comandantul, cât și subordonații să înțeleagă cum se distinge una de cealaltă. Astfel, în opinia mea, operațiile cibernetice ofensive se împart în două categorii mari: *culegerea de informații din spațiul cibernetic și atacurile cibernetice propriu-zise*.

Culegerea de informații din spațiul cibernetic reprezintă o extensie a întregului proces de culegere de informații în sine, atributul distinctiv în comparație cu celelalte discipline de culegere a informațiilor⁷ fiind facilitarea operațiilor cibernetice, în primul rând prin activități de recunoaștere și supraveghere a infrastructurilor cibernetice aparținând adversarilor, precum și prin alte tipuri de activități, inclusiv accesul și preluarea controlului acestor infrastructuri în și prin mediul virtual.

Culegerea informațiilor din spațiul cibernetic include activitățile specifice desfășurate care ar putea sprijini acțiuni viitoare și care ar permite dezvoltarea planificării și pregătirii tuturor tipurilor de operații militare ulterioare, nu doar cele cibernetice.

Activitatea de culegere a informațiilor din spațiul cibernetic se desfășoară pe două planuri: *informațiile, supravegherea și recunoașterea/Intelligence, Surveillance and Reconnaissance – ISR⁸ în mediul virtual și pregătirea mediului operațional cibernetic*.

Conceptul ISR în spațiul cibernetic cuprinde activitățile realizate pentru culegerea de informații necesare în sprijinirea operațiilor viitoare, inclusiv operații cibernetice defensive sau atacuri cibernetice. Aceste activități sincronizează și integrează planificarea și funcționarea infrastructurilor cibernetice în sprijinul direct al operațiilor în desfășurare și viitoare.

---

⁷ *Acoustic Intelligence/ACINT* – informații obținute din sunete prin semnale sau emisii; *Human Intelligence/HUMINT* – culegerea informațiilor prin intermediul surselor umane; *Imagery Intelligence/IMINT* – informații obținute din imagini dobândite de senzori care pot fi amplasați la sol, pe apă sau transportați pe cale aeriană sau pe platforme spațiale; *Measurement and Signature Intelligence/MASINT* – informațiile obținute din analiza științifică și tehnică a datelor obținute prin intermediul instrumentelor de detectare, în scopul identificării oricăror caracteristici distinctive asociate sursei, emițătorului sau expeditorului, pentru a facilita identificarea și analiza acestora; *Open Source Intelligence/OSINT* – informații obținute din spațiul public precum și din categoria celor neclasificate, al căror acces și distribuție sunt limitate; *Signals Intelligence/SIGINT* – informații obținute prin colectarea și exploatarea semnalelor sau emisiilor electromagnetice străine. Este termenul generic folosit atunci când nu se impune diferențierea sau reprezentarea fuziunii dintre *Communications Intelligence/COMINT* (ex. interceptarea mesajelor verbale transmise prin stații radio) și *Electronic Intelligence/ELINT* (ex. informații obținute de la radare sau sisteme de ghidare a rachetelor).

⁸ „Conceptul ISR reprezintă un set de capacități de informații și operații care sincronizează și integrează planificarea și operațiile tuturor capacităților de culegere cu procesarea, exploatarea și diseminarea informațiilor rezultate în sprijinul direct al planificării, pregătirii și executării operațiilor” – Marius Melenciuc, Ionel Irimia și Adrian Tonea, *Conceptul ISR în Armata României* în revista *Gândirea militară românească* nr. 2/2015, pp. 11-23.

ISR în mediul virtual se concentrează asupra intelligence-ului tactic și operațional și asupra cartografierii spațiului cibernetic pentru a sprijini planificarea militară. ISR în spațiul cibernetic necesită eliminarea antagonismelor, iar forțele care își desfășoară activitatea în mediul virtual trebuie instruite și certificate conform unui standard aplicabil întregii comunități de informații. ISR-ul în spațiul virtual se desfășoară conform strategiilor autorităților militare, fiind absolut necesară coordonarea cu alte autorități/instituții pentru a se evita paralelismul acțiunilor.

Pregătirea mediului operațional cibernetic constă în activități non-intelligence pentru planificarea și pregătirea operațiilor militare care urmează a fi desfășurate. Aici sunt incluse identificarea datelor, software-urilor și a configurației infrastructurilor ciberneticе adversare, precum și a tuturor identificatorilor sau a structurilor fizice conectate sau în legătură cu respectivele infrastructuri, scopul fiind determinarea vulnerabilităților de orice natură. De asemenea, sunt incluse acțiunile întreprinse pentru asigurarea accesului și/sau controlului viitor al infrastructurilor ciberneticе pe durata desfășurării ostilităților.

Atacurile ciberneticе sunt operații care afectează direct securitatea spațiului cibernetic prin acțiuni de perturbare, degradare, distrugere sau manipulare a infrastructurilor ciberneticе adversare. *Perturbarea* reprezintă restrângerea temporară, dar totală, a capacității de a funcționa, accesa sau opera infrastructurile ciberneticе adversare. *Degradarea* reprezintă restrângerea definitivă, dar care nu este totală, a capacității de a funcționa, accesa sau opera infrastructurile ciberneticе adversare. *Distrugerea* reprezintă restrângerea definitivă, totală și iremediabilă a capacității de a funcționa, accesa sau opera infrastructurile ciberneticе adversare. *Manipularea* se concretizează prin preluarea controlului sau modificarea informațiilor și/sau configurației infrastructurilor ciberneticе adverse într-un mod care să contribuie la realizarea obiectivelor comandantului.

2. Planificarea și desfășurarea operațiilor în mediul virtual

Procesul de planificare a operațiilor presupune activitățile desfășurate de către comandanți și statele majore la toate nivelurile – strategic, operativ și tactic – în vederea pregătirii și desfășurării operațiilor.

Pentru a genera efecte în mediul virtual este necesară integrarea capabilităților spațiului cibernetic cu capabilitățile terestre, aeriene, navale și chiar spațiale. Limitele în care sunt executate operațiile ciberneticе, precum și prioritățile și restricțiile pe parcursul desfășurării acestora, trebuie să fie identificate într-o strânsă coordonare între autoritățile abilitate ale statului. În România, de exemplu, instituțiile abilitate ar fi: Parlament, Președinte, Guvern, Consiliul Suprem de Apărare a Țării – la nivel politic, Ministerul Apărării Naționale – la nivel politico-militar și întreaga structură de forțe a Armatei – la nivel militar. Întrucât efectele în spațiul cibernetic au potențialul de a influența eforturile în domenii precum informațiile, diplomația sau aplicarea legii, vor necesita adesea o cooperare la nivel internațional.

Planificatorii operațiilor ciberneticе întâmpină aceleași provocări care sunt prezente în planificarea altor tipuri de operații dar, în același timp, trebuie să țină cont și de anumite aspecte unice, specifice mediului virtual. Managementul țintelor, evitarea paralelismului, intenția comandantului, evaluarea politico-militară, precum și considerațiile privind efectele colaterale se regăsesc în calculele persoanelor care planifică operațiile ciberneticе.

Cu toate acestea, unul dintre considerentele specifice desfășurării operațiilor în mediul cibernetic este reprezentat de evaluarea efectelor secundare a căror predicție poate fi o sarcină extrem de dificilă. Mai mult, deși numeroase elemente ale spațiului virtual pot fi cartografiate geografic în mediile fizice, o înțelegere deplină a poziției și capabilităților adversarului în spațiul cibernetic incumbă cunoașterea în detaliu a infrastructurii, capabilităților și forțelor proprii sau aliate care pot fi afectate, concomitent cu încadrarea în limitele legislației și politicilor interne, externe și internaționale.

Adversari în spațiul cibernetic pot fi persoane, facțiuni în cadrul unui stat, actori non-statali sau națiuni, iar părțile din mediul virtual pe care le controlează, nu se încadrează neapărat în limitele geografice asociate cu aceștia și nici nu sunt direct proporționale cu influența lor. O grupare motivată

politic, sau chiar un individ, poate desfășura acțiuni a căror efecte în mediul virtual sunt mai demne de luat în seamă decât cele ale unor state.

Indiferent de faza operațională aflată în desfășurare este întotdeauna important să se determine ce autorizări/aprobări sunt necesare pentru a se executa operațiile cibernetice. Astfel, în cadrul planificării operațiilor cibernetice trebuie să se ia în calcul și timpul alocat obținerii autorizărilor necesare pentru implementarea capabilităților cibernetice dorite. Acest lucru nu schimbă radical planificarea comandantului însă reliefează importanța coordonării cu partenerii interinstituționali ale căror autorizări/aprobări pot diferi de cele ale autorităților militare.

În ciuda considerentelor suplimentare și a provocărilor legate de integrarea operațiilor cibernetice în viziunea comandantului, în procesul de planificare a acestui tip de operații se pot folosi mai multe elemente ale proceselor tradiționale.

Capabilitățile și funcțiile operațiilor cibernetice vor fi integrate în procesul de planificare operațională la fel ca toate celelalte capabilități și funcții. Procesul de planificare a operațiilor cibernetice va fi constituit pe mai multe etape: inițierea planificării; analiza misiunii; dezvoltarea, analiza, validarea, compararea și aprobarea cursului de acțiune; dezvoltarea concepției și a planului de operații; evaluarea și revizuirea planului de operații; execuția – ordinul de operații.

Etapa I – Inițierea planificării operațiilor cibernetice. Planificarea începe atunci când o autoritatea competentă recunoaște potențialul de utilizare a capabilităților militare ca răspuns la o criză⁹ potențială sau reală. În timpul primirii misiunii, planificatorii operațiilor cibernetice participă la acțiunile de evaluare inițială ale comandantului și adună resursele necesare pentru analiza misiunii. Specific spațiului cibernetic, o parte din evaluarea inițială va determina dacă resursele pot fi aduse în sprijinul misiunii într-un interval de timp rezonabil sau în context, prin procesele de reacție și sprijin.

Etapa a II-a – Analiza misiunii. În această etapă se studiază sarcinile repartizate și se identifică toate celelalte sarcini necesare îndeplinirii misiunii. Planificatorii operațiilor cibernetice contribuie la analiza misiunii prin sprijinirea comandanților în a înțelege mediul operațional și a contura problema. O analiză eficientă a misiunii ia în considerare potențialul impact al spațiului cibernetic într-un mediu operațional. Acest lucru poate fi făcut doar printr-o strânsă cooperare a planificatorilor operațiilor cibernetice cu structura de informații, structura de operații, structura de comunicații, consilierul juridic, precum și cu alte elemente de personal în ceea ce privește aspecte precum: sistemele critice ale misiunii, evaluările riscurilor, poziția de apărare, cerințele operaționale sau implicațiile de natură juridică. Planificatorii operațiilor cibernetice analizează din punct de vedere cibernetic intenția și misiunea comandantului, stabilind dacă toate capabilitățile cibernetice sunt disponibile pentru a îndeplini sarcinile identificate.

Etapa a III-a – Dezvoltarea cursului de acțiune. Scopul acestei etape este de a oferi opțiuni comandantului, toate orientate spre realizarea stării militare finale dorite. Echipa de planificare a operațiilor cibernetice contribuie la dezvoltarea cursului de acțiune prin stabilirea potențialelor operații cibernetice ale aliaților și ale adversarilor, precum și ce capabilități cibernetice aliate pot sprijini propriile operații. Planificatorii operațiilor cibernetice își concentrează eforturile asupra realizării unui avantaj operațional la punctul de decizie al fiecărui curs de acțiune. La finalul acestei etape, planificatorii operațiilor cibernetice vor genera o listă a acțiunilor cibernetice care vor realiza obiectivele comandantului și efectele dorite, concomitent cu o listă de informații și capabilități necesare pentru a îndeplini sarcinile prevăzute pentru fiecare curs de acțiune.

Etapa a IV-a – Analiza, validarea, compararea și aprobarea cursului de acțiune. Această etapă presupune examinarea atentă a fiecărui curs de acțiune în parte pentru a identifica detalii care să permită comandantului și subordonaților stabilirea cursurilor de acțiune valide și compararea acestora. Pe parcursul analizei cursului de acțiune, echipa de planificare a operațiilor cibernetice

---

⁹ Întrucât termenul „criză” nu este definit în legislația noastră, vom considera criza ca fiind orice eveniment care pune în pericol apărarea țării și securitatea națională, prin acțiuni/inacțiuni îndreptate împotriva suveranității, independenței, unității statului sau integrității teritoriale a României, precum și acțiunile la care participă forțele Armatei României privind menținerea securității internaționale, apărarea colectivă în sistemele de alianță militară, menținerea sau restabilirea păcii.

cooperează cu celelalte echipe de planificare pentru a integra și sincroniza operațiile cibernetice în fiecare curs de acțiune, identificând cursul care îndeplinește cel mai bine obiectivele misiunii. Planificatorii operațiilor cibernetice se concentrează pe modul în care capacitățile cibernetice sprijină fiecare curs de acțiune și le pun în aplicare la termenele, evenimentele critice și punctele de decizie. Pe timpul comparării cursurilor, tot personalul evaluează avantajele și dezavantajele fiecăruia în parte, din perspectiva specifică. Planificatorii operațiilor cibernetice își prezintă concluziile, iar la finalul comparării cursurilor de acțiune aceștia prezintă o listă cu argumente pro și contra pentru fiecare curs în parte, în raport cu mediul virtual. De asemenea, echipa de planificare a operațiilor cibernetice va elabora o listă a cursurilor de acțiune prioritare tot din perspectiva spațiului cibernetic. La finalul acestei etape, comandantul va alege și aproba cursul de acțiune.

Etapa a V-a – Dezvoltarea concepției și planului de operații. În cadrul acestei etape comandantul, echipa de planificare a operațiilor cibernetice și celelalte echipe, împreună cu structurile subordonate și de sprijin, extind cursul de acțiune aprobat într-un plan detaliat de operații, dezvoltând mai întâi o concepție de operații – elementul central al planului de operații.

Etapa a VI-a – Evaluarea și revizuirea planului de operații. Scopul evaluării operației este acela de a verifica eficacitatea acesteia. Revizuirea planului este o activitate cu caracter permanent, aceasta executându-se până la primirea ordinului de punere în aplicare.

Etapa a VII-a – Execuția: ordinul de operații. În momentul în care ipotezele pe baza cărora a fost întemeiat planul de operații s-au transformat în date concrete, când termenul declanșării operației a fost stabilit și cunoscut de către toți participanții care, la rândul lor, au fost identificați și nominalizați, operația cibernetică poate trece la faza de execuție, planul de operații transformându-se în ordin de operații.

În ceea ce privește desfășurarea efectivă a operațiilor cibernetice, aceasta continuă în baza unui ordin emis de către o autoritate competentă până la îndeplinirea obiectivelor stabilite sau până la trasarea unor sarcini noi. Pe durata execuției vor fi monitorizate și măsurate progresele înregistrate în atingerea intenției comandantului și îndeplinirea cu succes a sarcinilor, concomitent cu introducerea de noi date și informații pentru a facilita luarea deciziilor. Execuția unui plan nu încheie procesul de planificare, caracterul continuu al acestuia fiind dat de posibilitatea de a fi revizuit și modificat în orice moment pentru a se decide dacă și când să se execute anumite etape, precum și posibilitatea de a întrerupe efectiv operația cibernetică respectivă.

3. Managementul țintelor în operațiile cibernetice

Procesul de management al țintelor (*targeting-ul*) reprezintă selectarea și ierarhizarea acestora, ținând cont de cerințele și capacitățile operaționale. În evoluția procesului de management al țintelor în operațiile cibernetice trebuie avute în vedere două aspecte: admiterea capacităților cibernetice ca o opțiune viabilă pentru angajarea unor obiective desemnate, concomitent cu înțelegerea și asumarea riscului ca efectele operațiilor cibernetice asupra țintelor adversarilor să se răsfrângă și asupra propriilor infrastructuri cibernetice sau ale aliaților.

Fiecare țintă are caracteristici distincte, fie că sunt intrinseci sau dobândite. Aceste caracteristici constituie baza detectării, localizării, identificării, evaluării și clasificării țintei pentru supravegherea ulterioară, analiza, lovirea și evaluarea acesteia.

Mediul virtual este alcătuit din trei componente: componenta fizică, cea logică și bineînțeles, partea umană. Marea provocare a procesului de management al țintelor în operațiile cibernetice este aceea de a identifica, coordona și evita suprapunerile activităților care se concentrează pe mai multe componente, uneori chiar pe toate cele trei.

Componenta fizică a spațiului cibernetic este formată din mediul în care se deplasează datele. Aceasta include mijloacele de transmitere a datelor prin cablu, terestre sau submarine, precum și cele fără cablu – *wireless* (radio, radio-releu, celular, satelit). Este primul punct de referință în procesul de management al țintelor deoarece, în funcție de componenta fizică va fi determinată ce autoritate are competența de a desfășura operația cibernetică respectivă. Este de asemenea latura principală prin

intermediul căreia se obțin informații geospațiale, acestea putând fi în măsură să contribuie cu date utile întregului proces de management al țințelor.

Componenta logică a mediului virtual constă în acele elemente abstracte care sunt legate unul de celălalt, formând entități în spațiul cibernetic. Un exemplu simplu este orice site care este găzduit pe servere în mai multe locații fizice unde conținutul poate fi accesat printr-un singur punct.

Componenta umană a spațiului cibernetic este alcătuită din oamenii care se află în rețea. Utilizează regulile care se aplică componentei logice pentru a dezvolta o reprezentare digitală a identității unui individ sau entitate în mediul virtual. Această componentă incumbă implicații importante pentru forțele proprii în ceea ce privește identificarea țintei și atribuirea unei anumite activități acesteia. Personajele ciberneticе pot fi complexe cu elemente în multe locații virtuale. Este necesară o capacitate semnificativă de analiză și culegere de informații pentru ca forțele proprii să-și formeze o imagine cuprinzătoare despre un personaj cibernetic, astfel încât procesul de management al țintei să se desfășoare cu eficiență maximă și să se dezvolte efectele dorite de către comandant.

Targeting-ul în operațiile ciberneticе este un proces care trebuie inițiat mult mai devreme decât cele similare pentru obiectivele tradiționale, totodată ar trebui concentrat pe termen lung. Pentru a ajunge la o viziune completă despre o țintă în spațiul cibernetic poate dura săptămâni, luni sau chiar ani. Această situație este cauzată de timpul suplimentar necesar evaluării efectelor eventualei operații ciberneticе ofensive. În timp ce selectarea unei ținte care urmează a fi angajată prin mijloace tradiționale este revizuită periodic, pe durata reexaminării planului, fără a se cheltui resurse suplimentare pentru menținerea accesului la aceasta, desemnarea unui obiectiv care urmează să fie angajat prin operații ciberneticе ofensive inițiază imediat alocarea și folosirea resurselor suplimentare.

După obținerea aprobării angajării țintei, echipa care execută operații în mediul cibernetic va încerca să obțină accesul în sistemul vizat. Fără accesul fizic sau electronic la țintă este imposibilă desfășurarea operațiilor ciberneticе ofensive. Un sistem conectat la internet este mai ușor accesibil, deși accesarea părților efective ale acestuia, vizate pentru a fi atacate, poate fi îngreunată de sistemul de securitate al rețelelor adversare. Odată obținut, accesul la sistemul vizat trebuie menținut cel puțin până la angajarea propriu-zisă a țintei. Actualizările sau modificările periodice executate pentru întreținerea sistemului îngreunează menținerea sau recâștigarea accesului.

Următorul pas după realizarea accesului este familiarizarea cu atributele unice ale sistemului-țintă. Echipa care execută operația cibernetică ar putea fi nevoită să achiziționeze software-ul sistemului vizat în situația în care este diferit de cel cu care operează sau nu au avut de-a face cu el până în acel moment, pentru a-i determina vulnerabilitățile. Dacă echipa nu are o viziune tehnică despre software-ul sistemului pe care urmează să-l atace, atunci operația cibernetică ofensivă nu se poate executa pentru că nu se poate desfășura o determinare adecvată a efectelor operației respective. Comandantul trebuie să aibă în vedere aceste atribute specifice operațiilor ciberneticе ofensive atunci când stabilește prioritățile în timpul planificării.

După ce echipa care execută operații în spațiul cibernetic a dezvoltat o metodă de acces permanent și a învățat sistemul vizat, trebuie să coordoneze achiziția sau dezvoltarea armei ciberneticе¹⁰ cu care să-l atace. Unele arme ciberneticе concepute pentru a ataca sisteme de operare comune precum *Windows* sunt disponibile în comerț. Cu toate acestea, sistemele produse și utilizate numai în anumite state necesită dezvoltarea unor arme de la zero. Dezvoltarea unei arme ciberneticе este o operațiune extrem de complexă și sensibilă.

După ce arma cibernetică a fost dezvoltată, echipa de operații ciberneticе trebuie să mențină în mod constant accesul la țintă și să o monitorizeze. Trebuie să se asigure că verificările rutinare de securitate nu le anulează munca. Toate aceste acțiuni solicită o perioadă semnificativă de timp, săptămâni sau chiar luni, înainte de a executa un atac lansat cu o prezumție de succes. Totodată trebuie luată în calcul posibilitatea ca arma cibernetică să navigheze prin mai multe rețele către ținta vizată.

Următoarea fază, după dezvoltarea armei ciberneticе, reprezintă analiza operației ciberneticе ofensive din perspectivă legală și a eventualelor daune colaterale. Întrucât aceleași infrastructuri

---

¹⁰ O armă cibernetică este un malware folosit pentru îndeplinirea unor obiective militare, economice sau politice.

cibernetice sunt deseori folosite simultan în activități militare, guvernamentale, civile sau private, evaluarea efectelor colaterale sau în cascadă este deosebit de importantă.

Din cauza preocupărilor politice regulile de angajare pot limita operațiile cibernetice, rezumându-se doar la acele acțiuni care nu au efecte colaterale sau nivelul acestora este unul scăzut. Menționăm că analiza efectelor colaterale din perspectivă politică este separată de analiza proporționalității impusă de legislația conflictelor armate, respectarea întocmai a acesteia din urmă fiind o obligație. Așadar, chiar dacă o operație cibernetică va fi permisă după o analiză a efectelor colaterale din perspectivă politică, aceasta va trebui să se supună și analizei impusă de legislația conflictelor armate, urmând a fi permisă doar dacă va respecta în întregime normele naționale și internaționale.

După ce trec de „filtrele” analizelor politice și legale, țintele vor fi incluse pe o listă alături de alte ținte din celelalte medii operaționale. După introducerea în această listă, țintele pot fi selectate pentru a fi angajate.

În desfășurarea operațiilor cibernetice, colaborarea la nivel internațional joacă un rol deosebit de important. Așa cum am menționat anterior, atât pe durata desfășurării în comun a operațiilor cibernetice, cât și în situația desfășurării unor operații cibernetice ofensive doar de către forțele armate proprii, efectele acestora pot avea implicații asupra infrastructurilor cibernetice ale aliaților și partenerilor de coaliție. Pentru acest motiv este imperativă informarea, cooperarea și coordonarea operațiilor cibernetice ofensive.

4. Militarul în operațiile cibernetice – combatantul viitorului

O mare parte a discuțiilor pe teme privind securitatea și apărarea statelor se concentrează pe sisteme autonome și pe arme cibernetice. Din aceste discuții au început să lipsească sau să apară cât mai rar teme precum „locul și rolul oamenilor pe câmpul de luptă”. Emergența tehnologiilor actuale ne-ar putea induce ideea că importanța omului în războaiele viitoare nu mai este decisivă. Trebuie să menționez că nu sunt de acord cu o astfel de abordare, mai mult decât atât, sunt de părere că omul și computerul pot fi camarazi de nădejde într-un eventual conflict.

O primă „înfruntare” de notorietate om vs. computer a avut loc într-un joc de șah, în anii 1996-1997, între Deep Blue – un super computer IBM al vremii respective și Garry Kimovich Kasparov – unul dintre cei mai mari jucători de șah din lume. În primul joc Kasparov a câștigat, însă în anul următor a trebuit să se recunoască învins de către calculator, fiind de altfel o premieră: a fost prima înfrângere a unui campion mondial la șah în fața unui computer în condiții de turneu. Ulterior, Kasparov a început să organizez un turneu¹¹ cu echipe mixte de oameni și calculatoare unde, chiar dacă tehnologia computerelor a avansat, oameni care foloseau programe de șah relativ simple, au dominat super computere special construite pentru acest joc. Așadar, atât timp cât oamenii au un avantaj clar în ceea ce privește judecata și creativitatea, vor continua să aibă un rol major în toate domeniile unde tehnologia este prezentă, dar în special în desfășurarea conflictelor.

Domenii precum planificarea operațională, analiza informațiilor sau exercitarea actului de comandă vor fi acțiuni desfășurate în exclusivitate de către oameni, tocmai pentru că judecata și creativitatea joacă un rol decisiv.

Un exemplu în care judecata unui om a evitat, cel mai probabil, o catastrofă globală, a fost cel al lui Stanislav Evgrafovici Petrov care, în data de 26 septembrie 1983, fiind ofițer în cadrul Forțelor Aeriene Sovietice, responsabil al unui centru de monitorizare nucleară, a observat că sistemul centrului îi indica faptul că rachete balistice intercontinentale au fost lansate din SUA. În plin Război Rece, perioadă de tensiuni și confruntări ideologice și politice, acest scenariu nu părea deloc imposibil, însă judecata umană a făcut diferența. Întrucât radarul de la sol nu a confirmat datele satelitului și ale sistemului informatic dar și datorită numărului mic de rachete lansate, Petrov a realizat imediat că este vorba de o eroare a sistemului, conștientizând că, în ipoteza unui prim atac,

---

¹¹ *Advanced Chess* – fiecare jucător uman folosește un program de șah care îl ajută să exploreze posibilele rezultate ale mișcărilor. Oamenii, în ciuda acestei asistențe computerizate, dețin controlul deplin asupra mișcărilor echipei.

SUA ar fi recurs la un număr mult mai mare de rachete. Cu un mic exercițiu de imaginație, ne putem gândi ce s-ar fi întâmplat dacă întreg sistemul ar fi fost automatizat iar partea umană nu ar fi jucat niciun rol.

Analizând progresul tehnologic putem observa că în prezent marea majoritate a activităților care în trecut erau desfășurate doar de oameni acum sunt executate de sisteme, tendință care pare să continue și în viitor. Cu toate acestea, chiar dacă nu există un pilot în cabina unei drone, există zeci sau poate chiar sute de oameni care contribuie la îndeplinirea misiunilor acesteia, de la partea de analiză a informațiilor până la întreținerea fizică a dronului.

Nu putem aborda un subiect legat de rolul și locul oamenilor în războiul modern fără a lua în considerare implicațiile etice, juridice și politice ale tehnologiilor emergente. Spre exemplu, în situația unei operații militare desfășurate exclusiv prin intermediul sistemelor de arme autonome care pot selecta țintele în mod independent, într-o zonă în care țintele sunt înconjurate de civili ne punem întrebarea firească: cine își asumă răspunderea pentru o eventuală eroare a sistemului care conduce la pierderea de vieți în rândul civililor? Bineînțeles, asta nu înseamnă că oamenii sunt fără greșală, însă omenirea a dezvoltat un sistem bazat pe construcții etice, legale și politice pentru a face față erorilor umane.

În ceea ce privește desfășurarea operațiilor cibernetice, consider că relația om-computer este decisivă în succesul misiunilor, lipsa sau implicarea limitată a unuia dintre cei doi actori, făcând imposibilă dezvoltarea acțiunilor militare în mediul virtual.

Odată ce am stabilit cât de important este omul în dezvoltarea operațiilor cibernetice trebuie să trecem la etapa următoare: analiza combatantului cibernetic. În primul rând, pentru ca o armată să aibă echipe de operații cibernetice performante, acestea trebuie să fie puternic motivate.

Dincolo de instrumentele clasice de motivare, cum ar fi urmărirea îndeplinirii intereselor de către comandanți pentru a le câștiga încrederea subordonaților, relevanța activității pe care o desfășoară, evoluția în carieră sau stabilitatea, partea materială nu trebuie desconsiderată. Ori aici, Ministerul Apărării Naționale și celelalte instituții și autorități ale statului au o problemă foarte delicată: salarizarea personalului IT. Sectorul privat, probabil și datorită concurenței acerbe din ultimul deceniu, a ridicat foarte mult ștacheta în ceea ce privește salarizarea personalului IT, pe când sistemul de salarizare a bugetarilor a rămas în urmă. Așa s-a ajuns la situația inevitabilă în care, de exemplu, absolvenții ai Academiei Tehnice Militare ajung să rezilieze contractele înainte de expirare pentru a se angaja în sectorul privat.

Pârghia legislativă prin care Ministerul Apărării Naționale obligă absolvenții instituțiilor militare de învățământ, ofițeri, să încheie contracte cu durate de 8 ani de la numirea în prima funcție, este oarecum perimată în cazul absolvenților Academiei Tehnice Militare. Remunerația din sectorul privat le permite acestora să plătească toate cheltuielile de întreținere și de instruire pe timpul școlarizării într-un timp foarte scurt. Este o situație foarte delicată pe care conducerea țării trebuie să o rezolve într-un timp cât mai scurt, prin racordarea sistemului de salarizare a întregului personal care își desfășoară activitatea în sectoarele IT din toate instituțiile bugetare, dar mai ales a celor din sistemul de apărare, ordine publică și securitate națională, la realitățile acestui domeniu.

Nu doresc să induc ideea cum că activitatea celorlalte categorii de combatanți din structurile de forțe aeriene, navale sau terestre ale Armatei României este mai puțin importantă decât cea desfășurată de către personalul IT, însă dacă ne dorim echipe cibernetice performante trebuie să le asigurăm condiții, dacă nu mai bune, măcar apropiate celor oferite de marile companii din domeniu.

În analiza combatantului cibernetic trebuie adusă în discuție o calitate foarte importantă pe care trebuie să o aibă: să gândească exact ca un hacker. Deși poate părea puțin exagerată această opinie, o voi argumenta simplu prin faptul că o asemenea abordare poate anticipa următoarea mișcare a adversarului, la fel ca în cazul procurorilor care trebuie să gândească precum infractorii. Astfel, militarul care dezvoltă operații cibernetice trebuie să cunoască și să înțeleagă toate etapele unui atac pentru a fi în măsură să-l contracareze, de la faza de identificare a vulnerabilităților, trecând prin scanarea și testarea sistemului, obținerea și menținerea accesului la sistem și până la executarea atacului propriu-zis.

Așadar, o confluență a motivelor tehnice, tactice, operaționale, strategice, etice, legale și politice sugerează că oamenii vor juca roluri esențiale în toate aspectele războiului din viitor. În continuare trebuie să fim foarte atenți la progresele neliniare ale științei și tehnologiei care ar putea schimba radical, așa cum au mai făcut-o în trecut, modul în care statele și actorii non-statali conduc operațiile militare. Astfel, este necesar să cunoaștem și să ne însușim instrumentele în curs de dezvoltare, pentru a spori în mod direct „camaraderia” om-calculator, cu accent asupra performanțelor umane.

Concluzii

Omenirea secolului XXI este, dincolo de orice dubiu, dependentă de tehnologie, în general și de mediul virtual, în special. Influența pe care o are spațiul cibernetic asupra evenimentelor ce s-au succedat în ultimii ani este evidentă. Un exemplu notoriu în acest sens este reprezentat de alegerile din SUA din 2016. Potrivit unui raport¹² al Centrului Național de Integrare a Comunicațiilor și Securității Cibernetică (*National Cybersecurity and Communications Integration Center – NCCIC*) din cadrul Departamentului de Securitate Națională a SUA (*U.S. Department of Homeland Security – DHS*) și a Biroului Federal de Investigații (*Federal Bureau of Investigations – FBI*) din cadrul Departamentului de Justiție american, serviciile de informații rusești, prin intermediul unor grupări de hackeri, s-au implicat în alegerile prezidențiale din 2016, fiind foarte posibilă influențarea deznodământului acestora. Acceptând probabilitatea că actualul președinte al celui mai important actor pe scena mondială a fost ales ca urmare a unor acțiuni desfășurate în mediul virtual de către terți, ne subliniază încă o dată cât de important și influent este spațiul cibernetic pentru umanitate.

Faptul că statele lumii nu au găsit încă „remediul” eliminării vulnerabilităților infrastructurilor cibernetică proprii, a fost evidențiat și de ultimul incident de securitate – deja faimosul *WannaCry*. În data de 12 mai 2017, într-o singură zi nu mai puțin de 230.000 de computere din peste 150 de țări au fost infectate printr-un *ransomware*¹³ care a afectat printre altele, serviciile de sănătate publică, îngreunând actul medical și punând în pericol integritatea pacienților.

Pentru ca România să se ridice la nivelul provocărilor apărute în mediul virtual și să implementeze angajamentul politic asumat la nivelul Alianței Nord-Atlantice privind consolidarea eforturilor naționale în domeniul apărării cibernetică, Ministerul Apărării Naționale trebuie să integreze apărarea cibernetică în planificarea și ducerea operațiilor militare. Astfel, înființarea comandamentului pentru apărare cibernetică, structură care să fie specializată în planificarea, pregătirea, executarea și evaluarea operațiilor cibernetică, este un pas important.

Următorul pas, în opinia mea, este ca structurile de specialitate din M.Ap.N. să întreprindă, în regim de urgență, măsuri pentru a modifica Legea salarizării unitare nr. 153/2017 astfel încât persoanele care vor fi încadrate în funcții cu atribuții pe linia planificării, pregătirii, executării și evaluării operațiilor cibernetică să fie salarizate la un nivel mai ridicat. În prezent, așa cum am menționat în cuprinsul lucrării, M.Ap.N. nu poate concura cu mediul privat în ceea ce privește salarizarea personalului IT. Ori, pentru desfășurarea operațiilor cibernetică la un nivel ridicat este nevoie ca absolvenții științelor ingineresti¹⁴, viitori combatanți cibernetic ai Armatei Române, să fie puternic motivați.

¹² Disponibil la: https://www.us-cert.gov/sites/default/files/publications/JAR_16-20296A_GRIZZLY%20STEPPE-2016-1229.pdf accesat în 12.10.2017.

¹³ Un software rău-intenționat care, odată instalat pe computerul-țintă, criptează datele, ulterior cerând o răscumpărare pentru a le decripta.

¹⁴ Calculatoare și tehnologia informației, electronică și telecomunicații, inginerie electrică, ingineria sistemelor.

BIBLIOGRAFIE:

1. CONSTANTIN, Bogdan-Alexandru, *Țintele în arta militară națională și universală*, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 2016;
2. BALOG, Cătălin-Iulian, *Managementul riscurilor de securitate în spațiul cibernetic cu aplicații în domeniul militar*, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 2016;
3. DAN-ȘUTEU, Ștefan-Antonio, *Procedee, tehnici și metode de integrare a apărării cibernetice în operația militară*, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 2016;
4. Stuart Starr & Larry K. Wentz, *Cyberpower and National Security*, Washington DC, National Defense University Press, Potomac Books, 2009;
5. Richard A. Clarke & Robert Knake, *Cyber War: The next threat to national security and what to do about it*, New York, Harper Collins Publishers, 2012;
6. P.W. Singer & Allan Friedman, *Cybersecurity and Cyberwar: what everyone needs to know*, Oxford University Press, 2014;
7. Joint Chiefs of Staff, Joint Publication 6-0, *Joint Communications System*, 10 iunie 2015;
8. FM 3-60, *The Targeting Process*, noiembrie 2010, Headquarters, Departament of the Army.

COMBATAREA INFRAȚIUNILOR CIBERNETICE – O NECESITATE A SECURITĂȚII EUROPENE

Dan-Călin BEȘLIU

Subinspector de poliție drd.

Direcția Generală Afaceri Europene, Schengen și Relații Internaționale

Rezumat: *Trecerea de la Europa la societatea informațională se caracterizează printr-un mare progres în toate aspectele vieții umane: muncă, educație și timp liber, guvern, industrie și comerț. Noile tehnologii de informare și comunicare au un impact revoluționar și fundamental asupra economiilor și societăților noastre. Succesul societății informaționale este important pentru creșterea economică, competitivitatea și oportunitățile de ocupare a forței de muncă în Europa și are repercusiuni economice, sociale și juridice de mare anvergură.*

Uniunea Europeană a luat deja diverse măsuri pentru a combate conținutul ilicit și dăunător pe Internet, pentru a proteja proprietatea intelectuală și datele personale, pentru a promova comerțul electronic și utilizarea semnăturilor electronice, precum și pentru a spori securitatea tranzacțiilor.

Scopul prezentei lucrări este dat atât de prezentarea teoretică a conceptului de securitate cibernetică, cât și de identificarea unor potențiale măsuri de prevenție împotriva diverselor modalități de penetrare a spațiului cibernetic, ridicate, în timp, la rang de perfecțiune de către „teroriștii virtuali”.

Cuvinte-cheie: *Centrul European pentru Criminalitate Informatică, Europol, parteneriat, criminalitate cibernetică, amenințare globală.*

Introducere

Transmiterea informației a cunoscut o puternică transformare avansând foarte mult în zona digitalizării. Atunci când se analizează fenomenul de convergență a canalelor de comunicare, cel mai reprezentativ exemplu este platforma Internet, care suportă transmisia de date de diverse tipuri: text, audio, foto, video, format electronic.¹ Ceea ce în anii 1990 era destul de dificil de anticipat, însă în prezent a devenit o certitudine, se referă la relația de simbioză între apariția și dezvoltarea Internetului, pe de o parte, și revoluția tehnologiilor informaționale și de comunicare, pe de altă parte².

Calculatoarele personale au devenit indispensabile în viața de zi cu zi, iar dezvoltarea rapidă a tehnologiilor moderne de informații și comunicații a avut un impact major asupra ansamblului social³, a condus la crearea unei noi categorii socio-profesionale, cea a persoanelor cu activități în domeniul informatic. Acest grup nu face parte din elitele economice. Comportamentul și modul în care acest grup îi tratează pe neinițiați poate conduce la anumite manifestări ale unor persoane care doresc să colaboreze cu grupul sau chiar să devină parte integrantă în acesta, astfel încât activitățile desfășurate pot fi calificate uneori drept infracționale.

Dezvoltarea existenței virtuale, pe lângă beneficiile informatizării în societatea modernă, a creat și premisele apariției unor vulnerabilități, aspect ce necesită asigurarea securității spațiului cibernetic. Creșterea numărului de infracțiuni informatice, implicarea grupurilor de criminalitate

¹ Dragoș Claudiu Fulea, Gabriel Angelo Mușătoiu, *Vulnerabilitatea acțiunii sociale în spațiul virtual*, Revista Română de Studii de Intelligence, nr. 8/Decembrie 2012, Editura Institutului Național de Studii de Intelligence, București, 2012, p. 129.

² Ibidem, p. 130.

³ Corneliu Alexandru, *Strategia de securitate internă a Uniunii Europene*, Editura M.A.I., București, 2015, p. 118.

organizată în acest domeniu relevă necesitatea coordonării eforturilor în direcția combaterii acestor acte, a prevenirii, descoperirii și tragerii la răspundere a celor în cauză.

Abuzul informatic este orice comportament ilegal, contrar eticii, neautorizat, care privește tratarea automată a datelor și/sau o transmisie de date este criminalitate informatică. În același timp, orice incident legat de tehnica informatică în care o victimă a suferit sau ar fi putut să sufere un prejudiciu și din care autorul a obținut sau ar fi putut obține intenționat un profit este criminalitate informatică⁴.

Criminalitatea organizată cibernetică nu va fi de natură a urmări atacarea Infrastructurii Critice Informaționale (ICI) a unui stat, atât timp cât infractorii sunt ocupați să producă prejudicii financiare, însă în anumite condiții, aceste prejudicii pot atinge o dimensiune care să afecteze stabilitatea unor piețe financiare sau a unor economii, context în care devine de interes pentru securitatea națională a unui stat⁵.

Criminalitatea informatică reprezintă o amenințare globală, tehnică, transfrontalieră și anonimă la adresa sistemelor noastre informatice și, prin urmare, implică numeroase provocări suplimentare pentru autoritățile de aplicare a legii⁶.

1. Legislația din domeniul luptei împotriva criminalității informatice la nivelul Uniunii Europene

Pentru a combate criminalitatea informatică, Uniunea Europeană a implementat legislația și a sprijinit cooperarea operațională, ca parte a Strategiei Uniunii privind securitatea informatică.

Comunicarea „Rezistența, descurajarea și apărarea: construirea unei securități cibernetice puternice pentru Uniunea Europeană” se bazează și dezvoltă, în continuare, Strategia UE privind securitatea informatică. După cum se subliniază în comunicare, Comisia Europeană continuă să depună eforturi, printre alte acțiuni, pentru o descurajare cibernetică eficientă a UE, facilitând accesul transfrontalier la dovezi electronice pentru investigații penale.

Pentru o mai bună comprehensiune a acestui flagel, în cele ce urmează, am selectat legislația relevantă din domeniul luptei împotriva criminalității informatice la nivelul Uniunii Europene, care constituie documente de referință atunci când vine vorba de criminalitatea informatică:

- 2013 – Directiva privind atacurile sistemelor informatice, care își propune să abordeze atacurile cibernetice la scară largă, solicitând statelor membre să consolideze legislația națională în domeniul criminalității informatice și să introducă sancțiuni penale mai severe⁷.
- 2011 – Directiva privind combaterea exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile online, care abordează mai bine evoluțiile noi din mediul online, cum ar fi schimbul de identitate (persoane care se ascund sub identitatea unor copii pentru a atrage minori în vederea abuzului sexual)⁸.
- 2002 – Directiva privind confidențialitatea în mediul informatic, prin care furnizorii de servicii de comunicații electronice trebuie să asigure securitatea propriilor servicii și să mențină confidențialitatea informațiilor clientului⁹.

⁴ Dumitru Dumbravă, *Agresiunile în spațiul cibernetic*, Revista Română de Studii de Intelligence, nr. 6/Decembrie 2011, Editura Institutului Național de Studii de Intelligence, București, 2011, p. 171

⁵ Ibidem, pp. 171-172.

⁶ Strategia de securitate internă a Uniunii Europene, *Către un model european de securitate*, text adoptat de Consiliul Justiție și Afaceri Interne cu ocazia reuniunii din 25-26 februarie 2010, aprobat în același an de către Consiliul European din 25-26 martie.

⁷ Comisia pentru piața internă și protecția consumatorilor, A7-0103/2014, *Raport referitor la propunerea de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind măsuri de asigurare a unui nivel comun ridicat de securitate a rețelelor și informației în Uniune* (COM(2013)0048-C7-0035/2013 -2013/0027(COD)), 12 aprilie 2014.

⁸ Directiva 2011/192/UE privind combaterea abuzului sexual asupra copiilor, a exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile.

⁹ Directiva 2002/58/CE privind prelucrarea datelor personale și protejarea confidențialității în sectorul comunicațiilor publice (Directiva asupra confidențialității și comunicațiilor electronice).

- 2001 – Directiva-cadru privind combaterea fraudei și a falsificării mijloacelor electronice de plată, care definește comportamentele frauduloase pe care statele Uniunii Europene trebuie să le ia în considerare în definirea infracțiunilor sancționate de lege¹⁰.

2. Tendințe și factori de risc în sectorul cibernetic¹¹

În sectorul cibernetic se reliefează o serie de tendințe și factori de risc, pe care le prezentăm în continuare.

- Apariția unor noi modalități de operare, devenite din ce în ce mai complexe, care includ majoritatea infracțiunilor din sfera criminalității informatice;

- Folosirea camuflajului informatic și deplasarea rapidă a autorilor faptelor de criminalitate cibernetică reprezintă unele dintre cele mai folosite metode de către infractori, care conduc la neidentificarea și tragerea la răspundere penală a acestora;

- Creșterea numărului de infracțiuni cu carduri bancare săvârșite pe teritoriul României și a celor comise în străinătate de către cetățeni români, prin confecționarea și folosirea echipamentelor de *skimming*/fraudarea tranzacțiilor efectuate la ATM-uri și POS-uri sau prin declanșarea unor atacuri informatice care vizează clienții unor instituții bancare în scopul devalizării conturilor bancare ale acestora și transmiterea sumelor sustrase în conturi bancare de la nivelul altor state;

- Creșterea numărului de infracțiuni săvârșite de către cetățeni români în state non-UE, în care nu s-au implementat coduri de identificare personală pentru cardurile bancare;

- Creșterea numărului de accesări neautorizate ale adreselor de poștă electronică ale persoanelor private, instituțiilor publice sau întreprinderilor private, în scopul săvârșirii de fraude cibernetic.

Obstacole în calea efectuării investigațiilor în materie de criminalitate informatică și a urmăririi penale¹²: granițele jurisdicționale, capacitățile insuficiente privind schimbul de informații, dificultățile tehnice cu privire la localizarea originii autorilor actelor de criminalitate informatică, diferențele existente în capacitățile de investigare și de expertiză legală, lipsa de personal calificat.

3. Asigurarea unui climat optim de securitate în spațiul cibernetic¹³

Lupta împotriva criminalității informatice, al cărei instrument juridic principal este Convenția privind criminalitatea informatică a Consiliului Europei¹⁴, rămâne, în continuare, o prioritate absolută¹⁵.

Având în vedere modurile diferite în care pot fi efectuate atacurile și evoluția rapidă în materie de hardware și software, Directiva nr. 2013/40/UE face trimitere la „instrumente” care pot fi utilizate în scopul comiterii infracțiunilor. Instrumentele respective ar putea să reprezinte, de

---

¹⁰ *Directiva-cadru 2001/413/JAI* a Consiliului din 28 mai 2008 de combatere a fraudei și a falsificării mijloacelor de plată, altele decât numerarul.

¹¹ *Strategia națională de ordine și siguranță publică 2015-2020*, Ministerul Afacerilor Interne.

¹² 52012DC0140: *Comunicare a Comisiei către Consiliul și Parlamentul European privind Combaterea criminalității în era digitală actuală*: instituirea unui Centru european de combatere a criminalității informatice, COM/2012/0140, 28 martie 2012, p. 2.

¹³ <http://eur-lex.europa.eu>, accesat la data de 02.10.2017.

¹⁴ *Convenția privind criminalitatea informatică a Consiliului Europei*, Budapesta, 23 noiembrie 2001, cunoscută, de asemenea, sub denumirea de Convenția de la Budapesta. Convenția este însoțită de un Protocol adițional la *Convenția privind criminalitatea informatică*, referitor la incriminarea actelor de natură rasistă și xenofobă comise prin intermediul sistemelor informatice.

¹⁵ 52012DC0140: *Comunicare a Comisiei către Consiliul și Parlamentul European privind Combaterea criminalității în era digitală actuală*: instituirea unui Centru european de combatere a criminalității informatice, COM/2012/0140, 28 martie 2012, p. 3.

exemplu, programe malițioase, inclusiv cele capabile să creeze botnet-uri¹⁶, utilizate pentru a comite atacuri informatice. Motivată de necesitatea de a evita incriminarea, în cazul în care astfel de instrumente sunt produse și introduse pe piață în scopuri legitime, cum ar fi pentru a testa fiabilitatea unor produse de tehnologia informației sau a securității sistemelor informatice, în afară de cerința privind intenția generală, trebuie să fie îndeplinită și cerința privind intenția directă de a utiliza respectivele instrumente pentru a săvârși una sau mai multe dintre infracțiunile prevăzute în Directivă¹⁷.

Înființarea Centrului European de Combatere a Criminalității Informatice (EC3)¹⁸ reprezintă un reper în lupta UE împotriva criminalității informatice. Acest Centru are capacitatea să ofere guvernelor, întreprinderilor și cetățenilor din întreaga Uniune, instrumentele necesare pentru a aborda criminalitatea informatică¹⁹. Centrul funcționează în cadrul Europol din ianuarie 2013²⁰.

Mandatul Centrului European pentru Criminalitate Informatică cuprinde următoarele domenii de criminalitate informatică²¹:

- acte de criminalitate informatică comise de către grupurile de criminalitate organizată, în special acele acte care generează profituri considerabile obținute din săvârșirea de infracțiuni, cum ar fi fraudă online;

- acte de criminalitate informatică ce aduc prejudicii grave victimelor lor, cum ar fi exploatarea sexuală a copiilor pe internet, precum și

- acte de criminalitate informatică (inclusiv atacuri informatice) îndreptate împotriva infrastructurii critice și a sistemelor informatice ale Uniunii.

Funcțiile de bază ale Centrului European pentru Criminalitate Informatică sunt următoarele²²:

- este punctul de convergență, la nivel UE, al informațiilor privind criminalitatea informatică;

- reprezintă o resursă de expertiză în vederea consolidării propriilor capacități de combatere a criminalității cibernetice a statelor membre;

- oferă sprijin statelor membre în cadrul investigațiilor privind criminalitatea informatică;

- este vocea colectivă, devine purtătorul de cuvânt al investigatorilor europeni privind criminalitatea informatică la nivelul autorităților de aplicare a legii și al sistemului judiciar²³.

3.1. *Priorități și acțiuni strategice*

Uniunea Europeană ar trebui să salveze un mediu online care oferă cel mai înalt nivel posibil de libertate și securitate, în beneficiul tuturor. Recunoscând faptul că abordarea provocărilor de securitate din spațiul cibernetic cade, în principal, în sarcina statelor membre, strategia de față propune acțiuni specifice care pot îmbunătăți performanța globală a UE. Aceste acțiuni sunt

¹⁶ Propunere de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind atacurile împotriva sistemelor informatice, COM (2010) 517, septembrie 2010. Botnet-urile sunt rețele de computere virusate, infectate cu programe informatice ostile care pot fi activate de la distanță pentru a efectua operațiuni specifice, inclusiv atacuri informatice.

¹⁷ Directiva 2013/40/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 august 2013 privind atacurile împotriva sistemelor informatice și de înlocuire a Deciziei-cadru 2005/222/JAI a Consiliului, alin. (16).

¹⁸ 52012DC0140: *Comunicare a Comisiei către Consiliul și Parlamentul European privind Combaterea criminalității în era digitală actuală*: instituirea unui Centru european de combatere a criminalității informatice, COM/2012/0140, 28 martie 2012, p. 5.

¹⁹ Corneliu Alexandru, *Strategia de securitate internă a Uniunii Europene*, Editura M.A.I., București, 2015, pp. 122-123.

²⁰ 52013PC0173: Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind Agenția Uniunii Europene pentru formare în materie de aplicare a legii (Europol) și de abrogare a Deciziilor 2009/371/JAI și 2005/681/JAI /*COM/2013/0173 – 2013/0091 (COD).

²¹ 52012DC0140: *Comunicare a Comisiei către Consiliul și Parlamentul European privind Combaterea criminalității în era digitală actuală*: instituirea unui Centru european de combatere a criminalității informatice, COM/2012/0140, 28 martie 2012, p. 7.

²² Ibidem, p. 8.

²³ Astfel cum sunt definite în Directiva 2008/114/CE a Consiliului din 8 decembrie 2008. Această directivă este în curs de revizuire; EC3 va ține seama de evoluțiile ulterioare.

planificate atât pe termen scurt, cât și pe termen lung²⁴. Ele includ o serie de instrumente de politică²⁵ și implică diferiți actori, de la instituții UE, la state membre și industria de profil.

Viziunea UE se articulează pe cinci priorități strategice:

- realizarea rezilienței cibernetice;
- reducerea drastică a criminalității cibernetice;
- dezvoltarea politicii și a capacităților de apărare cibernetică legate de politica de securitate și apărare comună (PSAC);
- dezvoltarea resurselor industriale și tehnologice în materie de securitate cibernetică;
- instituirea unei politici coerente a Uniunii Europene privind spațiul cibernetic și promovarea valorilor fundamentale ale UE²⁶.

3.2. Direcții de acțiune, potrivit Strategiei naționale de ordine și siguranță publică 2015-2020

a. Dezvoltarea planurilor de punere în aplicare a Strategiei de Securitate Cibernetică a României (aprobată de către Consiliul Suprem de Apărare a Țării, la data de 05.02.2013).

b. Dezvoltarea instrumentelor tehnice (percheziții informatice, acces și prelucrare de date) și a instrumentelor de investigare și monitorizare prin Internet în domeniul investigării criminalității informatice.

c. Asigurarea, la nivel național, a caracterului unitar al procedurilor de protecție a infrastructurilor cibernetice de interes național.

d. Cooperarea cu celelalte state membre pentru promovarea utilizării active a sistemelor informatice pentru combaterea terorismului, de avertizare timpurie și a platformelor informatice care facilitează privind schimbul reciproc de informații în cazul incidentelor cauzate de explozii, substanțe chimice, biologice și nucleare.

e. Întărirea securității infrastructurii IT.

f. Îmbunătățirea capacității de prevenire, investigare și combatere a criminalității informatice.

g. Participarea activă și contribuția în cadrul Centrului European pentru Infracțiuni Informatice de la nivelul Europol.

h. Consolidarea cooperării în domeniu, îndeosebi pentru regiunea Mării Negre și parteneriatului estic²⁷.

3.3. Punctele focale la nivelul Centrului European pentru Criminalitate Informatică

Criminalitatea informatică este domeniul de competență al EC3 și cuprinde infracțiunile îndreptate împotriva infrastructurilor informatice și de rețea, dar și infracțiunile comise online²⁸ (*malware, hacking, phishing, intruziune, manipulare, furt de identitate, fraudă și exploatare sexuală online a copiilor*).

În ceea ce privește exploatarea sexuală online a copiilor, EC3 își propune să identifice autorii, să stabilească legături încrucișate între statele membre și să identifice victimele pentru a opri o potențială infracțiune și pentru a sesiza autoritățile competente în vederea luării măsurilor potrivit legii.

²⁴ 52013JC0001: Comunicare comună către Parlamentul European, Consiliul, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, *Strategia de securitate cibernetică a Uniunii Europene: un spațiu cibernetic deschis, sigur și securizat*, 7 februarie 2013.

²⁵ Acțiunile legate de schimbul de informații, atunci când sunt în joc date cu caracter personal, ar trebui să respecte legislația UE privind protecția datelor.

²⁶ 52013JC0001: Comunicare comună către Parlamentul European, Consiliul, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, *Strategia de securitate cibernetică a Uniunii Europene: un spațiu cibernetic deschis, sigur și securizat*, 7 februarie 2013.

²⁷ *Strategia națională de ordine și siguranță publică 2015-2020*, Ministerul Afacerilor Interne.

²⁸ Corneliu Alexandru, *Strategia de securitate internă a Uniunii Europene*, Editura M.A.I., București, 2015, p. 124.

Frauda prin intermediul cardurilor de plată este combătută prin colectarea de informații și sprijin pentru autoritățile de aplicare a legii din UE. EC3 oferă o serie de servicii²⁹ în lupta contra criminalității organizate prin 24/7 Helpdesk și Centrul de Coordonare, capacitățile de procesare a datelor, monitorizarea internă de securitate a rețelei și capacitatea de a scana toate resursele disponibile și de a extrage informații.

3.4. Grupul European privind formarea și educația în combaterea criminalității informatice (ECTEG)

Comisia Europeană a sprijinit inițierea și derularea proiectului „Falcone”³⁰ din anul 2011. În cadrul acestui proiect era vizată formarea investigatorilor în domeniul criminalității informatice prin crearea unei platforme și a unei suite de cursuri de formare europeană privind criminalitatea informatică, la nivel introductiv, intermediar și avansat.

În anul 2007, Europol a creat „Grupul de lucru Europol privind armonizarea formării experților pentru investigarea criminalității informatice”. La întâlnirea din anul 2009, grupul a fost redenumit „Grupul european privind formarea și educația în combaterea criminalității informatice” (ECTEG).

Grupul european privind formarea și educația în domeniul criminalității informatice contribuie la activitățile de formare în materie de criminalitate informatică³¹, cooperarea și schimbul de cunoștințe, găsirea unor soluții colaborarea cu partenerii academici, dar și cu partenerii din mediul privat³².

3.5. Centrele de excelență

Lumea este tot mai dependentă de rețelele electronice și sistemele de informații. Agențiile de aplicare a legii se confruntă cu insuficiența opțiunii de formare în domeniul criminalisticii IT, dar și în cel al investigațiilor informatice.

Proiectul Comisiei Europene demarat în anul 2010, finalizat în anul 2013, de formare în materie de combatere a criminalității informatice, a condus la crearea a două centre naționale în Franța și în Irlanda, dar și a unui centru de coordonare a cărui activitate include dezvoltarea de proceduri comune. Astfel, mediul privat, agențiile de aplicare a legii și mediul academic au posibilitatea de a participa la programe de formare, la dezvoltarea unor programe de pregătire și a unor module de instruire.

Concluzii

Complexitatea tehnică necesară pentru combaterea criminalității informatice denotă faptul că metodele tradiționale de anchetare a acestui tip de criminalitate nu sunt suficiente³³. Este imperios necesar să existe un nivel înalt de formare al serviciilor de aplicare a legii în domeniul informatic.

Caracterul complex al tehnologiei utilizate, noul peisaj al mijloacelor criminalistice digitale, tehnologia aflată în schimbare rapidă, modul de operare al infractorilor care acționează în mediul virtual, impun abordări adecvate, eforturi constante pentru întărirea capacității UE de a combate criminalitatea informatică în mod adecvat și de a înlătura deficiențele existente. Este nevoie de

²⁹ Corneliu Alexandru, *Strategia de securitate internă a Uniunii Europene*, Editura M.A.I., București, 2015, p. 125.

³⁰ <http://falcon.project.eu>, accesat la data de 05.10.2017.

³¹ 52013PC0173: Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind Agenția Uniunii Europene pentru formare în materie de aplicare a legii (Europol) și de abrogare a Deciziilor 2009/371/JAI și 2005/681/JAI.

³² Corneliu Alexandru, *Strategia de securitate internă a Uniunii Europene*, Editura M.A.I., București, 2015, p. 129.

³³ 52013PC0173: Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind Agenția Uniunii Europene pentru formare în materie de aplicare a legii (Europol) și de abrogare a Deciziilor 2009/371/JAI și 2005/681/JAI /*COM/2013/0173 – 2013/0091 (COD), 27 martie 2013.

personal capabil să se adapteze, să valorifice cunoștințele și expertiza anterioare, dar și de tehnologie adecvată provocărilor actuale și viitoare.

Universul criminalității organizate își extinde activitățile asupra spațiului virtual, autoritățile de aplicare a legii trebuind să țină pasul cu aceste evoluții. UE poate oferi statelor membre și industriei instrumentele necesare de combatere a criminalității informatice, care reprezintă o amenințare modernă, în continuă evoluție, și care, prin definiție, nu are frontiere.

Cu condiția ca resursele umane și financiare necesare să poată fi obținute, Centrul european de combatere a criminalității informatice va deveni punctul focal al luptei Europei împotriva criminalității informatice prin punerea în comun a competențelor, sprijinirea anchetelor penale și promovarea de soluții la nivelul UE, sensibilizând în același timp cetățenii europeni cu privire la aspectele legate de criminalitatea informatică.

BIBLIOGRAFIE:

1. ALEXANDRU, Corneliu, *Strategia de securitate internă a Uniunii Europene*, Editura M.A.I., București, 2015.
2. DUMBRAVĂ, Dumitru, *Agresiunile în spațiul cibernetic*, Revista Română de Studii de Intelligence, nr. 6/Decembrie 2011, Editura Institutului Național de Studii de Intelligence, București, 2011.
3. FULEA, Dragoș Claudiu; MUȘĂTOIU, Gabriel Angelo, *Vulnerabilitatea acțiunii sociale în spațiul virtual*, Revista Română de Studii de Intelligence, nr. 8/Decembrie 2012, Editura Institutului Național de Studii de Intelligence, București, 2012.
4. Comisia pentru piața internă și protecția consumatorilor, A7-0103/2014, *Raport referitor la propunerea de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind măsuri de asigurare a unui nivel comun ridicat de securitate a rețelelor și informației în Uniune* (COM(2013)0048-C7-0035/2013 -2013/0027(COD)).
5. Consiliul European, *Convenția din 23 noiembrie 2001 privind criminalitatea informatică*, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 343 din 20 aprilie 2004, Seria Tratatelor Europene, nr. 185.
6. *Directiva 2002/58/CE privind prelucrarea datelor personale și protejarea confidențialității în sectorul comunicațiilor publice* (Directiva asupra confidențialității și comunicațiilor electronice).
7. *Directiva 2011/192/UE privind combaterea abuzului sexual asupra copiilor, a exploataării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile*.
8. *Directiva-cadru 2001/413/JAI a Consiliului din 28 mai 2008 de combatere a fraudei și a falsificării mijloacelor de plată, altele decât numerarul*.
9. *Directiva 2002/58/CE privind prelucrarea datelor personale și protejarea confidențialității în sectorul comunicațiilor publice* (Directiva asupra confidențialității și comunicațiilor electronice).
10. *Strategia de securitate internă a Uniunii Europene, Către un model european de securitate*, text adoptat de Consiliul Justiție și Afaceri Interne cu ocazia reuniunii din 25-26 februarie 2010.
11. *Strategia națională de ordine și siguranță publică 2015-2020*, Ministerul Afacerilor Interne.
12. Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind Agenția Uniunii Europene pentru formare în materie de aplicare a legii (Europol) și de abrogare a Deciziilor 2009/371/JAI și 2005/681/JAI.
13. <http://eur-lex.europa.eu>
14. <http://falcon.project.eu>

HUMINT- INSTRUMENT DE PROCURARE A INFORMAȚIILOR

Adrian IVAN

UM 02000, Buzău

Mr. drd., Universitatea Națională de Apărare Carol I, București, România

Email: iandust77@yahoo.com

Rezumat: *HUMINT-ul utilizează sursele umane drept unealtă de culegere a informațiilor, folosește metode pasive sau active pentru colectarea acestora, în concordanță cu cerințele de informații ale comandantului și pentru coroborarea informațiilor obținute cu ajutorul celorlalte discipline de informații.*

Rolul structurilor HUMINT este de a contribui cu informații obținute din surse umane în cadrul procesului de adoptare a deciziei comandantului, de planificare, pregătire și executare a operațiilor militare.

Cuvinte-cheie: *HUMINT, intelligence, surse umane, informații, operator HUMINT, structură HUMINT.*

Informațiile dețin un rol deosebit de important în sprijinul operațiilor, urmărindu-se permanent asigurarea superiorității informaționale în cunoașterea și vizualizarea câmpului de luptă, în determinarea simetriilor și asimetriilor dintre forțele proprii și ale inamicului în scopul asigurării unui suport informațional integral, precis și anticipativ actului de decizie.

Conform concepției NATO, informațiile/intelligence, reprezintă „*produsul rezultat din procesarea datelor primare cu privire la națiuni străine, forțe ostile sau potențial ostile, elemente sau zone de operații reale sau potențiale. Termenul se aplică și activității care generează acest produs precum și organizațiilor/structurilor care se ocupă de astfel de activități*”.¹

Din definiția prezentată se poate observa faptul că informațiile implică: date și informații, un proces de culegere a acestora, personal special destinat acestui scop, un flux informațional și în final un produs de intelligence livrat beneficiarului.

Calitatea deciziei este dată de valoarea informațiilor avute la dispoziție. Decizia este cea care pune în mișcare forța pentru îndeplinirea scopului, ea putând fi caracterizată de un grad de risc ridicat sau de unul minim în ceea ce privește succesul sau costurile operației.

În opinia mea decizia comandantului/beneficiarului trebuie să fie bazată pe informații concrete/exacte/acționabile, care atât din punct de vedere al calității acestora, cât și din punct de vedere temporal, asigură victoria în condiții de risc minim și cu costuri scăzute.

Metodele de culegere și sursele de informare, pe care un comandant/beneficiar le poate avea la dispoziție, sunt foarte diverse existând mai multe criterii de clasificare dependente de posibilități, gradul de legalitate și nivelul de detaliere.

Din analiza gândirii militare de informații a SUA², am identificat că disciplinele de intelligence sunt grupate pe următoarele domenii: OSINT (*Open Source Intelligence - Informații obținute din surse deschise*), SIGINT (*Signal Intelligence - Informații obținute din comunicații*), IMINT (*Imagery Intelligence - Informații obținute din prelucrarea imaginilor aeriene*), HUMINT (*Human Intelligence - Informații obținute din surse umane*) și MASINT (*Measurement and Signature Intelligence - Informații obținute din măsurători și amprente caracteristice țintei*),

¹ A.A.P. – 6, *Dicționar NATO cu termeni și definiții*, 2013, disponibil online la: <http://www.dtic.mil/doctrine/doctrine/other/aap6.pdf>, accesat la 22.10.2017

² Field Manual 2-0 *Intelligence*, Washington, DC, SUA, martie 2010, disponibil online la: <https://fas.org/irp/doddir/army/fm2-0.pdf>, p. 1-21, accesat la 29.10.2017.

TECHINT (*Technical Intelligence - Informații obținute prin din mijloace tehnice*), GEOINT (*Geospatial intelligence – Informații geospațiale*) și CI (*Counter Intelligence – Contrainformații*).

Bineînțeles că în literatura de specialitate, se întâlnesc și alte abordări ale domeniilor surselor de informații, dependente de posibilitățile și mijloacele de care dispun în mod particular anumite entități statale, însă apreciez că, la această dată, clasificarea prezentată este cea mai completă.

În cele ce urmează îmi propun să prezint o serie de considerații care să evidențieze faptul că HUMINT-ul poate fi considerat drept *instrument* de procurare a informațiilor. Astfel voi aborda aspecte referitoare la: conceptul și sursele HUMINT, arhitectura unei structuri HUMINT și metode utilizate de către operatorii HUMINT pentru culegerea informațiilor.

1. Conceptul HUMINT

În ceea ce privește conceptul, încă de la început, doresc să subliniez faptul că HUMINT-ul utilizează resursa umană ca instrument de procurare a informațiilor. Totodată pentru culegerea informațiilor sunt utilizate o varietate de metode de culegere, pasive sau active, în concordanță cu cerințele de informații ale comandanților/beneficiarilor.

Rolul structurilor HUMINT este de a contribui cu produse de informații, obținute din surse umane, în procesul de planificare/pregătire/execuție a operațiilor militare.

În funcție de misiuni, HUMINT este definit ca: „*măsurile ofensive de culegere a datelor și informațiilor ce nu pot fi culese prin alte mijloace decât cele umane*”.³

Apreciez că activitatea de exploatare informativă a sursei umane, presupune crearea unei relații interumane între operatorii HUMINT și aceasta. Cultivarea acestei relații poate conduce la culegerea informațiilor într-o manieră confidențială, sistematică și controlată. Un minus în ceea ce privește culegerea informațiilor din surse umane este reprezentat de faptul că determinarea credibilității sursei și a informației este de multe ori dificilă.

Lucrul cu surse umane implică și faptul ca operatorii HUMINT să fie persoane special antrenate, capabile să interacționeze cu sursele umane indiferent de circumstanțe și condiții, înzestrate cu tehnică și echipament specific de înregistrare și transmitere a informațiilor obținute. Astfel operatorii HUMINT trebuie să fie permanent conectați la discuția cu sursa umană, trebuie să dea dovadă de tact și răbdare, credibilitate și adaptare, stăpânire de sine și obiectivitate, ținută și conduită adaptate situației, inițiativă și perseverență.

2. Sursele HUMINT

O sursă sau un contact HUMINT poate fi orice persoană de la care se obține o informație sau care stă la originea informației. Sursa sau contactul posedă informația, de regulă auzită sau văzută, din experiența proprie sau dintr-o altă sursă secundară.

Potrivit manualelor de specialitate americane⁴ „*personalul militar sau civil, amic, inamic sau neutru, reprezintă o potențială sursă umană*”.

Analizând definiția anterioară, consider că potențialele surse sau contacte HUMINT includ personal militar sau civil, neutru sau activ, amici sau inamici, deținuți, refugiați, trădători, localnici, membrii ai organizațiilor guvernamentale și non guvernamentale, sau oricare altă persoană care dorește să colaboreze având un comportament ostil sau o nemulțumire față de țintă, persoane de orice vârstă și ocupație, etnie, religie, categorie socială, orientare politică etc.

În figura următoare am încercat să surprind interacțiunea dintre operatorii HUMINT și potențialele surse umane, coroborat cu metodele de culegere a informațiilor.

³ Field Manual 2-22.3, *Human Intelligence Collector Operations*, Washington, DC, 6 September 2006, disponibil online la: <https://fas.org/irp/doddir/army/fm2-22-3.pdf>, p.1-8, accesat la 20.10.2017;

⁴ Ibidem, p.1-4.

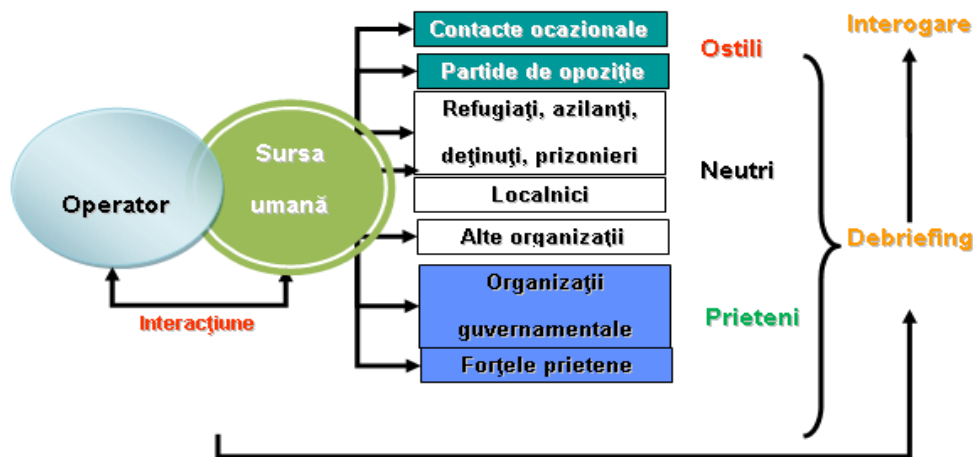

Figura nr. 1. Potențiale surse umane pentru operatorii HUMINT

3. Arhitectura HUMINT

În general pentru ca o structură să își poată îndepli cu succes misiunile este necesară o foarte bună corelare între comandă și control, execuție și gradul de asigurare cu tehnică și logistică.

Literatura de intelligence americană⁵ evidențiază faptul că arhitectura HUMINT constă în patru elemente de bază:

- elementul de comandă și control;
- operatorii HUMINT;
- elementul de analiză a informațiilor;
- sprijinul logistic.

În continuare, din analiza resurselor bibliografice, am reușit să identific și să propun existența următoarelor verigi ale structurilor HUMINT:

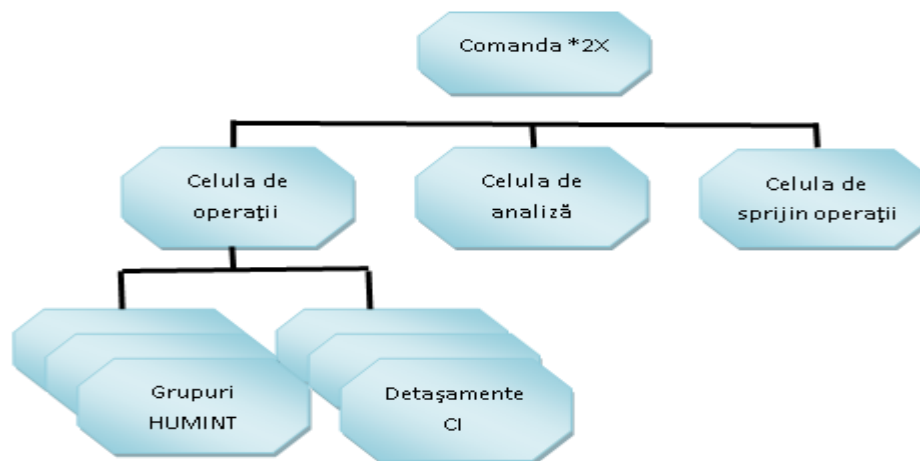
- elemente de coordonare și conducere a structurilor HUMINT:
  - a. *compartimentul *2X (J2X, G2X, S2X)*, care va funcționa ca structură subordonată în cadrul J2/G2/S2;
  - b. *celula de analiză a informațiilor HUMINT – HAC (HUMINT Analysis Cell)*;
  - c. *celula de operații HUMINT - HOC (HUMINT Operations Cell)* și *echipa de management/coordonare a operațiilor HUMINT – OMT (Operational Management Team)*;
  - d. *celula de sprijin operațiilor HUMINT*.
- elemente de execuție HUMINT/CI:
  - a. *operatorul HUMINT - HIC (Human Intelligence Collector)*;
  - b. *detașamentul/grupul/echipa HUMINT – THT (Tactical HUMINT Team) sau FHT (Field HUMINT Team)*.

Personalul *2X este responsabil cu managementul misiunilor și sarcinilor structurilor HUMINT/CI și securitate, asigurând:

- culegerea, analiza și diseminarea datelor și informațiilor prevăzute de CCIR;
- dezvoltă sarcini specifice și ordine pe baza Planului de Culegere a Informațiilor;
- cooperează cu structurile similare de la eșaloanele superioare.

În ceea ce privește elementele de execuție HUMINT, consider că o variantă de organizare a unui grup/echipă HUMINT este următoarea: comandant de grup/echipă, operatori de informații și la nevoie interpret. În continuare am realizat o reprezentare grafică a arhitecturii HUMINT.

⁵ Ibidem, pp. 2-1.

Figura nr. 2. O variantă de organizare a structurii HUMINT

4. Metode utilizate de către operatorii HUMINT

Metodele utilizate de către operatorii HUMINT pentru culegerea informațiilor depind de o serie de provocări dintre care cea mai importantă este cea generată de permisivitatea mediului, atipic în cele mai multe cazuri, în care aceștia își desfășoară activitatea. Astfel, se poate discuta de existența unor medii permissive, semipermissive și chiar non-permissive.

În opinia mea obținerea informațiilor de către structurile HUMINT necesită parcurgerea a cinci faze/etape.

➤ identificare a sursei - procesul de evaluare și selectare a surselor umane, bazat pe probabilitatea ca o anumită sursă, identificată să corespundă anumitor cerințe, să aibă acces la informații de interes;

➤ pregătirea și planificarea misiunii - fiecare misiune HUMINT trebuie planificată în detaliu, în baza unui document (OPLAN) și necesită o pregătire anterioară executării acesteia, în funcție de importanța sursei și mediul de desfășurare a întâlnirii;

➤ conceperea strategiei de abordare a sursei - parcurgerea acestei etape variază în funcție de tipul operației, mediul operațional, importanța sursei, personalitatea și experiența operatorilor HUMINT precum și de timpul avut la dispoziție pentru executarea întâlnirii;

➤ planul de întrebări - operatorii HUMINT trebuie să pregătească înainte de întâlnirea cu o sursă, o varietate de întrebări care odată aplicate să permită obținerea cu acuratețe și în volum complet a informațiilor, într-o perioadă cât mai scurtă de timp;

➤ raportarea - etapă vitală a procesului de culegere în care informațiile sunt raportate cu acuratețe și într-un timp cât mai scurt.

Apreciez că fazele/etapele se parcurg în general în această ordine. Totuși consider că raportarea se poate efectua în orice moment al ciclului atunci când sunt obținute informații vitale.

Informația HUMINT despre inamic ori o țintă este de tip *activ*, fiind în principal, culeasă prin intermediul unei surse umane, presupunând astfel contactul personal între operator și sursă (cel care culege, respectiv cel care furnizează informația).

Această interfață umană permite:

- evaluarea timpurie, în timp real, aproape instinctuală, a sursei, din punctul de vedere al capacității și credibilității (abilitatea operatorului de a sesiza punctele forte și slăbiciunile furnizorului de informații este un aspect vital al HUMINT);
- flexibilitatea de a urmări proactiv (a avea inițiativa) și în profunzime cerințele de informații - pot fi adresate întrebări suplimentare pe măsură ce obținerea informațiilor progresează;
- capacitatea de a orienta o sursă asupra mai multor nevoi de informații, direcționând-o în mod corect;

- d. utilizarea unei surse pentru identificarea altora;
- e. folosirea sursei ca “trăgaci uman”, pentru a furniza indicia anticipative despre activitatea inamicului.

Informațiile obținute de structurile HUMINT în cadrul operațiilor de stabilitate și de sprijin sunt de obicei de nivel operativ sau tactic, însă uneori acestea pot viza și domeniul strategic.

Tehnicile de culegere a informațiilor utilizate de către personalul HUMINT, în relaționarea directă cu o sursă sau cu mai multe surse în același timp sunt:

- ascultarea pasivă;
- ascultarea interactivă;
- inducția;
- interviuarea;
- interogatoriul.

Ascultarea pasivă: este o tehnică ce poate fi ușor angajată cu impact minim asupra surselor, fără ca acestea să realizeze că sunt ascultate. Operatorul HUMINT se transformă într-un „burete” care absoarbe toate informațiile de la orice voce din camera. Veți fi surprinși să observați câtă informație lasă să scape oamenii, fără să își dea seama, în general pentru a-și satisface nevoia inconștientă de a părea puternici și informați. Aceștia își vor expune rețele, asociații și cunoștințele, mai ales când se vor lăuda despre cât de bine cunosc ei o figură politică importantă sau despre participarea la un eveniment cu invitați aleși cu grijă.

Ascultarea interactivă: este puțin mai elaborată decât ascultarea pasivă, în cadrul acesteia ascultătorul (operatorul HUMINT) va pune întrebări, va reacționa la ceea ce aude sau va empatiza cu sursa pentru a o determina pe aceasta să intre în detalii. Reacția operatorului la informațiile care îi sunt transmise îi indică sursei umane că acesta este interesat de ce aude și empatizează cu aceasta.

Ascultarea interactivă nu trebuie să fie în niciun moment ostilă deoarece există pericolul ca sursa să își „epuizeze” informațiile de care dispune. Empatizarea cu sursa și înțelegerea nevoilor acesteia este cea mai bună cale de angajare și continuare a exploatării sursei. Ascultarea interactivă nu are constrângeri în subiectele abordate, conversația putând fi direcționată în ce direcție vrea operatorul.

Inducția: este o formă mai avansată de ascultare interactivă, cu deosebirea că în acest caz scopul este mutarea delicată a conversației în direcția pe care operatorul HUMINT o dorește fără ca sursa să fie conștientă de acest lucru. Cu ajutorul acestei tehnici se pot deduce informații care prin alte metode nu ar putea fi obținute.

Interviurea: interviuarea înlătură masca inducției, adică sursa este conștientă că i se pun întrebări și sunt așteptate răspunsuri de la aceasta. Acest proces este similar cu ceea ce ar face un jurnalist pentru a relata o întâmplare sau un eveniment. Deși unele întrebări ar putea să facă sursa să se simtă incomod și ar putea să răspundă nesincer, rolul unui interviu este să pună bucăți din întâmplare la locul lor. Un răspuns nesincer poate fi încercarea de a acoperi fapte sau informații care au fost obținute din alte surse și care au nevoie doar de confirmare prin această sursă.

Interogatoriul: reprezintă acțiunea HUMINT cu cel mai mare impact. Sarcina operatorului care conduce interogatoriul este să desfășoare un interviu într-o manieră calmă și hotărâtă. Cu toate acestea conținutul întrebărilor este țintit direct către neconcordanțe în mod intransigent. Nu doar încercarea interogatorului care caută să confirme sau să infirme fapte sau să descopere neconcordanțele ci și natura întrebărilor directe vor demasca faptul că sursa nu a fost sinceră.

Interogatoriile inițiale pentru aflarea informațiilor sunt scurte și la obiect. Operatorul care conduce interogatoriul trebuie să fie pregătit dinainte cu 3 la 5 întrebări, începând de la simplu la complex. Întreaga operațiune nu trebuie să dureze mai mult de 3 la 5 minute, cu timp suficient ce va fi oferit sursei să fie măcinat de gânduri și să încerce să ocolească subiectul. Prin faptul că această acțiune este scurtă, mulți nu își vor da seama că interogatoriul a avut loc.

Concluzii

În final apreciez că personalul HUMINT trebuie să fie specializat în tehnici de orientare în spațiu, de luare a deciziei, de observare, de verificare a informațiilor, de acțiune sub acoperire și discretă, de respectare a procedurilor și legislației, de utilizare a oricărei tehnologii militare și improvizate etc., pentru a-și îndeplini misiunea. Informațiile obținute de elementele HUMINT asigură comandantului/beneficiarului posibilitatea de a anticipa tacticile pe care urmează să le utilizeze adversarul și capacitatea de acțiune a acestuia.

HUMINT sunt activități din cadrul unui sistem complex de personal, structuri specifice și echipamente. Când sunt coordonate și sincronizate în mod corespunzător structurile HUMINT pot oferi decidenților o imagine clară a adversarului și a câmpului de luptă

Totodată consider că HUMINT-ul este un instrument unic deoarece, deși mijloacele tehnice convenționale de culegere a informațiilor răspund la multe dintre cerințele/cereri de informații, acestea nu pot detalia referitoare la intențiile, moralul și relațiile dintre indivizi și organizații.

BIBLIOGRAFIE:

1. AAP-6 – Glosar de termeni și definiții NATO, 2013;
2. Armistead, L., Informații pentru operații: Războiul și realitatea crudă a puterii, Ed. Brassey's, Inc., Washington, DC, 2004;
3. Baugh, T., Cinci tehnici de culegere HUMINT, articol online, disponibil la: <http://starvingthemonkeys.com/2017/01/29/five-humint-collection-techniques/>;
4. Botoș Ilie „Provocări pentru activitatea de informații din teatrele de operații, Infosfera, Anul III, nr. 1/2011;
5. Field Manual 2-0, Intelligence, Washington, DC, SUA, martie 2010
6. Field Manual 2-22.3, Operații pentru culegerea informațiilor din surse umane, Washington, DC, USA, September 2006;
7. Medar Sergiu. Capabilități ale serviciilor moderne de informații militare, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2007;
8. Roșca Paul, Conceptul HUMINT, Gândirea Militară Românească, București, 2006.
9. * * * <http://www.nato.int>
10. * * * <http://www.ndc.nato.int>

INDEX

- ANICA (CÎRNICI) Luminița Ludmila, 139
BĂRBULESCU Cristian, 100
BEȘLIU Dan-Călin, 326
BRAN Constantin, 217
BRÂNDA Oana-Elena, 132
BUCINSCHI Vasile, 242, 253
COMAN Auraș-Liviu, 44
CONSTANTIN Bogdan-Alexandru, 186
COSTEA Cătălin Alin, 22
CRIȘAN Magdalena, 113
DIACONU Florin, 62
DINCĂ Radu-Mihai, 176
DOGARU Manuel, 284
DRAGOMIR Florentina-Loredana, 271, 278
ENE Petru-Viorel, 227
GEORGESCU Emanuel Sebastian, 122
GRIGORE Lucian, 235
GUDU Tasia, 291
IONESCU E. Lucia, 284
IONIȚĂ Dorin, 7
IVAN Adrian, 333
JORĂSCU Valentin-Claudiu, 160
LEUCEA Ioana, 82
LUȚAI Raluca Codruța, 152
MIHĂESCU Adina, 308
NEACȘU Marius-Cristian, 54
NEAGOE (ZINCA) Diana-Ioana, 264
NEGUȚ Silviu, 54
NICOLAESCU Constantin, 197, 205
NICULAE Ligia, 90
ORDEANU Viorel, 284
ROMAN Daniel, 197, 205
RUSU Sorina-Georgiana, 211
STURZU Andrei, 176
SUDITU Silviu Marius, 37
TEODORESCU Stelian, 14
TEODORU Ștefan, 90
TIMIȘ Bogdan-Florin, 298, 315
TRINCU Viorica Ionela, 168
URSA Maria Ruxanda, 73
VĂIDEAN Gligor, 242, 253